

שבוע שבת חול המועד פסח

(13 – 19 April 14)

י"ג – י"ט ניסן תשע"ד

ספרי' – אוצר החסידים – לויבאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מלויבאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאַהֲבָתָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לֵבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לֵבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּבִתְבַּתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְנוֹךָ וְתִירֶשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמַרְוּ לָכֵם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתְם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּבִתְבַּתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיִמֵּי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי כְּנֻדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֵם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיִיתָ לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקֶּבֶל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְךָ כְּמוֹךָ מִצְוָה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁפְיָנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.

אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחִמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְהָ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבוצית של היד השמאלית (אשר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מחוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדר, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קיג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הִלְלוּהָ | הִלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הִלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבָרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
 ג מִמְזֶרֶח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵז מְהִלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
 ה מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמִּגְבִּיהִי לַשָּׁבֶת: ו הַמִּשְׁפִּילִי לְרֹאשׁוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעְרָךְ
 חָלָל מְאַשְׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ט לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: י מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרַת הַפִּית
 יא־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הִלְלוּהָ:

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לַעֲזֵ: ב הִיָּתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלּוֹתָיו:
 ג הֵימָּה רָאָה וַיֵּגֶם הַיָּרְדֵּן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדּוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ה מֶה־לָּךְ
 הֵימָּה כִּי תִגֹּם הַיָּרְדֵּן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדּוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבִנְיָצָאן: ז מֶלֶפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אָרֶץ מֶלֶפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ט הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מָוִם:

אגרות קודש

ב"ה, י"ג ניסן, תשי"ח

ברוקלין

שלום וברכה!

במענה למכתבו מג' ניסן, בו שואל:

א) הקדיש זמנו ללמוד תורה"ק, ובמילא אין לומד כדבעי השפה האנגלית, ושואל אם נכון סדר זה, והוא בן י"ז שנה.

בודאי שנכון הדבר, והרי תורתנו הק' נקראת תורת חיים לא רק ע"ש החיים בעולם הבא אלא גם על החיים בעולם הזה, ז.א. שעל ידי תוספת התמדה ושקידה בלימוד התורה (וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה, הוא קיום המצוות) הרי זה הכנה הכי נכונה ומתאימה בחיים של פרנסה כשיבוא הזמן, ובודאי ימצא אותיות מתאימות איך להסביר הדבר להוריו שיחיו.

ב) כיון שלכל דבר צריכים סייעתא דשמיא, הנה מהנכון אשר בכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש איזה מטבע לצדקה, וכל יום גם בש"ק ויום טוב לאחר תפלת הבקר, יאמר השיעור תהלים חדשי - כמו שנחלק התהלים לימי החדש - ומה טוב שישמור גם על שיעורי חומש ותניא הידועים.

בברכה לבשו"ט ולתלמוד תורה ביראת שמים וקיום המצוות בהידור ולחג הפסח כשר ושמח,

בשם כ"ק האדמו"ר שליט"א

מזכיר

ג.ב. בשאלתו השני' שמזמן שינו שמו מ... ל... ושואל אם להחזיר השם ליושנו, - לפלא הדבר -

כי למה לשנות שמו דעתה שהוא בלה"ק.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
- (ב) מזמורי תהלים קיג, קיד ..... ג
- (ג) מאמר ד"ה כמה מעלות טובות למקום עלינו
ליל ב' דחג הפסח, ה'תשכ"ז ..... ה
- (ד) שיחת ליל ב' דחג הפסח, ה'תשכ"ז ..... טז
- (ה) לקוטי שיחות – חג הפסח
(בלה"ק) כרך יב ..... כח
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... לד
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – חג הפסח ..... לה
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע חג הפסח ..... לו
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע חג הפסח ..... סז
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע חג הפסח ..... סח
- (יא) אמירת הנשיאים לתחילת חודש ניסן ..... עח
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע חג הפסח ..... עח
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... פא
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק :**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע חג הפסח ..... פד
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע חג הפסח ..... קטו
- (טז) – ספר המצוות לשבוע חג הפסח ..... קכב
- (יז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף ב' עד דף ד' ..... קל
- (יח) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק י', תהלים פרק קיט ..... קמו
- (יט) משניות – מסכת מנחות
ביאור קהתי ..... קמח
- (כ) עין יעקב מסכת יומא ..... קנה
- (כא) מסכת ביצה עם ביאורים
מדף יד עד דף כ ..... קנו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן ..... קפה
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן ..... קפו
- (כד) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן ..... קפז
- (כה) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי ..... קפח
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" ..... קצ
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש ..... קצ
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב ..... קצא
- (כט) ספר המאמרים ה'תרפ"ז
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קצב
- (ל) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קצג
- (לא) דברי ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ ..... קצד
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ ..... קצה
- (לג) לוח זמנים לשבוע חג הפסח ..... קצז
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לחג הפסח וש"ק ..... קצט
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

40 טיט, אלא ביובש מוחלט, הנה צריך לכתוב בפיכשה (ולא
41 בחרבה) להורות על היוכש לגמרי⁵, ועל כן צריך לומר
42 שפונת בעל ההגדה היא ליתן שבח בפני-עצמו שבת מיוחד
43 על זה שקרע לנו את הים, אפילו אילו לא העבירנו
44 בתוכו כלל בין ביובש ובין במעט
45 רטיבות. וצריך להבין מהי
46 התועלת שבקריעת הים ללא
47 העברת ישראל בתוכו, שעל
48 זה אומרים אילו קרע לנו
49 את הים ולא העבירנו בתוכו
50 כו' דינו והרי, כאמור, לכאורה
51 עיקר המעלה בקריעת ים-סוף היא
52 שעל ידי כך בני ישראל עברו וניצלו
53 מהמצרים ומהמים, ואם לא היו
54 עוברים בתוכו מה התועלת בקריעת
55 הים כשלעצמה?

56 (ב) והנה דיוק זה שאלה זו
57 המבוססת על דיוק בלשון ההגדה
58 מדויק כ"ק אדמו"ר האמצעי
59 במאמרו דבור-המתחיל הפותח
60 במילים בוקע ים לפני משה
61 גו'⁶, שמביא אדמו"ר האמצעי
62 במאמר הנזכר מה שכתוב⁷
63 לגזור ים סוף לגזרים פי
64 לעולם חסדו, ולאחר מכן נאמר
65 גם והעביר ישראל בתוכו פי
66 לעולם חסדו, שמשמעות
67 הפתוח היא שכל דבר מהדברים
68 הנמנים כאן הוא חסד בפני-
69 עצמו, גם ללא החסדים האחרים
70 לגזור ים סוף לגזרים הוא
71 חסד בפני-עצמו ועצם העובדה
72 שהים נקרא לגזרים היא חסד, ונוסף

1 בהגדה של פסח משבחים את הקדוש ברוך הוא על הטובות והניסים שעשה
2 לבני ישראל בעת יציאת מצרים ואומרים:
3 כמה¹ מעלות טובות למקום עלינו וכו', ומפרטים כמה וכמה
4 טובות שעשה עימנו הקדוש ברוך הוא ועלינו להודות על כך אילו קרע
5 לנו את הים בקריעת ים סוף ולא
6 העבירנו בתוכו בחרבה ביובש
7 דינו² ובהמשך אומרים על-אחת-
8 כמה-וכמה שגם קרע לנו את הים וגם
9 העבירנו בתוכו בחרבה שבוודאי עלינו
10 להודות ולשבח על כך.

11 וצריך להבין, מהי התועלת
12 בזה שקרע לנו את הים, אילו
13 לא העבירנו בתוכו והרי קריעת
14 ים סוף נועדה כדי שבני ישראל יוכלו
15 לעבור בו?
16 והנה מפרשי ההגדה³
17 פירשו שהדיוק הוא ולא
18 העבירנו בתוכו בחרבה ביובש
19 אלא במעט מים או טיט, גם
20 אז דינו כי גם מעבר במעט מים
21 או טיט הוא הצלה מהמצרים שהיו
22 מאחוריהם ומהים שהיה לפניהם.
23 ואינו מובן, אך על פירוש זה יש
24 להקשות שהרי על-פי-זה הוה-
25 ליה למימר היו לו, לבעל ההגדה,
26 לומר ולא העבירנו בתוכו
27 בפיכשה (ולא בחרבה), שהרי
28 הלשון יכשה מורה על יוכש
29 יותר מאשר הלשון חרבה,
30 כמו שכתוב⁴ לגבי התייבשות מי
31 המבול בראשון גו' חרבו פני
32 האדמה, ובחודש השני גו'
33 יכשה הארץ, הרי ש"חרבה" היא
34 מצב יותר יבש מאשר "יכשה", ולכן
35 בתחילה פני האדמה רק "חרבו"

36 ואחר כך הארץ "יכשה" ואם פונת
37 בעל ההגדה היא להדגיש
38 השבח לקדוש ברוך הוא שלא
39 העבירנו במעט מים או

בס"ד. ליל ב' דחג הפסח, ה'תשכ"ז

(הנחה בלתי מוגה)

1 כמה¹ מעלות טובות למקום עלינו וכו' אילו
2 קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו
3 בחרבה דינו². וצריך להבין, מהי התועלת בזה
4 שקרע לנו את הים, אילו לא העבירנו בתוכו.
5 והנה מפרשי ההגדה³ פירשו שהדיוק הוא ולא
6 העבירנו בתוכו בחרבה אלא במעט מים או
7 טיט, גם אז דינו. ואינו מובן, שהרי על-פי-זה
8 הוה-ליה למימר ולא העבירנו בתוכו בפיכשה
9 (ולא בחרבה), שהרי הלשון יכשה מורה על
10 יוכש יותר מאשר הלשון חרבה, כמו שכתוב⁴
11 בראשון גו' חרבו פני האדמה, ובחודש השני
12 גו' יכשה הארץ, ואם פונת בעל ההגדה היא
13 להדגיש השבח שלא העבירנו במעט מים או
14 טיט, הנה צריך לכתוב בפיכשה (ולא בחרבה)
15 להורות על היוכש לגמרי⁵, ועל כן צריך לומר
16 שפונת בעל ההגדה היא ליתן שבח בפני-עצמו
17 על זה שקרע לנו את הים, אפילו אילו לא
18 העבירנו בתוכו כלל. וצריך להבין מהי התועלת
19 שבקריעת הים ללא העברת ישראל בתוכו, שעל
20 זה אומרים אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו
21 בתוכו כו' דינו.

22 (ב) והנה דיוק זה מדויק כ"ק אדמו"ר האמצעי במאמרו דבור-המתחיל בוקע
23 ים לפני משה גו'⁶, שמביא מה שכתוב⁷ לגזור ים סוף לגזרים פי
24 לעולם חסדו, והעביר ישראל בתוכו פי לעולם חסדו, שמשמעות הפתוח היא
25 שכל דבר הוא חסד בפני-עצמו, לגזור ים סוף לגזרים הוא חסד בפני-עצמו,

(1) מאמר זה, וב' מאמרים שלאחריו (ד"ה הפך ים ליבשה דאחרון של פסח, וד"ה קדושים תהיו דש"פ קדושים, מבה"ח אייר) - מיוסדים על ד"ה בוקע ים לפני משה לאדמו"ר האמצעי (י"ל בקונטרס בפ"ע - ט' אייר, ה'תשכ"ז). ואח"כ במאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' שסז ואילך). (2) הגדה של פסח. (3) זבח פסח, אבודרהם ומהר"ל. וראה גם הגדה של פסח עם לקוטי טעמים וכו' ע' קסו. (4) נח ח, יג"ד. (5) ראה הגדה של פסח הנ"ל ע' כח. (6) יצא לאור בקונטרס בפ"ע - קה"ת, תשכ"ז. ואח"כ נדפס במאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' שסז ואילך. (7) תהלים קלו, יג"ד. וראה ג"כ שער האמונה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לְזֶה וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ שְׁזָהוּ חֹסֶד בְּפָנֵי-עַצְמוֹ כְּדָבָר נִפְרָד
2 מִקְרִיעַת הַיָּם לַגִּזְרִים. וּמוֹסִיף בְּמֶאֱמָר, שְׁזָהוּ גַם מַה שְּׂאוּמָרִים
3 בַּהֲגָדָה כְּמוֹכָר לַעֲלִיל בְּמָה מַעֲלֹת טוֹבוֹת לְמָקוֹם עֲלִינוּ כו'
4 אֵילּוּ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם וְלֹא הָעִבְרִינוּ בְּתוֹכוֹ בְּחֶרֶבָה דִּי בַחֲסֹד
5 זֶה כְּרִי לַהּוֹדוֹת לָהּ, עַל כֵּן, דְּמָזָה
6 שְׁנוֹתָנִים שָׁבַח לְמָקוֹם עַל כָּל
7 טוֹבָה בְּפָנֵי-עַצְמָהּ, מִשְׁמַע
8 שְׁקָרִיעַת יָם-סוּף פְּשִׁלְעֻמָּה
9 הִיא חֹסֶד וְטוֹבָה שְׁלִימָה שְׂרָאוּ
10 לַהּוֹדוֹת עַל כֵּן, גַּם לוּלִי הָעֲבֵרַת
11 יִשְׂרָאֵל. וְגַם מָזָה מְדַבְּרִים אֵלּוּ
12 שֶׁל אֲדַמּוּ"ר הָאֲמֻצִּי בְּמֶאֱמָר מוֹכֵן
13 שְׂאִי-אֶפְשָׁר לְתַרְץ כְּתִירוֹץ
14 הַמְּפָרָשִׁים הַנִּזְ"ל שֶׁהִפְרִיֹשׁ
15 הוּא אֵילּוּ כו' לֹא הָעִבְרִינוּ
16 בְּתוֹכוֹ בְּחֶרֶבָה אֲלָא בְּמַעַט
17 מִיָּם אוֹ טִיט, שְׁהָרִי בְּפָסוּק
18 שֶׁבִּפְרָק הַמוֹנָה אֶת הַחֲסָדִים (כִּי
19 לַעֲלוֹם חֲסָדוֹ) נֶאֱמָר וְהָעִבִּיר
20 יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ סֶתֶם, וְלֹא
21 נִזְכָּר כָּלֵל שֶׁהָעִבִּיר יִשְׂרָאֵל
22 בְּתוֹכוֹ בְּחֶרֶבָה דִּקְא, וּמָזָה
23 מוֹכָח לְהִדְיָא בְּמִפּוֹרֶשׁ שְׁלֹגֹזֹר
24 יָם סוּף לַגִּזְרִים הוּא עֲנִין שֶׁל
25 חֹסֶד, אֶפִּילוּ אֵילּוּ לֹא הָעִבִּיר
26 יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כָּלֵל, וְזֶהוּ
27 הַטַּעַם לִכְךָ שְׁנוֹתָנִים שָׁבַח
28 לְמָקוֹם לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל זֶה
29 שְׁקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, אֶפִּילוּ
30 אֵילּוּ לֹא הָעִבְרִינוּ בְּתוֹכוֹ כָּלֵל
31 וְאִם כֵּן הַשְׂאֵלָה מִתְחַזֶּקֶת – מַה
32 הַתּוֹעֵלֶת בְּקִרְיעַת יָם סוּף אִם לֹא הִיוּ
33 עוֹבְרִים בְּתוֹכוֹ?
34 וַיֵּשׁ לְהוֹסִיף וּלְדַיֵּק זֶה שְׂאֵלָה זוֹ
35 עֲצֻמָּה, מַה הַתּוֹעֵלֶת בְּקִרְיעַת יָם סוּף
36 לְבַדָּה מְבִלִּי שֶׁעָבְרוּ בֵּים בִּיבֵשָׁה גַּם
37 בְּכַתּוּבָה⁸ הָפֹךְ יָם לִיבֵשָׁה בְּנֶהָר
38 יַעֲבֹרוּ בְּרָגֶל גו'⁹, שְׁלֹפִי אֶחָד
39 הִפְרִיֹשִׁים¹⁰ קָאִי מְכוּוֹן כָּל
- 40 הַפָּסוּק עַל קְרִיעַת יָם-סוּף (בְּשׁוֹנָה מִהִפְרִיֹשׁ שֶׁחֲצִיו הָרִאשׁוֹן שֶׁל
41 הַפָּסוּק מְדַבֵּר עַל קְרִיעַת יָם-סוּף, וְאֵילּוּ חֲצִיו הַשֵּׁנִי מְדַבֵּר עַל לַעֲתִיד לְבוֹאוֹ).
42 דְּהֵנָּה, גַּם בְּפָסוּק זֶה מִשְׁמַע שֶׁהָפֹךְ יָם לִיבֵשָׁה הוּא עֲנִין
43 בְּפָנֵי-עַצְמוֹ וְרָאוּ לִשְׁבַח וְלַהּוֹדוֹת לָהּ, עַל כֵּן בִּנְפֹד (עַל-דֶּרֶךְ לַגִּזְרֹר
44 יָם סוּף לַגִּזְרִים "כִּי לַעֲלוֹם חֲסָדוֹ"
45 שְׁהוּא שְׁבַח עַל קְרִיעַת הַיָּם
46 כְּשֶׁלַּעֲצֻמָּה), וְנוֹסֵף לְזֶה יִשְׁנֹו
47 הָעֲנִין דְּהָעֲבֵרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
48 בְּנֶהָר יַעֲבֹרוּ בְּרָגֶל (עַל-דֶּרֶךְ
49 וְהָעִבִּיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ "כִּי
50 לַעֲלוֹם חֲסָדוֹ" שְׁהוּא שְׁבַח עַל הַהֲעֵבֶרָה
51 בְּפָנֵי עֲצֻמָּה). וְצָרִיף לְהִבִּין מַהִּי
52 הַתּוֹעֵלֶת שֶׁבְּהָעֲנִין דְּהָפֹךְ יָם
53 לִיבֵשָׁה (לַגִּזְרֹר יָם סוּף
54 לַגִּזְרִים) מִלְּבַד הָעֲנִין דְּבְּנֶהָר
55 יַעֲבֹרוּ בְּרָגֶל (וְהָעִבִּיר יִשְׂרָאֵל
56 בְּתוֹכוֹ) וְהָרִי אִם הַיָּם הִיָּה נִקְרַע וְכֵי
57 יִשְׂרָאֵל לֹא הִיוּ עוֹבְרִים בְּתוֹכוֹ לֹא הִיָּתָה
58 לָהֶם תּוֹעֵלֶת וְהַצֵּלָה בְּכֵן?
59 ג) וּמִמְשִׁיף בְּמֶאֱמָר¹¹, הַנּוֹכַח
60 שֶׁל אֲדַמּוּ"ר הָאֲמֻצִּי, שִׁישׁ
61 לְהַקְדִּים תְּחִילָה כָּלֵלֹת
62 הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל שְׁבִין יָם
63 לִיבֵשָׁה בְּרוּחָנִיּוֹת, שְׁהוּא עַל-
64 דֶּרֶךְ וּבְדוּגָמַת הַחִילּוּק שְׁבִין
65 יָם לִיבֵשָׁה בְּגִשְׁמִיּוֹת¹² כְּפִי
66 שְׁהוֹלֵךְ וּמְבָאֵר.
67 דְּהֵנָּה, יָם וְיַבֵּשָׁה קָאִי עַל
68 עֲלָמִין סְתִימִין דְּלֹא אֲתַגְלִין
69 וְעֲלָמִין דְּאֲתַגְלִין. עַל הַכְּתוּב
- 27 וְנוֹסֵף לְזֶה יִשְׁנֹו הָעֲנִין דְּהָעֲבֵרַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּנֶהָר יַעֲבֹרוּ בְּרָגֶל
28 (עַל-דֶּרֶךְ וְהָעִבִּיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ). וְצָרִיף לְהִבִּין מַהִּי הַתּוֹעֵלֶת שֶׁבְּהָעֲנִין דְּהָפֹךְ
29 יָם לִיבֵשָׁה (לַגִּזְרֹר יָם סוּף לַגִּזְרִים) מִלְּבַד הָעֲנִין דְּבְּנֶהָר יַעֲבֹרוּ בְּרָגֶל (וְהָעִבִּיר
30 יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ).
27 ג) וּמִמְשִׁיף בְּמֶאֱמָר¹¹, שִׁישׁ לְהַקְדִּים תְּחִילָה כָּלֵלֹת הַחִילּוּק שְׁבִין יָם
28 לִיבֵשָׁה בְּרוּחָנִיּוֹת, שְׁהוּא עַל-דֶּרֶךְ וּבְדוּגָמַת הַחִילּוּק שְׁבִין יָם
29 לִיבֵשָׁה בְּגִשְׁמִיּוֹת¹². דְּהֵנָּה, יָם וְיַבֵּשָׁה קָאִי עַל עֲלָמִין סְתִימִין דְּלֹא אֲתַגְלִין

לאדמו"ר האמצעי פמ"ג (עב, א) ואילך. 8) תהלים סו, ו. - הקאפיטל שהתחילו לומר בי"א ניסן השתא (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך. וש"נ). 9) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' שפג ואילך. 10) תו"א בשלח סב, ד. סד, סע"ב. ובכ"מ. וראה ד"ה הפך ים ליבשה דאחרון של פסח (תורת מנחם - התוועדויות חלק מט ע' 337 ואילך). 11) ע' שסט. 12) ראה גם לקו"ת צו יד, ב. שער האמונה לאדמו"ר האמצעי פנ"ב. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי בשלח מב, ג ואילך. ובכ"מ.

כמה מעלות טובות למקום עלינו וכו'

ז

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיִּבְרָא אֱלֹהִים מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֱמַרְוּ: "מַעֲלָמָה
2 דַּתְכִּסִּיָּא (עוֹלָם מְכֻסָּה) לַעֲלָמָה דַּתְגַּלִּיָּא (עוֹלָם גָּלוּי)". מוֹסְבָר עַל כֵּךְ
3 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת כִּי כֹשֶׁם שֶׁעוֹלָם הַזֶּה יֵשׁ יֵשׁ" שְׁהוּא עוֹלָם שֶׁהִנְבְּרָאִים שְׂבו
4 מְכֻסִּים וִישׁ "יִבְשָׁה" שְׁהוּא עוֹלָם שֶׁהִנְבְּרָאִים שְׂבו גָּלוּיִים, עַל דֶּרֶךְ זֶה לַמַּעֲלָה,
5 לְהַבְדִּיל, יֵשׁ דְּרָגוֹת גְּבוּהוֹת שֶׁבִּגְלָל
6 הֶרְוּמוֹת שֶׁלָּהֶם הֵן נַעֲלָמוֹת וּמְכֻסוֹת
7 וְנִקְרָאוֹת "עֲלָמָה דַּתְכִּסִּיָּא" אוֹ "עֲלָמִין"
8 סְתִימִין", עוֹלָמוֹת 'סְתוּמִים' וְנִסְתָּרִים,
9 וְאִילוֹ הָאוֹר הָאֱלֹקִי הַמְצֻמָּצֵם שִׁיּוֹר
10 וּמִתְגַּלָּה לִנְבְּרָאִים נִקְרָא "עֲלָמָה
11 דַּתְגַּלִּיָּא", וְכִפִּי שְׁהוּלֵךְ וּמִבְּאֵר. יֵשׁ
12 בְּרוּחָנוֹת קָאִי מְכוּוֹן עַל עֲלָמִין
13 סְתִימִין, הַעוֹלָמוֹת ה'סְתוּמִים'
14 וְנַעֲלָמִים שֶׁהִנְבְּרָאִים שְׂבו הֵם
15 הַמְּלָאכִים שֶׁנִּקְרָאוּ נִוְגִי
16 יִמָּא, דְּגִי הֵם לְהִיוֹתָם
17 בְּדוּגְמַת דְּגִים שְׂפִים
18 שְׁנִמְצָאִים תְּמִיד בְּתוֹךְ הַיָּם
19 שְׁהוּא מְקוֹם חַיּוֹתָם, וְיִתְרִיָּה
20 מְזָה, שְׁגָם יוֹדְעִים וּמְרַגִּישִׁים שֶׁהֵם הוּא מְקוֹם
21 שֶׁהֵם הוּא מְקוֹם חַיּוֹתָם
22 (בְּדִאֲתָא כִּפִּי שְׁמוּבָא בְּגִמְרָא¹⁴
23 הַמְּשָׁל שְׁאִמְר רַבִּי עֲקִיבָא לַעֲנִין
24 לִימּוֹד הַתּוֹרָה מִמַּעֲנֵה הַדְּגִים
25 לְשׁוּעַל וּמָה בְּמִקּוֹם חַיּוֹתָנוּ
26 כּוֹ' וְזֶה לְשׁוֹן הַגִּמְרָא: "תְּנוּ רַבְּנֵי:
27 פֶּעַם אַחַת גִּזְרָה מַלְכוּת הַרְשָׁעָה שְׁלֵא
28 יִעֲסְקוּ יִשְׂרָאֵל בְּתוֹרָה. בֹּא פִּסּוֹס בֵּן
29 יִתְּרָה וּמִצָּא לְרַבִּי עֲקִיבָא שְׁהִי
30 מִקְּהִיל קְהִילוֹת רַבִּים וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה.
31 אִמְר לִיה: עֲקִיבָא, אִי אַתָּה מִתִּירָא
32 מִפְּנֵי מַלְכוּת הַרְשָׁעָה? אִמְר לוֹ: אִמְשׁוּל
33 לֵךְ מִשָּׁל לְמָה דְּהִבְרִי דּוּמָה, לְשׁוּעַל
34 שְׁהִי מַחֲלֵךְ עַל גַּב הַנָּהָר וְרֵאָה דְּגִים שְׁהִי מִתְקַבְּצִים מִמְּקוֹם לְמִקּוֹם. אִמְר
35 לָהֶם: מִפְּנֵי מָה אַתֶּם בּוֹרְחִים? אִמְר לוֹ: מִפְּנֵי רִשְׁתוֹת שֶׁמִּבְּאִין עָלֵינוּ בְּנֵי
36 אָדָם. אִמְר לָהֶם: רַצּוֹנְכֶם שֶׁתַּעֲלוּ לִיבְשָׁה וְנִדְּרוּ אִנִּי וְאַתֶּם כֹּשֶׁם שֶׁדְּרוּ אֲבוֹתָי
37 עִם אֲבוֹתֵיכֶם? אִמְר לוֹ: אַתָּה הוּא שְׁאוּמְרִים עֲלֵיךְ פֶּקֶח שֶׁבְּחִיּוֹת, לֹא פֶקֶח
38 אַתָּה אֲלֵא טִיפֵּשׁ אַתָּה. וּמָה בְּמִקּוֹם חַיּוֹתָנוּ אִנִּי מִתִּירָאִין, בְּמִקּוֹם מִיתָתָנוּ עַל
39 אַחַת כְּמָה וְכְמָה. אִף אֲנַחְנוּ: עֲכִשְׁיוּ שְׁאֵנוּ יוֹשְׁבִים וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה, כְּשֶׁחוֹב
40 בָּהּ כִּי הוּא חֵיץ וְאוֹרֵךְ יִמֵּךְ כֵּךְ, אִם אִנִּי הוֹלְכִים וּמִבְטָלִים מִמֶּנָּה עַל אַחַת
41 כְּמָה וְכְמָה", וְכִינֵן שְׁעוֹלִין לִיבְשָׁה מִיָּד מֵתִים¹⁵, הִרִי שֶׁהִדְגִים
42 מִחוֹבְרִים לְמִקּוֹם חַיּוֹתָם וְגַם מִכִּירִים וּמְרַגִּישִׁים שֶׁהֵם הוּא מְקוֹר הַחַיּוֹת שֶׁלָּהֶם
43 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּמִלְאָכִים, שְׁעוֹמְדִים תְּמִיד בְּכִיטוֹל לְגַבִּי
44 הָאוֹר הָאֱלֹקִי שְׁהוּא מְקוֹרָם שְׁמֵאִיר וְנִרְגָּשׁ בָּהֶם בְּגִילּוֹי.

1 וַיִּבְרָא אֱלֹהִים מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אֱמַרְוּ: "מַעֲלָמָה
2 דַּתְכִּסִּיָּא (עוֹלָם מְכֻסָּה) לַעֲלָמָה דַּתְגַּלִּיָּא (עוֹלָם גָּלוּי)". מוֹסְבָר עַל כֵּךְ
3 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת כִּי כֹשֶׁם שֶׁעוֹלָם הַזֶּה יֵשׁ יֵשׁ" שְׁהוּא עוֹלָם שֶׁהִנְבְּרָאִים שְׂבו
4 מְכֻסִּים וִישׁ "יִבְשָׁה" שְׁהוּא עוֹלָם שֶׁהִנְבְּרָאִים שְׂבו גָּלוּיִים, עַל דֶּרֶךְ זֶה לַמַּעֲלָה,
5 לְהַבְדִּיל, יֵשׁ דְּרָגוֹת גְּבוּהוֹת שֶׁבִּגְלָל
6 הֶרְוּמוֹת שֶׁלָּהֶם הֵן נַעֲלָמוֹת וּמְכֻסוֹת
7 וְנִקְרָאוֹת "עֲלָמָה דַּתְכִּסִּיָּא" אוֹ "עֲלָמִין"
8 סְתִימִין", עוֹלָמוֹת 'סְתוּמִים' וְנִסְתָּרִים,
9 וְאִילוֹ הָאוֹר הָאֱלֹקִי הַמְצֻמָּצֵם שִׁיּוֹר
10 וּמִתְגַּלָּה לִנְבְּרָאִים נִקְרָא "עֲלָמָה
11 דַּתְגַּלִּיָּא", וְכִפִּי שְׁהוּלֵךְ וּמִבְּאֵר. יֵשׁ
12 בְּרוּחָנוֹת קָאִי מְכוּוֹן עַל עֲלָמִין
13 סְתִימִין, הַעוֹלָמוֹת ה'סְתוּמִים'
14 וְנַעֲלָמִים שֶׁהִנְבְּרָאִים שְׂבו הֵם
15 הַמְּלָאכִים שֶׁנִּקְרָאוּ נִוְגִי
16 יִמָּא, דְּגִי הֵם לְהִיוֹתָם
17 בְּדוּגְמַת דְּגִים שְׂפִים
18 שְׁנִמְצָאִים תְּמִיד בְּתוֹךְ הַיָּם
19 שְׁהוּא מְקוֹם חַיּוֹתָם, וְיִתְרִיָּה
20 מְזָה, שְׁגָם יוֹדְעִים וּמְרַגִּישִׁים שֶׁהֵם הוּא מְקוֹם
21 שֶׁהֵם הוּא מְקוֹם חַיּוֹתָם
22 (בְּדִאֲתָא כִּפִּי שְׁמוּבָא בְּגִמְרָא¹⁴
23 הַמְּשָׁל שְׁאִמְר רַבִּי עֲקִיבָא לַעֲנִין
24 לִימּוֹד הַתּוֹרָה מִמַּעֲנֵה הַדְּגִים
25 לְשׁוּעַל וּמָה בְּמִקּוֹם חַיּוֹתָנוּ
26 כּוֹ' וְזֶה לְשׁוֹן הַגִּמְרָא: "תְּנוּ רַבְּנֵי:
27 פֶּעַם אַחַת גִּזְרָה מַלְכוּת הַרְשָׁעָה שְׁלֵא
28 יִעֲסְקוּ יִשְׂרָאֵל בְּתוֹרָה. בֹּא פִּסּוֹס בֵּן
29 יִתְּרָה וּמִצָּא לְרַבִּי עֲקִיבָא שְׁהִי
30 מִקְּהִיל קְהִילוֹת רַבִּים וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה.
31 אִמְר לִיה: עֲקִיבָא, אִי אַתָּה מִתִּירָא
32 מִפְּנֵי מַלְכוּת הַרְשָׁעָה? אִמְר לוֹ: אִמְשׁוּל
33 לֵךְ מִשָּׁל לְמָה דְּהִבְרִי דּוּמָה, לְשׁוּעַל
34 שְׁהִי מַחֲלֵךְ עַל גַּב הַנָּהָר וְרֵאָה דְּגִים שְׁהִי מִתְקַבְּצִים מִמְּקוֹם לְמִקּוֹם. אִמְר
35 לָהֶם: מִפְּנֵי מָה אַתֶּם בּוֹרְחִים? אִמְר לוֹ: מִפְּנֵי רִשְׁתוֹת שֶׁמִּבְּאִין עָלֵינוּ בְּנֵי
36 אָדָם. אִמְר לָהֶם: רַצּוֹנְכֶם שֶׁתַּעֲלוּ לִיבְשָׁה וְנִדְּרוּ אִנִּי וְאַתֶּם כֹּשֶׁם שֶׁדְּרוּ אֲבוֹתָי
37 עִם אֲבוֹתֵיכֶם? אִמְר לוֹ: אַתָּה הוּא שְׁאוּמְרִים עֲלֵיךְ פֶּקֶח שֶׁבְּחִיּוֹת, לֹא פֶקֶח
38 אַתָּה אֲלֵא טִיפֵּשׁ אַתָּה. וּמָה בְּמִקּוֹם חַיּוֹתָנוּ אִנִּי מִתִּירָאִין, בְּמִקּוֹם מִיתָתָנוּ עַל
39 אַחַת כְּמָה וְכְמָה. אִף אֲנַחְנוּ: עֲכִשְׁיוּ שְׁאֵנוּ יוֹשְׁבִים וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה, כְּשֶׁחוֹב
40 בָּהּ כִּי הוּא חֵיץ וְאוֹרֵךְ יִמֵּךְ כֵּךְ, אִם אִנִּי הוֹלְכִים וּמִבְטָלִים מִמֶּנָּה עַל אַחַת
41 כְּמָה וְכְמָה", וְכִינֵן שְׁעוֹלִין לִיבְשָׁה מִיָּד מֵתִים¹⁵, הִרִי שֶׁהִדְגִים
42 מִחוֹבְרִים לְמִקּוֹם חַיּוֹתָם וְגַם מִכִּירִים וּמְרַגִּישִׁים שֶׁהֵם הוּא מְקוֹר הַחַיּוֹת שֶׁלָּהֶם
43 וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה בְּמִלְאָכִים, שְׁעוֹמְדִים תְּמִיד בְּכִיטוֹל לְגַבִּי
44 הָאוֹר הָאֱלֹקִי שְׁהוּא מְקוֹרָם שְׁמֵאִיר וְנִרְגָּשׁ בָּהֶם בְּגִילּוֹי.

בתוקף, ואילו בעלמא דאתגליא האור מועט יחסית, ולכן אפשר שיתגלה, וכפי שיתבאר להלן בפרטיות אלו בחינות עליונות נקראות "עלמין סתימין" ואלו נקראות "עלמין דאתגליין".
1 וּכְלָלוֹת הָעֲנִינֵן בְּזָה, שְׁבִמְדַת הַמְּלָכוֹת, שְׁהִיא מְקוֹר
2 הַהִתְהוּוֹת דְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבְּרָאִים, כְּמִבְּאֵר בְּחִסְדוֹת שֶׁהוּא
3 הָאֱלֹקִי הַיּוֹדֵר וְנִמְשֵׁךְ לְבָרְאוֹת אֵת הָעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים בֹּא בְּאִמְצָעוֹת סְפִירַת
4 הַמַּלְכוּת שְׁפועֶלֶת בּוּ מֵיעוֹט וְצִמְצוּם כִּדִּי שִׁיּוּכַל לְבָרְאוֹ עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים
5 מוֹגֻבְלִים (וְכִיּוֹן שֶׁהַמַּלְכוּת הִיא הַסְפִּירָה הָאֲחֵרונה שֶׁדְּרָכָה הָאוֹר הָאֱלֹקִי יוֹדֵר
6 וְנִמְשֵׁךְ לְמַטָּה, הִיא נִמְשָׁלָה לְדִיבּוֹר שֶׁמְגַלָּה וּמוֹצֵא מִחוּץ לְאֵדָם אֵת הַחוֹכֵן
7 שֶׁל הַשָּׁכַל וְהִרְגֵּשׁ שֶׁל) יֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת שֶׁהֵן שְׁתֵּי דְרָגוֹת בְּסְפִירַת
8 הַמַּלְכוּת הַעֲלִיּוֹנָה הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם יֵשׁ וְיִבְשָׁה. בְּחִינָה הָא' בְּסְפִירַת

בתוקף, ואילו בעלמא דאתגליא האור מועט יחסית, ולכן אפשר שיתגלה, וכפי שיתבאר להלן בפרטיות אלו בחינות עליונות נקראות "עלמין סתימין" ואלו נקראות "עלמין דאתגליין".
1 וּכְלָלוֹת הָעֲנִינֵן בְּזָה, שְׁבִמְדַת הַמְּלָכוֹת, שְׁהִיא מְקוֹר
2 הַהִתְהוּוֹת דְּכָל הָעוֹלָמוֹת וְהַנְּבְּרָאִים, כְּמִבְּאֵר בְּחִסְדוֹת שֶׁהוּא
3 הָאֱלֹקִי הַיּוֹדֵר וְנִמְשֵׁךְ לְבָרְאוֹת אֵת הָעוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים בֹּא בְּאִמְצָעוֹת סְפִירַת
4 הַמַּלְכוּת שְׁפועֶלֶת בּוּ מֵיעוֹט וְצִמְצוּם כִּדִּי שִׁיּוּכַל לְבָרְאוֹ עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים
5 מוֹגֻבְלִים (וְכִיּוֹן שֶׁהַמַּלְכוּת הִיא הַסְפִּירָה הָאֲחֵרונה שֶׁדְּרָכָה הָאוֹר הָאֱלֹקִי יוֹדֵר
6 וְנִמְשֵׁךְ לְמַטָּה, הִיא נִמְשָׁלָה לְדִיבּוֹר שֶׁמְגַלָּה וּמוֹצֵא מִחוּץ לְאֵדָם אֵת הַחוֹכֵן
7 שֶׁל הַשָּׁכַל וְהִרְגֵּשׁ שֶׁל) יֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת שֶׁהֵן שְׁתֵּי דְרָגוֹת בְּסְפִירַת
8 הַמַּלְכוּת הַעֲלִיּוֹנָה הַנִּקְרָאוֹת בְּשֵׁם יֵשׁ וְיִבְשָׁה. בְּחִינָה הָא' בְּסְפִירַת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המלכות היא, כְּשֶׁהַמְּלָכוֹת הַיָּא בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, שְׁאֵז נִקְרָאת
2 בְּשֵׁם יָם, וְהִיא מְקוֹר לְהַתְהוּוֹת עַלְמִין סְתִימִין דְּלֵא
3 אֲתַגְלִין, עוֹלָמוֹת 'סְתוּמִים' (נַעֲלָמִים, לַמַּעֲלָה מְגִילוֹי) שְׁלֵא מִתְגַּלִּים
4 שְׁהַבְּרֹאִים שְׂבָהֶם הֵם נוֹגֵי יָמָא, כְּמוֹ דְּגִים שְׂבִים שְׁעוּמָדִים
5 תְּמִיד בְּכִיטוֹל לְמִקּוֹרָם כּוֹי
6 וּבְנִמְשָׁל חֵינּוּ נִבְרָאִים שְׂמִכִּירִים בַּחֲיוֹת
7 הָאֱלוּקִית שְׁהִיא מְקוֹר קִיּוּמָם וַחֲיוֹתָם
8 וּמוֹדַעִים לָהּ. וּבְחִינַת הַבִּי, דְּלֵא אֲתַגְלִין, שְׁהַבְּרֹאִים שְׂבָהֶם הֵם נוֹגֵי יָמָא,
9 כְּשֶׁהַמְּלָכוֹת יוֹרְדָת מַעוֹלָם
10 הָאֲצִילוֹת לְהֵאִיר לְמִטָּה לְבִרְיָאָה
11 יִצְרֵיהֶּ עֲשִׂיהָ, הָעוֹלָמוֹת שְׁלִמְטָה
12 מַעוֹלָם הָאֲצִילוֹת כְּמוֹ שְׂכָתוֹב¹⁸
13 וּמִשְׁם יִפְרֵד, לְגַבִּי הַנָּהָר הַמִּשְׁקָה
14 אֵת גִּי'עֵדֶן נֶאֱמָר בְּפִרְשַׁת בְּרֵאשִׁית
15 שְׁבַחֲיוֹתָ בְּגִן'עֵדֶן הוּא נָהָר אֶחָד אֲבָל
16 בְּצִאתוֹ הוּא נִפְרֵד לְאַרְבַּעַת נְהָרוֹת
17 שׁוֹנִים, וְכֵן גַּם בְּעִנְיָנָהּ שְׁכִי שְׁסִפִּירָת
18 הַמְּלָכוֹת הִיא בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, הָאוֹר
19 הָאֱלוּקִי נִכְר וְנִרְגַּשׁ בָּהּ, וְהִיא בְּכַחֲנִית
20 "יִם", אֲבָל בִּירִידָתָהּ לְהֵאִיר בְּעוֹלָמוֹת
21 בְּרִיאָה־יִצְרֵיהֶּ עֲשִׂיהָ, הִרִי זֶה לְאַחַר
22 שֶׁהָאוֹר הָאֱלוּקִי עָבַר מִעוֹט וְצִמְצוּם
23 שְׁאֵז נִקְרָאת בְּשֵׁם יִבְשָׁה, וְהִיא
24 בְּפִירוֹד מִמְּקוֹרָהּ, כֶּשֶׁם שֶׁהַבְּרֹאִים
25 בִּיבְשָׁה הֵם בְּפִירוֹד מִעַפְרֵי הָאָרֶץ וְהִיא
26 סִפִּירָת הַמְּלָכוֹת כְּפִי שְׁהִיא בְּבִרְיָאָה
27 יִצְרֵיהֶּ עֲשִׂיהָ מְקוֹר לְהַתְהוּוֹת
28 עַלְמִין דְּאֲתַגְלִין, עוֹלָמוֹת הַגְּלוּיִים
29 שְׁהַבְּרֹאִים שְׂבָהֶם הֵם
30 בְּפִירוֹד מִמְּקוֹרָם כּוֹי.
31 אֲמָנָם יֵשׁ גַּם סוּג מִיּוֹחַד, יוֹצֵא מִן
32 הַכֹּל, שֶׁל נִבְרָאִים רוּחָנִיִּים הַנִּקְרָאִים
33 בּוֹהֵר נוֹגֵי יָמָא דְּאֲזִלִּין
34 בִּיבְשָׁתָא¹⁹, דְּגִי הֵם הַהוֹלָכִים
35 בִּיבְשָׁה (הַשּׁוֹנִים מְדִי הֵם סָתֵם שֶׁהֵם
36 הַמְּלָאכִים וּמִנְבְּרָאִי הִיבְשָׁה סָתֵם שֶׁהֵם
37 הַנִּבְרָאִים הַגִּשְׁמִיִּים) שְׁזוּהִי מַעֲלָת
38 הַנְּשָׁמוֹת כְּפִי שְׁיִרְדוּ לְמִטָּה וְנִתְלַבְּשׁוּ בְּגוּפִים שְׂמַצַּד אֶחָד הֵם
39 "נוֹגֵי יָמָא", נִבְרָאִים רוּחָנִיִּים נַעֲלִים שֶׁהָאֱלוּקוֹת נִכְרָת בָּהֶם בְּגִלוֹי וּמַצַּד שְׁנֵי
40 הֵם "מִתְהַלְכִּים בִּיבְשָׁה", כִּי הַנִּשְׁמוֹת יִרְדוּ לְמִטָּה לְעוֹלָם הַזֶּה לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוּפִים
41 גִּשְׁמִיִּים, כְּפִי שֶׁמִּשְׁמִיךְ וּמִפְרֵט.
42 דְּהִנֵּה, נְשָׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּהִיוֹתָם לְמַעֲלָה לְפָנֵי שִׁירְדוֹ לְעוֹלָם הַזֶּה
43 לְהַתְלַבֵּשׁ בְּגוּפִים הִרִי הֵם בְּכַחֲנִית נוֹגֵי יָמָא שְׂבָהֶם עַלְמִין סְתִימִין
- דְּלֵא אֲתַגְלִין, דְּגִי הֵם שְׂבָהֶם עַלְמִין סְתִימִין דְּלֵא
שְׁעוּמָדִים תְּמִיד בְּכִיטוֹל לְגַבִּי מְקוֹרָם כִּי תְּמִיד הַנִּשְׁמוֹת מְכִירוֹת
וּמְרִישׁוֹת אֵת מְקוֹר הָאֱלוּקִי וּמוֹדַעִים לוֹ, וּמִלְּאָל מִתְבַּטְּלוֹת לְפָנָיו (כְּמִבּוֹרָא
לְעִיל גַּם לְגַבִּי הַמְּלָאכִים הָעִלְיוֹנִים). אֲלֵא שְׁיִרְדוּ לְמִטָּה וְנִתְלַבְּשׁוּ
בְּגוּפִים, וּכְמִאֲמָר²⁰ כְּפִי
שְׁאֲמָרִים בְּכִרּוֹת הַשָּׁחַר נִשְׁמָה
שְׁנִתָּה בִּי טְהוּרָה הִיא וּבָאָה
מִמְּקוֹר גָּבוֹה וְנַעֲלָה בְּאֱלוּקוֹת, (וְאִף־
עַל־פִּי־כֵן לְמִרּוֹת מְקוֹרָהּ הַנַּעֲלָה
מֵאֵד) אֲתָהּ בְּרִאָתָהּ אֲתָהּ
יִצְרֵתָהּ אֲתָהּ נִפְתָּתָהּ בִּי,
וּמִשְׁמַעוֹת הַלְשׁוֹנוֹת הַלְלוּ עַל פִּי
פְּנִימוֹת הַדְּבָרִים הִיא הַתְּהַלִּיךְ
שְׁעוֹבוֹת הַנִּשְׁמוֹת בִּירִידָתָהּ מִלְּמַעֲלָה
לְמִטָּה שְׁיִרְדוּ מִכְּמוֹ שְׁהֵם
בְּאֲצִילוֹת²¹, בְּכַחֲנִית טְהוּרָה
הִיא, דְּרָךְ הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה־יִצְרֵיהֶּ עֲשִׂיהָ
(כְּפִי שֶׁמְרוּמוֹ בְּלִשׁוֹנוֹת בְּרִאָתָהּ
כְּנִגַּד הִירִידָה לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה יִצְרֵתָהּ
כְּנִגַּד הִירִידָה לְעוֹלָם הַיִּצְרֵיהֶּ כּוֹי) עַד
לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, וּבִירִידָתָהּ לְמִטָּה לְהַתְלַבֵּשׁ
בְּגוּפִים הִרִי הֵם בְּדוּגְמָת
שְׁאָר הַבְּרֹאִים שְׂבִיבָשָׁה
(עַלְמִין דְּאֲתַגְלִין) שְׁהֵם
בְּפִירוֹד מִמְּקוֹרָם שְׁהִיא לְאַחַר
שִׁירְדָה וְנִתְלַבְּשָׁה בְּגוֹף גִּשְׁמִי, הָאָדָם
שֶׁהִנְשָׁמָה בְּקִרְבּוֹ לֹא מְרִישָׁה אֵת מְקוֹרָהּ
הָאֱלֹקִי בְּגִלוֹי, וּבִזָּה הוּא דּוּמָה לְכֹל
שֶׁאֵר הַנִּבְרָאִים הַגִּשְׁמִיִּים שְׂבִיבָשָׁה יֵשׁ
כּוֹחַ אֱלוּקִי שְׁמַהוּוֹה, מְקִיִּים וּמַחֲיָה
אוֹתָם אֲבָל הֵם לֹא מְכִירִים וְלֹא
מְרִישִׁים אוֹתוֹ, וְעַד כְּדִי כְּפִי,
שִׁישׁ צוֹרֵךְ בְּצוּרִי וּבְחִרָתָהּ בְּחִיִּים²², כִּינּוּ שִׁישׁ
וּבְחִרָתָהּ בְּחִיִּים²², כִּינּוּ שִׁישׁ
נְתִינָתָהּ מְקוֹם לְבַחֲרִיהָ בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא הִיפֵּךְ רְצוֹן
הָעֲלִיּוֹן חֶסֶד־וְשְׁלוֹם, וְעַל זֶה הוּא כָּלִלוֹת עֲנִין
הָעֲבוּדָה דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה, אֲשֶׁר גַּם
שְׁהוּא הִיפֵּךְ רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן חֶסֶד־וְשְׁלוֹם, כִּינּוּ שֶׁהָאוֹר הָאֱלוּקִי
וְהַחֲיוֹת הָאֱלוּקִיִּים שֶׁל כֹּל הַנִּבְרָאִים בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי הִיא בְּהַעֲלֵם וְהַסְתָּר,
יִתְכַּן מִצַּב שֶׁהָאָדָם יִכְבַּר לְעִשׂוֹת דְּבָר שֶׁהוּא בִּנְיָוֵד לְרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן כִּינּוּ שִׁישׁ
לֹא בַחֲרִיהָ חוֹפְשִׁית לְבַחֲרוֹר כְּטוֹב וּבַחֲרִים וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן ה' אוֹ לְנַהוֹג הַפּוֹךְ מִזֶּה,
וְלִכֵּן הַתּוֹרָה מַצְוֶה עָלָיו "וּבַחֲרָתָהּ בְּחִיִּים" וְעַל זֶה הוּא כָּלִלוֹת עֲנִין
הָעֲבוּדָה עֲבוּדַת ה' הַרוּחָנִית דְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַחַר שִׁירְדוֹ לְמִטָּה

(18) בְּרֵאשִׁית ב', י"ד. וְרָאָה תו"מ סה"מ אב ע' קל. (19) רָאָה זח"ג קפת, א. (20) "אֱלֹקִי נִשְׁמָה" בְּכִרְכַּת הַשָּׁחַר. (21) רָאָה סִידוֹר הָאֲרִיז"ל בְּמִקּוּמוֹ. לְקו"ת רָאָה כז, א. וְעוֹד. (22) נִצְבִּים ל, יט.

כמה מעלות טובות למקום עלינו וכו'

ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 לעולם הזה והתלכשו בגוף גשמי וחומרי, אֲשֶׁר גַּם בְּהִיּוֹתָן לְמִטָּה,
- 2 בַּיָּבֶשֶׁה, כאשר אין להם הכרה גלויה במקור האלוהי המחיה אותם ויש
- 3 להם אפילו אפשרות לבחור בהיפך החיים והטוב ולעשות הפוך מרצון ה',
- 4 וזהו המצב שבו עם היותם "נוני ימא" (כמו המלאכים), הרי הם "מהלכים
- 5 ביבשה" (כשאר הנבראים הגשמיים
- 6 שבעולם הזה) בכל זאת יִהְיֶה
- 7 אֲצֵלָם הביטול למקורם על-
- 8 דֶּרֶךְ וּבְדוּגְמַת הביטול דְּנוּנִי
- 9 יִמָּא בעולמות הרוחניים העליונים,
- 10 כמו המלאכים.
- 11 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה יִתְבָּאֵר הָעֲנִין
- 12 דֶּהֱפֹךְ יָם לִיבֶשֶׁה¹⁰, שהוא
- 13 התוכן הפנימי של קריעת ים סוף,
- 14 הנושא שבו נפתח המאמר, שֶׁהָאֹר
- 15 הָאֱלֹקִי שְׁמַאִיר בְּעֵלְמִין
- 16 סְתִימִין, שְׁזָהוּ עֲנִין יָם, יוֹרֵד
- 17 מלמעלה למטה נִמְשָׁךְ וְנִתְגַּלָּה
- 18 בְּעֵלְמִין דִּתְגַּלְּזָן, שְׁזָהוּ עֲנִין
- 19 יָבֶשֶׁה, בָּאוּתוֹ אֹפֶן שְׁמַאִיר
- 20 וּמִתְגַּלָּה בְּעֵלְמִין סְתִימִין,
- 21 בְּחִינַת יָם כֵּךְ שֶׁה"י"ם העליון
- 22 הנעלם הופך להיות "יבשה" גלויה.
- 23 וְהָרִי עֲנִין זֶה כְּשֶׁלְעֲצָמוֹ (הֶפֶךְ
- 24 יָם לִיבֶשֶׁה, שֶׁהָאֹר הָאֱלֹקִי
- 25 שְׁבַעֲלָמִין סְתִימִין שְׁבֹרֵךְ כָּל,
- 26 במצב רגיל, נקרא "סתום" כי הוא
- 27 למעלה מגילוי יוֹמָשָׁךְ בְּגִילּוֹ
- 28 בְּעֵלְמִין דִּתְגַּלְּזָן שְׁבֹרֵךְ כָּל
- 29 אינם כלים ראויים להתגלות האור
- 30 הנעלה הזה) הוּא דְּבַר פֶּלֶא
- 31 וְחִידוּשׁ מִיּוֹחַד גַּם לֹא דְּבָרִים אֲחֵרִים
- 32 שֶׁמִּתְחַפְּזִים מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן נִתְּנִים
- 33 שְׁבַח וְהוֹדָיָה עַל זֶה בְּלִבּוֹ
- 34 וְאוֹמְרִים לְגוֹזֵר יָם סוּף
- 35 לְגִזְרִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ, אֵילוֹ
- 36 קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם כִּי דִּינּוּ וּבִכְךָ
- 37 מִיוֹשֶׁבֶת הַשָּׂאֵלָה שְׁבַחֲתִילַת הַמַּאֲמָר
- 38 אִיזוֹ תוֹעֵלַת יֵשׁ בְּקִרְיַת יֵם-סוּף
- 39 כְּשֶׁלְעֲצָמָה, "אילו לא העבירנו בתוכו",
- 40 כי השבח וההודיה הם על עצם גילוי
- 41 והמשכת האור האלוהי הנעלה שְׁבֹרֵךְ
- 42 כָּל אֵינוֹ מִתְגַּלָּה.
- 43 אֲמָנָם, כֹּאֲשֶׁר הָאֹר הָאֱלֹקִי שְׁבַעֲלָמִין סְתִימִין בְּחִינַת י"ם
- 44 מֵאִיר בְּגִילּוֹ בְּבִרְוֵאִים שְׁבַעֲלָמִין דִּתְגַּלְּזָן בְּחִינַת "יבשה", צָרִיךְ
- 45 לְהִיּוֹת בָּהֶם הַבִּטּוּל וְהַפְּלִיזָה הַרְצוֹן לְהִתְקַרֵּב אֶל מְקוֹרָם עַד כִּדִּי כֵךְ
- 46 שֶׁמִּצִּיאוֹת הָאִשִּׁית הַעֲצִמִּית שֶׁלֹּהֶם תְּכַלֶּה כֵךְ שֶׁעַם הַיּוֹתָם בְּרוּאִים שִׁבִּיבֶשֶׁה

- 47 יִשְׁאֲפוּ וְיִשְׁתַּחֲוּקוּ לְהִיּוֹת בְּהִתְפַּלְּלוֹת וּדְבָקוֹת בְּאֹר הָאֱלֹקִי,
- 48 בְּדוּגְמַת הַבְּרֹאִים שְׁבָבָם, חֵינּוּ שֶׁהָהָרָה הָאֱלֹקִית הַנְּעִלִית הַמְּפֹלָאָה
- 49 שְׁמַאִידָה בָּהֶם שֶׁלֹּא כְּרָגִיל אֲכָן תִּחְדּוֹר בָּהֶם וּתְפַעֵל שִׁינוֹ בְּמִצִּיאוֹתָם.
- 50 וְכִמּוֹ כֵּן כִּפִּי שֶׁהִיָּה בְּכִלּוֹת ה"יבשה" בִּשְׁעָה הַמִּיּוֹחַדֶּת שֶׁל קְרִיעַת יָם סוּף,
- 51 שְׁגָם הַבְּרֹאִים שֶׁהֶם בְּבִחִינַת "יבשה"
- 52 קִיבְּלוּ אֶת הָאֹר הַנְּעִלָה שֶׁל בְּחִינַת
- 53 י"ם" וְהִדְבֵּר פַּעַל בָּהֶם בִּטּוּל לֵאלֻקוֹת
- 54 בְּאוֹפֶן עֲמוּק וּפְנִימִי בִּיּוֹתָר, כֵּךְ צָרִיךְ
- 55 לְהִיּוֹת בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כִּפִּי
- 56 שְׁנִמְצָאִים לְמִטָּה, שְׁכַמְבוּאָר
- 57 לְעֵיל כָּל מִצִּיאוֹתָם כְּנִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים
- 58 הֵיא חִיבוּר בֵּין "ים" ו"יבשה"
- 59 שְׁגִילּוֹי הָאֹר דְּעֵלְמִין
- 60 סְתִימִין, צָרִיךְ לְפַעוֹל בָּהֶם
- 61 הָעֲנִין דְּכָלוֹת הַנֶּפֶשׁ רִצּוֹן
- 62 וְתִשְׁקָה לְהִיכָלֵל בְּאֻלּוֹת עַד כִּדִּי
- 63 כִּלְיוֹן וְאֲבֹדֵן הַמִּצִּיאוֹת.
- 64 וְעַל זֶה עַל הַרְצוֹן לְהִתְבַּטֵּל לֵאלֻקוֹת
- 65 עַד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמְּשִׁיךְ וּמוֹסִיף
- 66 בְּכַתּוּב לְאַחֵר הַשִּׁבְחָה הַמִּיּוֹחַד לְקִרְיַת
- 67 יָם סוּף כְּשֶׁלְעֲצָמָה – "לְגוֹזֵר יָם-סוּף
- 68 לְגִזְרִים", וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ
- 69 (וְכֵן בִּלְשׁוֹן הַהִגָּדָה וְהַעֲבִירָנוּ
- 70 בְּתוֹכוֹ בְּחֶרֶבָה) כִּי לְעוֹלָם
- 71 חֲסִדוֹ, שְׁזָהוּ חֲסִד בְּפִגְיָ
- 72 עֲצָמוֹ, נִפְרַד מִעֲצֵם קְרִיעַת הַיָּם,
- 73 וְתוֹכּוֹ הוּא שְׁאֵף שֶׁהָאֹר הָאֱלֹקִי
- 74 שְׁבַעֲלָמִין סְתִימִין נִמְשָׁךְ
- 75 וְנִתְגַּלָּה לְמִטָּה וְהַתְּגַלּוּת הַגְּדוּלָה
- 76 הַזֶּה הֵייתָה אֲמוּרָה לְגִרוּם לָהֶם לְכָלוֹת
- 77 הַנֶּפֶשׁ, מִכָּל-מְקוֹם לֹא נִתְבַּטְּלוּ
- 78 מִמִּצִּיאוֹתָם, אֲלֵא עָבְרוּ בְּתוֹךְ
- 79 הַיָּם בַּיָּבֶשֶׁה, בְּנִתְּנָה יַעֲבִירוּ
- 80 בְּרָגֵל, נִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים.
- 81 וְעֲנִין זֶה הַחֲסִד שֶׁלֹּא תִּתְבַטְּלוּ
- 82 מִמִּצִּיאוֹתָם מִפְּנֵי כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא
- 83 (לֹא רַק חֲסִד נוֹסֵף, אֲלֵא גַּם)
- 84 חֲסִד נֶעֱלָה יוֹתֵר לְאִין-עֲרוּף,
- 85 כְּלוּמָר, חֲסִד נֶעֱלָה לְאִין שִׁיעוֹר לְעוֹמֵת
- 86 הַחֲסִד שֶׁל קְרִיעַת הַיָּם עֲצָמָה,
- 87 וּבְמִשְׁמַעוֹת הַרוּחָנִית – עֲצֵם הַתְּגַלּוּת
- 88 שֶׁל הָאֹר הַמֵּאִיר בְּעוֹלְמוֹת הַעֲלִיּוֹנִים
- 89 לְמִטָּה בְּעוֹלְמוֹת הַתְּחִתּוֹנִים כִּי כִּדִּי שְׁיִיכָל לְהִיּוֹת הָעֲנִין דְּבִנְהָרָה
- 90 יַעֲבִירוּ בְּרָגֵל, וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ, לְפִי מִשְׁמַעוֹת הַרוּחָנִית
- 91 שְׁגָם כְּשֶׁמֵּאִיר וּמִתְגַּלָּה הָאֹר הָאֱלֹקִי שְׁבַעֲלָמִין סְתִימִין
- 92 יִשְׁאָרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצִּיאוֹתָם נִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים בְּתוֹךְ הַיָּם

ביאור בדרך אפשר

הגדרים אלא ישארו במציאותם נשמות נעלות שמצד מהותן הן "דגי
 43 הים" כמו מלאכים עליונים בגופים גשמיים מוגבלים (בנקה יעברו
 44 ברגל, העכירנו בתוכו בחרבה) ולא יגיעו למצב של כלות הנפש.
 45 (ה) והנה על-פי מה שנתבאר לעיל יובן גם המשך הפסקא
 46 כמה מעלות טובות כו' שבה
 47 פותח המאמר להפיסקא שלפני-
 48 זה בהגדה בה נאמר שכל מכה
 49 ומכה שהביא הקב"ה על
 50 המצרים במצרים היתה של
 51 חמש מכות²³ כלומר, כל מכה
 52 בודדת התחלקה למעשה לחמש מכות
 53 נפרדות, ומאחר שהפיסקא "כמה
 54 מעלות טובות" מופיעה מיד לאחר
 55 הפיסקא הזו, שכל מכה הייתה של
 56 חמש מכות, יש לומר ששני העניינים
 57 קשורים זה בזה, כפי שיתבאר להלן.
 58 דהנה, ידוע מה שכתוב
 59 בספרים²⁴ ומבואר באריכות
 60 בשיחות של הרבי בעצמו על ההגדה
 61 בביאור הפלוגתא המחלוקת
 62 דרבי אליעזר ורבי עקיבא²⁵,
 63 אם כל מכה היתה של ארבע
 64 מכות או של חמש מכות,
 65 דרבי אליעזר שאומר שכל מכה
 66 הייתה של ארבע מכות סבירא-ליה
 67 סובר שכל מכה היתה בכל ד'
 68 היסודות מהם נברא העולם אש-
 69 רוח-מים-עפר [וכמו למשל מפת
 70 דם שהיתה במים, אשר
 71 המכה היתה לא רק במים
 72 עצמם כמו שהיו בגילוי, כפי
 73 שהם בתור מים, אלא גם בג'
 74 היסודות אש רוח ועפר
 75 שכוללים במים בהעלם שכן
 76 כל דבר בעולם מורכב מכל ארבעת
 77 היסודות אלא שבמים יסוד המים הוא
 78 בגלוי, והיסודות אש-רוח-עפר הם
 79 בהעלם, ובמכת דם גם הם לקן.
 80 ורבי עקיבא מוסיף, שהמכה היתה לא רק בד' היסודות,
 81 אלא גם בבחינת היולי העצמי כלומר, בנוסף לכך שכל דבר מורכב
 82 מארבעת היסודות האמורים, יש בו ענין נוסף שנעלה ומופשט מהגדרה כזו
 83 או אחרת והוא 'היולי' – ענין שטמונה בו אפשרות ('פוטנציאל') שעדיין אין

ביאור בדרך אפשר

1 פיפשה, הרי זה דוקא על-ידי התגלות בחינה שלמעלה
 2 משגיהם (בחינה שנעלית יותר משתי הבחינות האמורות שבקריעת ים סוף
 3 נוצר ביניהן קשר וחיבור שהן כמבואר לעיל ים ויבשה, עלמין
 4 סתימין דלא אתגלן ועלמין דאתגלן) גם יחד, כי רק אור
 5 נעלה משתיהן ביחד יכול לחבר ביניהן,
 6 שזהו האור הנעלה משתי הבחינות
 7 גם יחד הוא הגילוי דמהותו
 8 ועצמותו יתברך, התגלות של
 9 הקדוש ברוך הוא בעצמו שנקרא
 10 סתימא דכל סתימין (נעלם של
 11 כל הנעלמים) גם לגבי עלמין
 12 סתימין, בשונה מהאור האלוני
 13 המאיר ב"עלמין סתימין" שהוא נעלם
 14 ולמעלה מגילוי ביחס ל"עלמין
 15 דאתגלן", הרי עצמותו ומהותו יתברך
 16 הוא "סתימ" ונעלם גם ביחס ל"עלמין
 17 סתימין" עצמם, שביחס אליו הם
 18 נחשבים "גלויים" ועד שעלמין
 19 סתימין דלא אתגלן ועלמין
 20 דאתגלן, ים ויבשה, הם
 21 בהשואה ממש אצלו יתברך,
 22 והעילוי וההפלאה של עצמותו ומהותו
 23 יתברך מכל הדרגות, אפילו מ"עלמין
 24 סתימין" היא עד כדי כך שלגביו שתי
 25 הבחינות האמורות ("עלמין סתימין"
 26 הנקראים "ים" ו"עלמין דאתגלן"
 27 הנקראים "יבשה") הם בדרגה אחת
 28 שווה (כשם שבלי-גבול אמיתי מרוחק
 29 ומופלא באין-ערוך מאחר בלבד
 30 ומריבוא רכבות באותה מידה ממש)
 31 ומצד גילוי העצמות שהוא
 32 למעלה מהגדרים דהעלם
 33 וגילוי, כיוון שעצמותו ומהותו הוא
 34 למעלה מכל הגדרים ואין בו שום
 35 הגבלות מכל סוג שהוא, הרי כשם
 36 שהוא למעלה מגילוי (בשונה מבחינת
 37 "יבשה" שמוגדרת בגרי הגילוי) כך
 38 הוא גם למעלה מלהיות מוגדר כנעלם
 39 (בשונה מבחינת "ים" שמוגדרת בגרי ההעלם), לכן מצד העצמות ומהותו
 40 יכול להיות הגילוי דעלמין סתימין שלמעלה מגילוי בעלמין
 41 דאתגלן בתוך גרי הגילוי (הפך ים ליבשה, קרע לנו את
 42 הים), ואף-על-פי-כן לא תהיה התבטלות ושכירה מוחלטת של

(23) ולהעיר, שב'זבח פסח' משמע אשר "כמה מעלות כו'" הוא סיום מאמר רע"ק "כל מכה ומכה כו' היתה של חמש מכות". (24) כלבו, ארחות חיים בפירוש ההגדה. אבודרהם סדר הגדה ופירושה. ריטב"א להגש"פ. וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 87 ואילך. וש"נ. (25) מכילתא בשלח יד, לא.

ביאור בדרך אפשר

1 לה שום הגדרה פרטית והוא 'עצמי' – פשוט ולא מוגדר, ואם פרט לארבעת
2 היסודות מונים גם אותו, כי המכה פגעה בעומק המציאות, הרי כל מכה היא
3 של חמש מכות, וכפי שהרבי במאר בשיחותיו – לפי דעה זו טומאת מצרים
4 חדרה גם בעצם המציאות של הדברים, וכיוון שהמכות נועדו להכות ולשבור
5 את מצרים, הן היו בעוצמה כזו
6 שחדרה לא רק לחומר כפי שיש לו
7 צורה בהיותו מורכב מארבעת היסודות
8 אלא גם ב'היולי העצמי'.
9 והנה, השבירה ד'לעומת-זה'
10 ובעניינו השבירה של קליפת וטומאת
11 מצרים, היא על-ידי התגברות
12 הקדושה. וכיון שכל מכה
13 שהביא הקב"ה על המצרים
14 היתה לדעת רבי עקיבא של חמש
15 מכות, הינו ששבירת קליפת
16 מצרים היתה לא רק בד'
17 היסודות שבה אלא גם
18 בבחינת היולי העצמי שבה,
19 שהוא כאמור רובד יותר עמוק ופנימי
20 של המציאות הרי מוכן, שגם
21 התגברות הקדושה (שעל-
22 ידי-זה נעשית שבירת
23 הקליפה) היתה לא רק בד'
24 היסודות שבה שבצד הקדושה
25 אלא גם בבחינת היולי שבה
26 דרגה פנימית רעצמית' בקדושה
27 שלמעלה מד' היסודות.
28 והנה, ידוע²⁶ בקבלה וחסידות
29 שד' היסודות האמורים אשר-וח'
30 מים-עפר הם כנגד ד' עולמות
31 הרוחניים הכלליים אצילות-
32 בריאה-יצירה-עשיה, שהם
33 כנגד ד' האותיות ד'שם הוי'
34 יו"ד-ה"א-ו"ה-א [אות
35 יו"ד היא בחינת חכמה
36 שמאירה באצילות, אות ה"א
37 ראשונה היא בחינת בינה
38 שמקננת בכורסיא, עולם
39 הבריאה, כלומר, האם העליונה
40 שהיא ספירת הבינה 'מקנת', היינו שורה ומאירה, ב"כיסא", עולם הבריאה
41 שהוא בבחינת 'מקום מושב' להשראת האור האלוקי של עולם האצילות

ביאור בדרך אפשר

1 וא"ו קאי מכוון על שית ספירן שמקננת ביצירה שש הספירות
2 ששורות ומאירות בעולם היצירה (הן המידות העליונות – חסד, גבורה,
3 תפארת, נצח, הוד יסוד), וה"א אחרונה הה"א השנייה, האחרונה של שם
4 הוי' היא ספירת המלכות שמקננת שורה ומאירה בעשיה²⁷,
5 ובחינת היולי העצמי הנקודה
6 הפנימית העמוקה של המציאות הוא
7 כנגד בחינת הכתר 'כתר עליון'
8 שלמעלה מאצילות, ובאותיות
9 שם הוי' זוהי בחינת קוצו של
10 יו"ד²⁸ שלמעלה מהיוד עצמה,
11 בחינת החכמה שהיא התחלת הספירות
12 המאירות ב'ציור' מוגדר, ואלו הכתר
13 הוא למעלה מההגבלות הללו (וכפי
14 שמוכן גם מכך שהכתר הוא מעל
15 הראש (השכל והחכמה) של האדם.
16 ומזה מוכן, שהיה אז בשעה
17 שהקדוש ברוך הוא הביא על המצרים
18 את עשר המכות הגילוי וההארה
19 והפעולה בעולם (לא רק מהאור
20 דהשתלשלות האור האלוקי
21 המוגבל שבא בסדר השתלשלות'
22 הדרגתי מסודר מדרגא לדרגא שהוא
23 האור שבד' עולמות אצילות-
24 בריאה-יצירה-עשיה, אלא
25 גם) מבחינת האור שלמעלה
26 מהשתלשלות, מבחינת ה'כתר'
27 שלמעלה מהספירות שאור זה
28 דוקא פעל שבירת בחינת
29 ההיולי הנקודה היותר עמוקה
30 דקליפת מצרים שבעשרת המכות
31 גם היא 'שבירה'.
32 וכמו שהיה בשעת יציאת
33 מצרים, כן הוא גם בליל
34 הפסח שבכל שנה ושנה,
35 שאז חוזרים ונעורים
36 ומתעוררים ומאירים מחדש
37 הגילויים האלוקים הנעלים שהיו
38 בפעם הראשונה²⁹, שמאיר
39 גם בחינת האור שלמעלה
40 מהשתלשלות מבחינת ה'כתר' ולא רק האור שמעולם האצילות ומטה.
41 ולכן, הנה אף שכל עניני ה'סדר' נעוץ בלילה הראשון של חג

(26) ראה עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א. מאורי אור ד, כד. הובאו בלקו"ת במדבר ה, ריש ע"ב. (27) ראה תקו"ז תיקון ו (כג, א). (28) עץ חיים שם. (29) ראה רמ"ז בספר תיקון שובבי"ם. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הפסח מידי שנה בשנה נחלקים בכללות ל' בחינות, וכמו ד'
2 כוסות, ד' בנים וד' קושיות, שהם כנגד ד' עולמות
3 אצילות-בריאה-יצירה-עשיה, יש בהם בענייני ליל הסדר גם
4 בחינה חמישית, כשם שבמציאות בכלל יש ארבעה יסודות וגם ענין
5 חמישי ה'היולי העצמי' וכשם שמעל
6 ארבעת העולמות יש את בחינת ה'כתר'
7 ומלבד ארבעת האותיות של הוי' עצמן
8 יש את בחינת קוצו של יו"ד, והוא
9 העניין החמישי הוא כללות ועצם
10 ענין ה'סדר' וכללות אמירת
11 ההגדה, שהוא דוגמת בחינת
12 ההיולי (בחינת כלל העצמיות
13 הבלתי מוגדרת שלמעלה
14 מפרטים מוגדרים ומובלים)³⁰,
15 כנגד בחינת הכתר שלמעלה
16 מאצילות.
17 ועל-פי-זה יש לבאר המשך
18 הפיסקאות, כל מפה ומפה
19 כו' היתה של חמש מפות,
20 כמה מעלות טובות כו'
21 והעבירנו בתוכו בחרבה וכו'
22 שמצד התוכן הפנימי, הפיסקאות הללו
23 קשורות זו בזו, כפי שממשיך ומבאר.
24 דהנה, החסד השני עליו אנו
25 משבחים את הקדוש ברוך הוא על כך
26 שהעבירנו בתוכו בים סוף
27 בחרבה, שלפי המשמעות הפנימית
28 של הדברים הכוונה היא שגם
29 כשנתגלה והאיר על בני ישראל
30 אור האלקי הנעלה דבחינת ים
31 ועלמין סתימין, האור שבדרך
32 כלל הוא נעלם ולמעלה מגילוי מכל-
33 מקום לא נתבטלו ממציאותם
34 ולא הגיעו ללכות הנפש ממש, אלא
35 היו כמו נוגי ימא, הדגים שחיים
36 וקיימים בתוך הים, ובנמשל -
37 המלאכים העליונים שלא מתבטלים
38 מהגילויים האלוניים הנעלים ב"עלמין
39 סתימין", (וכאמור לעיל חסד זה הוא
40 נעלה באי-ערוך מהחסד הראשון עצם
41 קריעת הים, ובמשמעותו הרוחנית - שהאור של "עלמין סתימין" יורד ונמשך
42 ב"עלמין דאתגליין") הוא מצד גילוי העצמות שלמעלה
43 מהגדרים דים ויבשה, העלם וגילוי (כנ"ל סעיף ד שהחבור בין
- שני העניינים הללו אפשרי בעקבות גילוי והארה ממקור שלמעלה משניהם).
ובפרטיות הוא בחינת הכתר שלמעלה מאצילות, בחינת
קוצו של יו"ד, פי ים ויבשה הוא ענין אצילות ובריאה-
יצירה-עשיה (כנ"ל סעיף ג שספירת המלכות, מקור הנבראים, כפי
שהיא מאירה בעולם האצילות היא
בחינת "ים", וספירת המלכות כפי
שהיא מאירה בעולמות בריאה-יצירה-
עשיה היא בחינת "יבשה"),
והיבורם יחד של אצילות עם
בריאה-יצירה-עשיה (שזהו ענין
העבירנו בתוכו כו') הוא
מצד בחינת התנשאות
העצמית דרגה נעלית באלוקות
שבה הקדוש ברוך הוא רם ומתנשא
מצד עצמו, באופן מוחלט ו"עצמי",
ולא רק ביחס לנבראים, והיא דרגה
שלמעלה מהשתלשלות,
בחינת הכתר, אור הסוכב אור
בלתי מוגבל לפי ערכם של הנבראים
המוגבלים שלכן אינו מאיר בכל אחד
מהם בפנימיות אלא 'סוכב' ו'מקיף'
עליהם מלמעלה והוא האור הנקרא
בוהר 'סוכב כל עלמין'. ומצד
הארה זו, של בחינת ה'כתר'
שלמעלה מ'סדר השתלשלות' היתה
שבירת קליפת מצרים וביטולה
והכנעתה, לא רק בד' היסודות
שבה ששורים במציאות המוגדרת
והמוגבלת אלא גם בבחינת
ההיולי העצמי שבה אותו חלק
בקליפת מצרים (ובאופן כללי
במציאות העולם בכלל) המקביל לאור
האלוקי שלמעלה מ'סדר השתלשלות',
שזהו ענין שכל מפה כו'
היתה של חמש מפות כי כל
מכה 'שברה' וביטלה את ארבעת
היסודות שבמצרים ובנוסף לכך גם את
החלק ה'היולי' העצמי שהוא דבר
חמישי.
(ו) וזהו גם הטעם הפנימי לכך
שסיום הפיסקא דכמה מעלות טובות כו' בה מופיע גם השבח
והעבירנו בתוכו בחרבה כו', הוא ובנה לנו את בית
הבחינה שבה על כך שהקדוש ברוך הוא בנה לנו את בית המקדש.

(30) ומרומז גם בקושיות - שקודם ד' הקושיות מקדים קושיא כללית: "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות" - שקושיא הכללית היא כנגד בחי' ההיולי.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה בֵּית הַבְּחִירָה הוּא בֵּית שְׁבוּ שׁוּרָה
וּמִתְגַּלָּה בְּחִינַת הָאוֹר שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְעַד לְגִילּוֹי
הָעֲצָמוֹת, שֶׁכֵּן גַּם לַמַּעֲלָה מִסֹּדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲדִין יֵשׁ דְּרָגוֹת שְׁנוֹת
וּבְחִינַת ה' כְּתוּר' הִיא אֲמֵנָה מֵעַל הַסְפִּירוֹת הַמוֹגֵדוֹת וְהִיא בְּלִי גְבוּל, אֲבָל הָאוֹר
שֶׁמֵּאִיר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ קָשׁוֹר בְּבְחִינֹת

(ז) וּמִסִּים לְכַפֵּר עַל כָּל
"כִּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת..." (ובנה לנו את
בֵּית הַבְּחִירָה) לְכַפֵּר עַל כָּל
עֲוֹנוֹתֵינוּ, דִּישׁ לוֹמַר, שְׁזָהוּ
הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כָּל הָאֲמוֹר
לְפָנֵינוּ, כֹּל שֶׁאֵין הַטּוֹבוֹת שֶׁלִּיהֶן
אֵין מוֹדִים לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִשְׁכָּחִים
אוֹתוֹ בְּפִסְקָא זו, שֶׁהַכּוֹל קָשׁוֹר לַעֲנִין
הַתְּשׁוּבָה וְכַפֵּר עֲוֹנוֹת, כִּפִּי
שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאֵר.

וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה יְדוּעַ שְׁכָל
הָעֲנָנִים שְׁלֹמֶעֱלָה -
מִתְעוֹרְרִים וּנְמַשְׁכִּים וּמִתְגַּלִּים
מִלְּמַעְלָה לַמַּטָּה עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת
הָאֲדָם דְּוָקָא, וְכִפִּי שֶׁמִּבּוֹאֵר
בְּחִסְדוֹת גַּם לַעֲנִין זֶה שְׁאוֹפֵן
הַמַּשְׁכָּה וְהַתְּגַלּוּת מִלְּמַעְלָה הוּא
בְּהִתְאֵם לְאוֹפֵן הָעֲבוֹדָה שֶׁל הָאֲדָם.
וְלִמְשַׁל, עֲבוֹדַת ה' בְּאַהֲבָה מְעוֹרֶרֶת
וּמִמְשִׁיכָה אוֹר אֱלֹקֵי מִמִּידַת הַחֶסֶד
וְכֵן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְהַמְשִׁכַת אוֹר
הַבְּלִי-גְבוּל שְׁלֹמֶעֱלָה
מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, שֶׁגַּם הַמְשָׁכָה
זוֹ לְמִרוֹת שֶׁהִיא מִמְקוֹר עֲלִיּוֹן בִּיּוֹר
וְהִיא מִקוֹם לְחֻשׁוֹב שְׁאִין כְּבוֹחָה שֶׁל
עֲבוֹדַת הָאֲדָם לְהַגִּיעַ לְמִדְּרָגָה נְעִלִית כֹּל
כֵּן וּלְפַעוֹל הַמַּשְׁכָּה וְהַתְּגַלּוּת שֶׁלָּהּ,
לַמַּעֲשֵׂה גַם הִיא עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת
הָאֲדָם דְּוָקָא. וְעִנֵּן זֶה נִעְשֶׂה
עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה כִּי

הַעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה יוֹצֵא מִגְּדֵרֵי הַמַּצִּיאוֹת הַנוֹכָחִית שֶׁלּוֹ וּמִתְעַלָּה מִמִּצְבוֹ הַקּוֹדֵם
בְּהַתְּעַלּוֹת שְׁבָאִין-עֵרוֹן וְלֹא בְּעִלְיָה רִגִּילָה וּמִסְדֹּרֶת מִדְּרָגָה לְדְרָגָה, וְלִכֵּן
עֲבוֹדָה זוֹ, עִם הִיוֹתָהּ עֲבוֹדַת הָאֲדָם הַמוֹגֵבֵל, כֵּן מִגַּעַת לַמַּעֲלָה מִסֹּדֶר
הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְכֵן מִמְשִׁיכָה הַתְּגַלּוּת שֶׁל אוֹר הַבְּלִי-גְבוּל.
דְּהִנֵּה, יְדוּעַ³¹ בְּתוֹרַת הַחִסְדוֹת הַהִבְדֵּל בֵּין עֲבוֹדַת
הַצְּדִיקִים לְעֲבוֹדַת בְּעַל־תְּשׁוּבָה, שֶׁעֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים הִיא
בְּד' הַבְּחִינֹת הַדְּרָגוֹת הַשְּׁנוֹת בְּנִשְׁמָה הַנִּקְרָאוֹת נִפְשֵׁי-רוּחַ-נִשְׁמָה
חִיָּה שֶׁהֵן כְּנֶגֶד ד' הָאוֹתִיּוֹת דִּשְׁם הַנֶּחֱסֵי (בְּחִינַת ד' עוֹלָמוֹת

וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה בֵּית הַבְּחִירָה הוּא בֵּית שְׁבוּ שׁוּרָה
וּמִתְגַּלָּה בְּחִינַת הָאוֹר שְׁלֹמֶעֱלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְעַד לְגִילּוֹי
הָעֲצָמוֹת, שֶׁכֵּן גַּם לַמַּעֲלָה מִסֹּדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת עֲדִין יֵשׁ דְּרָגוֹת שְׁנוֹת
וּבְחִינַת ה' כְּתוּר' הִיא אֲמֵנָה מֵעַל הַסְפִּירוֹת הַמוֹגֵדוֹת וְהִיא בְּלִי גְבוּל, אֲבָל הָאוֹר
שֶׁמֵּאִיר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ קָשׁוֹר בְּבְחִינֹת
הַכִּי נַעֲלוֹת בְּאִין-סוּף עֲצָמוֹ עַד לְגִילּוֹי
עֲצָמוֹת וּמַהוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּעֲצָמוֹ דְּוָגְמַת דִּירַת הַמֶּלֶךְ
שֶׁבָּה מִתְגַּלָּה הַמֶּלֶךְ בְּכָל
עֲצָמוֹתוֹ כְּמִבּוֹאֵר בְּחִסְדוֹת בִּיחָס
לְמֵאמֹר חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּמִדְרַשׁ שֶׁהַתְּכֵלִית
שֶׁל בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא מִשּׁוֹם
ש"נִתְאָוָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ
דִּירָה בְּתַחַתְּנוּנִים, ש"לְהִיּוֹת לוֹ" חֵינּוּ
לְעֲצָמוֹתוֹ כְּמִשַּׁל הַמֶּלֶךְ שֶׁמַּחֲוֶה לְדִירָתוֹ
הַמִּיּוֹחֶדֶת לוֹ הוּא נִרְאָה בְּלִבּוֹשִׁים
שְׁנוֹנִים הַמַּעֲלִימִים וּמִסְתִּירִים עַל עֲצָם
מַהוֹתוֹ אֲבָל בְּדִירָתוֹ הוּא מִתְגַּלָּה כִּפִּי
שְׁהוּא בְּעֲצָמוֹתוֹ. וְכִי־יָחִיד עִם זֶה,
לְמִרוֹת גּוֹדֵל מַעֲלָת וְהַפְּלָאָה הַגִּילּוֹי
הָעֲצוּם, וְדוּקָא מִפִּי גּוֹדֵל מַעֲלָתוֹ,
הַגִּילּוֹי הוּא בְּאוֹפֵן שְׁאִינוֹ
פּוֹעֵל בִּיטוּל הַמַּצִּיאוֹת כו',
אֲלָא אֲדָרְבָּה, הַגִּילּוֹי הוּא
בְּהַתְּשׁוּבָה וּבְקִבְעוֹת דְּוָקָא,
חֵינּוּ שֶׁהַגִּילּוֹי נִקְלַט הֵיטֵב וְאִינוֹ נִפְסָק
אַחֲרֵי זֶמֶן מִסּוּיִם שְׁזָהוּ עֲנֵין הַבֵּית
בְּשׁוּנָה מִדִּירַת אֲרֵעִי זְמִנִּית שְׁמִוְרָה
עַל הַקְּבִיעוֹת וְהַתְּשׁוּבָה,
וְכִפִּי שֶׁמִּבּוֹאֵר בְּחִסְדוֹת בְּעִנֵּין מִלּוֹי
רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא ל"דִּירָה
בְּתַחַתְּנוּנִים" שֶׁהִשְׁרָאָה הַשְּׁכִינָה
וְהַתְּגַלּוּת הָאֱלֹקוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן
הִיא בְּאוֹפֵן כֹּזֶה שֶׁהָעוֹלָם נִשְׁאָר
בְּתַחַתּוֹן וְלֹא הוֹפֵךְ ל"עֲלִיּוֹן" וּבִכָּל
זֹאת הוּא הַמִּקוֹם שֶׁהוֹפֵךְ ל"דִּירָה" לְעֲצָמוֹתוֹ וּמַהוֹתוֹ יִתְבַרֵךְ עַל-דֶּרֶךְ
וּבְדוּגְמַת חֵינּוּ דְּהַעֲבִירָנוּ בְּתוֹכּוֹ בְּהַרְבֵּה, שֶׁהַגִּילּוֹי בְּחִינַת
יָם, עֲלָמִין סְתִימִין, לֹא פֹעֵל בִּיטוּל הַמַּצִּיאוֹת שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
שֶׁזָּכּוּ לְגִילּוֹי הָאוֹר הַמוֹפְלָא וְהַנִּעֲלָה זֶה, אֲלָא אֲדָרְבָּה, בְּנֶהֱרָה יַעֲבִירוּ
בְּרָגֵל, שְׁזָהוּ מִצַּד גִּילּוֹי הָעֲצָמוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה מִכָּל הַגְּדָרִים
כו', וְלִגְבִּיזוֹ לֹא קִיּוּמִים גַּם הַגְּדָרִים שֶׁל "יָם" וְגַם הַגְּדָרִים שֶׁל "יִבְשָׁה"
שְׁלֹכֵן עַל-יְדוּ וְכֹאשֶׁר הוּא עֲצָמוֹ מִתְגַּלָּה נִמְשָׁךְ גַּם הָאוֹר הִיּוֹתֵר
עֲלִיּוֹן שֶׁלֹּמֶעֱלָה מִכָּל הַגְּדָרִים שֶׁל כָּל הַבְּחִינֹת בְּאוֹפֵן שֶׁל קְבִיעוֹת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֲצִילוֹת־בְּרִיאָה־יִצְיָה־עֲשִׂיָּה כמבואר לעיל בהרחבה שהדברים
2 מקבילים ושייכים זה לזה). וְעֹבֹדֶת הַתְּשׁוּבָה, שְׁעֲנִינָה לְדֹלֵג שור³²,
3 בשירת דוד על הצלתו מיד אויביו הוא משבח את ה' על שבעות
4 הוא 'מדלג שור' ובמהלך המלחמות שהוא מנהל בכוחו לקפוץ על גבי
5 החומה. ועל משקל פסוק זה, עבודת
6 התשובה נמשלה לעניין הדילוג
7 והקפיצה להורות שלא מדובר על
8 מעבר מדרגה לדרגה באופן הדרגתי
9 מסודר אלא ב'דילוג' ומעבר מדרגה
10 אחת שלא לפי ערך הדרגה הקודמת,
11 ובעוד שעבודת הצדיקים היא בבחינת
12 המוגבלות שבנשמה, עבודת התשובה
13 היא בְּחִינַת בְּלִי גָבֹול שְׁבִנְפֶשׁ,
14 היא מְבַחֶשֶׁת ה'יְחִידָה', הדרגה
15 החמישית והנעלית והפנימית ביותר
16 של הנשמה שְׁהִיא כְּנֶגֶד קוֹצוֹ
17 שֶׁל יו"ד שלמעלה מארבעת
18 האותיות יו"ד-ה-א-ו-י"ה א עצמן
19 (בְּחִינַת הַפֶּתֶר שְׁלֹמֶעֱלָה
20 מֵאֲצִילוֹת²⁶). וְלִכֵּן, עַל-יְדֵי
21 עֲבֹדֶת הַתְּשׁוּבָה שְׁמַבְחִינָה
22 ה'יְחִידָה' שְׁמַגְעֵת בְּבִחִינַת
23 יְחִיד, היינו עצמותו ומהותו של
24 הקדוש ברוך הוא בעצמו שלמעלה
25 מהמדרגות המוגדרות ומוגבלות
26 נִמְשָׁךְ גַּם מְלַמְעָלָה קוֹל דּוּדִי
27 גּוֹ' מְדַלֵּג³³, כאמור שהאור
28 המתעורר ונמשך מלמעלה הוא
29 בהתאם לעבודת האדם למטה, ועבודת
30 התשובה שדרך דילוג גורמת לגילוי
31 והמשכת האור שעליו נאמר "קול דודי
32 הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על
33 הגבעות" בְּחִינַת הָאֵוֶר
34 שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת.
35 וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם שֶׁתַּחֲחִילַת
36 הַהֲגָדָה הִיא בְּאֹפֶן דְּמִתְחַלֵּל
37 בְּגִנוּת³⁴, ורק לבסוף מסיים בשבח,
38 כדברי חכמינו ז"ל שזה הסדר הנכון
39 של הסיפור ביציאת מצרים כליל
40 הסדר, לספר תחילה את המצב הלא
41 רצוי של בני ישראל, החל מימי תרח אבי אברהם אבינו שהיה עובד עבודה
- זרה וכן תיאור הצרות והקשיים בדורות הבאים ועד לתיאור העבודות והשעבוד
במצרים עֲבָדִים הָיִינוּ כו', וַיִּצְיָאֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם כו', או
מִתַּחֲחִילָה עֹבְדֵי עֲבֹדֶת-זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ וְעַכְשִׁיו קָרָבָנוּ
הַמָּקוֹם לְעֲבֹדָתוֹ³⁵, כִּי הִצִּיאָה מִהָרַע (עֲבָדִים לְפָרַעַה כו',
שֶׁהָיוּ מְשׁוּקְעִים בְּמִ"ט שְׁעָרֵי טוּמְאָה³⁶, או
טוּמְאָה³⁶, או עֹבְדֵי עֲבֹדֶת-
זָרָה הָיוּ כו' כך שהגלות והשעבוד
במצרים לא היו רק שעבוד ועבודת
פרך בגשמיות אלא גם, ובעיקר,
ברוחניות והמעבר מ"גנוות" ל"שבח"
הוא עֲנִינ עֲבֹדֶת הַתְּשׁוּבָה,
שְׁעַל-יְדֵה נִמְשָׁךְ גִּילּוֹי הָאֵוֶר
שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
כמבואר לעיל.
וּמֵצֵד גִּילּוֹי בְּחִינָה זו, הִנֵּה
גַּם כְּשֶׁמֵּאִיר אֵוֶר הַיּוֹתֵר
עָלִיּוֹן, אֵין זֶה פּוֹעֵל בִּיטוּל
הַמְצִיאוֹת (שְׁזֵהוּ עֲנִינ
הַעֲבִירָנוּ בְּתוֹכּוֹ בְּחִרְבָּה) כפי
שהיה יכול להיות אילו האור היה
מדרגה נמוכה יותר, וְאֶדְרָבָה,
הַגִּילּוֹי הוּא בְּקִבְעוֹת
וּבְהַתְּשִׁיבוֹת (שְׁזֵהוּ עֲנִינ בְּנָה
לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה) כמבואר
לעיל באריכות.
וְזֶהוּ גַם כֵּן מֵה שְׁמִסְמִיִּם
הַהֲגָדָה בְּאֻמִּירַת לְשֹׁנָה הַבָּאָה
בִּירוּשָׁלַיִם, עֲנִינ הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידִית,
כִּי עַל-יְדֵי הָעֲבֹדָה בְּלִיל
הַפֶּסַח כִּב' הָעֲנִינִים שָׁבָה, הֵן
עֲבֹדֶת הַצַּדִּיקִים בְּד'
הַבְּחִינּוֹת נִפְש־רוּחַ-נִשְׁמָה-
חַיָּה (שְׁזֵהוּ מֵה שְׁכָל עֲנִינִי
הַהֲגָדָה נִחְלָקִים לְד' בְּחִינּוֹת
כמו ד' כוסות ועוד, כמפורט לעיל),
וְהֵן עֲבֹדֶת הַתְּשׁוּבָה שְׁמַצֵּד
בְּחִינַת יְחִידָה' (שְׁזֵהוּ כְּלָלוֹת
עֲנִינ הַהֲגָדָה הַעוֹסֶקֶת בִּיצִיאַת
מִצְרַיִם וּמַעֲבָר מֵעֲבֹדוֹת לַחֲיִירוֹת
וּמִטוּמְאָה לַקְדוּשָׁה וּמַעֲוֹנוֹת לַתְּשׁוּבָה
באופן של 'דילוג'), זֻכִּים בְּקָרוֹב מִמֶּשׁ לְגְּאוּלָּה הָעֲתִידִית,

(32) ע"פ לשון הכתוב - שמואל-ב כב, ל. תהלים יח, ל. וראה לקו"ת שם סה, א. ובכ"מ. (33) ש"ש ב, ח. וראה לקו"ת ש"ש טו, ב ואילך. ד"ה קול דודי דש"פ מצורע, יו"ד ניסן, שבת הגדול וי"א ניסן תשל"ו (סה"מ י"א ניסן ע' שא ואילך). (34) משנה פסחים קטז, א. (35) גמרא שם. (36) ראה זהר חדש ר"פ יתרו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁפָאִים לִירוּשָׁלַיִם, אוֹתוֹת יִירוּשָׁלַם הַמּוֹרֹת עַל שְׁלִימוֹת בְּעִלְי־תְּשׁוּבָה, שְׁגָם אָצֵל צְדִיקִים תְּהִיָּה מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה, 8
 2 הִיָּאָה³⁷, יֵרֶאת ה' בַּתְּכִלִּית 38 קְמָאֲמַר הַזּוֹהַר קְשִׁיחַ אֶתָּא 9
 3 הַשְּׁלִימוֹת שְׁמוּרָה עַל שְׁלִימוֹת 1 לִירוּשָׁלַיִם, שְׁלִימוֹת הִיָּאָה³⁷, שְׁמוּרָה עַל 10
 4 הַעֲבוּדָה וְשִׁלְמוֹת הִיא כֹּאשֶׁר הִיא 2 שְׁלִימוֹת הַעֲבוּדָה בְּאוֹפֵן שְׁנַעֲשָׂה הַחִיבוּר 11
 5 כּוֹלֶלֶת אֶת שְׁנֵי הַסּוּגִים הָאֲמּוּרִים 3 דְּעֲבוּדַת הַצְּדִיקִים וְעֲבוּדַת בְּעִלְי־תְּשׁוּבָה, שְׁגָם 12
 6 בְּאוֹפֵן שְׁנַעֲשָׂה הַחִיבוּר 4 אָצֵל צְדִיקִים תְּהִיָּה מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה, קְמָאֲמַר³⁸ 13
 7 דְּעֲבוּדַת הַצְּדִיקִים וְעֲבוּדַת 5 מְשִׁיחַ אֶתָּא לְאַתְבָּא צְדִיקָא בְּתִיּוֹבְתָא. 14
 המשיח.

(37) ראה לקו"ת דרושים לר"ה ס, ב. שה"ש ו, ג. ובכ"מ. (38) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנג, ב. ד"ה והניף וד"ה ויאמר לו יהונתן תשי"א (ת"מ ח"ג ע' 37. ע' 56).

אגרות קודש

ב"ה, ט' ניסן תשי"ז

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה מרדכי שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בו כותב ראשי פרקים מתולדות ימי חייו, וממשיך בהנוגע להתקשרות לחסידות וחסידים.

והנה כבר ידוע דבר מלך רבותינו נשיאנו הק' "ההתקשרות האמיתית היא ע"י לימוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי אני"ש ותלמידי התמימים יחיו בלימודים ובהתוועדותם ומקיים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלימודים הנה בזה היא ההתקשרות" (הועתק בהיום יום כ"ד סיון ה'תש"ג) ועד"ז כשכל אחד ממנו ילמוד אותם מאמרי דא"ח ומשתדל בשמירת תקנות נשיאנו רבותינו הק' ובעיקר העיקרים יתעסק בהפצת המעינות הם מעינות תורת החסידות הדרוכתי ומנהגי, במילא מקושרים נהי' יחד באילנא דחיי ע"י רבותינו נשיאנו עד למעלה בקדש רבנו הזקן המגיד ממעזריטש הבעש"ט וכו' אשר עלי' נאמר אנכי עומד בין ה' וביניכם, ממוצע המקשר בעצמות ומחות אי"ס ב"ה.

ובקשר עם זה נעם לי לראות במכתבו אשר נוסף על מה שבניו שי' היו בד' אמות דישיבת תו"ת, הנה גם הוא יש לו קביעות עתים בתורת חב"ד, חוזר מאמרים שלה ברבים, ומשתדל בהפצת המעינות חוצה ע"י ביקורים במושבות בני"י אשר לעי"ע מבחוץ הם מהני"ל, שבטוח שע"י כ"ז תתחזק ההתקשרות עוד יותר, והעיקר שתפעול פעולתה בחיי היום יומים ובכל הענינים, וכמה שנאמר בכל דרכיך דעהו, ומה נפלאו דברי הרמב"ם (פרק ה' משמונה פרקים להרמב"ם) שהתכלית בכל עניני האדם היא השגת השי"ת, עיי"ש.

והרי מתקרבים אנו לזמן חירותנו, חירות מכל הענינים המבלבלים לעבודת השי"ת בשמחה ובטוב לבב מרוב כל.

בעת רצון אזכירו ואת כל ב"ב שיחיו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ופעולותיו בענינים האמורים בודאי תעמודנה לכאו"א מהם להשפעת ברכה מנותן התורה מחי החיים בהמצטרך להם בגשמיות וברוחניות.

בברכה לבשו"ט בכל האמור ובה המשך פעולות בהפצת המעינות והוספה בזה כהציווי דמעלין בקדש ולחג פסח כשר ושמח.

בס"ד. שיחת ליל ב' דחג הפסח*, ה'תשכ"ז.

בלתי מוגה

- 1 א. "הא לחמא עניא כו"¹:
- 2 ידוע שרבותינו נשיאינו היו מתחילים את ביאוריהם בהגדה של פסח בפיסקא "הא לחמא עניא כו".
- 3 ומזה מובן, שפיסקא זו נכללת בסיפור יציאת מצרים.
- 4 וטעם הדבר - לפי שפיסקא זו נכללת בסימן "מגיד", שהוא ע"ש הכתוב "והגדת לבנך"²,
- 5 - אף שלכאורה ה' הסימן "מגיד" צריך להתחיל בפיסקא "עבדים היינו", ולכל היותר, לפני "מה
- 6 נשתנה", כיון ש"אמירת ההגדה מצותה לאומרה דרך תשובה על שאלות ששאלוהו"³, משא"כ הפיסקא
- 7 "הא לחמא עניא", שכל ענינה הוא הזמנה ל"כל דכפין" ו"כל דצריך" ש"ייתי ויכול" ו"ייתי ויפסח",
- 8 אינה שייכת לכאורה להסימן ד"מגיד", שהרי ענינה אינו סיפור ביציאת מצרים (גם לא באופן של
- 9 שאלה) -
- 10 כדמוכח מזה גופא שמסדר ההגדה קבע פיסקא זו בסימן "מגיד", וכמובן גם מהדין⁴ שמגביהין
- 11 הקערה (ולמנהג בית הרב - מגלין מקצת המצות⁵) לאמירת פיסקא זו, כדי להראות שמצה זו היא "לחם
- 12 עוני" - "שעונין עליו דברים הרבה" (כדרשת הגמרא⁶), דקאי על אמירת ההגדה.
- 13 ולכן נהגו רבותינו נשיאינו להתחיל את ביאוריהם בהגדה בפיסקא "הא לחמא עניא".
- 14 ב. בפיסקא "הא לחמא עניא" מדובר אודות ג' ענינים: (א) "הא לחמא עניא די אכלו אבהתא בארעא
- 15 דמצרים", (ב) ההזמנה ל"דכפין" ו"דצריך", (ג) "השתא הכא לשנה הבאה כו".
- 16 וצריך להבין:
- 17 א) מהו הקישור בין ג' ענינים אלו, שלכן נקבעו שלשתם בפיסקא אחת?
- 18 (ב) הפיסקא "כל דכפין כו" - מקומה לכאורה לפני הפיסקא "הא לחמא עניא כו", שהרי תוכנה הוא
- 19 הזמנה ל"דכפין" ו"דצריך" כדי שיוכל להשתתף בסדר הפסח, והרי גם הוא צריך להשתתף באמירת כל
- 20 ההגדה - גם בפיסקא "הא לחמא עניא" (שגם היא נכללת בהסימן ד"מגיד")?
- 21 ג) הפיסקא "השתא הכא כו" - כיון שאינה שייכת לסיפור יציאת מצרים, הרי מקומה לכאורה בסוף
- 22 ההגדה, כשם שאמירת "לשנה הבאה בירושלים" היא בסוף הסדר?
- 23 ג. ויובן בהקדם תוכן ההזמנה "כל דכפין כו" - שזוהי עבודה קשה ביותר, הן בגשמיות והן
- 24 ברוחניות:
- 25 ברוחניות - כי, בידעו שמדובר אודות עני, והרי "אין יסורין בלא עוון"⁷, הרי יכול לחשוב שאין לו
- 26 לשנות את הסדר שקבע הקב"ה! ... (וכפי שמצינו בגמרא⁸ שנשאלה שאלה זו אצל ר' עקיבא. ומה שהשיב
- 27 ר"ע שם בענין החילוק בין בן לעבד כו' - הרי זה שייך רק במעמד ומצב שלאחר מ"ת).
- 28 ובגשמיות - שהרי באמרו "כל דכפין כו" כל דצריך כו", שמזמין את כל אלו הזקוקים לכך, עליו
- 29 להכין את צרכי הפסח עבור כולם, ובשביל זה דרוש הון עצום! ... בפרט ע"פ דברי חז"ל במסכת בבא

(3) שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ג סי"ד. (4) שו"ע אדה"ז שם סל"ו. וש"נ. (5) ראה ר"ד ליל א' דחה"פ בעת ה"סדר" בתחלתה (תורת מנחם - התוועדות חמ"ט ע' 292). וש"נ. (6) פסחים קטו, ב. (7) שבת נה, סע"א. (8) ב"ב יו"ד, א.	(*) בליל א', בסיום הביקור בתו"ת לפני עריכת הסדר - אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: גוט יום טוב. ויה"ר שיהי' הענין ד"הקהל" - "קהל גדול ישובו הנה" (ראה לקמן ס"ד). (1) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ דאשתקד ס"ג ואילך (תורת מנחם - התוועדות חמ"ו ע' 296 ואילך). וש"נ. (2) בא יג, ח.

- מציא⁹ לענין פועלים: "אפילו אם אתה עושה להם כסעודת שלמה בשעתו, לא יצאת ידי חובתך עמהן, שהן בני אברהם יצחק ויעקב!"
- ולכן מקדימים לומר "הא לחמא עניא" - שזוהי ההבהרה ("באווארעניש") מראש שאין ברשותו אלא "לחמא עניא" בלבד, וכדאיתא בגמרא שם, שאם התנה עמהם מתחלה שלא יתן להם אלא פת וקטנית בלבד, אינו צריך ליתן להם יותר. - זהו הטעם לאמירת "הא לחמא עניא" ע"פ נגלה¹⁰.
- וענינו ברוחניות - ש"לחמא עניא" הו"ע הביטול, כידוע החילוק בין חמץ למצה¹¹, שחמץ הו"ע של התנשאות והגבהה, ואילו מצה שאינה תופחת, מורה על הביטול.
- והמשך הפסקא: "די אכלו אבהתנא" - האבות שלנו, הן שלו והן של הזולת (שמזמין אותו - לאחריו הקדמה זו - באמירת "כל דכפין"), וכיון שהאב מוריש לבנו כל ענינו כו', לכן יכול להזמין באמירת "כל דכפין".
- כלומר: הטעם שיכול להזמין וליתן לו מצה כו', כידוע שמצה הו"ע האמונה¹² - דלכאורה: כיצד לוקח על עצמו האחריות ליתן לו אמונה, ובאופן שיומשך בתמידות (כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר¹³ בביאור מנהגנו שלא לומר "חסל סידור פסח", כיון שחג הפסח נמשך תמיד) - כיון שישנו הכח על זה מצד הענין ד"אכלו אבהתנא"; ועי"ז יגיע למעמד ומצב שיוכל ליתן לו באופן של הרחבה ובאופן של חרות.
- ד. ויש לקשר זאת עם הענין ד"הקהל",
- דכיון ששנה זו היא שנת הקהל, יש לקשר את כל עניני השנה עם הענין ד"הקהל", ובפרט ענין המועדים שמהם נמשך על כל השנה, כמו חג הסוכות, שממנו נמשך הענין ד"הקהל" על כל השנה, ועאכ"כ חג הפסח, שהוא "ראש השנה לרגלים" (כדאיתא בגמרא במסכת ר"ה¹⁴), הרי בודאי יש לקשרו עם הענין ד"הקהל" -
- שהרי ע"י ההזמנה "כל דכפין כו' כל דצריך כו'", נעשית הקהלה של כו"כ מישראל ביחד.
- ובהקדמה - שלכאורה אינו מובן מהי שייכות הענין ד"כל דכפין כו' כל דצריך כו'" לחג הפסח דוקא?
- בנוגע להענין ד"כל דצריך ייתי ויפסח" - יש ליישב בדוחק, שזהו לפי שצרכי הפסח מרובים, וכפסק ההלכה¹⁵ ש"אפילו עני המתפרנס מן הצדקה... חייב ללוות או למכור כסותו או להשכיר את עצמו בשביל יין לד' כוסות"; אבל בנוגע להענין ד"כל דכפין ייתי ויכול" - הרי ענין זה ישנו בכל יו"ט, וכמבואר בזהר¹⁶ בארוכה ששלילת הענין ד"פרש חגיכם"¹⁷ ביו"ט (משא"כ בשבת, ש"פרש שבתכם לא קאמר") היא ע"י הכנסת אורחים, ויתירה מזה, שגם בימות החול ישנו החיוב ד"פרוס לרעב לחמך"¹⁸, וכיון שמצות צדקה היא מצות-עשה שאין הזמן גרמא, הרי חיובה גם בלילה¹⁹.
- אך הענין הוא - כאמור לעיל שע"י ההזמנה "כל דצריך כו' כל דכפין כו'" נעשה הענין ד"הקהל".
- ועי"ז באים להענין ד"לשנה הבאה בארעא דישראל", שאז יהי' חידוש גם לגבי ה"הקהל" דעתה - שהרי במצות "הקהל" דעתה ישנם הפטורים ממצוה זו²⁰, משא"כ לעתיד לבוא, כמפורש בנבואה שאפילו "עור ופסח" (שפטורים מהקהל) יהיו בכלל "קהל גדול ישובו הנה"²¹.

(9) פג, סע"א. שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב ס"ל. וש"נ.

(10) ראה גם פירוש שמחת הרגל (להחיד"א) על הגש"פ.

(11) ח"ב פח, ב.

(12) מלאכי ב, ג.

(13) ישע' נח, ז.

(14) ראה בארוכה אג"ק ח"ב ע' קנ"ג ואילך. וש"נ.

(15) ראה רמב"ם הלכות חגיגה רפ"ב. פ"ג ה"ב.

(16) רמ"ב לא, ז. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ח

ע' 343. וש"נ.

(9) פג, סע"א.

(10) ראה גם פירוש שמחת הרגל (להחיד"א) על הגש"פ.

פיסקא זו.

(11) ראה לקו"ת צו יג, ג. שה"ש יד, ד. ובכ"מ.

(12) ראה זח"ב מא, א. קפ"ג, ב. וראה גם לקו"ת שם.

(13) ראה ר"ד יום א' דחה"פ בעת הסעודה בתחלתה (תורת

מנחם - התוועדויות חמ"ט ע' 296). וש"נ.

ד, א. (14)

- 1 [ויש להעיר גם בנוגע לענין ד"כל דצריך ייתי ויפסח", שיש בזה חידוש גם לגבי הזמן שביהמ"ק הי'
 2 קיים - שהרי בזמן ביהמ"ק, כיון שהפסח "אינו נאכל אלא למנויו"²², צריך להזמין ולמנות אותם על
 3 הפסח קודם השחיטה (או קודם זריקת הדם)²³; משא"כ בזמן הזה - הנה "קלקלתנו זוהי תקנתנו"²⁴,
 4 שההזמנה על הפסח [כפי שנעשה ע"י האפיקומן שהוא זכר לפסח²⁵ - לא זכר בעלמא, אלא זכר ע"פ
 5 תורה, ובאופן ד"נזכרים ונעשים"²⁶] יכולה להיות אפילו באמצע הסדר!].
- 6 ויה"ר שיקויים יעוד זה תיכף ומיד, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁷ בענין "לשנה הבאה בירושלים",
 7 שאין הכוונה שצריכים להמתין ח"ו שנה שלימה, אלא שמשיח יבוא מיד למחרת, ובמילא יאכלו את
 8 הפסח "לשנה הבאה בארעא דישראל".
- 9 ה. ועתה נשאר לבאר הקישור בין הסיום "השתא הכא כו'" להזמנה "כל דכפין כו'":
 10 ויובן בהקדמת קושיא נוספת: בשלמא האמירה "לשנה הבאה בארעא דישראל", "לשנה הבאה בני
 11 חורין" - הרי זה חידוש אצל הבן; אבל לשם מה צריכים לומר "השתא הכא", "השתא עבדין" - הרי
 12 הבן רואה בעצמו שבשנה זו נמצאים אנו "הכא" ובמצב של "עבדין"?]
- 13 והביאור בזה - שדוקא ע"י העבודה ד"השתא הכא" באים לאח"ז להענין ד"לשנה הבאה בארעא
 14 דישראל".
- 15 וזהו מה שתבע וזעק רבנו נשיאנו²⁸, שיש לדבר ולעסוק בחיזוק האמונה בביאת המשיח, שהיא אחד
 16 מ"גג ה"אני מאמין" - דלכאורה אינו מובן מהו הצורך בדבר, הרי אמרו רז"ל²⁹ "זכו אחישנה"³⁰, לא זכו
 17 בעתה", כך, שאפילו במעמד ומצב ד"לא זכו" תבוא סוכ"ס הגאולה ("בעתה")? - אך הענין הוא,
 18 שצריכים לעשות משהו בענין זה! ... וכמ"ש רבנו הזקן³¹ שיש צורך בפעולת האדם כדי לפעול את ענין
 19 הגאולה בנקודת פנימיות הלב כו'.
- 20 וכל זה הוא בכללות; ובפרטיות - הרי זה נעשה ע"י עבודת הצדקה, כדאיתא בגמרא במסכת בבא
 21 בתרא³²: "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה", הן נתינת צדקה לעני בגשמיות, והן ענין הצדקה ברוחניות
 22 - השפעת ענין הדעת, כמארז"ל³³ "דעת קנית מה חסרת" (היפך הענין ד"אין עני אלא בדעת"³⁴).
- 23 והנה, בנתינת הצדקה ישנן כו"כ דרגות, עד להדרגת העליונה ביותר - נתינת דבר המוכן לאכילה
 24 (ולא באופן שנותן ממון לעני, שלאח"ז צריך העני לקנות את צרכיו), כדאיתא בגמרא³⁵ בנוגע למעלת
 25 הצדקה של אשת אבא חלקי' (שלכן הי' חילוק בין תפלתו לתפלת אשתו), ש"מקרבא הנייתה".
- 26 ומזה מובן גם בנוגע להענין ד"גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה" - שכאשר נתינת הצדקה היא
 27 באופן ד"מקרבא הנייתה", אזי גם קירוב הגאולה הוא במדה רבה יותר.
- 28 ועפ"ז מובן קישור הענינים דההזמנה "כל דכפין כו' כל דצריך כו'" עם הסיום "השתא הכא כו'" -
 29 כי ע"י העבודה ("השתא הכא") בענין "כל דכפין כו' כל דצריך כו'", שהו"ע נתינת הצדקה באופן
 30 ד"מקרבא הנייתה", באים להענין ד"לשנה הבאה".
- 31 וזהו סדר הענינים שבפיסקא זו: תחלה באה ההבהרה "הא לחמא עניא כו'" (כנ"ל ס"ג), לאח"ז -
 32 ההזמנה "כל דכפין כו' כל דצריך כו'", ולאח"ז ממשיכים שע"י העבודה "השתא הכא" בענין "כל דכפין
 33 כו' כל דצריך כו'" - הנה "לשנה הבאה בני חורין".

(28) ראה שיחת אחש"פ תרצ"ט (סה"ש תרצ"ט ע' 330).

(29) סנהדרין צח, א.

(30) ישע"י ס, כב.

(31) ראה תניא אגה"ק ס"ד.

(32) יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(33) תנחומא ר"פ ויקרא. ויק"ר פ"א, ו.

(34) נדרים מא, רע"א. וראה גם כתובות סח, סע"א.

(35) תענית כג, ב.

(22) זבחים נו, ב (במשנה).

(23) פסחים פט, א.

(24) ע"ד שבת פ, ב (ועוד): קלקולו זהו תיקונו.

(25) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתע"ז ס"ג. וש"נ.

(26) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא

ונתבאר בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

(27) שיחת ליל א' דחג"פ תש"ה בתחלתה (סה"ש תש"ה ריש

ע' 83). תש"ח ס"ה (סה"ש תש"ח ע' 200).

ו. ועפ"ז מובנת גם שייכות הפיסקא "הא לחמא עניא" להסימן "מגיד" - שאומרים לילד ("והגדת לבנך") שהתכלית של יצי"מ היא הגאולה דלעתיד לבוא:
 ובהקדים - שבאמת היתה הגאולה השלימה יכולה להיות כבר בזמן יציאת מצרים, כי אילו היו זוכים לקיום היעוד³⁶ "תביאמו ותטעמו גו'" ע"י משה רבינו בעצמו, היתה כבר אז גאולה שלימה, אלא שגורם החטא כו'³⁷, ולכן לא היתה הכניסה לארץ גאולה שלימה.
 וכיון שהסיפור ביציאת מצרים צ"ל כפי שהוא מצד עצמו (ללא הענינים שגורם החטא כו') - לכן אומרים בהגדה "השתא הכא כו' לשנה הבאה כו'", כדי להדגיש שהתכלית של יציאת מצרים תהי' בגאולה דלעתיד לבוא (וכמרומוזו בלשון הכתוב³⁸ "כימו צאתך מארץ מצרים" - לשון רבים).
 וענין זה שייך גם להמבואר לעיל בנוגע לענין הצדקה, שמקרכת את הגאולה האמיתית והשלימה - כמ"ש רבנו הזקן³⁹ בענין "פדה בשלום נפשי"⁴⁰, שמצות הצדקה "היא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו .. ותעמוד לנו לעד", לעתיד לבוא.

* * *

ז. "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות כו'":
 על פיסקא זו - שכולה קושיות - ישנן כו"כ קושיות שעד עתה לא עמדו עליהם.
 הקושיא הא' ("די ערשטע קשיא איז"): מהו הטעם שדוקא בקושיא הד' מסיימים בתיבת "כולנו" ("כולנו מסובין") - לכאורה הרי הי' אפשר לקבוע הלשון "כולנו" גם בשאר ג' הקושיות: בנוגע למטבילין - "כולנו מטבילין שתי פעמים", וכן בנוגע למצה ומרור?
 ואם בשאר הקושיות לא נאמר הלשון "כולנו" בגלל שזהו דבר מובן מאליו (דכיון שצריכים לנהוג כן, מובן מאליו שהנהגה זו שייכת ל"כולנו") - הרי כן הוא גם בהקושיא דמסובין?
 הקושיא הב' ("די צווייטע קשיא איז"): אדרבה: אם יש מקום שבו לא מתאים הלשון "כולנו" - הרי זה דוקא בנוגע ל"מסובין", כי: הענינים שבשאר ג' הקושיות - הכל חייבים בהם, אפילו נשים, ש"חייבו אותן חכמים בכל הדברים שתקנו בלילה הזה לפי שאף הם היו באותו הנס"⁴¹; משא"כ בהסיבה - הרי רק אשה חשובה חייבת בהסיבה⁴², ועד"ז תלמיד בפני רבו אינו רשאי להסב⁴³ (וכפי שנהגו בבית הרב, שרק רבותינו נשיאנו היו מסובין). ונמצא, שדוקא בהקושיא ד"מסובין" לא מתאים הלשון "כולנו"!
 הקושיא הג' ("די דריטע קשיא איז"): בשיחה משנת תש"ד⁴⁴ נשאל כ"ק מו"ח אדמו"ר: כיון שד' הקושיות הן כנגד ד' העולמות בסדר דמלמטה למעלה: עשי' יצירה בריאה אצילות, נמצא שהקושיא דמסובין היא כנגד עולם האצילות. ולכאורה, כיון שקושיא היא "מסטרא דרע"⁴⁵, ובעולם האצילות כתיב⁴⁶ "לא יגורך רע" (וכדאיתא באגה"ק⁴⁷ ש"לית תמן לא קושיא כו' ולא מחלוקת") - איך שייך קושיא בעולם האצילות?

(43) שו"ע אדה"ז שם סי"א. וש"נ.

(44) שיחת ליל א' דחג"פ תש"ד ס"ג (סה"ש תש"ד ע' 78).
 וראה גם ר"ד ליל ב' דחג"פ ס"ב (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ט ע' 298).

(45) זח"ג קכד, ב (ברע"מ).

(46) תהלים ה, ה.

(47) רסכ"ו (מרע"מ שם).

(36) בשלח טו, יז.

(37) ראה ספרי דברים א, ב. שמו"ר רפ"ב. וראה בהנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 346 הערות 42-43.

(38) מיכה ז, טו. וראה סה"מ תש"ח ע' 159 ואילך.

(39) שבעה ער 31 (בסופה).

(40) תהלים נה, יט.

(41) שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב סכ"ה. וש"נ.

(42) פסחים קח, א. טוש"ע (ואדה"ז) שם ס"ד (ס"י).

1 והשיב כ"ק מו"ח אדמו"ר, שענין זה הוא ע"ד שמצינו בנוגע לצדיקים [צדיק ע"פ המבואר בתניא⁴⁸,
 2 שכל ענין הרע אינו שייך אליו כלל, וכמ"ש ר' הלל מפאריטש⁴⁹ בשם רבנו הזקן ש"לפני נשמות הגבוהות
 3 כמו רשב"י לא נחרב הבית כלל"], שגם אצלם צ"ל העבודה ד"בחומר ובלבנים"⁵⁰, "בחומר דא קל וחומר
 4 ובלבנים דא ליבון הלכתא"⁵¹, אף שעבודה זו היא מצד ההעלם; וטעם הדבר - דכיון שכוונת ההעלם
 5 היא בשביל הגילוי, אין זה העלם אמיתי, כיון שכל ענינו הוא בשביל הגילוי שיבוא על ידו.

6 אמנם, כיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר קבע⁵² שהבן מקדים לד' הקושיות: "טאטע, איך וועל ביי דיר פרעגן
 7 פיר קשיות", ולא "פיר העלמות", הרי מוכח שגם הרביעית היא קושיא ממש, ולא בחי' העלם בלבד
 8 (שהרי קושיא והעלם הם שני ענינים שונים). וא"כ, הדרא קושיא לדוכתא: איך שייך קושיא בעולם
 9 האצילות?

10 הקושיא הד' ("די פערטע קשיא איז"):

11 מהו הצורך בהקדמת הפיסקא "מה נשתנה כו'" - לכאורה די בכך שהשואל ימנה את הקושיות עצמן?
 12 ונוסף לזה, יש בפיסקא זו קושיא כללית:

13 מהו הצורך למנות את פרטי השינויים שבהם נשתנה לילה זה, דלכאורה די בעצם השאלה "מה נשתנה
 14 הלילה הזה מכל הלילות", שהרי בקושיא כל דהו יוצא ידי חובתו, כדאיתא בגמרא⁵³ "אמר לי' רב נחמן
 15 לדרו עבדי' עבדא דמפיק לי' מרי' לחירות ויהיב לי' כספא ודהבא מאי בעי למימר לי' . . אמר לי' פטרן
 16 מלומר מה נשתנה"?

17 ח. ונקודת הביאור בזה - שלאמיתו של דבר גם בעולם האצילות שייך ענין הקליפה, אלא שמקומה
 18 של הקליפה דעולם האצילות הוא בעולם הבריאה (כדאיתא בע"ח⁵⁴, וכמובא גם בלקו"ת פרשת במדבר⁵⁵
 19 ובכ"מ).
 20 והענין בזה:

21 ידוע שכללות ענין הקליפה נעשה ע"י ענין החטא. ואף שגם קודם החטא היו קליפות, הרי מעמדם
 22 אז הי' "תחת כל העולמות"⁵⁶, כיון שלא היו בתור ענין בפ"ע, אלא כקליפה השומרת על הפרי⁵⁷ שלא
 23 יבואו עליו מטר ושמש יתר על המדה, שתכלית ענינה הוא בשביל הגילוי - כדי שע"י פעולתה יתגלה
 24 הפרי. ובאופן כזה הי' ענינם של הקליפות קודם החטא - לא בתור ענין בפ"ע, אלא רק בשביל הגילוי.
 25 וע"ד "מלאכה שאינה צריכה לגופה"⁵⁸. וכיון שכל ענינם הי' בשביל הגילוי - הי' גם ענינם ענין הגילוי;
 26 אך ע"י החטא נעשה ענין התערובת, והיינו, שהקליפות יצאו ממקום מעמדם תחת כל העולמות, ונתערבו
 27 בעולמות עצמם.

28 וכיון שתערובת הקליפות בהעולמות נעשית ע"י ענין החטא, הרי מובן, שאין הקליפה יכולה להגיע
 29 אלא עד המקום שהחטא יכול להגיע אליו. וכיון שהחטא מגיע רק עד עולם הבריאה [כמאמר⁵⁹ "אין
 30 שכחה לפני כסא כבודך", והיינו שענין השכחה - הבא מצד החטא, שהרי לולא החטא היו כל הענינים
 31 באופן ד"חרות על הלוחות"⁶⁰, "אל תקרי חרות אלא חירות"⁶¹, ולא הי' ענין השכחה - אינו מגיע אלא

(54) ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 303. וש"נ.

(55) ג, סע"ג.

(56) ראה שיחת ליל ב' דחג"פ תשי"ז ס"י (תורת מנחם -

התוועדויות ח"ט ע' 259). וש"נ.

(57) של"ה יט ב ואילך. וראה תורת מנחם - התוועדויות כרך

ו ע' 85. וש"נ.

(58) שבת מב, א. וש"נ.

(59) ברכות לב, ב. ועוד.

(60) תשא לב, טז.

(61) אבות פ"ו מ"ב.

(48) פרק י.

(49) פלח הרמון שמות ע' ז.

(50) שמות א, יד.

(51) זהר ח"א כז, א. ח"ג קנב, א. רכט, ב.

(52) ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים פיסקא זו. וראה

גם שיחת ליל א' דחג"פ תרח"ק ס"ו (סה"ש תרח"ק ע' 261);

ליל ב' דחג"פ תש"ד ס"ד (סה"ש תש"ד ע' 87); ליל א' דחג"פ

תש"ז בתחלתה (סה"ש תש"ז ע' 102); תש"ט ס"ד (סה"ש תש"ט

ע' 315).

(53) פסחים קטז, א.

עד בחי' "כסא כבודך", בחי' עולם הכסא שהוא עולם הבריאה, ולא למעלה מזה⁶² - הרי גם הקליפות
אינם יכולים להגיע אלא עד עולם הבריאה, אבל בעולם האצילות "לא יגורך רע".
ט. ועפ"ז מובן שענין הקושיא שייך רק בעולם הבריאה, משא"כ בעולם האצילות שייך רק בחי'
ההעלם, שזהו"ע "ישת חושך סתור"⁶³, אבל לא ענין הקושיא:
החילוק בין העלם לקושיא הוא - שההעלם רק מעלים על האור ועל האמת, משא"כ ענין הקושיא
הוא (לא רק מעלים על האמת, אלא) גם מנגד אל האמת.
ולדוגמא מקושיא בתורה (שהרי "אסתכל באורייתא וברא עלמא"⁶⁴): "וכי תאמרו מה נאכל בשנה
השביעית גו"⁶⁵ - שקושיא זו היא לא רק מעלימה על האור, אלא גם מנגדת אל האור.
ולכן, ענין הקושיא שייך רק בנוגע לעולמות ביי"ע, אבל לגבי אצילות - הרי זה רק העלם בלבד.
והביאור בזה:
ידוע⁶⁶ שעולם האצילות הוא הממוצע בין הבורא להנבראים, כי בממוצע ישנו מהעליון ומהתחתון,
ועד"ז בנוגע לאצילות, שגם הוא נקרא בשם "עולם"⁶⁷, מלשון העלם והסתור⁶⁸ - שזהו ענין התחתון שבו;
ולאידך, נקרא בשם "עולם האחדות"⁶⁹, "איהו וחייהו חד, איהו וגרמוהו חד"⁷⁰ - שזהו ענין העליון שבו.
ולכן, כדי שתהי' ההמשכה בבחי' "חכמה ידיעה" דבריאה, הרי זה ע"י המעבר דרך בחי' חכמה דאצילות.
ומזה מובן, שההמשכה מאצילות לביי"ע אינה כמו ענין האור, כמו אור השמש, שלא נוגע כלל למאור
השמש אם אורו מאיר או לא, ובאיזה אופן מאיר, ואם ישנם עננים המעלימים ומסתירים עליו כו'; אלא
המשכה זו היא בדוגמת ענין השפע, שנוגע למשפיע אם המושפע מקבל את השפע, ובאיזה אופן היא
קבלת השפע⁷¹.
ולכן, כדי שתוכל להיות ההמשכה מאצילות לביי"ע, שייך באצילות ענין ההעלם, ויתירה מזה, שבשם
המושאל שייך בו גם ענין הקושיא - לגבי עולם הבריאה.
וזהו הטעם שהבן שואל בלשון קושיא את כל ד' הקושיות, גם קושיא הד' שכנגד עולם האצילות -
כי לגבי הבן, שנמצא בעולם העשי', ישנו ענין הקושיא גם באצילות.
י. ועפ"ז יובן הטעם שהלשון "כולנו" נזכר רק בקושיא הרביעית, ולא בשאר הקושיות:
אילו הי' נאמר הלשון "כולנו" גם בשאר הקושיות (שכנגד עולמות ביי"ע) - אזי הי' מתקיים בהם
הענין ד'ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך"⁷², וכיון ש"באור פני מלך חיים"⁷³, הי' מתבטל כל ענין
הקושיא, שהוא מצד העלם האור והגילוי דאלקות.
משא"כ בקושיא הרביעית (שכנגד עולם האצילות) - הרי הקליפה עצמה מודה שבאצילות אין לה
מקום כלל, אלא מקומה הוא בעולם הבריאה דוקא, ולכן גם בקושיא עצמה אפשר לומר "כולנו".
יא. עפ"ז יובן גם דיוק הלשון "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות" (דלכאורה הול"ל מה נשתנה זמן
זה לגבי שאר ימות השנה וכיו"ב) - כי ימים ענינם גילוי, ולכן לא שייך שם ענין הקושיא, כי אם מצד
ענין הלילה דוקא.
ותוכן הקושיא - "מה נשתנה הלילה הזה": הרי לילה ענינו הוא העלם, ואיך אפשר להמשיך במעמד
ומצב זה את הגילוי דיציאת מצרים?

(62) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב סה"י.

(63) תהלים יח, יב.

(64) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(65) בהר כה, כ.

(66) ראה לקו"ת ואתחנן יב, א. סה"מ תרפ"ט ע' 234. וש"נ.

(67) ראה סה"מ תשי" ריש ע' 112. ועוד.

(68) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(69) ראה תו"א נז, א. ובכ"מ.

(70) תקו"ז בהקדמה (ג, ב).

(71) ראה ספר הערכים חב"ד (כרך ב) ערך אור ס"ו (ע' תנג

ואילך). וש"נ.

(72) נוסח ברכת שים שלום. וראה תניא פל"ב.

(73) משלי טז, טו.

1 והרי אין זה דומה להגילוי שהי' בליל שביעי של פסח, שאז הי' הגילוי ד"לילה כיום יאיר"⁷⁴, משא"כ
2 בליל א' דחג הפסח הי' עדיין לילה, ואעפ"כ הי' אז הענין דיציאת מצרים, "נגוף למצרים ורפוא לישראל"⁷⁵.
3 אלא ש"שאלת חכם חצי תשובה"⁷⁶, ובנדו"ד - נרמזת התשובה בלשון השאלה "מה נשתנה", דהיינו
4 שההמשכה בלילה זה היא מבחי' מ"ה⁷⁷, ולכן מצד הגילוי דבחי' מ"ה, נעשה הענין דיצי"מ אפילו בלילה
5 (העלם).

6 וזהו גם תוכן דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷⁸ אודות הגירסא בכמה סידורים (דלא כבסידורים שלפנינו)
7 "וכאן הבן שואל מה", שהפירוש בזה הוא - ששם ב"ן שואל ומבקש ופועל המשכת שם מ"ה בגלוי⁷⁹.

* * *

8 יב. "אמר⁸⁰ רבי אלעזר בן עזרי' הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות"⁸¹;
9 איתא במפרשי ההגדה⁸², שפיסקא זו היא המשך להמסופר בפיסקא שלפנ"ז "מעשה ברבי אליעזר ..
10 ורבי אלעזר בן עזרי' .. והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה", ואחד הענינים שהיו מספרים
11 בהם הוא: "אמר רבי אלעזר בן עזרי' וכו'".

12 וצריך להבין:

13 (א) אם רצונו של מסדר ההגדה הוא להביא את תוכן הדברים שדיברו - מדוע מביא רק את דברי ראב"ע,
14 ולא את דברי שאר התנאים שנאמרו במסיבה זו?

15 ואפילו אם רצונו להביא רק אחד מהם - הרי בכגון דא ישנו הסדר שמביאים מדברי הראשון ("במאי
16 דפתח ביי") או מדברי האחרון ("במאי דסליק מיניי"); ובנדו"ד - הראשון הוא רבי אליעזר, והאחרון
17 הוא רבי טרפון, ואילו ראב"ע הוא באמצע, ומדוע הובאו דוקא דברי ראב"ע?

18 (ב) בפיסקא שלפנ"ז נאמר "והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה", דהיינו שעסקו במצות
19 הסיפור ביצי"מ שזמנה בליל ט"ו; ואילו הענין המדובר כאן - הזכרת יציאת מצרים בלילות - אינו שייך
20 לליל ט"ו דוקא, אלא זמנו כל השנה?

21 (ג) למה הוצרך מסדר ההגדה להביא "אמר ראב"ע .. עד שדרשה בן זומא כו" - הרי יכול הי' להביא
22 מלכתחילה את דרשתו של בן זומא⁸³: "דרש בן זומא, למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים וכו'"?
23 [ומה שמצינו כו"כ פעמים בגמרא "אמר ר' פלוני בשם ר' פלוני", עד כמה דורות כו' - הא גופא
24 דורש ביאור, שהרי כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר כבר למשה מסיני⁸⁴, וממילא ידעו זאת כבר,
25 ולמה הוצרכו להזכיר את שמו של מי שמסר את השמועה בשם בעל השמועה הראשון].

26 יג. והביאור בזה:

27 איתא במפרשים⁸⁵ ש"לא זכיתי" פירושו "לא נצחתי".

28 ועפ"ז מובן הטעם שהובא מאמרו של ראב"ע, ולא של בן זומא - כי בן זומא מצד עצמו לא הי'
29 יכול לנצח בדבריו, כיון שלא הי' סמוך (כידוע⁸⁶ שמטעם זה נקרא בשם "בן זומא", ולא בשמו); ודוקא
30 ראב"ע, שהי' נשיא - הי' בכחו לנצח.

חל"ו ע' 273). וש"נ.
(79) חסר הסיום (המור"ז).
(80) ברכות יב, סע"ב (במשנה).
(81) ראה גם שיחת ליל ב' דחג"פ תשח"י ס"ח (תורת מנחם - התוועדות חכ"ה ע' 224). וש"נ.
(82) ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים פסקא זו. וש"נ.
(83) וכ"ה בתנחומא בא יא.
(84) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז. ועוד. הנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 252.
(85) רע"ב ברכות ספ"א. ועוד.
(86) רע"ב אבות רפ"ד. ועוד.

(74) תהלים קלט, יב. וראה לקו"ש חכ"ב ע' 37. תורת מנחם - התוועדות ח"ג ע' 42. חט"ז ע' 226. וש"נ.
(75) ראה ישעי' יט, כב. זח"ב לו, א.
(76) ראה סה"ש תר"ץ ע' 84. וש"נ.
(77) נזכר גם הענין ד"מה שמו ומה שם בנו" (משלי ל, ד. וראה שיחת ליל ב' דחג"פ תשי"א סט"ו (תורת מנחם שם ע' 19). וש"נ).
(78) שיחת ליל ב' דחג"פ תרצ"ז ס"ב (סה"ש תרצ"ז ע' 224); ליל א' דחג"פ תרח"ץ; תש"ג ס"ה (סה"ש תרח"ץ ע' 261; תש"ג ע' 54). הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים פסקא זו. וראה גם שיחת ליל ב' דחג"פ תשכ"ג ס"ה (תורת מנחם - התוועדות

1 אבל לאידך, הנצחון של ראב"ע שיזכירו יציאת מצרים בלילות הוא רק לאחר ש"דרשה בן זומא".
 2 ייש לומר בטעם הדבר - בהקדמת קושיא נוספת:
 3 כיון שראב"ע הי' נשיא - הי' אסור לו למעט בכבוד עצמו, כדאיתא בקידושין⁸⁷ ש"מלך שמחל על
 4 כבודו אין כבודו מחול" (וכטענת שמואל לשאול "הלא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה"⁸⁸,
 5 כדאיתא במפרשים⁸⁹ שהיתה זו טענה ע"פ תורה, מצד ענין כבוד המלך), כיון שכבודו של מלך - ועד"ז
 6 כבודו של נשיא - הוא כבוד העם וכבוד הבורא; וא"כ, למה אמר ראב"ע בלשון שלילה ("לא זכיתי"),
 7 שיש בזה משום מיעוט בכבודו כו' - הרי הי' יכול לומר בלשון חיוב, "זכיתי שתאמר יציאת מצרים
 8 בלילות כשדרשה בן זומא" וכיו"ב?

9 והביאור בזה:

10 איתא בעירובין⁹⁰: "יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלקים חיים הן והלכה כבית הלל . . מפני
 11 מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן"⁹¹ (דלכאורה הי' ראוי שתיקבע הלכה כבית שמאי, שהיו "חריפי
 12 טפי"⁹²), מפני שנחמין ועלובין היו ושונין דבריהן ודברי בית שמאי, ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית
 13 שמאי לדבריהן".

14 והיינו, שכדי שיהי' ענין הנצחון - "לקבוע הלכה כמותן" - צ"ל ההנהגה באופן ד"מקדימין דברי
 15 בית שמאי לדבריהן" דוקא.

16 וזוהי כוונת דברי ראב"ע "ולא זכיתי (לא נצחתי) כו' עד שדרשה בן זומא":

17 קודם ש"דרשה בן זומא" - לא הי' בכחו של ראב"ע לנצח, אף שהי' נשיא וכו', כיון שסמך על דעת
 18 עצמו בלבד; ורק לאחר ש"דרשה בן זומא" - אף שלא הי' סמוך, ועאכו"כ שלא הי' נשיא, ועאכו"כ
 19 שלא הי' "דור עשירי לעזרא" כראב"ע⁹³ - עלה בידו של ראב"ע לנצח, כיון שלא סמך על דעת עצמו,
 20 אלא סמך על דרשתו של בן זומא (בדוגמת הענין ד"מקדימין דברי בית שמאי לדבריהן").

21 ונמצא, שדוקא מצד הענין ד"לא זכיתי" - דהיינו שראב"ע לא עמד על דעתו ("ער האט אויף זיך
 22 אליין ניט געשטעלט"), ורק לאחר ש"דרשה בן זומא" סמך על דרשתו של בן זומא - עלה בידו להביא
 23 את הדבר לידי פסק הלכה ("ניצחתי"), ש"כל ימי חיך - להביא הלילות", ועד לסיום הענין (בדברי
 24 חכמים) - "להביא לימות המשיח", והיינו, שהנהגה זו מביאה "לימות המשיח"⁹⁴.

* * *

25 יד. "וארבה"⁹⁵ את זרעו ואתן לו את יצחק"⁹⁶:
 26 על פסוק זה אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם אביו אדמו"ר נ"ע ביאור קצר: "וארבה את זרעו" - זהו
 27 "ואתן לו את יצחק", והיינו, שענין הריבוי הוא בבחי' יצחק דוקא⁹⁷.
 28 וענין זה מוכרח מצד המשך הפסוקים - דלכאורה אינו מובן כלל⁹⁸: בתחלת הכתוב נאמר "וארבה את
 29 זרעו", ולאח"ז ממשיך "ואתן לו את יצחק", בן יחיד, וא"כ, היכן הוא הריבוי? !
 30 והרי אין לומר שהכוונה היא למ"ש בפסוק שלאח"ז⁹⁹ "ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו" - כי מהו
 31 הרעש בלידת שני בנים, עד כדי כך שהכתוב מכנה זאת בשם ריבוי? !

87 לב, ריש ע"ב.
 88 שמואל א טו, יז.

89 ראה יד המלך לרמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ג.

90 יג, ב.

91 ועד ש"בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה" (ברכות לו, ריש ע"ב. וש"נ) - ענין שלא מצינו דוגמתו בשום מקום אחר.

92 תוס' עירובין ו, ב ד"ה כאן. וראה יבמות יד, א.

93 ראה ברכות כז, סע"ב.

94 חסר קצת מהסיום (המו"ל). וראה גם שיחת ליל ב'

דחה"פ תשי"ט ס"י (תורת מנחם - התוועדויות חכ"ה ע' 208).
 וש"נ.

95 יהושע כד, ג.

96 ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשי"א ס"א (תורת מנחם

- התוועדויות ח"ג ע' 22).

97 ראה גם תורת מנחם - רשימת היומן ע' רכה. וש"נ.

98 ראה שיחת ליל ב' דחה"פ תרצ"ט ס"ה (סה"ש תרצ"ט

ע' 323).

99 יהושע שם, ד.

- 1 וגם אין לומר שהכוונה היא למ"ש בהמשך הכתוב "ויעקב ובניו ירדו מצרים" - שהרי לא נזכר בכתוב
 2 כאן מנין בניו של יעקב, ואם כוונת הכתוב להדגיש את ענין הריבוי, הי' לו להזכיר שירידתו של יעקב
 3 למצרים היתה "בשבעים נפש" ¹⁰⁰ וכיו"ב.
- 4 ועכצ"ל, שענין הריבוי הוא ביצחק גופא (כנ"ל), וכדאיתא בכתבי האריז"ל ¹⁰¹ ש"ארבה" (בה"א)
 5 בגימטריא יצחק.
- 6 טו. ועדיין צריך ביאור מדוע הובא פסוק זה בהגדה:
 7 ובהקדמה - שבהמשך הכתובים מדובר גם אודות יציאת מצרים והכניסה לארץ ישראל ¹⁰², ואעפ"כ
 8 לא הובאו פסוקים אלו בהגדה. ובשלמא בנוגע לפסוקים שבהם מדובר אודות הכניסה לא"י, מובן שאינם
 9 שייכים להגדה; אבל בנוגע לפסוקים שבהם מדובר אודות יציאת מצרים - אינו מובן: למה לא הביא בעל
 10 ההגדה פסוקים אלו?
- 11 ואם כוונת בעל ההגדה היא רק להביא רא' להענין ד"מתחלה עובדי עבודה זרה כו' ועכשיו קרבנו
 12 המקום לעבודתו" (כדרך בעל ההגדה להביא ראיות מפסוקים על כל הענינים המובאים בהגדה) - הי'
 13 לו להביא רק את התחלת הכתוב, עד "ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר", ולמה מביא גם את
 14 סיום הכתוב - "וארבה את זרעו גו"??
- 15 טז. ויובן בהקדם הביאור בפירוש רש"י על פסוק זה ביהושע [כנהוג מכמה זמן לבאר פירוש רש"י
 16 על התורה, אבל בדרך כלל לא מזדמן לבאר פרש"י על נ"ך, אבל בנדו"ד, הרי זה פסוק שמוכח בהגדה]
 17 - שישנו רק פירוש רש"י אחד בענין זה: "וארבה את זרעו", "חסר ה"א, כמה מריבות ונסיונות עשיתי
 18 עמו עד שלא נתתי לו זרע".
 19 ובהקדמה:
- 20 בדרך כלל אין דרכו של רש"י לבאר ענינים של קרי וכתוב, כיון שענינו של רש"י לפרש פשוטן של
 21 כתובים בלבד, מלבד במקומות אחדים, שבהם ישנו קושי בפשוטן של כתובים שמתבאר ע"י הדיוק בקרי
 22 וכתוב (וכפי שכבר דובר פעם ¹⁰³ אודות פרש"י עה"פ ¹⁰⁴ "והנשיאים הביאו גו" - "והנשאים כתיב").
- 23 ובנדו"ד - הקושי בכתוב הוא: איך שייך לומר "וארבה את זרעו", בה בשעה שהכתוב מסיים "ואתן
 24 לו את יצחק" בלבד? ולכן מפרש רש"י שתיבת "וארבה" היא "חסר ה"א", דהיינו, מלשון מריבה, "כמה
 25 מריבות ונסיונות עשיתי עמו עד שלא נתתי לו זרע".
- 26 ועדיין יש לברר בשיטת רש"י - על מי קאי הכתוב "וארבה את זרעו".
- 27 ובהקדמה - שבענין זה טועים רבים מלומדי התנ"ך וקוראי ההגדה, וסבורים שישנו רק פירוש אחד
 28 על התיבות "וארבה את זרעו" - שהכוונה היא להמשך הכתוב "ואתן לו את יצחק" (כביאור אדמו"ר
 29 מהורש"ב נ"ע, וכמבואר גם בכתבי האריז"ל, כנ"ל).
- 30 אבל, יש מפרשים ¹⁰⁵ ש"וארבה את זרעו" קאי דוקא על ישמעאל. וצריך בירור מהי שיטת רש"י בענין
 31 זה.
- 32 יז. ובכן, מקורו של פרש"י זה הוא בירושלמי ¹⁰⁶: "וארבה, אמר רבי אחא וארב כתיב, כמה ריבים
 33 עשיתי עמו עד שלא נתתי לו את יצחק".
- 34 אמנם, בלשון רש"י ישנם שני שינויים מלשון הירושלמי: (א) בירושלמי איתא "כמה ריבים", ואילו
 35 רש"י מוסיף "כמה מריבות ונסיונות". (ב) בירושלמי איתא "עד שלא נתתי לו את יצחק", ואילו רש"י
 36 משנה וכותב "עד שלא נתתי לו זרע".

(104) ויקהל לה, כז.

(100) לשון הכתוב - עקב יו"ד, כב.

(105) מצו"ד עה"פ. של"ה מס' פסחים מצה שמורה פסקא מתחלה עובדי ע"ז. ועוד.

(101) ל"ת להאריז"ל ס"פ וירא. שעה"פ ר"פ בא. מ"ח סדר ליל פסח פ"י מ"א.

(106) פסחים פ"י ה"ה - הובא בהגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים פסקא זו.

(102) פסוקים היג.
 (103) שיחת ש"פ ויק"פ דאשתקד ס"ז (תורת מנחם - התועודות חמ"ו ע' 232 ואילך). וש"נ.

והנה, בנוגע לשינוי הב' ("עד שלא נתתי לו זרע") - הרי כדי שלא להגדיל המחלוקת בין רש"י להירושלמי, יש לומר שהשינוי בפרש"י הוא בהתאם ללשון הכתוב ("וארבה את זרעו"), שהרי ענינו של רש"י הוא לפרש את פשוטן של כתובים; משא"כ הירושלמי, שענינו הוא לפרש רק את תוכן הכתוב, ועד לדרוש, רמז, סוד והלכה שבכתוב - מזכיר את שמו של יצחק (שהוא תוכן הענין ד"זרעו").

אבל השינוי הא' - "מריבות ונסיונות" - לכאורה אינו מובן כלל: הרי הדרשה היא מלשון הכתוב "וארב", לשון מריבה, ולמה מוסיף רש"י גם "נסיונות"?

ואין לומר שכוונת רש"י היא לפרש ש"מריבות" הם "נסיונות" - שהרי לשון רש"י הוא "נסיונות", בוא"ו המוסיף, ובהכרח לומר ש"נסיונות" הם ענין נוסף על "מריבות".

יח. והביאור בזה:

ענין המריבות - מצינו בנוגע לישמעאל, כמסופר בתורה ששרה אמרה לאברהם "גרש האמה הזאת ואת בנה"¹⁰⁷, ואברהם לא הסכים לדבר ("וירע הדבר מאד בעיני אברהם"¹⁰⁸), עד שאמר לו הקב"ה "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה"¹⁰⁹ - שהו"ע המריבה.

ועפ"ז י"ל שכוונת רש"י במ"ש "כמה מריבות .. עד שלא נתתי לו זרע" (בשינוי מלשון הירושלמי "עד שלא נתתי לו את יצחק") - לישמעאל, שגם הוא נקרא זרעו של אברהם, כמ"ש¹¹⁰ "וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא"¹¹¹ [משא"כ בנוגע לזרעו של יצחק כתיב¹⁰⁹ "כי ביצחק יקרא לך זרע", "ביצחק ולא כל יצחק"¹¹², והיינו שעשו לא נקרא זרעו של אברהם. וכידוע¹¹³ שמקו הימין לא יכולה להיות התפשטות ויניקה כ"כ כמו מקו השמאל].

ונמצא, שלשיטת רש"י קאי "וארבה את זרעו" - על ישמעאל (ואולי גם על בני קטורה), וזהו "וארבה את זרעו", לשון ריבוי - שהרי אצל ישמעאל הי' ענין הריבוי, וכמ"ש¹¹⁴ "וישכנו מחוילה עד שור גו' על פני כל אחיו נפל"¹¹⁵.

ומה שמוסיף רש"י ("מריבות) ונסיונות" - קאי על יצחק, כהמשך הכתוב "ואתן לו את יצחק" (שגם הוא בכלל "וארבה את זרעו"), ועז"נ "ואתן לו את יצחק", בוא"ו המוסיף.

יט. ועפ"ז יש לבאר הטעם שבעל ההגדה מביא פסוק זה בתור רא' להענין ד"ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו":

ענין הקירוב ("קרבנו המקום") - שייך רק כאשר ישנם גם ענינים אחרים, ומכולם בוחרים ומקריבים ענין מסוים דוקא.

וזהו "וארבה את זרעו" - שקאי על ישמעאל, ואח"כ "ואתן לו את יצחק", והיינו, שמשני הבנים בחר הקב"ה וקירב את יצחק דוקא; "ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו, ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו" - כמ"ש רש"י¹¹⁶ שעשו "אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר" של ברית בין הבתרים, ואילו "יעקב ובניו ירדו מצרים" וקיבלו עליהם את גזירת ברית בין הבתרים.

וזהו תוכן הענין ד"מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו" - שהקב"ה בחר וקירב את אברהם מתרח שהי' עובד ע"ז, וכן בחר וקירב את יצחק מישמעאל ואת יעקב מעשו.

(107) וירא כא, י"ד.

(108) שם, יא.

(109) שם, יב.

(110) שם, יג.

(111) ראה שו"ת שאגת ארי' סמ"ט.

(112) נדרים לא, א.

(113) ראה לקו"ש ח"כ ע' 102 הערה 31. וש"נ.

(114) ס"פ חיי שרה.

(115) ומ"ש רש"י "משמת אברהם נפל" - ה"ז רק לגבי ענין

הנפילה, אבל עצם הענין הי' גם קודם לכן.

(116) וישלח לו, ו.

- 1 ולכן הביא בעל ההגדה פסוקים אלו, ולא את הפסוקים שלאח"ז שבהם מדובר אודות יציאת מצרים
2 (והכניסה לא"י) - כי דוקא מפסוקים אלו היא הראי' להענין ד"עכשיו קרבנו המקום לעבודתו".
3 ולהעיר גם מהמדובר כמ"פ¹¹⁷, שהכוונה במ"ש "ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו" היא ל"עכשיו"
4 כפשוטו ממש, בכל רגע ורגע - דכיון שהי' כבר ענין הבחירה ("קרבנו") במשך ג' דורות (כנ"ל), הרי
5 זה נמשך עד עולם, כמארז"ל¹¹⁸ בנוגע לתורה: "כל שהוא ת"ח ובנו ת"ח ובן בנו ת"ח שוב אין תורה
6 פוסקת מזרעו לעולם .. תורה מחזרת על אכסניא שלה", וכהכלל ע"פ נגלה דתורה בנוגע ל"חזקה",
7 ש"בתלת זמני הוי חזקה" לכו"ע (משא"כ פחות מזה, שיש מחלוקת בין רשב"ג ורבי)¹¹⁹.
8 וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר: "ועכשיו" - בכל עת ובכל רגע - "קרבנו המקום לעבודתו", עד להקירוב
9 שיהי' ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו.

* * *

- 10 כ. "רבי אליעזר אומר מנין שכל מכה ומכה כו' היתה של ארבע מכות כו'. רבי עקיבא אומר מנין שכל מכה ומכה
11 כו' היתה של חמש מכות כו'"¹²⁰;
12 בביאור מחלוקת רבי אליעזר ורבי עקיבא כתבו המפרשים¹²¹, שדעת רבי אליעזר ("שכל מכה ומכה
13 .. היתה של ארבע מכות") היא שהמכה חדרה בכל ארבעת היסודות של הדבר שפגעה בו המכה, ודעת
14 ר"ע ("שכל מכה ומכה .. היתה של חמש מכות") היא שהמכה חדרה גם ב"חומר היולי" (או כפי שנקרא
15 לפעמים בספרי חקירה - "יסוד ההיולי"), שממנו נמשכים כל ד' היסודות.
16 ותוכן הענין בזה¹²¹ - שמחלוקת ר"א ור"ע היא עד כמה חדרה טומאת קליפת מצרים, ולדעת ר"ע
17 הגיעה טומאת הקליפה גם ל"חומר היולי", ולכן גם המכה - שתכליתה היא שבירת הקליפה - הוצרכה
18 להיות "של חמש מכות", והיינו, לא רק לפעול על חיצוניות הדבר (ולדוגמא: צורת ותואר המים
19 שביאור), אלא לחדור גם בד' היסודות שבו, ועד ל"חומר היולי" שבו.
20 והנה, ידוע¹²² שד' היסודות הם כנגד ד' העולמות, הנמשכים מד' אותיות שם הוי', וענינם בעשר
21 ספירות: יו"ד - חכמה, שהתגלותה בעולם האצילות; ה"א ראשונה - בינה, ש"מקנא בכורסיא"¹²³, עולם
22 הבריאה; וא"ו - "שית ספירן", שהתגלותם בעולם היצירה; ה"א אחרונה - מלכות, ש"מקנא באופן",
23 עולם העשי'; ונוסף לזה ישנו בהיו"ד גם "קוצו של יו"ד", המורה על "חומר היולי", מקור ד' היסודות¹²⁴.
24 ונמצא, שלדעת ר"ע הגיעה טומאת הקליפה עד לבחי' "קוצו של יו"ד".
25 ובזה יש לתרץ את הקושיא דלעיל (ס"ז), מדוע מקדימים לד' הקושיות "מה נשתנה כו'" - כי ד'
26 הקושיות הם כנגד ד' העולמות, והכלל שלהם - "מה נשתנה כו'" - הוא כנגד בחי' "חומר היולי".
27 וזהו ג"כ מה שמצינו בהגדה כמה ענינים במספר ד'¹²⁵: ד' כוסות, ד' בנים, ד' קושיות; וכללות
28 ההגדה היא בחי' "חומר היולי".
29 ומד' דברים אלו באים להענין ד"לכפר על כל עוונותינו", ועי"ז - להענין ד"לשנה הבאה בירושלים",
30 בחי' "יראה שלם"¹²⁶, וגם בגשמיות כפשוטו - "לשנה הבאה בירושלים הבנוי".

* * *

- 117 (ראה תורת מנחם - התוועדויות חמ"ט ע' 290. וש"נ.
118 (ב"מ פה, א.
119 שם קו, ריש ע"ב. וש"נ.
120 ראה גם שיחת ליל ב' דחג"פ תשכ"ה ס"ט ואילך (תורת
מנחם - התוועדויות חמ"ג ע' 179 ואילך). וש"נ.
121 ראה בלק"ש חט"ז ע' 87 ואילך. וש"נ.
122 ראה ע"ח שער מב (שער דרושי אבי"ע) בתחלתו.
לקו"ת במדבר ה, רע"א. שה"ש ד, ד. ובכ"מ.
123 (123) תקו"ז ת"ו (כג, א).
124 (124) ע"ח שם (בהמשך הפרק).
125 ראה גם שיחת ליל ב' דחג"פ תשכ"א סכ"א (תורת מנחם
- התוועדויות ח"ל ע' 233). וש"נ.
126 (126) ראה ב"ר פנ"ו, יו"ד. הובא בתוד"ה הר - תענית טז, א.
ועוד.

- 1 כא. "כמה מעלות טובות למקום עלינו כו":
2 בדרך כלל לא היו רבותינו נשיאינו נוהגים לדבר בפיסקא "דיינו"¹²⁷. וטעם הדבר - כדי שלא להפסיק
3 בין ה"ט"ו (ולפי גרסתנו - י"ד¹²⁸) "דיינו"¹²⁹, וכן בינם לפיסקא "על אחת כמה וכמה".
4 כב. מאמר ד"ה כמה מעלות טובות למקום עלינו.
* * *
5 כג. בכלל, לא היו רבותינו נשיאינו אומרים הסברים על הענינים שלאחרי ברכת "אשר גאלנו". ומובן
6 טעם הדבר - כיון שברכת "אשר גאלנו" היא הסיום ד"מגיד", שהו"ע "והגדת לבנך".
7 אבל בשיחות שנת תש"ד¹³⁰ ישנו סיפור שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אחרי ברכת "אשר גאלנו", אודות
8 אביו של מענדל קאנטאָר¹³¹, שהי' דר בכפר, ומנהגו הי' לומר בכל לילה תיקון חצות, ולסיים בכל יום
9 את ספר התהלים.
10 ותוכן הסיפור - שפעם נכנס ליחידות אל כ"ק אדמו"ר מהר"ש נ"ע, ושאל מה יהא על נשמתו כו'.
11 והשיב לו אדמו"ר מהר"ש: הרי הנך ישוב'ניק - והסביר כ"ק מו"ח אדמו"ר: שהי' דר בכפר - ויודע
12 אתה, שכאשר רותמים את הסוסים כדבעי, אזי נוסעים ישר, ומגיעים למקום שאליו צריכים להגיע.
13 ויש לומר בביאור קישור הענינים:
14 תיקון חצות - הוא התיקון על ענינים בלתי רצויים, שהו"ע "סור מרע"; ואמירת תהלים - ענינה תורה
15 ותפלה, שעליהם נאמר¹³² "והמים להם חומה מימינם ומשמאלם" (כדאיתא במדרש¹³³).
16 וזהו מ"ש אדמו"ר מהר"ש, שכאשר רותמים את הסוסים כדבעי - שרתימה זו היא כדי שלא ילכו
17 בדרכים עקלקלות כו', שהו"ע "סור מרע" - ולאח"ז נוסעים ישר, אזי מגיעים למקום שאליו צריכים
18 להגיע.
19 וכיון שכ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר סיפור זה בחג הפסח, שענינו נמשך תמיד (כנ"ל ס"ג), והגיהו, ומסרו
20 ע"מ להדפיסו - צריך סיפור זה להיות הוראה גם עבורנו:
21 רתימה - שייכת לבהמה, שזוהי נפש הבהמית, ותוכן ענין הרתימה הוא "סור מרע"; ואז, כאשר
22 נוסעים ישר - מגיעים למקום שאליו צריכים להגיע,
23 ואפילו קודם שמגיעים, כאשר נמצאים עדיין בפונדק ("קרעטשמע") - הרי ידוע פתגם חסידי כ"ק
24 אדמו"ר האמצעי¹³⁴, שגם אז אין צורך לדאוג, כיון שגם שם ישנו "וואַדקאַ" ("טאַם אי וואַדקאַ
25 בודיעט")...
26 [והתחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן את הניגון "ניע זשוריצי כלאַפצי"].

127 ראה גם תורת מנחם - רשימת היומן ע' רכג. וש"נ.
128 ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים פסקא זו (ע'
כח). וש"נ.
129 ראה הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים שם.
130 שיחת ליל א' דחה"פ סי"א (סה"ש תש"ד ע' 80 ואילך).
131 ר' דובער - ראה אודותיו בסה"ש תש"ז ס"ע 141 ואילך.
וש"נ.
132 בשלח יד, כב.
133 מכילתא עה"פ.
134 ראה סה"ש תורת שלום ס"ע 157 ואילך. וראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ח ע' 12. וש"נ.

לקוטי שיחות חג הפסח כרך יב

פנים אינה שינוי בעיקר הענין, ורק תוספת הדגשה
ב"כאילו הוא יצא", שהפירוש בזה הוא: "כאילו
הוא בעצמו יצא עתה".

[והא שאין מוסיפים הדגשה זו גם בנוסח
ההגדה שלהם - הוא כי הפיסקא "בכל דור ודור
כו'" שבהגדה היא (העתקת) לשון המשנה
(ובהפיסקא לפיכך אנחנו חייבים כו' שלאחריה),
ובמילא אין מקום לשנות],

אבל בהא דכתבו "יצא עתה משעבוד מצרים",
צריך עיון: לשון המשנה "חייב אדם לראות כו'
כאילו הוא יצא ממצרים" משמעותה היא שצריך
לראות את עצמו כאילו יצא מארץ מצרים, מה-
שצריך-כן שעבוד מצרים הרי אפשר לומר וגם היה¹⁰
גם מחוץ לארץ מצרים?

ג. בהרמב"ם שם "בכל דור ודור כו' משעבוד
מצרים", מסיים וזה לשונו: "שנאמר¹¹ ואותנו
הוציא משם וגו'. ועל דבר זה, צוה הקב"ה בתורה¹²
וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית
עבד ויצאת לחירות ונפדית". ואינו מובן:
(א) הראיה במשנה (לפי הגירסא שלפנינו) על
"בכל דור ודור כו'" היא "שנאמר¹³ והגדת לבנך
ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי
ממצרים".

ואף שבהמשנה של כתב יד הרמב"ם (הנ"ל), וכן
בנוסח ההגדה שלו שהעתיק מהמשנה¹⁴, לא הובאה
בכלל ראייה לדין זה, מכל מקום צריך ביאור: מהו
טעמו של הרמב"ם שהראיה לדין זה היא (דוקא)
מהכתוב ואותנו הוציא משם, ולא מהכתוב "והגדת
גו' עשה ה' לי גו'" (כגירסתנו בהמשנה)?

(ב) מדוע אינו מסתפק הרמב"ם בהוכחתו
מהכתוב "ואותנו הוציא משם וגו'" ומביא גם
"וזכרת כי עבד היית"?

(9) בשו"ע אדה"ז, הלשון: יוצא (בוא"ו).

(10) כי פרעה ה' שולט מסוף העולם ועד סופו והיו לו
שלוטנים כו' (מכילתא לבשלח יד, ה).

(11) ואתחנן ו, כג.

(12) ואתחנן ה, טו. ראה טו, טו. תצא כד, כב. ובראה (טו, יב)
ותצא (שם, יח) בהשמטת תיבת ארץ, ועוד יש לחלק בפ"י
הכתובים (עיי' במפרשים שם). ואכ"מ.

(13) בא יג, ח.

(14) ומכיון שבנוסח ההגדה לא שינה מלשון המשנה (כנ"ל
ס"ב), מוכח שכ"ה גירסתו בהמשנה.

א. כתב הרמב"ם¹ וזה לשונו: בכל דור ודור
חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא
עתה משעבוד מצרים. (ומביא ראייה לזה ממה
שכתוב ואותנו הוציא משם, וממה שכתוב וזכרת
כי עבד היית, כדלקמן סעיף ג).
והנה מקור דין זה ("בכל דור ודור חייב כו'")
הוא (כמו שמציין במגיד משנה) מהמשנה
בפסחים². וצריך ביאור: נוסח המשנה (לפי הגירסא
שלפנינו. וכן היא גם הגירסא במשנה של כתב יד
הרמב"ם³) הוא "חייב אדם לראות⁴ כו'". והרי זה גם
נפקא מינה לדינא, כי לשון הרמב"ם "חייב אדם
להראות⁵ כו'", פירושו שאינו מספיק שהאדם יראה
(בעצמו) כאילו הוא יצא משעבוד מצרים, אלא
שחייב להראות זה גם לאחרים?

וביותר אינו מובן, דלכאורה דברי הרמב"ם
עצמו סותרין זה את זה: בנוסח ההגדה שלו כותב
"בכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כו'" ואילו
בהלכות חמץ ומצה כותב כנ"ל "חייב אדם להראות
כו'?"

ואותה הקושיא היא גם בדברי אדמו"ר הזקן:
בנוסח ההגדה שלו (וכן בתניא⁶) כותב "חייב אדם
לראות כו'", ואילו בשולחן⁷ כותב "חייב אדם
להראות כו'?"

ב. עוד שינוי בלשון הרמב"ם ואדמו"ר הזקן
מלשון המשנה (וההגדה שלהם): במשנה
(ובהגדה) איתא "כאילו הוא יצא ממצרים", ולשון
הרמב"ם ואדמו"ר הזקן היא "כאילו הוא בעצמו⁸
יצא⁹ עתה משעבוד מצרים". ולכאורה:
הוספת התיבות "בעצמו" ו"עתה" - על-כל-

(1) הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ו.

(2) קטז, ב.

(3) הו"ל ע"י הרב קאפאח - ירושלים תשכ"ג. וכן מוכרח גם
מנוסח ההגדה שברמב"ם שהועתק מהמשנה - ראה לקמן סעיף
ב', שבנוסח ההגדה לא שינה הרמב"ם מהנוסח שבמשנה.

(4) במ"מ כאן (וראה גם גירסא זו בר"ס פסחים שם) משמע,
שגורס במשנה "להראות". אבל במשנה שבכת"י הרמב"ם [וכן
מוכרח מנוסח ההגדה שלו, כבהערה הקודמת] לראות.

(5) בכמה כת"י של הרמב"ם (ראה רמב"ם מהדורת פרנקל -
ירושלים תשל"ה) - "לראות". אבל מהא שאדה"ז בשלחנו כותב
"להראות" - מוכרח שגורס כן ברמב"ם (שהרי מקור הדין
בשו"ע אדה"ז שם הוא מהרמב"ם).

(6) ריש פמ"ז.

(7) סימן תע"ב ס"ז.

(8) בשו"ע אדה"ז ליתא תיבת "בעצמו".

ואין לומר שהראיה דאדמו"ר הזקן היא (לא) 37
להחיות להראות בכל דור ודור, כי אם) רק על זה 38
שהמציאות דיציאת מצרים ישנה בכל דור ודור, ולכן 39
משמית "והגדת לבנך" - כי (נוסף על זה שאינו 40
מובן: מדוע אינו מביא גם הראיה על החיוב, הרי) 41
לפי זה הוה ליה להביא רק "עשה ה' לי בצאתי 42
ממצרים", ולהשמיט גם התיבות "בעבור זה"? 43
ה. עוד שינוי בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן לגבי 44
הרמב"ם: לשון הרמב"ם היא "ועל דבר זה צוה 45
הקב"ה בתורה וזכרת כי עבד היית, כלומר כאילו 46
אתה בעצמך היית עבד כו'": ואילו לשון אדמו"ר 47
הזקן היא: "ועל דבר זה צוה הקב"ה וזכרת כי עבד 48
היית במצרים, כאילו אתה בעצמך היית במצרים 49
עבד כו'". 50
ועל פי הידוע שרבינו הזקן דייק בלשונו הזהב 51
בבל תיבה ותיבה - נראה ברור, שבזה שרבינו הזקן 52
(משנה מלשון הרמב"ם, ו)מוסיף תיבת "במצרים" 53
(הן בהעתקת לשון הכתוב וזכרת גו' והן בהפירוש 54
"כאילו כו'"), כוונתו בזה¹⁹ היא להשמיטנו, 55
שהחיוב ד"להראות את עצמו" הוא (לא רק שיראה 56
"כאילו אתה בעצמך היית עבד" סתם, כי אם) 57
שיראה "כאילו אתה בעצמך היית במצרים עבד", 58
שהעבדות דמצרים היא עבדות מיוחדת - בפרך 59
וכו'. [ויש לומר, שפרט זה (לדעת רבינו הזקן) הוא 60
גם לעיכובא, שבאם יצייר בעצמו שנגאל מעבדות 61
סתם - לא יצא ידי חובתו]. 62
וצריך עיון מנא ליה לרבינו הזקן לחלוק על 63
הרמב"ם ולחדש שהאדם מחוייב להראות את עצמו 64
כאילו נגאל מעבדות מיוחדת דמצרים²⁰? 65
גם צריך להבין: לשון הרמב"ם היא "ויצאת 66
לחירות ונפדית"²¹, ואילו רבינו הזקן משנה מלשון 67
הרמב"ם וכותב "ונפדית ויצאת לחירות"? 68
ו. והביאור בכל הנ"ל: 69
בהדין (שברמב"ם ובשולחן ערוך אדמו"ר 70
הזקן) "בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו 71

ג) ההלכה "בכל דור ודור כו'" שברמב"ם שם 1
היא (ככל ההלכות שבפרק זה) בנוגע להחיות דליל 2
חמשה עשר בניסן [וכמו שממשיך¹⁵: "לפיכך 3
כשסועד אדם בלילה הזה כו'"] ואינו מובן: הציווי 4
"וזכרת כי עבד היית.. כאילו אתה בעצמך היית 5
עבד ויצאת לחירות ונפדית" אין לו זמן מיוחד 6
בשנה (שהוא טעם על שמירת שבת¹⁶ או על "הענק 7
תעניק לו גו'")¹⁷, מה שאין-כן החיוב ד"להראות 8
כו' כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים" 9
הוא בליל ט"ו בניסן דוקא? 10

ד. והנה דין הנ"ל שברמב"ם, שבכל דור ודור 11
חייב אדם (לא רק לראות אלא גם) להראות כו', 12
מביא גם רבינו הזקן בשולחנו (כהובא לעיל סוף 13
ס"א). אלא שבנוגע להמקור של הלכה זו בתורה 14
(היינו: הכתוב שממנו נלמד דין זה) - משנה רבינו 15
הזקן ממה שכתב הרמב"ם (אף ש(כללות) הלכה זו 16
העתיק רבינו הזקן מהרמב"ם, כמצויין בגליון 17
שם): הרמב"ם כותב (מובא לעיל ס"ג) שמקור 18
הלכה זו הוא מהכתוב "ואותנו הוציא משם וגו'": 19
ואילו רבינו הזקן כותב: "שנאמר¹⁸ בעבור זה עשה 20
ה' לי בצאתי ממצרים". 21
והנה הטעם לשינוי זה - מובן בפשטות: רבינו 22
הזקן סובר (וכמו שמעתיק בנוסח ההגדה שלו¹⁴) 23
שהגירסא (העיקרית) במשנה (הנ"ל) היא כהגירסא 24
שברוב הספרים "בכל דור ודור כו' שנאמר והגדת 25
לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי 26
בצאתי ממצרים" (ודלא כגירסת הרמב"ם, שבמשנה 27
לא הובאה ראייה לדין זה), ולכן כותב גם בשולחנו 28
שהלכה זו נלמדת מהכתוב "בעבור זה עשה ה' לי 29
בצאתי ממצרים". 30

אבל - זה גופא (שמחולקים בנוגע לגירסא) 31
טעמא בעי. 32

ועוד צריך עיון: מדוע מביא אדמו"ר הזקן רק 33
"בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים", ומשמיט 34
התיבות "והגדת לבנך ביום ההוא¹⁸ לאמר" שהובאו 35
במשנה? 36

20) ואין לומר שאדמו"ר מפרש כן כוונת הרמב"ם - כי מכיון
שבכתוב (ואתחנן וראה שם) נאמר "וזכרת כי עבד היית בארץ
מצרים", והרמב"ם מעתיק מהכתוב רק "וזכרת כי עבד היית"
ומשמיט "במצרים" (אף שזה בא בהמשך למ"ש לפניו "כאילו
הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים"), מוכח, שכוונת הרמב"ם
בזה היא לרמוז, שהחיוב לראות הוא רק שנגאל מעבדות סתם.
21) אף ששם פ"ז ה"ב כתב: פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו
לחירות.

15) בהלכה ז.

16) ואתחנן שם.

17) ראה שם.

18) ובפרט, שההוכחה על ש"עשה ה' לי גו'" מדבר גם
בדורות הבאים היא מ"ביום ההוא" (מהרש"א פסחים שם).

19) אבל הא שאדמו"ר משמיט תיבת "בתורה" ותיבת "כלומר"

- יש לומר, שזה שינוי רק בסגנון. ועוד י"ל בזה ואכ"מ.

ממצרים" - כי ההוכחה מכתובים אלו היא רק על
המציאות, שהגאולה ויציאת מצרים היא פעולה
נמשכת בכל דור ודור. אבל אין מזה הוכחה שיש
חיוב על האדם לראות "כאילו הוא בעצמו יצא
עתה משעבוד מצרים". כי אף שהמציאות דיציאת
מצרים היא בכל דור, מכל מקום יש לומר שהחיוב
דזכירת יציאת מצרים הוא רק לזכור יציאת מצרים
כמו שהיתה בפשטות - לאבותינו

[ואף שהתיבות "עשה ה' לי גו'" באות בהמשך
ל"והגדת לבנך", וכן "ואותנו הוציא משם וגו'" בא
בהמשך למה שכתוב לפני זה²⁵ "ואמרת לבנך" -
הרי זהו רק בנוגע להגדה ואמירה, שבהסיפור
דיציאת מצרים צריך לומר גם "לי" ו"אותנו". אבל
אין מזה הוכחה שהאדם חייב לראות את עצמו
(להרגיש) כאילו יצא עתה משעבוד מצרים, וכ"ש
- שאין מזה הוכחה שיש חיוב על האדם לראות
"כאילו יצא עתה משעבוד מצרים" גם בשאר
מעשה לילה זה, שלא בעת אמירת הגדה],

ולכן מוסיפים הרמב"ם ואדמו"ר הזקן "ועל
דבר זה צוה הקב"ה בתורה וזכרת כי עבד היית כו'
כאילו אתה בעצמך כו'", שהציווי (ובפרט שבא
עוה"פ) "וזכרת גו'" הוא (לא רק לזכור יציאת
מצרים שהיתה לאבותינו, אלא גם) "על דבר זה",
על הענין ד"ואותנו הוציא גו'" ו"עשה ה' לי גו'",
ולאחרי שאנו יודעים מהכתוב "וזכרת גו'"
שחייב אדם לזכור (ולראות את עצמו) "כאילו אתה
בעצמך כו'" - למדים אנו מזה, אשר חיוב זה בליל
הפסח צריך להיות לא רק "לראות" אלא גם
"להראות", ואשר חיוב זה הוא (לא רק בעת אמירת
ההגדה, אלא) גם "כשסועד אדם בלילה הזה",
כדלקמן.

ח. מההוספות שבמצות סיפור ביציאת מצרים
בליל ט"ו בניסן על מצות זכירת יציאת מצרים
שבכל יום, הוא - "והגדת לבנך", היינו: שאין
מספיק שיזכיר יציאת מצרים לעצמו, אלא צריך
לומר גם (לבנו או) לאחד²⁶.

[וזהו הטעם למה שאמר²⁷, שבאם אין לו בן
או אשה כו' שישאלו אותו "הוא שואל לעצמו" -

1 כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים" -
2 מחדש כמה ענינים:

3 (א) המציאות, והוא - שהגאולה דיציאת מצרים
4 היא פעולה נמשכת "בכל דור ודור". כי "אילו לא
5 הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו
6 ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים": זה
7 מה שאנו נמצאים עתה במצב דחירות - הוא מפני
8 שהגאולה דיציאת מצרים נמשכת²² גם עכשיו.

9 (ב) החיוב, והוא - אשר [נוסף למצות זכירת
10 יציאת מצרים שבכל יום (ביום ובלילה)²³, שמצוה
11 זו היא מקיים גם כשהוא מזכיר (רק) יציאת מצרים
12 שהיתה לאבותינו²⁴] - יש חיוב על האדם לראות
13 (להרגיש) "כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד
14 מצרים".

15 (ג) החיוב ד"להראות". והוא - שאין מספיק
16 שהאדם יראה (ירגיש) בעצמו "כאילו הוא בעצמו
17 יצא עתה משעבוד מצרים". אלא שחייב הוא גם
18 להראות (הרגש) זה.

19 (ד) החיוב "להראות כו' כאילו הוא בעצמו יצא
20 עתה משעבוד מצרים" הוא לא רק בעת אמירת
21 ההגדה, אלא גם ב"כל מעשה לילה זה". והיינו
22 דהגם שאומר בהגדה "בכל דור ודור כו' כאילו הוא
23 יצא ממצרים" [וגם לפני זה הוא אומר "ואילו לא
24 הוציא כו' הרי אנו כו' משועבדים היינו כו'"], מכל
25 מקום אינו יוצא עדיין החיוב ד"להראות" [אף שגם
26 אמירת ההגדה היא הגדה לאחר, כדלקמן סעיף ח'],
27 כי אם צריך גם "לאכול ולשתות . . . דרך חירות",
28 בכדי לבטא ולהראות הרגש זה ד"כאילו הוא
29 בעצמו כו'" ב"כל מעשה לילה זה".

30 ז. ועל פי זה יובן מה שהרמב"ם ואדמו"ר הזקן
31 הוצרכו להביא גם "וזכרת כי עבד היית" - ואין
32 מסתפקים בהראיה מהכתוב "ואותנו הוציא משם
33 וגו'", או מהכתוב "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי

(22) ראה בארוכה בהגש"פ (עם לקוטי טעמים, מנהגים
וביאורים) ע' שעא ואילך (בהוצאת תשל"ט).

(23) רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג. שו"ע אדה"ז ר"ס ס"ז.
(24) לפי מה שפירש בתניא (רפמ"ז) כוונת המשנה - הרי גם
החיוב ד"לראות א"ע כו'" הוא "בכל יום ויום", כדלקמן ס"י
והערה 31. ועפ"ז מסתבר דכן ס"ל לאדה"ז גם בשו"ע - דמהו
ההכרח לחדש מחלוקת בין המפורש בתניא ובפשטות - לגבי
הסתתם בשו"ע (וברמב"ם)?!

ומ"ש בפנים הוא ליתר שאת - די"ל דג"ז חידוש - באם ימצא
הכרח למחלוקת הנ"ל; ואז יומתק גם מה שלא הובא ברמב"ם
ושו"ע אדה"ז שם החיוב דלראות א"ע כאילו הוא יצא ממצרים.

(25) ואתחנן שם, כא.

(26) ראה מנ"ח מצוה כא. ובמקומות שצויינו בהגש"פ הנ"ל

ע"ט.

(27) פסחים קטז, א. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"ג. שו"ע
אדה"ז סתע"ג ס"מ.

מהציווי "וזכרת גו'" הוא רק "לראות" - יתורץ
זה שבמשנה ובמילא בנוסח ההגדה של הרמב"ם
ואדמו"ר הזקן כתב "חייב אדם לראות כו'" (אף
שהחוב הוא גם "להראות"), כי הכוונה בפיסקא
זו היא - הקדמה וטעם לפיסקא שלאחריה: לפיכך
(דהמבואר לפני זה) אנחנו חייבים להודות כו'
(בלילה זה); לא לבאר חיובי הלילה, כי אם גודל
הענין דיציאת מצרים - דיציאה זו היא "בכל דור
ודור" - מבלי הבדל ובכל ימי דור ודור - שלכן
"חייב אדם לראות את עצמו" (תמיד³¹) "כאילו
הוא יצא ממצרים"³².

ומה שאין מזכירים ב"הגדה" החיוב
ד"להראות" שבליל הפסח - הוא בדוגמא שאין
מזכירים החיוב דארבעה כוסות וכו'. והטעם
בפשטות מפני שעושים זה בפועל, והוא הטעם
בנוגע להחוב ד"להראות" - כי האמירה וההגדה
וכו' לאחר (כנ"ל ס"ח) הרי זה בפועל
ד"להראות"³³.

יא. ועדיין אינו מובן: הרי מקור הדין ש"בכל
דור ודור חייב אדם כו'" הוא מהמשנה, ומכיון
שלשון המשנה (לפי גירסת הרמב"ם ואדמו"ר הזקן)
היא "חייב אדם לראות כו'", מנא להו להרמב"ם
ואדמו"ר הזקן מהש"ס שיש חיוב גם להראות?
והביאור בזה:

בגמרא שם: "אמר רבא צריך שיאמר ואותנו
הוציא משם". ולכאורה מה מוסיף בזה על אמירתו
- שבמשנה - "בכל דור כו' לראות את עצמו כאילו
הוא יצא ממצרים".

והביאור בזה: הלשון "ואותנו" (לשון רבים)
מורה שבעת אמירתו יש עוד מי שהוא. וזהו "צריך
שיאמר ואותנו הוציא משם" - כפירוש הרשב"ם:
צריך להראות את עצמו כאילו יצא משם.

1 כי מכיון שהחוב בליל הפסח הוא לספר יציאת
2 מצרים לאחר, לכן (כשאינן מי שישאל אותו) צריך
3 הוא לשאול את עצמו, כי על ידי שהוא שואל את
4 עצמו נעשה "אחר" לגבי עצמו, ועל ידי שמיש
5 על שאלתו ומספר לה"אחר" שבעצמו²⁸, הוא
6 מקיים בזה מצות "והגדת גו'".

7 ומכיון שמצינו בפרט אחד מכללות עניני זכרון
8 יציאת מצרים (הסיפור) - שליל יציאת מצרים
9 מוסיף בו החוב ד"לאחר" דוקא, למדין מזה
10 (להרמב"ם ואדמו"ר הזקן) על הכלל כולו, גם על
11 הפרט שצריך להיות רואה את עצמו כאילו הוא יצא
12 כו', שצריך להיות לאחר דוקא - להראות; וכן
13 ב"כל מעשה לילה זה"²⁹.

ט. על פי הנ"ל יובן גם דיוק לשונו הזהב של
15 רבינו הזקן במה שכותב "שנאמר בעבור זה עשה
16 ה' לי בצאתי ממצרים"

17 - אף שלכאורה כנ"ל: באם הראיה היא על
18 המציאות (שיציאת מצרים היא בכל דור ודור), הוה
19 ליה להעתיק רק "עשה ה' לי בצאתי ממצרים" ולא
20 התיבות "בעבור זה": ובאם הראיה היא על החוב
21 דלהראות כו', הוה ליה להעתיק גם התיבות
22 "והגדת לבנך" (שהרי הא שהחוב בליל הפסח הוא
23 לא רק "לראות" אלא גם "להראות", אנו יודעים
24 ממה שכתוב "והגדת לבנך", כנ"ל) -

25 כי על ידי זה הוא מדגיש ששייכות החוב
26 "להראות" להכתוב "והגדת גו' ממצרים" הוא לא
27 להציווי (והפרט) ד"והגדת", כי אם ל"בעבור זה"
28 - לכללות הזמן (עליו נאמר "והגדת לבנך" - לאחר)
29 - "בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך"³⁰ צריך
30 להיות כל מעשה דזכרת דיציאת מצרים באופן
31 ד"לאחר".

32 י. על פי הנ"ל שהחוב "להראות כו'" הוא רק
33 בליל הפסח, אבל החוב שבכל השנה (שנלמד

(31) וזהו שבתניא (שם) פירש כוונת המשנה ומוסיף "וכל יום
ויום" ובמילא כ' "לראות" החוב שבכל יום.

ומה שלא הביאו הרמב"ם ואדמו"ר הזקן "לראות א"ע כו'" רק
בהל' פסח ולא (בהחוב דכל השנה) בהל' ק"ש - כי כך נמצא
בש"ס (וכמו בכ"מ עד"ז). וראה לעיל הערה 24.

(32) ובדוגמת המשנה אראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה כו'
שסידרו בנוסח ההגדה - אף שהמשנה מדברת בענין זכירת יצי"מ
בכל יום.

(33) אותם הגורסים במשנה (ובמילא גם בהעתקתה שבנוסח
ההגדה) "להראות" (כנ"ל הערה 3) - ועפ"ז לדעתם הפי' בכל דור
ודור הוא - בליל טו בניסן - ה"ז בדוגמת החוב דאמירת הלל
וכו' שאומר הדין דחייבים להלל ולאח"ז: ונאמר לפניו כו'.

(28) ועי"ז באה גם הוספה עיקרית בהבנת הדברים לבוריים
ולעומק ועי"ז מחז"ל במעלת הסדרן שהוא גם פלפול (ירוש' סוף
הוריות), ולהעיר גם מספרי (לדברים א, יג. הובא בפרש"י שם):
מה בין נבונים לחכמים כו' נכון כו' כשאין מביאים לו לראות
מביא משלו ורואה. ועפ"ז יומתק המובא בכ"מ (שבת קמה, א
ובכ"מ): הוא מויתב לה והוא מפרק (משני) לה.

(29) ולהעיר מהשקו"ט האם ההסיבה היא פרט ותנאי באכילת
מצה וכיו"ב, או להיפך: האכילה פרט בדין הסיבה. וי"ל נפק"מ
באם אחרי שאכל בלא הסיבה בא רבו שא"א לו להסיב וכיו"ב.
- ראה לקו"ש ח"א ע' 14 ואילך.

(30) מכילתא פרשת בא. שו"ע אדה"ז סתע"ג ס"ג.

27 - (א) הרמב"ם מביא הפסוק ואותנו הוציא גו',
 28 ואדמו"ר הזקן מביא הפסוק בעבור זה גו': (ב)
 29 הרמב"ם כותב "עבד" סתם, ואדמו"ר הזקן מוסיף,
 30 "במצרים עבד"; (ג) הרמב"ם כותב "ויצאת לחירות
 31 ונפדית" ואדמו"ר הזקן כותב "ונפדית ויצאת
 32 לחירות" -
 33 יש לומר, כי שינויים אלו הם בהתאם להחילוק
 34 שביניהם בגירסת המשנה:

35 לפי גירסת הרמב"ם - לא הובאה במשנה
 36 הראיה על "בכל דור ודור חייב אדם כו'" מהכתוב
 37 "עשה ה' לי בצאתי ממצרים". ויש לומר טעמו -
 38 כי יש לומר, שהפסוק הוא כפשוטו, שנאמר להדור
 39 של יוצאי מצרים.

40 ולכן גם בספרו מביא הרמב"ם הפסוק "ואותנו
 41 הוציא משם וגו'", כי בו מפורש (ואומרים זה גם
 42 כן בההגדה) "למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ
 43 גו'", והרי רובם ככולם של באי הארץ לא היו
 44 מיוצאי מצרים.

45 אמנם לפי גירסת אדמו"ר הזקן במשנה
 46 "שנאמר והגדת לבנך כו'" - הרי מפורש במשנה
 47 שגם מהכתוב "עשה ה' לי גו'" יש ראיה ל"בכל
 48 דור ודור". ולכן מביא אדמו"ר הזקן בשולחנו
 49 פסוק זה (שהובא במשנה).

50 יד. והנה חילוק זה - אם הענין ד"בכל דור ודור
 51 כו'" נלמד מהכתוב "עשה ה' לי גו'", או שנלמד
 52 מהכתוב "ואותנו הוציא משם גו'" - יש לומר דנוגע
 53 גם לדינא.

54 והביאור בזה: מהכתוב "ואותנו הוציא משם"
 55 יודעים רק שהענין ד"הוציא משם" (בכללות) הוא
 56 גם בדורות שלאחרי זה - "אותנו". אבל אין מזה
 57 הוכחה, שזה מה ש"אותנו הוציא משם" הוא
 58 באותו האופן שהוציא את אבותינו.

59 מה שאין כן מהכתוב "עשה ה' לי בצאתי
 60 ממצרים" - מכיון שאומר "לי" ולא "לנו"³⁹, היינו:
 61 שהכתוב מדגיש שמדובר בענין כזה שרק האב
 62 [שהיה במצרים]⁴⁰ יכול להרגיש ולא הבן, מוכח

1 ומובן, שהדין "צריך שיאמר ואותנו (לשון
 2 רבים) כו'", הוא לא פרט ב"והגדת לבנך" - כי
 3 ב"והגדת לבנך", גם כשאומר בלשון יחיד (ואותי
 4 הוציא) יש עוד מי שהוא, כי אם - הוא ענין בפני
 5 עצמו.

6 ומזה למדים הרמב"ם ואדמו"ר הזקן החיוב
 7 ד"להראות", ושחיוב זה הוא בנוגע ל"כל מעשה
 8 לילה זה".

9 יב. הביאור בזה שהרמב"ם ואדמו"ר הזקן
 10 כותבים שהחיוב הוא כאילו יצא (רק) "משעבוד
 11 מצרים" - אף שלשון המשנה היא (וכן העתיקו
 12 בנוסח ההגדה) "יצא ממצרים":

13 מכיון שכוונת המשנה ב"חייב אדם לראות
 14 כאילו הוא יצא ממצרים" היא (כמו שמפרשים
 15 הרמב"ם ואדמו"ר הזקן) שיראה כאילו יצא עתה
 16 (היינו דרגע לפני זה היה במצרים, ורק עתה יצא
 17 משם) - אי אפשר לומר, שהכוונה ב"יצא ממצרים"
 18 היא שיצא (עתה) מהמקום דארץ מצרים³⁴, כי זהו
 19 היפך המוחש³⁵. [ובפרט שנצטוונו "לא תוסיפו
 20 לראותם עד עולם"³⁶ שלא לחזור למצרים - הרי
 21 מצד ציווי זה אין שייך (ומכל-שכן שאין מקום
 22 לחיוב) שיראה את עצמו רגע לפני זה במצרים³⁷].
 23 ולכן צריך לומר, שהכוונה ב"יצא ממצרים" היא
 24 להציאה משעבוד מצרים³⁸.

25 יג. הטעם להשינויים (דלעיל ס"ד וה') בין
 26 לשון אדמו"ר הזקן בשולחנו ללשון הרמב"ם

(34) והא שבמשנה נאמר "ממצרים" - כי לשון המשנה היא
 "לשון קצרה" (הקדמת הרמב"ם לפיה"מ), אבל גם כוונת המשנה
 היא לשעבוד מצרים, כבפנים. ומכיון שבנוסח ההגדה של
 הרמב"ם ואדמו"ר נעתקה פסקא זו מהמשנה (כצורתה), לכן גם
 הלשון בנוסח ההגדה היא "ממצרים".

והא שגם בתניא שם כותב אדמו"ר "ממצרים" - אף שבתניא
 שם מוסיף התיבות "וכל יום ויום", וגם תיבת "היום" - הוא, לפי
 שהענין דיצי"מ שבכל יום שמבאר שם, שהיא ברוחניות, "יציאת
 נפש האלקית ממאסר הגוף", היא (לא "משעבוד מצרים", כ"א)
 "ממצרים" (לשון מצרים וגבולים).

(35) משא"כ "שעבוד" - שתלוי בהרגש, ויכול לשעבד א"ע
 בכור'כ ענינים וכו'.

(36) בשלח יד, יג. מכילתא שם.

(37) ואף שהציווי "לא תוסיפו גו'" הוא מצד זה שהי' יציאת
 מצרים, והחיוב לראות כאילו שיצא עתה ממצרים הוא מצד זה
 ש"אילו לא הוציא כו'" - מ"מ: הציווי לא תוסיפו גו' שולל
 ההרגש שברגע לפני זה הי' במצרים (מכיון שיש בזה איסור).

(38) וכזה יובן מה שאדמו"ר מביא הכתוב (ראה טו, יב. תצא
 כד, יח) "וזכרת כי עבד היית במצרים" ולא הכתוב הקודמו (ואת
 ה, טו. ראה טו, טו) "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים". ועוד
 י"ל ואכ"מ.

(39) ואף שדיוק הלשון "לי" הוא "לי ולא לו" - הרי דיוק זה
 הוא בנוגע לבן רשע, ומכיון שהכתוב מדבר (בעיקר) בבן שאינו
 יודע לשאול (מכילתא שם. שו"ע אדמו"ר סת"ע"ג סמ"ב) [אלא
 שבכתוב יש גם רמז תשובה לבן רשע" - לשון רש"י עה"פ] -
 מוכח מזה, שפשוטו של "לי" הוא כבפנים.

(40) ואף שלפי גירסת אדמו"ר במשנה "שנאמר והגדת גו'"
 [שמהכתוב "עשה ה' לי גו'" מוכח שיצי"מ היא בכל דור] מוכח

והתורה על הרוב תדבר: תחלה משתחרר ואחר כך יוצא מבית האדון וחוזר לביתו.

וזהו שהרמב"ם (בהלכות חמץ ומצה שם) לאחר "ויצאת לחירות" מוסיף "ונפדית" (שהרי מצוה לספר ולבאר ביציאת מצרים) - כי "ויצאת לחירות" מפורש (רק) שאינו משועבד לאדונו, ומוסיף "ונפדית" - ש(גם) נפטר לביתו. כי "פדות" פירוש הוא הבדלה⁴³, ובנדון דידן: הבדלה ממקומו ורשותו של האדון (היינו: שנפטר לביתו).

טז. והנה מהענינים שהעבדות במצרים שונה משאר עבדות הוא - שכל זמן שהעבד היה נמצא בארץ מצרים לא היה אפשר שישתחרר וייעשה בן חורין. ורק כאשר העבד היה בורח ממצרים ומגיע ל"פי החירות" - אז נעשה בן חורין⁴⁴.

ועל פי זה נמצא, שהסדר של "יציאה לחירות", ו"פדות" בגאולה מעבדות במצרים, הייתה באופן הפוך מאשר בגאולה מעבדות סתם: בגאולה מעבדות סתם - בתחילה היא ה"יציאה לחירות" ("לא משתעבדין לאדוניהן") ואחר כך - ה"פדות" ("נפטרים לבתיהן"): מה-שאינ-כן בהגאולה מעבדות מצרים - מכיון שכל זמן שהעבד היה נמצא במצרים לא היה אפשר שייעשה בן חורין, הרי נמצא, אשר בתחילה הוא ה"פדות", היינו: היציאה ממקומו ורשותו של האדון, ורק לאחר זה נעשה ה"יציאה לחירות".

ועל פי זה מובן השינוי שבין לשון אדמו"ר הזקן ללשון הרמב"ם - מה שהרמב"ם כותב "ויצאת לחירות (ואחר כך) ונפדית", ואדמו"ר הזקן כותב "ונפדית (ואחר כך) ויצאת לחירות" - כי לפי דעת הרמב"ם, החיוב ד"וזכרת גו'" הוא "כאילו אתה בעצמך היית עבד" (עבד סתם). וביציאה מעבדות סתם - בתחילה היא ה"יציאה לחירות" ואחר כך - ה"פדות"; מה-שאינ-כן לדעת אדמו"ר הזקן שהחיוב ד"וזכרת גו'" הוא "כאילו אתה בעצמך היית במצרים עבד", לכן הסדר "ונפדית (ואחר כך) ויצאת לחירות" - כי בהיציאה מעבדות מצרים, בתחילה - "פדות" ואחר כך "יציאה לחירות".

ויהי רצון שבקרוב ממש נזכה לחירות דגאולה האמתית והשלימה על ידי משיח צדקנו.

(משיחות י"א ניסן ואחש"פ תשל"ה)

שהכוונה היא לאותה היציאה ממצרים שהיתה לאבותינו. ומכיון שהכתוב מדבר גם בדורות הבאים (כאמרו "ביום ההוא"⁴¹) - הרי מוכח, שהיציאה ממצרים שבכל דור ודור היא כמו "שעשה ה' לי", באותו האופן כמו שהיתה בפעם הראשונה.

ועל פי זה מובן מה שלפי דעת הרמב"ם - החיוב לראות הוא רק "כאילו אתה בעצמך היית עבד", עבד סתם: מה שאין כן לדעת אדמו"ר הזקן - החיוב לראות הוא "כאילו אתה בעצמך היית במצרים עבד", עבדות מיוחדת דמצרים - כי מהכתוב "ואותנו הוציא משם גו'" (המובא ברמב"ם) מוכח רק שבכל דור ודור יש הענין ד"הוציא משם" בכללות, מה שאין כן מהכתוב "עשה ה' לי גו'" (המובא בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן, ממשנה) מוכח גם שהיציאה ממצרים שבכל דור ודור היא בשוה להיציאה שהיתה בפעם הראשונה.

טו. על פי הנ"ל יובן גם זה שהרמב"ם כותב "ויצאת לחירות ונפדית", ואילו אדמו"ר הזקן - "ונפדית ויצאת לחירות". והביאור בזה: ברמב"ם הלכות שמיטה ויובל⁴² וזה לשונו: מראש השנה עד יום הכפורים לא היו עבדים נפטרים לבתיהן ולא משתעבדין לאדוניהן. . כיון שהגיע יום הכפורים תקעו בית דין בשופר נפטרו עבדים לבתיהן.

ומזה נראה, שגם בכל יציאה מעבדות - ישנם שני ענינים: (א) יציאה משעבוד (מלאכה וכיוצא בזה). (ב) חזרה למקומו ורשותו בכל: אלא שביובל - שני ענינים אלו, חלוקים הם גם בזמן: ובגאולה מעבדות שעל ידי גט שחרור וכיוצא בזה - שני הענינים הם בבת אחת. ויש לומר שבכל שחרור כן הוא - אלא שאינו דין, מה-שאינ-כן ביובל -

לומר שהכתוב מדבר גם בדורות הבאים, [ושכוונת הלשון "לי" היא (לא רק שאומר בלשון שאמר מרע"ה, כי אם, שהכוונה בזה היא) לזה ש"הוא יצא ממצרים"].

אעפ"כ: מהא דקאמר בכתוב "לי" (ולא "לנו"), הנה מדויק זה למדים, שהכוונה בזה היא להדגיש (נוסף על ההדגשה "לי" ולא לאבותינו - גם לי ולא "לנו", היינו: ענין השייך רק להאב ולא להבן. ומכיון שחילוק זה שייך רק בדור שיצאו ממצרים - שבדור זה, הרגיש האב (שהי' במצרים. משא"כ הבן) שיצא מהעבדות דמצרים - מזה למדים, ההדגשה ד"לי" (ולא "לנו") גם בנוגע לדורות הבאים, שגם אז יש הענין הנרמז בהדגשה זו, היינו: שיראו את עצמם כאילו יצאו (לא רק מעבדות סתם, אלא מעבדות המיוחדת דמצרים).

(41) מהרש"א פסחים שם.

(42) פ"י הי"ד.

(43) ראה וארא ח, יט: ושמתי פדות, וברש"י שם: שיבדיל כו'.

(44) מדרש לק"ט ושכ"ט בשלח (יד, ב).

בראשית יב, ג - ואברכה מברכך ומקללך אאר
ונברכו בך כל משפחת האדמה

פג

ביאור המעם, דבאברהם כתיב "ואברכה מברכך",
משא"כ ביצחק כתוב "ומברכך ברוך"

כתיב ב' פסוקים.

ומברכך ברוך¹, שאמר יצחק ליעקב.

ואברכה מברכך שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם.

בפסוק ומברכך, קדים ומברכך ואחר כך ברוך,
ובפסוק ואברכה, קדים ואברכה למברכך, (מה שאין כן
בקללה קדים ומקללך לאאור).

והיינו, ומברכך ברוך הוא כשמתחלה יברכך הם, אז
הקדוש ברוך הוא יברך אותם, מה שאין כן אם עדיין לא
ברכו הם, אלא שעתידין לברך, אינו מברך אותם הקדוש
ברוך הוא מפני שהם עתידים לברך.

ובפסוק ואברכה, שכתוב מקודם ואברכה, הוא
שהקדוש ברוך הוא מברך את העתידים לברך אם אפילו
לא ברכו עדיין, מאחר שבדעתם² לברך.

ויצחק שבחינתו הוא³ גבורה מדת הדין, הנה מדת הדין

נותנת שדוקא אם ברכו הם תחלה, אז מברך אותם הקדוש
ברוך הוא.

מה שאין כן הקדוש ברוך הוא שחפץ⁴ חסד הוא, ואמר
לאברהם שמדתו מדת החסד⁵, הוא מברך אותם תחלה,
כשעתידין לברך.

(מה שאין כן בקללה אינו כך, שדוקא כשמתחלה קללו
אז מקלל אותם הקדוש ברוך הוא, ולכן כתיב מתחלה
ומקללך ואחר כך אאור).

ואברכה מברכך הכתוב באברהם יש לומר שקאי זה
על שם בן נח, שהוא המלכי צדק⁶ שברך את אברהם, כמו
שכתוב⁷ ויברכוהו כו' ברוך אברם כו', ברכו הקדוש ברוך
הוא מתחלה מפני שבעתיד יברך הוא את אברהם.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזוהר שמות-דברים עמוד
שעב

(4) מיכה ז, יח. ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי – קונטרסים עמוד ג
ואילך.

(5) כמ"ש "חסד לאברהם" (מיכה ז, כ). ראה גם זהר בראשית מז, ב.
תניא – אגרת הקודש סימן ה. מאמרי אדמו"ר הזקן חלק ב' עמוד תקפ
ובהנסמן שם. לקוטי תורה ואתחנן ה, א ואילך.

בדרך אפשר יש לומר, דבזה גם מוסבר, דאברהם (מדת החסד) מתחיל
בברכה "ואברכה מברכך" ואחר כך "ומקללך אאור", מה שאין כן
ביצחק (מדת הגבורה) מתחיל "אוריך אור", ואחר כך "ומברכך
ברוך".

(6) (בראשית יד, יח) "ומלכי צדק מלך שלם... והוא כהן לאל עליון"
ובגמרא נדרים לב: הוא שם בן נח. (וימובא בפרש"י שם).

(7) שם יד, יט.

(1) בראשית כז, כט. (ראה שיחות קודש ה'תשל"ו ש"פ נשא סעיף ו).
(2) ראה מפרשי התורה עה"פ. כלי יקר, אוה"ח ועוד. והביאור כאן
בלקוטי לוי יצחק, מבאר ה"חילוק" בלשונות בין אברהם ויצחק וד"ל.
(3) ראה זהר חלק ג דף עט, א. פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי
אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן שם.

נוסח המברק ששלח כ"ק אדמו"ר שליט"א לאנ"ש שיחיו בכל מקום לקראת חג הפסח, ה'תשד"מ

ביום ההילולא של אדמו"ר הצמח צדק ואור ליי"ד ניסן זמן הפסח

אביע איחולי וברכותי לחג הפסח כשר ושמח וכולי, מתאים לראשיתו יום השלישי שהוכפל בו
כי טוב טוב לשמים וטוב לבריות

ולקיומן בקרוב ממש בעגלא דידן בקשות כל אחד ואחת מהיהודים בספר דוד מלכא משיחא:
אלקים אל דמי לך גומר א-ל בפירוש במדרש תהלים ודהצמח צדק יהי רצון חדש מכתר רחמים
פשוטים כו' ובגילוי ובשלימות המשולשת – דהעם והתורה והארץ.

בכבוד ובברכת החג

/מקום החתימה/

אלקים .. קל: תהלים ג, ב.

לכך אמרו אור לארבעה עשר בודקין את החמץ אחר שעבר י"ג יום, כי אחד מספרו י"ג אז מתחיל לבדוק חמץ, כי כאשר יגיע זמן שיהי' האחדות בעולם אז בודקין החמץ בחורין ובסדקין לבער אותו ולסלקו מן העולם, כי אע"ג שאמרנו כי אחר שיסולק השאור מן העולם אז יהי' ה' אחד ושמו אחד, וסלוק השאור הוא גורם לאחדות הש"י שיהי' נגלה בעולם, מ"מ סבת סילוק השאור שהוא היצר הרע, כאשר הזמן ראוי שיהי' הש"י אחד ואז יסולק יצר הרע מן העולם, ואז יהי' ה' אחד ושמו אחד שלא יהי' נמצא ונגלה שום עבודת אלילים, אבל על כל פנים יהי' קודם הזמן ראוי שיהי' ה' אחד, ולפיכך התחלת הביעור הוא אחר י"ג מיד, כאשר הגיע י"ג, כי מספר אחד הוא י"ג ואז תיכף ומיד בודקין החמץ.

ואין זה דומה אל אחד בחדש, כי האחד הוא התחלה ומורה על האחדות שהי' בתחלה מצד שלא היו נמצאים המלאכים ושאר דברים שהם עובדים, אבל לעתיד שיהי' הש"י אחד, לא מצד ההתחלה שהוא אחד רק שהכל עובדים אל הש"י, ולפיכך כאשר הגיע הזמן של י"ג שהוא אחד דהיינו תיכף בליה אז בודקין החמץ והוא התחלה לבער החמץ, וכאשר החמץ מסולק מן העולם אז שחיתת הפסח כי אז יהי' ה' אחד ושמו אחד כי יעבדו הכל לאחד.

דרוש נאה לשבת הגדול – הגדה של פסח – מהר"ל מפראג

ב. בפרשת בא (יב, ג-ד) כתוב ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית ואם ימעט הבית וגו' ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו.

יש לומר בדרך אפשר דמרומו כאן בקרא הג' בתי מקדשות, דמבואר במהרש"א (פסחים פח) דהג' בתי מקדשות כנגד האבות, בית ראשון כנגד אברהם, בית שני כנגד יצחק, ובית שלישי כנגד יעקב עיי"ש. גם ידוע דבית המקדש הב' הי' חסר ה' דברים (יומא כא:) הארון הכפורת האורים ותומים וכו' עיי"ש. גם ידוע דבית המקדש הב' נחרב ע"י שנאת חנם (יומא ט:) וכמבואר גם בהסוגיא דקמצא בר קמצא (גיטין נו:).

וכל זה מרומז בקרא, וזהו "ויקחו להם איש שה", דבני ישראל המשולים לשה "שה פזורה ישראל" (ירמי נ, יז), "ויקחו", "לבית אבות" הבתי מקדשות כנגד "אבות", והפסוק ממשיך בנוגע הג' בתי מקדשות, וזהו "שה לבית" זה קאי על בית ראשון ורמז בתיבת ש"ה נוט' שלמה המלך דהוא בנה בית ראשון, ואח"כ יהי' בית שני וזהו "ואם ימעט הבית", בית השני יהי' "ימעט" דיחסר חמש דברים כנ"ל, והי' מיעוט לפי ערך בית ראשון, ואח"כ נחרב הבית שני ע"י שנאת חנם, וזהו שהפסוק ממשיך "ולקח הוא ושכנו" דע"י האחדות יתקרב קץ הגאולה, וזהו "הקרוב אל ביתו" דע"י השלום יתקרב בנין בית השלישי שיהי' נצחי לעולם ועד.

פרי דוד

א. יש עוד טעם מה שהי' הדבור ביום אחד לחדש, וההקרה בי"ד לחדש, כי הפסח הוא עבודת השי"ת והעבודה הזאת היא שאנו עובדין לו שהוא יתברך אחד ואין זולתו ולפיכך ראוי לעבוד אותו, ולפיכך כל ענין עבודת הפסח שהי' הקרבן אחד בכל צד מפני שהוא לאל אחד יתברך.

ולפיכך פירשנו בחיבור גבורות השם (פ' ל"ה) שהי' הקרבן הזה כל ענין שלו שיהי' אחד.

הראשון, שהרי נאמר בפירוש (שמות יב, מז) בבית אחד יאכל שאסור לחלקו ולאכול אותו בשתי חבורות, שלא יהי' נחלק קרבנו של הש"י שהוא עבודה לאל אחד.

והשני (שמות יב, מז) ועצם לא תשברו בו שלא יהי' נחלק בעצמו, כי העצם הוא בנין בעל חי, ולא הי' נחלק עיקר בנין בעל חי שהם עצמות שעליהם נסמך הבעל חי. השלישי (שמות יב, ט) אל תאכלו ממנו נא ומבושל כי אם צלי אש, כי הבשר הוא מבושל נעשה פרורים מחולקים עד שנחלק לגמרי, רק צלי אש, כי כל זמן שהוא צלי נתקשה ונעשה חלקיו אחד, ולפיכך צלי אש דוקא, ועוד מצותו שיהי' בן שנה אחת ולא שנים, ושם מבואר באורך עוד יותר.

לפיכך המצוה באחד לחדש, כי באחד מורה על התחלה, ובפרט אחד לחדש ניסן שהוא התחלת העולם, ובהתחלה הש"י אחד, וזה שכתוב בתורה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, ולא כתיב יום ראשון כמו שכתוב אח"כ, על שם שהי' הקב"ה אחד ולא נבראו המלאכים עד יום השני, אבל יום הראשון הי' הש"י אחד ושמו בלבד, ולפיכך מצות התורה על הקרבן באחד לחודש, כי האחד בחודש מורה על התחלת העולם אשר בו הי' הש"י אחד, והתורה שהיתה גם כן בתחילת הבריאה כי נבראת קודם העולם, לכך מצות התורה ביום זה שהוא התחלה ליקח הפסח לעבוד לאל אחד, לכך ראוי ביום זה שתצוה התורה שיקח הפסח לעבוד הש"י שהוא אחד.

אמנם שחיתת הפסח הי' בי"ד, כי אימתי יהי' ה' אחד ושמו אחד כשיסלק יצר הרע מן העולם אשר היצר הרע מסיית אחר עבודת אלילים, והיצר הרע עצמו קראו חז"ל אל אחר כמו שכתוב (תהלים פא, י) לא יהי' בך אל זר, איזהו אל זר שיש בגופו של אדם הוא אומר זה יצר הרע והוא נקרא אל זר, וכן אומר במסכת ברכות אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו יקרא קריאת שמע, ומה ענין קריאת שמע ליצרו, אבל פירוש זה כי היצר הרע הוא עבודת אלילים באדם, כי ראוי הי' שיהי' היצר טוב בלבד אשר הוא מביא לעבודת הש"י, אבל יצר הרע הוא שניות ליצר טוב ומביא לידי שניות ונקרא עבודת אלילים, וכאשר יקרא קריאת שמע ויהי' דבק באחדותו יתברך יהי' מסלק השניות הוא יצר הרע, ולפיכך לעתיד בסלוק יצר הרע מן העולם אז לא יהי' שום שניות ואז יהי' ה' אחד לגמרי, ולפיכך אחר ביעור שאור וחמץ שהוא מורה סילוק היצר הרע מן העולם אז ישחטו הפסח שהוא עבודה אל הש"י שהוא אחד לגמרי.

♦ יום ראשון י"ג ניסן ♦

יט (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דבר אל־כל־עדת בני־ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני יהוה אלהיכם:

ב מלל עם כל כנשתא דבני ישראל ותימר להון קדישין תהון ארי קדיש אנא יי אלהכון:

כ"י דבר אל־כל־עדת בני־ישראל • (ויקרא רבה. ת"כ) מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרב גופי תורה תלויין בה. קדשים תהיו • הוו פרושים מן העריות ומן העבירה, (ויקרא רבה) שכל מקום שאמרה מוצא גדר ערונה, אמרה מוצא קדשה: (לקמן כא) "אשה זנה וחללה וגו'" – "אני ה' מקדשכם"; (שם) "ולא יחלל זרעו..." אני ה' מקדשו"; (שם) "קדשים יהיו... אשה זנה וחללה וגו'".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"י ע' 322)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יט, ב)

בא הכתוב, אחר שפרט האסורים שאסור אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי - שנהיה פרושים מן המותרות (רמב"ן) אדם יכול לחשב שהמצוה "להיות פרושים מן המותרות", היא רק לאדם שנמצא בדרך רוחנית נעלית, ומקום פבר את כל מצוות התורה. מדגיש הכתוב "דבר אל כל עדת ישראל" - גם מצוה זו חלה על כל אדם מישראל. וטעם הדבר - "כי קדוש אני": מאחר שהקב"ה הוא אלקיו של כל אחד ואחת מישראל - חל עליו הצווי לקדש את עצמו כדי להדמות להקב"ה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח ב עמ' 432)

מפני שרב גופי תורה תלויין בה (רש"י יט, ב)

אמרו רז"ל, שיש ג' פרשיות המכילות ששים מצוות: פסחים, נזיקין ופרשתנו. ונדקא פרשתנו נאמרה בהקהל, שכן לא זו בלבד שהיא מכילה דינים רבים, אלא רב דיני התורה תלויים בצווי הכללי "קדושים תהיו". ובלשון הרמב"ם: "היה קדוש בעשותך כל מה שצויתך עליו". ולא נקט "שכל גופי תורה", כי יש מצוות שנאמרו לפני פרשתנו, ועל כרחק שנתן לקימן גם בלי צווי כללי זה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם התועדויות תשמ"ח ח"ג ע' 283)

דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם (יט, ב) מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל, מפני שרב גופי תורה תלויין בה (רש"י) יש ללמד מכאן הוראה לכל מקום ולכל זמן: כאשר מקהילים יהודים כדי לזוזם בקיום התורה והמצוות ("גופי תורה") - הדבר לכך אינה באמצעות אזהרות וענשים וכדומה, אלא על ידי פתיחה בסגנון חיובי, בהדגשת מעלתן של ישראל - "קדושים תהיו, כי קדוש אני".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

יט (ב) דבר אל כל עדת בני ישראל. לשון הכתוב ברוב המצוות הוא 'דבר אל בני ישראל', וכאן שינה ואמר 'אל כל עדת', מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל - כלומר, שנצטוו ישראל להתאסף בולם ולשמוע את הדברים מפי משה עצמו [ולא כבשאר פרשיות אשר היו מעטים שנשארו באהליהם, מתוך שהם סומכים שישמעו אחר כך מפי אחרים], מפני שפרשה זו מיוחדת היא שרוב גופי־תורה תלויין בה - כלומר, דברים עיקריים ויסודיים נאמרו כאן. ולכך ראוי שבולם ישמעו אותם מפי משה (ספרא) (נח"י, מהד"ח):

קדושים תהיו. המקרא הזה בא הן כסיום לפרשת העריות והאמירה למעלה, והן כפתיחה לפרשה הבאה. וכך הוא אומר: 'קדושים תהיו' - הוו פרושים מן העריות שפבר הוזהרתם עליהם, וגם מן העבירה - משאך עבירות אשר אני בא עתה לצוות ולהוסיף עליהם, ועל ידי זה תהיו 'קדושים' בשלימות. ואולם עיקר לשון 'קדושה' אמור לגבי שמירה והתרחקות מן העריות, שכל מקום במקרא שאמרה מוצא גדר ערונה אתה מוצא לשון קדושה. כגון בשפכתוב מזהיר את הפהנים: 'אשה

זונה וחללה לא יקחו' וגו', נאמר לאחרי: 'אני ה' מקדשכם' (לקמן כא, ד:); וכן מצינו שם עוד בשאר האזהרות: 'אלמנה וגרושה... את אלה לא יקח... ולא יחלל זרעו', ומסיים הכתוב: 'אני ה' מקדשו' (שם פסוק טו); וכן 'קדושים יהיו' ומפרש והולך: 'אשה זונה וחללה לא יקחו' (שם פסוקים יז). אף כאן עיקר הלשון 'קדושים תהיו' מוסב על העריות שפבר נאמרו בפרשה הקודמת, ועתה בא להוסיף עליהם עוד, להשלים קדושתם (ג"א, מהרש"ל): תורה ג

(ג) אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ וְגִבּוֹר מִן אִמּוֹהֵי תִהְיוּ דְחָלִין וְיָתּוֹמָה יוֹמִי שְׂפִיָּא דִּילִי תִטְרוֹן אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

רש"י: אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. כָּל אֶחָד מִכֶּם תִּירָאוּ אָבִיו וְאָמוֹ; זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: (תורת כהנים. קידושין כט) אֵין לִי אֵלָא אִישׁ, אֵשֶׁה מִנִּי? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "תִּירָאוּ", הָרִי פָּאן שְׁנַיִם. אִם־כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר "אִישׁ"? שְׁהָאִישׁ סָפֵק בִּידּוֹ לַעֲשׂוֹת, אֲבָל אֵשֶׁה רְשׁוּת אַחֲרִים עָלֶיהָ. אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. כָּאֵן הַקְּדִים אִם לֹא־בָּ, לְפִי שְׁגָלוֹי לְפָנָיו שֶׁהֵבֵן יָרָא אֶת אָבִיו יוֹתֵר מֵאָמוֹ. וּבִכְבוֹד, הַקְּדִים אֵב לֹא־בָּ, לְפִי שְׁגָלוֹי לְפָנָיו שֶׁהֵבֵן מְכַבֵּד אֶת אָמוֹ יוֹתֵר מֵאָבִיו, מִפְּנֵי שֶׁמְשַׁדְּלָתוֹ בְּדָבָרִים. וְאֶת־שִׁבְתִּי תִשְׁמְרוּ. סִמָּךְ שְׁמִירַת שִׁבְתָּ לְמוֹרָא אֵב, לומר: אַף־עַל־פִּי שֶׁהִזְהַרְתִּיךָ עַל מוֹרָא אֵב, אִם יֹאמַר לָךְ: 'חַלַּל אֶת הַשִּׁבְתָּ! אַל תִּשְׁמַע לוֹ, וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. (ביבמות ה) אֶתְּהָ וְאָבִיךָ חֲבִיבִים בְּכַבּוּדִי, לְפִיכָךְ לֹא תִשְׁמַע לוֹ לְבַטֵּל אֶת דְּבָרִי. (ב"מ לב. קידושין לו) אֵיזְהוּ מוֹרָא? לֹא יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ, וְלֹא יִדְבֵּר בְּמִקְוָמוֹ, וְלֹא יִסְתֵּר אֶת דְּבָרָיו. וְאֵיזְהוּ כְּבוֹד? מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה, מִלְּבִישׁ וּמִנְעִיל, מִכֶּנֶס וּמוֹצִיא.

(ד) אֶל־תִּפְנּוּ אֶל־הָאֱלִילִים וְאֶל־הֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

רש"י: אֶל־תִּפְנּוּ אֶל־הָאֱלִילִים. לַעֲבֹדָם. (ת"כ). אֱלִילִים לְשׁוֹן 'אֵל' – כִּלְאָ הוּא חֲשׁוֹב. וְאֶל־הֵי מִסְכָּה. תַּחֲלָתָן

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

במקומו – לא יושב הבן במקום המיוחד לאביו, ולא ידבר בפניו – כלומר, לא יהא הבן דורש ברבים ואביו הוא בין השומעים [אלא אם כן האב חפץ בכך, והדבר אצלו לנחת רוח], ולא יסתור ויבטל את דבריו – כגון שהאב אומר כך וכך, והבן מפריכו ואומר שאין הדבר כן, שכל אלו הדברים יש בהם משום פגיעה בכבודו ועל הבן להיות 'ירא וחרד' על כבוד אביו. ואיזהו כבוד? כגון: מאכיל ומשקה, מלביש ומנעיל, מכניס ומוציא [מביא לבית את הצריך להכניס, ומוציא מן הבית את הצריך להוציא]. כלומר, יכבדם וישתתם בעשיית רצונם ככל מה שהם מצפים ממנו שיטרח בעבורם (קידושין לא.) (ראה נח"י): תורה ד

(ד) אֶל תִּפְנּוּ אֶל הָאֱלִילִים. אֶל תִּתְּבוֹנוּ בָּהֶם, עַל דַּעַת לַעֲבֹדָם (קיצר"מ, ב"ם). וְהַכִּינוּ 'אֱלִילִים' אֵינוֹ לְשׁוֹן 'אֵל' כִּי אִם לְשׁוֹן 'אֵל', כְּלוּמַר כִּלְאָ הוּא חֲשׁוֹב – שֶׁהַעֲבוּדָה זָרָה אֵינָה כְּלוּם [וכפילות אות ל"מ"ד בתיבת 'אֱלִילִים' הוּא לְהַפְלִיג בְּיוֹתֵר בְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן 'אֵל', וּבְדֶרֶךְ שֶׁמִּצִּינוּ בִּשְׁאָר תִּיבוֹת הַכְּפוּלוֹת כְּגוֹן 'רִקְרִק', 'אֲדַמְדַּם' (ולעיל יג, מט), שֶׁמִּשְׁמַעָם: יְרוֹק בְּיוֹתֵר, אָדוּם בְּיוֹתֵר] (באמ"ח): וְאֶל־הֵי מִסְכָּה. בְּתַחֲלָתָהּ קוֹרָא אוֹתָם הַכְּתוּב 'אֱלִילִים' וְאֵילוֹ כָּאֵן קוֹרָאֻם

מאמו, לכך הקדים את אמו, להדגיש את חיוב היראה גם מפני האם; ובמצות כבוד, שנאמר בה (שמות כ יב) 'כבד את אביו ואת אמו', הקדים אב לאם – לפי שגלויו לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו, מפני שמשדלתו בדברים – דרבה לדבר אליו בלשון רבה ונחמה, לכך הקדים והדגיש את חיוב כבוד אביו (שם לא.) (גור"א):

וְאֶת שִׁבְתֹּתִי תִשְׁמְרוּ. סִמָּךְ הַכְּתוּב שְׁמִירַת־שִׁבְתָּ לְמוֹרָא־אֵב, לומר, כִּי אַף־עַל־פִּי שֶׁהִזְהַרְתִּיךָ עַל מוֹרָא־אֵב, אִם יֹאמַר לָךְ 'חַלַּל אֶת הַשִּׁבְתָּ', אַל תִּשְׁמַע לוֹ. וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת, אִם יֹאמַר לָךְ לַעֲבֹד עֲלֵיהֶם אֶל תִּשְׁמַע לוֹ. וְלָכֵן הִסְמִיךְ אֶת שְׁנֵיהֶם בְּפִסּוּק אֶחָד כְּדִי לְסַיֵּם וְלומר בָּהֶם: אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. כְּלוּמַר הוֹאִיל וְאֲנִי אֱלֹהִי פוֹלְכֶם, הָרִי גַם אֶתְּהָ וְגַם אֲבִיךָ חֲבִיבִים בְּכַבּוּדִי, לְפִיכָךְ לֹא תִשְׁמַע לוֹ לְבַטֵּל אֶת דְּבָרִי. (בבא מציעא לב.):

וּמוֹסִיף רש"י: שְׁנֵי הַלְשׁוֹנוֹת שֶׁנֶּאֱמָרוּ בְּמִצְוָה זוֹ, 'תִּירָאוּ' וּ'כַבֵּד', אֵף שֶׁשְׁנֵיהֶם הֵם מַעֲנִין כְּבוֹד, יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּינֵיהֶם: לְשׁוֹן 'תִּירָאוּ' הוּא אֲזַהְרָה לְהִמָּנַע מִן הַמַּעֲשִׂים הָעוֹלָלִים לְפָגוּעַ בְּכַבּוֹדָם, וְאֵילוֹ לְשׁוֹן 'כַּבֵּד' הוּא הַצִּיּוּי לַעֲשׂוֹת לְמַעַנָם פְּעוּלוֹת הַמוֹסִיפּוֹת לְכַבּוֹדָם. וְנִתְּנוּ חֻקִּים וּדְגֻמָּאוֹת לְשְׁנֵי חֻלְקֵי הַמִּצְוָה: אֵיזְהוּ מוֹרָא? לֹא יֵשֵׁב

(ג) אִישׁ אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. אַף שֶׁפָּתַח בְּלִשׁוֹן יְחִיד וְאָמַר 'אִישׁ', הָרִי הוּא מְסִיִּים בְּלִשׁוֹן רַבִּים וְאוֹמֵר 'תִּירָאוּ'. כִּי כֵן דֶּרֶךְ הַמִּקְרָאוֹת לְפַעֲמִים, וְכֵאלִילוֹ הִיא נֶאֱמַר: כָּל אֶחָד (כָּל אִישׁ וְאִישׁ) מִכֶּם תִּירָאוּ אָבִיו וְאָמוֹ [כֵּן מִצִּינוּ דוּגְמָתוֹ (להלן בה, י) 'אִישׁ אֵל מִשְׁפָּחָתוֹ תִּשְׁבּוּ' – כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִכֶּם תִּשְׁבּוּ אֶל מִשְׁפָּחוֹתֵיכֶם], זֶהוּ עַל פִּי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא. וּמִדְּרָשׁוֹ, לָמָּה פָּתַח הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן 'אִישׁ' וְסִיִּים בְּלִשׁוֹן 'תִּירָאוּ'? כִּי מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר 'אִישׁ', אֵין לִי שִׁיחָה חֲבִיב בְּמִצְוָה זוֹ אֵלָּא אִישׁ, אֵשֶׁה מִנִּי? אֵלָּא כִּשְׁהוּא אוֹמֵר 'תִּירָאוּ' בְּלִשׁוֹן רַבִּים, הָרִי כָּאֵן שְׁנַיִם, לְרִבּוּת גַּם אֶת הָאֵשֶׁה. וְאִם־כֵּן – מֵאַחַר שֶׁשְׁנֵיהֶם חֲבִיבִים בְּמִצְוָה זוֹ – לָמָּה נֶאֱמַר 'אִישׁ' מִשׁוֹם שֶׁמִּצְוָה זוֹ מִתְקַיֶּמֶת עַל־יְדֵי הָאִישׁ יוֹתֵר מֵאִשְׁרָה עַל־יְדֵי הָאֵשֶׁה, לְפִי שְׁהָאִישׁ סִיפֵק בִּידּוֹ – יֵשׁ לוֹ אֶת הַיְכּוֹלֶת לַעֲשׂוֹת תְּמִיד לְמַעַן כְּבוֹד אָבִיו וְאָמוֹ וּלְשִׁרְתָּם, אֲבָל אֵשֶׁה הָרִי רַק בְּעוֹדָה 'פְּנוּיָה' יֵשׁ בִּידָה לַעֲשׂוֹת, אֲבָל לְאַחַר נִישׁוּאָיָהּ, כְּבָר רְשׁוּת אַחֲרִים עָלֶיהָ, וּבַעֲלָה רִשְׁאֵי לַעֲכָבָה כְּדִי שֶׁתַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְלִי

(ספרא, קידושין לו) (רא"ם, בא"י):

אָמוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. כָּאֵן, כִּשְׁהַכְּתוּב מִדְּבַר בְּמִצְוֹת הַיִּרְאָה מִפְּנֵיהֶם, הַקְּדִים אִם לֹא־בָּ – לְפִי שְׁגָלוֹי לְפָנָיו שֶׁהֵבֵן מִצֵּד טָבְעוּ יָרָא אֶת אָבִיו יוֹתֵר

אֱלִילִים הֵם, וְאִם אֵתָה פּוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם סוֹפֵךְ לַעֲשׂוֹת אֱלֹהוֹת. לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם • לֹא תַעֲשׂוּ לְאַחֲרֵים וְלֹא אַחֲרֵים לָכֶם. וְאִם תֹּאמַר: לֹא תַעֲשׂוּ לַעֲצָמְכֶם, אָבֵל אַחֲרֵים עוֹשִׂין לָכֶם? ! הֲרִי כָּבֶד נֶאֱמַר (שמות כ א): "לֹא יִהְיֶה לָךְ" – לֹא שֶׁלָּךְ וְלֹא שֶׁל אַחֲרֵים.

(ה) וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ: וְאִרִי תַכְסִּין נִכְסֵי קוֹדֶשֶׁת קָדֶם יְיָ לְרִעוּא לְכוּן תַּכְסִּנָּה:

כ"ט וְכִי תִזְבְּחוּ וְגו' • לֹא נֶאֱמַרָה פֶּרֶשֶׁה זֶה אֶלָּא לְלַמֵּד שֶׁלֹּא תִהְיֶה זְבִיחַתָּן אֶלָּא עַל־מִנַּת לְהַאֲכִיל בְּתוֹךְ הַזֶּמֶן הַזֶּה, שֶׁאִם לִקְבֹּעַ לָהֶם זֶמֶן אֲכִילָה, הֲרִי כָּבֶד נֶאֱמַר (לעיל ז טו): "וְאִם נִדָּר אוֹ נִדְּבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ וְגו'". לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ • תַּחֲלַת זְבִיחַתוֹ תִּהְיֶה עַל־מִנַּת נַחֲת־רוּחַ, שִׁיחָה לָכֶם לְרִצּוֹן, שֶׁאִם תַּחֲשֹׁבוּ עָלָיו מִחֲשַׁבַּת פְּסוּל, לֹא יִרְצָה עֲלֵיכֶם לִפְנֵי. לְרִצְוֹנְכֶם • אִפְּצִימֵנִט", זֶהוּ לִפִּי פְּשׁוּטוֹ; וְרִבּוּתֵינוּ לְמַדּוֹ (חולין יג) מִכָּאן לְמַתְעַסֵּק בְּקִדְשִׁים שְׁפָסוּל, שֶׁצִּירִף שִׁיתַּכּוֹן לְשַׁחֵט.

(ו) בְּיוֹם זִבְחֶכֶם יֹאכַל וּמִמַּחֲרַת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: וּבְיוֹמָא דִּיתְנַבְס יִתְאַבֵּל וּבְיוֹמָא דְבִתְרוּהִי וּדְאִשְׁתָּאֵר עַד יוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּנוֹרָא יִתְקַד:

כ"ט בְּיוֹם זִבְחֶכֶם יֹאכַל • כִּשְׁתִּזְבַּחְהוּ, תִּשְׁחַטְוֵהוּ עַל מִנַּת זֶמֶן זֶה שֶׁקִּבְעֵתִי לָכֶם כָּבֶד.

(ז) וְאִם הָאֵכֵל יֹאכַל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי פְּגוּל הוּא לֹא יִרְצָה: וְאִם אֵתְאַבֵּל יִתְאַבֵּל בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה מְרַחֵק הוּא לֹא יִהְיֶה לְרִעוּא:

כ"ט וְאִם הָאֵכֵל יֹאכַל וְגו' • אִם אֵינוֹ עֹנִין לְחוּץ לְזִמְנוֹ, שֶׁהֲרִי כָּבֶד נֶאֱמַר (לעיל ז) "וְאִם הָאֵכֵל יֹאכַל

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

בְּרִצּוֹן, אִפְּצִימֵנִט"ו בְּלַע"ז, שֶׁמִּשְׁמַעוּ 'פִּיּוּס' [וְכִמּוֹ (תהלים יט, טו) 'יִהְיֶה לְרִצּוֹן אִמְרֵי פִי. וְכֵן אֵנוֹ אוֹמְרִים בְּנוֹסַח הַתְּפִילָּה: 'יִתְהִי לְרִצּוֹן תְּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ']. זֶהוּ מִשְׁמַעוֹ לִפִּי פְּשׁוּטוֹ. וְרִבּוּתֵינוּ לְמַדּוֹ מִכָּאן לְמַתְעַסֵּק בְּקִדְשִׁים שְׁפָסוּל. כְּלוּמֹר, מִלְשׁוֹן 'לְרִצְוֹנְכֶם' דִּרְשׁוּ חֻקִּים גַּם רָמְזוּ עַל 'רִצּוֹנוֹ' שֶׁל הַמְּקַרֵּב, לְלַמֵּד שֶׁאִם שִׁחֲטוּ שְׁלֹא מִדַּעַתוֹ, אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁהוּא 'מַתְעַסֵּק' [בְּגוֹן שְׁתַּכְּחוּן לְזִרוֹק אֶת הַסִּפִּין אוֹ לְהַגְבִּיהוּ, וּמִתּוֹךְ כִּף נִשְׁחַט הַקָּרְבָּן]. הֲרִי זֶה פְּסוּל, לִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר 'לְרִצְוֹנְכֶם', שֶׁצִּירִף שִׁיתַּכּוֹן לְשַׁחֲטוֹ (חולין יג) (חזקוני): תורה ו

(ו) בְּיוֹם זִבְחֶכֶם יֹאכַל וּמִמַּחֲרַת. הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּעִנִּין כְּוִנַּת הַזֶּבֶחַ (כַּמְבֹּאֵר לַעֲלִי), וּבְתוֹךְ כִּף הוּא מְזַכֵּר כָּאֵן אֶת זֶמֶן אֲכִילָתוֹ. וְאִמְרָה: בִּשְׁתִּזְבַּחְהוּ, תִּשְׁחַטְוֵהוּ עַל־מִנַּת לְאֲכֹלוֹ בְּזִמְנוֹ זֶה שֶׁקִּבְעֵתִי לָכֶם כָּבֶד: תורה ז

(ז) וְאִם הָאֵכֵל יֹאכַל וְגו' לֹא יִרְצָה. כִּשְׁמֵהּ שֶׁלֹּא הוּצָרָךְ כָּאֵן הַכְּתוּב לִקְבֹּעַ אֶת עֲצָם זֶמֶן אֲכִילַת הַשְּׁלָמִים, שֶׁכָּבֶד קִבְעוּ לְמַעַלָּה (שם ז טו) 'בְּיוֹם זִבְחֶכֶם יֹאכַל וּמִמַּחֲרַת', כִּף גַּם לֹא הוּצָרָךְ

זְבִיחַתָּן בְּכִוְנוֹהָ אַחֲרַת אֶלָּא עַל־מִנַּת לִיֹּאכַל בְּתוֹךְ הַזֶּמֶן הַזֶּה שֶׁהוּקְבַע לְאֲכִילָתָם, שֶׁאִם תִּפְרֹשׁ שֶׁכָּאֵן בֹּא הַכְּתוּב לִקְבֹּעַ לָהֶם אֶת עֲצָם שִׁיעוֹר זֶמֶן הָאֲכִילָה שֶׁל קָרְבֵּן שְׁלָמִים, הֲרִי שִׁיעוֹר זֶה כָּבֶד נֶאֱמַר בְּפֶרֶשֶׁת 'זֹאת תוֹרַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים' (לעיל ז טו) 'וְאִם נִדָּר אוֹ נִדְּבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ בְּיוֹם הַקָּרִיבֹה אֶת זִבְחוֹ יֹאכַל וּמִמַּחֲרַת' וְגו', וְזֶה צוּרָךְ יֵשׁ לְחֹזֶר וּלְכַפֵּלוֹ כָּאֵן. אֶלָּא עַל כִּרְחָף לֹא בֹא הַכְּתוּב לְלַמֵּד עַל הַזֶּמֶן עֲצָמוֹ, אֶלָּא עַל הַכְּוִנָּה (ספרא) (בא"י):

לְרִצְוֹנְכֶם תִּזְבַּחְהוּ. אֵף כָּאֵן מִלְּמַד הַכְּתוּב עַל 'כְּוִנַּת' הַמְּקַרֵּב, וְכִף הוּא אוֹמֵר: תַּחֲלַת זְבִיחַתוֹ תִּהְיֶה עַל־מִנַּת נַחֲת־רוּחַ, כְּלוּמֹר: מִתַּחֲלִילַת הַזְבִּיחָה תִּכְוִנוּ דַּעְתְּכֶם בְּאִפְסֵן שִׁיחָה לָכֶם לְרִצּוֹן [לְרִצְוֹנְכֶם] וְשִׁיחָה לִי בּוֹ נַחֲת רִיחַ; שֶׁאִם תַּחֲשֹׁבוּ עָלָיו מִחֲשַׁבַּת פְּסוּל, כְּגוֹן לְאֲכֹלוֹ 'חוּץ לְזִמְנוֹ' אוֹ 'חוּץ לְמִקְוָמוֹ', לֹא יִרְצָה הַקָּרְבָּן עֲלֵיכֶם לִפְנֵי (בא"י):

לְרִצְוֹנְכֶם. לְשׁוֹן 'לְרִצּוֹן' הָאִמּוֹר אֲצִיל קָרְבָּנוֹת אֵין מִשְׁמַעוֹ לְרִצּוֹנוֹ שֶׁל הַמְּקַרֵּב, אֶלָּא לְשֵׁם רִיצּוֹ וּפִיּוּס כְּלָפִי הַקַּב"ה, שִׁיתַּרְצָה בְּקָרְבֵּן זֶה וּיִקְבְּלוּ

'אֱלֹהִי', כִּי אֵבֶן בְּתַחֲלַתֵּן אֱלִילִים הֵם אֲצִלָּךְ, וְאוֹלָם אִם אֵתָה פּוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם לְחֹשֶׁב בְּהֵם אֵיךְ לַעֲבֹדָם, סוֹפֵךְ שֶׁאֵתָה עוֹשֶׂה אוֹתָם (ס"א: סוֹפֵךְ לַעֲשׂוֹתָן) אֱלֹהוֹת (ספרא) (חזקוני): לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם. שְׁתֵּי אֲזָהָרוֹת נִכְלָלוּ כָּאֵן: 'לֹא תַעֲשׂוּ' פְּסָל אֲפִילוֹ לְאַחֲרֵים, וְלֹא אַחֲרֵים יַעֲשׂוּ 'לָכֶם'. כְּלוּמֹר, יֵשׁ כָּאֵן אֲזָהָרָה עַל הָעוֹשֶׂה, וְאֲזָהָרָה עַל מִי שֶׁהִפְסֵל נַעֲשֶׂה בְּשִׁבְלוֹ [הָעוֹשֶׂה עוֹבֵר מִשׁוּם 'לֹא תַעֲשׂוּ', וְהַנַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְלוֹ עוֹבֵר מִשׁוּם 'לֹא... לָכֶם']. וְאִם תֹּאמַר שֶׁמֶא פִּירוּשׁ הַכְּתוּב: לֹא תַעֲשׂוּ לַעֲצָמְכֶם, אָבֵל אַחֲרֵים עוֹשִׂין לָכֶם, אֵי אֲפֹשֶׁר לוֹמַר כֵּן, שֶׁהֲרִי כָּבֶד נֶאֱמַר (שמות ב, א) 'לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אַחֲרֵים', הֲרִי שֶׁהוּצָרָךְ הַכְּתוּב שֶׁלֹּא לְהַשְׁתָּהוּ אֱלִילִים בְּבִיתְךָ, וְלֹא הוֹכִיר שֵׁם לְשׁוֹן עֲשִׂיָּה כָּלָל, וּמִשְׁמַעוֹ לֹא שֶׁלָּךְ שֶׁעֲשִׂיתָ לַעֲצָמְךָ וְלֹא שֶׁל אַחֲרֵים שֶׁעֲשִׂיתָ לָךְ. הֲרִי מִכָּאֵן שֶׁאֵף אַחֲרֵים אֵינָם עוֹשִׂין לָכֶם (גרא"א): תורה ה

(ה) וְכִי תִזְבְּחוּ וְגו'... בְּיוֹם זִבְחֶכֶם יֹאכַל וּמִמַּחֲרַת. לֹא נֶאֱמַרָה פֶּרֶשֶׁה זֶה כְּדִי לְלַמֵּד שִׁיעוֹר זֶמֶן אֲכִילַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים, אֶלָּא לְלַמֵּד שֶׁלֹּא תִהְיֶה

מבשר-זבח שלמיו וגו', תנהו ענין לחוץ למקומו. יכול יהיו חייבים פרת על אכילתו? תלמוד לומר (שם): "והנפש האכלת ממנו עונה תשא", ממנו ולא מחברו, יצא הנשחט במחשבת חוץ למקומו. פגול • מתעב, כמו (ישעיה סח ד): "ומרק פגלים פליהם".

(ח) ואכליו עונו ישא פיראת-קדש יהוה חלל ונכרתה הנפש ההוא מעמיה:

ישא ואכליו עונו ישא • בנותר גמור הכתוב מדבר, ואינו ענוש פרת על הנשחט חוץ למקומו, (זכחים כא) שפבר מעטו הכתוב. וזהו בנותר גמור מדבר. ובמסכת ברתות למדוהו מ'גזרה שוה'.

(ט) ובקצרכם את-קציר ארצכם לא תכלה פאת שדה לקצר ולקט קצירך לא תלקט:

ישא לא תכלה פאת שדה • שיניח פאה בסוף שדהו (ת"כ). ולקט קצירך • שפלים הנושרים בשעת קצירה, אחת או שתיים, אבל שלש אינן לקט. (ת"כ. פאה ח).

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

בשר הנשחט במחשבת חוץ למקומו, שפבר מעטו הכתוב מעונש פרת [באמור למעלה (ראה רש"י בפסוק הקודם ד"ה: ואם האכל) 'ממנו' – ולא מחברו], וכן לא הוצרך הכתוב להשמיענו עונש פרת על האוכל (בתוך זמנו) בשר שנפסל במחשבת חוץ למקומו, שפבר השמיענו בן (ראה רש"י שם), ופסוק זה בנותר גמור מדבר שהאכלו חייב פרת. ובמסכת פריות (דף ה) למדוהו מגזרה-שוה [נאמר כאן 'קדש' ונאמר להלן 'קדש' (שמות כט, לד): ושרפת את הנותר באש לא יאכל כי 'קדש' הוא – מה להלן נותר, אף כאן נותר] (בא"י, מפרשים): תורה ט

(ט) לא תכלה פאת שדה. בשקוצר את גידולי השדה, מצוה שיניח פאה בסוף שדהו – מקום מסוים שאינו קצור וישאירו לעניים. ודוקא בסוף השדה ולא באמצעה, שכן משמע לשון לא תכלה – אל תסיים קצירת שדה בשאתה גומר את כוליה (ספרא) (רא"ם):

ולקט קצירך. אלו שפלים בודדים הנושרים בשעת קצירה, אחת או שתיים, אבל שלש או יותר אינן בכלל לקט ואין צריך להשאירם לעניים [שנאמר (בפסוק הבא) לעני ולגר תעזב אותם] – בלשון רבים שמיעוטו שנים (ת"כ להלן כג, כב), אבל שלש אין דרך להפקירם (רש"י סנהדרין פח.) [פאה פ"ו מיה: תורה י

לזמנו, תלמוד לומר אצל הנפסל במחשבת חוץ למקומו' (שם ז, יח) 'והנפש האוכלת ממנו עונה תשא' – כדי לדרוש 'ממנו' ולא מחברו – רק האוכל מפסול חוץ למקומו' הוא אשר ענוש פרת, ולא מפסול אחר הדומה לו באיסורו, יצא מן הכלל קרן הנשחט במחשבת חוץ למקומו שאינו ענוש פרת על אכילתו (זכחים כט) (הזכרון):

פגול. דבר המתועב ומשוקץ לאכילה קרוי 'פיגול' [אם מטעם איסור, אם מטעם מאיסות]. כמו 'האכלים בשר החזיר ומרק פגולים פליהם' (ישעיה סח, ד) [נבואת תוכחה לישאאל על אודות מעשיהם הרעים: הלא הרוטב והשומן מתבשילי בשר האיסור, דבוק ובלוע בכליכם (ירמ' טז): תורה ח

(ח) ואכליו עונו ישא... ונכרתה הנפש ההיא מעמיה. מקרא זה אינו בא פהמשך לדיני קרן הנפסל במחשבת חוץ למקומו, ולומר שחייבים פרת על אכילתו, אלא הכתוב חוזר לדבר בפסול חוץ למקומו, ואולם כאן אין הכתוב מדבר על פסול המחשבה, אלא בנותר גמור הכתוב מדבר. כלומר, לא 'שחשב עליו לאכלו' לאחר זמנו, אלא 'שאכלו' בפועל לאחר זמנו, ובא הכתוב לחייב פרת על אכילה זו. ואין לפרש שגם הכתוב הזה מוסב על מחשבת חוץ למקומו, שהרי אינו ענוש פרת על אכילת

להשמיענו כאן שמחשבת חוץ למקומו פוסלת את הקרן, לפי שגם פסול זה נדרש שם מלשון הכתובים (ובדלהלן). לפיכך אנו אומרים: אם אינו ענין לחוץ למקומו – אם אין כאן צורך להשמיענו שמחשבת חוץ למקומו פוסלת את הקרן, שהרי כבר נאמר (לעיל ז, יח) 'ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא' [וכמבואר ברש"י (שם) ד"ה ואם יאכל] 'לא יחשב לו' ואם חישב 'פיגול יהיה' – תנהו ענין למחשבת חוץ למקומו, ללמד שאף מחשבה לאכלו מחוץ למקומו המיועד לו, פוסלת את הקרן [כגון קרן שלמים ששקטו מתוך כוונה לאכלו חוץ לירושלים, או חטאת ואשם חוץ לעזרה. לפי שיחוי למקומו דומה בעניינו לחוץ למקומו] שכן בשניהם יוצא הקרן מחוץ לגבול שקבעה התורה לאכילתו, ולכן שייך לומר בו: אם אינו ענין לדבר זה תנהו ענין לדומה לו' (מלבי"ם).

ומאחר שהשווה הכתוב מחשבת חוץ למקומו למחשבת חוץ למקומו, ולימד ששניהם פוסלים את הקרן, הרי משנפסל אסור לאכול את בשרו אפילו בתוך זמנו ובתוך מקומו, יכול הייתי לומר, שמא גם יהיו חייבין פרת על אכילתו של הנפסל במחשבת חוץ למקומו, בדרך שהוא חייב על אכילת הנפסל במחשבת חוץ

(י) וְכִרְמֶךָ לֹא תַעֲזֹלֶל וּפְרִט פְּרִמֶךָ לֹא תִלְקַט לַעֲנִי
וְלִגְרֹת תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
וְכִרְמֶךָ לֹא תַעֲזֹלֶל • לא תעלל ופרט פרמך לא תלקט לעני

רש"י • לא תעלל • לא תטל עוללות שבה, והן נפרות. איזהו עוללת? כל שאין לה לא כסף ולא נטף (פאה)
ו. ופרט פרמך • גרגרי ענבים הנושרים בשעת בצירה. אני ה' אלהיכם • דין להפריע. ואני גובה מהם
אלא נפשות, שנאמר (משלי כב): "אל תגזל דל וגו'... כי ה' יריב ריכם וגו'".

(יא) לֹא תִגְנְבוּ וְלֹא תִכְחֲשׂוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ
בְּעַמִּיתוֹ:
יא לא תגנבו ולא תכחשו ולא תשקרו
איש בעמיתו:

רש"י • לא תגנבו • אזהרה לגונב ממון, אבל "לא תגנב" שבעשרת הדברות, אזהרה לגונב נפשות; דבר
הלמד מענינו, דבר שחבין עליו מיתת בית דין. וְלֹא תִכְחֲשׂוּ • (ב"ק קט) לפי שנאמר (ויקרא ה כב): "וכחש' בה",
משלם קרן וחמש. למדנו ענש, אזהרה מנין? תלמוד לומר: "ולא תכחשו". וְלֹא תִשְׁקְרוּ • לפי שנאמר
(שם): "ונשבע על-שקר", ישלם קרן וחמש. למדנו ענש, אזהרה מנין? תלמוד לומר: "ולא תשקרו". ואל-יבוא
לא תגנבו וְלֹא תִכְחֲשׂוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ • אם גנבת, סופך לנפשות, סופך לשקר, סופך להשבע
לשקר.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

שחיבין עליו מיתת בית דין, בדומה
ל'לא תרצח' ו'לא תנאף' האמורים
בענין. ואילו 'לא תגנבו' האמור כאן,
מדובר בממון בדוגמת 'לא תכחשו'
ולא תשקרו' האמורים כאן בענינו
(משכיל, תפא"י):

וְלֹא תִכְחֲשׂוּ. אזהרה היא על המוציא
אבידה, ועל ה'נפקד' אשר הופקד
אצלו פקדון, שכאשר הבעלים באים
לדרוש אבידתם ופקדונם, לא יכחישו
ויפטור עצמו בטענת שקר. וְלֹא
שִׁנְאָמֶר (לעיל ה, כב) 'וכחש' בה' –
[כאמור (לעיל ה, כב) 'השיב... את
הפקדון אשר הפקד אתו או את
האבידה אשר מצא... ושלם אתו
בראשו וחמשתיו יסף עליו'. תוספת
ה'חומש' היא עונש על השבועה,
ואילו תשלום ה'קרן' הוא עונש על
ההכחשה, והדבר נחשב לעונש, ולא
לתשלום חוב סתם, שכן אפילו הוא
'שומר חנם' הפטור מן האונסין, הרי
משעה שהכחיש יתחייב אף באונסין].
הרי ששם למדנו עונש על המכחיש,
ואולם אזהרה מנין, והלא אין דרך
הכתוב לימן עונש אלא אם כן הזהיר?
תלמוד לומר 'ולא תכחשו' – אזהרה
למכחיש. וכמו כן 'לא תגנבו' שהזכיר
כאן הכתוב היא אזהרה לגנב לענין
עונש תשלומי 'כפל' האמורים בו (ראה

שמות כב, א) (גרא, משכיל):

של ענבים' וענביו התלויים בו הם
'פרטיו' (גרא):
אני ה' אלהיכם. לשון זה כשהוא
אמור אצל מצוות, משמע: נאמן אני
לשלם שכר למקיימי מצותי, וכן אני
דין ליפרע מהעוברים על מצותי
(וכמבאר לעיל ד, ב), וכשאני פורע וגובה
את העונש אני גובה מהם אלא
נפשות. כמו שנאמר (משלי כב, כב) –
'אל תגזל דל וגו' כי ה' יריב ריכם'
וקבע את קבעיהם נפש' [אל תגזול את
הדלים, כי ה' ינקום נקמתם ויגזול מיד
גוזליהם את נפשם]. כי הגזול מתנות
עניים, הואיל והדבר נוגע למחיתו
של העני, נחשב לו העון כעין נפשות
(ק"א: תורה יא)

(יא) לֹא תִגְנְבוּ. הגניבה האמורה כאן
היא אזהרה לגונב ממון. אבל 'לא
תגנבו' שבעשרת הדברות (שמות כ, יא)
היא אזהרה לגונב נפשות [שנאמר
בו (שם כא, טו) 'וגנב איש ומכרו ונמצא
בידו מות יומת']. ומהיכן למדנו שזו
בנפשות וזו בממון? על פי המידה
ששמה: דבר הלמד מענינו, והיא
אחת מן המידות שהתורה נדרשת
בהן, שמשמעותה שכל פסוק שלא
נתפרש במה הוא מדבר, יש לנו
לפרשו בדומה לשאר הדברים
המוזכרים בענינו. ומכאן למדנו על
הגניבה שבעשרת הדברות, שהכתוב
מדבר בגונב נפשות שהוא דבר

(י) לֹא תַעֲזֹלֶל. לא תטול עוללות
שבה. 'עוללת' היא פרי שלא גדל
כראוי, ונשאר בקטנותו עד עת הקטיף
[ומשום כך יש שמשאירים אותו
באילן ואין קוטפים אותו כלל],
והעוללות אשר בפרם, הן אותן
אשכולות הענבים שלא גדלו כראוי,
וענביהם מעטים וקטנים ומרוחקים זה
מזה, והן ניפרות על פי מה שקבעו
חקמים: איזהו 'עוללות'? כל אשכול
ענבים שאין לו לא כסף ולא נטף.
כלומר: לפי שהאשכול הרגיל יש בו
גבעול אמצעי, וממנו יוצאים 'פסיגים'
[כל פסיג הוא 'אשכול' זעיר בעל
ענבים בודדים בלבד], והפסיגים הללו
סמוכים וקרובים זה לזה עד שהם
כשוכבים ונשענים כל אחד על 'כתפי'
חבירו, ועל שם כך הוא נקרא 'כתף'.
ובקצה האשכול למשה, במקום
שנסתיימה יציאת הפסיגים, יוצאים
הענבים מן הגבעול עצמו בשורה
צפופה זה אחר זה, בדוגמת טיפות
הנוטפות הרודפות זו אחר זו, ועל שם
כך הוא נקרא: 'נטף'. אולם 'עוללות',
מתוך שענביהן מועטים וקטנים, אין
בהן 'לא כסף ולא נטף' (רע"ב, מצרע ישיעה
יז, ח) (ספרא):

וּפְרִט פְּרִמֶךָ. גרגרי ענבים [ענבים
יחידים, ולא אשכולות] הנושרים
בשעת בצירה [שכן תיבת 'פרט' הוא
כלשון 'פרט', והאשכול הרי הוא 'כלל']

שיעור יומי ליום ראשון י"ג ניסן ושנים מקרא ואחד תרגום – יט – פרשת קדושים מא

(יב) וְלֹא־תִשָּׁבְעוּ בְשִׁמִּי לְשֹׁקֵר וְחִלַּלְתָּ אֶת־שֵׁם
אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:
יב וְלֹא־תִשָּׁבְעוּ בְשִׁמִּי לְשֹׁקֵר וְחִלַּלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: (שמות כ ז): "לֹא תִשָּׁא אֶת שֵׁם־ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹן". יָכוֹל לֹא יֵהָא חֵיב אֶלָּא עַל שֵׁם הַמֵּיחָד? מִנֵּין לְרִבּוּת כָּל הַכְּנֻיִין? תִּלְמוּד לומֵר: "וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בְשִׁמִּי לְשֹׁקֵר" – כָּל שֵׁם שֵׁשׁ לִי.

(יג) לֹא־תַעֲשֶׂק אֶת־רַעְךָ וְלֹא תִגּוֹל לֹא־תִלִּין פְּעֻלָּת
שְׂכִיר אֹתָךְ עַד־בֹּקֶר:
יג לֹא תַעֲשֹׂק אֶת חֲבֵרְךָ וְלֹא תִגְוֹל וְלֹא תִאֲנֵס לֹא תִבִּית אֲגָרָא דְאֲגִירָא לְוֹתָךְ עַד צִפְרָא:

יג לֹא־תַעֲשֶׂק • (ת"כ) זֶה הַכּוֹבֵשׁ שְׂכֵר שְׂכִיר. לֹא־תִלִּין • לְשׁוֹן נִקְבָּה, מוֹסֵב עַל הַפְּעֻלָּה. עַד־בֹּקֶר • בְּשִׁכְרִי יוֹם הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שִׁינִי־אִתּוֹ מִשְׁשָׁקְעָה חֲמָה, לְפִיכָךְ זְמַן גְּבוּי שְׂכָרוֹ כָּל הַלֵּילָה. וּבִמְקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (דברים כד טו): "וְלֹא־תִבּוֹא עָלֶיךָ הַשֶּׁמֶשׁ", מְדַבֵּר בְּשִׁכְרִי לֵילָה, שֶׁהַשְּׁלֵמַת פְּעֻלָּתוֹ מִשְׁנִיעָלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר, לְפִיכָךְ זְמַן גְּבוּי שְׂכָרוֹ כָּל הַיּוֹם; לְפִי שְׁנִתְּנָה תוֹרָה זְמַן לְבַעַל הַבֵּית, עוֹנָה לְבָקֶשׁ מַעוֹת. (כ"ט ק)

(יד) לֹא־תִקְלַל חֵרֶשׁ וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל
וִירְאָתָךְ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:
יד לֹא תִלְוִי דָלָא שְׁמַע וְקַדֵּם דָּלָא חֲזִי לֹא תִשִּׁים תַּקְלָא וְתַדְחַל מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנָא יי:

יג לֹא־תִקְלַל חֵרֶשׁ • אֵין לִי אֶלָּא חֵרֶשׁ, מִנֵּין לְרִבּוּת כָּל אָדָם? תִּלְמוּד לומֵר (שמות כב כז): "כְּעֶמְקָךְ לֹא תֵאָר".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אֶת פְּעוּלַת הַשְּׂכִיר, כְּדֶרֶךְ הַלְשׁוֹן בְּכָל פְּעוּלָה הַנַּעֲשִׂית לְאַחֲרִים כְּמוֹ 'לֹא תַעֲשֶׂק אֶת רַעְךָ' (כאמרי):

עַד בֹּקֶר. בְּשִׁכְרִי יוֹם הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁשְׂכֵר אוֹתוֹ בַּעַל הַבֵּית לַעֲבוּדַת הַיּוֹם תְּמוּרַת תְּשׁוּלָם בְּסוּפוֹ, שִׁינִי־אִתּוֹ מִן הַעֲבוּדָה מִשְׁשָׁקְעָה חֲמָה, לְפִיכָךְ זְמַן גְּבוּי (גְּבוּיָה) שְׂכָרוֹ בְּמִשְׁךְ כָּל הַלֵּילָה שְׁלֹא־חֲרִי, וְכַאֲמוֹר כֵּאֵן 'לֹא תִלִּין... עַד בֹּקֶר'. וּבִמְקוֹם אַחֵר (דברים כד, טו) הוּא אוֹמֵר 'בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תִבּוֹא עָלֶיךָ הַשֶּׁמֶשׁ' [לֹא תִשָּׁקַע עָלֶיךָ הַשֶּׁמֶשׁ מִבְּלִי תְשׁוּלָם שְׂכָרוֹ], הֲרִי שֵׁשׁ הַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּשִׁכְרִי לֵילָה, שֶׁשְׂכָרוֹ לַעֲבוּדָה בְּמִשְׁךְ כָּל הַלֵּילָה, שֶׁהַשְּׁלֵמַת פְּעוּלָתוֹ מִשְׁנִיעָלָה עֲמוּד־הַשַּׁחַר, לְפִיכָךְ זְמַן גְּבוּי שְׂכָרוֹ כָּל הַיּוֹם שְׁלֹא־חֲרִי. לְפִי שְׁנִתְּנָה תוֹרָה זְמַן לְבַעַל־הַבֵּית עוֹנָה שְׁלִימָה (יּוֹם אוֹ לֵילָה) לְבָקֶשׁ מַעוֹת בְּכָדִי לְשִׁלָּם אֶת מִשְׁכּוּרָתוֹ (כאמרי צ"ח): תוֹרָה יד

(יד) לֹא תִקְלַל חֵרֶשׁ [שְׁאִינוֹ שׁוֹמֵעַ]. מִן הָאֲמוֹר כֵּאֵן אֵין לִי שְׁיָהָא אֲסוּר לְקַלַּל אֶלָּא חֵרֶשׁ בְּלֶבֶד, מִנֵּין לְרִבּוּת כָּל אָדָם? תִּלְמוּד לומֵר (שמות כב, כז) וְנִשְׂאִי בְעֶמְקָךְ לֹא תֵאָר, הוֹסִיף הַכְּתוּב 'בְּעֶמְקָךְ' שְׁלֹא תֵאָמֵר דְּוֹקָא נִשְׂאִי, אֶלָּא כָּל אָדָם בְּעֶמְקָךְ לֹא תֵאָר [וְנִקְטַ' נִשְׂאִי] לְפִי שְׁדֶרֶךְ הַמִּקְלָל לְהַתְרַעַם עַל הַחֲשׁוּבִים בְּעַם כְּגוֹן

הַמֵּיחָד אוֹ בְּאֶחָד מִן הַכְּנֻיִין כְּגוֹן שְׁנִשְׁבַּע בְּמִי שִׁשְׁמוֹ חֲנוּן, וּבְמִי שִׁשְׁמוֹ רַחוּם, וּבְמִי שִׁשְׁמוֹ אֶרֶךְ אַפִּים, וְכִיּוֹצֵא בָהֶן כָּל לְשׁוֹן הֲרִי זוֹ שְׁבוּעָה גְּמוּרָה' (ח"ת ש"ט): תוֹרָה יג

(יג) לֹא תַעֲשֹׂק. זֶה הַכּוֹבֵשׁ (נִמְנָע מִלְשָׁלָם) שְׂכֵר שְׂכִיר עַל עֲבוּדָתוֹ [וְכִמּוֹ שִׁמְצִינוֹ דּוּגְמָתוֹ (דברים כד, יד) 'לֹא תַעֲשֶׂק שְׂכִיר עֲנִי וְאֲבִיוֹן', וְכֵן (מלאכי ג, ח) 'וּבְעֶשְׂקִי שְׂכֵר שְׂכִיר אֲלַמְנָה וְיָתוֹם'] שֶׁכֵּן לְשׁוֹן 'עוֹשֶׂק' – בְּשׁוּנָה מִלְשׁוֹן 'גֹּזֵל' – מִשְׁמַעוֹ 'מְנִיעַת תְּשׁוּלָם'. וְכֵן הַנִּמְנָע מִפְּרַעוֹן הַלְוָאָה, גַּם הוּא קָרִי 'עוֹשֶׂק' (עפ"י רמב"ם פ"א מִהַל' גִּזְלָה וְאִבְדָּה ה"ד): לֹא תִלִּין פְּעֻלַת שְׂכִיר. תִּיבִית 'לֹא תִלִּין' עֲשׂוּיָה לְהַתְפָּרֵשׁ בְּשִׁנֵּי אוֹפְנִים:

א. בְּלִשׁוֹן וְכֵן נִקְבָּה (אֵתָה לֹא תִלִּין) ב. בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה נִסְתַּרְתָּ (הִיא לֹא תִלִּין). עַל פִּי הָאוֹפֵן הָרָאשׁוֹן, הֵיכָּה פִּירוּשׁוֹ שֶׁהָאָדָם לֹא יִלִּין אֶת פְּעוּלַת הַשְּׂכִיר אִתּוֹ, וְאֵילוֹ עַל פִּי הָאוֹפֵן הַשֵּׁנִי, פִּירוּשׁוֹ שֶׁפְּעוּלַת הַשְּׂכִיר לֹא תִלִּין אִתּוֹ. רִש"י מְכַרֵּעַ כְּאוֹפֵן הַשֵּׁנִי: תִּיבִית 'תִּלִּין' הִיא לְשׁוֹן נִקְבָּה, וְהַדְּבָר מוֹסֵב עַל הַפְּעוּלָה שֶׁהִיא לְשׁוֹן נִקְבָּה, וְלֹא עַל הָאָדָם שֶׁהוּא לְשׁוֹן זָכָר, וְכֵן פִּירוּשׁ הַכְּתוּב: עֲלֶיךָ לְשִׁלָּם אֶת פְּעוּלָתוֹ וְאֵל תִּשְׁאִיר אוֹתָהּ אֲצִלְךָ שֶׁהִיא תִלִּין עַד הַבֹּקֶר [שֶׁאֵם הֵיךְ מוֹסֵב עַל הָאָדָם, הֵיךְ לוֹ לְהוֹסִיף מִלַּת 'אֵת' וְלומֵר: 'לֹא תִלִּין

וְלֹא תִשָּׁקְרוּ. הַכְּתוּב מוֹסִיף בְּאִזְרוֹת לְגַבֵּי הָעוֹנֵשִׁים הָאֲמוֹרִים לְמַעַלָּה. לְפִי שְׁנִי־אִתּוֹ (שם) 'וְנִשְׁבַּע עַל שְׂכָר', יִשְׁלַם קָרָן וְחוּמָשׁ [וְתִשְׁלֹם הַחֲמִשָּׁה הֲרִי הוּא עוֹנֵשׁ עַל הַשְּׁבוּעָה, כְּאֲמוֹר], הֲרִי לְמַדְנֵי מִשְׁם הָעוֹנֵשׁ, אוֹלָם אִזְהָרָה מִנֵּין? תִּלְמוּד לומֵר 'לֹא תִשָּׁקְרוּ' – כְּלומֵר, אֵל תִּשָּׁבְעוּ לְשֹׁקֵר:

לֹא תִנְגְּבוּ וְלֹא תִכְחֹשׁוּ וְלֹא תִשָּׁקְרוּ וְלֹא תִשָּׁבְעוּ. הַעֲבִירוֹת הַלָּלוֹ קִשּׁוּרוֹת זוֹ בְּזוֹ, שֶׁאֵם גְּנֻבָּה – סוּפָה לְכַחֵשׁ וְלִטְעוֹן שְׁלֹא גְנֻבָּה, וְכַאֲשֶׁר יוֹכִיחוּ לָךְ כִּי אַכֵּן גְּנֻבָּה סוּפָה לְשֹׁקֵר וְלִהְפָּרִיךְ אֶת הַהוֹכְחוֹת בְּשָׁקָרִים נוֹסְפִים, עַד אֲשֶׁר סוּפָה גַם לִישָׁבַע לְשֹׁקֵר (כ"ב, משה"כ): תוֹרָה יב

(יב) וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בְשִׁמִּי. לְמָה נֵאֱמָר, כְּלומֵר לְמָה הוֹצֵרְךָ הַכְּתוּב לְהוֹסִיף 'בְּשִׁמִּי' אֶלָּא לְפִי שְׁנִי־אִתּוֹ בְּעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת (שמות כ ז) 'לֹא תִשָּׁא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹן', וּמִלְשׁוֹן הָאֲמוֹר שֵׁם הֵיכָּתִי יָכוֹל לומֵר שְׁלֹא יֵהָא חֵיב אֶלָּא עַל שֵׁם הַמֵּיחָד [שֵׁם הַהֲדוּדָה], מִנֵּין לְרִבּוּת כָּל הַכְּנֻיִין – כָּל סוּגֵי שְׁמוֹתֵינוּ וְכְנֻיֵינוּ שֶׁל הַקַּב"ה, שֶׁאֵם עֲלֵיהֶם הוֹדִיר שְׁלֹא לְהִשָּׁבַע בָּהֶם לְשֹׁקֵר? תִּלְמוּד לומֵר 'וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בְשִׁמִּי לְשֹׁקֵר', לְרִבּוּת כָּל שֵׁם שֵׁשׁ לִי (ספרא) [וְרָאָה לְשׁוֹן הַרְמַב"ם (פ"ב מִהַל' שְׁבוּעוֹת ה"ב) 'אֶחָד הַנִּשְׁבָּע... בְּשֵׁם

אם כן, למה נאמר "חרש"? מה חרש מיוחד, שהוא בחיים, אף כל שהוא בחיים. יצא המת, שאינו בחיים (ת"כ). ולפני עור לא תתן מכשול. (ת"כ) לפני הסומא בדבר, לא תתן עצה שאינה הוגנת לו. אל תאמר: מכר שדרך וקח לך חמור, ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו. ויראת מאלהיך. לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה לטובה או לרעה, ויכול להשמיט ולומר: לטובה נתפונתי, לפיכך נאמר בו: "ויראת מאלהיך", המכיר מחשבותיך. וכן כל דבר המסור ללב של אדם העושהו ואין שאר הבריות מפירות בו, נאמר בו: "ויראת מאלהיך".

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק כו, עמוד 141 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

טובת המתענין בלבד

ולפני עור לא תתן מכשול

לפני הסומא בדבר לא תתן עצה שאינה הוגנת לו, אל תאמר מכור שדרך וקח לך חמור ואתה עוקף עליו ונוטלה הימנו (יט, יד. ובפירוש רש"י)
ב'תורת כהנים' על הפסוק הובאו עוד דוגמאות ל"עצה שאינה הוגנת לו", כמו "אל תאמר לו צא בהשקמה כדי שיקפחוהו לסטים, צא בצהרים בשביל שישתרב (שיפהו שרב ושמש. (קרבן אהרן ל'תורת כהנים' שם))." ויש לענין מדוע לא הביא רש"י דוגמאות אלו, והביא רק את הדוגמא ד"מכור שדרך וקח לך חמור".
ויש לומר בפשטות:

הדוגמאות ד"צא בהשקמה" או "צא בצהרים" הם למקרים שהיועץ פגעתו לגרום נזק לחברו, "שיקפחוהו לסטים" או "שישתרב", והאיסור לגרום נזק לחברו, אנו כבר יודעים מאיסורים אחרים, כמו איסור עשית בור וכו' צא בזה. מה שאין כן הדוגמא ד"מכור שדרך וקח לך חמור" אינה דוקא להזיק את חבירו, שהרי יכול להיות שחבירו צריך חמור יותר ממה שצריך שדה, ואם כן אין הדבר מוכרח שעצה זו היא בשביל להזיק את חבירו. וזהו מה שמוסיף האיסור "לפני עור לא תתן מכשול" שאפילו אם לא יזיק את חבירו על ידי עצתו, אסור למניעין לערב בזה שיקולים פרטיים, וכונתו להיות אף ורק לתת "עצה שהוגנת לו", לטובת חבירו בלבד.

♦ יום שני י"ד ניסן ♦

טו לא תעבדון שקר בדינא לא תסב אפי
מספנא ולא תהדר אפי רבא בקושטא
תדינה לחברך:

(טו) לא תעשו עול במשפט לא תשא פניך ולא
תהדר פני גדול בצדק תשפט עמיתך:

ה"א לא תעשו עול במשפט • מלמד שהדין המקלל את הדין קרוי עול, שנאוי ומשקץ, חרם ותועבה, שהעול קרוי תועבה, שנאמר (דברים כה טז): "כי תועבת ה' וגו' כל עשה עול". והתועבה קרויה שקץ וחרם,

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

נתינת עצה שאינה הוגנת, מסיים הכתוב ויראת מאלהיך, לפי שהדבר הזה אינו מסור לבריות לידע אם דעתו של זה שנתן עצה לחבירו, היתה לטובה או לרעה, ויכול להשמיט ולומר: לטובה נתפונתי ולא ידעתי שמתוך עצתי יצא דבר רע. לפיכך נאמר בו ויראת מאלהיך המכיר מחשבותיך ויודע מה היתה פונתך. וכן כל דבר המסור ללב של אדם העושהו ואין שאר הבריות מפירות בו, נאמר בו ויראת מאלהיך: תורה טו

(טו) לא תעשו עול במשפט. אזהרה היא לדיין שלא יעשה עול במשפטו, דהיינו שדין דין אמת, והכתוב מלמד בזה שהדין המקלל את הדין קרוי

בלומר, כל אדם שיש לו ספק בדבר מה, ונזקק לעצתו, הרי הוא כמו 'סומא' לגבי דבר זה, והזהיר הכתוב שלא תתן לו עצה שאינה הוגנת לו, כי דומה הדבר כאילו נתת 'מכשול' לפני העור. ונתנו חכמים דוגמא לכך: אל תאמר לחברך 'מכור שדרך וקח לך חמור', והוא סבור שאתה מניעין לו כן לטובתו, ואילו אתה עוקף עליו – מתחכם עליו במרמה, משום שיש לך חוב אצלו לגבות ממנו, ומן הקרקע שלו אין אתה יכול לגבות (בין שהיא משועבדת לאחרים) לכך אתה מניעין לו לקנות חמור, ולאחר שיקנהו אתה בא ונוטלו הימנו בפרעון חובך (שם)

(משכיל, באמ"ח)

ויראת מאלהיך. אחר שהזהיר על

הדיינים ולקללם (באמ"ח), ומאחר שריבה הכתוב כל אדם, אמר בן למה נאמר 'חרש' כדי ללמד: מה חרש מיוחד שהוא בחיים, בלומר שם 'חרש' הרי אינו שייך אלא באדם חי, אף כל שהוא בחיים, יצא המת שאינו בחיים שהמקלל אינו בכלל אזהרה זו [והוצרך הכתוב למעט את המת, משום שלענין קללת אביו ואמו, חייב המקללם אפילו לאחר מותם (ראה להלן כ, ט) (רא"ם)] (ספרא) (ר"ש משאנ"ץ):

ולפני עור לא תתן מכשול. אין פונת הכתוב במשמעותו הפשוטה בלבד, שלא ישים מכשול בדרכו של הסומא (שאינו רואה) בכדי להפילו, אלא נאמרה כאן אזהרה על כל נתינת 'מכשול' לפני הסומא בדבר הזה.

שְׁנָאֹמֶר (שם 1 כז) "ולא תביא תועבה אל-ביתך והיית חרם כמהו. שֶׁקֶץ תִּשְׁקָצְנוּ וְגו'". **לא-תשא פני-דל**.
(ת"כ) **שלא תאמר**: עני הוא זה והעשיר חזיב לפרנסו, אֲזַכְנוּ בדין ונמצא מתפרנס בנקיות. **ולא תהדר פני גדול**. **שלא תאמר**: עשיר הוא זה, בן גדולים הוא זה, היאך אבלישנו ואראך בבשתו? **ענש יש בדרך**! **לכך נאמר**: "ולא תהדר פני גדול". **בצדק תשפט עמיתך**. **כמשמעו**. **דבר אחר**: הוי דן את חברך לכך זכות (מנהרין לב).

(טז) **לא-תלך רכיל בעמך לא תעמד על-דם רעך** **אני יהוה**
טז לא תיכול קירצין בעמך לא תקום על דמא דחברך אָנָּה יי:

י"א **לא-תלך רכיל**. אני אומר על-שם שכל משלחי מדנים ומספרי לשון הרע, הולכים בבתי רעיהם לרגל מה יראו רע, או מה ישמעו רע לספר בשוק, נקראים 'הולכי רכיל', הולכי רגילה, אשפיימנ"ט בלע"ז. וראיה לדברי, שלא מצינו 'רכילות' שאין פתוב בלשון 'הליכה': "לא תלך רכיל", "הולכי רכיל נחשת וברזל" (ירמיה 1 כח); ושאר לשון-הרע אין פתוב בו הליכה, (תהלים קא ה) "מלשני בסתר רעהו", (שם קכ א): "לשון רמיה", (שם יב ד): "לשון מדברת גדולות". לכך אני אומר: שהלשון הולך ומרגל, שהפ"ף נחלפת בגימ"ל, שכל האותיות שמוצאיהם ממקום אחד מתחלפות זו בזו; ביי"ת בפ"א, וגימ"ל בכ"ף, וקו"ף בכ"ף, ונו"ן בלמ"ד, וזי"ן בצד"י. וכן (שמואל ב יט כח): "וירגל בעבדך", רגל במרמה לאמר עלי רעה, וכן

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

משלחי מדנים (מעוררי ריב) **ומספרי לשון הרע**, מנהגם שהם **הולכים בבתי רעיהם לרגל** (לחפש ולבדוק) **מה יראו רע או מה ישמעו רע** כדי **לספר בשוק**, ועל שם ה'ריגול' שלהם **נקראים 'הולכי רכיל'**, וכאילו נאמר: **הולכי רגילה**, בחילוף הגימ"ל ודכ"ף, **אשפיימנ"ט בלע"ז** [=ריגול]. **וראיה לדברי** שהוא על שם ש'מרגל' בבית אחרים, **שלא מצינו רכילות** במקרא **שאין פתוב בלשון הליכה**, כאן נאמר: **לא תלך רכיל**, וכן מצינו: **'הולכי רכיל נחשת וברזל'** (ירמיה 1 כח) [בנבואת תוכחה לישראל: כולם הולכי רכיל הם, המחזקים את דברי כביהם בנחשת וברזל]; וכן מצינו עוד (שם ט, א) **וְכָל רֵעַ רָכִיל יִהְיֶה**, ואילו **בשאר לשון הרע** כשלא נזכר בו תיבת 'רכיל', **אין פתוב בו הליכה**, כגון **'מלשני בסתר רעהו'** (תהלים קא, ח), **'לשון רמיה'** (שם קב, א), **'לשון מדברת גדולות'** (שם יב, ד) [בינוניים שונים על הדובר לשון-הרע]. **לכך אני אומר, שהלשון רכיל פירושו: הולך ומרגל, שהפ"ף נחלפת לפעמים בגימ"ל, שכל האותיות שמוצאיהם ממקום אחד** (אופן הגיתן ממקום אחד בפה) **הרי הם מתחלפות זו בזו**. כגון **בי"ת** עשויה להתחלף **בפ"א**, משום ששתייהן מוצאיהן מן השפתים, וכן **גימ"ל** מתחלפת **בכ"ף** וקו"ף, ששלישתן מוצאיהן מן החיך (בעומק

עשיר הוא זה, בן-גדולים (חשובים ונכבדים) **הוא זה**, ומתוך שהוא רגיל שהכל מכבדים אותו, הרי ההפסד בדין נחשב אצלו כבזיון, ואם בן היאך **אבלישנו** לפסוק הדין לחובתו **ואראך בבשתו**, שמא **עונש יש בדרך** – **לכך נאמר ולא תהדר פני גדול** – עליך לדון דין אמת בכל אופן שהוא (ק"א): **בצדק תשפט עמיתך**. לפי פשוטו פונת הפתוב היא **כמשמעו**, שעל הדין לשפוט בצדק את עמיתו בעלי הדין. **דבר אחר** דרשו בו חכמים: לא בדין ושני בעלי דין, אלא הדברים אמורים גם בכל אדם לגבי חבירו, וכך הוא אומר: **הוי דן את חבירך לכף זכות**, כגון אם ראית דבר-מה חשוד אצל חבירך ואתה יכול לדון אותו הן לזכות והן לחובה, יש לך לחפש ולמצוא צד זכות ולשפוט אותו בצדק ונלמדו בן מתוך שנאמר 'עמיתך' בלשון יחיד (ולא 'עמיתך' ביו"ד נוספת – לשון רבים) ומשמע מכך שהכתוב מלמד גם על שפיטה מסוג אחר, כאשר ה'נשפט' הוא אדם יחיד בלבד, ולא כ'משפט' ממש שיש בו שני בעלי דין. ומצינו לשון משפט שהוא שייך גם על היחיד, כמו שנאמר (תהלים 118 ט) **'שפטני ה' בצדק'** (מלבי"ם): תורה טז (טז) **לא תלך רכיל**. פונת הפתוב שלא יוציא אדם דבת חבירו, ויגלה ענייניו לאחרים. ומדוע הוא קרוי 'רכיל'? **אני אומר, על שם שכל**

עול, ומתוך כך למדנו שהוא גם קרוי **שנאוי ומשוקץ, חרם ותועבה**, לפי שה'עול' קרוי **תועבה**, כמו שנאמר בענין איסור החזקת מאוני מרמה (דברים כה, טו) **לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה וקטנה... כי תועבת ה' וגו' כל עשה עול**; וה'תועבה' הרי היא קרויה **'חרם' ו'שקץ'**, כמו שנאמר [בענין עבודה זרה] (שם 1, כה) **'לא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו וגו'**, וכמו כן נקרא 'שנאוי', לפי שמצינו לשון שנאה אצל תועבה, כמו שנאמר (שם יב, לא) **'כי כל תועבת ה' אשר שנא עשו (הגונים) לאלהיהם'** (מלבי"ם): **לא תשא פני דל**. למה הוצרך להוסיף אזהרה מיוחדת שלא להטות את הדין לטובת העני, והלא כבר נאמר למעלה **'לא תעשו עול במשפט'**? אלא שלא **תאמר 'עני הוא זה, והעשיר חזיב לפרנסו בתורת צדקה, לכך אֲזַכְנוּ בדין ונמצא מתפרנס בנקיות'** (ללא בושפת פנים), ותהיה סבור שאין בזה משום קלקול הדין, כי צדקה אתה עושה עמו. לכך נאמר **'לא תשא פני דל'** – הצדקה אינה נעשית מתוך עול במשפט, כי אם בנדבת לבו של העשיר (ספרא) (רא"ם, ג"א, ח"ח): **ולא תהדר פני גדול**. גם לגבי אדם חשוב הוצרך להזהיר במיוחד שלא להטות הדין לטובתו, **שלא תאמר**

(תהילים טו ג): "לא רגל על-לשנו", וכן רובל, הסותר ומרגל אחר כל סחורה, וכל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים, על-שם שמחזר תמיד בעירות, נקרא 'רובל' לשון רוגל. ותרגומו: "לא תיכול קורצין", כמו (דניאל ג ח): "ואכלו קרציהון די יהודיא"; "אכל בה קרצא בי מלכא". נראה בעיני, שהיה משפטים לאכל בבית המקדש דבריהם שום הלעטה, והוא גמר חזק, שדבריו מקימים ומעמידים על האמת, ואותה הלעטה נקראת: "אכילת קורצין", לשון "קרץ בעיניו" (משלי י א), שפן דרך כל הולכי רכיל לקרץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן, שלא יבינו שאר השומעים. **לא תעמוד על-דם רעך**. לראות במיתתו ואתה יכול להצילו (ת"כ), כגון: טובע בנהר, וחייה או לסטים באים עליו. אני ה' נאמן לשלם שכר, ונאמן להפריע.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות חלק לב, עמוד 120 – מותך 'לקראת שבת')

לא תעמוד על דם רעך – גדר חיובי

לא תעמוד על-דם רעך

לראות במיתתו, ואתה יכול להצילו (יט, טז. ובפירוש רש"י)

וצריך להבין, הרי פונת הכתוב היא לחיוב את האדם לעשות כל מה שביכולתו להצלת חברו – ומדוע זה נאמר בלשון שלילה, ולא בלשון חיובי – להציל החבר, על-דרך שמצינו במצות הצלת ממוחן חברו, "עזוב תעזוב עמו" "השב תשיבנו לו" וכו'?

ויכן בהקדים הקושיא, דלכאורה דין זה נלמד בקל-וחומר מהחיוב להצלת ממוחן חברו, ומפני מה הוצרך להכתב הצווי ד"לא תעמוד וגו'"?? ויש לומר דזוהי פונת רש"י בפרשו "לראות במיתתו וכו'", כלומר אין פונת הכתוב לחדש את עצם החיוב להצלת חברו מספנת מות (הנלמד מקל-וחומר כנ"ל), אלא מדבר פאן במצב מיוחד הנותן מקום לומר שמתר לאדם לעמוד ולהתעכב מלהציל, ועל-זה בא צווי הכתוב "לא תעמוד וגו'".

והינו כשחברו נמצא במצב של סכנה פזו שהצלתו כרוכה בספק סכנה לחייו של המציל, היה מקום לומר שבמקרה כזה יכול להתעכב ולעמוד מלהצילו, ועל-זה בא הכתוב ומזהיר "לא תעמוד וגו'" שאסור לעמוד אלא יש להציל החבר, אלא-אם-כן יש ספק ב"אתה יכול להצילו", הינו אם פעולת ההצלה יכולה לגרום סכנה למציל באפן שהיא מטילה ספק באפשרות ההצלה, שאז אין בזה חיוב. וזהו דיוק לשון רש"י "ואתה יכול להצילו".

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

'אכילת קורצין', לשון 'קורץ בעיניו'
(משלי א יא) [רומז בעיניו דברי מרמה או לעג, שפן דרך כל הולכי רכיל לקרוץ בעיניהם ולרמוז דברי רכילותן, שלא יבינו שאר השומעים, וזהו שתרנגם אונקלוס 'לא תיכול קורצין' – אכילה שיש בה קריצות עינים. כלומר אל תדבר על חבירך דברי מלשינות [ולאו דווקא מלשינות של דבר רע, אלא הוא הדין כל דבר שחבירו מקפיד עליו שלא לגלותו לאחרים, הרי זה בכלל איסור 'רכילות'] (באמ"ח, משכיל ומפשיס):

לא תעמוד על דם רעך. באשר חיי רעך נתונים בסכנה, אל תעמוד מנגד לראות במיתתו ואתה יכול להצילו ואינך מציל. כגון אדם הטובע בנהר, ואדם שחיה או לסטים (גזלנים) באים עליו (סנהדרין עג, (רשב"ם):

אני ה'. הנאמן לשלם שכר למקיימים את אזהרותי, ונאמן ליפריע ולהעניש את העוברים עליהם (וכמובא לעיל יח, ב) (רא"ם): תורה יז

נקרא 'רובל', ומקור בולם מלשון 'רוגל'.
רש"י חזר לתחילת הענין ומבאר את דברי התרגום על הפסוק 'לא תלך רכיל': **ותרגומו** באונקלוס: **'לא תיכול קורצין'** [לא תאכל סעודת 'קריצות' (כדלהלן)], והוא בינוי לדברי מלשינות, כמו שנאמר (דניאל ג ח) **'ואכלו קרציהון די יהודיא'** [הכשדים באו אל המלך נבוכדנצר והלשינו בפניו על אודות חנניה מישאל ועזריה שלא רצו להשתחוות לפסלם], וכן מצינו בלשון התלמוד (ברכות נח) **'אכל ביה קורצא בי מלכא'** [הלשין בבית המלך]. ונראה בעיני טעם ביטוי זה, לפי שהיה משפטים (מנהג הגוים ומלשיניהם) **לאכול בבית המקדש-דבריהם שום הלעטה** [לטעום דבר-מה, אם לגימה או סעודה. כלשון הכתוב (בראשית כה, ל) 'הלעיטני נא'], והוא היה אצלם פאות וסימן של גמר וחזק שדבריו מקיימים ונעמידם על האמת, ואותה הלעטה נקראת

הפה סמוך לגרון). ונו"ן בלמ"ה, ששתייה מן הלשון, וזו"ן בצד"י ששתייה מן השיניים. וכן מצינו במקרא גם לשונות של 'ריגול' (בגמ"ל) המשמשים פאותה משמעות כמו 'רכיל'. כגון: **'וירגל בעבדך'** (שמואל-ב יט, כח) – **רגל במרמה לאמר עלי רעה** [דברי מפיבולשת בן שאול אל המלך דוד: אל תאמין לדברי העבד ציבא פי הוא בא במרמה לרגל בביתי, ולדבר עלי רעות], וכן מצינו: **'לא רגל על לשוני'** (תהלים טו, א) [הכתוב מונה את מעלותיו של הצדיק: לא רגל ברעהו להעלות על לשונו דיבור רע עליו]; וכן אדם העוסק במכירת דברים שהוא מוליך ומביא ממקום למקום, קרוי **'רובל'**, על שם הסיבוב והריגול, שהוא סותר ומרגל במקומות שונים לבדוק ולברר אחר כל סחורה היכן לקנותה והיכן למכרה. וכן כל המוכר בשמים להתקשט בהם הנשים – על שם שמחזר תמיד בעירות, גם הוא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חל"ב ע' 125)

לא תעמד על דם רצח (יט, טז) **לראות במיתתו ואתה יכול להצילו** (רש"י) עצם העבדה שנוצמן לה "לראות במיתתו" של אדם – מוכיחה ש"אתה יכול להצילו", ורק לשם כך זמן לה הקב"ה לראות זאת. ומכאן יש ללמד הוראה לדורנו: בדורנו נמצאים רבים מבני ישראל בסכנת טביעה רוחנית. יש לדעת, איפוא, שעל כל אחד ואחת חלה החובה לעסוק בהצלתם של יהודים אלו – שכן עצם העבדה שנוצמן לו לראות ולדעת שישנם יהודים הנמצאים בסכנה שפזו, מוכיחה שנתנו לו הכחות הדרושים להצילם!

לֹא־תִשָּׂא אֶת־אֲחִיךָ בְּלִבְבְּךָ הוֹכֵחַ תוֹכִיחַ (יז) **אֶת־עַמִּיתְךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא:** **חֲטָא וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֲטָא** • לא תלבין את פניו ברבים.

לֹא־תִקֵּם וְלֹא־תִטּוֹר אֶת־בְּנֵי עַמְּךָ וְאַהֲבַת לְרַעְךָ (יח) **כְּמוֹךְ אֲנִי יְהוָה:** **יח** לא תקום ולא תטור את בנך דבך לבני עמך ותרחם לחברך כחברך אגא יי:

חש"י • **לֹא־תִקֵּם** (יזמא כג) **אמר לו: השאילני מגלך! אמר לו: לאו. למחר אמר לו: השאילני קרדמך! אמר לו: איני משאילך, בדרךך שלא השאלתי – זו היא נקימה. ואיזו היא נטירה? אמר לו: השאילני קרדמך! אמר לו: לאו. למחר אמר לו: השאילני מגלך! אמר לו: הא לך, ואיני כמותך שלא השאלתי – זו היא נטירה, שנטור האביה בלבד, אף-על-פי שאינו נוקם. ואהבת לרעך כמוך • (ח"ט) אמר רבי עקיבא: זה כָּלל גדול בתורה.**

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות חלק יז, עמוד 215 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מצות אהבת ישראל בדרך הפשט

ואהבת לרעך כמוך

זה כָּלל גדול בתורה (יט, יח. ובפירוש רש"י)

יש לעיין, מה מוסיף בהגנת הכתוב, זה שמצות "ואהבת" היא "כלל גדול", שלכן מביאו רש"י בפרושו? ויש לבאר, דהנה הקשה הרמב"ם האץ שיה' לצוות על כל אדם שיאהב את כל אחד מישראל "כמוך", הרי "לא יקבל לב האדם שיאהוב את חברו כאהבתו את נפשו"? ועוד יש להקשות, אם נצטוונו לאהב כל אחד מישראל "כמוך", מדוע צונו התורה גם על שאר ציוויים שבין אדם לחברו כמו צדקה, גמילות חסד, אסור גנבה, גזלה, נקימה, נטירה וכיוצא בזה, הרי מובן מאליו שפשע אדם יקום את הצווי לאהב כל אחד מישראל כגופו, ודאי יקום את כל המצוות האלו? וזהו שמפרש רש"י "זה כָּלל גדול בתורה", שבזה מתרץ ב' קשיות אלו בחדא מחתא. שבדרך הפשט אין מצות "ואהבת" מצוה בפני עצמה, אלא הכלל של המצוות שבין אדם לחברו.

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

אף לא תטור [נטירה] הוא לשון 'שמירה', כמו שנגמר (שיר השירים א, ו) 'כרמי שלי לא נטירת' (ספרא, יומא כג.) (משכיל, מצ"א): **ואהבת לרעך כמוך. אמר רבי עקיבא, זה כָּלל גדול בתורה – כלומר פסוק זה שעניינו אהבת הבריות, הוא עיקר ויסוד גדול הכולל בתוכו הרבה מצוות שבתורה (כל המצוות שבין אדם לחברו), שכולן הן כפריטים הנובעים ויוצאים מתוך המצוה הכללית הזאת: ואהבת לרעך כמוך** (ספרא) (החינוך רמ"א): תורה יט

השאילתי אתה את המגל – זו היא נקימה, לפי שהשנאה השמועה בלבד הביאתו גם לידי מעשה, שנהג בו מנהג נקמה ולא השאילו. ואיזו היא נטירה? אמר לו 'השאילני את קרדומך', אמר לו 'לאו'. למחר אמר לו 'השאילני מגלך', אמר לו 'הא לך' – קח לך את המגל, והנה רואה כי איני כמותך שלא השאלתי – זו היא נטירה, שנטור האביה (שומר את השנאה) בלבד, אף-על-פי שאינו נוקם בו שהרי השאילו. וזהו שאמר הכתוב 'לא תקם ולא תטור' – לא רק שלא תקום אלא

(יז) ולא תשא עליו חטא. כשאתה מוכיחו, השמר שלא תלבין את פניו ברבים, כי אם תביישנו, הרי יתנה בך חטא [והלשון 'לא תשא עליו' פירושו: לא יגרם לך בסבתו (ראה דוגמה להלן כב, ט) (ספרא) (רא"ם, מלבי"ם): תורה יח] **(יח) לא תקום ולא תטור.** איזו היא 'נקימה' ואיזו היא 'נטירה': אמר לו לחברו 'השאילני מגלך' (כלי שקוצרים בו את התבואה). אמר לו 'לאו'. למחר, הוצרך חברו ל'קרדום' (כלי העשוי לחטוב בו עצים). אמר לו 'השאילני קרדומך', אמר לו 'איני משאילך, בדרךך שלא

ואם כן: א. כבר מציינו בכמה מקומות שהתורה מפרשת הן את הפלל והן את הפרטים שנובעים מהפלל, ומתורצת קשיא הב'.

ב. מכיון שמצוות "ואהבת" – "כמוך" היא הצייוי הפללי לקיים את כל המצוות שבין אדם לחברו, הרי קיום מצוה זו הוא על-ידי קיום "הפרטים" שהם המצוות שבין אדם לחברו.

ומכיון שהמצוות שבין אדם לחברו הם דברים שבמעשה, ללא כל התייחסות לרגש האדם, הרי הוא יכול לקיים או להמנע מעשייתו בכל עת, וממילא אין קשיא האף אפשר לצוות על אהבת כל אחד מישראל "כמוך", כי ציווי זה הוא הצייוי הפללי לקיים את כל המצוות שבמעשה שבין אדם לחברו.

יט ית קימי תטרוני בעירך לא תרפב ערובין
חקלך לא תזרע ערובין ולבוש ערובין
שעטנא לא יסק עלך:

(יט) אַתְּ-חַקְתִּי תִשְׁמְרוּ בְּהַמַּתֵּךְ לֹא-תִרְבִּיעַ בְּלֹאִים
שׁוֹדֵךְ לֹא-תִזְרַע בְּלֹאִים וּבִגְדְּךָ שֶׁעֲטָנוּ לֹא
יַעֲלֶה עָלֶיךָ:

כ"א אַתְּ-חַקְתִּי תִשְׁמְרוּ • וְאֵלּוּ הֵן: בְּהַמַּתֵּךְ לֹא תִרְבִּיעַ בְּלֹאִים וגו'. חֲקִים אֵלּוּ גְזֵרוֹת מֶלֶךְ, שְׂאִין טַעַם לְדַבֵּר. וּבִגְדְּךָ בְּלֹאִים • לָמָּה נֶאֱמַר? לִפִּי שְׂנֵאָמֶר: "לֹא תִלְבַּשׁ שֶׁעֲטָנוּ צֹמֶר וּפְשָׁתִים יַחְדָּו". יָכוֹל לֹא יִלְבַּשׁ גִּזִּי צֹמֶר וְאֶנִּיצִי פֶשֶׁתָּן? תִּלְמוּד לומר: "בִּגְדְּךָ". מִנֵּין לְרִבּוֹת הַלְבָדִים? תִּלְמוּד לומר: "שֶׁעֲטָנוּ". דָּבָר שֶׁהוּא שׁוּעַ, טוֹי וְנוֹז. וְאוֹמֵר אָנִי: נָזִו לְשׁוֹן דָּבָר הַנִּמְלָל וְשׁוֹזֵר עִם זֶה לְחִבְרוֹ. מִישְׁטִי"ר בְּלַע"ז, כְּמוֹ: (מ"ק י"ב) 'חֲזִינָן לְנִזְיָ דְּאִית בְּהוֹן', שְׂאֵנוּ מְפָרְשִׁים לְשׁוֹן כְּמוֹשׁ, פְּלִישְׁטִי"ר. א. וְלְשׁוֹן "שֶׁעֲטָנוּ", פֶּרֶשׁ מִנַּחֵם: מַחְבֶּרֶת צֹמֶר וּפְשָׁתִים.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

משמעות תיבה זו הוא לשון 'מלילה' (שפשוף וגלגול דבר דק בין האצבעות). ומטעם שהדרך למלול את החוט השזור כשאוחזו בשעת האריגה [שלא תתפרק שזירתו], לכך נקראת כל פעולת אריגת החוטים בלשון 'נוז', על שם מלילתם. ובכמו שמצינו בעין זה בלשון התלמוד (מועד-קטן י"ב) 'חזיין לנזי דאית בהון' [הדברים אמורים שם כטעם להיתר קצירת שומשומים בחול המועד, אף שעדיין לחים הם ואינם ראויים לשימוש לצורך המועד, בכל זאת הואיל ויש מהם שכבר נתייבשו ונמללים ביד, מותרת כל הקצירה בגללם]. הרי שעיקר פירוש 'נוז' הוא לשון 'מלילה', כְּאִמֹר, אף לגבי שעטנו משמשת התיבה לענין אריגת החוטים ועירבובם, מִישְׁטִי"ר בְּלַע"ז [=לחבר ולערבב]. וְלְשׁוֹן "שֶׁעֲטָנוּ" פֶּרֶשׁ מִנַּחֵם, מַחְבֶּרֶת צֹמֶר וּפְשָׁתִים – כְּלומר, על פי פשט הלשון, תיבת 'שעטנו' איננה תיבה מורכבת, אלא תיבה אחת היא שפירושה מינים שונים המחוברים, ופירש לך הכתוב שהמדובר הוא בחיבור של 'צמר ופשתים' דווקא, אלא שהוסיפו חכמים לדרוש באותיותיה: 'שוע טווי ונוז' (באמ"ח, מלבי"ם, ב"ב ומפרשים): תורה ב

יריעת בד העשויה ללא טוית חוטים ואריגה, אלא על ידי שריית גזי הצמר או סיבי הפשתן במים המעורבים בדבק, ולאחר סחיטתן ממי הדבק כובשים ומדקקים אותם במכבש עד שנעשה הכל גוש אחד, כדוגמת בד עבה הראוי לתפור ממנו בגדים]. תִּלְמוּד לומר 'שעטנו', שעל פי משמעות תיבה זו, אין הלבדים בכלל האיסור. כי תיבת 'שעטנו' מורכבת משלש תיבות, שמשמעותם, דָּבָר שְׁהוּא 'שוע טווי ונוז'. והם שלשה שלבים עיקריים במלאכת עשיית הבגד: 'שוע' פירושו ההקלת הצמר או הפשתים במסרק טרם טויתם (ובכך נאחזים הם ונצמדים זה לזה); 'טווי' – כמשמעו, טויתתן לחוטים; 'נוז' – אריגת החוטים ועשייתם למרדך אחד. ומן התורה אין איסור שעטנו אלא אם כן נעשו בבגד כל שלשת השלבים כשהצמר עם הפשתים יחדיו. ולפיכך, אותן הלבדים שלא נתאחדו בהם שני המינים בדרך טויה ואריגה, אלא נדבקו כמו 'שוע' בלבד, מותרים הם מן התורה [אף אסורים מדרבנן]. ומבאר רש"י דדוק הלשון: וְאוֹמֵר אָנִי, שְׁתִּיבַת 'נוז' שפירושה 'ארוג', הוא לְשׁוֹן דָּבָר הַנִּמְלָל וְשׁוֹזֵר זֶה עִם זֶה לְחִבְרוֹ. כְּלומר, עִיקֵר

(יט) אַתְּ חַקְתִּי תִשְׁמְרוּ. לְשׁוֹן זֶה אֵינוֹ בְּצִיּוּי בִּפְנֵי עֲצָמוֹ לְשִׁמּוֹר אֶת חֻקִּי, אֶלֶּא הוּא בֹא בְּהַקְדָּמָה לְאוֹתָן הַמִּצְוֹת שֶׁהַכְּתוּב מוֹנֶה וְהוֹלֵךְ, וְאֵלּוּ הֵן: בְּהַמַּתֵּךְ לֹא תִרְבִּיעַ בְּלֹאִים וגו'. וְהֵם נִקְרָאִים חֲקִים, כִּי מִצְוֹת אֵלּוּ הֵן כְּגִזְרוֹת מֶלֶךְ הַמְּחַקֵּק וְגִזְרֵי עַמּוֹ, שְׂאִין טַעַם יָדוּעַ לְדָבָר (חזקוני, ש"ע): וּבִגְדְּךָ בְּלֹאִים. בִּגְדְּךָ הָעֲשׂוּי מִמִּינִים שׁוֹנִים. אִיסוּר זֶה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת וּבְלִשׁוֹנוֹת שׁוֹנִים, וּמִתּוֹךְ שְׁנֵי הַכְּתוּבִים לְמַדְנוּ מֵהֶם הַמִּינִים הָאֲסוּרִים בְּתַעֲרוּכָתָם, וּמֵהוּ אוֹפֵן הַתַּעֲרוּכָתָה שְׂאִסְרָתָהּ תּוֹרָה: לָמָּה נֶאֱמַר כָּאֵן לְשׁוֹן 'בִּגְדְּךָ' לִפִּי שְׂנֵאָמֶר (דברים כב, יא) "לֹא תִלְבַּשׁ שֶׁעֲטָנוּ צֹמֶר וּפְשָׁתִים יַחְדָּו", וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא הוֹזְכְּרָה שֶׁם תִּיבַת 'בִּגְדְּךָ', הֵייתִי יָכוֹל לומר שֶׁלֹּא יִלְבַּשׁ אָדָם אֶפִּילוֹ גִּזִּי צֹמֶר וְאֶנִּיצִי פֶשֶׁתָּן יַחְדָּו, כְּלומר שֶׁלֹּא יַעֲטוּף עֲצָמוֹ בְּחִיתִי צֹמֶר הַגְּזוּזִים כְּמוֹ שֶׁהָן, יַחַד עִם גִּבְעוּלֵי פֶשֶׁתָּן מְנוּפָצִים כְּמוֹ שֶׁהָן, טֶרֶם טוֹוִיתָן לְחוּטִים וְאֶרִיגָתָן לְבִגְדִי; תִּלְמוּד לומר כָּאֵן 'בִּגְדְּךָ', שֶׁהִיוּ שְׁנֵי הַמִּינִים מְחוּבְּרִים יַחְדָּו לְבִגְדִי אֶחָד. וּמִנֵּין לְרִבּוֹת אֶת הַלְבָדִים הָעֲשׂוּיִים מִצֹּמֶר וּפְשָׁתִים שֶׁגַּם הֵם בְּכָלֵל הַהִיתָר, הֵגַם שֶׁהֵם מְחוּבְּרִים הֵיטֵב בִּבְגָד אֶחָד? [לְבָדִי] =

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 227)

שָׁדֵךְ לֹא תִזְרַע פְּלִאִים (יט, יט) וְקִשְׁוֹ, לְמַה הַקָּדִים פָּאָה וְלָקֵט לְכֹלָאִים, אִי שְׁרִיעָה קוֹדֶמֶת לְקִצְיָהּ. וְיֵשׁ לֹמֵר, דְּהַנָּה הַצִּדְד־הַשְּׁנִי בֵּין פָּאָה וְלָקֵט וְכֹלָאִים הוּא - שְׁמִירָה עַל הַבְּדֵלָה שֶׁקֵּבַע ה'. **פָּאָה וְלָקֵט** - ה' הַבְּדִיל אֶת יְבוֹל הַשָּׂדֶה לְשָׁנִי חֲלָקִים; אֶחָד שֶׁיֵּךְ לְבַעַל הַשָּׂדֶה וְאֶחָד שֶׁיֵּךְ לַעֲנִיִּים. **פְּלִאִים** - ה' הַבְּדִיל אֶת הַצִּמְחִים לְמִינִים שׁוֹנִים. וְהַבְּדֵלָה הַרוּחָנִית שֶׁל פָּאָה וְלָקֵט הִיא הַמְקוֹר וְהַסִּבָּה לַהַבְּדֵלָה הַגִּשְׁמִית שֶׁל פְּלִאִים.

כַּוְנָה אֲרִי יִשְׁכּוּב עִם אֶתְמָא שְׁכֶבֶת זֶרַע
וְהִיא אֶתְמָא אֲחִידָא לְגַבֵּר וְאֶתְפָּרְקָא לֹא
אֶתְפָּרְיָקָא בְּכֶסֶף אוֹ חֲרוּתָא לֹא אֶתְיַהֲיֶבֶת
לֹא בְּשִׁטְר בְּקֶרְתָּא תְּהִי לֹא יוֹמָתוֹן אֲרִי לֹא
אֶתְחַרְרֵת:

(ב) וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשְׁהוֹ שְׁכֶבֶת־זֶרַע וְהוּא
שִׁפְחָה נַחֲרַפֶּת לְאִישׁ וְהַפִּדָה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֲפָשָׁה
לֹא נִתְּנָה לָהּ בְּקֶרֶת תְּהִיָּה לֹא יוֹמָתוֹ כִּי־לֹא חֲפָשָׁה:

כַּוְנָה נַחֲרַפֶּת לְאִישׁ • מִלְּעֵדֶת וּמִיַּחֲדָת לְאִישׁ, וְאִינִי יוֹדַע לוֹ דְּמִיּוֹן בְּמִקְרָא. וּבְשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית (קִידוּשִׁין ו') שִׁפְחָה שִׁפְחָה וְחֲצִיָּה בֵּת חוֹרִין הַמְאֻרְסֶת לְעֶבֶד עֲבָרִי שֶׁמֶתֵר בְּשִׁפְחָה, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְהַפִּדָה לֹא נִפְדָּתָה • פְּדִיָּה וְאִינִי פְּדִיָּה, וְסֵתֶם 'פְּדִיּוֹן' בְּכֶסֶף (ת"כ. גִּישׁוֹן לט). אוֹ חֲפָשָׁה • בְּשִׁטְר. בְּקֶרֶת תְּהִיָּה • הִיא לֹקָה וְלֹא הוּא. יֵשׁ עַל בֵּית־דִּין לְבַקֵּר אֶת הַדְּבָר, שֶׁלֹּא לְחִיבּוֹ מִתָּה, כִּי לֹא חֲפָשָׁה וְאִין קְדוּשָׁה קִידוּשִׁין גְּמוּרִין. וְרַבּוּתֵינוּ (כְּרִיתוֹת יא) לְמַדּוּ מִכָּאן, שְׁמִי שֶׁהוּא בְּמִלְּקוֹת יֵהָא בְּקִרְיָא, שֶׁהַדִּינִים הַמְּלָקִין קוֹרִין עַל הַלֹּקָה (דְּבָרִים כח נח"ט): "אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת וְגו'... וְהַפִּלָּא ה' אֶת־מַכְתָּךְ וְגו'". כִּי־לֹא חֲפָשָׁה • (מַכּוֹת כג) לְפִיכָךְ אֵין חֵיב עָלֶיהָ מִתָּה, שְׂאִין קְדוּשָׁה קִידוּשִׁין. הָא אִם חֲפָשָׁה - קְדוּשָׁה קִידוּשִׁין וְחֵיב מִתָּה.

רש"י כפשוטו - מהדורות לשם

כְּשֶׁאֵר אֶשֶׁת אִישׁ. וְרַבּוּתֵינוּ לְמַדּוּ
שְׂאִינָה פְּטוּרָה לְגַמְרִי אֶלָּא הִיא
בְּמִלְּקוֹת, וְדָרְשׁוּ לְשׁוֹן בְּקוֹרֶת תְּהִיָּה
- 'תִּהְיֶה בְּקִרְיָא', כְּלֹמֵר תִּהְיֶה
בְּעוֹנֶשׁ שְׁנוּהֶג בּוֹ דִּין קִרְיָא דְּהִינּוּ
'מִלְּקוֹת', שֶׁהַדִּינִים הַמְּלָקִין קוֹרִין עַל
הַלֹּקָה בְּשָׁעָה שֶׁמְּלָקִין אוֹתוֹ אֶת
הַפְּטוּקִים: 'אִם לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת'
וְגו' 'וְהַפִּלָּא ה' אֶת מַכּוֹתֶיךָ' וְגו' (דְּבָרִים כח, נח"ט) (עפ"י הַג' בַּמִּשְׁנָה בְּשֵׁם
מַפְרִשִׁים):

תְּהִיָּה. הִיא לֹקָה וְלֹא הוּא, כְּלֹמֵר,
הַשִּׁפְחָה לֹקָה וְלֹא זֶה שְׂבָא עָלֶיהָ [שֶׁבֶן
עַל פִּי הַדָּרֵשׁ הָאִמּוֹר לְמַעְלָה, שֶׁלִּשְׁוֹן
'בְּקוֹרֶת' פִּירוּשׁוֹ מִלְּקוֹת, הֲרִי 'בְּקוֹרֶת
תְּהִיָּה' הוּא כְּמוֹ 'בְּמִלְּקוֹת תְּהִיָּה',
וּמִכָּאן אֵנוּ דוֹרְשִׁים: וְלֹא 'בְּמִלְּקוֹת
יִהְיֶה']:

כִּי לֹא חֲפָשָׁה. לְפִיכָךְ זֶה שְׂבָא עָלֶיהָ
אֵין חֵיב עָלֶיהָ מִתָּה, שְׂאִין קְדוּשָׁה
קִידוּשִׁין. הָא - מִכָּלל זֶה אֶתְהָ שׁוּמַע,
שְׂאִם חֲפָשָׁה לְגַמְרִי, אִם בְּשִׁטְר אוֹ
בְּפְדִיּוֹן כֶּסֶף, הֲרִי מַעֲתָה יִשְׂרָאֵלִית
גְּמוּרָה הִיא וְהַמְקוֹדֶשׁ אוֹתָהּ קְדוּשָׁה
קִידוּשִׁין, וְהָבָא עָלֶיהָ חֵיב מִתָּה
כְּשֶׁאֵר אֶשֶׁת אִישׁ (סְפָרָא) (ר"א, ג"א):
תורה כא

אֶת בֵּת חוֹרִין'. ב. כְּשֶׁהִיא נוֹתֶנֶת לְאָדוֹן
כֶּסֶף פְּדִיּוֹנָה. וְכֹאשֶׁר רַק אָדוֹן אֶחָד
מִשְׁנֵי אֲדוֹנִיָּה עֲשָׂה כֵּן, הֲרִי הִיא
מִשְׁוֹחֲרֶרֶת לְחֻצְאִין [ר"א]:
וְהַפִּדָה לֹא נִפְדָּתָה. פְּדִיָּה וְאִינִי
פְּדִיָּה. כְּלֹמֵר פְּדִיָּה לְחֻצְאִין, רַק
מֵאָדוֹן אֶחָד. וְכֵן אֹמֵר הַכְּתוּב:
'וְהַפִּדָה' לְגַמְרִי - 'לֹא נִפְדָּתָה'. וְסֵתֶם
לְשׁוֹן פְּדִיּוֹן הוּא בְּכֶסֶף [כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ
(בַּמְדַּבֵּר יז, טו) 'פְּדִיּוֹן מִכָּן חֲדָשׁ תִּפְדֶּה
בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים] (ג"א,
לש"ר):

אוֹ חֲפָשָׁה. שְׁחָרֹר בְּשִׁטְר לֹא נִתֵּן
לָהּ, כִּי אִם מֵאָדוֹן אֶחָד בְּלֶבֶד
וְנִמְהָלָשׁוֹן 'לֹא נִתֵּן לָהּ' לְמַדּוּ
שֶׁחֲפָשָׁה הָאִמּוֹרָה כָּאן פִּירוּשׁוֹ
שִׁטְר, כִּי הוּא דָּבָר הַנִּתֵּן לִידָה, אֶבֶל
כֶּסֶף הַפְּדִיּוֹן הֲרִי הוּא נִתֵּן לְאָדוֹן וְלֹא
לָהּ (ד"ח) (סְפָרָא):

בְּקֶרֶת תְּהִיָּה. לְשׁוֹן 'בְּקוֹרֶת' מִשְׁמַעוֹ
'עֵינִן וְהַבְּחָנָה'. וְכֵן פִּירוּשׁוֹ: יֵשׁ עַל
בֵּית דִּין לְבַקֵּר הַדְּבָר וְלַהֲבָחִין בֵּין
זוֹ לְאֶשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה שֶׁלֹּא לְחִיבָה
מִתָּה, כִּי הֲרִי לֹא חֲפָשָׁה לְגַמְרִי,
וְעִדִּין חֲצִיָּה שִׁפְחָה, וְאִין קְדוּשָׁה
גְּמוּרִין לְפִי שְׂאִין הַקִּידוּשִׁין תּוֹפְסִין
בְּשִׁפְחָה, לְפִיכָךְ אֵין כָּאן עוֹנֶשׁ מִתָּה

(ב) נַחֲרַפֶּת לְאִישׁ. מִיַּעֲדֶת וּמִיַּחֲדָת
לְאִישׁ. כְּלֹמֵר שְׁנִי־קְדוּשָׁה לְאִישׁ [אֶבֶל
אֵין קִידוּשָׁה קִידוּשִׁין גְּמוּרִים,
כְּדִלְהֵלָן]. רש"י מַעֲיֵר עַל לְשׁוֹן 'נַחֲרַפֶּת':
וְאִינִי יוֹדַע לוֹ דְּמִיּוֹן (לְשׁוֹן דּוּמָה לוֹ)
בְּמִקְרָא, שֶׁלֹּא מִצִּינוּ עוֹד לְשׁוֹן זֶה
לְגַבֵּי אִישׁוֹת. וּבִמָּה הַדְּבָרִים אֲמוּרִים?
בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, שֶׁהִיָּתָה שִׁיכֶת לְשָׁנִי
שׁוֹתֶפִים וְאֶחָד מֵהֶם שְׁחָרָה וְנַעֲשִׂית
מַעֲתָה 'חֲצִיָּה שִׁפְחָה וְחֲצִיָּה בֵּת'
חוֹרִין, הַמְאֻרְסֶת (הַמְקוֹדֶשֶׁת)
לְעֶבֶד־עֲבָרִי שְׁמוּתָר בְּשִׁפְחָה (ר"א)
שְׁמוֹת כ"א, ד) - זוֹ הִיא ה'שִׁפְחָה חֲרוּפָה'
שֶׁהַכְּתוּב מְדַבֵּר בָּהּ [שֶׁהָאִדָם הָבָא
עָלֶיהָ לְאַחֵר שֶׁקִּידָשָׁה הָעֶבֶד, מִבֵּיא
קֶרֶבֶן אֶשֶׁם עַל חֲטָאתוֹ, וְהִיא בְּעוֹנֶשׁ
מִלְּקוֹת, וְכַמְבֹאֵר בְּפָרָשָׁה]. אֶבֶל
יִשְׂרָאֵל כֵּן חוֹרִין שְׂאִינוּ עֶבֶד, אִינוּ יְכוּל
לְקַדְּשָׁה לְפִי שְׂאִינוּרָה עָלֶיָּה מַחְמַת 'חֲצִי'
שִׁפְחוֹת' שִׁישׁ בָּהּ, וּמֵאִדָּךְ, הִיא אֲסוּרָה
גַּם לְעֶבֶד כְּנַעֲנִי מַחְמַת 'חֲצִי חִירוֹת'
שִׁישׁ בָּהּ, לְפִיכָךְ רַק עֶבֶד עֲבָרִי שְׁמוּתָר
הֵן בְּשִׁפְחָה גְּמוּרָה וְהֵן בְּיִשְׂרָאֵלִית
גְּמוּרָה, הוּא לְבָדוּ יְכוּל לִישָׂא לְאִשָּׁה
גַּם שִׁפְחָה חֲלָקִית זוֹ [הַשִּׁפְחָה
מִשְׁתַּחֲרַרֶת בְּשָׁנִי אוֹפְנִים: א. כְּשֶׁהָאָדוֹן
נוֹתֵן לָהּ 'שִׁטְר שְׁחָרֹר' שְׁכֶתוֹב בּוֹ 'הֲרִי

כַּאֲשֶׁר יֵיטִי יְתֵ אֱשֵׁמָה קֶדֶם יְיָ לְתֹרַע מִשְׁכָּן
זְמַנָּא דְּכֹר לְאַשְׁמָא :

כב ויכפר עלוהי כהנא בדכרא דאשמא קדם
 יי על חובתה די חב וישתבק לה מחובתה
 די חב :

♦ יום שלישי ט"ו ניסן ♦

כג וְאֵרִי תַעֲלִין לְאַרְעָא וְתַעֲבֹן כָּל אֶלֶן
דְּמִיכָל וְתִרְחֹקֵין רַחֲקָא יָת אַבְהַ תְּלַת שְׁנִין
יְהִי לְכוּן מִרְחָק לְאַבְדָּא לֹא יִתְאַבֵּל :

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 103)

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם יא עמ' 46)

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטר־שיחות חלק ג, עמוד 993 – מתוך 'לקראת שבת')

שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרִלִּים לֹא יֵאָכֵל: (יט, כג)

שְׁנֵינִי (עֲרֵלָה פֶּרֶק א מִשְׁנָה ו) "נְטִיעָה שֶׁל עֲרֵלָה כִּי, שְׁנֵתֶּעְרְבוּ בְּנִטְעוֹת, הֲרִי זֶה לֹא יִלְקֹט, וְאִם לִקֵּט יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים". כְּלוּמָר, הִדִּין הוּא שֶׁעֲרֵלָה שְׁנֵתֶּעְרְבָה הֲרִי זֶה עוֹלָה בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים, אֲךָ זֶהוּ רַק בְּדִיעֵבֵד, כִּי "אִין מִבְטָלִין אֲסוּר לְכַתְּחֵלָה". אֲמֻנָם בְּטוֹל אֲסוּר הָעֲרֵלָה הוּא רַק לְאַחֲרֵי שֶׁלִּקֵּט מִן הַמִּחְבֵּר, וְלִכֵּן לְכַתְּחֵלָה "לֹא יִלְקֹט", מֵה־שְּׁאִין-כֵּן כְּשֶׁמִּחְבֵּר לְקִרְקָע, אִינָה בְּטֵלָה גַם בְּאֶחָד וּמֵאֲתִים, כִּי "מִחְבֵּר לֹא בְטָל" (רֹאה בְּכָל זֶה, מִפְּרָשִׁים בַּעֲרֵלָה שֶׁם).

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מְיֻדָּה, אָבֵל הוּא בִּקְרָן הֵן שׁוּגַ וְהֵן
מִיּוֹד (ספרא) (גרא) תורה כג.
(כג) וְעַלְתֶּם עָרְלֹתַי. פִּירוּשׁוֹ כְּמוֹ:
וְאַטְמַתֶּם אֲטִימַתּוֹ. כְּלוֹמֵר יְהֵא
בְּעֵינֵיכֶם כְּאִילוֹ יֵשׁ עָלָיו כִּסְיוֹ וְהוּא
אֲטוּם וְנִסְתָּם מִלִּהְיוֹת מְמוּנָה:
שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָּבֶם עָרְלִים. הַנּוֹטֵעַ
עַץ, מֵאִמְתִּי מוֹנֶה לוֹ אֶת שְׁלֹשׁ
שְׁנוֹתָיו? לֹא מִן הַשָּׁנָה שֶׁהִתְחִיל

לְהוֹצִיא פִּירוֹת, אֶלֶּא מִשְׁעַת נְטִיעָתָהּ;
לִכְךָ נֶאֱמַר 'נִטְעַתָּם'. יוֹכֵל הָיִיתִי
לֹאמֹר, הוֹאִיל וְהָאִסוּר נִמְשָׁךְ רַק
לְשֵׁלֶשׁ שָׁנִים, אִם קָטָף אֶת הַפְּרִי בְּתוֹךְ
שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְהִצְנִיעוּ עַד לְאַחֵר שְׁלֹשׁ
שָׁנִים יֵהָא מוֹתֵר – תִּלְמוּד לֹאמֹר
'יֵהָא לָכֶם עֲרָלִים' – בְּהוֹיָתוֹ (בְּמַצְבּוֹ
וּבְמַעֲמָדוֹ) יֵהָא לְעוֹלָם (ספרא) (בא"י,
באמ"ח): תורה כד

וַיֵּשׁ לְפָרֶשׁ זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוֹשׁ:

כָּלֵל הוּא בְּכָל הַתּוֹרָה כְּלָה שֶׁהַמַּעוֹט בָּטֵל בְּרַב. וְאִם כֵּן יֵשׁ לִשְׁאֹל: מִכִּיּוֹן שְׁעַם יִשְׂרָאֵל הֵם "הַמַּעוֹט מִכָּל הָעַמִּים" (וַאֲתַחֲנוּן ז, ט), הֲאִיךְ יֵשׁ כַּח בְּיָדָם שֶׁלֹא לְהַתְעַרֵּב וּלְהַבְטִיל בְּתוֹךְ מִדְּבַר הָעַמִּים? וְעַל־זֶה כָּתוּב "וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלֵכֶם הַיּוֹם" (וַאֲתַחֲנוּן ד, ט). שְׁמִכִּיּוֹן שְׁעַם יִשְׂרָאֵל קְשׁוּרִים וּמֵאֲחָדִים תְּמִיד עִם הַקֶּבֶץ הַזֶּה, וְכָל הַזְמַן הֵם בְּבַחֲיִית "מִחֶבֶר", הִנֵּה אֵי־אֶפְסָר שִׁיתַּבְטְלוּ חֲסִי־וְשָׁלוֹם וְיִתְעַרְבוּ בְּאַמּוֹת, אֲלֹא גַם בְּתוֹךְ ה"שְׂבָעִים זָאֲבִים" הֵם חַיִּים וְקִימִים, וְ"עַם לְבָדָד יִשְׁכּוֹן וּבְגוֹיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב" (בִּלְק כג, ט).

(כד) וּבִשְׁנֵה הַרְבִּיעִת יִהְיֶה כָּל־פְּרִי קֹדֶשׁ הַלִּוּלִים כִּד וּבִשְׁתָּא רַבִּיעִתָּא יְהִי כָּל אַבָּה קֹדֶשׁ תִּשְׁבְּחוּן קָדָם יי: לִיהוֹה:

כִּי־יִהְיֶה כָּל־פְּרִי קֹדֶשׁ • כְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, שְׁכָתוֹב בּוֹ (ויקרא כו ז): "וְכָל־מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ וְגו' קֹדֶשׁ לַה'". מִה מַּעֲשֵׂר שְׁנִי, אֵינוֹ נֶאֱכָל חוּץ לַחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם (קִידוּשִׁין כד) אֲלֹא בְּפִדְיוֹן, אַף זֶה כֵּן. וְדָבָר זֶה "הַלִּוּלִים לַה'" הוּא, שְׁנוּשָׂאוֹ שֶׁם לִשְׁבַח וּלְהַלֵּל לַשָּׁמַיִם.

(כה) וּבִשְׁנֵה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פְּרִי לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כִּה וּבִשְׁתָּא חֲמִישִׁתָּא תִּיכְלוּן יְת אַבָּה לְאוֹסְפָא לְכוּן עַל־לִתָּה אֲנָא יי אֱלֹהֵינוּ:

כִּי־יִהְיֶה לָכֶם תְּבוּאָתוֹ • הַמַּצֹּה הַזֹּאת שֶׁתִּשְׁמְרוּ, תִּהְיֶה לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ, שֶׁבִשְׁכָּרָה אֲנִי מְבַרֵּךְ לָכֶם פְּרוֹת הַנְּטִיעוֹת. הִיא רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: דְּבָרָה תּוֹרָה כְּנֶגֶד יֵצֶר הָרַע, שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם: הֲרִי אֲרַבֵּעַ שָׁנִים אֲנִי מַצְטַעַר בּוֹ חֲנָם, לְפִיכָךְ נֶאֱמַר: "לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ". אֲנִי ה' • אֲנִי ה', הַמַּבְטִיחַ עַל כָּךְ וְנֶאֱמַר לִשְׁמֹר הַבְּטָחָתִי.

(כו) לֹא תֹאכְלוּ עַל־הֶדֶם לֹא תִנְחֲשׁוּ וְלֹא תַעֲוֹנְנוּ: כו לֹא תִיכְלוּן עַל דְּמָא לֹא תִנְחֲשׁוּן וְלֹא תַעֲוֹנוּ:

כִּי־יִהְיֶה לֹא תֹאכְלוּ עַל־הֶדֶם • לְהַרְבֶּה פָּנִים נִדְרָשׁ בְּסִנְהֶדְרִין (סו) אֲזַהֲרָה שֶׁלֹּא יֹאכַל מִבֶּשֶׂר קֹדֶשִׁים לְפָנֵי זְרִיקַת

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לִשְׁמֹר הַבְּטָחָתִי: תּוֹרָה כו
(כו) לֹא תֹאכְלוּ עַל הֶדֶם. מִקְרָא זֶה לְהַרְבֶּה פָּנִים הוּא נִדְרָשׁ – בְּכַמָּה דְּרָכִים דְּרִשְׁוּהוּ בְּמִסְכַּת סִנְהֶדְרִין (סו א) [וְלֹא בְּדֶרֶךְ סֶפֶק, אֲלֹא הַכֵּל נִכְלָל בְּכָוֶנָה הַכְּתוּב]: אֲזַהֲרָה שֶׁלֹּא יֹאכַל מִבֶּשֶׂר קֹדֶשִׁים הַמּוֹתְרִים בְּאֲכִילָה לְפָנֵי זְרִיקַת דָּמִים עַל הַמִּזְבֵּחַ [עֵינֵינוּ שֶׁל דִּין זֶה כִּבְר נֶאֱמַר בְּמִקּוֹם אַחֵר (דברים יב, כז) יָדֹם וְכִיךְ לִשְׁפֹךְ] – וְלֹאֲחֵר מִכֵּן – וְהַבֶּשֶׂר תֹּאכַל. וְכֵאן בֹּא הַכְּתוּב לְהוֹדִיר עַל כָּךְ בְּלִשׁוֹן 'לֹאִין', וְעוֹד אֲזַהֲרָה אַחֲרַת לֹאֲכֹל מִבְּהֵמַת חוֹלִין לֹאֲחֵר שְׁנִשְׁחָטָה, כִּשְׁהִיא עֲדִין מִפְּרֻסְתָּ טָרֵם שֶׁתִּצָּא נִפְשָׁהּ, וְאֵף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁנִשְׁחָטָה אֵין בָּהּ מִשׁוּם אִיסוּר 'אֲכָר מִן הַחִי', יֵשׁ בָּךְ מִשׁוּם אִיסוּר 'אֲכִילָה עַל הַדָּם'. וְכֵךְ פִּירוּשׁ הַכְּתוּב: אֵל תֹּאכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר כִּשְׁהֵדֶם קָיָם וְעוֹמֵד, אֲלֹא שֶׁלְעֲנֵן קֹדֶשִׁים פִּירוּשׁוֹ 'כִּשְׁהוּא קָיָם וְעוֹמֵד בְּכָלִי לְזִרְקָה', וְלְעֲנֵן חוֹלִין פִּירוּשׁוֹ 'בְּעוֹד שֶׁהִנֵּפֶשׁ

הוּא, שְׁנוּשָׂאוֹ שֶׁם לִשְׁבַח וּלְהַלֵּל לַשָּׁמַיִם (רא"ם, א"ט: תורה כה)
(כה) לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ. כְּלוּמַר, הַמַּצֹּה הַזֹּאת שֶׁתִּשְׁמְרוּ אוֹתָהּ וְתִקְיִמוּהָ לְהַמְנִיעַ מֵאֲכִילַת הַפִּירוֹת שֶׁלֹּשׁ שָׁנִים, וּבִשְׁנֵה הַרְבִּיעִית לְטְרוּחַ וְלִהְבִּיאַם לִירוּשָׁלַיִם, תִּהְיֶה עוֹמֶדֶת לְזִכְרוֹתֵכֶם לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ, שֶׁבִשְׁכָּרָה אֲנִי מְבַרֵּךְ לָכֶם פִּירוֹת הַנְּטִיעָה. וְעַל מִקְרָא זֶה הִיא רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, דְּבָרָה תּוֹרָה כְּנֶגֶד יֵצֶר הָרַע, שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם 'עַץ זֶה שְׁנִשְׁתַּעֲתִּיו הֲרִי אֲרַבֵּעַ שָׁנִים אֲנִי מַצְטַעַר בּוֹ חֲנָם', לְפִיכָךְ נֶאֱמַר לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ, שֶׁלֹּא יִגִּיעַ לָכֶם הַפֶּסֶד מִן הַמַּצֹּה, וְלֹא זֶה בְּלֶבֶד אֲלֹא תוֹסֶפֶת בְּרָכָה מִיּוֹתֶדֶת תְּחִילַת מַהֲשָׁנָה הַחֲמִישִׁית וְאֵילָךְ בְּפִירוּתֵינוּ (ספרא) (תפא"י ק"א):

אֲנִי ה'. בְּהַמְשָׁךְ לִשְׁכַר הָאֱמוּנָה לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ, מְסִיִּים הַכְּתוּב: אֲנִי ה' הַמַּבְטִיחַ עַל כָּךְ וְנֶאֱמַר

(כד) יִהְיֶה כָּל פְּרִי קֹדֶשׁ הַלִּוּלִים לַה'. לֹא פִירֵשׁ הַכְּתוּב מִה שִׁיבָה שֶׁל קְדוּשָׁה זֶה, לֹאִיזָה עֲנֵן הֵם קֹדֶשׁ וּמִה דִּין הַהִנְהָגָה בְּפִירוֹת, וְלִמְדוֹ חֻקִּים שְׂדִינָם כְּמַעֲשֵׂר־שְׁנִי [הוּא הַמַּעֲשֵׂר הַמּוֹפְרָשׁ מִן הַפִּירוֹת בְּשָׁנָה הָרִאשׁוֹנָה, הַשְּׁנִיָּה, הַרְבִּיעִית וְהַחֲמִישִׁית לְמַחְזוּרֵי הַשְּׁמִיטָה (רא"ה דברים יד, כ"ב)], שְׁכָתוֹב בּוֹ (לִקְמָן כו, ז) וְכָל מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ וְגו' קֹדֶשׁ לַה' – וְדָרְשׁוּ גְזִירָה שְׁנֵה 'קֹדֶשׁ' 'קֹדֶשׁ' – מִה מַּעֲשֵׂר־שְׁנִי אֵינוֹ נֶאֱכָל חוּץ לַחֻמּוֹת־יְרוּשָׁלַיִם אֲלֹא בְּפִדְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים שם) וְאֲכַלְתָּ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו' וְכִי יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ... וְנִתְּתָה בְּכֶסֶף וְגו', אֵף זֶה כֵּן, שֶׁכָּל יְבוּל הַפִּירוֹת שֶׁל הַשָּׁנָה הַרְבִּיעִית דִּינוֹ כְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, שֶׁיֵּשׁ לִאֲכֹל בִּירוּשָׁלַיִם אוֹ לְפָדוֹתוֹ וּלְהַעֲלוֹת אֶת הַדָּמִים לִירוּשָׁלַיִם, וּמִה שֶׁנֶּאֱמַר 'קֹדֶשׁ הַלִּוּלִים לַה' אֵינוֹ דִּין נוֹסָף, אֲלֹא כֵךְ פִּירוּשׁוֹ: וְדָבָר זֶה – שֶׁהַפִּירוֹת (אוֹ דְּמֵי פְדִיּוֹנָם) מוֹבָאִים לִירוּשָׁלַיִם – הַלִּוּלִים לַה'

דמים, ואזהרה לאוכל מבהמת חלין טרם שתצא נפשה, ועוד הרבה. **לא תנחשו** • (סנהדרין סו) כגון אלו המנחשין בחלדה ובעופות; פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך. **לא תעוננו** • לשון עונות ופשעות, שאומר: יום פלוני יפה להתחיל מלאכה. שעה פלונית קשה לצאת.

(כו) **לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך** • כו לא תקפון פאתא דרישכון ולא תחבל ית פאתא דזקנך:

רש"י • **לא תקפו פאת ראשכם** • (מכות כ) זה המשנה צדעיו לאחורי אִזְנוֹ וּלְפָדְחָתוֹ, וּנְמִצָּא הֶקֶף רִאשׁוֹ עַל סָבִיב, שֶׁעַל אַחֲרֵי אִזְנוֹ עָקְרִי שְׁעָרוֹ לְמַעַלָּה מִצְדָּעֵי הַרְבֵּה. **פאת זקנך** • (מכות כא) סוף הזקן וגבוליו והן חמש: שתיים בכל לחי ולחי למעלה אצל הראש, שהוא רחב ויש בו שתי פאות, ואחת למטה בסנטרו – מקום חבור שתי הלחינים יחד.

(כח) **וישרט לנפש לא תתנו בבשרכם וכתבת קעקע לא תתנו בכם אני יהוה** • כח וְחָבּוּל עַל מִית לֹא תִתְּנוּ בְּכַסְרְכוֹן וְרוֹשְׁמִין חֲרִיתִין לֹא תִתְּנוּ בְּכוֹן אֲנִי יְיָ:

רש"י • **וישרט לנפש** • בן דרפן של אמוריים, להיות משרטין בשרם בשמת להם מת. **וכתבת קעקע** • (מכות כא) כתב המחקה ושיקע, שאינו נמחק לעולם, שמקעקעו במחט והוא משחיר לעולם. **קעקע** • לשון (במדבר כה ד): "והוקע אותם"; (שמואל ב כא ו) "והוקענום", תוחבין עץ בארץ ותולין אותם עליהם, ונמצאו מחקין ותחובין בקרקע, פורפויני"ט בלע"ז.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

קיים בו. **ועוד הרבה** איסורים דרשו בו (רא"ם, בא"י):
לא תנחשו. 'ניחוש' פירושו נתינת סימנים שונים, לטובה או לרעה, בדרים שאין בהם שום טעם נכון. **כגון אלו המנחשין בחלדה ובעופות**, אשר על פי התנהגותם של בעלי חיים הללו הם קובעים אם תאגרע לאדם טובה או רעה [כגון אם החולדה והעוף עברו מימינו או משמאלנו], וכן אם היה אוכל ופתו **נפלה מפיו**, או שהיה הולך וצבי **הפסיקו בדרך** [כגון שהילכו ממזרח למערב והצבי עבר בדרך ממצפון לדרום], והרי הוא אומר שיש לו לְדַאֵג היום הזה מִנֶּזֶק, וְכָל פִּיּוּצָא בְּהַה (ספרא) (רש"י סנהדרין סה: ראב"ד):
ולא תעוננו. לשון עונות (ומנים) ופשעות. ואיסור זה הוא בעין קודמו, אף לא במקרים המתרחשים אלא בזמנים, כגון שאומר יום פלוני הוא טוב ויפה להתחיל בו מלאכה, או: שעה פלונית קשה היא לצאת בה לדרך, שהיוצאים בה עלולים להיזק, וכדומה. והלשון 'לא תעוננו' כף פירושו: אל תקבעו לכם סוגי עונות, טובות ורעות (וראה בשו"ע י"ד סימן קע"ט פריי הדינים בזה) (סנהדרין סה:); תורה כו

הקפת הראש? זה המשנה צדעיו (= רקותיו; צדי הראש שבין המצח לאוזן) **לאחורי אִזְנוֹ וּלְפָדְחָתוֹ** (למצחו), כלומר: מסיר את השער הגדל בצדעיו, ומתוך כך נעשים הצדעים חלקים ושווים בצורתם לאחורי האזניים והמצח, ששם אין השער גדל כלל, ותספורת זו קרויה בלשון 'הקפה', כי בכך נמצא הקף גבול צמיחת שער ראשו עגול סביב, ללא שערות הצדעיים שהיו בולטות ויוצאות מגבול הקף זה, שכן על **אחורי אִזְנוֹ שֶׁל כָּל אָדָם** וכן על גובה מצחו, **עקרי שערו** (שורשי שערותיו) הם למעלה מצדעיו הרבה ורק במקום הצדעיים יורד השער ויוצא מהקף העיגול, לכך נקרא איסור הסרת שערם בלשון 'לא תקיפו' (מכות כ: באמ"ח):

פאת זקנך. זו היא אזהרה שלא לגלח (בתער) שום 'פאה' מפאות הזקן, והפאות הללו הן בסוף הזקן וגבוליו, כי מקום צמיחת שערות הזקן נחלק לכמה חלקים, וכל קבוצת שער שבכל חלק נקראת 'פאת זקן', והן חמש: **שתיים בכל לחי ולחי**, בשתי העצמות היוצאות ומתפרדות מן ה'צדע' (המחברת לעיל) ושתיהן למעלה אצל הראש, כלומר בגובה הפנים, מקום שהלחי

הוא רחב ויש בו שתי פאות; ואחת למטה בסוף הפנים בסנטרו [סנטר = העצם המחוברת שמתחת לפה], שהוא מקום חבור שני עצמות הלחינים יחד [ונקט הכתוב 'פאת זקנך' בלשון יחיד, ולא 'פאות זקנך' בלשון רבים, כדי לחייב על כל אחת מהן, ונמצא המגלח כל זקנו לוקה חמש מלקיות. וראה בשו"ע (י"ד סימן קפ"א סעיף י"א) כי הואיל ויש דעות שונות בפירוש מקומותיהן של פאות הזקן ראוי לכל ירא שמים לחוש לכל הדעות ולא יעביר תער על זקנו כלל] (מלבי"ם, מפרשים): תורה כח
(כח) **וישרט לנפש**. כלומר שריטה בבשר מתוך צער על נפש. והכתוב מזהיר על כך, כי בן דרפן של אמוריים, להיות משרטין בשרם בשמת להם מת: **וכתבת קעקע**. כתב המחקה (החקיק) ושיקע בתוך הגוף בין העור לבשר, שאינו נמחק לעולם, שמקעקעו ותחבו במחט או בסכין, ומכניס את הדיו פנימה והוא משחיר (קיים בשחירותו) לעולם (רש"י מכות כא:); **קעקע**. 'קעקע' הוא לשון תחיקה ונעיצה לעומק, כמו שמצינו לשון זה לגבי תלית אדם: 'והוקע אותם נגד

לפי שיש בו חכמה גדולה, וכל פיוצא בזה (ספרא) (רש"י סנהדרין סה: ראב"ד):
ולא תעוננו. לשון עונות (ומנים) ופשעות. ואיסור זה הוא בעין קודמו, אף לא במקרים המתרחשים אלא בזמנים, כגון שאומר יום פלוני הוא טוב ויפה להתחיל בו מלאכה, או: שעה פלונית קשה היא לצאת בה לדרך, שהיוצאים בה עלולים להיזק, וכדומה. והלשון 'לא תעוננו' כף פירושו: אל תקבעו לכם סוגי עונות, טובות ורעות (וראה בשו"ע י"ד סימן קע"ט פריי הדינים בזה) (סנהדרין סה:); תורה כו
(כו) **לא תקיפו פאת ראשכם**. מהי

(כט) **אַל־תַּחֲלֹל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ**
 כט לא תחלל את בתך להזנותה ולא תזנה הארץ
 ארעא ותתמלי ארעא עצת חטאין:
וּמִלֵּאָה הָאָרֶץ זִמָּה:

כס"א **אַל־תַּחֲלֹל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ** • במוסר בתו פנויה לביאה שלא לשם קדושין. **וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ** • אם אמה עושה כן, הארץ מזנה את פרוותיה לעשותן במקום אחר ולא בארצכם. וכן הוא אומר (ירמיה ג א):
 "וַיִּמְנְעוּ רִכְבִּים וְגו'".

(ל) **אֶת־שְׁבֹתַי תִּשְׁמְרוּ וּמִקֳּדְשֵׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה:**
 ל את יומי שבאי דילי תטורן ולבית מקדשי
 תהון דחלין אנא יי:

כס"ב **וּמִקֳּדְשֵׁי תִירָאוּ** • (יבמות ה) לא יבנס לא במקלו ולא במנעלו ובאפגדתו ובאבק שעל רגליו; ואף-על-פי שאני מזהירכם על המקדש – "את שבתתי תשמרו" – אין בגין בית המקדש דוחה שבת.

(לא) **אַל־תִּפְּנוּ אֶל־הָאֱבֹת וְאֶל־הַיְדְּעֹנִים אֶל־תִּבְקְשׁוּ**
 לא לא תתפנו בפר בדין ודבורי לא תתבעון
 לאסתאבא בהון אנא יי אלהכון:
לְטַמְּאָה בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כס"ג **אַל־תִּפְּנוּ אֶל־הָאֱבֹת** • אזהרה לבעל-אוב וידעוני (סנהדרין סה). בעל-אוב, זה פיתום המדבר משחיו. וידעוני, מכניס עצם חיה ששמה 'ידוע' לתוך פיו, והעצם מדבר. **אֶל־תִּבְקְשׁוּ** • להיות עסוקים בם, שאם תעסקו בם, אתם מטמאין לפני ואני מתעב אתכם. **אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם** • דעו את מי אתם מחליפין במי.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

או ידעני מות יומתו, ואילו השואל בהם, ענשו במלקות ואזהרתו מן האומר במקום אחר (דברים יח, ייא) 'לא ימצא כה... ושאל אוב וידעני'. ומה בין אוב לידעוני? **'בעל אוב' זה סוג מכשף הקרוי 'פיתום'**, המעלה את המת מן הארץ ומושיבו בבית השחי שלו (תחת זרועותיו), ונשמע קול המת המדבר משחיו; **'ידעוני'** הוא מכשף המכניס עצם חיה ששמה 'ידוע' לתוך פיו, והעצם מדבר מאליה על ידי כישופו, ונקרא בשם 'ידעוני' על שמה של החיה אשר ממונה נלקחה העצם (סנהדרין סה) (גריא, שם עולם):

אל תבקשו לטמא בהם. וכי יש לה אדם שמבקש להטמא? אלא כה אומר הכתוב: **אל תבקשו להיות עסוקים בם, שאם תעסקו בם, כי אז אתם מיטמאין לפני ואני מתעב אתכם**

(רא"ם, בא"י):

אני ה' אלהיכם. הכתוב מדגיש את טומאתם וסכלותם של הנמשכים אחר האוב והידעוני, ומסיים 'אני ה' אלהיכם'. כלומר: **דעו את מי אתם מחליפין במי** – 'קדושה וטהרה, בטומאה ודביל' (לשון הר"ש משאנץ) [ספרא]:
 תורה לב

בנימה (בא"י). **וכן הוא אומר** (ירמיה ג א) **'וימנעו רביבים'**, ומצח אשה וזנה היה לה' וגו', הרי שבבעבור חטא הזנות בא עונש 'מניעת רביבים' [עצירת טיפות המטר] וכתוצאה מכך אין צמיחת פירות (מכרחק): תורה ל

(ל) **ומקדשי תיראו**. כלומר, היו נוהגין ביראת כבוד כלפי מקום המקדש. וזו היא שאמרו: **לא יבנס אדם להר הבית במקלו ובמנעלו ובאפגדתו** (תגורה חלולה שנותנין בו מעות), **ובאבק שעל רגליו** (ברכות נד), לפי שהדברים הללו יש בהם משום פגם בכבוד המקדש ומוראו. ומוסיף רש"י: **וכלל הכתוב את שתי המצוות יחד** (שבת ומורא מקדש), לומר כי **אף-על-פי שאני שאני מזהירכם על המקדש**, מפל מקום **'את שבתותי תשמורו'**, כי אין בגין בית המקדש דוחה שבת (ספרא): תורה לא

(לא) **אל תפנו אל האבות ואל הידענים**. אלו סוגי מכשפים שבני אדם שואלים בהם, והם עונים להם דברים על פי מעשה כשופיהם. והזהיר הכתוב הן את השואל בהם והן את המכשפים עצמם: זו האמורה כאן, היא **אזהרה לבעל אוב וידעוני** עצמם [ועצמם במיתה כאמור להלן ו, כז] ואיש או אשה כי יזנה בהם אוב

השמש' (במדבר כה, ד) [ציווי הקב"ה למשה: קח את האנשים החוטאים שעבדו לבעל פעור, ותלה אותם לעין כל], וכן מצינו: 'יתן לנו... מבניו והוקענום' (שמואל ב כא, ו) [דברי הגבעונים אל דוד המלך: מוסר בדינו שבעה מבני שאול ונתלה אותם], ולכך נקראים הנתלים בלשון 'הוקעה' על שם שתוחבין עץ בארץ ותולין אותם עליהם, ונמצאו כאילו הם עצמם מחויקין (חוקקים) ותחובין בקרקע. **פורפוינט בלע"ז** (מש"ח):

תורה כט

(כט) **אל תחלל את בתך להזנותה**. הכתוב מדבר במוסר בתו הפנויה (שאין נשואה) **לביאה** – להיות עם אדם שלא לשם קדושין (בא"י, רא"ם):

ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זממה. לא נאמר 'ולא יזנו אנשי הארץ', אלא 'ולא תזנה הארץ'. מכאן דרשו: **אם אתה עושה כן** – שאתה מוסר בתך להזנותה, הרי פעונש על כך, גם הארץ עצמה תבגוד בכם ותהא מזנה את פרוותיה לעשותן במקום אחר, ולא בארצכם, כדוגמת אשה וזנה הנוטשת את בעלה או את בית אביה והולכת אל בית זרים [וכך אומר הכתוב: אל תחלל את בתך, למען אשר לא תזנה הארץ אם תתמלא

(לב) **מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם וְהִדְרַת פָּנָי זָקֵן וַיֵּרָאֵת** לִב מִן קִדְשׁ דְּסִפְרָא בְּאוֹרֵימָא תְּקוּם וְתִהְיֶה אִפִּי סָבָא וְתִדְחַל מֵאַלְהֵיךָ אָנָּה יְיָ: **מֵאַלְהֵיךָ אָנִי יְהוָה: ם**

רש"י • **מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם** • (ת"כ. קידושין לב) זָכוֹל זָקֵן אֲשָׁמַאי? תִּלְמוּד לומר: "זָקֵן", אֵין זָקֵן אֵלָא שְׁקֵנָה חֲכָמָה. **וְהִדְרַת פָּנָי זָקֵן** • אֵיזְהוּ הַדּוּר? לֹא יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ וְלֹא יִסְתַּר אֶת דְּבָרָיו. יִכּוֹל יַעֲצִים עֵינָיו כְּמוֹ שֶׁלֹּא רָאָהוּ? לִכְן נֶאֱמַר: "וַיֵּרָאֵת מֵאַלְהֵיךָ", שֶׁהָרִי דָּבָר זֶה מְסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל עוֹשֶׂהוּ, שָׁאִין מִכִּיר בּוֹ אֵלָא הוּא, וְכָל דָּבָר הַמְּסוּר לְלֵב נֶאֱמַר בּוֹ: "וַיֵּרָאֵת מֵאַלְהֵיךָ".

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוודעויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליו"ט ראשון של פסח ביהושע פרק ה

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הָעָם הַתְּקַדְּשׁוּ כִּי מָחָר יַעֲשֶׂה יְהוָה בְּקִרְבְּכֶם נִפְלְאוֹת: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־הַכֹּהֲנִים לֵאמֹר שְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וְעִבְרוּ לִפְנֵי הָעָם וַיִּשְׂאוּ אֶת־אֲרוֹן הַבְּרִית וַיֵּלְכוּ לִפְנֵי הָעָם: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל גִּדְלֹךָ בְּעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵדְעוּן כִּי בְּאִשֶּׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ: הֲ בָעֵת הַזֹּאת אֶמַּר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חֲרָבוֹת צָרִים וְשׁוּב מִלִּי אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁנִית: גִּיַעֲשִׂלוּ יְהוֹשֻׁעַ חֲרָבוֹת צָרִים וַיִּמָּל אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־גִּבְעַת הָעֵרְלוֹת: וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־מָל יְהוֹשֻׁעַ כָּל־הָעָם הַיּוֹצֵא מִמִּצְרַיִם הַזֹּכְרִים כָּל אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מֵתוֹ בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם: הַפְּרִימִלִים הָיוּ כָּל־הָעָם הַיּוֹצֵאִים וְכָל־הָעָם הַיִּלְדִּים בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא־מָלוּ: וְכִי אֲרַבְעִים שָׁנָה הָלַכּוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד־תָּם כָּל־הַגּוֹי אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הַיּוֹצֵאִים מִמִּצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

כָּמִי שֶׁלֹּא רָאָהוּ מִתְחִילָה, וְנִמְצָא אֵין כְּבוֹדוֹ שֶׁל זָקֵן נִפְגַּע כְּלוּם, לִכְן נֶאֱמַר **'וַיֵּרָאֵת מֵאַלְהֵיךְ'**, שֶׁהָרִי דָּבָר זֶה (אם אָכֵן לֹא הִבָּחִין בּוֹ, אוֹ שֶׁבְּכוּוֹנָה עֲצֵם אֶת עֵינָיו) מְסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל עוֹשֶׂהוּ, שָׁאִין אָדָם אַחֵר מִכִּיר בּוֹ אֵלָא הוּא בֵּינוֹ לְבִין עֲצָמוֹ, וְכָל דָּבָר הַמְּסוּר לְלֵב נֶאֱמַר בּוֹ **'וַיֵּרָאֵת מֵאַלְהֵיךְ'**, וְכָלוּמָר, יֵשׁ לָךְ לִירָא מִהֻבָּה, כִּי הוּא הַיּוֹדֵעַ מִחֻשְׁבוֹתֶיךָ אִם בָּאתָ לְהִשְׁמֵט מִן הַחַיִּיב וְלִדְחוֹת מֵעֲלִיךָ אֶת הַמַּצּוּה, אוֹ לֹא (שם: תורה לג)

ט) וְלֹא תִהְיֶה פָנָי גִּדּוּל' וְכֵן (שמות כג, א) וְדָל לֹא תִהְיֶה בְּרִיבּוּל', אֵלָא אֵיזְהוּ הַדּוּר? לֹא יֵשֵׁב בְּמִקְוָמוֹ הַקְּבֹועַ שֶׁל הַזָּקֵן, וְלֹא יִסְתַּר אֶת דְּבָרָיו – לְבִשְׁלֵם וְלומר לוֹ דְּבָרִים שְׁאִמְרָתָא אֵינָם נְכוּנִים, כִּי הַמַּעֲשִׂים הֵלְלוּ נְחֻשְׁבִּים כְּפִגְיָה בְּכְבוֹדוֹ (לש"ח). וּמוֹסִיף רש"י: וּמֵאֲחֵר שֶׁהַחַיִּיב לְקוּם מִפְּנֵי הַזָּקֵן הוּא רַק כְּשֶׁמַּגִּיעַ קְרוֹב אֵלָיו (בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת), הָיִיתִי נִכּוֹל לומר, שְׁמָא מוֹתֵר לֹא לְאָדָם שֶׁיַּעֲצִים (וְסֻגּוֹר) עֵינָיו בְּטֶרֶם יִתְקַרֵּב הַזָּקֵן וַיַּגִּיעַ אֵלָיו, וַיַּעֲשֶׂה עֲצָמוֹ

(לב) **מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם**. אֵילוֹ נֶאֱמַר רַק מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם, הָיִיתִי יִכּוֹל לומר שֶׁיֵּשׁ לְקוּם מִכָּל אָדָם זָקֵן וְאִפִּילוֹ זָקֵן אֲשָׁמַאי (רָשִׁעַ אוֹ עִם הָאֶרֶץ). **תִּלְמוּד לומר וְהִדְרַת פָּנָי זָקֵן, וַאֲיֵין לְשׁוֹן 'זָקֵן' אֵלָא כְּמִי שֶׁלְּמַד תּוֹרָה וְקֵנָה חֲכָמָה** [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יא, טז) 'אֶסְפָּה לִּי שְׁבָעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל' – שֶׁמִּשְׁמָעוֹ: מִגְדוּלֵי הָעָם וְחֻכְמֵיו] (קידושין לב:); **וְהִדְרַת פָּנָי זָקֵן**. אֵין כְּוֹנֵת הַכְּתוּב שֶׁיִּזְכְּרוּ בְּדִין [כְּלִשׁוֹן שֶׁמִּצִּינוּ לְעִיל (פסוק

לְבַלְתִּי הָרֹאוֹתֶם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּע יְהוָה לְאַבֹּתֶם לָתֵת לָנוּ אֶרֶץ זִבְתַּח חֶלֶב וְדִבְשׁ׃
 וְאֶת־בְּנֵיהֶם הַקִּים תַּחְתָּם אֹתָם מִלַּיְהוֹשֻׁעַ כִּי־עָרְלִים הָיוּ כִּי לֹא־מָלוּ אוֹתָם בְּדָרְדֹּךְ׃ ח וַיְהִי
 כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָל־הַגּוֹי לְהַמּוֹל וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם בַּמִּחְנָה עַד חֵיוֹתָם׃ ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־יְהוֹשֻׁעַ הַיּוֹם
 גִּלְּוֹתִי אֶת־חֶרֶפַת מִצְרַיִם מֵעַל־יְכָבְדָם וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא גִלְגָּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ י וַיַּחֲנוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּגִלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַפֶּסַח בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב בְּעֶרְבוֹת יְרִיחוֹ׃ יא וַיֹּאכְלוּ
 מִעֵבֹר הָאָרֶץ מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח מִצּוֹת וּקְלָוִי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה׃ יב וַיִּשְׁבֹּת הַמָּן מִמַּחֲרַת בְּאַכְלָם
 מִעֵבֹר הָאָרֶץ וְלֹא־הָיָה עוֹד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן וַיֹּאכְלוּ מִתְּבוּאֹת אֶרֶץ כְּנָעַן בִּשְׁנָה הַהִיא׃ יג וַיְהִי
 בַּהֲיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירְיֵחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהָנָה־אִישׁ עֹמֵד לְנִגְדּוֹ וְחָרְבּוֹ שְׁלוֹפָה בִּידּוֹ וַיִּלָּךְ יְהוֹשֻׁעַ
 אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אֹתָהּ אִם־לְצָרֵינוּ׃ ד וַיֹּאמֶר ׀ לֹא כִּי אֲנִי שַׂר־צָבָא־יְהוָה עָתָה בָּאתִי וַיִּפֹּל
 יְהוֹשֻׁעַ אֶל־פְּנֵיו אֶרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל־עַבְדּוֹ׃ טו וַיֹּאמֶר שַׂר־צָבָא יְהוָה
 אֶל־יְהוֹשֻׁעַ שֶׁל־נִעְלָךְ מֵעַל רִגְלֶךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֹתָהּ עֹמֵד עָלָיו קָדֹשׁ הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן׃
 ׀ כֹּא וַיְרִיחוּ סִגְרָת וּמִסְגְּרָת מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין יוֹצֵא וְאֵין בָּא׃ כו וַיְהִי יְהוָה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וַיְהִי
 שָׁמְעוּ בְּכָל־הָאָרֶץ׃

♦ יום רביעי ט"ז ניסן ♦

הפטרה ליום שני של פסח מלכים ב פרק כג

כג א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־זִקְנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם׃ ב וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ
 יְהוּדָה וְכָל־יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם אֹתוֹ וְהַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לְמַקְטָן וְעַד־גְּדוֹל וַיִּקְרָא בְּאוֹזְנֵיהֶם
 אֶת־כָּל־דְּבָרֵי סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה׃ ג וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל־הָעֹמֹד וַיִּכְרַת אֶת־הַבְּרִית ׀
 לִפְנֵי יְהוָה לָלַכֶת אַחֵר יְהוָה וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְאֶת־עֲדוּתָיו וְאֶת־חֻקֹּתָיו בְּכָל־לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ לְהִקְיָם
 אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת הַכְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה וַיַּעֲמֵד כָּל־הָעָם בְּבְרִית׃ ד וַיִּצֹו הַמֶּלֶךְ
 אֶת־חַלְקִיָּהוּ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאֶת־כֹּהֲנֵי הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־שֹׁמְרֵי הַסֵּף לְהוֹצִיא מִהֵיכַל יְהוָה אֵת
 כָּל־הַכֵּלִים הָעֲשׂוּיִם לַפֶּעַל וּלְאַשְׁרֵה וּלְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם וַיִּשְׂרָפֵם מִחוּץ לִירוּשָׁלַם בְּשַׂדְּמוֹת קִדְרוֹן
 וַיִּשָּׂא אֶת־עֲפָרָם בֵּית־אֵל׃ ה וְהַשְׁבִּית אֶת־הַכְּמָרִים אֲשֶׁר נָתַנוּ מַלְכֵי יְהוּדָה וַיִּקְטֹּר בַּבָּמוֹת בְּעָרֵי
 יְהוּדָה וּמִסְבֵּי יְרוּשָׁלַם וְאֶת־הַמִּקְטָרִים לַפֶּעַל לְשֹׁמֵשׁ וּלְיָרֵחַ וּלְמִזְבְּחוֹת וּלְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם׃ ו וַיִּצָּא
 אֶת־הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית יְהוָה מִחוּץ לִירוּשָׁלַם אֶל־נַחַל קִדְרוֹן וַיִּשְׂרָף אֹתָהּ בְּנַחַל קִדְרוֹן וַיִּדַּק לְעָפָר
 וַיִּשְׁלֹךְ אֶת־עֲפָרָהּ עַל־קִבְרֵי בְנֵי הָעָם׃ ז וַיִּתֵּן אֶת־כִּתְּי הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר הַנָּשִׁים
 אֲרָגוֹת שָׁם בָּתִּים לְאַשְׁרֵה׃ ח וַיָּבֵא אֶת־כָּל־הַכֹּהֲנִים מֵעָרֵי יְהוּדָה וַיִּטְמֵא אֶת־הַבָּמוֹת אֲשֶׁר
 קָמְרוּ־שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים מִגֹּבַע עַד־בְּאֵר שֶׁבַע וַנִּתֵּן אֶת־בָּמוֹת הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר־פָּתַח שַׁעַר יְהוֹשֻׁעַ

שֶׁר־הָעִיר אֲשֶׁר־עַל־שְׁמָאוֹל אִישׁ בְּשַׁעַר הָעִיר: ט אֵךְ לֹא יַעֲלוּ כְהֲנֵי הַכֹּהֲנֹת אֶל־מִזְבֵּחַ יְהוָה בִּירוּשָׁלַם כִּי אִם־אֲכָלוּ מִצֹּת בְּתוֹךְ אַחֵיהֶם: כא וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר עֲשׂוּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם כַּכֹּסֶף הַבְרִית הַזֶּה: כב כִּי לֹא נַעֲשֶׂה כַפֶּסַח הַזֶּה מִיְמֵי הַשְּׁפָטִים אֲשֶׁר שָׁפַטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכָל יְמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה: כג כִּי אִם־בְּשִׂמְנָה עֲשֶׂה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ יֵאָשִׁיחוּ נַעֲשֶׂה הַפֶּסַח הַזֶּה לַיהוָה בִּירוּשָׁלַם: כד וְגַם אֶת־הָאֲבוֹת וְאֶת־הַיְדֻעָנִים וְאֶת־הַתִּרְפִּים וְאֶת־הַגִּלְלִים וְאֶת כָּל הַשְּׁקָצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בָאָרֶץ יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם בְּעַר יֵאָשִׁיחוּ לְמַעַן הָקִים אֶת־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַכְּתוּבִים עַל־הַפֶּסֶךְ אֲשֶׁר מִצָּא חִלְקִיהוּ הַכֹּהֵן בֵּית יְהוָה: כה וּכְמֹחֹ לֹא־הָיָה לִפְנֵי מֶלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־לְבָבוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ כְּכָל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא־קָם כְּמֹחֹ:

(לג) וְכִי־יִגְדֹר אֶתְךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אוֹתוֹ: לג וְאִרִי יִתְגַּדֵּר עִמָּךְ גִּירָא בְּאַרְעֲכוֹן לֹא תוֹנוֹן יָתָה:

כ"ג לא תונו • אונאת דברים; לא תאמר לו: אמש היית עובד עבודת אלילים, ועכשו אתה בא ללמד תורה שנתנה מפי הגבורה.

(לד) בְּאֶזְרַח מִכֶּם יְהִי לָכֶם הַגֵּר הַגֵּר אֶתְכֶם וְאַהֲבַת לוֹ כְּמוֹד כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

כ"ד כי־גרים הייתם • מוס שפך אל תאמר לחברך. אני ה' אלהיכם • אלהיך ואלהיו אני.

(לה) לֹא־תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמִּשְׁוֹרָה: לה לא תעבדון שקר בדין במשחמא במתקלא ובמקלוא:

כ"ה לא־תעשו עול במשפט • אם לדין, הרי כבר נאמר: "לא תעשו עול במשפט", ומהו "משפט" השנוי כאן? היא המדה והמשקל והמשורה; מלמד שהמודד נקרא דין, שאם שקר במדה, הרי הוא כמקלל את הדין. וקרוי עול, שנאוי ומשקץ, חרם ותועבה, וגורם לחמשה דברים האמורים בדין: מטמא את הארץ ומחלל את השם ומסלק את השכינה ומפיל את ישראל בחרב ומגלה אותם מארצם. במדה • זו מדת הארץ (כ"מ סא. ב"ב כט). במשקל • כמשמעו. ובמשורה • היא מדת הלח.

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

ולפיקך יש לך לנהוג בו כישראל גמור, וכפי שנאמר כאן: וְאַהֲבַת לוֹ כְּמוֹד (לש"י): תורה לה (לה) לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט. לא־יזה סוג 'משפט' פונת הכתוב? אם לדין – בשני בעלי דין הבאים למשפט לפני הדיין, הרי על כך כבר נאמר (לעיל פסוק טו) לֹא תַעֲשׂוּ עוֹל בַּמִּשְׁפָּט, ומהו 'משפט' השנוי כאן? הוא שמפרש והולך: המדה והמשקל והמשורה, שיהיו עשויים במדויק כמשפטים. ומתוך שפינה את המדידה בלשון

אתם בעצמכם גרים הייתם, וכדרך שאמרו חכמים: מוס שפך אל תאמר לחברך – אל תבייש את חברך בפגם או חסרון שיש בו, כאשר אתה בעצמך לקוי בכך ויכמו כן בענין האמור כאן, הרי מצינו שגם ישראל עבדו במצרים עבודה־זרה, כמו שנאמר (יהושע כד, יד) וְהִסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵים אֲשֶׁר עָבְדוּ אֲבוֹתֵיכֶם בְּעֶבֶר הַנִּהָר וּבְמִצְרַיִם (חזקוני):

אני ה' אלהיכם. כלומר אלהיך ואלהיו אני, הן שלך והן של הגר,

(לג) לֹא תוֹנוּ. הכתוב מדבר כאן באיסור אונאת דברים, שלא לצער את הגר בדברים, שלא תאמר לו 'אמש' (אתמול) היית עובד עבודה־זרה, ועכשיו אתה בא ללמוד תורה שנתנה מפי הגבורה! [אבל אין הכתוב מדבר כאן באונאת ממון] כמו להלן (כה, יז). שאם כן לא היה לו לנקוט דיוקא גר (כ"א): תורה לה

(לד) כִּי גֵרִים הֵייתֶם. זו היא תוספת טעם על החובה להזהר ביותר מלצער את הגר על אודות גירותו, כי הלא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 150)

לא תעשו עול במשפט, במדה במשקל ובמסורה (יט, לה) **מצות עשה לצדק המאזנים . . ולדקדק בהשבות בשעת עשייתן** (רמב"ם) במדה חסרה יש שתי תנועות מנגזרות. מחד גיסא – עצם פעלת המדידה מורה על התחשבות בזולת; אף המדה החסרה גורמת לו עול. לכן אסרה התורה לא רק את השמוש במדה זו, אלא אף את עשייתה והחזקתה בבית, שכן יש בהן משום ערמומיות של האדם **בינו לבין עצמו**.

(לו) **מאזני צדק אבני צדק איפת צדק והיו צדק יהיה לכם אני יהוה אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים:**

יש"י **אבני צדק**. הם המשקולות ששוקלין כנגדן. **איפת**. היא מדת היבש. **היו**. זו היא מדת הלח. **אשר הוצאתי אתכם**. על-מנת פן. דבר אחר: אני הבחנתי במצרים בין טפה של בכור לטפה שאינה של בכור, ואני הנאמן להפרע ממי שטומן משקלותיו במלח להונות את הבריות שאין מפירים בהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לג עמ' 187)

איפת צדק . . יהיה לכם (יט, לו)

וכן כתיב בפרשת תצא: "לא יהיה לך . . איפה ואיפה". יש לפרש, שאסור שיהיו לאדם שתי 'מדות': בצרכי הגוף – אם יש לו מנה רוצה מאתים, אף בצרכי הנפש – נתן להסתפק במועט. והנה, כל אסור יש דגמתו בהתר, כמאמר "כל דאסר לן רחמנא שרא לן כנותיה". ואף כאן ישנו 'איפה ואיפה' גם בקדשה: יש להחשיב את צרכי **הנפש** יותר מצרכי הגוף.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

בגון פירות וכדומה, לא ניתן למדוד במידות היבש אלא במשקל:
היו. זו היא מדת הלח – מידת נוזלים מסויימת הנקראת 'היו' [כמו שנאמר (שמות ל, כד) 'ושמן זית היו', וגם זו נקטה הכתוב כדוגמא (כדי לפרש לשון 'משורה')]. והוא הדין לכל מידות הלח, בגון לוג וכו' (באר היטב):
אשר הוצאתי אתכם. מה ענין יציאת מצרים לאזהרת 'מידות הצדק' אלא כך הוא אומר: **על-מנת פן** הוצאתי אתכם ממצרים, והראיתי לכם באותות ובמופתים כי אני הוא השליט ומשגיח על העולם בכל פרטיו, כדי שאף אתם תתנהגו מתוך אמונה זו, ולא תנסו להרויח ממון במרמה כאילו אין עין רואה מלמעלה (ביאור החי"ח). **דבר אחר:** הופיר כאן הכתוב יציאת מצרים כדי לרמוז: **אני** הוא אשר **הבחנתי במצרים** בשעת מכת בכורות **בין טפה של בכור לטיפה שאינה של בכור**, גם באופנים שלא הכירו בהם הבריות מי הוא הבכור, ואני הוא גם **הנאמן** להבחין במעשיכם **ולפרע ממי שטומן משקלותיו במלח** [פעולה הגורמת להפחית מכבוד משקלם], **ולהונות בכך את הבריות שאין מפירים בהם** (בבא-מציעא סא) (רבינו בחי בשם הירושלמי): תורה לו

המדידה [הקרקעות נמדדות בחבל, כמו שמצינו (עמוס ו, ח) 'ואדממתך בחבל תחלק'] (שם) (בבא מציעא סא):
במשקל. **במשמעהו**, כאשר הוא מוכר או חולק דברים על פי המשקל [בגון פירות], והא משקלו נכון במשפטו: **ובמשורה**. **היא מדת הלח**. כלומר, לשון 'משורה' אין פירושו דיוקא מידת נוזלים מסויימת הקרויה 'משורה', אלא יש בלשון זה משמעות כללית לכל מידות הנוזלים הנמדדים בכלי קיבול שונים העשויים למדידה. בגון: היו, לוג, וכו' [ובלשון הכתוב (יחזקאל ה, יא) 'ומים במשורה תשתה' – במדה ובהגבלה] (בבא-מציעא סא) (רד"ק ד"א כג, כט): תורה לו
(לו) **אבני צדק**. הם אבני המשקולות ששוקלין כנגדן בשתי כפות המאזנים, האבן מכאן והפירות מכאן: **איפת צדק**. **היא מדת היבש** – מידה מסויימת מ'מידות היבש' הקרויה 'איפה', והיא עשויה למדוד דברים יבשים, בגון חטים או קמח [כמו שנאמר (לעיל ה, יא) 'עשירת האפה סלת', וכן (יחזקאל ו, י) 'ויהי באיפה שערים']. ונקט הכתוב 'איפה' כדוגמא לכל מידות היבש, בגון: עומר, סאה וכו' [מידות היבש נמדדות על ידי נתינתן בכלי המחזיק מידה זו. ולפיכך, דברים שאינם ממלאים את כל חלל הכלי,

משפט, מלמד בזה הכתוב **שהמודד נקרא בעין ידיו**] [לפי שהקונים סומכים על ישרו שמידותיו מדוייקות, כשם שבעלי הדין סומכים על נאמנותו ושיוקל דעתו של הדיין (בא"ט), ומכאן **שם שיקר במדה הרי הוא בדין המקלקל את הדין**, ועונו חמור כאמור אצל הדיין (ראה שם) שהוא **קרוי עול, שנאוי ומשוקץ, חרם ותועבה**, וכן גורם לחמשה דברים האמורים בדין המקלקל את הדין **שמטמא את הארץ, ומחלל את השם, ומסלק את השכינה, ומפיל את ישראל בחרב, ומגלה אותם מארצם**] [לפי שהוא קרוי 'תועבה', כאותו הלשון האמור אצל עבודה זרה (ראה דברים ו, כח), וחמשה דברים הללו באים בעונש על עבודה זרה, כמפורש בתורה ובבבאיים ובכתובים בכמה מקומות (והראב"ד בור"כ לעיל פסוק טו) (ספרא): **במדה**. **זו מדת הארץ** – 'מידות אור', שבהן מודדים שטחי קרקע [בגון: אמה, מיל, פרסה וכו']. והזהיר הכתוב שלא יעשו עול במדה, בגון: הבא למדוד את הקרקע בחבל כדי לחלקה בין שני שותפיו לא ימדוד לזה בימות החמה ולזה בימות הגשמים. שבימות החמה כשהחבל יבש אין הוא נמתח כל צרכו כבימות הגשמים – ואם מדר פן, הרי עשה עול במשפט

(לז) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקְתִּי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטִי לֹא וְתִטְרֹנוּן יָת כָּל קִנְיִי וְיָת כָּל דִּינִי וְתַעֲבֹדוּן יְהוָה אֱנֹא יי:
וְעֲשִׂיתֶם אִתְּם אֲנִי יְהוָה: פ

♦ יום חמישי י"ז ניסן ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

כ (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ב וַעֲמַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּימַר גִּבֹּר גִּבֹּר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיזָא דִּיתְגִּירוֹן בִּישְׂרָאֵל דִּי יִתֵּן מִזְרְעָה לְמִלְךָ יִתְקַטֵּל עֲמָא בֵּית יִשְׂרָאֵל יִרְגְּמֵהּ בְּאַבְנָא:

(ב) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרְעוֹ לְמִלְךָ מוֹת יוֹמָת עִם הָאָרֶץ יִרְגְּמֵהוּ בְּאַבֶּן:

ה"י וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר. עֲנִשִּׁין עַל הָאֲזִהְרוֹת. מוֹת יוֹמָת. (ת"כ) בְּבֵית דִּין; וְאִם אֵין כַּח לְבֵית דִּין, עִם הָאָרֶץ מְסִיעִין אוֹתָן. עִם הָאָרֶץ. (ת"כ) עִם שְׂבָגִינוּ נִבְרַאת הָאָרֶץ. דְּכָר אַחֵר: עִם שְׁעִתִּידִין לִירֵשׁ אֶת הָאָרֶץ עַל־יְדֵי מַצּוֹת הַלֵּלוּ.

ג וְאַנָּא אֲתֵן יָת רוּגְזִי בְּנִבְרָא הַהוּא וְאַשְׁיַצִּי יְתָהּ מִגּוֹ עֲמָה אֲרִי מִזְרְעָה יְהִיב לְמִלְךָ בְּדִיל לְסַאָבָא יָת מְקַדְשִׁי וְלֹאֲחֵלָא יָת שְׁמָא דְקוּדְשִׁי:

(ג) וְאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פָּנַי בְּאִישׁ הַהוּא וְהִכַּרְתִּי אוֹתוֹ מִקִּרְבַּ עַמּוֹ כִּי מִזְרְעוֹ נָתַן לְמִלְךָ לְמַעַן טְמֵא אֶת־מְקַדְשִׁי וְלַחֲלֹל אֶת־שֵׁם קְדֹשִׁי:

ה"י אֲתֵן אֶת־פָּנַי. (ת"כ) פָּנַי שְׁלִי, פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקִי וְעוֹסֵק בּוֹ. בְּאִישׁ. וְלֹא בַצְבוּר, שְׂאִין כָּל הַצְבוּר נִכְרְתִין. כִּי מִזְרְעוֹ נָתַן לְמִלְךָ. (ת"כ, סנהדרין טז) לְפִי שְׁנַאֲמַר: "מַעֲבִיר בְּנוֹ-וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ", בֶּן־בְּנוֹ וּבֶן־בִּתּוֹ מִנִּין? תִּלְמוּד לומר: "כִּי מִזְרְעוֹ נָתַן לְמִלְךָ". זָרַע פְּסוּל מִנִּין? תִּלְמוּד לומר: "בִּתְתּוֹ מִזְרְעוֹ לְמִלְךָ". לְמַעַן טְמֵא אֶת־מְקַדְשִׁי. אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא מְקַדְשֵׁת לִי, כְּלִשּׁוֹן (לְקַמֵּן כֹּא כג): "וְלֹא יַחֲלֹל אֶת־מְקַדְשִׁי".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הַדְּבָר בְּאִילוֹ פָּנֵי הַקֹּב"ה נְתוּנִים רַק אֶל מוֹל הָאִישׁ הַהוּא [שם] (גריא, מלבי"ם. ועפ"י רש"י בתהלים לד, יז. וביחזקאל יד, ח):

בְּאִישׁ הַהוּא וְהִכַּרְתִּי. 'בְּאִישׁ' הוּא לְשׁוֹן יְחִיד, מִכָּאן שְׁעוֹנֵשׁ כֶּרֶת הוּא רַק בִּיחִידִים וְלֹא בַצְבוּר (שם). שְׂאִין כָּל הַצְבוּר נִכְרְתִין אֲפִילוֹ אִם נִתְּנוּ בּוֹלָם מִזְרְעָם לְמִלְךָ [שְׂאִילוֹ הִיָּה עוֹנֵשׁ כֶּרֶת בְּצִיבוּר, דְּהִי בְּדוּרוֹ שֶׁל יִרְמְיָהּ הָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל חִיִּיבִים כְּלִיָּהּ, שְׂרָפִים שְׂרָפוּ בְּאֵשׁ אֶת בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם לְבַעַל' (ראא ירמיה ג, לא, יט, ח) (רבינו הלל):

כִּי מִזְרְעוֹ נָתַן לְמִלְךָ. אַחֵר שֶׁכָּבֶר נִאֲמַר (בפסוק הקודם) 'אֲשֶׁר יִתֵּן מִזְרְעוֹ לְמִלְךָ' לֹא הִיָּה צְרִיךְ הַכְּתוּב לְחֻזּוֹר וְלומר שׁוּב 'כִּי מִזְרְעוֹ נָתַן לְמִלְךָ', אֲלֵא לְפִי שְׁנַאֲמַר (דברים יח, י) 'מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בְּאֵשׁ', הֵייתִי יָכוֹל לומר כִּי 'זָרַעוֹ' הָאִמּוּר כָּאן פִּירוּשׁוֹ רַק 'בְּנוֹ וּבִתּוֹ' שֶׁהֵם זָרַעוֹ מִמּוֹשׁ, בֶּן־בְּנוֹ וּבֶן־בִּתּוֹ מִנִּין? תִּלְמוּד לומר לְשׁוֹן מִיּוֹתָהּ: 'כִּי מִזְרְעוֹ נָתַן לְמִלְךָ' - לְרִבּוּת גַּם

הָאָרֶץ' (הַמוֹן הָעַם) מְסִיעִין אוֹתָן (ספרא) (נח"י):

עִם הָאָרֶץ. הָעַם הַיּוֹשֵׁב עַל הָאָרֶץ. וְנִקְטַת הַכְּתוּב לְשׁוֹן זֶה, כְּדִי לְהוֹכִיר כָּאן אֶת שְׂבָחֵיו שֶׁל עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא עִם שְׂבָגִינוּ נִבְרַאת הָאָרֶץ (הַעוֹלָם); עִם שְׁעִתִּידִין לִירֵשׁ הָאָרֶץ (אָרֶץ יִשְׂרָאֵל) עַל־יְדֵי מַצּוֹת הַלֵּלוּ [וּמִחֻמַּת חֲשִׁיבוּת זוֹ שְׂבָשְׁבִילֵם נִבְרָא הָעוֹלָם, רִאיוֹנִים הֵם כּוֹלָם לְהִיּוֹת קַעֲזִין שְׁלֹחֵי בֵּית דִּין וְלִסְיִיעַ בְּמַצּוֹתָם. וְעוֹד יֵשׁ לָהֶם עֲנִין מִיּוֹחַד בְּבִיעוֹר הַחוּטָאִים, לְפִי שְׁנֹכּוּ לִירֵשׁ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵינָהּ מְקִימַת עֲלִיָּה אֶת הַחוּטָאִים, לְפִיכָךְ רָאוּי שְׂסִיעֵנוּ בְּבִיעוֹרָם (ק"א) [שם] (גריא): תורה ג

(ג) אֲתֵן אֶת פָּנַי בְּאִישׁ הַהוּא. אֲתֵן בּוֹ פָּנִים שֶׁל זַעַם. כְּלוּמַר, אֲכַעּוֹס עָלָיו. וְיֵשׁ בְּלִשׁוֹן 'נִתְיַנֵּת פָּנִים' גַּם מִשְׁמַעוֹת נּוֹסֶפֶת, שֶׁהַקֹּב"ה אוֹמֵר: הִנְנִי נוֹתֵן כָּל פָּנַי שְׁלִי כְּדִי לְהַעֲנִישׁוֹ. שְׂפּוֹנָה אֲנִי מִכָּל עֲסָקִי וְעוֹסֵק רַק בּוֹ [שֶׁכָּכָה דּוֹמָה

כ (ב) וְאֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר. פִּרְשָׁה זוֹ בָּאָה לְהַשְׁלִים מַה שְּׁלֹא פִּירַשׁ הַכְּתוּב בְּפִרְשַׁת הָעֲרִיּוֹת (לעיל יח, א-ג), שֶׁשֵּׁם נִאֲמָרוּ הָאִיסוּרִים בְּלִשׁוֹן אֲזִהְרָה בְּלָבָד, מִכָּלִי לְהוֹכִיר כָּכָל אֶחָד מֵהֶם אֶת הָעוֹנֵשׁ (בִּיּוֹד אֲדָם) הַמִּיּוֹחַד לוֹ, וְאִילוֹ כָּאן בָּא הַכְּתוּב לְפָרֵשׁ אֶת כָּל הָעוֹנֵשִׁין עַל אוֹתָן הָאֲזִהְרוֹת הָאִמּוּרוֹת לְמַעַלָּה [וְאִף שְׂבָסִיוֹם הַפִּרְשָׁה נִאֲמַר עַל כּוֹלָן [שם פסוק כט] וְנִכְרְתוּ הַנִּפְשׁוֹת הַעֲשֻׁתִּי - אֵין זֶה אֲלֵא כְּאֲשֶׁר לֹא הִתְרוּ בָּהֶם לְחִיּוּב מִיתַת בֵּית דִּין, כִּי אִזּוֹ מִיתָתָם בְּכִרְתָּ, וְאוֹלָם כָּאן מְפָרֵשׁ הַכְּתוּב בְּאִיּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין יֵשׁ לְהִתְרוֹת בָּהֶם וְלִהְיוֹתָם בָּהּ:]

מוֹת יוֹמָת עִם הָאָרֶץ יִרְגְּמֵהוּ בְּאַבֶּן. אֵין פְּנוּנַת הַכְּתוּב שְׁמִיתָתוֹ מְסוּרָה בִּיּוֹד הָעַם, כִּי וְדֹאֵי עֵינֵק עוֹנֵשׁ מִיתָתוֹ הוּא בְּבֵית־דִּין, כְּכָל שְׂאָר חִיּוּבֵי מִיתוֹת וְעֲנָשִׁים, וְאוֹלָם אִם אֵין כַּח בְּבֵית־דִּין לְהִמִּיתוֹ, אִזּוֹ כָּל 'עִם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 323)

פונה אני מקל עסקי ועוסק בו (רש"י כ, ג) כן פרש גם בפרשת אחרי על "ונתתי את פני בנפש האוכלת את הדם". והצטרף לחזר על זה כאן, כי בפרשת אחרי מדבר ב'עסקו' של ה', היינו הקרבת קרבנות במקדש לריח ניחוח לפניו ("אשר יביאו... את זבחייהם... אל פתח אהל מועד... לריח ניחוח"); ומוכן שנתן לפרש "פונה אני מקל עסקי". ורש"י מחדש שנתן לפרש כך גם בפרשתנו, שאינה מדברת על 'עסק' מיוחד של ה'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יז עמ' 323)

ואני אתן את פני באיש ההוא (כ, ג) **פנאי שלי, פונה אני מקל עסקי ועוסק בו** (רש"י) משמע, ש"פני" הוא רק לשון 'פנאי' ולא לשון 'פנים'. ולא פרש "רוגז" (פתרונמו), וכפירושו על הפסוק (וישלח לב, כא) "אכפרה פניו (אבטל רגזו)" - כי שם נאמר "אכפרה". ולהעיר מפרשו על הפסוק (תהלים לד, יז) "פני ה' בעושי רע" ("פני, פנים של זעם"). אבל פרושו לנ"ך אינו בדיוק גמור על פי פשוטו של מקרא כמו פרושו על התורה.

(ד) **ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא בתתו מזרעו למלך לבלתי המית אתו:**
וואם מקבש וכפשוטו עמא בית ישראל נת עיניהון מן גברא ההוא בדיהב מזרעה למלך בדיל דלא לקטלא יתה:

ה"א ואם העלם יעלימו • אם העלימו בדבר אחד, סוף שיעלימו בדברים הרבה; אם העלימו סנהדרי קטנה, סוף שיעלימו סנהדרי גדולה.

(ה) **ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אתו ואת כל החגים אחריו לזנות אחר המלך מקרב עמם:**
הואשוי אנא ית רוגזי בגברא ההוא ובסעודהי ואשיצי יתה וית כל דטען בתרדיה למטעי בתר מלך מגו עמהון:

ה"א ובמשפחתו • אמר רבי שמעון: וכי משפחה מה חטאה? אלא ללמדך, שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כלם מוכסין, שכלם מחפין עליו. והכרתי אתו • למה נאמר? לפי שנאמר "ובמשפחתו", יכול יהיו כל המשפחה בהכרת? תלמוד לומר: "אתו" – אותו בהכרת ולא כל המשפחה בהכרת אלא ביסורין. לזנות אחרי המלך • (ת"כ) לרבות שאר עבודת אלילים שעבדה בכך, ואפלו אין זו עבודתה.

רש"י כפשוטו – מהדרות לשם

למה נענשים בני משפחתו, וכי משפחה מה חטאה? אלא ללמדך כי העלמת העין מן החוטאים, באה בגלל בני משפחותיהם. לפי שאין לך משפחה שיש בה מוכס שאין בולם נחשבים כמוכסין, מאחר שכולם מחפין (מגינים) עליו ומאיימים לנקום במי שיגע בו לרעה. וכך אומר הכתוב: אם יעלימו עין מן החוטא, מפני פחד אנשי משפחתו, אם כן אשים את פני להעניש גם את המשפחה (ספרא, שבועות לו). (ראב"ד, רבינו בחיי):
והכרתי אתו. למה נאמר 'אותו', הרי היה לו לומר 'והכרתי אותם' בלשון הכולל אותו ואת משפחתו? אלא לפי שנאמר 'באיש ההוא ובמשפחתו', יכול הייתי לומר כי בולם שוים בעונש, וכשם שהוא בכרת כך יהיו כל המשפחה בהכרת – תלמוד לומר 'אותו', אותו בהכרת, ולא כל המשפחה בהכרת, אלא ביסורין

היה לו להקדש 'מקדשי' ולא 'מקדשי', אלא פירושו: לא יחלל ויפסול את הקרבנות 'המקדשים לי' (מש"ת): תורה ד
(ד) ואם העלם יעלימו. נאמרה כאן 'העלמה' בלשון כפול, כדי לרמוז שאם העלימו העם את עיניהם בדבר אחד וחיפו על החוטא ולא נתנו להמיתו, סוף הדבר שיעלימו בדברים הרבה – גם בחטאים נוספים ובשאר בני אדם, וכן אם העלימו סנהדרי קטנה, סוף שיעלימו סנהדרי גדולה [סנהדרי קטנה] = בית דין של עשרים ושלושה דיינים שמושיבין בכל עיר, המוסמכים לדון בדיני נפשות. 'סנהדרי גדולה' = בית דין הגדול שבירושלים ובו שבעים ואחד דיינים, המוסמכים לדון גם בדיני 'עיר הנדחת', 'נביא שקר', 'זקן ממרא' ועוד] (ספרא): תורה ה
(ה) ובמשפחתו. אמר רבי שמעון,

זרע ורעו. ועדיין הייתי יכול לומר, שמא רק בזרע בשר הכתוב מדבר, זרע פסול (בגון ממזר) מניין תלמוד לומר (בפסוק ד) עוד לשון מיותר: 'בתתו מזרעו למולך' – לרבות כל זרע שהוא (ספרא, סנהדרין סד) (רא"ם, ח"ח):
למען טמא את מקדשי. אין הכוונה כי בכך הוא מטמא את המקדש, כי מה ענין עבירה זו לקדושת המקדש, אלא הוא מטמא את פנסת ישראל אשר הקב"ה קורא אותה 'מקדשי', שהיא מקדשת לי, [וכמו שנאמר (ירמיה ב, א) 'קדש ישראל לה'], ואדם זה שהעביר ורעו מקדושת ישראל לטומאת המלך, הרי הוא טמא בכך חלק אחד ממקדש ה' (משכ"ל, ב"ם). ולשון 'מקדשי' האמור כאן – שפירושו 'הדבר המקדש לי' – הוא בלשון 'ולא יחלל את מקדשי' (לקמן כא, א) האמור לגבי בעל מום הפסול לעבודה, שגם שם אין הפירוש שלא יחלל את בית המקדש [שאם כן

(א) וְהִנָּפֵשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־הָאֵבֶת וְאֶל־הַיְדְעָנִים לְזִנַּת אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פְּנֵי בִנְפֹשׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ:

וְנָפֵשׁ דֵּי יִתְפַּנֵּי בְּתֵר בְּדִין וּדְכוּרוֹ לְמִטְעֵי בְּתֵרִיהוֹן וְאִתָּן יֵת רִיגְזִי בְּאַנְשָׁא הֵהִיא וְאַשְׁיִצִּי יְתָה מְגוֹ עַמָּה:

(ב) וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהֵייתֶם קְדָשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

וְהִתְקַדְּשׁוּן יִתְהוֹן קְדִישׁוֹן אֲרִי אָנָּה יי אֱלֹהֵכֹן:

כ"י • וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם • זו פְּרִישׁוֹת עֲבֹדַת אֱלִילִים.

♦ יום שישי י"ח ניסן ♦

(ח) וְשִׁמְרַתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה מִקְדָּשְׁכֶם:

ח וְהִתְשַׁרְוּן יֵת קְדִישִׁי וְעִשְׁבְּדִין יִתְהוֹן אָנָּה יי מִקְדָּשְׁכֹּן:

(ט) כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יִקְלָל אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ מוֹת יוֹמַת אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל דָּמִיו בּוֹ:

ט אֲרִי גִבֵּר גִּבֵּר דֵּי יְלוּט יֵת אָבוּהִי וְיֵת אִמָּה יִתְקַטֵּל אִתְקַטֵּל אָבוּהִי וְאִמָּה לֹט קַטֵּל חֵיב:

כ"י • אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל • (ת"כ, סנהדרין פה) לְרִבּוֹת לְאַחַר מִיתָה. דָּמִיו בּוֹ • זוֹ סְקִילָה, וְכֵן כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "דָּמִיו בּוֹ", "דָּמִיהֶם בָּם", וְלִמְדָנוּ מֵאוֹב וְיִדְעוֹנִי, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם: "בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דָּמִיהֶם בָּם". וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: כִּמּוֹ "דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ" אֵין נִעֲנֵשׁ עַל מִיתָתוֹ אֲלָא הוּא, שֶׁהוּא גֵרַם לַעֲצֻמוֹ שִׁיְהִיג.

(י) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת־אִשְׁתּוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת־אִשְׁתּוֹ רַעְהוּ מוֹת־יוֹמַת הַנָּאֵף וְהַנָּאֵפָה:

י וְגִבֵּר דֵּי יְגוֹף יֵת אִתָּה גִּבֵּר דֵּי יְגוֹף יֵת אִתָּה חֲבֵרָה יִתְקַטֵּל אִתְקַטֵּל גִּיפָא וְגִיפָתָא:

כ"י • וְאִישׁ • פֶּרֶט לְקַטֵּן. אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת־אִשְׁתּוֹ אִישׁ • (קידושין יט. סנהדרין נב) פֶּרֶט לְאִשְׁתּוֹ קַטָּן. לִמְדָנוּ שֶׁאֵין

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אֲחֵרִים [מִבִּינֵן שֶׁהֵם רַק מִחֲפִים עֲלָיו, וְאֵינֶם כְּמוֹתוֹ מִנְשׁ] [ספרא] (מלבי"ם): לְזִנַּת אַחֲרֵי הַמּוֹלָד. הָאֲרִיף הַכְּתוּב וְהַזִּכִּיר שׁוּב אֶת שֵׁם עֲבֹדָה זָרָה זו, לְרִבּוֹת שָׂאֵר עֲבֹדָה־זָרָה שֶׁעֲבָדָה בָּכָה, וְאִפְּלוּ אֵין זוֹ עֲבֹדָתָה. כְּלוּמָר, לִפִּי שֶׁכָּל סוּגֵי הָעֲבֹדָה־זָרָה אֵין חֲיִיבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה אֲלָא אִם כֵּן עֲבָדוּ אוֹתָם 'בְּדִרְכָּם' [כָּל אֱלִיל בְּעֲבֹדוֹת הַמִּיּוֹחֲדוֹת לוֹ (ראה שְׁמוֹת כב, יט)], אֲבָל עֲבֹדַת 'מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ' חֲמוּרָה יוֹתֵר, שֶׁאֵף שֶׁהִדְרָךְ לַעֲשׂוֹתָהּ מִיּוֹחֲדוֹת לְמֹוֹלָד' בְּלָבָד, חֲיִיב עֲלֶיהָ גַם אִם עֲשָׂאָה לְשָׂאֵר אֱלִילִים, אֵף לְאֵלוֹ שֶׁאֵין עֲבֹדָתָם בָּכָה [לִפִּי שֶׁעֲבֹדָה זוֹ מְשׁוּקָצָה הִיא בְּיוֹתֵר' (בא"י) [ספרא]: תורה ז

בְּעִנֵּין עֲבֹדָה־זָרָה, הָרִי קְדוּשָׁה זוֹ הִיא הַפְּרִישׁוֹת מִן הָעֲבֹדָה־זָרָה [אֵף שֶׁעִיָּקֵר לְשׁוֹן קְדוּשָׁה נֶאֱמַר לְגַבִּי פְּרִישׁוֹת מִן הָעֲרִיזוֹת (כַּמְבוּאָר בְּרִש"י לַעֲלִיל יט, א), הָרִי שֶׁשֹּׁשׁ גַּם עֲבִירוֹת נֹסְפוֹת הַדּוּמּוֹת מַעֲט לְעִרְיּוֹת, בָּכָה שֶׁהַכְּתוּב מְכַנֶּה אוֹתָם בְּלִשׁוֹן תִּיעוֹב וְשִׁיקוּץ. כְּגוֹן אֲכִילַת שְׂרָצִים, וְכֵן עֲבֹדָה זָרָה, וְלָכֵן הַפְּרִישׁוֹת מִקֶּדֶם קְרוּיָה 'קְדוּשָׁה' (גרא) [שם]: תורה ח
(ט) אָבִיו וְאִמּוֹ קָלַל. כְּכָר נֶאֱמַר קוֹדֶם לְכֵן 'אֲשֶׁר יִקְלָל אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ', וְחֹזֵר הַכְּתוּב וּשְׁנָאוֹ כְּדִי לְרִבּוֹת אִפְּלוּ לְאַחַר מִיתָה [וְכֵן אֲמָרוּ (קידושין לא) מְכַבְּדוֹ בְּחִיּוֹ וּמְכַבְּדוֹ בְּמוֹתוֹ] [שם, סנהדרין פה] (לש"ר):
דָּמִיו בּוֹ. אֵף שֶׁלֹּא נֶאֱמַר כָּאֵן בְּמִפּוֹרֶשׁ 'בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אוֹתוֹ', דָּרָשׁוּ חֲכָמִים כִּי זוֹ הִיא מִיתַת סְקִילָה, וְכֵן כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּלִשׁוֹן הַדּוּמָה לָזֶה, כְּגוֹן

'דָּמִיהֶם בָּם', מִיתַתָם בְּסְקִילָה (ראה להלן פסוקים יא, יב, יג, טז), וְכוּלָם לִמְדָנוּ מֵאוֹב וְיִדְעוֹנִי שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (לקמן פסוק כז) 'בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אוֹתָם דָּמִיהֶם בָּם' (ספרא), וְלִפִּי פְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, לְשׁוֹן 'דָּמִיו בּוֹ' הוּא כִּמּוֹ: 'דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ' וְאִנְחֻנוּ נְקִים' (יהושע ב, יט) [דְּבָרֵי הַמִּרְגָּלִים אֵל רַחֲב: אֵף כִּי נִשְׁבַּעְנוּ לְהַחֲיוֹת אֶת מִשְׁפַּחְתָּךְ, אוֹלָם כָּל הַיּוֹצֵא מִבֵּיתָךְ הַחוּצָה, אִם נִהְרָגְנוּ, עוֹן הַרְיָתוֹ הוּא עַל רֹאשׁוֹ וְאֵין זוֹ אֲשַׁמְנָנוּ], וְאֵף כָּאֵן, הַנִּהְרָג בְּדִין עַל יְדֵי בֵּית דִין, אֵין שׁוֹם אָדָם נִעֲנֵשׁ עַל מִיתָתוֹ אֲלָא הוּא בְּלָבָד, שֶׁהוּא בְּעוֹנוֹ גֵרַם לַעֲצֻמוֹ שִׁיְהִיג (עפ"י דְּפִרֵּי וְכַת"י): תורה י
(י) וְאִישׁ. לְשׁוֹן 'אִישׁ' מְשַׁמְעוֹ שֶׁהִגִּיעַ לְגִיל חֲיִיב בְּמִצְוֹת, פֶּרֶט לְקַטָּן שֶׁעִדִּין לֹא נִתְחַיֵּב בְּמִצְוֹת, שֶׁאִם כָּאֵ עַל אִשְׁתּוֹ אִישׁ פְּטוֹר מִמִּיתָה [שְׁיִכּוֹל הֵייתִי

(ז) וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם. כָּכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לְשׁוֹן קְדוּשָׁה, הוּא מִתְפַּרֵּשׁ כְּפִי הָעִנֵּין שֶׁבוֹ מְדַבֵּר הַכְּתוּב. וְכָאֵן שֶׁהוּא אֲמוּר

לקטן קדושין. ועל איזו אשת-איש חייבתי לך? . אשר ינאף את אשת-רעהו. פרט לאשת עובד גלולים. למדנו, שאין קדושין לעובד גלולים. מות-יומת הנאף והנאפת. כל מיתה האמורה בתורה סתם, אינה אלא חנק.

יא וגבר די ישכוב עם אתת אבוהי ערימא דאבוהי גלי יתקטלא יתקטלון תרויהון קטלא חביני:

(יא) ואיש אשר ישכב את-אשת אביו ערות אביו גלה מות-יומתו שניהם דמיהם בם:

יב וגבר די ישכוב ית בלתה יתקטלא יתקטלון תרויהון תבלא עבדו קטלא חביני:

(יב) ואיש אשר ישכב את-בלתו מות יומתו שניהם תבל עשו דמיהם בם:

כ"א תבל עשו. גנאי. לשון אחר: מבבלין זרע האב בזרע הבן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 188)

ואיש אשר ישכב את בלתו. . תבל עשו דמיהם בם (כ, יב) וקשה, איך נשא יהודה את תמר בלתו (ראה רש"י וישב לח, כו: "ולא יסף, לא פסק"). ויש לומר, דהנה טעם האסור הוא "תבל עשו", "מבבלין זרע האב בזרע הבן". הסברא נותנת, אפוא, שלאחר מיתת הבן, כאשר אין טעם זה, מתרת האשה לאביו. יתר על כן: ער ואונן הרי השחיתו את זרעם, ואם כן לא שיר כאן כל הענין של "תבל".

יג וגבר די ישכוב ית דכורא משכבי אתתא תועבתא עבדו תרויהון יתקטלא יתקטלון קטלא חביני:

(יג) ואיש אשר ישכב את-זכר משכבי אשה תועבה עשו שניהם מות יומתו דמיהם בם:

כ"א משכבי אשה. (סנהדרין נה) מכניס כמכחול בשפופרת.

יד וגבר די ישכב ית אתתא וית אמה עצת חטאין היא בנורא יקדוין יתה ויתתן ולא תהי עצת חטאין ביניכון:

(יד) ואיש אשר יקח את-אשה ואת-אמה זמה הוא בא"ש ישרפו אותו ואתהן ולא-תהיה זמה בתוכם:

כ"א ישרפו אותו ואתהן. (סנהדרין עה) אי אתה יכול לומר אשתו הראשונה ישרפו, שהרי נשאה בהתר ולא נאסרה עליו, אלא אשה ואמה הכתובין כאן שתיקה לאסור, שנשא את חמותו ואמה. ויש מרבוינו שאומרים: אין כאן אלא חמותו, ומהו "אתהן"? את אחת מהן; ולשון יוני הוא: "הן", אחת.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

לומר שמא דינו כדוגמת דין הבהמה (ראה להלן פסוק טו) הנדרגת אף שאין שייך בה חטא] (באמרי):
אשר ינאף את אשת איש. פרט לאשת קטן, שאינה נקראת 'אשת איש', ובכך למדנו הכתוב שאין לקטן קדושין – אם קידש קטן את האשה אין הקידושין חלים. והכתוב ממשיך ומבאר: על איזו אשת איש חייבתי לך? אשר ינאף את אשת רעהו. פרט לאשת גוי, שאינו בכלל 'רעהו', ומכאן למדנו שאין קדושין לגוי (ספרא, סנהדרין נב) (גריא):
מות יומת הנאף והנאפת. כל מיתה האמורה בתורה סתם, ואין לנו מהיכן לדרוש מהו סוג המיתה, אינה אלא חנק, לפי שזו היא המיתה הקלה מבין ארבע מיתות בית דין

(סקילה, שריפה, הרג וחנק). והואיל והכתוב סתם ולא פירש במה להמיתו, אין אנו רשאים להרבות בחומרת ענשו כלום (ספרא) (עפ"י רש"י סנהדרין נב):
תורה יא
(יב) תבל עשו. לשון גנאי. וכלומר, אף שכל איסורי העריות מגונים הם, יש ביניהם המגונים ביותר, שאותם מכנה הכתוב בלשון גנאי מיוחד, וזהו לשון 'תבל' האמור כאן. לשון אחר: תבל מלשון בלילה וערוב, שבכך הם מבבלין זרע האב בזרע הבן תורה יב

(יג) משכבי אשה. מהו 'משכבי אשה'? משל משלו חקמים: מכניס כמכחול בשפופרת] שפופרת = קנה חלול שנותנין בו 'כחול' לכחול העינים (מין אבקת צבע שצובעין בה

לומר שמא דינו כדוגמת דין הבהמה (ראה להלן פסוק טו) הנדרגת אף שאין שייך בה חטא] (באמרי):
אשר ינאף את אשת איש. פרט לאשת קטן, שאינה נקראת 'אשת איש', ובכך למדנו הכתוב שאין לקטן קדושין – אם קידש קטן את האשה אין הקידושין חלים. והכתוב ממשיך ומבאר: על איזו אשת איש חייבתי לך? אשר ינאף את אשת רעהו. פרט לאשת גוי, שאינו בכלל 'רעהו', ומכאן למדנו שאין קדושין לגוי (ספרא, סנהדרין נב) (גריא):
מות יומת הנאף והנאפת. כל מיתה האמורה בתורה סתם, ואין לנו מהיכן לדרוש מהו סוג המיתה, אינה אלא חנק, לפי שזו היא המיתה הקלה מבין ארבע מיתות בית דין

(טו) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׁכֵבְתּוֹ בְּבֵהֶמָּה מוֹת יוֹמָת וְאֶת־הַבֵּהֶמָּה תַּהַרְגּוּ:

כ"י וְאֶת־הַבֵּהֶמָּה תַּהַרְגּוּ. אם אדם חטא, בהמה מה חטאה? אלא מפני שבאה לאדם תקלה על ידה, לפיכך אמר הכתוב: תסקל. קל-וחמר לאדם, שיוצע להבחין בין טוב לרע וגורם רעה לחברו לעבר עברה. פיוצא בדבר אתה אומר (דברים יב ב): "אבד תאבדון את-כל-המקמות", הרי דברים קל-וחמר: ומה אילנות, שאינן רואין ואינן שומעין, על שבאת תקלה על ידם, אמרה תורה: השחת, שרף וכלה, המטה את חברו מדרך חיים לדרך מיתה, על-אחת-כמה-וכמה.

(טז) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בֵּהֶמָּה לְרִבְעָה אֹתָהּ וְהִרְגָתָּ אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־הַבֵּהֶמָּה מוֹת יוֹמָתוֹ דְּמִיָּהֶם בָּם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 168)

מפני שבאה לאדם תקלה על ידה (רש"י כ, טו) והיגו, שאין זה בגדר ענש, אלא כי הבהמה נבראה לשמש את האדם, וכאשר איננה משמשת אותו אלא גורמת לו תקלה - אין מקום למציאותה בעולם. וכן הוא לגבי השקר ב"תועלת ותקון" שמוגיע לסוס ממה שהוא מורכב לאדם: "בריאת הסוס . . אינו בשביל התועלת המגיע לו, כי אם זהו דרך טפל, כדי שלא לקפח שר כל בריה, אלא . . בשביל טובת האדם" (לקוטי תורה).

(יז) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אִחֹתוֹ בֶּת־אָבִיו אוֹ־בֶת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־עֲרוּתָהּ וְהִיא־תִרְאָה אֶת־עֲרוּתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְנֵי עַמָּם עֲרוֹת אִחֹתוֹ גִּלָּה עוֹנוֹ יִשָּׂא:

כ"ג וְחֶסֶד הוּא. לשון ארמי: חרפה, 'חסודא'. ומדרשו (סנהדרין נח): אם תאמר: קין נשא אחותו?! חסד עשה המקום לבנות עולמו ממנו, שנאמר (תהלים פט): "עולם חסד יבנה".

רש"י כפשוטו - מהדרת לשם

'שעיבירונו המקום מן העולם' (ספרא): תורה טז
(יז) חסד הוא. 'חסד' האמור כאן הוא לשון ארמי, ופירושו חרפה (בבלי) כמו שתרגם אונקלוס את הפסוק (בראשית לד, יד) 'כי חרפה היא לנו' - 'חסודא' היא לנא' [דברי בני יעקב לאנשי שקם: לא נוכל לתת את אחותנו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה היא בעבורנו]. ולפי מדרשו, יש בכך רמז ללשון חסד כמשמעו, שפך אומר הכתוב: אם תאמר כיצד קין נשא אחותו התאומה שגולדה עמו (ראה ברש"י בראשית ד, א) - חסד עשה בזה המקום כדי שיוכל קין להקים משפחה ולבנות עולמו ממנו, כי לא הייתה בעולם אשה אחרת מלבד אחותו, וזהו שנאמר (תהלים פט, א) 'עולם חסד יבנה' - העולם מתחילתו נבנה בחסד (ספרא) (לש"י): תורה יח

שבאה לאדם תקלה על ידה, לפיכך אמר הכתוב תסקל. ומדין הבהמה האמור כאן יש לנו ללמוד קל-וחמר לאדם: ומה בהמה שאינה יודעת כלום אמרה תורה תהרג, אדם שיוצע להבחין בין טוב לרע, והוא גורם רעה לחבירו ומסיתו לעבור עבירה על אחת כמה וכמה שיענש. פיוצא בדבר אתה אומר - דומה לך מצינו: 'אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים... את אלהיהם וגו' ואשריהם תשרפון באש' (דברים יב, ב), הרי דברים קל-וחמר, ומה אילנות שאינן רואין ואינן שומעין, עם כל זאת, על שבאת תקלה על ידם [שהגוים עבדו להם ועשו אותם 'אשרות'] אמרה תורה השחת, שרף וכלה; המטה את חבירו מדרך חיים לדרך מיתה - מדרך הטובה לדרך הרעה - על אחת כמה וכמה

שתיקו נשקפות? אלא אשה ואמה הכתובין כאן, שתיקו נשואות לו באסור, כגון שנשא נשים משלשה דורות: את אשתו, את חמותו (אם אשתו), ואמה של חמותו. הרי שהשתים האחרונות נשקפות. ויש מרבותינו שאומרים, אין כאן אלא חמותו, כלומר: אין הכתוב מדבר אלא באשה אחת שלקחה באסור, כגון שנשא אשה ואחר כך לקח את אמה, או שנשא אשה ואחר כך לקח את בתה, ובשני האופנים רק האשה השניה היא הנשקפת, ומהו 'אתה' - את אחת מהן - זו או זו, ותיבת 'אתה' לשון יוני הוא, שבלשונם 'הן' פירושו 'אחת', וזהו שרמזו כאן הכתוב 'את-הן' - את האחת (ספרא, סנהדרין עו) (חזקוני גר"א): תורה טז
(טו) וְאֶת־הַבֵּהֶמָּה תַּהַרְגּוּ. אם אדם חטא, בהמה מה חטאה? על כרחך אין הריגתה לשם עונש, אלא מפני

יח וגבר די ישכוב ית אתמא סאבכתא ויגלי
ית עריתה ית קלנה גלי והיא תגלי ית
סאבכת דמקא וישתעון תרויהון מגו
עמהון :

(יח) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשְׁהוֹ וְגִלָּה אֶת־
עֲרוּתָהּ אֶת־מִקְרָהּ הֵעֲרָה וְהוּא גִלָּתָהּ אֶת־מִקְוֹר
דְּמִיָּה וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם:

כ"י- הַעֲרָה • גִּלָּה, וְכֵן כָּל לְשׁוֹן "עֲרָה", גִּלּוּי הוּא, וְהוּא יוֹרֵד בְּתֵכָה לְשֵׁם דְּבָר, כְּמוֹ "זַעֲוָה" מִגְזֵרֶת
(אסתר ה ט): "וְלֹא־קָם וְלֹא־זָע", וְכֵן "אֲחֻזָּה" מִגְזֵרֶת אַח. וְהַעֲרָאָה זֶה נִחְלָקוּ בֵּהּ רַבּוּתֵינוּ (יבמות נה). יֵשׁ אוֹמְרִים:
זֶה נִשְׁיָקֶת שְׁמֶשׁ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: זֶה הַכִּנְסֶת עֲטָרָה.

(יט) וְעֲרוֹת אַחֲזוֹת אִמּוֹ וְאֲחֻזָּת אָבִיָּהּ לֹא תִגְלֶה בִּי
אֶת־שְׂאֵרוֹ הֵעֲרָה עִוָּם יִשְׂאוֹ:

כ"י- וְעֲרוֹת אַחֲזוֹת אִמּוֹ • שְׁנֵה הַכְּתוּב בְּאַזְהָרֵתָן. לוֹמַר שֶׁהִזְהָר עֲלֵיהֶן, בֵּין עַל אַחֲזוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ מִן הָעָב, בֵּין עַל אַחֲזוֹתֵיהֶן מִן הָאֵם. אֲבָל עֲרוֹת אֲשֶׁת אָחִי אָבִיו לֹא הִזְהָר אֲלָא עַל אֲשֶׁת אָחִי אָבִיו מִן הָעָב.

(כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ עֲרוֹת דָּדוֹ גִּלָּה
חֲטָאִים יִשְׂאוּ עֲרִירִים יָמָתוֹ:

כ"י- אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ • (יבמות נד) הַמִּקְרָא הִזָּה בֹּא לְלַמֵּד עַל 'כֶּרֶת' הָאֲמֹר לְמַעֲלָה, שֶׁהוּא בַּעֲנֵשׁ הַלִּיכַת
עֲרִירִי. עֲרִירִים • כְּתֻבָּה: בְּלֹא וְלָד; וְדוּמָה לוֹ (בראשית טו ב): "וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי". יֵשׁ לוֹ בָּנִים – קוֹבְרָן,
אֵין לוֹ בָּנִים – מֵת בְּלֹא בָּנִים. לִכְךָ שְׁנֵה בִּשְׁנֵי מִקְרָאוֹת אֵלּוּ: "עֲרִירִים יָמָתוֹ", "עֲרִירִים יִהְיוּ"; "עֲרִירִים
יָמָתוֹ", אִם יִהְיוּ לוֹ בְּשַׁעַת עֲבָרָה, לֹא יִהְיוּ לוֹ בְּשִׁימּוֹת, לְפִי שְׁקוּבָרָן בְּחֵייו; "עֲרִירִים יִהְיוּ", שָׂאֵם אֵין לוֹ
בְּשַׁעַת עֲבָרָה, יִהְיֶה כָּל יָמָיו כְּמוֹ שֶׁהוּא עֹכָשׁ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

יָמָתוֹ. לְמָה נֶאֱמַר מִקְרָא זֶה, אִם
לְאַזְהָרָה הָרִי כְּבָר נֶאֱמָרָה בְּפֶרֶשׁת
הָאֲזָהָרוֹת עַל הָעֲרִירוֹת (לעיל יח ד) 'עֲרוֹת
אָחִי אָבִיָּהּ לֹא תִגְלֶה', אֲלָ אֲשֶׁתוֹ לֹא
תִקְרַב וְדִתְּךָ הִיא, וְאִם לְעוֹנֵשׁ כֶּרֶת,
כְּבָר נֶאֱמַר בְּסִיּוּם הַפֶּרֶשָׁה (שם פסוק כט)
'כִּי כָּל אִשָּׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת
הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנַּפְשׁוֹת הַעֲשׂוֹת', אֲלָ
הַמִּקְרָא הִזָּה בֹּא לְלַמֵּד עַל כֶּרֶת
הָאֲמֹר לְמַעֲלָה, שְׂלֹא רַק הוּא בַּעֲצָמוֹ
נִכְרֵת, אֲלָ הוּא גַם בַּעֲנֵשׁ הַלִּיכַת
עֲרִירִי, שֶׁבָּנָיו נִכְרְתִים, וְכִדְלָהֶן. (גרא):
עֲרִירִים יָמָתוֹ. כְּתֻבָּה: בְּלֹא וְלָד
'בְּלֹא וְלָד יָמָתוֹ' [בְּלֹא בָּנִים יָמָתוֹ].
וְדוּמָה לוֹ לְלֶשׁוֹן זֶה 'וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ
עֲרִירִי' (בראשית טו ב) [דְּבָרִי אֲבָרְהָם
אָבִינוּ אֶל הַקִּבְיָה, לְאַחֵר שֶׁהִבְטִיחוֹ
'שְׁכֵרְךָ הִרְבֵּה מְאֹד': ה' אֱלֹהִים מֵהַ תִּתֵּן
לִי בִשְׁכָרִי, הָרִי אֲנִי מִתְּהַלֵּךְ לְלֹא
בָּנִים]. וְכִיצַד הִיא מִיתַת עֲרִירִי אִם
יֵשׁ לוֹ בָּנִים, קוֹבְרָן בְּחֵייו; וְאִם אֵין לוֹ
בָּנִים, מֵת בְּלֹא בָּנִים. לִכְךָ שְׁנֵה
הַכְּתוּב וְהַזְכִּיר פְּעָמִים בִּשְׁנֵי מִקְרָאוֹת
אֵלּוּ (בְּפֶסֶק זֶה וּבְפֶסֶק שְׁלֹא־חֲרִיו)
'עֲרִירִים יָמָתוֹ', 'עֲרִירִים יִהְיוּ', לְפִי

הָעָב וְאֲחֻזָּת הָאֵם שְׁנֵה (חֲזוֹר וְכַפֵּל)
הַכְּתוּב גַּם בְּאַזְהָרֵתָן, אִף שֶׁכְּבָר
הִזְהִיר עַל כָּךְ לְמַעֲלָה (רֹאה לַעֲלֵל יח, יב"ג),
וְזֹאת כִּדְּרֵי לְרִבּוּת וְלִמּוֹר שֶׁהוֹזָהר
עֲלֵיהֶן בֵּין עַל אַחֲזוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ מִן
הָעָב, בֵּין עַל אַחֲזוֹתֵיהֶן מִן הָאֵם.
כְּלוּמֹר: אִיסוּר אַחֲזוֹת הָעָב, אוֹ אַחֲזוֹת
הָאֵם, אֵינוֹ רַק בְּאוֹפֶן שְׂאֲחוֹת זֶה הִיא
דְּוֹקָא מִצַּד אָבִיהֶם אֲלָא גַם בְּשֵׁהִיא
מִצַּד אִמָּם כְּלָכֵד. וּמוֹעִיד רש"י: אֲמֹנָם,
כָּאֵן לֹא חִילַק הַכְּתוּב בֵּין סוּג אַחֲוָה
מִצַּד הָעָב לְסוּג אַחֲוָה מִצַּד הָאֵם, אֲבָל
לְגַבִּי עֲרוֹת אֲשֶׁת אָחִי אָבִיו מִצִּינוּ
שְׂלֹא הוֹזָהר אֲלָא עַל אֲשֶׁת אָחִי
אָבִיו מִן הָעָב, אֲבָל אֲשֶׁת אָחִי אָבִיו
מִן הָאֵם, מוֹתֶרֶת לוֹ מִן הַתּוֹרָה וְאֵין
אִיסוּרָה אֲלָא מִדְּרַבָּנָן [וְחִילּוּק זֶה
לְמִדּוּהוּ מִגִּזְרֵה שְׁוָה: נֶאֱמַר כָּאֵן (בְּפֶסֶק
הַב) 'עֲרוֹת דָּדוֹ גִּלָּה', וְנֶאֱמַר שָׁם (לַחֲלֹן
כח, מט) 'דָּדוֹ יִגְאָלְנוּ... מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ', מֵה
לְחָלֶן בְּאֲחִי הָעָב מִן הָעָב הַכְּתוּב
מִדְּבַר, כִּי רַק מִשְׁפַּחַת הָעָב קְרוּיָה
'מִשְׁפַּחָה', אִף כָּאֵן דְּוֹקָא מִן הָעָב [א"ש,
קִיצוּ"מ]: תּוֹרָה כ

(יח) הַעֲרָה. גִּלָּה. וְכֵן כָּל לְשׁוֹן 'עֲרוֹה'
עַל שֵׁם הַגִּלּוּי הוּא, וְהוּא יוֹרֵדֶת
(מִתּוֹסֶפֶת) בְּתִיבָה כְּאֲשֶׁר הִיא
מִשְׁמַשֶּׁת לְשֵׁם דְּבָר, כְּמוֹ שְׁמִצִּינוּ
דְּוִגְמָתוֹ בְּלֶשׁוֹן 'זַעֲוָה' (דְּבָרִים כח, כה),
שְׁפִירוּשָׁה 'זַעֲוָה', וְיִסּוּדָה לְלֹא וְיִי, וְ
מִגְזֵרֶת וְלֹא קָם וְלֹא זָע' (אסתר ה, ט)
[לֹא קָם מִדְּכִי לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְהֶמֶן וְלֹא
נִדְוָעָה מִמֶּנּוּ], וְהוּא נִוִּסְפֶת בֵּהּ
כְּשֶׁהִיא מִשְׁמַשֶּׁת כְּשֵׁם דְּבָר, וְכֵן תִּיבַת
'אֲחֻזָּה' הִיא מִגְזֵרֶת 'אָח', וְהוּא
נִוִּסְפֶת בֵּהּ לְשִׁימוּשׁ שֵׁם דְּבָר, שֶׁהוּא
קֶרֶבֶת הָאֲחִים וְחִיּוּתָם זֶה עִם זֶה
[כְּלֶשׁוֹן הַכְּתוּב (בְּרִיָּה יא, ד) 'הָאֲחֻזָּה בֵּין
יְהוּדָה וּבֵין יִשְׂרָאֵל'], וְאִף כָּאֵן, 'הַעֲרָה'
הִיא פְּעוּלַת הַגִּלּוּי, וְעֲרָה' הוּא 'שֵׁם
דְּבָר' שֶׁל הַמְּגִלָּה. וּמוֹטִיף רש"י:
וְהַעֲרָאָה זֶה הָאֲמֹרָה כָּאֵן, נִחְלָקוּ בֵּהּ
רַבּוּתֵינוּ, יֵשׁ אוֹמְרִים זֶה נִשְׁיָקֶת
שְׁמֶשׁ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים זֶה הַכִּנְסֶת עֲטָרָה

(יבמות נה): תּוֹרָה יט

(יט) וְעֲרוֹת אַחֲזוֹת אִמּוֹ וְגו'. פֶּרֶשָׁה זֶה
עוֹסֶקֶת רַק בְּפִירוּט הַעֲנָשִׁים עַל
הָאֲזָהָרוֹת שֶׁכְּבָר הוֹזְכְּרוּ בְּפֶרֶשָׁה
הַקּוֹדֶמֶת. וְאוּלָּם כָּאֵן בְּעֲרוֹת אַחֲזוֹת

(כא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשְׁתּוֹ אַחִיו נָדָה הוּא עֲרֹת אַחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ:

כא וגבר די יסב ית אמת אחוהי מרחקא היא עריותא דאחוהי גלי בלא ולד יהון:

י"ט נדה הוא • השכיבה הזאת מנדה היא ומאוסה. ורבותינו דרשו לאסור הערצה בה כנדה, שהערצה מפרשת בה: "את מקורה הערה".

(כב) וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקְתִּי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטִי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִקִּיאוּ אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לְשֹׁכֵת בָּהּ:

כב ותשרון ית כל קמי וית כל דיני ומעבדון יתהון ולא תרוקון יתכון ארעא די אנא מעל יתכון תמן לממב בה:

• שבת קודש י"ט ניסן •

(כג) וְלֹא תֵלְכוּ בַּחֲקֵת הַגֹּיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלַּח מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־אֱלֹהֵי עֲשׂוּ וְאֶקֶץ בָּם:

כג ולא תלכו בחקת הגוי אשר-אני משלח מפניכם כי את-כל-אלהי עשו ואקץ בם:

י"ט ואקץ • לשון מאוס, כמו (בראשית כז): "קצתי בחיי", כאדם שהוא קץ במזונו.

(כד) וְאָמַר לָכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת־אֲדָמָתָם וְאֲנִי אֲתַנְנֶה לָכֶם לְרֵשֶׁת אֹתָהּ אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים:

כד ואמר לכם אתם תירשו את-אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אותה ארץ זבת חלב ודבש אני יהוה אלהיכם אשר-הבדלתי אתכם מן-העמים:

(כה) וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטֹמְאָה וּבֵין־הָעוֹף הַטֹּמֵא לְטָהוֹר וְלֹא־תִשְׁקְצוּ אֶת־נִפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכָל־אֲשֶׁר תִּרְמֹשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטֹמֵא:

כה והבדלתם בין-הבהמה הטהורה לטמאה ובין-העוף הטמא לטהור ולא-תשקצו את-נפשותיכם בבהמה ובעוף ובכל-אשר תרמש האדמה אשר-הבדלתי לכם לטמא:

י"ט והבדלתם בין-הבהמה הטהורה לטמאה • אין צריך לומר בין פרה לחמור, שהרי מובדלין ונקרין הם, אלא בין טהורה לך לטמאה לך, בין שנשחט רבו של סימן לנשחט חציו, וכמה בין רבו לחציו? מלא שערה. אשר-הבדלתי לכם לטמא • לאסר.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(כג) וְאֶקֶץ בָּם. לְשׁוֹן מִיָּאוֹס הוּא. כְּלוּמַר מֵאֲסָתִי בְּגוֹיִם. וּכְמוֹ שֶׁמֵּצִינוּ לְשׁוֹן זֶה: 'קִצְתִּי בַחַיִּי מִפְּנֵי בְנוֹת חַת' (בראשית כז, מו), וּמִתּוֹךְ שֶׁהִקְבִּי"ה קֵץ בָּהֶם, הָרִי הוּא מְשַׁלַּח אוֹתָם וּמִגִּרְשָׁם מֵאֲרָצוֹ, כְּאֵדָם שֶׁהוּא קֵץ בְּמִזּוֹנוֹ וּמִקִּיאוֹ (ספרא) (לש"י): תורה כד

(כה) וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה לְטֹמְאָה. לְשׁוֹן 'וְהִבְדַּלְתֶּם' מִשְׁמַע שֶׁצִּירֵךְ נִתְיַנֵּת לֵב מִיּוֹחֲדֻת בְּכַדִּי לְהִבְחִין בִּינֵיהֶם, וְאִין צִירֵךְ לֹמַר כֵּן לְגַבִּי הִבְדַּל בֵּין שְׁנֵי מִינִים שׁוֹנִים, כְּגוֹן בֵּין פָּרָה לְחִמּוֹר, שֶׁהִרֵי מוּבְדָּלִין

כָּאֵן אֵין פִּירוּשׁוֹ 'טוֹמְאָת נָדָה' [כְּלָשׁוֹן הַכְּתוּב (לעיל יח, ט) 'וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדָּת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב'], אֵלָּא כִּי אוֹמַר הַכְּתוּב: 'הַשְּׂכִיבָה הַזֹּאת מְנוּדָה הִיא וּמֵאוֹסָה' [וּמֵצִינוּ לְשׁוֹן נָדָה בְּמִשְׁמַעוֹת מֵאוֹס וְשִׁיקוּץ, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל ז ט) 'כִּסְפָּם בַּחוּצוֹת יִשְׁלִיכוּ וְזָהָבָם לְנָדָה יִהְיֶה' – לְשִׁיקוּץ יִהְיֶה לָהֶם (רש"י)], וְרַבּוֹתֵינוּ דִּרְשׁוּ מִכָּאן לְאַסוֹר הָעֲרָאָה בָּהּ כְּמוֹ בְּנִדָּה, שֶׁאִיסוּר הָעֲרָאָה וְעֲנִשָּׁהּ מִפּוֹרְשֵׁת בָּהּ (לעיל פסוק יח), 'אֵת מְקוֹרָהּ הָעֲרָה... וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקְרָב עִמָּם' (יבמות נד) (לש"י): תורה כב

שְׁשֵׁנִי הַלְשׁוֹנוֹת הִלְלוּ הֵם כְּנִגְדֵי שְׁנֵי הָאוֹפָנִים הָאֲמִירִים: 'עֲרִירִים וּמוֹתוֹ' – אִם יִהְיוּ לוֹ בָּנִים בְּשַׁעַת עֲבִירָה, וְהָעוֹנֵשׁ הוּא שֶׁלֹּא יִהְיוּ לוֹ כְּשִׁימוֹת, לְפִי שְׁקוּבָרָן בַּחַיִּי, לְכָךְ נֶאֱמַר עֲרִירִים 'מוֹתוֹ', כִּי לַעַת עֲתָה אֵינוֹ עֲרִירִי; וְאֵילוֹ הַלְשׁוֹן 'עֲרִירִים יִהְיוּ' מִשְׁמַע, אִם אֵין לוֹ בָּנִים בְּשַׁעַת עֲבִירָה, וְהָעוֹנֵשׁ הוּא שֶׁיִּהְיֶה כָּל יָמָיו כְּמוֹ שֶׁהוּא עֲכָשִׁיו, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'יִהְיֶה' – לְשִׁאָרוֹ כְּמוֹת שֶׁהֵם בְּעֲרִירוֹתָם (ספרא, יבמות נה) (בא"י): תורה כ

(כא) נָדָה הוּא. לְשׁוֹן 'נָדָה' הָאֲמִיר

(כו) וְהֵייתָם לִי קְדוֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וְאַבְדִּיל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי:

כו ויהיוהו' קדמי קדישין ארי קדיש אנא יי ואפרשית יתכון מן עממיא למיהוי פלחין קדמי:

י"ט וְאַבְדִּיל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי • אִם אַתֶּם מְבַדְּלִים מֵהֶם, הֲרִי אַתֶּם שְׁלִי, וְאִם לֹא, הֲרִי אַתֶּם שֶׁל נְבוּכַדְנֶאצַּר וְחֻבְרִי. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מִנֵּין שְׁלֹא יֹאמְרוּ אֲדָם: 'נִפְשִׁי קָצָה בְּבֶשֶׂר חֲזִיר'! 'אִי אִפְשִׁי לִלְבֹּשׁ כְּלָאִים'! אָבֵל יֹאמֵר: 'אִפְשִׁי, וְמָה אֶעֱשֶׂה וְאָבִי שְׂבָשְׂמִים גָּזַר עָלַי'? תִּלְמֹד לומר: "וְאַבְדִּיל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי", שֶׁתִּהְיֶה הַבְּדִלְתְּכֶם מֵהֶם לְשָׁמִי, פּוֹרֵשׁ מִן הָעֲבָרָה וּמִקְבָּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ז עמ' 18)

וְאַבְדִּיל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי (כ, כו) פּוֹרֵשׁ מִן הָעֲבָרָה וּמִקְבָּל עָלָיו עַל מַלְכוּת שָׁמַיִם (רש"י כ, כו) מְבַאֵר בְּחִסְדוֹת, שֶׁגַּם מִשְׁפָּטִים יֵשׁ לָקִים בְּקִבְלַת עַל, כְּמוֹ הַחֲקִים. לְפִי זֶה עָלוּל אָדָם לְחַשֵּׁב, שֶׁאִם פָּגַע בְּזוּלָתוֹ, דִּי לוֹ לְבַקֵּשׁ מִחִילָה מִתּוֹךְ קִבְלַת עַל גְּרִידָא . אָבֵל מוֹכֵן מֵאֵלָיו, שֶׁאִסּוּר שִׁיחִיו לְאָדָם מְדוּת רְעוּת, וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת אֲכַפְתָּ לוֹ כֹּל עֵינָן שֶׁל יֵשֶׁר בֵּין אָדָם לְחֻבְרִי, וְכִפִּי שֶׁתֵּב הַרְמָב"ם שֶׁעַל דָּבָר שֶׁהוּא רַע מְצַד הַשְּׂכָל יֵשׁ לומר "אִי אִפְשִׁי". אֲלָא שֶׁכֵּל זֶה יֵשׁ לַעֲשׂוֹת מִתּוֹךְ קִבְלַת עַל.

(כו) וְאִישׁ אוֹיֵאֶשָׁה בִּיְיָהִיהָ בָּהֶם אוֹב אוֹ יִדְעֵנִי מוֹת יוֹמָתוֹ בְּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמִיָּהֶם בָּם:

כו וגבר או אתתא ארי יהי בהון בדין או דכור יתקטלא יתקטלון באבנא ירגמון יתהון קטלא חייבין: פפפ

י"ט בִּיְיָהִיהָ בָּהֶם אוֹב וְגו' • כָּאֵן נֹאמַר בָּהֶם 'מִיָּתָה' וְלִמְעַלָּה 'פֶּרֶת': עֲדִים וְהִתְרָאָה – בִּסְקִילָה, מְזִיד בְּלֹא הִתְרָאָה – בְּהִפְרָת, וְשִׁגְגָתָם – חֲטָאָת. וְכֵן בְּכָל חֲיִבֵּי מִיתוֹת שֶׁנֹּאמַר בָּהֶם 'פֶּרֶת':

ס"ד פסוקים, ונג"ה סימן. מ"י זה"ב סימן. חסלת פרשת קדושים

רש"י כפשוטו – מהדורות לשם

מְקוֹדְשִׁים לִי, שִׁיחָא אָדָם פּוֹרֵשׁ מִן הָעֲבָרָה מִפְּנֵי גְזִירַת הַמָּקוֹם וּמִקְבָּל עָלָיו עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם (ספרא (ק"א):

תורה כו

(כו) כִּי יִהְיֶה בָּהֶם אוֹב וְגו'. כָּאֵן נֹאמַר בָּהֶם מִיָּתָה בִּידֵי אָדָם, וְלִמְעַלָּה (בפסוק ו) נֹאמַר בָּהֶם פֶּרֶת? אֲלָא כִּי הוּא אוֹמֵר: אִם יֵשׁ עֲדִים הַמְעִידִים עָלָיו בְּבֵית דִּין, וְגַם הִיָּתָה הִתְרָאָה – שֶׁהִתְרוּ בּוֹ בְּשַׁעַת הָעֲבִירָה וְהוֹדִיעוּ לוֹ אֶת הָאִסּוּר וְהַעֲוֹנָה, אִי דִינוּ בִּסְקִילָה כְּאִמּוֹר כָּאֵן, וְאִם הִיָּה מְזִיד אִף בְּלֹא הִתְרָאָה אוֹ בְּלֹא עֲדִים, עָנְשׁוֹ בְּהִפְרָת; וְשִׁגְגָתָם – אִם הָיוּ שׁוֹגְגִים, מְבִיאִים קֶרֶן חֲטָאָת. וְכֵן בְּכָל חֲיִבֵּי מִיתוֹת שֶׁנֹּאמַר בָּהֶם 'פֶּרֶת', אִם הָיוּ מְזִידִים וְלֹא הָיוּ עֲדִים וְהִתְרָאָה כִּי לְהַמִּיתוֹ בְּבֵית דִּין, חֲיִיבִים פֶּרֶת, וְאִם הָיוּ שׁוֹגְגִים, חֲיִיבִים חֲטָאָת: חסלת פרשת קדושים

מְדַבֵּר בְּאִסּוּר אֲכִילָה (כמבואר למעלה), ו'לִטְמֵא' פִּירוּשׁוֹ: לְאִסּוּר לְאָכֹלָם (גו"א): תורה כו

(כו) וְאַבְדִּיל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי. אִם אַתֶּם מוֹבְדִּלִים מֵהֶם מִמִּנְהֵגֵי הָעַמִּים וְאַתֶּם פּוֹרְשִׁים מִן הָעֲבִירָה וּמִמְאָכְלוֹת אִסּוּרוֹת, הֲרִי אַתֶּם שְׁלִי, שֶׁאֲנִי מְלַכְכֶם וְאֵלֶיכֶם וְאַתֶּם עֲמִי; וְאִם לֹא, הֲרִי אַתֶּם כְּעַבְדִּים שֶׁל נְבוּכַדְנֶאצַּר וְחֻבְרִי, כְּלוּמַר, תִּהְיוּ שְׂרֻיִים בְּגָלוֹת תַּחַת מְלָכֵי הָאוֹמּוֹת. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, מִנֵּין שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ אֲדָם: 'נִפְשִׁי קָצָה בְּבֶשֶׂר חֲזִיר, וְלִפְיָךְ אֵינִי אוֹכֵלוֹ', או 'אִי אִפְשִׁי לִלְבֹּשׁ כְּלָאִים' – אֵינִי יָכוֹל לִלְבֹּשׁ שַׁעֲטָנָה, אָבֵל (אֲלָא) יֹאמֵר 'אִפְשִׁי, וְמָה אֶעֱשֶׂה וְאָבִי שְׂבָשְׂמִים גָּזַר עָלַי'? תִּלְמֹד לומר: וְאַבְדִּיל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לְהִיּוֹת לִי, שֶׁתִּהְיֶה הַבְּדִלְתְּכֶם מֵהֶם לְשָׁמִי, לְהִיּוֹת

וְנִכְרִין הֵם וְקָל לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם [כִּי הִפְרָה מִפְּרִסְתָּ פְרִסָּה וּמַעֲלַת גֵּרָה וְאֵילוֹ הַחֲמוּר אֵין בּוֹ סִמְנִים אֵלּוּ]. אֲלָא הַכְּתוּב מְדַבֵּר כָּאֵן בְּהִמָּה מִמִּין הַשְּׁהוּר, וְעַם זֹאת פְּעָמִים שֶׁעָלִיךְ לְהַבְדִּיל לְאַחַר שֶׁחִיטָתָהּ בֵּין טְהוֹרָה לָף וְהִיא מוֹתֶרֶת בְּאֲכִילָה לְטִמְאָה לָף וְאִסּוּרָה בְּאֲכִילָה, דְּהֵינּוּ: בֵּין שֶׁנִּשְׁחַט רֹבּוֹ שֶׁל סִימָן לְנִשְׁחַט חֲצִיו, שֶׁכֵּן ה'סִמְנִים' שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁחֵט בְּהִמָּה הֵם הַקָּנָה וְהַשֵּׁט (שְׁנֵי הַצִּינּוֹרוֹת הַעוֹבְרִים בְּאוֹרֶךְ הַצִּנּוֹר, הַמְשַׁמְשִׁים לְמַעַבַּר הַמְּזוּזָה וְהָאֹרֶךְ) וְדִי שֶׁחִיטָת אֶחָד מֵהֶם כּוֹלֵו וְהַשְּׁנִי רֹבּוֹ כִּי לְהִתִּירָה, אָבֵל אִם הַשְּׁנִי נִשְׁחַט רַק חֲצִיו – הַבְּהִמָּה אִסּוּרָה. וּפְעָמִים שֶׁנִּצְרַכְתָּ הַבְּהִמָּה מְדוּקְדָּקָת כִּי לְהַכְרִיעַ בָּהּ, שֶׁכֵּן כְּמָה יֵשׁ בֵּין רֹבּוֹ לְחֲצִיו – מְלֵא שְׁעָרָה (כְּלָשְׁהוּ) (ספרא (ק"א): אֲשֶׁר הַבְּדִלְתִּי לָכֶם לְטִמְאָה. הַכְּתוּב

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוועדות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה לשבת חול המועד פסח יחזקאל פרק לו

א הִיְתָה עָלַי יְדִי־יְהוָה וַיּוֹצִיאֵנִי בְרוּחַ יְהוָה וַיְנִיחֵנִי
בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת: ד וַהֲעִבִירֵנִי
עֲלֵיהֶם סָבִיב | סָבִיב וַהֲנֵה רַבּוֹת מְאֹד עַל־פָּנַי
הַבִּקְעָה וַהֲנֵה יִבְשׁוֹת מְאֹד: ו וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם
הַתְּחַיֵּינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַר אֲדֹנָי יְהוִה אַתָּה
יְדַעְתָּ: ז וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא עַל־הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם הָעֲצָמוֹת הַיְבֵשׁוֹת שִׁמְעוּ דְּבַר־
יְהוָה: ח כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה הִנֵּה
אֲנִי מֵבִיא בָכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם: ו וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים
וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר וְקִרְמָתִי עֲלֵיכֶם עוֹר וְנָתַתִּי
בָכֶם רוּחַ וְחַיִּיתֶם וִידַעְתֶּם כִּי־אֲנִי יְהוָה: ו וַנִּפְאֲתִי
כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי וַיְהִי־קוֹל כְּהִנָּבְאִי וַהֲנֵה־רַעַשׁ וַתִּקְרְבוּ
עֲצָמוֹת עֶצֶם אֶל־עֶצְמוֹ: ה וַרְאִיתִי וַהֲנֵה עֲלֵיהֶם
גִּידִים וּבָשָׂר עָלָה וַיִּקְרָם עֲלֵיהֶם עוֹר מִלְמַעְלָה
וְרוּחַ אֵין בָּהֶם: ט וַיֹּאמֶר אֵלַי הִנָּבֵא אֶל־הָרוּחַ
הִנָּבֵא בֶן־אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל־הָרוּחַ כֹּה־אָמַר | אֲדֹנָי
יְהוִה מְאַרְבֵּעַ רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ וּפָתִי בְּהַרְוִיגִים
הָאֵלֶּה וַיְחִיו: י וַהֲנִפְאֲתִי כַּאֲשֶׁר צִוִּנִי וַתָּבוֹא בָהֶם
הָרוּחַ וַיְחִיו וַיַּעֲמֵדוּ עַל־רַגְלֵיהֶם חִיל גָּדוֹל מְאֹד
מְאֹד: יא וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן־אָדָם הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה
כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה הֵנָּה אֹמְרִים יִבְשׁוּ עֲצָמוֹתֵינוּ
וְאִבְדָּה תִּקְוַתֵּנוּ נִגְזַרְנוּ לָנוּ: יב לָכֵן הִנָּבֵא וְאָמַרְתָּ
אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אֲנִי פֹתַח

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

(א) יד ה', כח חזק הנבואה. וַיּוֹצִיאֵנִי בְרוּחַ
ה', הוציא אותי ממקומי ברצון ה', ולא מדעתי
הלכתי שמה. וַיְנִיחֵנִי, רוח ה' שם אותי. וְהִיא
מְלֵאָה עֲצָמוֹת, אמרו ר"ל, שהעצמות האלו
היו מבני שבט אפרים, שניצאו ממצרים שלשים
שנה לפני הקץ של יציאת מצרים, והלכו דרך
ארץ פלשתים, והרגום אנשי גת. כְּתוּב בְּסֵפֶר
"דְּבָרֵי הַיָּמִים" (ד"ה א' זכא, וראה סנהדרין דף צב,ב).
(ב) סָבִיב סָבִיב, סביב לבקעה העביר אותי.
וְלֹא הִנָּבִיאוּ לְתוֹכָהּ, לפי שהיה כהן. בֶּן אָדָם,
כְּנִי לַיְחִזְקָאל הַנָּבִיא. (ראה פירוש רש"י ומצודות
ביחזקאל ב.א). הַתְּחַיֵּינָה, האם אפשר שיחיו.
אַתָּה יְדַעְתָּ, כאומר, לפי הטבע אין מקום
לומר שיחיו, אולם אם רצונך שיחיו הרי יחיו,
ואם כן אתה הוֹדַעְתָּ. (ו) וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים,
אתן על העצמות גידים (מיתרים) לְחַפֵּר וּלְקַשֵּׁר
הָעֲצָמוֹת זֶה בָּזֶה. וְקִרְמָתִי עֲלֵיכֶם עוֹר,
אֶעֱשֶׂה עֲלֵיכֶם קרום של עור. וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי
ה', שְׂכַל הַיְכָלָת בְּיָדִי. (ז) וַהֲנֵה רַעַשׁ, וַהֲנֵה
היה רעד ותנועה. וּמָזָה הָיָה גַם הַשְׁמַעַת קוֹל.
וַתִּקְרְבוּ עֲצָמוֹת, כמו וַתִּקְרְבֵּה הָעֲצָמוֹת.
עֶצֶם אֶל עֶצְמוֹ, כל עצם התקרב אל העצם
שֶׁהָיָה מִחֲבֵר בּוֹ בְּזֶמַן שֶׁהָיָה חַי. (ח) וְרוּחַ אֵין
בָּהֶם, ועדיין לא היה בהם רוח חיים.
(ט) מְאַרְבֵּעַ רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ, כל מקום
שֶׁהָלְכוּ נִשְׁמוֹתֵיהֶם לְשׁוֹם לְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם,
מִשָּׁם יִתְקַבְּצוּ וַיָּבֹאוּ. וּפָתִי, כמו "נִפְחַ בְּאֵשׁ
פָּתָם" (ישעיה נד,טז). וּמִלְשׁוֹן "וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נִשְׁמַת
חַיִּים" (בראשית ב.ז). יא) הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה, כל
בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה וְגו', כלומר, הָעֲצָמוֹת
הָאֵלֶּה שֶׁקָּמְנוּ לְתַחֲיָה, רָמְזוּ וְנִקְמָא הֵם לְכָל בֵּית
יִשְׂרָאֵל בְּצִרְוֹתֵיהֶם. שֶׁהָרִי הֵם אֹמְרִים יִבְשׁוּ
עֲצָמוֹתֵינוּ בְּצִרּוֹת, אִבְדָּה תִּקְוַתֵּנוּ, וְמָה צָפָה
לִישׁוּעָה עוֹד. יב) הִנֵּה אֲנִי פֹתַח אֶת
קְבֻרֹתֵיכֶם וְגו', כלומר, הִנֵּה הַתְּחַיָּה בְּעֲצָמוֹת
הַיְבֵשׁוֹת שֶׁקָּמְנוּ לְתַחֲיָה בְּבִקְעָה, הִיא לְאוֹת עַל
הַתְּחַיָּה וְהַנָּבְאָה הַעֲתִידָה. יד) וְנָתַתִּי רוּחִי

בָּכֶם וְחַיֵּיתֶם, אִתְּנִי בָכֶם רוּחַ חַיִּים וְתִשְׁאָרוּ חַיִּים וְקַיָּיִם. וְהִנַּחְתִּי אִתְּכֶם, וְאֹשִׁיב אִתְּכֶם בְּמִנוּחָה עַל אֲדָמְתְּכֶם. וַיִּדְעֻם כִּי אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי, וְאִזְּתָדְעוּ שְׁאֵנִי ה' תִּנְאֻמָּן בְּמִאֲמָרִי, אֲנִי דִבַּרְתִּי, וְאֲנִי עָשִׂיתִי כְּפִי שִׁדְבַרְתִּי. נָאִם ה', מֵאֲמַר ה'.

(ג) לְדָרֵשׁ אֶת ה', לְהִתְפַּלֵּל לָהּ וּלְהִתְחַנֵּן לִּי עַל יְרוּשָׁלַם שְׁלֹא תִתְרַב. הִלְדָּרֵשׁ אוֹתִי אֲתֶם בָּאִים, הֵאֵם בָּאתֶם לְדָרֵשׁ אוֹתִי בְּתַפְלָה. אִם אֲדָרֵשׁ לָכֶם, אִם אֶהְיֶה נִדְרֵשׁ לָכֶם לְקַבֵּל אֶת תַּפְלַתְכֶם. (ד) הִתְשַׁפֵּט אוֹתֶם, הֵאֵם תִּתְנַחֵם עִמָּהֶם לְהוֹדִיעַם שֶׁהֶצְדֵק עִם ה'. (וּכְפֹל הַלְשׁוֹן לְחַוּוֹק). כֵּן אֲדָם, כְּנוֹי לִיחֻקָּאֵל הַנְּבִיא. אֶת תּוֹעֲבוֹת אֲבוֹתֶם הוֹדִיעַם, זֹאת עָשָׂה, הוֹדִיעַם גַּם אֶת תּוֹעֲבוֹת אֲבוֹתֵיהֶם עִם מִוֶּשֶׁהוֹסִיפוּ הֵם. (ה) וְאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם, כְּמוֹ "נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם". (ו) אֲשֶׁר תִּרְתִּי לָהֶם, אֲשֶׁר חִפְשִׁיתִי אוֹתָהּ לָהֶם. צָבִי הִיא, תַּפְאֶרֶת וְחִמְדָּה הִיא. (ז) וְאֲמַר אֲלֵיהֶם, אֶהְרֹן נָבִיא לָהֶם נְבוֹאָה זוֹ קָדָם שֶׁנִּגְלָה הַקִּבֹּץ עַל מִשֶּׁה בְּסִנְיָה. שְׁקוּצֵי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ, הִשְׁלִיכוּ אֶת הַשִּׁקָּץ וְהַתְּעוּב שֶׁעֵינֵיהֶם מִרְאוֹת לָכֶם. כִּי הַעֲנִיּוֹת הֵם סְרוּרִים לַעֲבֹרָה. (יג) וְאֶת שְׁבִתוֹתֵי חֲלָלוֹ מֵאֵד, לְפִי שֶׁשְּׁבִת רֵאשׁוֹנָה נֶאֱמַר "וְהָיָה בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי יִצְאוּ מִן הָעֵם לְלֶקֶט" (שְׁמוֹת 10,12), וְשִׁבְת שְׁנִיָּה חָלַל מִקִּשָּׁשׁ הַעֲצִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקִּשָּׁשׁ עֲצִים בְּיוֹם הַשְּׁבִת" (בְּמִדְבָר 32,10). (יד) לְבַלְתִּי חֲחַל, שְׁלֹא יִחְלַל (טו) לְבַלְתִּי הִבִּיא אוֹתָם אֶל הָאָרֶץ, זֶה הָיָה בְּעֵבֹר עֲוֹן

אֶת־קִבְרוֹתֵיכֶם וְהִעֲלִיתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עִמִּי וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־אֲדָמַת יִשְׂרָאֵל: י וַיִּדְעֻם כִּי־אֲנִי יְהוָה בִּפְתָחִי אֶת־קִבְרוֹתֵיכֶם וּבִהְעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עִמִּי: י וְנִתַּתִּי רוּחִי בָכֶם וְחַיֵּיתֶם וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל־אֲדָמְתְּכֶם וַיִּדְעֻם כִּי אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי נָאִם־יְהוָה:

הפטרה לפרשת קדושים ביחזקאל פרק כ

כ וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ג בֶּן־אָדָם דַּבֵּר אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה הִלְדָּרֵשׁ אֹתִי אֲתֶם בָּאִים חִי־אֲנִי אִם־אֲדָרֵשׁ לָכֶם נָאִם אֲדֹנָי יְהוָה: ד הִתְשַׁפֵּט אֲתֶם הִתְשַׁפֹּט בֶּן־אָדָם אֶת־תּוֹעֲבוֹת אֲבוֹתֶם הוֹדִיעַם: ה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה בְּיוֹם בַּחֲרִי בְיִשְׂרָאֵל וְאֶשָּׂא יָדִי לְזֹרַע בֵּית יַעֲקֹב וְאוֹדַע לָהֶם בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ו בְּיוֹם הַהוּא נִשְׂאֵתִי יָדִי לָהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם אֶל־אָרֶץ אֲשֶׁר־תִּרְתִּי לָהֶם זִכַּת חֶלֶב וְדִבְשׁ צָבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת: ז וְאָמַר אֲלֵיהֶם אִישׁ שְׁקוּצֵי עֵינָיו הִשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי מִצְרַיִם אֶל־תִּטְמְאוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ח וַיִּמְרוּ־בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמָע אֵלַי אִישׁ אֶת־שְׁקוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזְבוּ וְאָמַר לְשַׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכָלוֹת אֶפְרַיִם בְּתוֹךְ אָרֶץ מִצְרַיִם: ט וְאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי חֲחַל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הִקְמָה בְּתוֹכָם אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם: י וְאוֹצִיאֵם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם וְאֶל־הַמִּדְבָּר: יא וְאָתַתִּן לָהֶם אֶת־חֻקוֹתִי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי הַדִּבְעֵתִי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחִי בָהֶם: יב וְגַם אֶת־שְׁבִתוֹתִי נִתַּתִּי לָהֶם לְהוֹיֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם: יג וַיִּמְרוּ־בִי בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקוֹתִי לֹא־הִלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי מֹאֲסוֹ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲתֶם הָאָדָם וְחִי בָהֶם וְאֶת־שְׁבִתוֹתִי חֲלָלוּ מֵאֵד וְאָמַר לְשַׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכָלוֹתָם: יד וְאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי חֲחַל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם: טו וְגַם־אֲנִי נִשְׂאֵתִי יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְבַלְתִּי

יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ח וַיִּמְרוּ־בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמָע אֵלַי אִישׁ אֶת־שְׁקוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזְבוּ וְאָמַר לְשַׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכָלוֹת אֶפְרַיִם בְּתוֹךְ אָרֶץ מִצְרַיִם: ט וְאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי חֲחַל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הִקְמָה בְּתוֹכָם אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאֵם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם: י וְאוֹצִיאֵם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם וְאֶל־הַמִּדְבָּר: יא וְאָתַתִּן לָהֶם אֶת־חֻקוֹתִי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי הַדִּבְעֵתִי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וְחִי בָהֶם: יב וְגַם אֶת־שְׁבִתוֹתִי נִתַּתִּי לָהֶם לְהוֹיֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם: יג וַיִּמְרוּ־בִי בֵּית־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקוֹתִי לֹא־הִלְכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי מֹאֲסוֹ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֲתֶם הָאָדָם וְחִי בָהֶם וְאֶת־שְׁבִתוֹתִי חֲלָלוּ מֵאֵד וְאָמַר לְשַׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכָלוֹתָם: יד וְאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבַלְתִּי חֲחַל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם: טו וְגַם־אֲנִי נִשְׂאֵתִי יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְבַלְתִּי

הַמְּרָגְלִים. מִזֶּה אַחֲרֵי גְלוּלֵיהֶם, אַחֲרֵי
הַעֲבֹדוֹת הַזֹּרוֹת שֶׁעָבְדוּ בְּמִצְרַיִם.
הָבִיָּא אוֹתָם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי זָבֶת חֶלֶב
וּדְבַשׁ צָבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת: מִזֶּה־עַן בְּמִשְׁפָּטִי
מֵאִסּוֹ וְאֶת־חֻקוֹתַי לֹא־הֵלְכוּ בָּהֶם וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי חָלְלוּ כִּי אַחֲרֵי גְלוּלֵיהֶם לָבָם הָלָךְ:
יִזְתָּחֶם עֵינַי עֲלֵיהֶם מִשְׁחָתָם וְלֹא־עָשִׂיתִי אוֹתָם כָּלָה בַּמִּדְבָּר: יְיָ וְאָמַר אֶל־בְּנֵיהֶם
בַּמִּדְבָּר בְּחֻקֵּי אֲבוֹתֵיכֶם אֲלִתְלָכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטֵיהֶם אֲלִתְשֹׁמְרוּ וּבְגְלוּלֵיהֶם אֲלִתְשֹׁמְרוּ:
תִּטְמָאוּ: יְיָ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקוֹתַי לָכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטִי שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם:
כִּי וְאֶת־שִׁבְתוֹתַי קִדְּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

אגרות קודש

ב"ה, י"ג ניסן, ה'תשח"י

ברוקלין נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מו"ה יצחק שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו וכן הספר "הסבא הקדוש", וכן חוברת "מחניים" בה הופיע מאמרו על עלית החסידים לא"י ועל עלית חב"ד. ות"ח על שימת לבו לשלחם לי. ובטח ישלח גם שאר ספריו להספריי שלי לתועלת הרבים.

ויהי רצון שינצל כשרונותיו בס חונן מההשגחה העליונה להפיץ ענייני חסידות, תורתה ואורח חיים שלה בחוגים רחבים והולכים ומתרחבים. ואף שבדאי הפצת היהדות בכללותה מוכרחת היא, והרי משמשת יסוד ורקע להפצת ענייני החסידות, אבל ידועה החשיבות המיוחדת במצוה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים (עיי' מועד קטן ט' סע"א ושם) אשר מצוות בכלל לא ישוו לדבר אחד מדברי תורה ובמצוה שא"א לעשותה על ידי אחרים הרי מכריעה את כף המאזניים לקצהו שדוחה תלמוד תורה. ולכן ענין הפצת החסידות, שמעטים המומחים בזה, הריהו בגדר של מצוה שא"א לעשותה על ידי אחרים וכל מי שחונן בכשרון מיוחד בזה הרי קודמת היא גם לעבודתו של הפצת היהדות בכללותה. נוסף על הענין אשר מצוה גוררת מצוה ואי אפשר לבן ישראל שיקלוט ענייני חסידות מבלי שיהווה זה סוף סוף מהפיכה בעולמו ובאורח חייו בהנוגע ליהדות וענייני תורת אמת ומצוותי.

ולקראת חג המצות הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי לחג כשר ושמח ולחירות אמיתית, חירות מדאגות בגשם ומדאגות ברוח - מכל דבר המעכב עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה כולה.

בכבוד ובברכה,

מ. שניאורסאהן

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ג ניסן פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא	יום רביעי - ט"ז ניסן פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב
יום שני - י"ד ניסן פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו	יום חמישי - י"ז ניסן פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז
יום שלישי - ט"ו ניסן פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח	יום שישי - י"ח ניסן פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט
שבת קודש - י"ט ניסן פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ג ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 112, ובעטיפת ציצית... עד עמ' נז, לאדונו ומלכו.

- 1 ובעטיפת ציצית, יבון כמו שכתוב בזה: להמשיך עליו
2 מלכותו ותברך, אשר היא – למרות שמלכותו היא, "מלכות
3 כל עולמים" וכו', – אף-על-פי-כן יכוון ויפעול, ליתרה – את
4 מלכותו יתברך, עלינו על ידי מצוה זו, – של לבישת ציצית,
5 המסוגלת במיוחד
6 להמשיך עלינו קבלת
7 מלכות שמים. והוא 1
8 בענין "שום תשים עליך" 2
9 מלך. – הערת כ"ק 3
10 אדמו"ר שליט"א: "שפי" 4
11 – שלפני השימה אין לו 5
12 מלך ועתה הוא משים ע"ע 6
13 מלך. כלומר: לפני שהוא 7
14 שם על עצמו מלך, אין לו 8
15 מלך, ועכשיו הוא שם על 9
16 עצמו מלך. ואז, – 10
17 כשהוא יתבונן בהאמור, 11
18 אף אם בכל זאת לא 12
19 תפל עליו אימה ופחד
20 בהתגלות לבו, – לפני הקב"ה, מכל-מקום מאחר שמקבל
21 עליו מלכות שמים, וממשיך עליו יראתו ותברך בהתגלות
- 22 מחשבתו ורצונו שבמחו, וקבלה זו – שמקבל על עצמו עול
23 מלכות שמים ומורא ופחד מהקב"ה, היא – הרי, אמיתית בלי
24 שום ספק, שהרי היא – קבלה זו, טבע נפשות כל ישראל
25 שלא למרד במלך הקדוש ותברך – בהקב"ה הרי התורה
26 שלומד או המצוה
27 שעושה מחמת קבלה זו
28 – של מלכות שמים,
29 ומחמת המשיכה היראה
30 שבמחו, נקראות –
31 תורה ומצוות אלו, בשם
32 "עבודה שלמה", –
33 עבודה שלימה היא דוקא
34 זו שבאה מתוך יראה
35 מהקב"ה, כפי שנלמד
36 להלן – בכל עבודת
37 העבד לאדונו ומלכו. –
38 שהיא באה מתוך יראה,
39 כל האמור הוא, כשאדם
40 מעורר בקרבו, לפחות,
41 דרגה קטנה של יראה, גם אם זה במחשבה בלבד, וביראה זו
42 הוא לומד תורה ומקיים מצוות.

יום שני י"ד ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נז, משא"כ אם לומד... עד עמ' נז, ליודעים:

- 43 מה-שאין-בן אם לומד ומקיים המצוה באהבה לבדה, –
44 בלי יראה כלל, כדי לדבקה בו – יתברך, על ידי תורתו
45 ומצותיו – אינה נקראת – עבודה זו, בשם עבודת העבד,
46 ותהיה – הרי, אמרה: "ועבדתם את ה' אלהיכם וגו'", –
47 הרי שנאמר "ועבדתם",
48 לשון עבודה, כמו עבודת
49 עבד, שהיא מתוך יראה, 13
50 "ואותו תעבדו וגו'" 14;
51 גם כן לשון עבודה, וכמו
52 שכתוב בזהר [פרשת
53 בהר]: "כחאי תורא
54 דיחבין עליה על
55 בקדמיתא בגין לאפקא
56 מניה טב לעלמא בו", –
57 כאותו שור ששמים עליו
58 עול בתחילה, כדי להפיק
59 ממנו טוב לעולם, הרי
60 נמי אצטרף לבר נש לקבלא עליה על מלכות שמים
- 61 בקדמיתא בו, – כך צריך גם האדם לקבל על עצמו בתחילה
62 עול מלכות שמים (ולאחר מכן לעסוק בעבודת ה'). ואי תאי
63 לא אשתבח נבה – לא שריא ביה קדשה בו"; – ואם אין
64 בו קבלת עול מלכות שמים, אינה שורה בו קדושה. [וברעיא
65 מהימנא שם דף קיא
66 עמוד ב] – נאמר: שכל
67 אדם צריך להיות –
68 בעבודת ה', בשתי
69 פחינות ומדרגות, והן:
70 פחינת "עבד" ובחינת
71 "בן". – עבד – שעבודתו
72 היא מתוך יראה, הוא ירא
73 מאדונו, כך על האדם
74 לעבוד את ה' מתוך יראה;
75 בן – עושה למען אביו
76 מתוך אהבה. כך, על
77 האדם להיות בבחינת בן
78 ולעבוד את ה' מתוך אהבה. ואף ייש – מדרגה של "בן"

ליקוטי אמרים

משא"כ אם לומד

ומקיים המצוה באהבה לבדה כדי לדבקה בו על ידי תורתו ומצותיו אינה נקראת בשם עבודת העבד והתורה אמרה ועבדתם את ה' אלהיכם וגו' ואותו תעבדו וגו' וכמ"ש בזהר [פ' בהר] כחאי תורא דיחבין עליה עול בקדמיתא בגין לאפקא מניה טב לעלמא בו הכי נמי אצטרף לב"נ לקבלא עליה עול מלכות שמים בקדמיתא בו ואי תאי לא אשתבח נבה לא שריא ביה קדוש בו [ובר"מ שם ד' קי"א ע"ב] שכל אדם צ"ל בשתי בחי' ומדרגות והן בחי' עבד ובחי' בן

ולעבוד את ה' מתוך אהבה. ואף ייש – מדרגה של "בן"

- 1 שהוא – בד בבד, גם בן "עבד", הרי אי אפשר לבא
2 למדרגה זו בלי קדימת היראה עליה, כידוע לידועים. –
3 כלומר: גם מדרגה זו של
4 בן (שהוא עבד). קדמה לה
5 יראה. – על כל פנים
6 רואים אנו שגם כשישנה
7 לאדם אהבת ה', אלא
8 שחסרה לו יראת ה', אין
9 בכך משום קיום תורה ומצוות, באותה מדה שהתורה קוראת
10 בשם "עבודה"; וכשאין ביכולת האדם ליצור הרגשת יראה
- מהקב"ה בלבו – יעורר לכל הפחות יראה במוחו ומחשבתו,
ששם, לכל הפחות, ירגיש יראה זו. להלן יסביר רבנו הזקן, שגם
מי שאינו מסוגל לעורר
אפילו במוחו יראה
מוחשית ומורגשת – בכל
זאת, כיוון שהוא מתעמק
בדברים האמורים,
וכוונתו בשעת לימודו
תורה וקיומו מצוות היא כדי לשרת את הקב"ה, את המלך, יש
כבר בכך משום עבודה אמיתית.

ליקוטי אמרים

ואף דיש בן שהוא ג"כ עבד הרי אי אפשר לבא
למדרגה זו בלי קדימת היראה עליה כידוע לידועים:

יום שלישי ט"ו ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נז, והנה אף מי... עד עמ' 114, ולבושיהן כנ"ל.

- 21 והנה, אף מי שגם במחו ובמחשבתו אינו מרגיש שום
22 יראה ובושה, – שהתבוננות האמורה – כיצד מייחד הקב"ה
23 את מלכותו עליו, ויתירה מזו – איך הקב"ה "עומד" עליו ומביט
24 אם הוא עובדו כראוי וכ' – איננה מעוררת בו הרגשת היראה,
25 גם לא במוחו ומחשבתו
26 בלבד, וסיבת הדבר היא –
27 מפני פחיתות ערף
28 נפשו ממקור הצבחה,
29 ממדרגות תחתונות ד',
30 ספירות דעשיה, –
31 שמקור נפשו הוא
32 מהעולם התחתון ביותר,
33 "עולם העשיה", ובעולם
34 זה עצמו – מהמדרגות
35 התחתונות ביותר בעשר
36 הספירות שבו – ומשום
37 כך, אין ביכולתו לגלות
38 בקרבו הרגש אלוקי, של
39 יראה אלוקית, גם לא
40 במוחו, אף-על-פי-כן,
41 מאחר שמתבונן
42 בעבודתו – בקיום תורה ומצוות, כדי לעבד את המלך – את
43 הקב"ה, שהוא המלך שלו, הרי זו עבודה גמורה, – לא חסר
44 מאומה במה ששייך ל"עבודה" – קיומו תורה ומצוות הוא באופן
45 ההולם את התואר "עבודה", כי היראה והעבודה – יראה,
46 ועבודת השי"ת, נחשבות לשתי מצות – נפרדות, במנין
47 תרי"ג, – 613 מצוות, ואינן מעבדות זו את זו. – ולמרות
48 שאין הוא מקיים מצות היראה, שכן, על היראה להיות מורגשת
49 בלב, או לכל הפחות במוח – בכל זאת, אין בכך משום עיכוב
50 בקיום מצות עבודת ה', בלומדו תורה ובקיומו מצוות כדי לשרת
51 את הקב"ה שהוא המלך שלו. ורבנו הזקן ממשיך ואומר יתר על
52 כן שלמרות שאין הוא מרגיש את היראה גם לא במוחו, אך
53 מכיוון שהוא מתעמק בענינים שעליהם לעורר יראה
- ובמחשבתו הוא מהרהר בענינים של יראה – הוא אף מקיים
בכך מצות יראה. ועוד, – יתירה מזו, שפאמת מקנים גם מצות
יראה – לא רק מצות ה"עבודה", במה – על ידי, שממשיך
היראה במחשבתו, – שבמחשבתו הוא מהרהר אודות יראה
זו ומנסה לעורר אותה, כי
בשעה ורגע זו על-כל-
פנים מורא שמים עליו,
על-כל-פנים כמורא
בשר ודם הדיוט לפחות
שאינו מלך, המביט
עליו, שנמנע בעבורו
מלעשות דבר שאינו
הגון בעיניו, – כשמישהו
מסתכל עליו, גם אם הוא
אינו מלך, כי אם בשר
ודם פשוט – מונעת אותו
הסתכלות זו לעשות
דברים בלתי הוגנים –
באותה מדה הוא מונע
את עצמו, בשעה שהוא
מהרהר בעניני אותה
יראה, מלעשות דבר המנוגד לרצון הקב"ה, שזו – ביטוי פשוט
זה של מורא, נקראת יראה, כמו שאמר רבן יוחנן בן זבאי
לתלמידיו: "יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא
בשר ודם בו", – וכשתלמידיו שאלוהו: האם אין מורא נעלה
מכך? – ענה: תדעו פשאדם עובר עברה אומר שלא יראני
אדם בו". – הרי, שמורא כזה מפני הקב"ה יעצור בכם מלעבור
עבירות. על כל פנים, אנו רואים, שזה נקרא מורא שמים –
יראה, מכיוון שזה מונע מלעבור עבירה, באותה מדה שהמורא
שלו מבשר ודם מונע ממנו עשיית דברים בלתי רצויים. הרי,
שהוא מקיים גם מצות היראה, בכך שהוא ממשיך יראה זו
במחשבתו על ידי התבוננות, רק שיראה זו נקראת "יראה
תתאה" – "יראה תחתונה" וכן ו"יראת הטא" – לא "יראת

34 בְּתִקּוּנֵי] - ב"תיקוני זוהר" - ששתי הכנפיים ("גדפין") של
35 אהבה ויראה, מעלות את התורה והמצוות (הנעשות על ידן)
36 לספירות העולמות העליונים, כפי שלמדנו בפרקים הקודמים.
37 אך, כשחסרה ההתעוררות של יראת ה', והוא מקיים מצוות

38 מתוך אהבה בלבד - הרי

39 שקיימת כאן "כנף" אחת

40 בלבד, וב"כנף" אחת אין

41 ביכולת התורה והמצוות

42 לעלות למעלה. וְכֵן

43 הִירָאָה לְבָדָה - בלי

44 אהבה, הִיא כְּנֶף אֶחָד,

45 וְלֹא פֶּרְחָא בִּהּ לְעִילָא,

46 - העבודה מתוך יראה

47 לבדה, אינה "פורחת"

48 (עולה) למעלה, אֶפֶס

49 שֶׁנִּקְרָאת "עֲבוּדָת עֶבֶד".

50 - שכן, העבודה הרי

51 נעשית מתוך יראה,

52 כעבודת עבד לאדונו, אך, בכל זאת, אין די ב"עבודת עבד",

53 וְצִדִּיק לְהִיּוֹת גַּם בֵּין בְּחִינַת "בֵּן", - עבודה מתוך אהבה,

54 הנקראת בחינת "בן", שכן בן עושה למען אביו מתוך אהבה -

55 לְעוֹרֵר הָאֱהָבָה הַטְּבִיעִית עַל-בְּלִפְנֵימִי - להקב"ה, הַמְּסַתֵּר

56 בְּלִבּוֹ, שֶׁתֵּהָא בְּהִתְנַלּוֹת מִחוּץ עַל-בְּלִפְנֵימִי, לְזַכֵּר אֶהְבָּתוֹ

57 לַה' אֶחָד בְּמַחְשְׁבֹתוֹ וּבְרָצוֹנוֹ, לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ. - וכרון

58 אהבתו המסותרת, תעורר בו את הרצון להיות דבוק בהקב"ה;

59 וְזֹאת תִּהְיֶה פְּנִיתוֹ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה אוֹ הַמִּצְוָה הַזֶּה, - שהוא

60 עומד להתעסק בהן; לְדַבְּקָה בּוֹ - בהקב"ה, נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית

61 וְהַחַיּוּנִית וּלְבוֹשִׁיהֶן, בְּנִזְכָּר לְעִילָא. - כפי שלמדנו, שהעסק

62 בתורה ומצוות פועל על הנפש האלקית ועל הנפש החיונית

63 ולבושיהן, שתהיינה דבוקות בהקב"ה. הרי, שבעבודתו של

64 יהודי צריכות להיות שתי הבחינות: בחינת "עבד" - העובד את

65 הקב"ה מתוך יראה, כעבודת עבד לאדונו, ובחינת "בן" -

66 העושה למען אביו מתוך אהבה.

1 ה" או "יראת אלקים", כי אם "יראת חטא" - הוא ירא לעבור

2 עבירה, ויראה זו היא שְׁקוּדְרָמָה לְחֻכְמָתוֹ¹², - היא משמשת

3 כהקדמה ל"חכמה", שהיא קיומן של תורה ומצוות (כי "תכלית

4 חכמה תשובה ומעשים טובים"¹³, ולכן נקראים המעשים הטובים

5 של קיום התורה והמצוות,

6 בשם "חכמה", הרי יראה

7 זו, עליה אנו לומדים כעת,

8 היא הקדמה ל"חכמה" -

9 לקיום התורה והמצוות

10 (שכן, אנו לומדים¹⁴: "אם

11 אין חכמה אין יראה"¹⁵,

12 ש"חכמה" היא הקדמה

13 ל"יראה", ומאידך אנו

14 לומדים ש"אם אין יראה

15 אין חכמה", ש"יראה" היא

16 הקדמה ל"חכמה", מכאן

17 שישנן שתי מדרגות

18 (ביראה: א) "יראה תתאה"

19 - יראה תחתונה, והיא משמשת כהקדמה לקיום תורה ומצוות,

20 הנקרא "חכמה", ועל כך נאמר "אם אין יראה אין חכמה". (ב)

21 "יראה עילאה" - יראה עליונה, יראה זו באה אחרי קיומן של

22 תורה ומצוות, ועל כך נאמר "אם אין חכמה אין יראה" ואילו

23 וְ"יִרְאָה עִילָא" הוּא "יִרְאָה בִּשְׁת" בּוֹ, - היראה העליונה היא

24 יראה המבוססת על הברושה שלו מפני גדלות ה', דְּאִית יִרְאָה

25 וְאִית יִרְאָה בּוֹ. - יש יראה ויש יראה. כאמור ישנן שתי

26 מדרגות ביראה, יראה המביאה לקיום תורה ומצוות, ויראה

27 הנוצרת על ידי קיום תורה ומצוות. אֶבֶל בְּלִי יִרְאָה בְּלָל - אם

28 אין אפילו "יראה תתאה" לֹא פֶּרְחָא לְעִילָא - אין עבודתו

29 בקיום תורה ומצוות, "פורחת" (עולה) למעלה, בְּאֱהָבָה לְבָדָה,

30 - אם הוא מקיים תורה ומצוות מתוך אהבת ה' בלבד, אין אהבה

31 זו מעלה את התורה והמצוות למעלה בספירות העליונות, כְּמוֹ

32 שֶׁהָעוֹף אֵינוֹ יָכוֹל לְפָרֵחַ כְּכֶנֶף אֶחָד¹⁶, דְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ הֵן

33 תְּרִין גְּדִפִין - שכן, יראה ואהבה הן שתי כנפיים, [כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב

ליקוטי אמרים

עִילָא הוּא יִרְאָה בּוֹשֶׁת בּוֹ דְּאִית יִרְאָה וְאִית יִרְאָה כּוֹ
אֲבֵל בְּלִי יִרְאָה כֻּלָּל לֹא פֶּרְחָא לְעִילָא בְּאֱהָבָה לְבָדָה
כְּמוֹ שֶׁהָעוֹף אֵינוֹ יָכוֹל לְפָרֵחַ כְּכֶנֶף אֶחָד דְּדָחִילוּ וּרְחִימוּ
הֵן תְּרִין גְּדִפִין [כְּמוֹ שֶׁ בְּתִקּוּנִים] וְכֵן הִירָאָה לְבָדָה הִיא
כְּנֶף אֶחָד וְלֹא פֶּרְחָא בִּהּ לְעִילָא אֶפֶס שֶׁנֶּקֶד עֲבוּדָת עֶבֶד
וְצִדִּיק לְהִיּוֹת גַּם בֵּין בְּחִינַת בּוֹ לְעוֹרֵר הָאֱהָבָה הַטְּבִיעִית עַל-פִּי
הַמְּסוּתֶרֶת בְּלִבּוֹ שֶׁתֵּהָא בְּהִתְנַלּוֹת מִחוּץ עַל-פִּי לְזַכֵּר
אֶהְבָּתוֹ לַה' אֶחָד בְּמַחְשְׁבֹתוֹ וּבְרָצוֹנוֹ לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרֵךְ
וְזֹאת תִּהְיֶה כּוּוֹנְתּוֹ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה אוֹ הַמִּצְוָה הַזֶּה לְדַבְּקָה
בּוֹ נִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית וְהַחַיּוּנִית וּלְבוֹשִׁיהֶן כְּנִי"ל.

יום רביעי ט"ז ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 114, אך אמנם אמרו... עד עמ' 116, ברוך אתה וכו'.

74 "קודשא-בריך-הוא" הוא מקור התורה והמצוות, ו"שכינה" היא

75 מקור נפשות כל ישראל - זהו פירוש הנוסח "לשם יחוד"

76 שאומרים לפני קיום מצוה, שיהיה "יחוד קודשא בריך הוא

77 ושכינתיה" וזאת "בשם כל ישראל" - "שפי" - והיחוד (עשיית

78 המצוה) הוא בשם כל ישראל - וע"פ הג"ל מובן ההכרח בזה,

79 כיון שצ"ל היחוד עם שכינת' שהיא מקור נפשות כל ישראל" -

80 הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: משמעות "בשם כל

77 למדנו שכוונתו של יהודי בשעת קיומו תורה ומצוות, צריכה

78 להיות, כדי לדבק את נפשו בהקב"ה, - ורבנו הזקן ממשיך

79 ומוסיף, יהודי הרי צריך להכליל את עצמו ב"כלל ישראל", ולכן

79 עליו לשאוף ולכוון בעבודתו, לא רק שנפשו תהיה דבוקה

71 בהקב"ה, אלא שגם מקור נפשו ומקור נפשות כל ישראל - יהיה

72 דבוק בהקב"ה, על ידי כך מייחדים, כלומר - מאחדים ומדבקים

73 את קודשא-בריך-הוא (הקב"ה) ושכינתיה (ושכינתו), שכן

12. ראה אבות פרק ג משנה ט. 13. ברכות יז, א. 14. ראה בתחילת פרק מג באריכות. 15. אבות פרק ג משנה יז. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומש"כ במדרש הובא בתו"ה כנפי' (שבת מט, א) 'פורחת באחת' - הרי בשעת מעשה יש להם גם כנף שני, וכחסיוס 'ונינוחת באחת' - משא"כ בנידו"ד שאין לו אלא כנף אחד. ולגירסת ופירוש המת"כ (לט, ח) צ"ל פריחה במקצת - גם בכנף ה', לפי שא"א לפרוח באחד'."

1 בעולם. למדנו, שבשעה שיהודי לומד תורה או מקיים מצוה, לא
 2 די שיכון לדבק על ידי כך את נפשו בלבד עם הקב"ה, אלא,
 3 עליו גם לכוון לדבק ולאחד על ידי כך את מקור נפשות כל
 4 ישראל באור אין סוף ברוך הוא. אך, יש הבדל בין שני סוגי
 5 הכוונה: רצונו וכוונתו של
 6 יהודי לדבק את נפשו
 7 בהקב"ה - באים
 8 מהאהבה שישנה בכל
 9 אחד מישראל להקב"ה
 10 (שכן, מתוך שיש לו
 11 אהבה להקב"ה - הוא
 12 רוצה להיות דבוק בו),
 13 וממילא - כוונה זו היא
 14 בודאי אמיתית. ואילו,
 15 כדי לרצות שעל ידי
 16 התורה והמצוות שלו
 17 יהיה יחוד מקור כל
 18 נפשות ישראל באור אין
 19 סוף - "יחוד קודשא"
 20 בריך-הוא ושכינתיה" -
 21 יש להזדקק כבר לאהבה
 22 גדולה ומיוחדת להקב"ה;
 23 לרצות גם לגרום נחת רוח
 24 להקב"ה, אי לכך, יתכן
 25 שכוונה זו לא תהיה בו כל
 26 כולה אמיתית - ובעבודת
 27 ה' יש להיזהר מדבר
 28 שאינו כולו אמת, כיצד,
 29 איפוא, אומרים שעל כל
 30 יהודי לכוון כוונה זו? -
 31 מסביר רבנו הזקן להלן, שגם אם אין כוונה זו אצלו כולה אמת,
 32 אבל מכיון שיש בה קצת מן האמת - שהרי כל יהודי רוצה
 33 לקיים רצונו של הקב"ה (וענין זה, שיהיה יחוד קודשא-ברוך
 34 הוא ושכינתיה, הוא הרי רצונו האמיתי של הקב"ה), לכן, כל
 35 ימנע עצמו מלכוון כוונה זו. שכן, אין בכך משום רמיה עצמית,
 36 שהרי, מצד הנשמה גם כוונה זו היא אמיתית כולה. ואף
 37 ש'להיות פונה זו אמתית בלבד, שיהיה לבו חפץ באמת
 38 יחוד העליון הזה, - של מקור כל נפשות ישראל באור אין סוף
 39 ברוך הוא, צריך להיות בלבד אהבה רבה לה' לבדו, - שכן,
 40 כל אהבה "חוזרת אל האוהב", כלומר: הוא אוהב דבר מה מפני
 41 שזה טוב לו, (והיינו שבעצם הוא אוהב את עצמו - את מה
 42 שטוב לעצמו); על דרך זה גם באהבתו של יהודי להקב"ה
 43 ורצונו להיות דבוק בו על ידי קיום תורה ומצוות - הרי גם זה
 44 נובע ממה שהוא רוצה את הטוב שלו, מה שטוב לנפש שלו. אך
 45 כדי לרצות שמקור נפשות כל ישראל יהיה דבוק בהקב"ה, והרי
 46 אין בכך משום ענין שטוב לו עצמו, שמספיקה לשם כך אהבה
 47 להקב"ה שמורגש בה מה שטוב לעצמו - אלא, לשם כך,
 48 נדרשת אהבה כזו שהיא כל כולה רק להקב"ה בלבד - לעשות

ליקוטי אמרים

הגהה

(וגם על ידי זה יתמתקו גם כן
 הגבורות בחסדים ממילא
 בהתכללות המדות ויחודם על ידי
 גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה
 למעלה באתערותא דלתתא הוא
 גילוי למטה בעסק התורה
 והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש
 באדרא רבא ובמשנת חסידים
 מסכת א"א פ"ד שתרי"ג מצות
 התורה נמשכות מחיורתא דא"א
 שהוא רצון העליון מקור
 החסדים):

נחת רוח לפניו לבד, ולא לרוות - צמאון, נפשו - הנפש
 שלו, הצמאה לה, אלא ככרא דאשתדל בתר אביו ואמיה
 - כבן המסור ונמשך אחרי אביו ואמו, דרחים לון יתיר
 מנרמיה ונפשיה בו - שהוא אוהב אותם יותר מאשר גופו
 ונפשו, [כמו שנתבאר
 לעיל - בפרק י', בשם
 רעיא מהימנא], - שכן
 היתה אהבתו של משה
 רבנו, שמסר את נפשו
 לשם יחוד קודשא-ברוך
 הוא ושכינתיה, כבן
 המסור את נפשו עבור
 אביו ואמו - כיצד, איפוא,
 אנו אומרים שעל כל אחד
 מישראל לכוון את הכוונה
 האמורה, בשעה שכדי
 שתהא זו כוונה אמיתית,
 נדרשת לכך מדריגה
 נעלה ביותר של אהבה?
 מכל-מקום יש לכל
 אדם להרגיל עצמו
 בכוונה זו, כי אף שאינה
 באמת לאמתו לגמרי
 בלבד שיחפץ בזה בכל
 לבו, - שכאמור, נדרשת
 לכך מדריגה נעלה ביותר
 של אהבה, מכל-מקום
 מעט מועד - במדה
 מועטה לפחות, חפץ לבו
 בזה באמת, מפני אהבה
 הטבעית שכלב כל ישראל - ואהבה טבעית זו מניעה אותו
 לעשות כל מה שהוא רצון העליון ברוך-הוא, ויחוד זה -
 של מקור נפשות כל ישראל באור אין סוף ברוך הוא, הוא -
 הרי, רצונו האמיתי, - של הקב"ה, והיינו יחוד העליון
 שבאצילות, הנעשה באתערותא דלתתא, - על ידי
 התעוררות מלמטה, על ידי יחוד נפש האלהית והתכללותה
 באור ה' המלבש בתורה ומצות שעוסקת בהן, והיו -
 הנפש האלקית ואור ה', לאחדים ממש, - מאוחדים כדבר אחד
 ממש, כמו שנתבאר לעיל, - שעל ידי כך נעשה היחוד
 ב"עולם האצילות", כי עלידידיה מתיחדים גם כן מקור
 התורה והמצוות, שהוא תקדוש-ברוך-הוא, עם מקור נפשו
 האלהית, הנקרא בשם "שכינה", - על ידי יחוד הנפש עם
 אור ה' שבתורה ומצוות, מתהווה היחוד של מקור הנפש -
 "שכינה", עם מקור התורה והמצוות - "קודשא בריך הוא", שהן
 - ביחס לאורות העליונים הכלליים: פחיתת ממלא כל
 עלמין ופחיתת סוכב כל עלמין, כמו שנתבאר במקום
 אחר באריכות. - אך, כל האמור הוא ביחס לכך שעל יהודי

ממש, שזוהו כל עסק הנשמות בנזעזע, כדאיתא - כמו
שכתוב, בנמרא וכו', - שכל עיסוקה של הנשמה ב"גן
עדן" הוא באותיות התורה והתפילה בלבד - כך הדבר גם
כעת, בשעה שהוא לומד תורה ועוסק בעבודת התפילה, הרי

זה גם כן מסירות נפש:

הנשמה משתחררת מכל

צרכי הגוף, ונתונה כל

כולה באותיות התורה

והתפילה, כך שגם דבר

זה הוא ענין של מסירות

נפש ממש, הבא

מהאבה המסותרת

שבכל אחד מישראל.

אלא - ההבדל הוא, הא

ששם - בשעה

שהנשמות נמצאות כבר

ב"גן עדן" ומתעסקות שם

באותיות התורה

והתפילה, הן מתענגים

בשגותם והתפללותם

באור ה'. - ואילו כאן

למטה בעולם הזה,

כשיהודי נתון כולו

באותיות התורה

והתפילה, אין הוא מרגיש

בתענוג הגדול שיש

לנשמה ב"גן עדן", ברם,

בעצם הענין שני הזמנים שווים. וזהו שתקנו - אנשי כנסת

הגדולה, לומר בתחלת פריכות השחר קדם התפלה:

"אלהי, נשמה וכו' ואתה נפתחת בו' ואתה עתיד לטלה

ממני בו", כלומר - יהודי אומר: מאחר ש"אתה - הקב"ה

נפתחת בי ואתה עתיד לטלה ממני", לכן מעתה אני

מוסרה ומחזירה לך ליחודה באחדותך, וכמו שכתוב¹⁸:

"אליך, ה', נפשי אשא", - שהנפש תתאחד עם הקב"ה;

והינו על ידי התקשרות מחשבותי במחשבתך -

במחשבתו של הקב"ה, ודיבורי בדיבורך, באותיות התורה

והתפלה, - שיהודי חושב ומדבר בהן, מתאחדים ומתקשרים

מחשבתו ודיבורו במחשבתו ודיבורו של הקב"ה, ובפרט

באמירה לה' לנכת, כמו "כבוד אתה", וכהאי גוונא. -

וכדומה, שפונים אל הקב"ה בברכה זו, באופן בלתי אמצעי,

בלשון נוכח,

1 לכוון לפעול יחדו של מקור נפשות כל ישראל במקור התורה
2 והמצוות, ולמרות שאין הוא נמצא במדריגה עילאית זו של
3 אהבת ה' היוצרת ומעוררת בנפש שאיפה ל"יחוד" כזה - בכל
4 זאת, יש קצת מן האמת בכך בכל אחד מישראל, שהרי כל

5 יהודי רוצה למלא את

6 רצון הקב"ה. ואילו,

7 הרצון בכל אחד מישראל

8 לאחד את הנפש שלו

9 באור ה' - הוא, כפי

10 שיסוכם להלן, רצון

11 אמיתי, שהוא כולו אמת

12 לאמיתו, ובא מהאבה

13 המסותרת שבכל אחד

14 מישראל להקב"ה. אבל

15 יחוד נפשו והתפללותה

16 באור ה' - שהנפש שלו

17 תהיה מאוחדת וכלולה

18 לגמרי באור ה', להיות -

19 הנפש ואור ה', לאחדים,

20 כזה חפץ כל אדם

21 מישראל באמת לאמתו

22 לגמרי בכל לב ובכל

23 נפש - ובא, מאהבה

24 המבעית המסותרת בלב

25 כל ישראל, לדבקה

26 בה', ולא לפרד ולהיות

27 נכרת ונבדל חס-ושלום

28 מיחודו ואחדותו ותכרך בשום אופן, אפילו במסירות

29 נפש ממש. - האהבה המסותרת שבכל כל אחד מישראל

30 להקב"ה, מעוררת ויוצרת את הרצון להתאחד עם הקב"ה

31 ושלא להיות בשום אופן נפרד ונבדל מאחדות ה', גם אם זה

32 קשור במסירת נפש ממש, ולמשל: כשכופים עליו לעבוד

33 חלילה עבודה זרה, או אפילו רק להשתחוות בצורה חיצונית

34 בלבד לעבודה זרה - ימסור את נפשו שלא לעשות זאת, כדי

35 שלא להיות נכרת מאחדות ה'. ועסק התורה ומצות

36 והתפלה הוא גם כן ענין - של מסירת נפש ממש, כמו

37 בצאתה - של הנשמה, מן הגוף במלאת - לה, שבועים

38 שנה, שאינה מהרהרת - אז, בצרכי הגוף, אלא

39 מחשבתה מיוחדת ומלובשת באותיות התורה והתפלה,

40 שהן דבר ה' ומחשבתו ותכרך, והיו - הנפש ואותיות

41 התורה והתפילה, שהן דיבורו ומחשבתו של הקב"ה, לאחדים

יום חמישי י"ז ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 116, והנה בהכנה זו... עד עמ' 116, בלילה כנודע.

- 1 והנה, בהכנה זו של מסירת נפשו לה', - שהוא מוכן,
2 שתורתו ותפילתו תהינה באופן של מסירת נפשו להקב"ה, כמו
3 בשעה שיהודי נפרד מגופו, יתחיל - לומר, ברכות השחר,
4 "ברוך אתה כו". - ברכות השחר הן ראשית של עבודת
5 התפילה, וכן בהכנה זו
6 יתחיל ללמד שיעור
7 קבוע מיד אחר התפילה.
8 - שכן, הרי צריך להיות
9 "מבית הכנסת לבית
10 המדרש", שמיד אחרי
11 התפילה, עליו ללמוד
12 שיעור בתורה - יתחיל
13 ללמוד גם שיעור זה מתוך
14 ההכנה והכוונה למסור
15 את נפשו בכך להקב"ה,
16 וכן באמצע היום, קדם
17 שיתחיל ללמד, צריכה
18 - נדרשת, הכנה זו
19 לפחות, בנוגע שיעור
20 ההכנה - והכוונה,
21 לשמרה לעצב - באופן
22 הכרחי, ואי אפשר בלעדי
23 זאת, הוא בתחלת
24 תלמוד בבינונים, - שבתחילת הלימוד יכון שלימודו יהיה
25 "לשמרה", וכמו בנט וספר תורה, שצריכים - לכתוב אותם,
26 לשמרה - הרי זה, לעצב, - שבאם לא נכתבו בכוונה "לשמרה"
27 - הם לא כשרים, אך יחד עם זה - וידו שיאמר - הכותב,
28 בתחלת הכתיבה "הריני כותב לשם קדשת ספר תורה",
29 - בתחילת כתיבת ספר תורה, או - לומר בתחילת כתיבת גט,
30 "לשמו" - של איש זה, ו"לשמרה" - של אשה זו כו'. - כך
- גם די ל"בינוני" לכוון, בתחילת לימודו, שהלימוד יהיה במסירה
ונתינה האמורות לעיל. וכשלומד שעות הרבה רצופות -
יש לו להתבונן בהכנה זו הנזכרת לעיל בכל שעה ושעה
על-כל-פנים, - כלומר, מדי שעה עליו להתבונן שוב באמור,
כי בכל שעה ושעה
היא המשכה אחרת
מעולמות עליונים
להחיות התחתונים,
והמשכת החיות -
שנמשכה מהעולמות
העליונים, שששעה
שלפניה חוזרת למקורה
[בסוד "רצוא ושוב"
שכספר יצירה], -
שהחיות האלקית המחיה
את העולם, היא באופן
של "רצוא ושוב", היא
נמשכת בעולם וחוזרת
למקורה בעולמות
העליונים, ומדי שעה
בשעה שבה למקורה
החיות של השעה
הקודמת, והיא שבה, עם
כל התורה ומעשים טובים של
שלמדו וקיימו באותה שעה; כי בכל שעה שולט צרוף אחד
מי"ב צרופי שם הנו"ה ברוך-הוא בי"ב שעות היום,
וצרופי שם אדני"ה בלילה, בנוגע. - שבשעות היום שולטים
בעולם צירופי שם הוי"ו⁹, ובלילה - צירופי שם אדני"ה. ומכיוון
שבכל שעה מאירה חיות אחרת - יש גם לחדש בכל שעה
לפחות, את ההכנה והכוונה של "לשמרה".

יום שישי י"ח ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 116, והנה כל כוונתו... עד עמ' נט, וכו' כנ"ל.

- 61 להלן, מסביר רבנו הזקן, שעל אף שלימוד התורה, קיום
62 המצוות ועבודת התפילה
63 נעשים אצלו מתוך
64 מסירות נפש, בהשתחרר
65 מכל עניני הגוף והיותו
66 מסור ונתון כל כולו
67 בעבודה זו - תהיה כוונתו
- והנה כל כוונתו במסירת נפשו לה'
ע"י התורה והתפילה להעלות ניצוץ אלהות שבתוכה
למקורו תהא רק כדי לעשות נחת רוח לפניו ית' כמשל
שבתוך הנפש, למקורו -

ליקוטי אמרים

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן לכאורה אפ"ל. אבל אינו דהא באדני"ה יש כ"ד צירופים (נוסף ע"ז ששני ההי"ן דהוי"ה אינן שווין ברוחניותם - שזה נוגע כאן). ולכן נ"ל הפי' - שלא ברור כלל שכל הצירופים מאירים כו', כ"א שמ"ב צירופי כו' מאיר אחד בכל שעה, ועד"ז באד' - וישנם צירופים שלהם - שלא שייכים בכלל לענין השעות. - עד"ז נמצא בתפירות תש"י שהם 12 וכוונתם לי"ב צירופי אד' (משנת חסידים מס' תיקון תפלין פי"ג) המפורשים שם ואין שייכות לשאר הי"ב. ובע"ח ש' השמות פ"ה ז' די"ב צירופים ראשונים דאד' הם כז"א וי"ב צירופים אחרונים במל".

26 לייחד את המקור של נפשות כל ישראל לא נדרשת לשם כך
27 אהבה גדולה כל כך, כי אם די באהבה מסותרת שבכל אחד
28 מישראל כדי לרצות לגרום להקב"ה נחת רוח כזו. ובלשון
29 ה"תניא": וְהִנֵּה, כְּנֻנָה זו - לגרום להקב"ה נחת רוח על ידי
30 השבת הנפש שלו
31 למקורה, היא אמתית
32 באמת לאמתו לנמר, **בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, בְּכָל**
33 **עֵת וּבְכָל שָׁעָה,** - והיא
34 באה מאהבה הטבעית
35 שהיא ירשה לנו
36 מאבותינו. - שלא כמו
37 שהדבר הוא כשרוצים
38 לגרום נחת רוח להקב"ה
39 על ידי יחוד מקור כל נפשות ישראל להקב"ה, שרצון זה,
40 כאמור, אינו בכל ישראל, באמת לאמתו, כי אם ב"קצת" אמת.
41 ואילו הרצון לגרום נחת רוח להקב"ה על ידי השבת הנפש שלו
42 למקורה - הוא אכן באמת לאמתו. רק - אין להסתפק באהבה
43 הטבעית, אלא שצריך לקבוע עתים להתבונן בגדלות ה',
44 להשיג דחילו ורחימו שכליים, - יראה ואהבה שכליות
45 בגדלות ה' וכולי האי ואולי וכו', ועל ידי כל זאת אולי יגיע
46 גם ליראה ואהבה שכליות, כְּנֻנָה לְעֵיל: - שלמרות ששוררת
47 בקרבו אהבה מסותרת שבכוחה להביאו ללימוד תורה ולעבודת
48 התפילה באופן של מסירות נפש - בכל זאת, עליו להשתדל
49 להגיע ליראה ואהבה הבאות על ידי התעמקותו בגדלות ה'.
50

1 תהא רק כדי לעשות נחת רוח לפניו יתברך, - והנחת-רוח
2 היא: כְּמִשְׁלַשׁ שְׂמֵחַת הַמֶּלֶךְ כְּבֹא אֵלָיו בְּנוֹ יְחִידוֹ, בְּצֵאתוֹ מִן
3 הַשְּׂכִינָה וּבֵית הָאֲסוּרִים, כְּנֻנָה לְעֵיל. - בפרק ל"א, שהשבת
4 הנפש למקורה, על ידי לימוד תורה ועבודת התפילה, היא
5 כמשל בן מלך המשתחרר
6 מבית הכלא ושב אל אביו
7 המלך - דבר המביא
8 לשמחה גדולה ביותר.
9 שכן, מבחינת הנפש
10 האלקית, יהודי הוא בן
11 מלך - "בנים אתם לה"
12 אלקים" - ובהיותה בגוף
13 ובנפש הבהמית, שבידה
14 הנפש האלקית בכלא;
15 וכשהנפש האלקית שבה למקורה, להקב"ה, על ידי תורה
16 ותפילה, הרי זה שובו של בן המלך (מהכלא) אל אביו המלך,
17 דבר הגורם למלך שמחה עצומה. ואכן, זו צריכה להיות כוונתו
18 בשעת לימודו ותפילתו - לגרום בכך שמחה ונחת רוח להקב"ה.
19 אך, הרי למדנו, שכדי שהעבודה תהיה מתוך רצון אמיתי
20 להביא נחת רוח להקב"ה בלבד - כמו לרצות את היחוד של
21 קודשא בריך הוא ושכינתיה - על האדם להיות במדרגה גבוהה
22 מאד של אהבת ה', במדרגה שרק צדיקים עומדים בה, כיצד,
23 איפוא, שייך דבר זה לכל אחד מישראל, גם כשאינו בדרגה של
24 צדיקים? - מסביר רבנו הזקן: כשהנחת-רוח מבוססת על שובה
25 של הנפש שלו למקורה (ולא כפי שלמדנו לעיל, כשהכוונה היא

יום שבת קודש י"ט ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נט, פרק מב והנה במ"ש... עד עמ' 118, והאדם ידע וגו'.

69 וכו' - יובן היטב מה שכתוב בנמר: על פסוק: "ועתה
70 ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה'
71 אלהיך" - שואלת הגמרא: "אטו יראה מלתא זוטרתה
72 היא? - וכי יראה היא דבר קטן? שהרי הפסוק אומר שזאת
73 בלבד (כי אם) דורש
74 הקב"ה מכל אחד
75 מישראל, כאילו הוא דבר
76 קטן וקל. והגמרא עונה:
77 אי, לגבי משה מלתא
78 זוטרתה היא וכו'. - הן!
79 - לגבי משה (רבנו)
80 נחשבת יראה זו לדבר
81 קטן. משמעות הדברים
82 בפשטות היא: פסוק זה הרי נאמר לבני ישראל על ידי משה
83 רבנו, ולגבי משה - יראה היא דבר קטן. לְכַאֲוֶרָה אֵינוֹ מוֹכֵן
84 הַתּוֹרָה, - של הגמרא, שלגבי משה מהווה יראה דבר קטן,
85 דְּהָא "שׂאֵל מַעֲמָךְ" כְּתִיב. - שהרי כתוב "שואל מעמך -
86 מכל אחד מישראל, ולגבי בני ישראל בכלל, אין ה"יראה" דבר

51 פְּרָק מִב. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שלעבודת ה' יש
52 צורך גם ביראה; והוסיף, שביכולת כל יהודי להגיע ליראה
53 הנדרשת ממנו בעבודת ה', לשם קיומן של מצוות-העשה
54 ומצוות-הל' תעשה, וזאת, על ידי התבוננותו שהקב"ה "עומד"
55 עליו ובוחר כליות ולב, אם
56 עובדו כראוי. על ידי
57 התבוננות זו, ימשיך, את
58 ענין היראה לכל הפחות,
59 במודו ובמחשבתו,
60 וביראה זו יתאפשר לו
61 ללמוד תורה ולקיים
62 מצוות; יראה זו - אומר
63 רבנו הזקן - נקראת בכלל
64 "יראה תתאד", ומשמשת כהקדמה לתורה ולמצוות, שכדי
65 ללמוד תורה ולקיים מצוות באופן שנקרא "עבודה" - נחוצה
66 יראה זו. וְהִנֵּה, כְּמִשְׁלַשׁ שְׂמֵחַת הַמֶּלֶךְ לְעֵיל בְּעֵינֵי יִרְאָה תִּתְּנָה, -
67 שהיא היראה הנדרשת לקיום תורה ומצוות, ואשר כל יהודי
68 יכול להגיע אליה, על ידי התבוננותו איך הקב"ה "עומד" עליו

47 - ולפי יניקת נשמתו, מְשַׁרְשׁ נְשָׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלְיוֹה־שְׁלוֹם,
48 - אם יניקתו משורש נשמת משה רבנו, גדולה או פחותה יותר,
49 הַמְשַׁרְשֵׁת - נשמת משה רבנו, פְּדֻעַת הָעָלְיוֹן שְׁבִי' סְפִירוֹת
50 דְּאֲצִילוֹת, הַמְיַחֲדוֹת בְּמַאֲצִילָן בְּרוּךְ־הוּא, - כמו שאומרים

51 ביחס ל"נברא", שהקב"ה

52 הוא ה"בורא" שברא את

53 ה"נברא", כך אומרים

54 ביחס ל"נאצל" (על ענין

55 ש"מ"עולם האצילות")

56 שהקב"ה האציל אותו,

57 כלומר, גילה והפריש

58 אותו. שכן, "אצילות"

59 פירושה: האצלה והפרשה

60 מאור אין סוף ברוך הוא,

61 שְׁהוּא - הקב"ה

62 המאציל, וְדַעְתּוֹ אֶחָד

63 וְהוּא - הקב"ה, הַמְפַּדֵּעַ

64 כו'. - היודע והידוע - כפי

65 שנתבאר בפרק ב', ששונה

66 הדבר בהקב"ה מאשר בבני אדם: ה"מדע", ה"יודע" וה"ידוע"

67 בבן אדם, הם שלשה דברים נפרדים - "מדע" - כוח־ההבנה

68 המביא אותו להבין את הדבר; "יודע" - נפש האדם המבין ויודע

69 על ידי כוח־ההבנה; "ידוע" - הדבר שהוא מבין ויודע; ואילו,

70 הקב"ה "הוא המדע, הוא היודע והוא הידוע" הוא עצמו, הוא

71 החכמה או הדעת, הוא עצמו, הוא מי שידוע, והוא עצמו, הוא

72 מה שהוא יודע. כך - ה"דעת" שלמעלה, היא דבר אחד עם

73 הקב"ה. ובבחינת דעת זו, מושרשת נשמתו של משה רבנו. ועל

74 ידי שיהודי מקבל את ענין הדעת מנשמת משה רבנו - "מונח"

75 אצלו אלקות, שיהיה באפשרותו לדעת ולהרגיש אלקות.

76 וכשיהודי משתמש בכוח הדעת, לדעת ולהרגיש אלקות - איך

77 הקב"ה עומד עליו ומביט במעשיו וכו' - קל לו לעורר בקרבו

78 יראה מהקב"ה. ברם, עד כאן למדנו על מה שכל אחד

79 מישראל מקבל ממשה רבנו, הרועה שמפרנס וממשיך בחינת

80 הדעת בבני ישראל. להלן יוסבר, שיש "יתר על כן", ענין נעלה

81 יותר במה שמקבלים ממשה רבנו, והוא - אם אפשר, שבחכמים

82 ובמנהיגים שבכל דור, ישנם "ניצוצין" - ניצוצות - מנשמת

83 משה רבנו ("ניצוץ" הוא הרי חלק מהשלהבת, לא הארה בלבד

84 שאיננה חלק מהמאור. כך - שהניצוצות מנשמת משה רבנו

85 שנמצאים בחכמי ומנהיגי הדור - הם חלק מנשמת משה רבנו)

86 וענינם הוא ללמד את העם "דעת", שידעו גדולת ה', ושידיעה

87 זו תביא אותם לעבוד את הקב"ה בלב שלם. ובלשון ה"תניא":

88 וְעוֹד זֹאת יִתֵּר עַל כֵּן, - יותר מאשר למדנו - ישנו במה

89 שמקבלים מנשמת משה רבנו: כָּבֵד דֹּר וְדוֹר יוֹרְדִין נִיצוּצִין

90 מְנַשְׁמַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלְיוֹה־שְׁלוֹם וּמַתְלַבְשִׁין בְּגוֹף וְנִפְשׁ

91 שֶׁל חֲכָמֵי הַדּוֹר "עֵינֵי הָעֵדָה", - מנהיגי העדה. שלכן נקרא

92 חכם בגמרא בשם משה: "משה שפיר קאמרת"⁴, מפני שבחכם

1 קטן וקל כזה. במה, איפוא, מתרצת הגמרא את השאלה בקבעה

2 שלגבי משה זה דבר קל? - בתשובה יסביר רבנו הזקן להלן,

3 שבמלים "לגבי משה" אין הגמרא מתכוונת שלגבי משה בלבד

4 יראה היא דבר קל, אלא, לגבי ה"משה" שבכל אחד מישראל -

5 מה שמשה רבנו נותן כוח

6 ודעת לכל אחד מישראל,

7 שיוכל לקשר את דעתו

8 באלקות - ולגבי בחינת

9 "משה" זו, שבכל אחד

10 מישראל, יראה היא אכן

11 דבר קטן; שכן, כשיהודי

12 משתמש בכוח זה של

13 משה הנמצא בקרבו,

14 כלומר, כשהוא מקשר את

15 ה"דעת" שלו באלקות,

16 מהווה אז "יראה", דבר

17 קטן, ועל ידי כך קל להגיע

18 ל"יראה". לכן אומרת

19 הגמרא "לגבי משה",

20 למרות שהפסוק אומר "שואל מעמך" - ממך, כי כאן מדובר

21 אודות ה"משה" שישנו "עמך", בכל אחד מישראל. ובלשון

22 התניא: אֵלֶּה הָעֵינִין הוּא, כִּי כָל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל

23 יֵשׁ בָּהּ מִבְּחִינַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלְיוֹה־שְׁלוֹם, כִּי הוּא - משה

24 רבנו, מְשַׁבְּעָה רוּעִים³ - שכל אחד מהם מפרנס את בני

25 ישראל בחיות ואלקות מבחינתו הוא: אברהם - מבחינת חסד

26 ואהבה שלו, וכך הלאה, הַמְמַשְׁכִּים חַיִּית וְאֱלֹהִית לְכָל־לֹאֵת

27 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁלֵבָן - הם, נִקְרָאִים בְּשֵׁם "רוּעִים", - כמו

28 רועה המפרנס את צאנו ובכך מכניס בהם חיות, כך מפרנסים

29 שבעת הרועים את נשמות ישראל בחיות ואלקות. חסידים

30 מספרים, שרבנו הזקן התעכב כאן שבועות רבים וחשב אם

31 לכתוב "חיות אלקות" (בלי ו' החיבור) - שהרועים ממשיכים

32 חיות של אלקות, או "חיות ואלקות" (עם ו' החיבור), שהרועים

33 ממשיכים חיות ואלקות, והחליט לכתוב "חיות ואלקות". "חיות"

34 - היינו אהבת ה' ויראת ה', כי הן מכניסות חיות בקיום התורה

35 והמצוות, ו"אלקות" - ענין הביטול, להיות בטל אל הקב"ה.

36 ו"שבעת הרועים" הם הם שממשיכים "חיות ואלקות" לנשמות

37 ישראל. וּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלְיוֹה־שְׁלוֹם הוּא כָּל־לֹאֵת כָּלֶם, - משה

38 רבנו כולל את כל הרועים, וְנִקְרָא רֹעֵיָא מְהִימְנָא, הרועה

39 הנאמן. דְּהִינּוּ שְׁמַמְשִׁיךְ בְּחִינַת הַדַּעַת לְכָל־לֹאֵת יִשְׂרָאֵל לִידַע

40 - שתהיה להם ידיעה והכרה, אֵת ה', - כלומר שהאלקות

41 "תיקלט" ביהודי, שירגיש אלקות. כָּל אֶחָד כְּפִי הַשְּׁנֵת

42 נִשְׁמָתוֹ, - עד כמה ששכלו מבין ומשיג אלקות - "ייקבעו"

43 הדברים בקרבו וירגיש אותם, וְשִׁרְשָׁה לְמַעְלָה, - ולפי רום

44 שורש נשמתו למעלה; מי שנשמתו באה משורש עליון יותר -

45 "נקבעת" אצלו אלקות בצורה טובה יותר, ואילו מי שנשמתו

46 באה משורש נמוך יותר - ה"קביעה" אצלו קטנה יותר, וְיִנְיָקְתָּהּ

31 השפעה פנימית בעבודת ה'. אך עיקר הדעת - המביאה
32 לעבוד את ה' בלב שלם ונפש חפצה, אינה הידיעה
33 לבדה, שידעו גדלת ה' מפי סופרים ומפי ספרים, -
34 ממנה שלומדים את עניני גדלות ה' מפי החכמים והמנהיגים,
35 הנקראים "סופרים", וממנה
36 שלומדים בספרים, אלא
37 העקר הוא להעמיק
38 דעתו - את ה"דעת"
39 העצמית שלו, בענינים
40 של גדלת ה', ולתקוע
41 מחשבתו בענינים של
42 גדלות ה' בחזק ואומץ
43 חלב ודבש, עד שתהא
44 מחשבתו מקשרת בה'
45 בקשר אומץ וחזק, כמו
46 שהיא - המחשבה,
47 מקשרת בדבר גשמי
48 שרואה בעיני בשר
49 ומעמיק בו מחשבתו, -

כלומר מחשבתו תהיה קשורה בה' באותה מדה שהיא קשורה
בחפץ גשמי אותו הוא רואה בעיניו, שאו הוא קשור חזק
באותו דבר ואינו יכול להינתק ממנו - כך צריכה מחשבתו
להיות קשורה באלקות, על ידי התעמקותו בענין של גדלות
ה'. כנודע שדעת הוא לשון "התקשרות", כמו -
שכתוב: "והאדם ידע וגו'". - "ידע" (דעת), במובן של
"התקשרות", כלומר: "דעת" משמעה, לדעת באופן של להיות
מקושר; וגם בענין ה"דעת" באלקות, לא די בידיעת אלקות
בלבד - אם כי גם בכך יש משום מצוה: לדעת גדלות הבורא
- אלא נדרשת ההתקשרות באלקות, על ידי התעמקות
60 ה"דעת" בעניני גדלות ה'.

1 ובגדול הדור, מלוכש ניצוץ מנשמתו של משה רבנו - ולא רק
2 בנפש החכמים מתלבשים ניצוצות ממשה רבנו, כי אם גם
3 בגופם. ולכן אומרים חסידים שאדם אינו מסוגל לרוות את
4 צמאונו מלהסתכל על רבי, כי גם בגופו של רבי, מלוכש ניצוץ
5 ממשה רבנו. התלבשות זו
6 של הניצוצות - מביאה
7 את "חכמי הדור" ו"עניני
8 העדה": ללמד דעת את
9 העם, ולדע גדלת ה',
10 ולעבדו בלב ונפש, -
11 "דעת" זו וידיעת גדלות
12 ה', מביאים את האדם,
13 לעבוד את הקב"ה במלוא
14 הלב והנשמה - פי
15 העבודה שכלל - אהבת
16 ה' ויראת ה' שביהודי,
17 היא לפי הדעת, -
18 בהתאם למדת הבנתו
19 וידיעתו את גדלות ה',

ליקוטי אמרים

ולעבדו בלב ונפש כי העבודה שכלל היא לפי הדעת
כמו"ש דע את אלהי אביך ועבדו בלב שלם ונפש
חפצה ולעתיד הוא אומר ולא ילמדו איש את רעהו
לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי וגו' אך עיקר
הדעת אינה הידיעה לבדה שידעו גדולת ה' מפי
סופרים ומפי ספרים אלא העיקר הוא להעמיק דעתו
בגדולת ה' ולתקוע מחשבתו בה' בחזק ואומץ הלב
והמוח עד שתהא מחשבתו מקושרת בה' בקשר
אומץ וחזק כמו שהיא מקושרת בדבר גשמי שרואה
בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו כנודע שדעת הוא
לשון התקשרות כמו והאדם ידע וגו'

20 כמו שכתוב: "דע את אלהי אביך - ועל ידי כך, ועבדו
21 בלב שלם ונפש חפצה", - כלומר: ה"עבדו בלב שלם ונפש
22 חפצה" תלוי ב"דע את אלקי אביך", בידיעת והבנת גדלות ה',
23 דבר זה לומדים בני ישראל מחכמי הדור, שיש בהם ניצוצות
24 ממשה רבנו. ולעתיד - ורק לעתיד לבוא, הוא אמר:
25 "ולא ילמדו איש את רעהו לאמר דעו את ה' כי כולם
26 ידעו אותי וגו'". - אומר הקב"ה. כל זה יהיה רק לעתיד
27 לבוא, ואילו כיום זקוקים ל"רבי" שילמד לדעת ולהבין גדלות
28 ה', כדי להגיע על ידי כך לעבוד את הקב"ה בלב ובנשמה,
29 באהבת ה' וביראת ה'. ענין זה מה שמקבלים ממשה רבנו על
30 ידי חכמי הדור (הניצוצות ממשה רבנו) - הוא ענין פנימי,

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועוד יותר בזה - שמדייק הסדר "בגוף ונפש" - שלא נאמר שהתלבשות בגוף היא לא באופן ישר, כ"א ע"י שמתלבשת מקודם בנפש החכמים, אלא - בלא ממוצע דנפשם, וע"ד ודוגמת שהי' במשה, ניצוץ מרע"ה מלוכש ישר בגוף החכם [ובזה יומתק דקרי ל' משה - גם מצד הגוף]". 6. דברי הימים"א כח, ט. 7. ירמ' לא, לג. 8. ראה לעיל בפרק ג.

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג הפסח, ה'תשכ"ז

חג הפסח כשר ושמח ולקיום בקרוב ממש ההקהל דקהל גדול ישובו הנה.

יום ראשון י"ג ניסן

זאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמָּשָׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל קָעֵרְתָּ כֶּסֶף שְׁתֵּים עָשָׂר
 מִזֶּרְקֵי-כֶּסֶף שָׁנִים עָשָׂר כָּפוֹת זָהָב שְׁתֵּים עָשָׂרָה: שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאֶחָת כֶּסֶף
 וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כָּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אֲלֵפִים וָאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: כָּפוֹת זָהָב
 שְׁתֵּים-עָשָׂר מֵלֹאֵת קִמְרַת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הַכֶּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל-זָהָב הַכָּפוֹת עֲשָׂרִים
 וּמֵאָה: כָּל-הַכֶּקֶר לַעֲלֹה שָׁנִים עָשָׂר פָּרִים אֵילִם שָׁנִים-עֶשְׂרִי כִבְשִׁים בְּגִי-שָׁנָה שָׁנִים עָשָׂר
 וּמִנְחָתָם וְשִׁעִירֵי עִזִּים שָׁנִים עָשָׂר לְחַטָּאת: וְכָל בָּקָר אֶחָד הַשְּׁלָמִים עֲשָׂרִים וָאַרְבַּעָה
 פָּרִים אֵילִם שְׁשִׁים עֶתְדִים שְׁשִׁים כִּבְשִׁים בְּגִי-שָׁנָה שְׁשִׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי
 הַמָּשָׁח אֹתוֹ: וּבָא מֹשֶׁה אֶל-אַהֲלֵ מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי מַעַל
 הַכְּפֹרֶת אֲשֶׁר עַל-אֶרֶץ הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרִבִּים וַיְדַבֵּר אֱלֹהֵי: וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה
 לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת-הַנִּזְוֹת אֶל-מֹול פְּנֵי הַמִּנְזָה יֵאִירוּ
 שִׁבְעַת הַנְּרוֹת: וַיַּעַשׂ בֶּן אֶהֱרֹן אֶל-מֹול פְּנֵי הַמִּנְזָה הָעֵלָה נִרְתִּיָּה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
 אֶת-מֹשֶׁה: וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְזָה מְקֻשָּׁה זָהָב עַד-יִרְכָּה עַד-פְּרֻחָהּ מְקֻשָּׁה הִוא כַּמֶּרְאֶה
 אֲשֶׁר הִרְאָה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֶשְׂרֵה אֶת-הַמִּנְזָה:

היום יום . . .

יום
ראשון

יום ראשון

יג ניסן

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, פר' ראשונה עם פירש"י.
 תהלים: סט"ז.
 תנאי: ובעטיפת ציצית . . . נו לאדונו ומלכו.

הלולא של כבוד קדשת ה"צמח צדק". נסתלק שנת תרכ"ו בליובאוויטש, ושם מנוחתו כבוד.
 מספורי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: ה"צמח צדק" התחיל לכתב 'נגלה' ו'דא"ח'
 [=חסידות, דברי אלוקים חיים] בהיותו בן שתיים עשרה שנה.

יום
שני

יום שני

יד ניסן

ה'תש"ג

בדיקת חמוץ אחר תפלת צריבת.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י.
 תהלים: עב"ז.
 תנאי: משא"כ . . . נו ליודעים.

בבית רבנו נוהגים שלא לעשות את הרב למרשה, אלא למכר לו את החמץ ובערב קבלן.
 באפית השמורה ערב פסח אחר חצות, היה אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] נוכח, ואומר גם כן
 הלל, והיה מפסיק - גם באמצע פרק - להורות בהנוגע להלישה, אפיה וכהאי גוונא [=וכדומה].

יום שלישי

יום שלישי

טו ניסן, א דחג המצות

ה'תש"ג

לְמִרּוֹר וְחֻזְקָה – הֵן חֲרִיין וְהֵן סֵאלֵאט [=חֶסֶד].
קָדוּשׁ בְּעִמּוּדָה. הָא לְחֵמָא – הָאָא בְּצִירִי. בְּבִרְכַּת אֲכִילַת מִרּוֹר מְכֻנָּים גַּם עַל מִרּוֹר שְׂבֻכּוֹרָךְ.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: עז-עח.

תניא: והנה . . . 114 ולבושיהן כנ"ל.

בסדר הראשון הי' אאמו"ר מקצר בכדי לאכול האפיקומן לפני חצות, אבל בשני הי' מאריך. מתחיל לפני שעה ט וגומרו בשעה ג-ד אחר חצות, והי' מאריך בביאור ההגדה. אדמו"ר הזקן אמר: מיכלא דמהימנותא – לילה הראשון; מיכלא דאסותא – לילה השני. אז די רפואה בריינגט די אמונה, וואס ער זאגט א דאנק דיר ג-ט פאר מייך רפואה, איז ער דאך געווען קראנק. אבער אז די אמונה בריינגט די רפואה, איז מען לכתחילה ניט קראנק.

בסדר הראשון היה אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] מקצר בכדי לאכל האפיקומן לפני חצות, אבל בשני היה מאריך. מתחיל לפני שעה ט, וגומרו בשעה ג-ד אחר חצות, והיה מאריך בביאור ההגדה.

אדמו"ר הזקן אמר: מכלא דמהימנותא [= "מכלא האמונה"] – לילה הראשון; מכלא דאסותא [= "מכלא הרפואה"] – לילה השני. כאשר הרפואה מביאה (גורמת) את האמונה, שאומר "תודה לך ה' על רפואתי" – הוא היה הרי חולה; אך כשהאמונה מביאה את הרפואה – מלכתחילה לא חולים.

יום רביעי

יום רביעי

טז ניסן, ב דחהמ"צ, אחד לעומר

ה'תש"ג

לֵיל ב' דְּחַג הַמִּצּוֹת – קְרִיאַת שְׁמַע שְׁעַל הַמִּטָּה בְּמוֹ בְּכָל יוֹם טוֹב.

שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: עט-פב.

תניא: אך אמנם . . . 116 אתה וכה"ג.

גם מי שאין לו אב, ר"ל, אומר לפני מה נשתנה "טאטע איך וועל בא דיר פרעגן פיר קשיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, ר"ל, צ"ל בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

גם מי שאין לו אב, רחמנא לצלן, אומר לפני "מה נשתנה": "אבא, אשאל אותך ארבע קושיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, רחמנא לצלן, צריך לומר בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

יום חמישי

יום חמישי

יז ניסן, שני לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: פג-פז.

תניא: והנה בהכנה . . . 116 כנודע.

"הרי זה משבח" – "זה" מורה על מדרגה דקדושה, "הנה אלקינו זה" – וכל המרבה כו', "זה" ש'לו הוא משבח.

יום
שישי

יום ששי

יח ניסן, שלשה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.

תהלים: פח"פ.

תניא: והנה כל . . . וכו' כנ"ל.

במנחה אין אומרים הודו, אבל אומרים פתח אליהו.

שנת תר"ח אמר ה' צמח צדק" מֵאֲמַר עַל הַפְּסוּק "אִם כֶּסֶף תִּלְוֶה גו'", כֶּסֶף הוּא הַנֶּשֶׁמָה, עַל שֵׁם שֶׁהִיא תְּמִיד בְּכֶסֶף [=בְּגִעָיוֹת] וְתִשׁוּקָה לַעֲלוֹת לַמַּעֲלָה, וּכְדִכְתִּיב "רוּחַ הָאָדָם הִיא הָעוֹלָה לַמַּעֲלָה", דָּאָדָם הֵם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, "אַתֶּם קְרוּיִים אָדָם", וְהַנֶּשֶׁמָה נְתוּנָה בְּהַלְוָאָה לְהָאָדָם, וּכְתִיב "יָמִים יָצְרוּ גו'", דִּישׁ מִסְפָּר קְבוּעַ כּו', וְחִסֵּר יוֹמָא חָדָא – חִסֵּר לְבוּשָׁא חָדָא נֹכְשִׁחֵסֶר יוֹם אֶחָד – חִסֵּר לְבוּשׁ אֶחָד].

שבת
קודש

שבת

יט ניסן, ארבעה לעומר

ה'תש"ג

גם בשמחה ובצחלה.

שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם, אֵשֶׁת חַיִל, מְזֻמּוֹר לְדוֹד, דָּא הִיא סְעוּדָתָא, וְיִתֵּן לָךְ – אוֹמְרִים בְּלִחּוּשׁ.

שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.

תהלים: צ"צו.

תניא: פרק מב. והנה . . . 118 ידע וגו'.

פַּעַם פָּרַשׁ אֲדִנִּי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב]: מָה גִּשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה – גָּלוּת שְׁנִמְשָׁל לְלֵילָה – הִזָּה – הָאֲחֵרוֹן – מִבֵּל הַלֵּילוֹת – גָּלוּת שְׁקָדְמוּהוּ.

שְׁבָכַל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מְטַבִּילִין – לְשׁוֹן מְרוּק, נִקְיוֹן וְטָהָרָה – אֲפִילוּ פַּעַם אַחַת – לֹא נִגְמַר הַמְרוּק בָּהֶם, כִּי הָרִי הָיָה אַחֲרֵיהֶם עוֹד גָּלוּת – הַלֵּילָה הִזָּה שְׁתֵּי פַעַמִּים – מְרוּק גּוֹף וְגִלּוּי הַנֶּפֶשׁ. שְׁבָכַל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֵמֶץ אֹר מִצָּה – הֵינּוּ כִּי גַם אַחֲרֵי הַגָּלוּת, הָעֲבוּדָה הִיא מִצַּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, מִצָּה בְּטוֹל, וּמִצַּד נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, חֵמֶץ יִשׁוּת – הַלֵּילָה הִזָּה – אַחֲרֵי גָלוּת הָאֲחֵרוֹן – בְּלֹא מִצָּה – שְׂעֵבֶר רוּחַ הַטְּמָאָה.

שְׁבָכַל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת – כָּל הַמִּקְנָא פְּנִי מוֹרִיקוֹת, וּבְכָל הַגָּלוּת הַרְבֵּה בְּחִינַת בִּקְנָאָה: קִנְאָת סוֹפְרִים וְהַדוּמָה – הַלֵּילָה הִזָּה – אַחֲרֵי גָלוּת הָאֲחֵרוֹן – בְּלֹא מְרוֹר – קִנְאָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה, עַל דֶּרֶךְ מֵאֲמַר רַז"ל כָּל צָדִיק נִכְוָה מִחֻפְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ.

שְׁבָכַל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין בֵּין מְסַבִּין – כָּל הַגִּלּוּיִים שֶׁעַל יְדֵי הַגָּלוּת – אוֹכְלִין – בְּחִינַת הַתַּעֲנוּג, וַיֵּשׁ הַתַּפְשֻׁטוֹת הַתַּעֲנוּג וְהַתַּעֲנוּג הָעֲצָמִי, וַיֵּשׁ מִי שֶׁמִּגִּיעַ בְּעֲבוּדָתוֹ לְהַתַּפְשֻׁטוֹת הַתַּעֲנוּג וַיֵּשׁ לְתַעֲנוּג הָעֲצָמִי – הַלֵּילָה הִזָּה – אַחֲרֵי גָלוּת הָאֲחֵרוֹן – בְּלֹא מְסַבִּין – שְׁכָל יִשְׂרָאֵל יִגִּיעוּ לְבְּחִינַת תַּעֲנוּג הָעֲצָמִי.

ברכת האילנות:

הַיּוֹצֵא בִּימֵי נִיסָן וְרוּאָה אֵילָנוֹת שְׁמוּצִיאִין פֶּרֶחַ צָרִיךְ לְבָרֵךְ: **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁלֹא**

חִסֵּר בְּעוֹלָמּוֹ פְּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם

בְּנֵי אָדָם וְאֵינוּ מְבָרֵךְ אֶלָּא בַּפֶּעַם רִאשׁוֹנָה שְׁרוּאָה בְּכָל שָׁנָה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

יום ראשון י"ג ניסן ה'תשע"ד

כיסוי ראש אשה לפני הנישואין

ללכת בשער גלוי, מדובר בתנאי שהשערות קלועות ואינן פתוחות לגמרי (שם ט"ז). ותמה על כך ה'מחצית השקל': איך יתכן לומר שבתולה אסורה ללכת בשער פתוח, והרי הנוהג הנ"ל - שבתולה יוצאת וראשה פרוע - מסבירו רש"י: "שערה על כתפה", דהיינו שער לא קלוע? יש, אמנם, כאלה הנוהגים כדברי ה'מגן אברהם' "שאמהות היו מקלעין קליעת השער לבנותיהן שלא תלכנה סתורות ראש" (שבט הלך ח"ה עמ' רטו). אך אדמו"ר הזקן (אור"ח סי' עה, ט"ד) פסק ש"בתולות שדרכן לילך פרועות ראש מותר לקרות כנגדן" - ולא חילק בין שער פתוח לקלוע.

הלכות איסורי ביאה פרק כא, הלכה יז: לא יחלבו בנות ישראל פרועי ראש בשוק, אחת פנויה ואחת אשה איש. האם נערה צריכה ללכת בכיסוי ראש לפני הנישואין? ה'בית שמואל' (אה"ע כא, ב) ופוסקים נוספים סוברים שבתולות מותרות ללכת גלויות ראש, וזה דרכן. ומה שהרמב"ם מזכיר 'פנויה', כוונתו לאלמנה וגרושה בלבד. דבריהם נסמכים על משנה מפורשת (כתובות טו א), שיציאת אשה מביתה כאשר שערה גלוי מהווה סימן להיותה בתולה. גם ב'שלחן ערוך' נפסק שמותר לקרוא קריאת שמע כנגד שער הבתולות, כי "דרכן לילך פרועות הראש" (אור"ח סי' עה, ט"ו). אך ה'מגן אברהם' מצדד לומר, כי זה שדרך הבתולות

יום שני י"ד ניסן ה'תשע"ד

בדיקת תולעים בפירות שדרכם להתליע

רותחים בלבד לא מועילה, כי אין זה וודאי שהתולעים ימותו ויש לחשוש שמא תצא אחת לחוץ כשהיא חיה, ושניהם יחד מועילים כי בנתינת הפירות לצוננים התולעים יצופו ויעלו, ואפילו אם נשארה תולעת, על ידי המים הרותחים תמות מיד ולא תפרוש כלל (ש"ך שם ט"ז). ואם עבר ובישל את הפירות בתוך שנים עשר חודש ולא בדק - כתב ב'שלחן ערוך' (שם ט"ז), שאם אפשר לבדקם - יבדוק, ואם אי אפשר לבדוק מותרים באכילה, כי מעמידים אותם בחזקת היתר. ועוד, שיש כאן שתי ספיקות, שמא לא היתה תולעת, ואם כן היתה שמא נימוחה והתבטלה (ש"ך שם ט"ז). וביאר ה'צמח צדק' (פ"ד י"ד שם ט"ז) ע"פ דברי הרשב"א ב'תורת הבית הארוך': גם במקום שהתולעים מצויים אין אומרים שוודאי היתה תולעת, ויש רק ספק אחד ('שמא נימוח') ואין להתיר. אלא כל זמן שהפרי לא הוזק כמתולע יש כאן שני ספיקות, שמא לא היתה תולעת כלל, ואם היתה שמא נימוחה, ומעמידים את הפירות בחזקת היתר ומותרים באכילה.

הלכות מאכלות אסורות פרק ב, הלכה טו: כל מיני פירות שדרכן להתליע בשמן מחבין - לא יאכל עד שיבדק הפרי מתוכו, שמא יש בו תולעת. ואם שהה הפרי אחר שנגעק שנים עשר חדש - אוכל בלא בדיקה; שאין תולעת שבו מתקיימת שנים עשר חדש. והוסיפו הטור וה'שלחן ערוך' (יו"ד סי' פ"ד ט"ז) על פי דברי הרא"ש: אף אם שהו הפירות שנים עשר חודש ואם היתה בהן תולעת היתה נרקבת והרי היא כ'עפרא בעלמא', מכל מקום צריך בדיקה שמא יש תולעים שהתלעו בתלוש ופירשו לחוץ ונמצאים בין הפירות או על גביהן. ואם רוצה לבשל את הפירות אין הבדיקה מועילה, שמא כשיתגם במים בקדירה יצאו תולעים שלא יצאו לפני כן, אלא יתנם במים צוננים כדי שהפירות המתולעים, הקלים יותר, יצופו למעלה ויוכל לזרוקם. ואחר כך יתנם בקדירת מים חמים ואם נשארה בהם תולעת תמות מיד, וכיון שלא פירשה מותרת. ולא די בבדיקת מים צוננים בלבד, כי לא כל הפירות המתולעים צפים ועולים (באר הגולה שם). וגם בבדיקת מים

יום שלישי ט"ו ניסן ה'תשע"ד

זמן המליחה

את הוצאת הדם מהבשר על ידי המלח יתכן לבאר בשתי דרכים: (א) המלח פועל בבשר רתיחה ('מליח כרותח') ומכוח הרתיחה הדם נפלט ויוצא. (ב) המלח מטבעו מושך את הדם אליו. ובזה תלויה המחלוקת על זמן המליחה: לדעת הרמב"ם, ההכשרה נעשית על ידי תכונת השאיבה של המלח, ולכן יש שיעור אחיד לכל החתיכות, ולפי הדעות שההכשרה נעשית על ידי שהמלח מרתיח את הבשר, נדרש שיעור שונה לכל חתיכה לפי גדלה כדי שתגיע לרתיחה. ויש לבאר גם באופן אחר:

הלכות מאכלות אסורות פרק ו, הלכה י: ביצר עושה? מרים הבשר תחלה, ואחר כך מולחו יפה יפה, ומניחו במלחו כרי הלוח מיל. במשך זמן המליחה נחלקו ראשונים: בעל הלכות גדולות (סי' סה הלכות ד) כתב ששיעור המליחה הוא כשיעור זמן צליית הבשר. ויש שהבינו שכוונתו לשיעור הצלייה של כל חתיכה לפי גדלה (תוספות חולין צג, א ד"ה חתיכה), אך יש שהבינו שהכוונה לשיעור קבוע, 'כדי הילוך מיל' (רמב"ן חולין קיב, א). וכן דעת הרמב"ם. וביאור המחלוקת:

מונעים את יציאת הדם שבעומק הבשר. אך הראב"ד חולק על כך וכותב שהמליחה מוציאה את כל הדם מהבשר, והאדמימות היוצאת מהבשר לאחר המליחה אינה דם אלא לחות של הבשר עצמו. וזו המחלוקת בנוגע לשיעור זמן המליחה: לדעת הרמב"ם נקבע שיעור אחיד לכל החתיכות כי בלא-הכי המלח שואב את הדם רק מהשכבה העליונה, אך לשאר הדעות המלח צריך לשאוב את הדם מכל עומק החתיכה, ולכן זמן המליחה משתנה בהתאם לעוביה.

(ברית מלח ט"ו סט (סו, ג))

בהמשך ההלכה כתב הרמב"ם: "משליכו (את הבשר לאחר המליחה) מיד לתוך מים ורתחין, אבל לא לפורשין, כדי שיתלבן מיד ולא יצא דם". כלומר, לדעת הרמב"ם המליחה אינה שואבת את הדם מכל עומק הבשר, והתועלת במליחה היא בכך שהדם הנמצא בשכבה העליונה של הבשר נפלט, והדם שבעומק החתיכה לא ייצא בבישול כי המים הרתוחים מצמימים את הבשר, והדם שבתוך הבשר (דם האיברים שלא פירש) אינו אסור. ולכן כתב הרמב"ם להשליך את הבשר לאחר המליחה למים ורתחים ולא לפורשים, כי רק הרתחים

האם לוקים על הנאה מבשר בחלב? יום רביעי ט"ז ניסן ה'תשע"ד

מלקות על איסור ההנאה שנוסף לא יכול לחול חיוב מלקות על האכילה.

והנה, לעיל (פ"ח ה"ט) כתב הרמב"ם שאם נהנה ולא אכל מאיסורי הנאה אינו לוקה. וביאר ה'מגיד משנה' (שם): כל איסורים שבתורה אין לוקים עליהם אלא דרך הנאתם, ודבר הראוי לאכילה דרך הנאתו היא באכילה ואם לא אכל אינו לוקה. אך קשה לומר שמטעם זה אין לוקים על הנאה מאיסור בשר בחלב שהרי על בשר בחלב לוקים אף שלא כדרך הנאתו (לקמן פ"ד ה"י), ואם כן גם הנהנה ולא אכל צריך ללקות (יד אברהם יור"ד ט"ו פ"ז סק"א).

וה'שואל ומשיב' (מהדו' ד' ח"ב ט' ר"ג) חידש כי כשם שבאכילה לוקים רק על אכילה כשיעור (כזית וכד'), גם באיסור הנאה היה מקום למלקות רק אם נהנה כשיעור הנאה, וכיון שאין אפשרות למדוד שיעור הנאה, הרי כל הנאה היא בגדר 'חצי שיעור', ואף שאסור מן התורה - אין לוקים עליו.

הלכות מאכלות אסורות פרק ט, הלכה א: בשר בחלב – אסור לבשלו, ואסור לאכלו מן התורה, ואסור בהנאה... ומי שיבשל משניהם כזית בלאחר – לוקה... וכן האוכל... לוקה.

לדעת ה'לחם משנה' (להלן ה"ב) וה'משנה למלך' (הל' יסוה"ט פ"ה ה"ח) משמעות דברי הרמב"ם היא שלוקים על בישול או אכילת בשר בחלב אבל לא על הנאה בלבד. וה'משנה למלך' הביא ראיה לדבר מהמבשל בשר נבלה או חלב (ח' צרייה) בחלב שאינו לוקה על אכילתו (להלן ה"ו) כי אין איסור בשר בחלב חל על איסור (נבלה או חלב) שכבר קיים. ולכאורה יש להקשות: הרי ב'איסור מוסיף' - שהאיסור השני מוסיף על האיסור הראשון - כן אומרים איסור חל על איסור, ואיסור בשר בחלב מוסיף על איסור נבלה - איסור הנאה, ולמה לא יחול איסור אכילת בשר בחלב?

אך אם נאמר שאין לוקים על הנאת בשר בחלב, מובן מדוע אין חיוב מלקות על האכילה, כי כאשר אין חיוב

'סתם יינם' ויין שנגע בו גוי יום חמישי י"ז ניסן ה'תשע"ד

זה כותב הרמב"ם שיין מבושל אינו נאסר, אך בהמשך מדובר על שתיית היין, והיתר השתייה נאמר רק ביין של ישראל שנגע בו גוי, כי חז"ל אסרו לשותות יין השייך לגוי כדי שלא יבואו להתרועע עם הגויים ולהתחתן עמם, וגזירה זו שייכת דווקא כששותה מיינו של הגוי, והיא סיבה לאיסור שתייה, כי מתוך השתייה נוצרים קשרי ידידות, אך לא לאיסור הנאה.

בנוסף לכך אסרו חז"ל יין שנגע בו הגוי שמא התכוון לנסך אותו לעבודה זרה (ראה לעיל הל' ד) ומצד זה יש לאסור אפילו בהנאה כי יין שהתנסך לעבודה זרה נאסר בהנאה.

והחילוק בין יין מבושל לשאינו מבושל הוא בנוגע לאיסור הנאה, כי יין מבושל אין נוהגים לנסך לעבודה זרה, אך מצד האיסור הראשון (מניעת קירבה לגוי) אין חילוק בין סוגי היין.

ולפי זה יתבאר דברי הרמב"ם: בתחילת ההלכה מדובר על הנאה מודין, ומאחר ואיסור הנאה נובע מהחשש שמא

הלכות מאכלות אסורות פרק יא, הלכה ט: אין מתנסך לעבודת בוכבים ומזלות אלא יין שראוי להקריב על גבי המזבח. ומפני זה, פשטנו על סתם יינם ונזרו על כל יין שיגע בו שתייה אסור בהנאה – לא נזרו אלא על היין הראוי להתנסך. לפיכך, יין מבושל של ישראל שנגע בו העובר בוכבים ומזלות – אינו אסור. ומתן לשותות עם העובר בוכבים ומזלות כבוס אחר.

מלשון הרמב"ם "כשגזרו על סתם יינם, וגזרו על כל יין שיגע בו שתייה אסור בהנאה...", מובן שמדובר בשני איסורים: יין השייך לגוי ('סתם יינם'), ויין שנגע בו הגוי - אפילו שייך לישראל.

ואילו בהמשך ההלכה כותב: "לפיכך יין מבושל של ישראל שנגע בו העכו"ם אינו אסור ומותר לשותות עם העכו"ם בכוס אחד", הרי שמזכיר רק יין של ישראל שנגע בו עכו"ם ולא יין של עכו"ם!

וביאר הדברים:

בחלק הראשון של ההלכה מדובר על איסור הנאה, ועל

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פג

של ישראל שנגע בו גוי שאין שייך בזה חשש חיתון, אך
ביין של גוי שיש בשתייתו חשש חיתון אין להתיר.

(הר צבי יו"ד סי' קיא)

הגוי ניסכו לעבודה זרה, ביין מבושל אין לאסור. אך
בהמשך ההלכה מדובר על שתיית היין, ויש להתיר רק יין

יום שישי י"ח ניסן ה'תשע"ד

נאמנות הגוי

אם הוא מסיח לפי תומו, ואינו יודע שסומכים עליו.
והקשה עליו הש"ך (שם סק"ב): בגמרא (ב"ק ק"ד, ב)
מבואר שבאיסורי תורה אין לסמוך על הפסול לעדות גם
אם הוא מסיח לפי תומו, ואם כן איך אפשר לסמוך על גוי
מסיח לפי תומו והרי לרוב הפוסקים 'טעם כעיקר' אסור מן
התורה (וכן פסק השלחן ערוך) שתעורבות מין בשאינו מינו
אסור עד שישים מן התורה? ותיירץ: הגוי אינו נאמן אף
במסיח לפי תומו רק כאשר אי אפשר לברר את נכונות
דבריו, אבל בתעורבות מין בשאינו מינו שאפשר לעמוד על
אמיתותו - נאמן.

והט"ז (שם סק"ב) תירץ:

גוי מסיח לפי תומו אינו נאמן באיסורי תורה רק בדברים
הצריכים 'תורת עדות', אבל באיסור והיתר לא צריך עדות
גמורה אלא די בהוכחה, ולכן גוי המסיח לפי תומו נאמן.
והראיה, מגוי 'קפילא' שנאמן אף אם אינו מסיח לפי תומו,
כי חושש שמא יפסיד את אומנותו, וזהו משום שדי בהוכחה,
כי בדבר הצריך תורת 'עדות' אין לסמוך על סברא זו.

הלכות מאכלות אסורות פרק טו, הלכה ל': ואם היה
בשר בחלב, או יין נסף... טעם אותן העובר ברכבים, וסומכין
על פיו. אם אמר: אין בו טעם... הכל מותר.

לדעת הרשב"א (תוה"א ד, א) הגוי נאמן באחד משני
התנאים: א. אם הוא טבח אומן ('קפילא'), כיון שחושש
לשקר שלא יפסיד את אומנותו. ב. אם הוא מסיח לפי תומו,
אף שאינו אומן.

ולדעת רש"י (שם ד"ה לטעמיה) גם על גוי אומן סומכים
רק במסיח לפי תומו, וכן היא מסקנת הרא"ש (ראה ש"ך
יו"ד סי' צח סק"ב).

ואילו לדעת הרמב"ם סומכים על הגוי אף שאינו מסיח
לפי תומו וגם אינו טבח אומן. ומה שאמרו בגמרא
שסומכים על טבח אומן - לא דווקא, אלא כל הבא לטעום
מכונה בשם 'קפילא' כי טעימה זו היא מלאכתו (ראה בית
יוסף יו"ד סי' צח).

והשלחן ערוך (יו"ד שם ס"א) פסק כדעת הרשב"א,
שבאיסור שנתערב בהיתר מין בשאינו מינו הגוי נאמן רק

שבת קודש י"ט ניסן ה'תשע"ד

אסיפת דגים וחגבים

מהפסוק "אוסף החסיל" שחגבים אינם צריכים שחיטה והרי
הכתוב לא מדבר ביחס ל'שחיטה' בבהמה?

ומבאר ה'דעת כהן' (סי' י"ב):

כוונת הגמרא שבדגים כתוב 'אסיפה' במקום שמוזכרת
'שחיטה' היא שה'אסיפה' כתובה ביחס להיתרם, כמו
השחיטה האמורה בצאן ובקר השחיטה המתירה אותם, אבל
הפסוק "ויאספו את השליו" הוא תיאור מעשה שהיה ואינו
מציין היתר ולכן אינו מלמד על פטור מחיוב שחיטה. ואילו
הפסוק "אוסף החסיל" - לדעת הרמב"ם - כן בא להשמיע
היתר, כדרשת הגמרא (סנהדרין צד, ב): "ואוסף שללכם -
אוסף החסיל, אמר להם נביא לישראל אספו שללכם", היינו
שיקחו את הכסף הנשאר מחיל סנחריב (רש"י). ואף שבכסף
מעורב ממון שבזזו מעשרת השבטים ויש בו חשש גזל -
הרי זה 'כאוסף החסיל', כי 'ממונם של ישראל כיון שנפל
ביד עכור' - מיד טהר". ואם כן, הפסוק "אוסף החסיל"
אינו סיפור אלא מדבר בהיתר החסיל בדומה ל'אסיפה'
הכתובה בדגים.

הלכות שחיטה פרק א, הלכה ג': דגים וחגבים - אין
צריכים שחיטה, אלא אסיפתן היא המותרת אותן. הרי הוא
אומר: הצאן ובקר ישחט... אם את כל דגי הים ואסף להם...
אסיפת דגים בשחיטת בקר וצאן. ובחגבים נאמר: אסף החסיל
- באסיפה לבדה.

הגמרא (חולין כו, ב) שואלת: אם כוונת הפסוק "דגי הים
יאסף להם" היא שדי באסיפתם מן המים ואין צורך
בשחיטה, מדוע השליו טעון שחיטה, והרי נאמר בו
"ויאספו את השליו" (במדבר יא, לב)? ומתרצת: "התם לא
כתיבה 'אסיפה' במקום 'שחיטה' דאחריני, הכא כתיבה
'אסיפה' במקום 'שחיטה' דאחריני". כלומר, כאשר התורה
כותבת "הצאן והבקר ישחט" ובאותו פסוק כותבת בדגים
'אסיפה' במקום 'שחיטה' - הדבר מלמד שדי לדגים
ב'אסיפה' ואינם צריכים שחיטה, אך כאשר נאמר "ויאספו
את השליו" שלא ביחס לשחיטה במין אחר, אין ה'אסיפה'
שוללת את הצורך בשחיטה.

והקשה הכסף משנה: אם כן, כיצד למד הרמב"ם

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ג-י"ט ניסן ה'תשע"ד

יום ראשון י"ג ניסן ה'תשע"ד

הלכות אסורי ביאה

פרק כא

- 1 א. כל הבא על ערוה [= האסורה מהתורה] מן העריות
- 2 דרך אברים [שהם לא אברי ביאה], או שחבק ונשק דרך
- 3 תאנה ונתנה בקרוב בשר - הרי זה לוקה מן התורה,
- 4 שנאמר: "לכלתי עשות מחקות התועבת"; ונאמר: "לא
- 5 תקרבו לגלות ערוה", כלומר: לא תקרבו לדברים
- 6 המביאין לידי גלוי ערוה.
- 7 ב. והעושה דבר מחקות אלו, הרי הוא חשוד על העריות.
- 8 ואסור לאדם לקרץ בידיו וברגליו או לרמוז בעיניו, לאחת
- 9 מן העריות, וכן לשחק עמה או להקל ראש. ואפלו להרים
- 10 בשמים שעליה או להביט בזניה - אסור; ומכין המתכונן
- 11 לדבר זה מפת מרדות. והמסתפל אפלו באצבע קטנה של
- 12 אשה, ונתפנן להנות - כמי שנסתפל במקום התרף; ואפלו
- 13 לשמע קול הערוה או לראות שער - אסור.
- 14 ג. והדברים האלו אסורין בחיבי לאוין. ומתיר להסתפל
- 15 בפני הפנויה ולבדקה, בין בתולה בין בעולה - כדי
- 16 שיראה אם היא נאה בעיניו, וישאנה; ואין בזה צד אסור.
- 17 ולא עוד, אלא ראוי לעשות כן. אבל לא יסתפל דרך זנות;
- 18 הרי הוא אומר: "ברית ברתי לעיני, ומה אתבונן על
- 19 בתולה".
- 20 ד. ומתיר לאדם להביט באשתו כשהיא נדה, ואף על פי
- 21 שהיא ערוה, ואף על פי שיש לו הנאת לב בראייתה;
- 22 הואיל והיא מתרת לו לאחר זמן, אינו בא בזה לדבר
- 23 מכשול. אבל לא ישחק ולא יקל ראש עמה, שמא ירגיל
- 24 לעברה.
- 25 ה. אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין
- 26 שפחה בין משחררת - שמא יבוא לידי הרהור. באיזה
- 27 שמוש אמרו? כגון רחיצת פניו ידיו ורגליו, והצעת המטה
- 28 בפניו, ומזיגת הכוס - שאין עושה לאיש דברים אלו, אלא
- 29 אשתו בלבד. ואין שואלין בשלום אשה כלל, ואפלו על
- 30 ידי שליח.
- 31 ו. המחבק אחת מן העריות שאין לבו של אדם נוקפו
- 32 [חושש] עליהן, או ששק אחת מהן - כגון אחותו
- 33 הגדולה, ואחות אמו, וכיוצא בהן - אף על פי שאין שם
- 34 תאנה ולא הנאה כלל, הרי זה מגנה ביומה. ודבר אסור
- 35 הוא, ומעשה טפשים הוא - שאין קרובין לערוה כלל, בין
- 36 גדולה בין קטנה, חוץ מהאם לבנה, והאב לבתו.
- 37 ז. כיצד? מתיר האב לחבק בתו, ולנשקה, ותישן עמו
- 38 בקרוב בשר, וכן האם עם בנה - כל זמן שהן קטנים.

- 42 הגדילו ונעשה בהן גדול והבת גדולה, עד שיהיו "שדים
- 43 נכנו וישערף צמח" - זה יושן בכסותו, וזה יושן בכסותו.
- 44 ואם היתה הבת בשה לעמד בפני אביה ערמה, או
- 45 שנשאת, וכן אם האם בשה לעמד בפני בנה ערמה, אף
- 46 על פי שהן קטנים - משהגיעו להכלם מהן, אין ישנין
- 47 עמהן אלא בכסותן.
- 48 ח. נשים המסוללות זו בזו - אסור, וממעשה מצרים הוא
- 49 שהזהרנו עליו, שנאמר: "כמעשה ארץ מצרים וכו' לא
- 50 תעשו"; אמרו חכמים: מה היו עושין? איש נושא איש,
- 51 ואשה נושאה אשה, ואשה נשאת לשני אנשים. אף על פי
- 52 שמעשה זה אסור, אין מלקין עליו - שאין לו לאו מיוחד,
- 53 והרי אין שם ביאה כלל; לפיכך אין גאסרות לכהנה משום
- 54 זנות, ולא תאסר אשה על בעלה בזה - שאין כאן זנות.
- 55 וראוי להכותן מפת מרדות, הואיל ועשו אסור. ויש לאיש
- 56 להקפיד על אשתו בדבר זה, ולמנע הנשים הידועות בכך
- 57 מלהכנס לה ומלצאת היא אליהן.
- 58 ט. אשתו של אדם מתרת היא לו; לפיכך, כל מה שאדם
- 59 רוצה לעשות באשתו, עושה - בועל בכל עת שירצה,
- 60 ומנשק בכל אבר שירצה, ויבא עליה בין בדרבה, בין שלא
- 61 בדרבה, בין דרך אברים. ואף על פי כן, מדת חסידות
- 62 שלא יקל אדם את ראשו לכך, וישקדש עצמו בשעת
- 63 תשמיש, כמו שבארנו בהלכות ידעות; ולא יסור מדרך
- 64 העולם ומנהגו, שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות.
- 65 י. אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר; הרי שהיתה ליל
- 66 שבת, ולא היה לו בית אחר, והיה הנר דולק - הרי זה
- 67 לא ישמש כלל. וכן אסור לישראלי לשמש מטתו ביום,
- 68 שעזות פנים היא. ואם היה תלמיד חכמים, שאינו בא
- 69 להמשך בכך - הרי זה מאפיל בטליתו, ומשמש; ואין
- 70 נזקקין לדבר זה אלא מפני צרך גדול. ודרך קדשה, לשמש
- 71 באמצע הלילה.
- 72 יא. אין דעת חכמים נוחה ממי שהוא מרבה בתשמיש
- 73 המטה, ויהיה מצוי אצל אשתו תמיד בתרנגול; ופגום הוא
- 74 עד מאד, ומעשה בורים. אלא כל הממעט בתשמיש,
- 75 משבח; והוא, שלא יבטל עונה אלא מדעת אשתו. ולא
- 76 תקנו בראשונה לבעלי קראין שלא יקראו בתורה עד
- 77 שיטבלו, אלא כדי למעט בתשמיש המטה.
- 78 יב. וכן אסרו חכמים שישמש אדם מטתו, ולבו מחשב
- 79 באשה אחרת. ולא יבעל מתוך שכרות, ולא מתוך מריבה,
- 80 ולא מתוך שנאה, ולא יבוא עליה בעל ברתה והיא יראה
- 81 ממנו, ולא כשיהיה אחד מהן מגדה, ולא יבוא עליה אחר
- 82 שגמר בלבו לגרשה. ואם עשה כן - הפנים אינן חגונין,
- 83 אלא מהן עזי פנים, ומהן מורדין ופושעים.
- 84 יג. וכן אמרו חכמים, שכל אשה חצופה שהיא תובעת
- 85 תשמיש בפה, או המפתה אשה לשם נשואין, או המתכונן

מותר. ובין נשוי ובין שאינו נשוי - לא יושט ידו לאמה
 כלל, אלא בשעה שהוא צריך לנקבו.
כד. חסידים הראשונים וגדולי החכמים - התפארו אחד
 מהן שמעולם לא נסתכל במילה שלו, ומהן מי שהתפאר
 שלא התבונן מעולם בצורת אשתו; מפני שלבו פונה
 מדברי הבאי לדברי האמת שהן אוהות לבב הקדושים.
כה. מצות חכמים להשיא אדם בניו ובנותיו סמוך לפרקן
 - שאם יניחן, יבואו לידי זנות או הרהור; ועל זה נאמר:
 "ויפקדתן נזף ולא תחטא". ואסור להשיא אשה לקטן, שזה
 כמו זנות היא.
כו. ואין האיש רשאי לישב בלא אשה, ולא ישא עקרה
 וזקנה שאינה ראויה ללד; ורשות לאשה שלא תנשא
 לעולם, או תנשא לסריס. ולא ישא בחור זקנה, ולא ישא
 זקן ילדה - שדבר זה גורם לזנות.
כז. וכן מי שגורש את אשתו מן הנשואין - לא תדור עמו
 בחצר, שמא יבואו לידי זנות. ואם היה כהן, לא תדור
 עמו במבוי [אלו פתוחים החצרות]; וכפר קטן, נדון
 במבוי. היה לה מלכה אצלו, עושה שליח לתבעו; וגרושה
 שבאה עם המגרש לדין - מגדיל אותה, או מכין אותה מפת
 מרדות. ואם נתגרשה מן הארוסין, מתרת לתבעו בדין
 ולדור עמו; ואם היה לבו גס בה, אף מן הארוסין אסור.
 ומי נדחה מפני מי? היא נדחת מפניו; ואם היתה החצר
 שלה, הוא נדחה מפניה.
כח. אסור לאדם לשא אשה ודעתו לגרשה, שנאמר: "אל
 תחרש על רעך רעה, והוא יושב לבטח אתך". ואם
 הודיעה בתחלה שהוא נושא אותה לימים, מותר.
כט. ולא ישא אדם אשה במדינה זו, ואשה במדינה
 אחרת - שמא יאריכו הימים, ונמצא בן נושא אחותו,
 ואחות אמו, ואחות אביו, וכיוצא בהן, ואינו יודע; ואם
 היה אדם גדול ששמו ידוע, והרי זרעו מפרסמין וידועין
 - הרי זה מותר.
ל. לא ישא אדם אשה לא ממשפחת מצרעין, ולא
 ממשפחת נכפין - והוא, שהחזקו שלשה פעמים שיבואו
 בניהם בך.
לא. אשה שנשאת לשני אנשים, ומתו - לשלישי לא
 תנשא; ואם נשאת, לא תצא; ואפלו נתקדשה, יכנס. לא
 ישא ישראל עם הארץ כהנת, שזה כמו חלול לזרעו של
 אהרן; ואם נשא - אמרו חכמים, שאין זויגן עולה יפה,
 אלא מת בלא בנים, או מת הוא או היא במהרה, או
 קטטה תהיה ביניהן. אבל תלמיד חכמים שנשא כהנת,
 הרי זה נאה ומשבח - הרי תורה וכהנה באחד.
לב. לא ישא אדם בת עם הארץ - שאם מת או גולה,
 בניו עמי הארץ יהיו; שאין אמן יודעת פתר התורה. ולא
 ישיא בתו לעם הארץ - שכל הנותן בתו לעם הארץ, כמי
 שנקפתה ונתנה לפני הארץ: מה הארץ דורס ואוכל, אף עם
 הארץ מכה ובוזעל, ואין לו בשת פנים. ולעולם ימכר אדם
 כל מה שיש לו, וישא בת תלמיד חכמים - שאם מת או

לבוא על רחל אשתו ובא על לאה אשתו, ומי שלא שהת
 אחר בעלה שלשה חדשים ויחרי הבן ספק - כל אלו,
 הבנים הילודים מהן הן המורדים והפושעים שישורי
 הגלות בוררין אותן.
יד. ואסור לאדם לבוא על אשתו בשוקים וברחובות, או
 בגנות ופרדסין, אלא בבית דינה - שלא יראה בזנות,
 ויגלילו עצמן לידי זנות; והבועל אשתו במקומות אלו,
 מכין אותו מפת מרדות. וכן המקדש בביאה, והמקדש
 בשוק, והמקדש בלא שדוף - מכין אותו מפת מרדות.
טו. ואכסנאי [אורח] אסור בתשמיש המטה, עד שיחזר
 לביתו. וכן אסור חכמים על האיש שידור בבית חמיו, שזו
 עזות פנים היא; ולא יכנס עמו למרחץ.
טז. וכן לא יכנס אדם למרחץ עם אביו, ולא עם בעל
 אחותו, ולא עם תלמידו; ואם היה צריך לתלמידו, מותר
 להכנס עמו. ויש מקומות שנהגו שלא יכנסו שני אחים
 באחד למרחץ.
יז. לא יהלכו בנות ישראל פרוצי ראש בשוק, אחת פנויה
 ואחת אשת איש. ולא תלף אשה בשוק, ובנה אחריה -
 גזרה שמא תפסו בנה ותלף אחריו להחזירו, ויתעללו בה
 הרשעים שתפסוהו דרך שחוק.
יח. אסור להוציא שכבת זרע לבטלה; לפיכך, לא יהיה
 אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא קטנה שאינה
 ראויה ללד. אבל אלו שמנאפין בדי ומוציאין שכבת זרע
 - לא די שהוא אסור גדול, אלא שעושה זה בנדי הוא
 יושב; ועליהם נאמר: "ידיכם, דמים מלאו", וכאלו הרגו
 נפש.
יט. וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת, או יביא עצמו
 לידי הרהור; אלא אם יבוא לו הרהור - יסיע לבו מדברי
 הבאי והשחתה, ויפנה לדברי תורה שהיא "אילת אהבים
 ויצלת חן". לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו ופניו
 למעלה, עד שישטה מעט כדי שלא יבוא לידי קשוי.
כ. ולא יסתכל בבהמה חיה ועוף, בשעה שמוזקקין זכר
 לנקבה; ומותר למרביעי בהמה להכניס כמכחול
 בשופרת, מפני שהן עסקין במלאכתן ולא יבואו לידי
 הרהור.
כא. וכן אסור לאדם להסתכל בנשים בשעה שהן עומדות
 על הכביסה; ואפלו להסתכל בבגדי צבע של אשה שהוא
 מכירה - אסור, שלא יבוא לידי הרהור.
כב. מי שפגע באשה בשוק - אסור לו להלף אחריה,
 אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחוריו; וכל המהלך בשוק
 אחורי אשה, הרי זה מקלי עמי הארץ. ולא יעבר על פתח
 אשה זונה, עד שירחק ארבע אמות, שנאמר: "ואל תקרב
 אל פתח ביתה".
כג. ואסור למי שאינו נשוי לשלח ידו במבושיו [ביציו],
 שלא יבוא לידי הרהור; ואפלו מתחת טבורו - לא יכניס
 אדם ידו, שמא יבוא לידי הרהור. ואם השתין מים - לא
 יאחז באמה, כדי שלא יבוא לידי הרהור; ואם היה נשוי,

מתוך מהדורת חזק

הנשים. כיצד יעשה? יתעסק עמהן ואשתו עמו, או יפנה
למלאכה אחרת.

ט. מתר להתיחד עם שתי יבמות, או עם שתי צרות
[נשואות לאחד], או עם אשה וחתונה, או עם אשה ובת
בעלה, או עם אשה ובת חמות; מפני ששונאות זו את
זו, אין מחפזות זו על זו. וכן מתר להתיחד עם אשה שיש
עמה תינקת קטנה שיודעת טעם בביאה, ואינה מוסרת
עצמה לביאה - שאינה מזנה בפניה, שהרי זו מגלה את
סודה.

י. תינקת מבית שלש ולמטה, ותינוק מכן תשע ולמטה -
מתר להתיחד עמה; שלא גזרו אלא על יחוד אשה
הראויה לביאה, ואיש הראוי לביאה.

יא. אנדרוגינוס אינו מתיחד עם הנשים; ואם נתיחד -
אין מפין אותו, מפני שהוא ספק. אבל האיש מתיחד עם
האנדרוגינוס ועם הטמטום.

יב. אשת איש שהיה בעלה בעיר - אינה חוששת ליחוד,
מפני שאימת בעלה עליה; ואם היה זה גם בה [רגיל
אליה], כגון שגדלה עמו, או שהיתה קרובתו - לא יתיחד
עמה, ואף על פי שבעלה בעיר. וכן כל המתיחד עם אשה,
והיה הפתח פתוח לרשות הרבים - אין חוששין משום
יחוד.

יג. מי שאין לו אשה, לא ילמד תינוקות, מפני שאמות
הבנים באות לבית הספר לבניהם, ונמצא מתגרה בנשים;
וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהם שהן באין
בגלל בניהם, ונמצאו מתיחדים עמה. ואין המלמד צריך
שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה
והוא מלמד במקומו.

יד. תקנו חכמים שיהיו הנשים מספרות [משוחחות] זו
עם זו בבית הכסא, כדי שלא יכנס שם איש - משום יחוד.

טו. אין ממנין אדם נאמן וכשר להיות שומר חצר שיש
שם נשים, אף על פי שהוא עומד בחוץ - שאין
אפטרופוס [אחריות] לעצמות; ואסור לאדם למנות
אפטרופוס על ביתו, שלא ינהיג אשתו לדבר צברה.

טז. אסור לתלמיד חכמים לשכן בחצר שיש בה אלמנה,
אף על פי שאינו מתיחד עמה - מפני החשד; אלא אם
כן היתה אשתו עמו. וכן אלמנה אסורה לגדל כלב, מפני
החשד. ולא תקנה אשה עבדים זכרים, אפילו קטנים -
מפני החשד.

יז. אין דורשין בסתרי עציות [האיסורים שאינם מפורשים]
בשלשה - מפני שהאחד טרוד בשאילת הרב, והשנים
נושאים ונותנים זה עם זה ואין דעתן פנויה לשמע, ולפי
שדעתו של אדם קרובה אצל עצמותו, אם נסתפק לו דבר
ששמע מורה להקל; לפיכך אין דורשין אלא לשנים, כדי
שהיה האחד השומע מפנה לבו ויודע מה שישמע מן
הרב.

יח. אין לה דבר בכל התורה פלה שהוא קשה לרב העם,

גולה, בניו תלמידי חכמים; וכן ישיא בתו לתלמיד חכמים
- שאין דבר מגנה ולא מריבה בביתו של תלמיד חכמים.

פרק כב

א. אסור להתיחד עם ערוה מן העריות, בין זקנה בין
ילדה - שדבר זה גורם לגלות ערוה; חוץ מהאם עם בנה,
והאב עם בתו, והבעל עם אשתו נדה. וחתן שפירשה
אשתו נדה קדם שיבעל - אסור להתיחד עמה, אלא הוא
ישן בין האנשים, והיא ישנה בין הנשים; ואם בא עליה
ביאה ראשונה ואחר כך נטמאת - מתר להתיחד עמה.
ב. לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה; לפיכך
אין אסור להתיחד עמה. ואם נדרחק אפלו מיחוד זכור
ובהמה, הרי זה משובח. וגדולי החכמים היו מרחיקין
הבהמה, כדי שלא יתיחדו עמה. ואסור יחוד עציות - מפי
הקבלה [עד משה רבינו].

ג. כשארע מעשה אמנון ותמר, גזר דוד ובית דינו על
יחוד פנויה, ואף על פי שאינה ערוה, בכלל יחוד עציות.
ושמאי והלל גזרו על יחוד גויים. נמצא, כל המתיחד עם
אשה שאסור להתיחד עמה, בין ישראלית בין גויה - מפין
את שגיהן מכת מידות, האיש והאשה, ומכריזין עליהן;
חוץ מאשת איש - שאף על פי שאסור להתיחד עמה, אם
נתיחד אין לוקין, שלא להוציא לעז עליה שזנת, ונמצאו
מוציאין לעז על הבנים שהם ממזרין.

ד. כל אשה שאסור להתיחד עמה - אם היתה אשתו עמו,
הרי זה מתר להתיחד, מפני שאשתו משמרתו; אבל לא
תתיחד ישראלית עם הגוי, אף על פי שאשתו עמו - שאין
אשתו של גוי משמרתו, ואין להן בושא.

ה. וכן אין מוסרין תינוק ישראלי לגוי ללמדו ספר
וילמדו אמנות, מפני שכלן חשודין על משכב זכור. ואין
מעמידין בהמה בפונדקאות [מלון דרכים] של גויים,
ואפילו זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות.

ו. ואין מוסרין בהמה חיה ועוף לרועה גוי, אפילו זכרים
לזכר ונקבות לנקבה - מפני שכלן חשודין על הרבעת
בהמה. וכבר בארנו שהן אסורין בזכור ובהמה, ונאמר:
"ולפני עור לא תתן מכשול".

ז. ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבה לגויה? מפני שכלן
בחזקת נואפין, וכשיבוא הנואף לשכב עם גויה זו, אפטר
שלא ימצאנה, וישכב עם הבהמה; או אפילו ימצאנה,
ישכב עם הבהמה.

ח. לא תתיחד אשה אחת אפלו עם אנשים הרבה - עד
שתהיה שם אשתו של אחד מהן; וכן לא יתיחד איש אחד
אפלו עם נשים הרבה. נשים הרבה עם אנשים הרבה -
אין חוששין ליחוד. היו האנשים מבחוץ והנשים מבפנים,
או האנשים מבפנים והנשים מבחוץ, ופרשה אשה לבין
האנשים או איש לבין הנשים - אסורין משום יחוד. אפלו
איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים, אסור לו להתיחד עם

פרק א

א. מצות עשה הן הסימנים שמבדילין בהן בין בהמה
וחיה ועוף ודג וחגב שמותר לאכלן, ובין שאין מותר
לאכלן - שנאמר: "והבדלתם בין בהמה חיה וטוהר
לטמא, ובין העוף הטמא לטהור", "ובין החיה הנאכלת,
ובין החיה אשר לא תאכל".

ב. סימני בהמה וחיה נתפרשו בתורה, והן שני סימנים:
"מפרסת פרסה", ו"מצלת גרה" - עד שיהיו שניהן. וכל
בהמה וחיה שהיא מצלת גרה, אין לה שנים בלחי
העליון. וכל בהמה שהיא מצלת גרה, הרי היא מפרסת
פרסה - חוץ מן הגמל; וכל בהמה שהיא מפרסת פרסה,
הרי היא מצלת גרה - חוץ מן החזיר.

ג. לפיכך, המוצא בהמה במדבר ואינו מכירה, ומצא
חתוכת הפרסות - בודק בפייה: אם אין לה שנים למעלה,
בדיוע שהיא טהורה - והוא שפיר גמל. מצא בהמה
שפיה חתוף - בודק בפרסותיה: אם היא חסועה, טהורה
- והוא שפיר חזיר. מצא פיה חתוף ורגליה חתוכות -
בודק בה אחר שישחטנה בכנפי הענק [בקצה הזנב]: אם
מצא בשורה שם מהלך שתי וערב [נקדע לאורך ולרוחב],
טהורה - והוא שפיר צורד [חמור בר]; שכן הוא בשרו,
מהלך שתי וערב.

ד. בהמה טהורה שילדה במין בהמה טמאה - אף על פי
שאינו מפרס פרסה ולא מצלת גרה, אלא במין סוס או
חמור לכל דבר - הרי זה מותר באכילה. במה דברים
אמורים? בשילדה בפניו. אבל אם הניח פרה מעברת
בעדרו, ובא ומצא במין חזיר כרוף אחריה - אף על פי
שהוא יונק ממנה - הרי זה ספק, ואסור באכילה; שמה
מן הטמאה נולד, ונכרך אחר הטהורה.

ה. בהמה טמאה שילדה במין בהמה טהורה - אף על פי
שהוא מפרס פרסה ומצלת גרה, והרי הוא במין שור לכל
דבר, או במין שה - הרי זה אסור באכילה; שהגדל מן
הטמא - טמא, והגדל מן הטהור - טהור. לפיכך דג טמא
שנמצא במעי דג טהור, אסור, ודג טהור הנמצא במעי דג
טמא, מותר - לפי שאינו גדוליו, אלא בלעו.

ו. בהמה טהורה שילדה, או שנמצא בה, בריה שיש לה
שני גבין ושתי שדרות - אסורה באכילה; וזו היא
ה"שסועה" שנאמרה בתורה, שנאמר: "את זה לא תאכלו
ממעלי הגנה וממפרסי הפרסה השסועה", כלומר בריה
שנולדה שסועה לשתי בהמות.

ז. וכן בהמה שנמצא בה דמות עוף - אף על פי שהוא
עוף טהור, הרי זה אסור באכילה; לא הותר מן הנמצא
בהמה, אלא מה שיש לו פרסה.

ח. אין לך בכל בהמה וחיה שבעולם שמותר באכילה,
חוץ מעשרת המינים המנויין בתורה: שלשה מיני בהמה
- והן שור, שה, ועז; ושבעה מיני חיה - איל, וצבי,
ויחמור, ואקו, ודישן, ותאו, וזמר. הן ומיניהן - כגון שור

אֵלָּא לפרש מן העריות והביאות האסורות. אמרו חכמים:
בשעה שנצטוו ישראל על העריות, בכו וקבלו מצוה זו
בתרעמת ובבכיה - שנאמר: "בכה למשפחתיו", על עסקי
משפחות.

יט. ואמרו חכמים: גזל ועריות, נפשו של אדם מתאנה
להן ומחמדתן. ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן, שאין
בהן פרוצין בעריות ובביאות אסורות. ואמרו חכמים: 'רב
בגזל, ומעוט בעריות, והכל באבק לשון הרע'.

כ. לפיכך ראוי לו לאדם לכף יצרו בדרך זה, ולהרגיל
עצמו בקדשה יתרה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי
להנצל מהן; ויזהר מן היחוד, שהוא הגורם הגדול. גדולי
החכמים היו אומרים לתלמידיהם: 'הזהרו בי מפני בתי,
הזהרו בי מפני כלתי' - כדי ללמד לתלמידיהם שלא
יתבישו מדבר זה, ויתרחקו מן היחוד.

כא. וכן יזהר להתרחק מן השחוק, ומן השכרות, ומדברי
עגבים [תאוה] - שאילו גורמין גדולים הן, והן מצלות
של עריות; ולא ישוב בלא אשה, שמנהג זה גורם לטהרה
גדולה. יתרה מכל זאת אמרו: יפנה עצמו ומחשבתו
לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה - שאין מחשבת עריות
מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה; ובחכמה הוא אומר:
"אילת אהבים וצלת חן, דדיה ירוך בכל עת, באהבתה
תשגה תמיד".

ברוך רחמנא דסייען

הלכות מאכלות אסורות

יש בכללן שמונה ועשרים מצוות - ארבע מצוות עשה,
וארבע ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פירוש:
(א) לבדק בסימני בהמה וחיה להבדיל בין טמאה
לטהורה; (ב) לבדק בסימני העוף להבדיל בין הטמא
לטהור; (ג) לבדק בסימני חגבים להבדיל בין טמא
לטהור; (ד) לבדק בסימני דגים להבדיל בין טמא
לטהור; (ה) שלא לאכל בהמה וחיה טמאה; (ו) שלא
לאכל עוף טמא; (ז) שלא לאכל דגים טמאים;
(ח) שלא לאכל שרץ העוף; (ט) שלא לאכל שרץ
הארץ; (י) שלא לאכל רמש הארץ; (יא) שלא לאכל
תולעת הפרות כשתצא לארץ; (יב) שלא לאכל שרץ
מים; (יג) שלא לאכל נבלה; (יד) שלא להנות בשור
הנסקל; (טו) שלא לאכל טרפה; (טז) שלא לאכל אבר
מן החי; (יז) שלא לאכל דם; (יח) שלא לאכל חלב
בהמה טהורה; (יט) שלא לאכל גיד הנשה; (כ) שלא
לאכל בשר בחלב; (כא) שלא לבשלו; (כב) שלא
לאכל לחם תבואה חדש; (כג) שלא לאכל קלי מן
החדש; (כד) שלא לאכל פרמל מן החדש; (כה) שלא
לאכל ערלה; (כו) שלא לאכל בלאי הפרם; (כז) שלא
לאכל טבל; (כח) שלא לשמות יין נסך. ובאור מצוות
אלו בפרקים אלו.

48 שהוא מאלו המינין וטמא. ושאנו דורס ואוכל - אם יש
49 בו אחד משלשה סימנין אלו, הרי זה עוף טהור; ואילו
50 הן: אצבע יתרה, או זפק [שקיק אגירה] - והיא המראה
51 - או שהיה קרקבנו [קובת העור] נקלף ביד.
52 יז. לפי שאין בכל אלו המינין האסורין מין שאנו דורס
53 ויש בו אחד משלשה סימנין אלו, חוץ מפרס ועזניה;
54 ופרס ועזניה אינן מצויין בישוב, אלא במדברות איי הים
55 הרחוקות עד מאד שהן סוף הישוב.
56 יח. היה הקרקבן נקלף בספיין, ואינו נקלף ביד, ואין בו
57 סימן אחר - אף על פי שאנו דורס, הרי זה ספק; היה
58 חזק ודבק, והניחו בשמש ונתרפה, ונקלף ביד - הרי זה
59 מותר.
60 יט. אמרו הגאונים, שנסתר בידיהן שאין מורין להתיר
61 עוף הבא בסימן אחר, אלא אם היה אותו סימן שנקלף
62 קרקבנו ביד; אבל אם אינו נקלף ביד - אף על פי שיש
63 לו זפק או אצבע יתרה, מעולם לא התירוהו.
64 כ. כל עוף שחולק את רגליו בשמותיהן לו חוט, שמים
65 לכאן ושמים לכאן, או שקולט מן האויר ואוכל באויר -
66 הרי זה דורס וטמא. וכל השוכן עם הטמאים ונדמה להן
67 - הרי זה טמא.
68 כא. מיני חגבים שהתירה תורה, שמונה; ואלו הן:
69 (א) חגב; (ב) מין חגב, והיא הדובנית; (ג) חרגל;
70 (ד) ומין חרגל, והוא עצרונגא; (ה) ארבה; (ו) ומין ארבה,
71 והיא צפרת פרמים; (ז) סלעם; (ח) ומין סלעם, והיא
72 יוחנה ירושלמית.
73 כב. מי שהוא בקי בהן ובשמותיהן, אוכל; והציד נאמן
74 עליהן, כעוף. ומי שאינו בקי בהן - בודק בסימנין;
75 ושלשה סימנין יש בהן: כל שיש לו ארבע רגלים, וארבע
76 כנפים שחופות רב ארך גופו ורב הקף גופו, ויש לו שני
77 פרעים לנחת בהן - הרי זה מין טהור. ואף על פי שראשו
78 ארך ויש לו זנב - אם היה שמו חגב, טהור.
79 כג. מי שאין לו עכשו כנפים או פרעים, או שאין לו
80 כנפים החופות את רבו, ועתיד לגדל אותן אחר זמן
81 כשיגדיל - הרי זה מותר מעתה.
82 כד. ובדגים שני סימנין - סנפיר וקשקשת. וסנפיר הוא
83 שפוח בו, וקשקשת היא הדבוקה בכל גופו. וכל שיש
84 לו קשקשת, יש לו סנפיר. אין לו עכשו וכשיגדיל יהיו
85 לו, או שיש לו קשקשת כשהוא בים וכשיעלה ישר
86 קשקשיו - הרי זה מותר. ומי שאין קשקשיו חופין את פלו,
87 מותר; ואפילו אין בו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחת - הרי
88 זה מותר.

יום שני י"ד ניסן ה'תשע"ד

פרק ב

90 א. מכלל שנאמר: "וכל בהמה מפרסת פרסה, ושעצת
91 שסע שתי פרסות, מעלת גרה, בבהמה - אתה תאכלו" -

1 הבר והמריא, שהן ממין השור. וכל העשרה מינין
2 ומיניהן, מעלי גרה ומפריסי פרסה; לפיכך, מי שהוא
3 מפירן, אינו צריך לבדק לא בפה ולא ברגלים.
4 ט. אף על פי שכלן מותרין באכילה, צריכין אנו להבדיל
5 בין בהמה טהורה וחיה טהורה; שהחיה - חלבה מותר,
6 ודמה טעון פסוי; ובהמה טהורה - חלבה בכרת, ואין
7 דמה טעון פסוי.
8 י. וסימני חיה, מפי השמועה הן. כל מין שהוא מפרס
9 פרסה ומעלה גרה, ויש לו קרנים מפצלות [אין חלקות]
10 כגון האיל - הרי זה חיה טהורה בנדיא. וכל שאין קרניו
11 מפצלות - אם היו קרניו כרוכות [עקומות] בקרני השור,
12 וחדוקות [מפותלות] בקרני העז, ויהיה החדק מכלע בהן,
13 וחדורות [עגולות] בקרני הצבי - הרי זו חיה טהורה; עד
14 שיהיו בקרנים שלשה סימנין אלו - כרוכות, וחדוקות,
15 וחדורות.
16 יא. במה דברים אמורים? במין שאנו מפירו; אבל
17 שבעת מיני חיה האמורין בתורה, אם היה מכיר אותן,
18 אפילו לא מצא לו קרנים - הרי זה אוכל חלבו, וחזב
19 לכסות דמו.
20 יב. שור הבר - מין בהמה הוא; והקדש [שם חיה] - אף
21 על פי שאין לו אלא קרן אחת, הרי {הוא חיה} {זה ספק}.
22 וכל שישתפק לך אם הוא מין חיה או מין בהמה - חלבו
23 אסור ואין לוקין עליו, ומכסין את דמו.
24 יג. כלאים הבא מן בהמה טהורה עם חיה טהורה, הוא
25 הנקרא 'כוי' - חלבו אסור ואין לוקין עליו, ומכסין את
26 דמו; ואין מין טמא מתעבר ממין טהור כלל.
27 יד. סימני עוף טהור לא נתפרשו מן התורה, אלא מנה
28 מינין טמאין בלבד, ושאר מיני העוף מותרין. והמינין
29 האסורין - ארבעה ועשרים מין, ואלו הן: (א) נשר;
30 (ב) פרס; (ג) עזניה; (ד) דאה, והיא "הראה" האמורה
31 במשנה תורה; (ה) איה, והיא "הדיה" האמורה במשנה
32 תורה; (ו) מין האיה, שכן כתוב בה "למינה", מכלל שהן
33 שני מינין; (ז) עורב; (ח) וזרזיר, שכן נאמר בעורב
34 "למינו", להביא את הזרזיר; (ט) ויענה; (י) ותתמס;
35 (יא) ושחף; (יב) וגץ; (יג) ושוורניקא, והוא מין הגץ, שכן
36 כתוב בו "למינהו"; (יד) וכוס; (טו) ושלף; (טז) וינשוף;
37 (יז) ותנשמת; (יח) וקאת; (יט) ורחם; (כ) וחסידה;
38 (כא) והאנפה; (כב) ומין האנפה, שכן נאמר בה
39 "למינה"; (כג) והדוכיפת; (כד) והעטלף.
40 טו. כל מי שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן - הרי זה
41 אוכל כל עוף שאינו מהן, ואין צריך בדיקה; ועוף טהור
42 נאכל במסרת - והוא שיהיה דבר פשוט באותו מקום שזה
43 עוף טהור. ונאמן ציד לומר: 'עוף זה התיר לי רבי הציד'
44 - והוא שהחזק אותו ציד שהוא בקי במינין אלו
45 ובשמותיהן.
46 טז. מי שאינו מבין ואינו יודע שמותיהן - בודק בסימנין
47 אלו שנתנו חכמים: כל עוף שהוא דורס ואוכל, בידוע

48 על פי שאינו מטמא; וכן כל פיוצא בו משאר שרצים
49 שאינן מטמאין.
50 י. דם שרצים שפרש, וכןסו ואכלו - לוקה עליו בכזית;
51 והוא, שיתרו בו משום אוכל שרץ; אבל אם התרו בו
52 משום אוכל דם - פטור, שאין חבין אלא על דם בהמה
53 וחייה ועוף.
54 יא. וכל השעורין ומחלוקתם [חילוקי רמות] - הלכה
55 למשה מסיני.
56 יב. האוכל פזית משרץ המים - לוקה מן התורה, שנאמר:
57 "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ, ולא תטמאו
58 בהם"; הרי כלל בלאו זה, שרץ הארץ ושרץ העוף ושרץ
59 המים. איזה הוא שרץ המים? אלו הבריות הקטנות כמו
60 התולעים והצלוקה שבמים, והבריות הגדולות ביותר שהן
61 חיות הים. כללו של דבר - כל שאינו בצורת הדגים לא
62 דג טמא ולא דג טהור, כגון כלב המים והדלפון [צורתו
63 חצי דג וחצי דג] והצפרדע וכיוצא בהן.
64 יג. אלו המינין הנבראין באשפות ובגופי הנבלות, כגון
65 רמה ותולעה וכיוצא בהן, שאינן נבראין מזכר ונקבה אלא
66 מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהן - הן הנקראין 'רומש'
67 על הארץ; והאוכל מהן פזית - לוקה, שנאמר: "ולא
68 תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרמש על הארץ", ואף
69 על פי שאינן פריין ורביין. אבל "השרץ השרץ על הארץ",
70 הוא שפירה ורבה מזכר ונקבה.
71 יד. אלו המינין הנבראין בפרות ובמאכלות, אם פרו
72 ויצאו לארץ - אף על פי שחזרו לתוך האכל - מי שאכל
73 מהן פזית, לוקה, שנאמר: "לכל השרץ השרץ על הארץ
74 - לא תאכלום, כי שקץ הם", לאסור אלו שפרשו לארץ.
75 אבל אם לא פרו, מתר לאכל הפרי והתולעת שבתוכו.
76 טו. במה דברים אמורים? שהתלע האכל אחר שנעקר
77 מן הארץ. אבל אם התלע והוא מחבר - אותה התולעת
78 אסורה כאלו פרשה לארץ, שעל הארץ נבראת; ולוקין
79 עליה. ואם ספק, אסורה; לפיכך, כל מיני פרות שדרכן
80 להתלע בשנה מחברין - לא יאכל עד שיבדק הפרי
81 מתוכו, שמא יש בו תולעת. ואם שהה הפרי אחר שנעקר
82 שנים עשר חדש - אוכל בלא בדיקה, שאין תולעת שבו
83 מתקיימת שנים עשר חדש.
84 טז. פרו לאויר ולא נגעו לארץ, או שפרשו מקצתן
85 לארץ, או שפרשו אחר שמתו, או שנמצאת תולעת על
86 הגרעין מבפנים, או שיצאו מתוך האכל לתוך אכל אחר
87 - כל אלו אסורין מספק, ואין לוקין עליהן.
88 יז. תולעת הנמצאת במעי הדגים, ובמח שבראש הבהמה,
89 והנמצאת בפשו - אסורה; אבל דג מליח שהתלע, הרי
90 התולעת שבו מתרת, שהן פירות שהתלעו אחר שנעקרו
91 מן הארץ, שמתר לאכלן כלן באחת בתולעת שבתוכן. וכן
92 המים שבכלים שהשריצו - הרי אותן שרצים מתרין
93 לשמות עם המים, שנאמר: "כל אשר לו סנפיר וקשקשת
94 במים, בימים ובנחלים - אותם תאכלו"; כלומר, במים

1 שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה,
2 אסורה; ולא הבא מפלל עשה, עשה הוא. ובגמל ובחזיר
3 ובארנבת ובשפן נאמר: "את זה לא תאכלו ממעלי הגרה
4 וממפריסי הפרסה" וגו' - הרי למדת שהן בלא תעשה,
5 ואף על פי שיש בהן סימן אחר. וכל שכן שאר בהמה
6 טמאה וחייה טמאה שאין בה סימן כלל - שאסור אכילתה
7 בלא תעשה, יתר על עשה הבא מפלל "אתה תאכלו".
8 ב. לפיכך, כל האוכל מבשר בהמה וחייה טמאה, פזית -
9 לוקה מן התורה, בין שאכל מן הבשר בין שאכל מן
10 החלב; לא חלק הכתוב בטמאים בין בשרן לחלבן.
11 ג. האדם - אף על פי שנאמר בו: "ויהי האדם לנפש
12 חייה", אינו בכלל מיני חיה בעלת פרסה; לפיכך אינו בלא
13 תעשה. והאוכל מבשר האדם או מחלבו, בין מן החי בין
14 מן המת - אינו לוקה. אבל אסור הוא בעשה, שהרי מנה
15 הכתוב שבעת מיני חיה ואמר בהן: "זאת החיה אשר
16 תאכלו" - הא כל שהוא חוץ מהן, לא תאכלו; ולא הבא
17 מפלל עשה, עשה הוא.
18 ד. האוכל פזית מבשר עוף טמא - לוקה מן התורה,
19 שנאמר: "ואת אלה תשקצו מן העוף, לא יאכלו"; והרי
20 עבר על עשה, שנאמר: "כל צפור טהרה תאכלו" - הא
21 טמאה, לא תאכלו. וכן האוכל פזית מדג טמא - לוקה,
22 שנאמר: "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו"; ועבר על
23 עשה, שנאמר: "כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו" -
24 מפלל שאין לו סנפיר וקשקשת, לא יאכל. הא למדת,
25 שכל האוכל דג טמא, או בהמה וחייה טמאה, או עוף טמא
26 - בשל מצות עשה, ועבר על לא תעשה.
27 ה. חגב טמא, הרי הוא בכלל שרץ העוף; והאוכל פזית
28 משרץ העוף - לוקה, שנאמר: "וכל שרץ העוף, טמא הוא
29 לכם, לא יאכלו". ואיזה הוא שרץ העוף? כגון זבוב
30 ויתוש ודבורה וצרעה וכיוצא בהן.
31 ו. האוכל פזית משרץ הארץ - לוקה, שנאמר: "וכל
32 השרץ השרץ על הארץ - שקץ הוא, לא יאכל". ואיזה
33 הוא שרץ הארץ? כגון חלד וצב ונחשים ועקרבים
34 ונפושית וננדל [מרבח רגלים] וכיוצא בהן.
35 ז. ושמונה שרצים האמורין בתורה, שהן: "החלד
36 והעכבר והצב . . והאנקה והכח והלטאה, והחמט
37 והתנשמת" - האוכל מבשרם בעדשה, לוקה; שעור
38 אכילתו, כשעור טמאתו. וכלן מצטרפין זה עם זה
39 לבעדשה.
40 ח. במה דברים אמורים? בשאכל מהן אחר מיתתו. אבל
41 החותך אבר מן החי מן אחד מהן, ואכלו - אינו לוקה
42 עליו, עד שיהיה בו פזית; וכלן מצטרפין לכזית. אבל אבר
43 שלם מן השרץ אחר שמת - אינו לוקה עליו, עד שיהיה
44 בו בעדשה.
45 ט. דם שמונה שרצים ובשרן מצטרף לבעדשה, והוא
46 שיהיה הדם מחבר לבשר. וכן דם הנחש מצטרף לבשרו
47 לכזית, ולוקה עליו - לפי שאין בשרו חלוק מדמו, ואף

47 שְׁנָאֵמֶר: "וְאֵת בַּת הַיֶּעֱנָה" - זוּ בִיצָתָהּ; וְהוּא הַדִּין לְכָל
48 הָאָסוּר בִּיצָתָהּ, וְלִכְל הַדְּבָרִים הַדּוּמִין לְבִיצָתָהּ.
49 ב. חֵלֶב הָאֵדָם מִתֵּר בְּאֹכִילָהּ, אֵף עַל פִּי שֶׁבֶשֶׁר הָאֵדָם
50 אָסוּר בְּאֹכִילָהּ; כִּכָּר בְּאֵרָנוּ שֶׁהוּא בַעֲשָׂה.
51 ג. דָּבֶשׁ דְּבוּרִים וְדָבֶשׁ צָרְעִים - מִתֵּר, מִפְּנֵי שְׁאִינוּ
52 מִתְמַצִּית גּוֹפֶן, אֲלָא כּוֹנְסִין אוֹתוֹ מֵעַל הָעֵשְׂבִים בְּתוֹךְ פִּיהֶן
53 וּמְקִיאוֹת אוֹתוֹ בְּפִנְיָתָהּ כְּדִי שִׁמְצָאוּ אוֹתוֹ לְאָכֹל מִמֶּנּוּ
54 בִּימּוֹת הַגִּשְׁמִים.
55 ד. אֵף עַל פִּי שֶׁחֵלֶב הָאֵדָם מִתֵּר, אָסוּר חֲכָמִים לְגִדּוֹל לִינֵק
56 אוֹתוֹ מִן הַשִּׂדִּים; אֲלָא חוֹלְכֵת אִשָּׁה לְתוֹךְ הַכֶּלִי, וְשׁוֹתָהּ.
57 וְגִדּוֹל שֶׁיִּנְק מִן הַשֵּׁד - כְּיוֹנֵק שֶׁרָץ, וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
58 מְרֻדוֹת.
59 ה. יוֹנֵק תֵּינוֹק וְהוֹלֵךְ, אֶפְלוּ אֲרַבַּע אוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים. וְאִם
60 גְּמֻלוֹהוּ וּפְרַשׁ שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ יֶתֶר מִחֲמַת בְּרִיּוֹ [כַּשְׁהוּא
61 בְּרִיא] וְלֹא מִחֲמַת חֲלִי - אִינוּ חוֹזְרִין יוֹנֵק; וְהוּא שֶׁגְּמֻלוֹהוּ
62 אַחֵר אֲרַבַּעַה וְעֶשְׂרִים חֹדֶשׁ; אֲכָל בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - אֶפְלוּ
63 גְּמֻלוֹהוּ חֹדֶשׁ אוֹ שָׁנִים - מִתֵּר לְחֹזֵר וְלִינֵק, עַד סוֹף אֲרַבַּעַה
64 וְעֶשְׂרִים חֹדֶשׁ.
65 ו. אֵף עַל פִּי שֶׁחֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה וּבִיצָי עוֹף טָמֵא אֲסוּרִין
66 מִן הַתּוֹרָה, אֵין לּוֹקִין עֲלֵיהֶן, שְׁנָאֵמֶר: "מִבְּשָׂרָם לֹא
67 תֹאכְלוּ" - עַל הַבֶּשֶׁר הוּא לּוֹקָה, וְאִינוּ לּוֹקָה עַל הַבִּיצָה
68 וְעַל הַחֵלֶב; וְהִרִי הָאוֹכֵל אוֹתָן כְּאוֹכֵל חֲצִי שְׂעוֹר - שֶׁהוּא
69 אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, וְאִינוּ לּוֹקָה. אֲכָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת.
70 ז. יִרְאֶה לִי, שֶׁהָאוֹכֵל בִּיצָי דְּגִים טְמֵאִים הִנְמַצָּאִין בְּמִצְיָהֶן
71 - כְּאוֹכֵל קֶרֶבֶת דְּגִים, וְלוֹקָה מִן הַתּוֹרָה; וְכֵן בִּיצָי הָעוֹף
72 הַתּוֹלִיּוֹת בְּאֶשְׁכּוֹל שֶׁעֲדִין לֹא פָּרְשׁוּ וְנִגְמְרוּ - הָאוֹכֵל אוֹתָן
73 לּוֹקָה, כְּאוֹכֵל בְּנֵי מַעֲיִם שְׁלֵהֶן.
74 ח. בִּיצַת עוֹף טָמֵא שֶׁהִתְחִיל הָאֶפְרוֹחַ לְהִתְרַקֵּם בָּהּ,
75 וְאֲכָלָהּ - לּוֹקָה מִשּׁוּם אוֹכֵל שֶׁרָץ הָעוֹף; אֲכָל בִּיצַת עוֹף
76 טָהוֹר שֶׁהִתְחִיל הָאֶפְרוֹחַ לְהִתְרַקֵּם בָּהּ, וְאֲכָלָהּ - מִכֵּין אוֹתוֹ
77 מִכַּת מְרֻדוֹת.
78 ט. נִמְצָא עֲלֶיהָ קֶרֶט דָּם - אִם עַל הַחֵלְבוֹן, זוֹרֵק אֶת הַדָּם
79 וְאוֹכֵל אֶת הַשָּׂאֵר; וְאִם עַל הַחֵלְמוֹן, אָסוּרָה בָּלָהּ. בִּיצָה
80 הַמְּיוֹנֶרֶת [לֹא מוֹכֵר], הַנֶּפֶשׁ הַיָּפָה [אִינָה בּוֹחֶלֶת בָּהּ] תֹּאכֹל.
81 י. אֶפְרוֹחַ שְׂנוּלָד - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפַּתְחוּ עֵינָיו, מִתֵּר
82 לְאָכְלוֹ. בְּהֵמָה טָהוֹרָה שֶׁנִּטְרָפָה, חֵלְכָהּ אָסוּר בְּחֵלֶב בְּהֵמָה
83 טְמֵאָה; וְכֵן בִּיצַת עוֹף טָהוֹר שֶׁנִּטְרָפָה, כְּבִיצַת עוֹף טָמֵא.
84 נִתְנַבֵּל הָעוֹף - אִם נִמְצָאָת בּוֹ בִּיצָה גְּמוּרָה כְּנִמְכָּרָת בִּשְׁוִק,
85 הִרִי זוּ מִתֵּר.
86 יא. אֶפְרוֹחַ שֶׁל בִּיצַת טְרֵפָה - מִתֵּר, שְׁאִין מִינוּ טָמֵא. הִיָּה
87 הָעוֹף סֶפֶק טְרֵפָה - כָּל הַבִּיצִים שֶׁחֵלֶב בְּעֶרְמָה [בַּקְּבוּצָה]
88 רִאשׁוֹנָה, מִשְׁהִין אוֹתָן: אִם טְעֵנָה עֶרְמָה שְׁנִיָּה וְהִתְחִילָה
89 לִילֵד, הִתֵּרוּ הָרִאשׁוֹנוֹת; וְאִם לֹא יִלְדָה, הִרִי הֵן אָסוּרוֹת.
90 יב. חֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה, אִינוּ נִקְפָּה וְעוֹמֵד בְּחֵלֶב הַטָּהוֹרָה;
91 וְאִם נִתְעַרַּב חֵלֶב הַטָּהוֹרָה בְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה - כְּשֶׁתְּצַמִּיד
92 אוֹתוֹ - יַעֲמֵד חֵלֶב הַטָּהוֹרָה, וְיִצָּא חֵלֶב הַטְּמֵאָה עִם הַקּוֹס
93 [שִׁירִיר חֵלֶב] שֶׁל גְּבִינָה.

1 בְּיָמִים וּבְנָחִלִים הוּא שְׂאֵתָה אוֹכֵל אֶת שֵׁשׁ לוֹ, וְאִין אֵתָה
2 אוֹכֵל אֶת שְׂאִין לוֹ; אֲכָל בְּכָלִים - בֵּין שֵׁשׁ לוֹ בֵּין שְׁאִין
3 לוֹ, מִתֵּר.
4 יח. שֶׁרָץ הַמֵּיִם הַנִּבְרָא בְּבוֹרוֹת בְּשִׁיחִין וּבְמַעְרוֹת - הוּאֵיל
5 וְאִין מֵיִם נוֹבְעִין, וְהִרִי הֵן עֲצוּרִין - הִרִי הֵן כְּמִים
6 שֶׁבְּכָלִים, וּמִתֵּר; וְשׁוֹתָהּ וְשׁוֹתָהּ וְאִינוּ נִמְנָע, וְאֵף עַל פִּי
7 שְׁבוּלַע בִּשְׁעַת שְׁתִּיָּה מֵאוֹתָן הַשֶּׁרָצִים הַדִּקִּים.
8 יט. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? שֶׁלֹּא פָּרְשׁוּ מִמָּקוֹם בְּרִיתָן.
9 אֲכָל אִם פָּרַשׁ הַשֶּׁרָץ - אֵף עַל פִּי שֶׁחֹזֵר לְתוֹךְ הַכֶּלִי אוֹ
10 לְתוֹךְ הַבוֹר, אָסוּר. פָּרַשׁ לְדָפְנֵי הַחֲבִית, וְחֹזֵר וְנִפְל לְתוֹךְ
11 הַמֵּיִם אוֹ לְתוֹךְ הַשֶּׁכֶר - מִתֵּר; וְכֵן אִם פָּרַשׁ לְדָפְנֵי הַבוֹר
12 אוֹ הַמַּעְרָה, וְחֹזֵר לַמֵּיִם - מִתֵּר.
13 כ. הַמִּסְנֵן אֶת הַיֵּין אוֹ אֶת הַחֲמֵץ אוֹ אֶת הַשֶּׁכֶר, וְאֲכָל מִן
14 הַיִּבְחוּשִׁין אוֹ הַיִּתּוּשִׁין וְהַתּוֹלְעֵת שֶׁסִּגְן - לּוֹקָה מִשּׁוּם שֶׁרָץ
15 הַמֵּיִם, אוֹ שֶׁרָץ הָעוֹף וְשֶׁרָץ הַמֵּיִם, וְאֶפְלוּ חֹזֵר לְכָלִי אַחֵר
16 שֶׁסִּגְנָן; שֶׁהִרִי פָּרְשׁוּ מִמָּקוֹם בְּרִיתָן. אֲכָל אִם לֹא סִגְן,
17 שׁוֹתָהּ וְאִינוּ נִמְנָע, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשְׁנוּ.
18 כא. זֶה שְׂאֵמְרָנוּ בְּכָרֶךְ זֶה, 'הָאוֹכֵל בְּזִית' - בְּשֶׁאֲכָל בְּזִית
19 מִבְּרִיָּה גְּדוֹלָה, אוֹ שֶׁצָּרַף מַעֲט מִבְּרִיָּה זוֹ וּמַעֲט מִבְּרִיָּה זוֹ
20 שֶׁבִּמְיָנָה עַד שְׂאֲכָל בְּזִית. אֲכָל הָאוֹכֵל בְּרִיָּה טְמֵאָה בְּפָנֵי
21 עֲצָמָה כְּלָה - הִרִי זֶה לּוֹקָה מִן הַתּוֹרָה, וְאֶפְלוּ הִיָּתָה
22 פְּחוּתָהּ מִכִּתְרָדֶל [כַּחוֹת זַעֲרוֹה], בֵּין שְׂאֲכָלָה מִתָּה, בֵּין
23 שְׂאֲכָלָה חֵיָּה; וְאֶפְלוּ סִרְחָה הַבְּרִיָּה וְנִשְׁתַּנְּיָת צוּרָתָה -
24 הוּאֵיל וְאֲכָלָה כְּלָה, לּוֹקָה.
25 כב. נִמְלָה שֶׁחִסְרָה אֶפְלוּ אַחַת מִרְגְּלֶיהָ, אִינוּ לּוֹקָה עֲלֶיהָ
26 אֲלָא בְּזִית. לְפִיכָף, הָאוֹכֵל זָכוּב שֶׁלֶם אוֹ יָתוּשׁ שֶׁלֶם, בֵּין
27 חֵי בֵּין מֵת - לּוֹקָה מִשּׁוּם שֶׁרָץ הָעוֹף.
28 כג. הִרִי שֶׁהִיָּתָה הַבְּרִיָּה מִשֶּׁרָץ הָעוֹף וּמִשֶּׁרָץ הַמֵּיִם
29 וּמִשֶּׁרָץ הָאֶרֶץ, כְּגוֹן שֶׁהִי לָהּ כְּנָפִים וְהִיא מִהֲלַכְתָּה עַל
30 הָאֶרֶץ כְּשֶׁאֵר שָׂרָצִים וְהִיָּתָה רַבָּה בְּמִים, וְאֲכָלָה - לּוֹקָה
31 שֶׁלֶשׁ מַלְקִיּוֹת; וְאִם הִיָּתָה יֶתֶר עַל זֶה מִן הַמִּינִין שֶׁנִּבְרָאוּ
32 בְּפִרּוֹת, לּוֹקָה עֲלֶיהָ אֲרַבַּע מַלְקִיּוֹת; וְאִם הִיָּתָה מִן הַמִּינִין
33 שֶׁפִּרְיוֹ וְרִבּוֹן, לּוֹקָה חֲמֵשׁ. וְאִם הִיָּתָה מִכָּל עוֹף טָמֵא יֶתֶר
34 עַל הַיָּתָה מִשֶּׁרָץ הָעוֹף, לּוֹקָה עֲלֶיהָ שֶׁשׁ מַלְקִיּוֹת: מִשּׁוּם
35 עוֹף טָמֵא, וּמִשּׁוּם שֶׁרָץ הָעוֹף, וּמִשּׁוּם שֶׁרָץ הָאֶרֶץ, וּמִשּׁוּם
36 שֶׁרָץ הַמֵּיִם, וּמִשּׁוּם רוּמֵשׁ עַל הָאֶרֶץ, וּמִשּׁוּם תּוֹלְעַת
37 הַפִּרּוֹת; בֵּין שְׂאֲכָלָה כְּלָה, בֵּין שְׂאֲכָל מִמֶּנָּה בְּזִית. לְפִיכָף,
38 הָאוֹכֵל נִמְלָה הַפּוֹרְחַת הַגְּדוֹלָה בְּמִים, לּוֹקָה חֲמֵשׁ מַלְקִיּוֹת.
39 כד. רֶסֶק נְמָלוֹת, וְהִבִּיא אַחַת שְׁלֵמָה וְצָרְפָה לְאֵלוּ
40 שְׁנִתְרַסְקוּ, וְנִעֲשָׂה הַכֶּל בְּזִית, וְאֲכָלָן - לּוֹקָה שֶׁשׁ מַלְקִיּוֹת:
41 חֲמֵשׁ מִשּׁוּם הַנְּמָלָה הָאֶחָת, וְאַחַת מִשּׁוּם בְּזִית מִנְּבִלַת
42 הַטְּמֵאִים.

פֶּרֶק ג

43
44 א. כָּל מֵאֲכָל הַיּוֹצֵא מִמִּין מִן הַמִּינִין הָאֲסוּרִין שְׁלוֹקִין עַל
45 אֲכִילָתָן - הִרִי אוֹתוֹ הַמֵּאֲכָל אָסוּר בְּאֹכִילָהּ מִן הַתּוֹרָה,
46 כְּגוֹן חֵלֶב בְּהֵמָה וְחֵיָּה הַטְּמֵאִים וּבִיצָי עוֹף וְדָג הַטְּמֵאִים,

48 'טהורין הן' - אינו נאמן, אלא אם כן היה אדם שהחזק
49 בכשרות.
50 **כא.** וכן אין לוקחין גבינה וחיבת דג שאין בהן סימן,
51 אלא מן ישראל שיהיו כשרות; אבל בארץ ישראל
52 כשהיתה רבה לישראל, לוקחין מכל ישראלי שבה. והחלב
53 לוקחין אותו מכל ישראל בכל מקום.
54 **כב.** הכובש דגים טמאים, צירן אסור; אבל ציר חגבים
55 טמאים מותר, מפני שאין בהן לחלוחית. לפיכך, אין
56 לוקחין ציר מן הגויים, אלא אם כן היה דג טהור משוטט
57 בו, אפילו דג אחד.
58 **כג.** גוי שהביא ערכה מלאה חביות פתוחות של ציר, ודג
59 אחד טהור באחת מהן - כלן מותרות; היו סתומות - פתח
60 אחת מהן ונמצא בה דג טהור, שניה ונמצא בה טהור -
61 כלן מותרות; והוא שיהיה ראשו של דג ושרדו קיים, כדי
62 שיהא נפר שהוא דג טהור. לפיכך, אין לוקחין דגים
63 מרצצין מלוחין מן הגויים, והן הנקראין 'טריט טרופה';
64 ואם היה ראש הדג ושרדו נפר - אף על פי שהוא מרצץ,
65 מותר לקח אותו מן הגויים.
66 **כד.** גוי שהביא גרב [כד גדול] של חתיכות דג שחתוכן
67 שוה, והן נפרין שכלן מין אחד, ומצא בחתיכה אחת מהן
68 קשקשין - הרי כלן מותרות.

פרק ד

70 **א.** האוכל פזית מבשר בהמה שמתה, או חיה שמתה, או
71 עוף שמת - לוקה, שנאמר: "לא תאכלו כל נבלה". וכל
72 שלא נשחטה כראוי, הרי זו מתה. ובהלכות שחיטה
73 יתבאר השחיטה שהיא כראוי ושאנייה כראוי.
74 **ב.** אין אסור משום נבלה אלא מינין טהורין בלבד, מפני
75 שהן ראויין לשחיטה, ואם נשחטו שחיטה כשרה, יהיו
76 מותרין באכילה. אבל מינין טמאין, שאין שחיטה מועלת
77 בהן - בין שנשחטה, בין שמתה בדרך, בין שחתף בשר
78 מן החי ממנה, ואכלו - אינו לוקה משום נבלה וטרפה,
79 אלא משום אוכל בשר טמאה.
80 **ג.** האוכל עוף טהור חי כל שהוא, לוקה משום אבר מן
81 החי ומשום אוכל נבלה; ואף על פי שאין בו פזית, הואיל
82 ואכלו כלו, לוקה. ואם אכלו אחר שמתה, עד שיהיה בו
83 פזית; ואף על פי שאין בכלו בשר פזית, הואיל ויש בכלו
84 פזית, חייב עליו משום נבלה.
85 **ד.** האוכל פזית מבשר נפל בהמה טהורה, לוקה משום
86 אוכל נבלה. ואסור לאכל מן הבהמה שנולדה עד ליל
87 שמיני, שכל שלא שקה שמונה ימים בבהמה, הרי זה
88 כגפול, ואין לוקחין עליו. ואם נודע לו שכלו לו חדשיו
89 בבטן ואחר כך נולד, שהן תשעה חדשים לבהמה גסה
90 וחמשה לדקה - הרי זה מותר ביום שנולד.
91 **ה.** השליה שיצאת עם הולד, אסורה באכילה; והאוכלה
92 פטור, שאינה בשר.
93 **ו.** האוכל פזית מבשר בהמה או חיה או עוף טהורים

1 **יג.** ומפני זה יתן הדין, שכל חלב הנמצא ביד גוי אסור,
2 שמא ערב בו חלב בהמה טמאה; וגבינת הגויים מותרת,
3 שאין חלב בהמה טמאה מתגבן. אבל בימי חכמי משנה
4 גזרו על גבינת הגויים, ואסורה מפני שמעמידין אותה
5 בעור הקבה של שחיטתן שהיא נבלה. ואם תאמר: והלא
6 עור הקבה דבר קטן הוא עד מאד בחלב שעמד בו, ולמה
7 לא יבטל במעוטו? מפני שהוא המעמיד את הגבינה;
8 והואיל ודבר האסור הוא שהעמיד, הרי הכל אסור, כמו
9 שיכתבאר.
10 **יד.** גבינה שמעמידין אותה הגויים בעשבים, או במי
11 פרות כגון שרף תאנים, ודרי הן נפרין בגבינה - הורו
12 מקצת גאונים שהיא אסורה; שפכר גזרו על כל גבינת
13 הגויים, בין שהעמידה בדבר אסור בין שהעמידה בדבר
14 מותר - גזרה, משום שהעמידה בדבר אסור.
15 **טו.** האוכל גבינת הגויים, או חלב שחלבוהו ואין ישראל
16 רואהו - מכין אותו מכת מרדות. החמאה של גויים -
17 מקצת גאונים התיירוה, שהרי לא גזרו על החמאה, וחלב
18 הטמאה אינו עומד; ומקצת גאונים אסורה, מפני צחצוחי
19 חלב שישאר בה, שהרי הקוס שבחמאה אינו מערב עם
20 החמאה כדי שיבטל במעוטו, וכל חלב שלהן חוששין לו
21 שמא ערב בו חלב טמאה.
22 **טז.** יראה לי, שאם לקח חמאה מן הגויים, ובשלה עד
23 שהלכו להן צחצוחי חלב - הרי זו מותרת. שאם תאמר:
24 'נתערבו עמה ונתבטל הכל', בטלו במעוטן. אבל החמאה
25 שבבטלו אותה גויים - אסורה משום געולי גויים, כמו
26 שיכתבאר.
27 **יז.** ישראל שישב בצד העדר של גוי, והלך הגוי והביא
28 לו חלב מן העדר - אף על פי שיש בעדר בהמה טמאה -
29 הרי זו מותר, ואף על פי שלא ראה אותו חולב; והוא,
30 שיכול לראותו כשהוא חולב כשעמד, שהגוי מתירא
31 לחלב מן הטמאה, שמא יעמד ויראה אותו.
32 **יח.** ביצה ששני ראשיה פדין, או ששני ראשיה חדין, או
33 שהיה חלמון מחוץ וחלבון מבפנים - ביצוע שהיא ביצת
34 עוף טמא; ראשה אחד פד וראשה אחד חד, וחלבון
35 מבחוץ וחלמון מבפנים - אפשר שהיא ביצת עוף טמא,
36 ואפשר שהיא ביצת עוף טהור. לפיכך, שואל לציד
37 הישראלי שמוכרה, אם אמר לו: 'של עוף פלוגי הוא, ועוף
38 טהור הוא' - סומך עליו; ואם אמר לו: 'של עוף טהור
39 הוא', ולא אמר לו שמו - אינו סומך עליו.
40 **יט.** לפיכך, אין לוקחין ביצים מן הגויים, אלא אם היה
41 מכיר אותו, ויש לו בהן טביעות עין שהן ביצי עוף פלוגי
42 הטהור; ואין חוששין להן שמא הן ביצי טרפה. ואין
43 לוקחין מן הגויים ביצה טרופה כלל.
44 **כ.** ביצי דגים, סימניהן כסימני ביצי העוף: אם היו שני
45 ראשיה חדין, או פדין [עגולים] - טמאין. אחד פד ואחד
46 חד, שואל לישראל המוכר: אם אמר לו: 'אני מלחמים
47 והוצאתים מדג טהור' - אוכל על פיו; ואם אמר לו:

47 הרי זו מתרת; שלא אסרה תורה אלא כעין טרופת חית
48 היצר, שהרי נעשת בה מכה הממיתה אותה.
49 יב. אף על פי שהיא מתרת, גדולי החכמים לא היו
50 אוכלין מבהמה שממנהרין ושוחטין אותה כדי שלא תמות,
51 ואף על פי שפרקסה בסוף שחיטה; ודבר זה אין בו אסור,
52 אלא כל הרוצה להחמיר על עצמו בדבר זה, הרי זה
53 משבח.
54 יג. השוחט בהמה חיה ועוף, ולא יצא מהן דם - הרי
55 אלו מתרין; ואין אומרים: 'שמא מתין הוי' וכן השוחט
56 את הבריא ואלא פרקסה - הרי זו מתרת. אבל המסכנת,
57 והיא כל שמעמידין אותה ואינה עומדת - אף על פי
58 שהיא אוכלת מאכל הבריות - אם שחטה ולא פרקסה
59 כלל, הרי זו נבלה ולוקין עליה; ואם פרקסה, הרי זו
60 מתרת; וצריך שיהיה הפרכוס בסוף השחיטה, אבל
61 בתחלה אינו מועיל.
62 יד. כיצד הוא הפרכוס? בבהמה דקה, ובחיה בין גסה
63 בין דקה - בין שפשטה ידה והחזירטה, או שפשטה רגלה
64 אף על פי שלא החזירטה, או שפספה רגלה בלבד - הרי
65 זה פרכוס, ומתרת; אבל אם פשטה ידה ולא החזירטה -
66 הרי זו אסורה, שאין זו אלא הוצאת נפש. ובבהמה גסה
67 - אחד היד ואחד הרגל, בין שפשטה ולא כפפה, או כפפה
68 ולא פשטה - הרי זה פרכוס, ומתרת; ואם לא פשטה לא
69 יד ולא רגל, ולא כפפה כלל - הרי זו נבלה. ובעוף - אפלו
70 לא רפרף אלא בעינו, ולא כשפש אלא בזנבו - הרי זה
71 פרכוס.
72 טו. השוחט את המסכנת בלילה, ולא ידע אם פרקסה או
73 לא פרקסה - הרי זו ספק נבלה, ואסורה.
74 טז. כל אסורין שבתורה, אין מצטרפין זה עם זה - חוץ
75 מאסורי נזיר, כמו שיתבאר שם; לפיכך, הלוקח מעט
76 חלב, ומעט דם, ומעט בשר בהמה טמאה, ומעט בשר
77 נבלה, ומעט בשר דג טמא, ומעט בשר עוף טמא, וכיצא
78 באלו משאר האסורין, וצריך מן הכל כזית, ואכלו - אינו
79 לוקה, ודינו כדין אוכל חצי שעור.
80 יז. כל הנבלות מצטרפות זו עם זו, ונבלה מצטרפת עם
81 טרפה. וכן כל בהמה וסיה הטמאים, מצטרפין זה עם זה; זה
82 אבל בשר נבלה עם בשר בהמה טמאה, אין מצטרפין.
83 כיצד? הלוקח מנבלת השור, ונבלת הצבי, ונבלת
84 התרנגול, וקבץ מן הכל כזית בשר, ואכלו - לוקה; וכן
85 אם קבץ חצי זית מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן
86 הטרפה, או חצי זית מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי
87 מן הטהורה, ואכלו - לוקה. וכן בשר הגמל והחזיר
88 והאננבת, שקבץ מכלן כזית, ואכלו - לוקה. אבל אם צרף
89 חצי זית מנבלת השור וחצי זית מבשר הגמל - אין
90 מצטרפין; וכן כל כיצא בזה. וכן כל בהמה טמאה ועוף
91 טמא או דג טמא - אין בשר שניהן מצטרף, לפי שהן שני
92 שמות, שהרי כל אחד מהן בלאו בפני עצמו, כמו

1 שנטרפו - לוקה, שנאמר: "ובשר בשדה טרפה לא
2 תאכלו, לכלב תשלכון אותו". "טרפה" האמורה בתורה -
3 זו שטרפה אותה חית היצר, כגון ארי וגמר וכיצא בהן;
4 וכן עוף שטרף אותו עוף הדורס, כגון גץ וכיצא בו. ואין
5 אתה יכול לומר, שטרפה אותה והמיתה אותה - שאם
6 מתה, הרי היא נבלה; ומה לי מתה מחמת עצמה, או הבה
7 בסיף והמיתה, או שברה ארי והמיתה? הא אינו מדבר
8 אלא בשנטרפה ולא מתה.
9 ז. אם הטרפה שלא מתה אסורה, יכול אם בא זאב וגרר
10 הגדי ברגלו או בזנבו או באזנו, ונדף והצילו מפיו, יהיה
11 אסור, שהרי נטרף? תלמוד לומר: "ובשר בשדה טרפה
12 וגו' לכלב תשלכון אותו", עד שעשה אותה בשר הראוי
13 לכלב. הא למדת, שהטרפה האמורה בתורה - היא
14 שטרפה אותה חית היצר ושברה אותה, ונטת למות,
15 ועדין לא מתה. אף על פי שקדם ושחטה קדם שתמות -
16 הרי זו אסורה משום טרפה, הואיל ואי אפשר שתהיה
17 ממכה זו הבאה עליה.
18 ח. נמצאת למד, שהתורה אסרה המתה - והיא הנבלה;
19 ואסרה הנוטה למות מחמת מכותיה, ואף על פי שעדין
20 לא מתה - והיא הטרפה. וכשם שלא תחלק במתה - בין
21 מתה מחמת עצמה, בין שנפלה ומתה, בין שחנקת עד
22 שמתה, בין שדרסתה חיה והרגתה, כך לא תחלק בנוטה
23 למות - בין שטרפתה חיה ושברתה, בין שנפלה מן הגג
24 ונשתברו רב צלעותיה, בין שנפלה ונתרסקו אבריה, בין
25 שזרק בה חץ ונקב לבה או ראתה, בין שבא לה חלי
26 מחמת עצמה ונקב לבה או ראתה או שבר רב צלעותיה
27 וכיצא בהן; הואיל והיא נוטה למות מכל מקום, הרי זו
28 טרפה - בין שהיה הגורם בידי בשר ודם, בין שהיה בידי
29 שמים. אם כן, למה נאמר בתורה "טרפה"? דבר הכתוב
30 בהנה [במצינו]: שאם לא תאמר כן, לא תאסר אלא
31 שנטרפה בשדה; אבל אם נטרפה בחצר, לא תאסר. הא
32 למדת, שאין הכתוב מדבר אלא בהנה;
33 ט. וענין הכתוב, שהנוטה למות מחמת מכותיה, ואי
34 אפשר לה לחיות מחמת מכה זו - אסורה. מכאן אמרו
35 חכמים: 'זה הפלל' - כל שאין כמות חיה, טרפה.
36 ובהלכות שחיטה יתבאר איזה חלי עושה אותה טרפה,
37 ואיזה חלי אין עושה אותה טרפה.
38 י. וכן החותף בשר מן החי מן הטהורים - הרי אותו
39 הבשר טרפה; והאוכל ממנו כזית, לוקה משום אוכל
40 טרפה, שהרי בשר זה מבהמה שלא נשחטה ולא מתה;
41 ומה לי טרפה אותה חיה, מה לי חתכה בסכין, מה לי
42 ככלה, מה לי במקצתה? הרי הוא אומר: "ובשר בשדה
43 טרפה לא תאכלו" - כיון שנעשת בהמה בשר בשדה,
44 הרי היא טרפה.
45 יא. בהמה שהיא חולה מחמת שתשש כחה, ונטת למות
46 - הואיל ולא ארעה מכה באבר מאבריה הממיתין אותה,

בו עצם - בין שחתך בלו בין שחתך מקצתו, הרי זה אסור
משום אבר מן החי. והאבר שיש בו עצם - אינו חייב עליו
משום אבר מן החי, עד שיפרש כבשרו, בשר וגידים
ועצמות; אבל אם פרש מן החי הבשר בלבד - חייב עליו
משום טרפה כמו שבארנו, לא משום אבר מן החי.
ג. האוכל מאבר מן החי פזית, לוקה. ואפלו אבל אבר
שלם - אם יש בו פזית, חייב; פחות מפזית, פטור. חתך
מן האבר כבשרו בשר וגידים ועצמות פזית, ואכלו -
לוקה, ואף על פי שאין בו בשר אלא כל שהוא; אבל אם
הפריד האבר אחר שתלשו מן החי, והפריש הבשר מן
הגידים ומן העצמות - אינו לוקה עד שיאכל פזית מן
הבשר לבדו, ואין העצמות והגידים מצטרפין בו לכזית
מאחר ששנה ברייתו.
ד. חלקו לאבר זה, ואכלו מעט מעט - אם יש כמה שאכל
פזית בשר, חייב; ואם לאו, פטור. לקח פזית מן האבר
כבשרו, בשר וגידים ועצמות, ואכלו - אף על פי שחלק
בפיו בפנים קדם שיכלענו, חייב.
ה. תלש אבר מן החי, ונטרפה בנטילתו, ואכלו - חייב
שמים, משום אבר מן החי ומשום טרפה; שהרי שני
האסורין באין כאחת. וכן התולש חלב מן החי ואכלו -
לוקה שמים, משום אבר מן החי ומשום חלב; תלש חלב
מן הטרפה ואכלו - לוקה שלש.
ו. בשר המדלדל בבהמה, ואבר המדלדל בה - אם אינו
יכול לחזור ולחיות, אף על פי שלא פרש אלא אחר
שנשחטה, אסור; ואין לוקין עליו. ואם מתה הבהמה,
וראין אותו באלו נפל מחיים; לפיכך לוקין עליו משום
אבר מן החי. אבל אם יכול לחזור ולחיות - אם נשחטה
הבהמה, הרי זה מותר.
ז. שטט אבר או מצכו או דכו, כגון הביצים שמעף אותן
או נתקן - הרי זה אינו אסור מן התורה, שהרי יש בו
מקצת חיים ולפיכך אין מסריח; ואף על פי כן אסור
לאכלו ממנהג שנהגו כל ישראל מקדם, שהרי הוא דומה
לאבר מן החי.
ח. עצם שנשבר - אם היה הבשר או העור חופה רב עכיו
של עצם הנשבר ורב הקף השבר, הרי זה מותר. ואם יצא
העצם לחוץ, הרי האבר אסור; וכשישחט הבהמה או
העוף, יחתך ממקום השבר וישליכו, והשאר מותר. נשבר
העצם והיה הבשר חופה את רבו, אבל היה אותו בשר
מרסס או נתאפל בבשר שהרופא גורדו, או שהיה מתלקט
הרב ממקומות הרבה, או שהיה הבשר שעליו נקבים
נקבים, או שנסדק הבשר, או שנגרד במין טבעת, או
שנגרד הבשר מלמעלה עד שלא נשאר מן הבשר אלא
פקלפה, או שנתאפל הבשר מלמטה מעל העצם שנשבר
עד שנמצא הבשר החופה אינו נוגע בעצם - בכל אלו
מורין לאסור, עד שיתרפא הבשר; ואם אכל מכל אלו,
מפני אותו מפת מרדות.
ט. המושיט ידו למעי הבהמה, וחתך מן השחול ומן

שבארנו. אבל כל העופות הטמאין מצטרפין, כמו
שמצטרפין כל בהמה וחייה הטמאין. זה הכלל: כל
שאסורין בלאו אחד, מצטרפין; בשני לאוין, אין מצטרפין
- חוץ מנבלה וטרפה, הואיל והטרפה תחלת נבלה היא.
יח. האוכל מנבלה וטרפה, או מבהמה וחייה הטמאין -
מן העור, ומן העצמות, ומן הגידים, ומן הקרנים
והטלפים, ומן הצפרנים של עוף ממקומות שמבצבץ
משם הדם ששיחתכו, מן השליה שלקח - אף על פי שהוא
אסור, הרי זה פטור, מפני שאין אלו ראויין לאכילה; ואין
מצטרפין עם הבשר לכזית.
יט. קבת הנבלה וקבת הטמאה - מתרת, מפני שהיא
כשאר טנופת שבגוף; ולפיכך מותר להצמיד בקבת
שחיטת הנקרי ובקבת בהמה וחייה טמאה. אבל עור הקבה
- הרי הוא כשאר המעים, ואסור.
כ. עור הבא כנגד פניו של חמור, מותר באכילה - מפני
שהוא כמו הפרש ומי רגלים, שהן מתרין. יש עורות שהן
כבשר, והאוכל מהן פזית באוכל מן הבשר - והוא,
שיאכל אותן כשהן רבין.
כא. ואלו שעורותיהן כבשרן: עור האדם, ועור החזיר
של ישוב, ועור חטורת [דבשת] הגמל שלא טענו עליו
משא מעולם ולא הגיע למשא, שעדין היא רכה, ועור בית
הבשת, ועור שפחת האליה [זנב], ועור השליל, ועור
האנקה והכח והלטאה והחמט; כל אלו העורות - כשהן
רבין - הרי הן כבשר לכל דבר, בין לאסור אכילה בין
לשמה.
כב. נאמר בשור הנסקל: "ולא יאכל את בשרו"; והיאך
היה אפשר לאכלו אחר שנסקל, והרי הוא נבלה? אלא
לא בא הכתוב אלא להודיע, שבין שנגמר דינו לסקילה
- נאסר, ונעשה בבהמה טמאה; ואם קדם ושחטו שחיטה
כשרה, הרי זה אסור בהניה, ואם אכל מבשרו פזית,
לוקה. וכן כשיסקל, לא ימכר ולא יתנו לכלבים או
לגוויים; לכן נאמר: "ולא יאכל את בשרו". ופרש של
שור הנסקל, מותר בהניה. נודע שהוא פטור מסקילה אחר
שנגמר דינו, כגון שהוזמו עדיו - יצא וירעה בעדר; ואם
נודע אחר שנסקל, הרי זה מותר בהניה.

יום שלישי ט"ו ניסן ה'תשע"ד

פרק ה

א. מפי השמועה למדו, שזה שנאמר בתורה: "לא תאכל
הנפש עם הבשר", לאסור אבר שחתך מן החי; ועל אבר
מן החי הוא אומר לגח: "אף בשר בנפשו דמו לא
תאכלו". ואסור אבר מן החי נוהג בבהמה חיה ועוף -
בטהורים, אבל לא בטמאים.
ב. אחד אבר שיש בו בשר וגידים ועצמות, כגון היד
והרגל, ואחד אבר שאין בו עצם, כגון הלשון והביצים
והשחול והפליות והחלב וכיוצא בהן; אלא שהאבר שאין

את אמו - אין שחיטת אמו מועלת לו; והרי הוא כילוד, 47
וצריך שחיטה. 48

פרק ו

א. האוכל פזית מן הדם - במזיד, חיב כרת; בשוגג, 50
מביא חטאת קבוצה [שווה בעני ובעשיר]. ודבר מפרש 51
בתורה, שאינו חיב אלא על דם בהמה חיה ועוף בלבד, 52
בין טמאין בין טהורין - שנאמר: "וכל דם לא תאכלו 53
בכל מושבותיכם, לעוף ולבהמה"; וחיה בכלל בהמה, 54
שנאמר: "זאת הבהמה אשר תאכלו... איל וצבי ויחמור". 55
אבל דם דגים וחרגבים ושקצים ורמשים, ודם האדם - אין 56
חיבין עליו משום דם; לפיכך, דם דגים וחרגבים טהורים, 57
מתיר לאכלו; ואפלו כנסו בכלי ושתהו, מתיר. ודם חרגבים 58
ודגים טמאים - אסור, משום שהוא תמצית גופן, כחלב 59
בהמה טמאה; ודם שרצים כבשרן, כמו שבארנו. 60
ב. דם האדם - אסור מדברי סופרים, אם פרש; ומכין 61
עליו מכת מרדות. אבל דם השנים, בולעו ואינו נמנע. הרי 62
שנשף בפת ויצא עליה דם - גורד את הדם ואחר כך 63
אוכל, שהרי פרש. 64

ג. אין חיבין כרת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה 65
ונחירה או התנת הראש, כל זמן שיש בו אדמדומית, ועל 66
הדם הננוס בתוך הלב, ועל דם הקנה כל זמן שהוא 67
מקלח ויוצא. אבל הדם השותת [מטפס] בתחלת הקנה, 68
קדם שיתחיל לקלח, ודם השותת בסוף הקנה, כשיתחיל 69
הדם לפסק - אין חיבין עליו, והרי הוא כדם האברים: 70
שדם הקלוח, הוא הדם שהנפש יוצאה בו. 71

ד. דם התמצית [אין החיים תלויים בו] ודם האברין - 72
כגון דם הטחול, ודם הקליות, ודם ביצים, ודם המהפנס 73
ללב בשעת שחיטה, ודם הנמצא בכבד - אין חיבין עליו 74
כרת. אבל האוכל ממנו פזית - לוקה, שנאמר: "וכל דם 75
לא תאכלו"; ובחיוב כרת הוא אומר: "פי נפש הבשר, 76
בדם היא" - אינו חיב כרת אלא על דם שהנפש יוצאה 77
בו. 78

ה. השליל הנמצא במעי הבהמה, הרי דמו כדם הילוד. 79
לפיכך, הדם הנמצא כנוס בתוך לבו, חיבין עליו כרת; 80
אבל שאר דמו, הרי הוא כדם האברין. 81

ו. הלב, בין לצלי בין לקדרה - קורעו ומוציא את דמו, 82
ואחר כך מולחו. ואם בשל הלב ולא קרעו - קורעו אחר 83
שבשלו, ומתיר; ואם לא קרעו - אם היה בו פזית דם חיב 84
עליו כרת. 85

ז. הכבד - אם חתכה והשליכה לתוך החמץ, או לתוך 86
מים ורתחין עד שתתלבב - הרי זו מתרת לבשל אותה 87
אחר כן; וכבר נהגו כל ישראל להכהבה על האור, ואחר 88
כך מבשלין אותה, בין שבשלה לבדה, בין שבשלה עם 89
בשר אחר. וכן מנהג פשוט שאין מבשלין המח של ראש, 90
ולא קולין אותו - עד שמכהבין אותו באור. 91

הקליות וכיוצא בהן, והניח התמיכות בתוך מעיה, ואחר 1
כך שחטה - הרי אותן התמיכות אסורות משום אבר מן 2
חיי, ואף על פי שהוא בתוך מעיה; אבל אם חתך מן 3
העבר שבמעיה ולא הוציאו, ואחר כך שחטה - הרי 4
התמיכות העבר או אברו מתיר, הואיל ולא יצא. עבר 5
שהוציא ידו או רגלו, נאסר אותו אבר לעולם, בין שחתכו 6
קדם שתשחט אמו, בין שחתכו אחר שנשחטה אמו; 7
ואפלו החזיר אותו אבר למעי אמו, ואחר כך נשחטה או 8
נולד הנולד, וניה כמה שנים - הרי אותו האבר אסור 9
משום טרפה; שכל בשר שיצא חוץ למחצתו - נאסר 10
כבשר שפרש מן החי, שנאמר: "ובשר בשדה טרפה", 11
בין שיצא למקום שהוא לו כשדה, נעשה טרפה כמו 12
שבארנו. 13

י. הוציא מקצת האבר, ונשאר מקצתו בפנים - אפלו לא 14
נשאר אלא מעוטו - היוצא אסור, ושכפנים מתיר; ואם 15
חתך היוצא מן האבר אחר שהחזירו, ונשחטה - אותו 16
שיצא בלבד אסור, ושאר האבר מתיר. ואם לא החזירו, 17
וחתכו והוא בחוץ, בין שחתכו קדם שחיטה או אחר 18
שחיטה - מקום החתך אסור, והוא המקום שנגד האור: 19
אחר שיחתך היוצא, חוזר וחותך מקום החתך. 20

יא. אבל אבר עבר שיצא, וחתכו קדם שחיטה והוא בחוץ 21
- הרי זה אבר מן החי, ולוקין עליו; ואם נחתך אחר 22
שחיטה - האוכלו אינו לוקה, ואפלו מת העבר קדם 23
שחיטה. ואם מתה הבהמה, ואחר כך חתכו - האוכלו 24
לוקה משום אבר מן החי. 25

יב. עבר שהוציא אבר ונאסר האבר, ואחר כך נולד, והרי 26
הוא נקבה - החלב שלה אסור לשותתו מספק: הואיל 27
והוא בא מכלל האברים, ויש בה אבר אחד אסור; והרי 28
זה כחלב טרפה שנתערב בחלב טהור. 29

יג. השוחט בהמה מעברת ומצא בה שליל [עובר], בין 30
חי בין מת - הרי זה מתיר באכילה; ואפלו שליה מתרת 31
באכילה. ושליה שיצאת מקצתה, ושחט את הבהמה - אם 32
היתה שליה זו קשורה בולד, מה שיצא ממנה אסור 33
והשאר מתיר. ואם לא היתה קשורה בו, כלה אסורה, שמא 34
שליה זו שיצאת מקצתה הלך ולד שהיה בה, וילד זה 35
שנמצא בבטן הלכה שליה שלו; ואין צריך לומר שלא 36
נמצא בבטן ולד כלל, שהשליה כלה אסורה. 37

יד. מצא בה עבר חי - אף על פי שהוא בן תשעה חדשים 38
גמורים, ואפשר שיחיה - אינו צריך שחיטה, אלא שחיטת 39
אמו מטהרתו; ואם הפריס [נעמד] על גבי קרקע, צריך 40
שחיטה. 41

טו. קרע את הבהמה, או שחט בהמה טרפה, ומצא בה 42
בן תשעה חי - צריך שחיטה להתירו, ואין שחיטת אמו 43
מועלת לו; ואם לא גמרו לו חדשיו - אף על פי שהוא 44
חי במעי הטרפה - הרי זה אסור, מפני שהוא כאבר 45
מאמו. כל עבר שהוציא ראשו והחזירו, ואחר כך שחט 46

יז. עופות שהניחן שלמים, ומלא חללן בשר וביצים, ובשלן - אסורות; שהדם יוצא לתוכן; ואף על פי שמלחן יפה יפה, ואפלו היה הבשר שבתוכן שלוק או צלי. ואם צלין, הרי אלו מתרות, אף על פי שהבשר שבתוכן חי, ואפלו פיהן למעלה.

יח. בני מעים שמלאן על דרך זו בבשר צלי או שלוק, או שמלאן בביצים, ושלחן או קלן - הרי אלו מתרין, שאין מחזיקין דם בבני מעים; וכן הורו הגאונים.

יט. עופות ששפלין בבצק וצלין, בין שלמים בין מחתכין - אם טפלין בסלת גסה - אפלו הסמיקה הטפלה, אוכל את הטפלה; מפני שהיא סלת גסה, מתפררת ויוצא הדם. ואם טפלין בקמח חסין שלתתן - אם היתה הטפלה לבנה כמו הפסל, מתר לאכל ממנה; ואם לאו, אסורה. טפלין בשאר קמחין - אם האדימו, אסורין; ואם לא האדימו, מתרין.

כ. ספין ששחט בה, אסור לאכל בה רותח, עד שילבן הספין, או ישחיתנה בלה במשחתות, או ינעצנה בקרקע קשה עשרה פעמים; ואם חתף בה רותח, מתר. וכן אינו חותף בו צנון וכיוצא בו מדברים החריפים, לכתחלה; ואם הדיח הספין, או קנחה בכלי - מתר לחתף בה צנון וכיוצא בו, אכל לא רותח.

כא. קערה שמלח בה בשר, אפלו היתה שועה באבר [מצופה מתכת] - אסור לאכל בה רותח לעולם, ששכר נבלע הדם בהחשיה.

פרק ז

א. האוכל בנית חלב - במזיד, חזיב כרת; בשוגג, מביא חטאת קבועה [שווה בעני ועשיר]. ובפרוש בתורה, שאינו חזיב אלא על שלשה מיני בהמה טהורה בלבד, שנאמר: "כל חלב שור וכשב ועז - לא תאכלו" - בין שאכל מחלב שחויטה, בין שאכל מחלב נבלה וטרפה שלחן. אכל שאר בהמה וחסיה, בין טמאה בין טהורה - חלבה בבשרה. וכן נפל של שלשה מיני בהמה טהורה, חלבו בבשרו; והאוכל מחלבו בנית, לוקה משום אוכל נבלה.

ב. האוכל מחלב נבלה וטרפה - חזיב משום אוכל חלב, ומשום אוכל נבלה וטרפה; מתוך שנוסף האסור בבשרה שהיה מתר, נוסף על החלב; ולפיכך לוקה שתיים.

ג. השוחט בהמה ומצא בה שליל - כל חלבו מתר, ואפלו מצאו חי; מפני שהוא כאבר ממנה. ואם שלמו לו חדשיו ומצאו חי - אף על פי שלא הפריס על הקרקע ואינו צריך שחיטה - חלבו אסור, וחסבין עליו כרת; ומציאינו ממנו כל החוטים והקרויות האסורין, כשאר בהמות.

ד. הושיט ידו למעי הבהמה, וחתף מחלב העפר שכלו לו חדשיו [= מלאו ימי העיבור], והוציאו - הרי זה חזיב עליו כאלו חתכו מחלב האם עצמה, שהחדשים הן הגורמין לאסור החלב.

ה. שלשה חלבים הן, שחזבין עליהם כרת: חלב שעל

ח. הכבד שבשלה, ולא הבהמה על האור ולא חלטה בחמץ או ברותחין - הרי הקדחה בלה אסורה, הכבד וכל שנתבשל עמה. ומתר לצלות כבד עם הבשר בשפוד אחד - והוא, שתהיה הכבד למטה; ואם עבר וצליה למעלה מבשר, הרי זה אוכל.

ט. הטחול - מתר לבשלו אפלו עם הבשר, שאינו דם אלא בשר הדומה לדם. השובר מפרקת בהמה קדם שתצא נפשה, הרי הדם נבלע באברים; ואסור לאכל ממנה בשר חי, ואפלו חלטה. אלא כיצד יעשה? יחתף החתיכה, וימלח יפה יפה, ואחר כך יבשל או יצלה. וכבר בארנו, שהשוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם, שהן מתרין. י. אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם פן מולחו יפה יפה, ומדיחו יפה יפה. כיצד עושה? מדיח הבשר תחלה, ואחר כך מולחו יפה יפה, ומניחו במלחו כדי הלוחף מיל; ואחר כך מדיחו יפה יפה, עד שיצאו המים זכים; ומשליכו מיד לתוך מים רותחין, אכל לא לפושרין - כדי שיתלבן מיד, ולא יצא דם.

יא. לשמולחין הבשר, אין מולחין אותו אלא בכלי מגב; ואין מולחין אותו אלא במלח עבה כחול הגס, שהמלח הדק בקמח יבלע בבשר ולא יוציא דם. וצריך לנפץ הבשר מן המלח, ואחר כך ידיחניו.

יב. כל הדברים האלו, לבשר שצריך לבשלו. אכל לצלי, מולח וצולה מיד. והרוצה לאכל בשר חי - מולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה, ואחר כך יאכל; ואם חלטה בחמץ, מתר לאכלו כשהוא חי, ומתר לשותות החמץ שחלטו בו, שאין החמץ מוציא הדם.

יג. חמץ שחלט בו בשר, לא יחלט בו פעם שניה; וחתכה שהאדימה בתוך החמץ - היא והחמץ אסורין, עד שימלח אותה יפה יפה ויצלה. בשר שהאדים, וכן ביצי בהמה וחסיה בקלף שצליהן, וכן הערף שבו המזרקים שהם מלאים דם - אם חתכן ומלחן בדת, מתר לבשלו; ואם לא חתכן ויצלאן בשפוד, וצלה הערף ופיו למטה, או שצלאן פלן על הגחלים - הרי אלו מתרין.

יד. ראש הבהמה שצלהו בתנור או בכבשן - אם תלהו ובית שחישתו למטה, מתר; שהדם יוצא ושותת. ואם היה בית השחיטה מן הצד, מחו אסור - שהדם מתקבץ לתוכו; ושאר הבשר שעל העצמות מבחוץ, מתר. הניח חטמו למטה - אם הניח בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח ויצא דמו דרך חטמו, מתר; ואם לאו, מחו אסור.

טו. אין מניחין כלי תחת הצלי לקבל מימיו, עד שתכלה כל מראה אדמדומית שבו. וכיצד עושין? משליכין לתוך הכלי מעט מלח, ומניח הכלי עד שיציל; ולוקח השמנונית של מעלה, והמים של מטה שתחת השמנונית אסורה.

טז. פת שחתף עליה בשר צלי, מתר לאכלה. דגים ועופות שמלחן זה עם זה - אפלו בכלי מגב, הדגים אסורין; שהדג רפה, ובולע דם היוצא מן העוף. ואין צריך לומר, אם מלח דג עם בשר בהמה או חיה.

47 כחלב שעל הכליה; והתחתון, הרי הוא כשאר קרומות
48 וחוטין שהן אסורין ואין בהן פרת.
49 יג. חוטי חלב, וחוטי היד, וחוטי העקץ, וחוטי הלחי
50 התחתון שבצד הלשון מפאן ומפאן, וכן החוטין הדקין
51 שהן בתוך חלב הדקין כמו בית עכביש מסבכין זה בזה,
52 וקרומ ששל המוח שבבדקדק, וקרומ שעל הביצים - הכל
53 אסורין משום דם.
54 יד. ביצי גדי או טלה שלא השלים שלשים יום, מתר
55 לבשלו בלא קלפה. לאחר שלשים יום - אם נראו בהן
56 חוטין דקין אדמין - בידוע שהלך בהן הדם, ולא יבשל
57 עד שיקלף, או עד שיחתך וימלח, כמו שבארנו; ואם עדין
58 לא נראו בהן החוטין האדמים, מתרין.
59 טו. וכל בגי מעים שהמאכל סובב בתלול, אין מחזיקין
60 בהן דם.
61 טז. יראה לי, שכל אלו החוטין והקרומות, אסורין מדברי
62 סופרים. ואם תאמר שהן אסורין מן התורה, בכלל "כל
63 חלב" . . . "וכל דם" - אין לוקין עליהן אלא מפת מרדות;
64 ויהיו כחצי שעור, שהוא אסור מן התורה ואין לוקין עליו.
65 יז. אין מולחין חלבים עם הבשר, ולא מדיחין חלבים עם
66 הבשר. וספין שחתך בה חלבים, לא יחתך בה בשר; וכלי
67 שהדיח בו חלבים, לא ידח בו בשר. לפיכך צריך הטבח
68 להתקין שלש ספינים - אחת ששוחט בה, ואחת שמחתך
69 בה בשר, ואחת שמחתך בה חלבים.
70 יח. ואם דרך אותו מקום שדיח הטבח הבשר בתנות -
71 צריך להתקין לו שני כלים של מים: אחד שמדיח בו
72 בשר, ואחד שמדיח בו חלבים.
73 יט. ואסור לטבח לפרש חלב הפסלים על הבשר כדי
74 לנאותו - שהקרום שעל החלב דק, ויתמצע ביד הטבח
75 ויזוב החלב ויבלע בבשר. וכל הדברים האלו, אסור
76 לעשותן; ואם נעשו, לא נאסר הבשר, ואין מפין את
77 העושה, אלא מלמדין אותו שלא יעשה.
78 כ. וכן אין מולחין את הבשר קדם שישיר ממנו את
79 הקרומות והחוטין האסורין; ואם מלח, מסירן אחר
80 שנמלחו. ואפלו היה בהן גיד הנשה - מסירו אחר
81 שנמלח, ומבשל.
82 כא. וטבח שדרכו לנקות הבשר, ונמצא אחריו חוט או
83 קרום - מלמדין אותו, ומזהירין אותו שלא יזלזל באסורין.
84 אבל אם נמצא אחריו חלב - אם היה כשעורה, מעבירין
85 אותו; ואם נמצא אחריו כזית חלב, אפלו במקומות הרבה
86 - מפין אותו מפת מרדות, ומעבירין אותו; מפני שהטבח
87 נאמן על החלב.
88

יום רביעי ט"ז ניסן ה'תשע"ד

פרק ח

א. גיד הנשה - נוהג בבמה ובה ובהורין, ואפלו

1 הקרב, ושעל שתי הכליות, ושעל הפסלים. אבל האליה,
2 מתרת באכילה; לא נקראת 'חלב' אלא לענין קרבן בלבד.
3 כמו שנקראו 'חלבים' כליות ויוותרת הפכד לענין קרבן;
4 כמו שאתה אומר "חלב הארץ" ו"חלב כליות חטה" -
5 שהוא טוב; ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן
6 לשפרה לה, נקראו 'חלב' - שאין שם דבר טוב, אלא
7 המורם לה. ולכך נאמר בתרימית מעשר: "בדרימכם את
8 חלבן ממנו".
9 ו. חלב שעל המסוס ושעל בית הכסוס - הוא החלב
10 שעל הקרב; וחלב שבדקרי הירכים מבפנים - חביבין עליו
11 פרת, והוא החלב שעל הפסלים. ויש שם חלב על הקבה
12 - עקם כמו קשת, והוא האסור; וחוט משוף כמו יתר,
13 והוא מתר. חוטין שבחלב אסורין, ואין חביבין עליהן פרת.
14 ז. חלב שהבשר חופה אותו, מתר - שעל הפסלים אסר
15 הפתוב, לא שבתוך הפסלים; וכן חלב שעל הכליות נאסר,
16 לא שבתוך הכליות. ואף על פי כן, נוטל אדם לכן שבתוך
17 הכליה, ואחר כך אוכל אותה; ואינו צריך לחטט אחריו.
18 ח. יש כמו שתי פתילות של חלב בדקרי המתנים, סמוך
19 לראש הדרך. כשהבהמה חיה, חלב זה נראה במעים;
20 וכשתמות, ידבק הבשר בבשר ויתפסה חלב זה ואינו נראה
21 עד שיתפרק הבשר מן הבשר; ואף על פי כן הרי זה
22 אסור, שאין זה חלב שהבשר חופה אותו. וכל מקום
23 שתמצא בו החלב תחת הבשר, והבשר מקיף אותו מכל
24 סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר - הרי זה מתר.
25 ט. חלב חלב, וחלב המעים, והם הדקין המלפפין - בלן
26 מתרין, והרי הן כשמן שהוא מתר; חוץ מראש המעי
27 הסמוך לקבה, שהיא תחלת בגי מעים - שצריך לגרד
28 החלב שעליו, וזה הוא החלב שעל הדקין שאסור. ויש מן
29 הגאונים שיאמר, שראש המעי הזה שצריך לגרדו, הוא
30 המעי שיצא בו הראי שהוא סוף המעים.
31 י. יש בגוף הבהמה חוטין וקרומות שהן אסורין - מהן
32 משום חלב, ומהן משום דם. וכל חוט או קרום שאסור
33 משום "כל דם לא תאכלו" - צריך לנטלו, ואחר כך ימלח
34 ויבשל הבשר כמו שאמרנו; ואם חתכו ומלחו, אינו צריך
35 לנטלו; ואם לצלי, אינו צריך לנטלו. וכל חוט או קרום
36 שהוא אסור משום "כל חלב" - בין לצלי בין לבשול,
37 צריך לנטלו מן הבהמה.
38 יא. חמשה חוטין יש בפסלים, שלשה מן הימין ושנים
39 מן השמאל: השלשה שמן הימין, מתפצל כל אחד מהן
40 לשנים שנים; והשנים שמן השמאל, מתפצלין לשלשה
41 שלשה. וכלן משום חלב; וחוט השחול וחוט הפליות,
42 משום חלב. וכן קרום שעל השחול, וקרומ שעל הפסלים,
43 וקרומ שעל הכליות - אסורין משום חלב. וקרומ שעל דד
44 השחול, חביבין עליו פרת; ושאר הקרום אסור, ואין חביבין
45 עליו.
46 יב. ושני קרומות יש לכליה - העליון, חביבין עליו פרת

[שפחותיהן] נאמנין בְּדָבָר זֶה; אֲבָל לֹא גוֹיִים, שָׁמָּה
 יִחְלִיף.
יא. עֶשֶׂר חֲנִיּוֹת, תֵּשַׁע מוֹכְרוֹת בָּשָׂר שְׁחוּטָה וְאַחַת מוֹכֶרֶת
 בָּשָׂר נִבְלָה, וְלִקַּח בָּשָׂר מֵאַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ מִמִּי לִקַּח
 - הָרִי זֶה אָסוּר. אֲבָל בָּשָׂר הַנִּמְצָא מְשֻׁלָּף בְּשׁוּק, הַלֵּךְ אַחֵר
 הָרֵב: אִם הָיָה רֵב הַמוֹכְרִין גוֹיִים, אָסוּר; וְאִם הָיָה רֵב
 הַמוֹכְרִים יִשְׂרָאֵל, מִתֵּר.
יב. וְכֵן בָּשָׂר הַנִּמְצָא בֵּיד גּוֹי - אִם הָיָה מוֹכְרֵי הַבָּשָׂר
 יִשְׂרָאֵל, מִתֵּר. זֶה הוּא דִּין תּוֹרָה; וְכִבְר אָסוּר חֲכָמִים כָּל
 הַבָּשָׂר הַנִּמְצָא, בֵּין בְּשׁוּק בֵּין בֵּיד גּוֹי - אֵף עַל פִּי שֶׁכָּל
 הַשּׁוֹחֲטִין וְכָל הַמוֹכְרִין יִשְׂרָאֵל. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא הַלּוֹקֵחַ
 בָּשָׂר וְהַנִּיחוֹ בְּבֵיתוֹ, וְנִגְעַל מִן הָעֵץ - אָסוּר, אֲלֵא אִם בֶּן
 הָיָה לוֹ בּוֹ סִמֶּן, אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בּוֹ טְבִיעוֹת עֵץ וְהוּא מִפִּירוֹ
 וְדָאִי שֶׁהוּא זֶה, אוֹ שֶׁהָיָה צָרוּר וְחֲתוּם.
יג. תֵּלָה כְּלִי מְלֵא חֲתִיכוֹת בָּשָׂר, נִשְׁבֵּר הַכְּלִי וְנִפְּלוּ
 הַחֲתִיכוֹת לָאָרֶץ, וְכֵא וּמִצָּא חֲתִיכוֹת, וְאֵין לוֹ בֶּהֶן סִמֶּן
 וְלֹא טְבִיעוֹת עֵץ - הָרִי זֶה אָסוּר; שְׁאֵנוֹ אוֹמְרִין: 'אוֹתוֹ
 בָּשָׂר גִּרְבָּתוֹ חִיָּה אוֹ שֶׁרֶץ, וְזֶה בָּשָׂר אַחֵר הוּא'.
יד. גִּיד הַנֶּשֶׁה מִתֵּר בַּהֲנָאָה. לְפִיכָךְ, מִתֵּר לְאָדָם לְשַׁלַּח
 לְנִכְרֵי יָרֵךְ שֶׁגִּיד הַנֶּשֶׁה בְּחוּכָה, וְנוֹתָן לוֹ הַיָּרֵךְ שֶׁלָּמָּה בִּפְנֵי
 יִשְׂרָאֵל; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שָׁמָּה יֵאָכֵל מִמֶּנָּה יִשְׂרָאֵלִי זֶה קֹדֶם
 שֶׁיִּנְטֵל הַגִּיד, שֶׁהָרִי מְקוֹמוֹ נָפַר. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַיָּרֵךְ
 חֲתוּכָה - לֹא יִתְּנָה לְגוֹי בִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁיִּטֵּל הַגִּיד;
 שָׁמָּה יֵאָכֵל מִמֶּנָּה יִשְׂרָאֵל.
טו. כָּל מְקוֹם שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹרָה "לֹא תֹאכַל", "לֹא תֹאכְלוּ",
 "לֹא יֹאכְלוּ", "לֹא יֹאכַל" - אֶחָד אָסוּר אֲכִילָה וְאֶחָד אָסוּר
 הִנְיָה בְּמִשְׁמַע, עַד שֶׁיִּפְרֹט לָךְ הַפְּתוּב, בְּדֶרֶךְ שֶׁפִּרֹּט
 בְּנִבְלָה: "לִגְרֹ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנָה וְאֲכִילָה", וּבִחְלָב,
 שֶׁנִּמְצָא בּוֹ: "יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה". אוֹ עַד שֶׁיִּתְּפֹרֵשׁ בְּתוֹרָה
 שֶׁבַע פָּה שֶׁהוּא מִתֵּר בַּהֲנָיָה, כְּגוֹן: שְׂקָצִים, וּרְמָשִׁים,
 וְדָם, וְאַבְר מִן הַחִי, וְגִיד הַנֶּשֶׁה - שֶׁכָּל אֵלּוּ מִתְּרִין בַּהֲנָיָה
 מִפִּי הַקֶּבֶלָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה אָסוּרִין בְּאֲכִילָה.
טז. כָּל מִאֲכָל שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָיָה - אִם נִהְיָה וְלֹא אֲכָל,
 כְּגוֹן שֶׁמֶכֶר אוֹ נִתֵּן לְגוֹי אוֹ לְכָלִּבִּים, אֵינוֹ לֹקָה; וּמִכֵּין
 אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת, וְהַדְּמִים מִתְּרִין. וְכָל דָּבָר שֶׁאָסוּר
 בְּאֲכִילָה וּמִתֵּר בַּהֲנָיָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתֵּר בַּהֲנָיָה,
 אָסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוּרָה, וְלִכְנוֹ מְלֹאכְתּוֹ [לְהַתְעַסֵּק בִּמְכוּוֹן]
 בְּדָבָרִים אָסוּרִין; חוּץ מִן הַחְלָב, שֶׁהָרִי נִמְצָא בּוֹ: "יַעֲשֶׂה
 לְכָל מְלֹאכָה". לְפִיכָךְ אֵין עוֹשִׂין סְחוּרָה לֹא בְּנִבְלּוֹת, וְלֹא
 בְּטִרְפוֹת, וְלֹא בְּשִׁקָּצִים, וְלֹא בְּרְמָשִׁים.
יז. הַצִּיד שֶׁנִּדְּמָנוּ לוֹ חִיָּה אוֹ עוֹף וְדָג טְמֵאִים וְצִדָּן, אוֹ
 שֶׁנִּצְדּוּ לוֹ טְמֵאִים וְטְהוֹרִים - מִתֵּר לְמִכְרָן; אֲבָל לֹא יִכְנוּ
 מְלֹאכְתּוֹ לְטְמֵאִים. וּמִתֵּר לַעֲשׂוֹת סְחוּרָה בְּחִלָּב שֶׁחִלְבוּ גוֹי
 וְאֵין יִשְׂרָאֵל רוֹאֶהוּ, וּבִגְבִינַת הַגּוֹיִים, וְכִיּוֹצֵא בִּהֶן.
יח. זֶה הַכָּלָל: כָּל שֶׁאָסוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה, אָסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ

1 בְּנִבְלּוֹת וּטְרִפוֹת שְׁלֵהֶן; וְנוֹהֵג בְּשִׁלִּיל וּבְמִקְדָּשֵׁין, בֵּין
 2 קֹדֶשִׁים הַנֶּאֱכָלִין בֵּין קֹדֶשִׁים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין. וְנוֹהֵג בְּיָרֵךְ
 3 שֶׁל יָמִין, וּבְיָרֵךְ שֶׁל שְׂמָאל. וְאֵין אָסוּר מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא
 4 שֶׁעַל כַּף הַיָּרֵךְ בְּלִבֵּר, שֶׁנִּמְצָא: "אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ"; אֲבָל
 5 שֶׁאֵר הַגִּיד שֶׁלֹּא מִן הַכַּף, וְשֶׁלֹּא מִן הַכַּף, וְשֶׁלֹּא מִן הַכַּף, וְכֵן חִלָּב
 6 שֶׁעַל הַגִּיד - אֵינוֹ אָסוּר אֲלֵא מִדְּבָרִים סוֹפְרִים. וְשִׁנִּי גִידִין
 7 הֵן - הַפְּנִימִי הַסְמוּךְ לַעֲצָם, אָסוּר מִן הַתּוֹרָה; וְהָעֶלְיוֹן
 8 כֵּלּוּ, אָסוּר מִדְּבָרֵיהֶם.
ב. הָאוֹכֵל מִגִּיד הַנֶּשֶׁה הַפְּנִימִי, מִמְּקוֹם שֶׁעַל הַכַּף - לֹקָה;
 10 וְאִם אֲכָל מִחִלָּב, אוֹ מִשְׁאֵר הַגִּיד הַפְּנִימִי, אוֹ מִכָּל הַחִיצוֹן
 11 - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוֹת. וְכִמָּה שֶׁעוֹר אֲכִילָה? בְּזִית; וְאִם
 12 אֲכָל הַגִּיד שֶׁעַל הַכַּף כֵּלּוּ - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ בְּזִית -
 13 לֹקָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּכֹרֶה בִּפְנֵי עֲצָמָה.
ג. אֲכָל בְּזִית מִגִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁל יָמִין וְכְּזִית מִגִּיד שֶׁל שְׂמָאל,
 15 אוֹ שֶׁאֲכָל שְׁנֵי גִידִין כֵּלּוּ, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין בִּהֶן בְּזִית -
 16 לֹקָה שְׁמוֹנִים; וְכֵן הוּא לֹקָה עַל כָּל גִּיד וְגִיד.
ד. הָעוֹף - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גִּיד הַנֶּשֶׁה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ כַּף
 18 יָרֵךְ אֲלֵא יָרְכוּ עֲגֵל. וְאִם נִמְצָא עוֹף שֶׁיָּרְכוּ כְּיָרֵךְ הַבְּהֵמָה
 19 שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּף - גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁלּוֹ אָסוּר, וְאֵין לֹקֵין עָלָיו. וְכֵן
 20 בַּהֲמָה שֶׁכַּף יָרְכָה אֲרָךְ כְּשֶׁל עוֹף - גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁלָּהּ אָסוּר,
 21 וְאֵין לֹקֵין עָלָיו.
ה. הָאוֹכֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה מִבְּהֵמָה וְחִיָּה הַטְּמֵאִין - פְּטוּר, לְפִי
 23 שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בְּטְמֵאָה אֲלֵא בַּבְּהֵמָה שֶׁכֵּלָה מִתֵּר; וְאֵינוֹ
 24 כְּאוֹכֵל מִשְׁאֵר גּוֹפָה, שֶׁאֵין הַגִּידִין מְכַלֵּל הַבָּשָׂר, כְּמוֹ
 25 שֶׁבֹאֲרָנוּ. וְאִם אֲכָל מִחִלָּב שֶׁעַל הַגִּיד, הָרִי זֶה כְּאוֹכֵל
 26 מִבְּשָׂרָה.
ו. הָאוֹכֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה שֶׁל נִבְלָה, אוֹ שֶׁל טְרֶפֶה, אוֹ שֶׁל
 28 עוֹלָה - חֵיב שְׁתֵּים; מִתּוֹךְ שֶׁנִּכְלָל בְּאָסוּר שֶׁאֵר גּוֹפָה שֶׁהָיָה
 29 מִתֵּר, נִכְלָל גַּם הַגִּיד וְנוֹסֵף עָלָיו אָסוּר אַחֵר.
ז. הַנוֹטֵל גִּיד הַנֶּשֶׁה - צָרִיךְ לְחַטֹּט אַחֲרָיו, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאִיר
 31 מִמֶּנּוּ כְּלוּם. וְנִאֲמָן הַטָּבַח עַל גִּיד הַנֶּשֶׁה, כְּשֶׁם שֶׁנִּאֲמָן עַל
 32 הַחִלָּב; וְאֵין לֹקֵחִין בָּשָׂר מִכָּל טָבַח, אֲלֵא אִם הָיָה אָדָם
 33 כָּשֶׁר וּמְחֻזָּק בְּכִשְׁרוֹת - הוּא שֹׁשׁוֹט לַעֲצָמוֹ, וּמוֹכֵר,
 34 וְנִאֲמָן.
ח. בְּמָה דְּבָרִים אָמּוּרִים? בַּחוּצָה לָאָרֶץ; אֲבָל בְּאֶרֶץ
 36 יִשְׂרָאֵל בְּזִמָּן שֶׁכֵּלָה לְיִשְׂרָאֵל, לֹקֵחִין מִכָּל אָדָם.
ט. טָבַח הַנֶּאֱמָן לְמִכְרָ בָּשָׂר, וְנִמְצָא בָּשָׂר נִבְלָה אוֹ בָּשָׂר
 38 טְרֶפֶה - מִתְּחִילָה אֵת הַדְּמִים לְבָעָלִים; וּמִשְׁמַתִּין אוֹתוֹ,
 39 וּמִעֲבִירִין אוֹתוֹ. וְאֵין לוֹ תִּקְנָה לַעֲלוֹם לִקַּח מִמֶּנּוּ בָּשָׂר, עַד
 40 שֶׁיִּלָּף לְמִקּוֹם שֶׁאֵין מִפִּירִין אוֹתוֹ, וְיִחְזִיר אֲבֹדָה בְּדָבָר
 41 חָשׁוּב, אוֹ יִשְׁחַט לַעֲצָמוֹ וְיִוצִיא טְרֶפֶה לַעֲצָמוֹ בְּמִמּוֹן
 42 חָשׁוּב; שְׂוֵדָא עֲשֶׂה תְּשׁוּבָה בְּלֹא הַעֲרָמָה.
י. הַלּוֹקֵחַ בָּשָׂר וְשִׁלְחוֹ בֵּיד אֶחָד מֵעַמֵּי הָאָרֶץ, הָרִי זֶה
 44 נִאֲמָן עָלָיו; וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְחֻזָּק בְּכִשְׁרוֹת, אֵין חוֹשְׁשִׁין
 45 לוֹ שָׁמָּה יִחְלִיף. וְאֶפְלוּ עֲבָדֵי יִשְׂרָאֵל וְאִמְהוּתֵיהֶן

47 שְׁקָדָם וְהוֹצִיא אֶת הַחֲתִיכָה לְדָם שֶׁתִּפְלֹט חֵלֶב שֶׁבִּלְעָה;
48 אָבֵל אִם לֹא סֹלֶק - מִשְׁעָרִין אוֹתָהּ בְּשֵׁשִׁים; מִפְּנֵי שֶׁהַחֵלֶב
49 שֶׁנִּבְלַע בָּהּ וְנִאָּסַר, יֵצֵא וְנִתְעַרֵּב עִם שְׂאֵר הַחֵלֶב.

50 ט. נָפַל חֵלֶב לְתוֹךְ קִדְרָה שֶׁל בָּשָׂר - טוֹעֵמִין אֶת הַחֲתִיכָה
51 שֶׁנִּפְלָ עָלֶיהָ חֵלֶב: אִם אֵין בָּהּ טַעַם חֵלֶב, הִכֵּל מֵתָר; וְאִם
52 יֵשׁ בַּחֲתִיכָה טַעַם חֵלֶב - אָף עַל פִּי שֶׁאִם תִּסְחַט הַחֲתִיכָה
53 לֹא יִשְׁאָר בָּהּ טַעַם - הוֹאִיל וַיֵּשׁ בָּהּ עֵתָה טַעַם חֵלֶב,
54 נִאָּסְרָה אוֹתָהּ חֲתִיכָה. וּמִשְׁעָרִין בְּכֹלָה: אִם הָיָה בְּכָל שֵׁשׁ
55 בַּקִּדְרָה, מִן הַחֲתִיכוֹת וְהַיֵּרֶק וְהַמֶּרֶק וְהַתְּבִלִּין, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה
56 חֲתִיכָה זֹאת אֶחָד מִשְׁשֵׁים מִן הַכֹּל - הַחֲתִיכָה אֲסוּרָה,
57 וְהִשְׁאָר מֵתָר.

58 י. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמורִים? בִּשְׁלֹא נִעַר אֶת הַקִּדְרָה בַּתְּחִלָּה
59 כְּשֶׁנִּפְלָ הַחֵלֶב אֲלֵא לְבִסּוּף, וְלֹא כִּסָּה. אָבֵל אִם נִעַר
60 מִתְּחִלָּה וְעַד סוּף, אוֹ שִׁכְסָה מִשְׁעַת נִפְלָה עַד סוּף - הָרִי
61 זֶה בְּנוֹתֵן טַעַם. וְכֵן אִם נָפַל חֵלֶב לְתוֹךְ הַמֶּרֶק אוֹ לְתוֹךְ
62 הַחֲתִיכוֹת וְלֹא נִדְּעָ לְאִיזוֹ חֲתִיכָה נָפַל - נִוְעַר אֶת הַקִּדְרָה
63 כֹּלָה עַד שֶׁיִּתְעַרֵּב הִכֵּל; אִם יֵשׁ בַּקִּדְרָה כֹּלָה טַעַם חֵלֶב,
64 אֲסוּרָה; וְאִם לֹאוּ, מִתְּרָת. אִם לֹא נִמְצָא גוֹי שִׁטְטָעַם וְנִסְמָךְ
65 עָלָיו - מִשְׁעָרִין בְּשֵׁשִׁים, בֵּין בָּשָׂר לְתוֹךְ חֵלֶב בֵּין חֵלֶב
66 לְתוֹךְ בָּשָׂר; אֶחָד מִשְׁשֵׁים, מֵתָר; פְּחוֹת מִשְׁשֵׁים, אֲסוּר.
67 יא. קִדְרָה שֶׁבִּשְׁלָה בָּהּ בָּשָׂר, לֹא יִבְשָׁל בָּהּ חֵלֶב; וְאִם בִּשָּׁל,
68 בְּנוֹתֵן טַעַם.

69 יב. הַכֹּחַל (טד הבהמה), אֲסוּר מִדְּבָרֵי סוּפְרִים; שֶׁאֵין בָּשָׂר
70 שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בַּחֵלֶב שְׁחוּטָה אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרַנּוּ.
71 הַכֹּחַל שֶׁקִּרְעוּ וּמָרַק הַחֵלֶב שָׁבוּ, מֵתָר לְצִלוֹתוֹ וּלְאֲכָלוֹ;
72 וְאִם קִרְעוּ שְׁתֵּי וְעַרְבּ, וְטָחוּ (טחט) בַּכֹּחַל עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָר
73 בּוֹ לְחִלּוּחִית חֵלֶב - מֵתָר לְבִשְׁלוֹ עִם הַבָּשָׂר. וַיִּכְחַל שֶׁלֹּא
74 קִרְעוּ, בֵּין שֶׁל קִטְנָה שֶׁלֹּא הִנִּיקָה בֵּין שֶׁל גְּדוּלָּה - אֲסוּר
75 לְבִשְׁלוֹ; וְאִם עָבַר וּבִשְׁלוֹ בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, מֵתָר לְאֲכָלוֹ; וְאִם
76 בִּשְׁלוֹ עִם בָּשָׂר אַחֵר - מִשְׁעָרִין אוֹתוֹ בְּשֵׁשִׁים, וַיִּכְחַל מִן
77 הַמִּנְיָן.

78 יג. בִּיצָד? אִם הָיָה הִכֵּל עִם הַכֹּחַל כְּמוֹ שֵׁשִׁים בַּכֹּחַל -
79 הַכֹּחַל אֲסוּר, וְהִשְׁאָר מֵתָר; וְאִם הָיָה בַּפְּחוֹת מִשְׁשֵׁים, הִכֵּל
80 אֲסוּר. וּבֵין כָּף וּבֵין כָּף, אִם נָפַל לְקִדְרָה אַחֶרֶת - אוֹסֵר
81 אוֹתָהּ, וּמִשְׁעָרִין בּוֹ בְּשֵׁשִׁים כְּרֹאשׁוֹנָה; שֶׁהַכֹּחַל עֲצָמוֹ
82 שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל, נִעֲשֶׂה בַּחֲתִיכָה הָאֲסוּרָה; וְאֵין מִשְׁעָרִין בּוֹ אֲלֵא
83 כְּמוֹת שֶׁהוּא בָּעֵת שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל, לֹא כְּמוֹת שֶׁהָיָה בְּשַׁעַת שֶׁנִּפְלָ.
84 יד. אֵין צוּלִין אֶת הַכֹּחַל שֶׁחֲתָכוּ, לְמַעַלָּה מִן הַבָּשָׂר
85 בְּשִׁפּוּד; וְאִם צָלְהוּ, הִכֵּל מֵתָר.

86 טו. קָבָה שֶׁבִּשְׁלָה בַּחֵלֶב שֶׁבָּהּ, מִתְּרָת; שֶׁאֵינוֹ חֵלֶב, אֲלֵא
87 הָרִי הוּא כְּטוֹפּוֹת, שֶׁהָרִי יִשְׁתַּנָּה בְּמַעֲשֵׂים.

88 טז. אֲסוּר לְהַעֲמִיד (לייצב) הַגְּבִינָה (באמצעות השחייה)
89 בְּעוֹר הַקָּבָה שֶׁל שְׁחוּטָה. וְאִם הַעֲמִיד - טוֹעֵם אֶת הַגְּבִינָה:
90 אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם בָּשָׂר, אֲסוּרָה; וְאִם לֹאוּ, מִתְּרָת. מִפְּנֵי
91 שֶׁהַמַּעֲמִיד - דְּבַר הַמֵּתָר הוּא, שֶׁקָּבָה שְׁחוּטָה הִיא; וְאֵין
92 כָּאֵן אֲלֵא אֲסוּר בָּשָׂר בַּחֵלֶב, שֶׁשְׁעוּרָו בְּנוֹתֵן טַעַם. אָבֵל
93 הַמַּעֲמִיד בְּעוֹר קָבָה נִבְלָה וּטְרֵפָה וּבִהְמָה טְמֵאָה - הוֹאִיל

1 סְחוּרָה; וְכָל שֶׁאֲסוּרוֹ מִדְּבָרֵיהֶם - מֵתָר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוּרָה,
2 בֵּין בִּסְפָקוֹ בֵּין בּוֹדָאוֹ.

פֶּרֶק ט

3
4 א. בָּשָׂר בַּחֵלֶב - אֲסוּר לְבִשְׁלוֹ וְאֲסוּר לְאֲכָלוֹ מִן הַתּוֹרָה,
5 וְאֲסוּר בַּהֲנִיגָה; וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ, וְאִפְרוּ אֲסוּר כְּאִפְרוֹ כָּל
6 הַנִּקְבְּרִין. וּמִשְׁבִּיבֵשׁ מִשְׁנִינֵן כְּפִית - לוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא
7 תִּבְשֹׁל גְּדֵי בַּחֵלֶב אִמּוֹ". וְכֵן הוֹאִיבֵל כְּפִית מִשְׁנִינֵן, מִן
8 הַבָּשָׂר וְהַחֵלֶב שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ כְּאֶחָד - לוֹקָה, וְאִם עַל פִּי שֶׁלֹּא
9 בִּשָּׁל.

10 ב. לֹא שֶׁתֵּק הַכְּתוּב מִלְּאֲסֹר הָאֲכִילָה, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁאֲסֹר
11 הַבִּשּׁוּל - כְּלוּמָר: 'וְאִפְלוּ בִשּׁוּלוֹ אֲסוּר, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר
12 אֲכִילָתוֹ'; כְּמוֹ שֶׁשִּׁשְׁתֵּק מִלְּאֲסֹר הַבַּת, מֵאַחֵר שֶׁאֲסֹר בַּת
13 הַבַּת.

14 ג. אֵין אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא בָּשָׂר בַּהֲמָה טְהוֹרָה בַּחֵלֶב
15 בַּהֲמָה טְהוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִבְשֹׁל גְּדֵי בַּחֵלֶב אִמּוֹ" -
16 וְגַדִּי הוּא כּוֹלֵל וְלֹד הַשּׁוֹר וְלֹד הַשֶּׁה וְלֹד הָעֶז, עַד שִׁיִּפְרֹט
17 וַיֵּאמֶר 'גְּדֵי עִזִּים'; וְלֹא נֶאֱמַר 'גְּדֵי בַּחֵלֶב אִמּוֹ', אֲלֵא
18 שֶׁדָּבַר הַכְּתוּב בַּהֲנִיגָה. אָבֵל בָּשָׂר בַּהֲמָה טְהוֹרָה שֶׁבִּשְׁלוּ
19 בַּחֵלֶב בַּהֲמָה טְמֵאָה, אוֹ בָּשָׂר בַּהֲמָה טְמֵאָה שֶׁבִּשְׁלוּ בַּחֵלֶב
20 בַּהֲמָה טְהוֹרָה - מֵתָר לְבִשְׁלוֹ וּמֵתָר בַּהֲנִיגָה; וְאֵין חֲבִיבִין עַל
21 אֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם בָּשָׂר בַּחֵלֶב.

22 ד. וְכֵן בָּשָׂר חֲתִיגָה וְעוֹף, בֵּין בַּחֵלֶב בַּהֲמָה בֵּין בַּחֵלֶב חֲתִיגָה
23 - אֵינוֹ אֲסוּר בְּאֲכִילָה מִן הַתּוֹרָה; לְפִיכָף מֵתָר לְבִשְׁלוֹ
24 וּמֵתָר בַּהֲנִיגָה. וְאֲסוּר בְּאֲכִילָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא
25 יִפְשְׁטוּ הָעָם וַיִּבּוֹאוּ לִידֵי אֲסוּר בָּשָׂר בַּחֵלֶב שֶׁל תּוֹרָה,
26 וַיֵּאֲכִלוּ בָּשָׂר טְהוֹרָה בַּחֵלֶב טְהוֹרָה, שֶׁהָרִי אֵין מִשְׁמַע
27 הַכְּתוּב אֲלֵא גְּדֵי בַּחֵלֶב אִמּוֹ מִמֶּשׁ, לְפִיכָף אֲסוּר כָּל בָּשָׂר
28 בַּחֵלֶב.

29 ה. דְּגִים וְחִגְבִּים, מֵתָר לְאֲכָלוֹ בַּחֵלֶב; וְהַשּׁוּחַט עוֹף,
30 וְנִמְצָא בּוֹ בִּיצִים גְּמוּרוֹת - מֵתָר לְאֲכָלוֹ בַּחֵלֶב.

31 ו. בָּשָׂר הַמְעֻשָּׁן וְהַמְבִּשֵּׁל בַּחֲמִי טְהוֹרָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין
32 לוֹקִין עָלָיו; וְכֵן הַמְבִּשֵּׁל בָּשָׂר בְּמֵי חֵלֶב, אוֹ בַּחֵלֶב מִתָּה,
33 אוֹ בַּחֵלֶב זָכָר, אוֹ שֶׁבִּשֵּׁל דָּם בַּחֵלֶב - פְּטוּר, וְאֵינוֹ לוֹקָה
34 עַל אֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם בָּשָׂר בַּחֵלֶב. אָבֵל הַמְבִּשֵּׁל בָּשָׂר מִתָּה
35 אוֹ חֵלֶב וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, בַּחֵלֶב - לוֹקָה עַל בִּשּׁוּלוֹ; וְאֵינוֹ
36 לוֹקָה עַל אֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם בָּשָׂר בַּחֵלֶב, שֶׁאֵין אֲסוּר בָּשָׂר
37 בַּחֵלֶב חֵל עַל אֲסוּר נִבְלָה אוֹ אֲסוּר חֵלֶב - שֶׁאֵין כָּאֵן לֹא
38 אֲסוּר כּוֹלֵל, וְלֹא אֲסוּר מוֹסִיף, וְלֹא אֲסוּר בַּת אַחַת.

39 ז. הַמְבִּשֵּׁל שְׁלִיל [עוֹבֵר] בַּחֵלֶב, חֲתִיגָה; וְכֵן הוֹאִיבֵל. אָבֵל
40 הַמְבִּשֵּׁל שְׁלִילָה, אוֹ עוֹר וְגִידִין וְעֲצָמוֹת, וְעִקְרֵי קִרְנִים
41 וְטַלְפִּים הָרַפִּים, בַּחֵלֶב - פְּטוּר; וְכֵן הוֹאִיבֵל, פְּטוּר.

42 ח. בָּשָׂר שֶׁנִּפְלָ לְתוֹךְ הַחֵלֶב, אוֹ חֵלֶב שֶׁנִּפְלָ לְתוֹךְ הַבָּשָׂר,
43 וְנִתְבַּשֵּׁל עִמּוֹ - שְׁעוּרוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם. בִּיצָד? חֲתִיכָה שֶׁל
44 בָּשָׂר שֶׁנִּפְלָה לְקִדְרָה רוֹתַחַת שֶׁל חֵלֶב - טוֹעֵם הִגּוֹי אֶת
45 הַקִּדְרָה: אִם אֲמַר שֵׁשׁ בָּהּ טַעַם בָּשָׂר, אֲסוּרָה; וְאִם לֹאוּ,
46 מִתְּרָת. וְאוֹתָהּ חֲתִיכָה, אֲסוּרָה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמורִים?

48 **כז.** במה דברים אמורים? בבשר בהמה או חיה; אבל אם
49 אכל בשר עוף אחר שאכל הגבינה או החלב, אינו צריך
50 לא קנות הפה ולא נטילת ידים.

51 **כח.** מי שאכל בשר בתחלה, בין בשר בהמה בין בשר
52 עוף - לא יאכל אחריו חלב עד שישקה ביניהן כדי שיעור
53 סעודה אחרת, והוא כמו שש שעות; מפני הבשר של בין
54 השנים, שאינו סר בקנאות.

פרק י

55 **א.** כל אסורין שאמרנו, הם במיני נפש חיה; וגם אסורין
56 אחרים של תורה, בנרע הארץ - והן החדש, וכלאי הפרים,
57 והערלה, והשבל.

58 **ב.** החדש כיצד? כל אחד מחמשת מיני תבואה בלבד -
59 אסור לאכל מן החדש שלו קדם שיקרב העמר בששה
60 עשר בניסן, שנאמר: "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו"; וכל
61 האוכל בנזית חדש קדם הקרבת העמר, לוקה מן התורה -
62 בכל מקום ובכל זמן, בין בארץ בין בחוצה לארץ, בין
63 בפני הבית בין שלא בפני הבית. אלא שבזמן שיש מקדש
64 - משיקרב העמר, התר החדש בירושלים; והמקומות
65 הרחוקין, מתירין אחר חצות, שאין בית דין מתעצלין בו
66 עד אחר חצות. ובזמן שאין בית המקדש - כל היום כלו
67 אסור מן התורה; ובזמן הזה, במקומות שעושין שני ימים
68 - החדש אסור כל יום שבעה עשר בניסן עד לערב, מדברי
69 סופרים.

70 **ג.** האוכל לחם וקלי וגרעינים קלויים וקרמל [שבליים
71 קלויים], בנזית מכל אחד ואחד - לוקה שלש מלקיות,
72 שנאמר: "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו" - מפי השמועה
73 למדו, ששלשמן בלאוין חלוקין זה מזה.

74 **ד.** כל תבואה שהשרישה קדם הקרבת העמר - אף על
75 פי שלא נגמרה אלא אחר שקרב העמר, מתרת באכילה
76 משקרב העמר; ותבואה שהשרישה אחר שקרב העמר -
77 אף על פי שהיתה ורועה קדם שקרב העמר, הרי זו אסורה
78 עד שיקרב העמר של שנה הבאה. ודין זה בכל מקום
79 ובכל זמן, מן התורה.

80 **ה.** תבואה שהשרישה אחר העמר, וקצרה, ונרע מן
81 החטים בקרקע, ואחר כך קרב העמר הבא וצדן החטים
82 בקרקע - הרי אלו ספק אם התיבן העמר, כאלו היו מנחין
83 בכר, או לא יתיר אותן, מפני שבטלו בקרקע. לפיכך, אם
84 לקט מהם ואכל, אינו לוקה; אבל מפין אותו מפת מרדות.
85 וכן שבלת שהביאה שליש מלפני העמר, וצקרה, ושחלה
86 אחר שקרב העמר, והוסיפה - הרי זה ספק אם תהיה
87 אסורה מפני התוספת עד שיבוא העמר הבא, או לא תהיה
88 אסורה, שהרי השרישה קדם העמר.

89 **ו.** כלאי הפרם כיצד? מין ממני תבואה או מיני ירקות
90 שנוצרו עם הגפן - בין שזרע ישראל, בין שזרע גוי, בין
91 שעלו מאליהן, בין שננטע הגפן בתוך הירק - שניהם
92 אסורין באכילה ובהנאה, שנאמר: "פן תקדש המלאה
93

1 והמעמיד דבר האסור בפני עצמו, נאסרה הגבינה משום
2 נבלה, לא משום בשר בחלב. ומפני חשש זה, אסרו גבינת
3 הגויים כמו שבארנו.

4 **יז.** הבשר לבדו מתר, והחלב לבדו מתר, ובהתערב שניהן
5 על ידי בשול נאסרו שניהן. במה דברים אמורים?
6 שנתבשרו שניהן ביחד, או שנפל חם לתוך חם, או צונן
7 לתוך חם; אבל אם נפל אחד משניהן והוא חם לתוך
8 השני והוא צונן - קולף הבשר בלו שנגע בו החלב, ואוכל
9 השאר. ואם נפל צונן לתוך צונן - מדיח התערבה,
10 ואוכלה. לפיכך, מתר לצרר בשר וגבינה במטפחת אחת,
11 והוא שלא יגעו זה בזה; ואם נגעו - מדיח הבשר ומדיח
12 הגבינה, ואוכל.

13 **יח.** מליח [= בשר בשימור במלח] שאינו נאכל מחמת
14 מלחו, הרי הוא כרותח; ואם נאכל כמות שהוא כמו
15 הכותח, אינו כרותח.

16 **יט.** עוף שחוט שנפל לחלב, או לכותח שיש בו חלב -
17 אם חי הוא, מדיחו ומתר; ואם צלי, קולפו; ואם הנה בו
18 פלחים פלחים או שהיה מתבל בתבלין, ונפל לחלב או
19 לכותח - הרי זה אסור.

20 **כ.** אסור להעלות העוף עם הגבינה על השלחן שהוא
21 אוכל עליו - גזרה משום הרגל עברה, שמא יאכל זה עם
22 זה; אף על פי שהעוף בחלב אסור מדברי סופרים.

23 **כא.** שני אכסנאין [אורחים] שאינן מפירין זה את זה -
24 אוכלין על שלחן אחד, זה בשר בהמה וזה גבינה, מפני
25 שאין זה לבו בזה כדי שיאכל עמו.

26 **כב.** אין לשין את העסה בחלב; ואם לש - כל הפת
27 אסורה, מפני הרגל עברה; שמא יאכל בה בשר. ואין
28 שטין את התנור באלה; ואם שט - כל הפת אסורה, עד
29 שייסיק את התנור; שמא יאכל בה חלב. ואם שנה בצורת
30 הפת עד שתהיה נפרת, כדי שלא יאכל בה לא בשר ולא
31 חלב - הרי זה מתר.

32 **כג.** פת שאפיה עם הצלי, ודגים שצלן עם הבשר - אסור
33 לאכלן בחלב. קצרה שאכלו בה בשר, ובשלו בה דגים -
34 אותן הדגים, מתר לאכלן בכותח.

35 **כד.** ספין שחתף בה בשר צלי, וחזר וחתף בה צונן
36 וכיוצא בו מדברים חריפין - אסור לאכלן בכותח; אבל
37 אם חתף בה קשות או אבטות - גורד מקום החתף, ואוכל
38 השאר בחלב.

39 **כה.** אין מניחין בד של מלח בצד בד של כמך [כותח] -
40 מפני שהוא שואב ממנו, ונמצא מבשל הבשר במלח זה
41 שיש בו טעם החלב; אבל מניח בד החמץ בצד בד הכמך,
42 שאין החמץ שואב ממנו.

43 **כו.** מי שאכל גבינה או חלב תחלה - מתר לאכל אחריו
44 בשר מיד, וצריך שידיח ידיו ויקנח פיו בין הגבינה ובין
45 הבשר. ובמה יקנח פיו? בפת או בפרות, שלועסן וכולען
46 או פולטן; ובכל מקנחין את הפה - חוץ מתמרים או קמח
47 או ירקות, שאין אלו מקנחין יפה.

מקצת גאונים, שפרם רבעי לבדו פודין אותו בחוצה
לארץ, ואחר כך יהיה מתר באכילה; ואין לדבר זה עקר.
טז. פרות שנה רביעית פלה, אסור לאכל מהם בארץ
ישראל עד שיפדו; ובהלכות מעשר שני יתבאר משפטי
פדיונו, ודין אכילתו, ומאימתי מונין לעולה ולרבעי.
יז. כיצד פודין פרות נטע רבעי בזמן הזה? אחר שאוסף
אותן, מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר
קדשנו במצוותיו, וצונו על פדיון נטע רבעי'. ואחר כך
פודה את כלן, ואפלו בפרוטה אחת, ואומר: 'הרי אלו
פדויין בפרוטה זו'; ומשליך אותה פרוטה לים המלח. או
מחללן על שנה פרוטה מפרות אחרות, ואומר: 'הרי כל
הפרות האלו מחללין על חטים אלו' או 'על שעורים אלו'
וכיוצא בהן, ושורף אותן, כדי שלא יהיו תקלה לאחרים.
ואוכל כל הפרות.
יח. הורו מקצת הגאונים, שאף על פי שפדה פרות שנה
רביעית או חללן, אסור לאכלן עד שתפנס שנה חמישית;
ודבר זה אין לו עקר. ונראה לי, שזו שגגת הוראה; ופסוק
הטעם, לפי שכתוב: 'ובשנה החמישית תאכלו את פריו'.
ואין ענין הכתוב אלא שבשנה החמישית תאכלו פריו
בלא פדיון, ככל חלין שבעולם. ואין ראוי לחש להוראה
זו.
יט. הטביל כיצד? כל אכל שהוא חייב להפריש ממנו
תרומה ומעשרות - קדם שיפריש ממנו, ונקרא 'טביל';
ואסור לאכל ממנו, שנאמר: "ולא יחללו את קדשי בני
ישראל את אשר זרימו לה", כלומר לא ינהגו בהן מנהג
חלין, ועדין קדשים שצתידין להתרם לא הורמו. האוכל
בזית מן הטביל קדם שיפריש ממנו תרומה גדולה ותרומת
מעשר - חייב מיתה בידי שמים, שנאמר: "ולא יחללו את
קדשי בני ישראל וגו' והשיאו אותם עון אשמה".
כ. אכל האוכל מדבר שנשלה ממנו תרומה גדולה
ותרומת מעשר, ועדין לא הפריש ממנו מעשרות, ואפלו
לא נשאר בו אלא מעשר עני - הרי זה לוקה משום אוכל
טביל, ואין בו מיתה; שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה
ותרומת מעשר.
כא. אזהרה לאוכל טביל שלא הורמו ממנו מעשרות, בכלל
שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך וגו'".
ובהלכות תרומות ומעשרות יתבאר איזה דבר חייב
בתרומה ובמעשרות, ואיזה דבר פטור, ואיזה דבר הוא
חייב מן התורה, ואיזה הוא החייב מדברי סופרים. והאוכל
בזית מטביל של דבריהם, או מפלאי הכרם וערלה של
חוצה לארץ - מפין אותו מפת מדהות.
כב. הטביל, והחדש, וההקדש, וספיחי שביעית, והפלאים,
והערלה - משקין היצאין מפרותיהן אסורין פמותן, ואין
לוקין עליהן; חוץ מיין ושמן של ערלה ויין של פלאי
הכרם - שלוקין עליהן בדרך שלוקין על הזיתים ועל
הענבים שלהן.

הזרע אשר תזרע, ויתבואת הכרם - כלומר פן תתרחק,
ותאסר שניהן.
ז. והאוכל בזית מפלאי הכרם - בין מן הירק, בין מן
הענבים - לוקה מן התורה; ושניהם מצטרפין זה עם זה.
ח. במה דברים אמורים? שזרעו בארץ ישראל; אבל
בחוצה לארץ, פלאי הכרם מדברי סופרים. ובהלכות
פלאים יתבאר איזה מין אסור בכלאי הכרם, ואיזה מין
אינו אסור, והיאך יאסר, ומתי יאסר, ואיזה דבר מקדש
[גורם חיוב שריפה], ואיזה דבר אינו מקדש.
ט. הערלה כיצד? כל הנוטע אילן מאכל - כל פרות
שעושה אותו אילן שלש שנים משזרע, הרי הן אסורין
באכילה ובהנהיגה, שנאמר: "שלש שנים יהיה לכם ערלים,
לא יאכל"; וכל האוכל מהן בזית, לוקה מן התורה.
י. במה דברים אמורים? בנוטע בארץ ישראל, שנאמר:
"פי תבאו אל הארץ וגו'"; אבל אסור ערלה בחוצה לארץ
- הלכה למשה מסיני, שודאי הערלה בחוצה לארץ
אסורה, וספקה מתר. ובהלכות מעשר שני יתבאר דברים
האסורין משום ערלה ודברים המתירין.
יא. ספק ערלה וכלאי הכרם - בארץ ישראל, אסור;
ובסוריה, והיא ארצות שבכש דוד, מתר. כיצד? היה כרם
ערלה וענבים נמכרות חוצה לו, היה ירק נרוע בתוכו וירק
נמכר חוצה לו - שמא ממנו הוא זה, שמא מאחר -
בסוריה, מתר. ובחוצה לארץ, אפלו ראה הענבים יוצאות
מכרם ערלה, או ירק יוצא מן הכרם - לוקח מהן; והוא
שלא יראה אותו בוצר מן הערלה או לוקט הירק בידו.
יב. כרם שהוא ספק ערלה או ספק פלאים - בארץ
ישראל, אסור; ובסוריה, מתר. ואין צריך לומר בחוצה
לארץ.
יג. חבית יין הנמצאת טמונה בפרדס של ערלה - מתרת
בהנהיגה, שאין הגנב גונב ממקום וטומן בו; אבל ענבים
הנמצאין טמונים שם - אסורין, שמא משם נלקטו
והצינען שם.
יד. גוי וישראל שהיו שתפין בנטיעה - אם התנו מתחלת
השתפות שיהיה הגוי אוכל שני ערלה, וישראל אוכל
שלש שנים משני התר כנגד שני הערלה - הרי זה מתר;
ואם לא התנו מתחלה, אסור; ובלבד שלא יבואו לידי
חשבון. כיצד? כגון שיחשב במה פרות אכל הגוי בשני
ערלה, עד שיאכל ישראל כנגד אותם הפרות - אם התנו
כזה, אסור; שהרי זה כמחליף פרות ערלה.
טו. נראה לי, שאין דין נטע רבעי נוהג בחוצה לארץ,
אלא אוכל פרות שנה רביעית בלא פדיון כלל; שלא אמרו
אלא הערלה. וקל וחמר הדברים; ומה סוריה שהיא חבית
במעשרות ובשביעית מדבריהם, אינה חבית בנטע רבעי,
כמו שיתבאר בהלכות מעשר שני - חוצה לארץ לא כל
שכן, שלא יהיה נטע רבעי נוהג בה? ! אבל בארץ ישראל
- נוהג בה בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. והורו

בלבד. וכל מקום שנאמר 'גוי' סתם, הרי זה עובד עבודה
 45
 46
 ט. אין מתנסף לעבודה זרה, אלא אין שראוי להקרב על
 47
 גבי המזבח; ומפני זה, כשגזרו על סתם יינם וגזרו על כל
 48
 יין שיגע בו הגוי שיהיה אסור בהנאה, לא גזרו אלא על
 49
 היין הראוי להתנסף. לפיכך, אין מבשל של ישראל שנגע
 50
 בו הגוי - אינו אסור, ומתר לשותותו עם הגוי בכוס אחד;
 51
 אבל אין מזוג, ויין שהתחיל להחמיץ ואפשר שישתה -
 52
 53
 אס נגע בו, נאסר.
 י. הורו גאונים המערב, שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש
 54
 או מעט שאור - הואיל ואינו ראוי למזבח, הרי הוא
 55
 כמבשל או כשכר ואינו מתנסף; ומתר לשותותו עם הגוי.
 56
 יא. מאימתי נאסר יין הגויים? משירדף וימשך [ניגור]
 57
 היין; אף על פי שלא ירד לבור, אלא עדין הוא בגת -
 58
 הרי זה אסור; לפיכך, אין דורכין עם הנכרי בגת, שמה
 59
 יגע בידו וינסף, ואפלו היה פפות. ואין לוקחין ממנו גת
 60
 דרוכה, ואף על פי שעדין היין מערב עם החרצנין והזוגין
 61
 62
 ולא ירד לבור.
 יב. נכרי שירדף היין ולא נגע בו, והרי ישראל עומד על
 63
 גביו, וישראל הוא שפנסו בחבית - הרי זה אסור בשתייה.
 64
 יג. החמץ של גויים אסור בהנאה, מפני שנגעשה יין נסף
 65
 קדם שיחמיץ. גוי שהיה דורס ענבים בחבית - אף על פי
 66
 שהיין צף על גבי ידיו, אין חוששין משום יין נסף; היה
 67
 אוכל מן הסלים [שבהם ענבים], והותר כסאה וכסאתים,
 68
 וזרקן לגת - אף על פי שהיין מנתז על הענבים, אינו
 69
 70
 עושה יין נסף.
 יד. החרצנים והזוגין של גויים - אסורין בהנאה כל שנים
 71
 עשר חדש; ולאחר שנים עשר חדש - כבד יבשו ולא
 72
 נשארה בהן לחלוותית, ומתירן באכילה. וכן שמרים של
 73
 יין שיבשו - לאחר שנים עשר חדש מתירן, שהרי לא
 74
 75
 נשאר בהן ריח יין, והרי הן כעפר וכאדמה.
 טו. נודות הגויים וקנקניהן שהכניסו בהן הגויים יינם -
 76
 אסור לתן לתוכן יין, עד שיישנן שנים עשר חדש, או עד
 77
 שיחזירן לאור [לכבשן] עד שיתרפה הזפת שעליהן
 78
 79
 [מהחום], או שיחמו, או עד שיתן לתוכן מים שלשה ימים
 80
 מעת לעת, ומערה המים ומחליף מים אחרים כל מעת
 81
 לעת שלשה פעמים בשלשת הימים; בין שהיו הכלים
 82
 שלקח, בין שהיו של ישראל ושאלו אותן והכניסו בהן
 83
 84
 יינן. ואם נתן לתוכן יין קדם שיטעה אותן, הרי זה אסור
 בשתייה.
 טז. ומתר לתן לתוכן שכר או ציר [של דגים] או מורקס
 85
 86
 [שומן דגים] מיד, ואינו צריך לכלום; ומתר לתן היין
 לתוכן אחר שיתן הציר או המורקס, שהמלח שורפן.
 87
 יז. הלוקח פלים חדשים שאינן מזפתין מן הגויים - נותן
 88
 לתוכן יין מיד, ואינו חושש שמה נתנו בהן יין נסף; ואם
 89
 90
 היו מזפתין - מדיחן, ואף על פי שהן חדשים. וכן פלי

1 כג. יש בקדשים אסורין אחרים במאכלות, וכלן של תורה
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44

יום חמישי י"ז ניסן ה'תשע"ד

פרק יא

א. יין שנתנסף לעבודה זרה, אסור בהנאה; והשוטה ממנו
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44

מאדם שהחזק בכשרות; וכן הפשר והגבינה וחתוכת דג
שאין בה סימן, כמו שבארנו.
כו. המתארח אצל בעל הבית בכל מקום ובכל זמן,
והביא לו זין או פשר או גבינה וחתוכת דג - הרי זה מותר
ואינו צריך לשאל עליו, אף על פי שאינו מכירו אלא יודע
שהוא יהודי בלבד. ואם החזק שאינו פשר ולא מדקדק
בדברים אלו, אסור להתארח אצלו; ואם עבר ונתארח
אצלו - אינו אוכל בשר ולא שותה זין על פיו, עד שיעיד
לו אדם פשר עליהן.

פרק יב

א. כיצד היא הנגיעה שאוסר בה הגוי היין? הוא שיגע
ביין עצמו, בין בידו בין בשאר אבריו שדרך לנסף בהן,
וישכשך. אבל אם פשט ידו לחבית, ותפסו את ידו קדם
שיציאה, ולא גידיה, ופתחו החבית מלמטה עד שיצא
היין ויגד למטה מידו - לא נאסר היין. וכן אם אחז כלי
פתוח של זין, וישכשכו - אף על פי שלא הגביה הכלי,
ולא נגע ביין - נאסר היין.
ב. נטל כלי של זין, והגביהו ויצק היין - אף על פי שלא
שכשך, נאסר; שהרי בא היין מכחו. הגביה, ולא שכשך
ולא נגע - מותר.

ג. נכרי שהיה אוזח הכלי בפרקע, וישאל צק לתוכו זין
- היין מותר; ואם נגד הגוי הכלי, נאסר היין.
ד. כלי סתום - מותר לטלטלו הגוי ממקום למקום, ואף
על פי שהיין מתנדנד; שאין זה דרך הנסוף. העביר נוד
של זין ממקום למקום, והוא אוזח פי הנוד בידו - בין
שהיה הנוד מלא או חסר - מותר, ואף על פי שהיין
מתנדנד. העביר כלי חרש פתוח מלא זין, אסור שמא יגע
בו; ואם היה חסר, מותר אלא אם כן שכשכו.

ה. גוי שנגע ביין, ולא נתפון לזה - הרי היין מותר בהגיה
בלבד. כיצד? כגון שנפל על נוד של זין, או שהושיט ידו
לחבית על מנת שהיא שמן ונמצאת זין.
ו. בא היין מכחו של גוי בלא כונה - הואיל ולא נגע
ביין, הרי זה מותר בשתייה. כיצד? כגון שהגביה כלי של
זין ויצק לכלי אחר, והוא מדימה שהוא שכר או שמן -
הרי זה מותר.

ז. נכנס הגוי לבית או לחנות לבקש זין, ופשט ידו כשהוא
מחפש, ונגע ביין - אסור; שהרי ליין נתפון, ואין זה נוגע
בלא כונה.

ח. חבית שנסדקה לארפה, וקדם הגוי וחקקה [הידק
באצבעותיו] כדי שלא יתפרדו החרשים - הרי זה מותר
בהגיה; אבל אם נסדקה לרחבה, ותפס בסדק העליון כדי
שלא יפל - הרי זה מותר בשתייה, שהרי אין היין על כחו
של גוי.

ט. גוי שנפל לבור של זין והעלוהו משם מת, או שמד
הבור שיש בו היין בקנה, או שהתז את הזכוכי והצרעה
מעליו בקנה, או שהיה מטפת על פי החבית הרוחת כדי

שנתנו בו זין נסך ואין מכנסו לקיום, כגון כלי שחושף בו
או המשפך וכיוצא בהן - משכשכו במים, וידיו.
יח. וכן כוס של חרש ששתה בו הגוי, אסור לשותות בו
פעם ראשונה ושניה; ושלישית מותר, שכבר הלכו צחצוחי
היין שבו; והוא שהיה מצפה באבר כדרך שהיוצאין
עושין, או שהיה מזפת; אבל של חרש, צריך הדחה.
יט. כלי חרש השופעים באבר [מצופים במתכת]
שנשתמשו בהן ביין נסך - אם היו לבנים, או אדמים, או
שחרים - מותרין; ואם היו ירקין - אסורין, מפני שהן
בולעין. ואם יש בהן מקום מגלה של חרש - בין לבנים,
בין ירקין - אסורין, מפני שהן בולעין. ויבא לי, שאין
הדבר אלא בשכנסו בהן לקיום; אבל אם לא כנסו בהן
לקיום - מדיחין ומתירין, ואפילו הן של חרש.

כ. גת של אבן ושל עץ שדרך בהן הגוי, או גת של אבן
שזפתה הגוי אף על פי שלא דרך בהן - מדיחין במים
ובאפר ארבעה פעמים, ודורף בהן. ואם היתה בהן
לתלוותיות, מקדים האפר למים; ואם לאו, מקדים המים.
כא. גת של אבן מזפתת שדרך בה הגוי, או גת של עץ
זפותה אף על פי שלא דרך בה - צריך לקלף את הזפת.
ואם ישנה שנים עשר חדש, או נתן בה מים שלשה ימים
מצת לעת - אינו צריך לקלף; לא תהיה הגת חמומה יותר
מן הסנקנים; לא נאמר יקלף, אלא להתירה מיד.
כב. גת של חרש - אף על פי שקלף את הזפת, אסור
לדרך בה מיד, עד שיחם אותה באש עד שירפה הזפת.
ואם ישנה או נתן בה מים שלשה ימים - מתרת כמו
שבארנו.

כג. משמרת [מסוננת] של זין של גויים - אם היתה של
שער, מדיחה ומשמר בה; ואם היתה של שש, מישנה
שנים עשר חדש; ואם יש בה קשרים, מתירן. וכן כלי
חלף והוצין וכיוצא בהן, מקפידות שדורכין בהן זין - אם
היו תפורין בתכלים, מדיחין; ואם היו אחוזות זו בזו
בסבוף קשה, מדיחין באפר ובמים פעמים ומנגבין,
ומשתמש בהן; ואם היו תפורות בפשתן, מישנן שנים
עשר חדש; ואם יש בהן קשרים, מתירן.

כד. כלי הגת שדרך בהן הנכרי זין נסך, כיצד מטהרין
אותן כדי שידרך בהן הישראלי? הדפין [שמוניחים על
הענבים] והעדישים [גושי בטון לדריכה] והלולבין
[מטאטאים], מדיחין. העקלין [כלי עור] של נסרין ושל
בצבוצ [קנובוס], מנגבין. של שיפה [עשב גדל במים] ושל
גמי, מישנן שנים עשר חדש; ואם רצה לטהרן מיד -
מגעילן ברותחין, או חולטן במי זיתים, או מניחין תחת
צנור שממיו מקלחין או במעין שממיו רודפין שתים
עשרה שעות, ואחר כך יתרו.

כה. בזמן שהיתה ארץ ישראל פלה לישראל, היו לוקחין
היין מפל אדם מישראל, ואין חוששין לו; ובחוצה לארץ,
לא היו לוקחין מפל אדם מישראל, אלא מאדם שהחזק
בכשרות. ובזמן הזה, אין לוקחין זין בכל מקום אלא

יח. ישראל שהיה אוכל עם הגוי, והניח בין פתות על
השלחן וזין פתות על הדולפקי [מעמד להנחת יין], ויצא
שעל השלחן אסור, ושעל הדולפקי מותר; ואם אמר לו:
'מזג ושתי' - כל היין הפתות שבפית אסור.
יט. היה שותה עם הנכרי, ושמע קול תפלה בבית הכנסת
ויצא - אף היין הפתות, מותר; שהנכרי אומר: 'עתה יזכר
היין ויבוא במהרה וימצא אותי נוגע ביינו'; וליפי זה אינו
זו ממקומו, ואין נאסר אלא מה שלפניו בלבד.
כ. נכרי וישראל שהיו דרין בחצר אחת, ויצאו שניהן
בבהלה לראות חתן או הספד, וחזר הגוי וסגר הפתח,
ואחר כך בא ישראל - הרי היין הפתות שבבית הישראלי
בהתירו; שלא סגר הגוי אלא על דעת שפכר ונכס
הישראלי לביתו ולא נשאר אדם בחוץ, וכמדומה לו שהוא
קדמו.
כא. זין של ישראל ושל גוי בבית אחד, והיו חביות
פתוחות, ונכנס הגוי לבית, ונעל הדלת בעדו - נאסר כל
היין. ואם יש חלון בדלת, שמסתכל ממנו העומד אחורי
הפתח ורואה כנגדו - כל החביות שפגד החלון מתרות,
ושמן הצדדין אסורין; שהרי מפחד מן הרואה אותו.
כב. וכן אם שאג ארי וכיוצא בו, וברח הגוי ונחבא בין
החביות הפתוחות - היין מותר; שהוא אומר: 'שמא
ישראל אחר נחבא כאן, והוא רואה אותי כשאגע'.
כג. אוצר של זין שהיו חביותיו פתוחות, ויש לגוי חביות
אחרות באותו הפונדק [מחסן משותף], ונמצא הגוי עומד
בין חביות ישראל הפתוחות - אם נבהל כשנמצא ונתפס
עליו כגנב, הרי היין מותר בשתייה; שמפחדו ויראתו, אין
לו פנאי לנסף. ואם לא נתפס כגנב אלא הרי הוא בוסס
שם, היין אסור. ותינוק הנמצא בין החביות - בין כך ובין
כך, כל היין מותר.
כד. גידוד שנקנס למדינה דרך שלום - כל החביות
הפתוחות שבחגיגות, אסורות; וסתומות, מתרות. ובשעת
מלחמה - אם פשט הגידוד במדינה ועבר, אלו ואלו
מתרות, מפני שאין להן פנאי לנסף.
כה. גוי שנמצא עומד בצד הבור של זין - אם יש לו
מלוא על אותו היין, הרי זה אסור; מפני שלבו גס בו,
שולח ידו ומנסף. ואם אין לו עליו מלוא, היין מותר
בשתייה.
כו. זונה גויה במסבה של ישראל - היין מותר, שאימתן
עליה ולא תגע; אבל זונה ישראלית במסבת גויים - יינה
שלפניה בכליה אסור, מפני שהן נוגעין בו שלא מדעתה.
כז. גוי הנמצא בבית הגת - אם יש שם לחלוחית זין כדי
לבבל הפך, עד שתבבל הפך לכף שניה - צריך להדיח כל
בית הגת, ויגב; ואם לאו - מדיח הגת בלבד, וזו הרחקה
יתרה.
כח. חבית שצפה בנהר - אם נמצאת כנגד עיר שרבה
ישראל, מתרת בהניה; כנגד עיר שרבה גויים, אסורה.
כט. מקום שהיו רב מוכרי היין בו ישראל, ונמצאו בו

שתנות הרתיחה, או שנטל חבית וזרקה בתחתו לבור -
הרי זה מותר בהניה בלבד; ואם עלה הגוי חי, היין אסור
בהניה.
י. חבית שהיה נקב בצדה, ונשמט הפקק מן הנקב, והניח
הגוי אצבעו במקום הנקב, כדי שלא יצא היין - כל היין
שמראש החבית עד הנקב, אסור; ושפתת הנקב, מותר
בשתייה.
יא. מינקת כפופה [צינורית] שעושין אותה ממפתכת או
זכוכית וכיוצא בהן, שהניח ראשה לתוך היין שבחבית
והראש האחר חוץ לחבית, ומצץ היין והתחיל היין לירד
כדרך שעושין תמיד, ובא הגוי והניח אצבעו על פי
המינקת וימנע היין מלירד - נאסר כל היין שבחבית;
שהכל היה יוצא ונגרר לולי ידו, ונמצא הכל כבא מכחו.
יב. המערה זין לתוך כלי שיש בו זין גויים - נאסר כל
היין שבכלי העליון, שהרי העמוד הנצוק [הקילוח] מחבר
בין היין שבכלי העליון ובין היין שבכלי התחתון; לפיכך
המודד לגוי לתוך כלי שבידו - ינפץ נפיעה [נפיכות
קטועות] או יזרק וירקה [התורה], כדי שלא יהיה נצוק
חבור ונאסר עליו מה שישאר בכלי העליון.
יג. משפך שמדד בו לנכרי - אם יש בקצה המשפך עכבת
זין [מקום שחלק מהיין מתעכב] - לא ימדד בו לישראל,
עד שידחקו ויגב; ואם לא הדית, הרי זה אסור.
יד. כלי שיש לו כמין שני חטמין יוצאין ממנו, כמו
הכלים שנוטלין בהן לדים, שהיה מלא זין כדי ישראל,
והיה ישראל מוצץ ושותה מחטם זה והגוי מוצץ ושותה
מחטם השני - הרי זה מותר. והוא שיקדים הישראלי
ויפסק, ויעדין הגוי שותה; שמשיפסק הגוי - יחזר היין
שישאר ונאסר כל מה שישאר בו, שהרי בא היין מכחו.
טו. גוי שמצץ היין מן החבית במניקית - אסר כל היין
שבה; שפשיפסק, יחזר היין שעלה במניקית במציצתו,
ויפל לחבית, ונאסר הכל.
טז. נכרי שהיה מעביר עם ישראל כדי זין ממקום למקום,
והוא הולך אחריהן לשמרן - אפלו הפליגו ממנו כדי מיל,
הרי אלו מתרות; שאימתו עליהן, ואומרינן: 'עתה יצא
לפנינו ויראה אותנו'. ואם אמר להם: 'לכו ואני אבוא
אחריכם' - אם נתעלמו מעיניו כדי שיפתחו פי הפד
ויחזרו ויגיפו אותה ותגב, הרי היין פלו אסור בשתייה;
ואם פחות מכן, מותר.
יז. וכן המניח נכרי בחנותו - אף על פי שהוא יוצא
ונכנס כל היום פלו, היין מותר; ואם מודיעו שהוא מפליג,
ושקה כדי שיפתח ויגף ותגב - היין אסור בשתייה. וכן
המניח יינו בקרון או בספינה עם הגויים, ונכנס לעיר
לעשות צרכו ויצא - היין מותר; ואם הודיעו שהוא
מפליג, ושקה כדי שיפתח ויגף ותגב - היין אסור
בשתייה. וכל הדברים האלו, בחביות סתומות; אבל
בפתוחות - אפלו לא שקה, מאחר שהודיעו שהוא
מפליג, היין אסור.

47 הִיָּה כָּלִי מִהֶדֶק, וְטַח עָלָיו מִלְמַעְלָה - הָרִי זֶה חוֹתֶם בְּתוֹךְ
48 חוֹתֶם. וְכֵן אִם צָר פִּי הַנּוֹד, הָרִי זֶה חוֹתֶם אֶחָד; הַפֶּךְ קֶצֶה
49 פִּי הַנּוֹד לְתוֹכוֹ וְצָר עָלָיו, הָרִי זֶה חוֹתֶם בְּתוֹךְ חוֹתֶם. וְכֵן
50 כָּל שְׁנוֵי שְׁמֻשָּׁה מִדְּבָרִים שֶׁהֵן דֶּרֶךְ כָּל אָדָם, הָרִי הֵן
51 בְּחוֹתֶם אֶחָד; וְהִטִּיחָהּ אוֹ הִקְשִׁירָהּ, הָרִי זֶה חוֹתֶם שְׁנֵי.
52 ט. וְאִם הִפְקִיד בְּיַד גּוֹי בְּחוֹתֶם אֶחָד - הָרִי זֶה אֲסוּר
53 בְּשִׁתְיָהּ, וּמִתֵּר בַּהֲגִיָּה; וְהוּא יִשְׁחָד לוֹ קֶרֶן זָוִית.
54 י. יֵין מִבְּשֵׁל, וְהַשְּׂכָר, אוֹ יֵין שֶׁעָרְבוּ עִם דְּבָרִים אֲחֵרִים
55 כְּגוֹן דְּבַשׁ וְשֶׁמֶן, וְכֵן הַחֶמֶץ, וְהַגְּבִינָה, וְהַחֶלֶב, וְכָל
56 שְׁאִסּוּרוֹ מִדְּבָרִי סוֹפְרִים, שֶׁהִפְקִידוּ בְּיַד גּוֹי - אֵינוֹ צָרִיף
57 שְׁנֵי חוֹתְמוֹת, אֲלֵא חוֹתֶם אֶחָד בְּלִבָּד דִּי; אָבֵל הַיֵּין
58 וְהַבְּשֵׂר וְהַחִיכָה דָּג שְׁאִין בִּהֵן סִמֶּן, שֶׁהִפְקִידוּ בְּיַד גּוֹיִים
59 - צָרִיכִין שְׁנֵי חוֹתְמוֹת.
60 יא. יִרְאֶה לִּי, שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ בְּעֶנְיֵן יֵין שֶׁלָּנוּ שֶׁהוּא
61 אֲסוּר בְּשִׁתְיָהּ וּמִתֵּר בַּהֲגִיָּה, מִפְּנֵי צַד נִגְיָעָה שֶׁנִּגְעַע בּוֹ הַגּוֹי
62 - בְּשִׁתְיָהּ הַגּוֹי עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה; אָבֵל אִם הִיָּה אֲסוּרוֹ
63 בְּגִלּוֹל גּוֹי שְׁאִינוֹ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, כְּגוֹן יִשְׁמַעְאֵלִי שֶׁנִּגְעַע
64 בְּיֵין שֶׁלָּנוּ שְׁלֵא כְּכֻנָּה, אוֹ שֶׁשָּׂפַח עַל פִּי הַחִבִּית - הָרִי
65 זֶה מִתֵּר בְּשִׁתְיָהּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּנָה.
66 יב. אָבֵל הַמִּפְקִיד יֵין בְּיַד גֵּר תּוֹשֵׁב, אוֹ שֶׁשָּׁלְחוֹ עֲמוֹ
67 וְהַפְּלִיג, אוֹ שֶׁהֵנִיחַ בֵּיתוֹ פְּתוּחַ בְּחֹצֵר גֵּר תּוֹשֵׁב - הָרִי זֶה
68 אֲסוּר בְּשִׁתְיָהּ; שֶׁכָּל חֶשֶׁשׁ שֶׁל חֲלוּף וְזִיזִף, יִרְאֶה לִּי שֶׁכָּל
69 הַגּוֹיִים שְׁוִין בּוֹ - הוֹאִיל וְנִעְשָׂה הַיֵּין בְּרִשְׁוֹתוֹ, נִגָּאֵס
70 בְּשִׁתְיָהּ עַל כָּל פְּנִים.
71 יג. יֵשׁ דְּבָרִים שְׁאִין בִּהֵן אֲסוּר נִסּוּף כָּלֵל, וְאֲסוּר אוֹתָן
72 חֲכָמִים כְּדִי לְהַרְחִיק מִן הַנִּסּוּף; וְאֵלּוּ הֵן: לֹא יִמְזַג הַגּוֹי
73 הַמַּיִם לְתוֹךְ הַיֵּין שֶׁבִּיד הַיִּשְׂרָאֵלִי, שֶׁמָּא יָבוֹא לִצַּק הַיֵּין
74 לְתוֹךְ הַמַּיִם; וְלֹא יוֹלִיף הַגּוֹי עֲנָבִים לֵצֵת, שֶׁמָּא יָבוֹא לְדֶרֶךְ
75 אוֹ לִגְעַ; וְלֹא יִסְעֵעַ לַיִּשְׂרָאֵלִי בְּשִׁעָה שֶׁמֵּרִיק הַיֵּין מִכָּלִי
76 לְכָלִי, שֶׁמָּא יֵנִיחַ הַכָּלִי בְּיַד הַגּוֹי וְנִמְצָא הַיֵּין בָּא מִכֹּחוֹ.
77 וְאִם סִיעַ עֲמוֹ, אוֹ מִזַּג הַיֵּין, אוֹ הִבִּיא עֲנָבִים - מִתֵּר.
78 יד. וְכֵן מִתֵּר שְׁרִירֵת הַגּוֹי בְּחִבִּית שֶׁל יֵין שֶׁלָּנוּ; וּמִתֵּר
79 לַיִּשְׂרָאֵל לְהַרִּיחַ בְּחִבִּית שֶׁל יֵין נִסּוּף, וְאִין בְּנָה שֵׁם אֲסוּר
80 - שְׁאִין הַרִּיחַ כָּלוּם, לְפִי שְׁאִין בּוֹ מִמֶּשׁ.
81 טו. כְּכֹר בְּאֶרְנוֹ, שֶׁכָּל דְּכֹר שֶׁהוּא אֲסוּר בַּהֲגִיָּה, אִם עֶבֶר
82 וּמִכְרוֹ דְּמִיּוֹ מִתֵּרִין - חוּץ מִעֲבוּדָה זָרָה, וּמִשְׁמִשְׁיָהּ,
83 וְתַקְרִבָּת שְׁלֵה, וְיֵין שֶׁנִּתְנַסֵּף לָהּ; וְהַחֲמִירוֹ חֲכָמִים בְּסִתָּם
84 יֵינָם, לְהִיּוֹת דְּמִיּוֹ אֲסוּרִין כְּדָמִי יֵין שֶׁנִּתְנַסֵּף לַעֲבוּדָה זָרָה.
85 לְפִיכָף, גּוֹי שֶׁשָּׂכַר אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת עֲמוֹ בְּיֵין, שֶׁכְּרוֹ
86 אֲסוּר.
87 טז. וְכֵן הַשּׂוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהִבִּיא עָלָיו יֵין, אוֹ שֶׁשָּׂכַר
88 סְפִינָה לְהִבִּיא בָּהּ יֵין - שֶׁכְּרֵן אֲסוּר; אִם מְעוֹת נִתְּנוּ לוֹ,
89 יוֹלִיכֵן לָיִם הַמָּלַח; וְאִם נִתְּנוּ לוֹ בִּשְׂכָרוֹ כְּסוּת אוֹ כָּלִים אוֹ
90 פְּרוֹת, הָרִי זֶה יִשְׂרָף אוֹתָן וְיִקְבֹּר הָאֶפֶר כְּדִי שְׁלֵא לְהִנּוֹת בּוֹ.
91 יז. שֶׂכֶר לְגוֹי חֲמוֹר לְרִכֵּב עָלָיו, וְהֵנִיחַ עָלָיו לְגִין שֶׁל יֵין
92 - שֶׁכְּרוֹ מִתֵּר; שֶׁכְּרוֹ לְשֹׁכֵר כְּדִי יֵין נִסּוּף - שֶׁכְּרוֹ מִתֵּר
93 וְתִבּוֹא עָלָיו בְּרָכָה, מִפְּנֵי שֶׁמִּמַּעֲט בְּתַפְלָהּ.

פֶּרֶק יג

1 כָּלִים גְּדוֹלִים מְלֵאִים יֵין, וְהֵן כָּלִים שֶׁדֶּרֶךְ הַמּוֹכְרִין לְבָדֵם
2 לְכַנֵּס בִּהֵן הַיֵּין - הָרִי אֵלּוּ מִתֵּרִין בַּהֲגִיָּה. חִבִּית שֶׁפְּתַחְתָּהּ
3 גִּנְבִּים - אִם רַב גִּנְבֵי הָעִיר יִשְׂרָאֵל, הַיֵּין מִתֵּר בְּשִׁתְיָהּ.
4
5 א. הַלּוֹקֶחַ בֵּית אוֹ שֶׁשָּׂכַר בֵּית בְּחֹצֵר שֶׁל גּוֹי, וּמִלְאָהּ
6 יֵין - אִם הִיָּה הַיִּשְׂרָאֵלִי דֶּר בְּאוֹתָהּ חֹצֵר, אָף עַל פִּי
7 שֶׁהִפְתַּח פְּתוּחַ, הַיֵּין מִתֵּר; מִפְּנֵי שֶׁהַגּוֹי מִפְּתַח תְּמִיד
8 וְאוֹמֵר: 'עֲתָה יִכְנֵס לְבֵיתוֹ פְּתָאוֹם וְיִמְצָא אוֹתִי בְּתוֹךְ
9 בֵּיתוֹ'. וְאִם הִיָּה דֶּר בְּחֹצֵר אֲחֵרָה - לֹא יִצָּא עַד שִׁיסְגוֹר
10 הַבֵּית, וְיִהְיֶה הַמִּפְתָּח וְהַחוֹתֶם כְּדוֹ; וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא
11 יִזְנֹף הַגּוֹי וְיִפְתַּח הַבֵּית.
12 ב. יִצָּא וְלֹא סָגַר הַפְּתַח, אוֹ שֶׁסָּגַר וְהֵנִיחַ הַמִּפְתָּח בְּיַד הַגּוֹי
13 - הָרִי הַיֵּין אֲסוּר בְּשִׁתְיָהּ, שֶׁמָּא נִכְנֵס הַגּוֹי וְנִסָּף; שֶׁהָרִי
14 אֵין הַיִּשְׂרָאֵלִי שֵׁם. וְאִם אָמַר לוֹ: 'אֲחֹז לִי מִפְתָּח זֶה עַד
15 שֶׁאָבֹא' - הַיֵּין מִתֵּר, שְׁלֵא מִסֵּר לוֹ שִׁמִּירַת הַבֵּית אֲלֵא
16 שִׁמִּירַת הַמִּפְתָּח.
17 ג. נִכְרִי שֶׁשָּׂכַר לַיִּשְׂרָאֵל לְדֶרֶךְ לוֹ יֵינוּ בְּטַהֲרָה, כְּדִי שִׁיְהִיָּה
18 מִתֵּר לַיִּשְׂרָאֵל וְיִקְחוּהוּ מִמֶּנּוּ, וְהִיָּה הַיֵּין בְּבֵיתוֹ שֶׁל גּוֹי -
19 אִם הִיָּה יִשְׂרָאֵל זֶה שֶׁשּׁוֹמֵר הַיֵּין דֶּר בְּאוֹתָהּ חֹצֵר - הַיֵּין
20 מִתֵּר, וְאָף עַל פִּי שֶׁהִפְתַּח פְּתוּחַ וְהַשּׂוֹמֵר נִכְנֵס וְיוֹצֵא. וְאִם
21 הִיָּה הַשּׂוֹמֵר דֶּר בְּחֹצֵר אֲחֵרָה - הַיֵּין אֲסוּר, וְאָף עַל פִּי
22 שֶׁהִמְפַּתֵּחַ וְהַחוֹתֶם בְּיַד יִשְׂרָאֵל; שֶׁכִּינֵן שֶׁהַיֵּין שֶׁל גּוֹי
23 וּבְרִשְׁוֹתוֹ, אֵינוֹ מִפְּתַח לְזִיזִף וְלִהְיוֹת לְבֵית, וְיֹאמַר: 'יְהִי
24 מָה, אִם יִדְעוּ בִּי לֹא יִקְחוּ מִמֶּנִּי'.
25 ד. אֲפִלּוּ כְּתֹב הַגּוֹי לַיִּשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְקַבֵּל מִמֶּנּוּ הַמְּעוֹת לְמִכְרֹ
26 לוֹ בִּהֵן יֵין - הוֹאִיל וְאֵין הַיִּשְׂרָאֵלִי כָּוֹל לְהוֹצִיא אוֹ מִרְשׁוֹת
27 הַגּוֹי עַד שִׁיִּתֵּן לוֹ הַמְּעוֹת, הָרִי הוּא שֶׁל גּוֹי וְאֲסוּר, אֲלֵא
28 אִם הִיָּה הַשּׂוֹמֵר דֶּר שֵׁם בְּחֹצֵר. וְאֵין הַשּׂוֹמֵר צָרִיף לְהִיּוֹת
29 יוֹשֵׁב וּמִשְׁמֵר תְּמִיד, אֲלֵא נִכְנֵס וְיוֹצֵא כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ, בֵּין
30 בְּרִשְׁוֹת בְּעַל הַיֵּין, בֵּין בְּרִשְׁוֹת גּוֹי אֲחֵר.
31 ה. הִיָּה יֵין זֶה הַשְּׁהוֹר שֶׁל גּוֹי מִנְּחַ בְּרִשְׁוֹת הֶרְבִּים, אוֹ
32 בְּבֵית הַפְּתוּחַ לְרִשְׁוֹת הֶרְבִּים, וְיִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים וְשׁוֹבִים -
33 מִתֵּר, שֶׁעֲדִין לֹא נִכְנֵס בְּרִשְׁוֹת הַגּוֹי.
34 ו. וְאֲשַׁפֶּה, וְחִלּוֹן, וְדֶקֶל אָף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ פְּרוֹת - הָרִי
35 אֵלּוּ בְּרִשְׁוֹת הֶרְבִּים; וְחִבִּית יֵין שֵׁם וְגוֹי הַנִּמְצָא שֵׁם, אֵינוֹ
36 אוֹסְרָהּ. וּבֵית הַפְּתוּחַ לְשֵׁם, הָרִי הוּא כְּפִתּוֹחַ לְרִשְׁוֹת
37 הֶרְבִּים.
38 ז. חֹצֵר הַחֲלוּקָה בְּפִסְיָס [מַחֲצִיזָה חֲלֻקִּית] וְגוֹי בָּצַד זֶה
39 וְיִשְׂרָאֵל בָּצַד אֲחֵר, וְכֵן שְׁנֵי גִיּוֹן שֶׁהִיָּה גִי יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה
40 וְגִי הַגּוֹי לְמַטָּה, אוֹ שֶׁהִיָּה זֶה בָּצַד זֶה וְנִשׁ בִּיגִיָּה בְּפִסְיָס
41 - אָף עַל פִּי שִׁיד הַגּוֹי מַגְעָה לְחֶלֶק יִשְׂרָאֵל - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ
42 מִשּׁוּם יֵין נִסּוּף, וְלֹא מִשּׁוּם טְהוֹרוֹת.
43 ח. מִתֵּר לַיִּשְׂרָאֵל לְהַפְקִיד יֵינוּ בְּכָלִי סְתוּם בְּיַד גּוֹיִים -
44 וְהוּא שִׁיְהִיָּה לוֹ בּוֹ שְׁנֵי סִמְנִין; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'חוֹתֶם
45 בְּתוֹךְ חוֹתֶם'. בִּיצֵד? סְתָם הַחִבִּית בְּכָלִי שְׁאִינוֹ מִהֶדֶק
46 כְּדֶרֶךְ שְׁסוֹתְמִין כָּל אָדָם, וְטַח בְּטִיט - הָרִי זֶה חוֹתֶם אֶחָד;

48 תחתי באוצר המלך, כדי שיקח הגוי היין שכתבו בשם
49 ישראל, ויתן הגוי הדמים למלך; אבל אומר לו: 'הא לך
50 מאתים זוז, ומלטני מן האוצר'.

51 כח. גוי שנגע ביינו של ישראל לאנסו, מתר למכר אותו
52 יין לאותו הגוי שאסרו לבדו; שבינן שנתפנו זה הגוי
53 להזיקו ולאסר יינו - הרי זה כמו ששברו או שרפו, שחייב
54 לשלם; ונמצאו הדמים שלוקח ממנו דמי ההזק, לא דמי
55 המכירה.

יום שישי י"ח ניסן ה'תשע"ד

פרק יד

57 א. כל אסורי מאכלות שבתורה - שעורן בכזית בינוני,
58 בין למלקות בין לכתת בין למיתה בידי שמים; ויכר
59 בארנו, שכל המחזיק ברת או מיתה בידי שמים על מאכל,
60 לוקה.

61 ב. ושעור זה עם כל השעורין, הלכה למשה מסיני הן.
62 ואסור מן התורה לאכל כל שהוא מדבר האסור, אבל אינו
63 לוקה אלא על כזית; ואם אכל כל שהוא פחות מפשעור,
64 מכין אותו מפת מרדות.

65 ג. כזית שאמרנו, חוץ משל בין השנים; אבל מה שלבין
66 התניכים מצטרף למה שבלע, שהרי נהנה גרונו בכזית.
67 אפלו אכל כחצי זית והקיא, וחזר ואכל אותו חצי זית
68 עצמו שהקיא - חייב; שאין החייב אלא על הנאת הגרון
69 בכזית מדבר האסור.

70 ד. כזית חלב או גבלה או פגול ונותר וכיוצא בהן,
71 שהניחו בחמה ונתמעט - האוכלו פטור; חזר והניחו
72 בגשמים ונתפח, חייבין עליו כרת או מלקות. הנה פחות
73 מפזית בתחלה, ונתפח ועמד על כזית - אסור, ואין לוקין
74 עליו.

75 ה. ככר בארנו, שכל אסורין שבתורה אין מצטרפין זה
76 עם זה לכזית - חוץ מבשר גבלה עם בשר טרפה, ואסורי
77 נזיר שיתבארו במקומן. חמשה מיני תבואה, וקמחין
78 שלהן, והבצקות שלהן - הכל מצטרפין לכזית, בין לאסור
79 חמץ בפסח, בין לאסור חדש מלפני העמר, בין לאסור
80 מעשר שני ותרומות.

81 ו. גראה לי, שכל החיב בתרומה ומעשרות - מצטרף
82 לכזית בטבל, מפני שהוא שם אחד; הא למה זה דומה?
83 לנבלת השור ונבלת הששה ונבלת הצבי, שהן מצטרפין
84 לכזית כמו שבארנו.

85 ז. האוכל אכילה גדולה מדבר אסור - אין מחיבין אותו
86 מלקות או כרת על כל כזית וכזית, אלא חייב אחד לכל
87 האכילה; ואם היו העדים מתרין בו בשעת אכילה על כל
88 כזית וכזית, חייב על כל התראה והתראה, ואף על פי
89 שהיא אכילה אחת ולא הפסיק.

90 ח. האוכל בשעורה או פתחל מאחד ממאכלות האסורין,
91 ושהה מעט וחזר ואכל פתחל, וכן עד שהשלים כזית,
92

1 יח. השוכר את הפועל ואמר לו: 'העבר לי מאה חביות
2 של שכר במאה פרוטות', ונמצאת אחת מהן יין - שכרו
3 כלו אסור.

4 יט. אמר לו: 'העבר לי חבית בפרוטה חבית בפרוטה',
5 והעביר, ונמצא ביניהן חביות של יין - שכר חביות של
6 יין אסור, ושאר שכרו מותר.

7 כ. אמני ישראל ששלח להן גוי חבית של יין בשכרן,
8 מתר שיאמרו לו: 'תן לנו את דמיה'; ואם משנכנסה
9 לרשותן, אסור.

10 כא. ישראל שהיה נושה בגוי מנה - הלך הגוי ומכר
11 עבודה וזה שלו ויין נסך, והביא לו דמיהן - הרי זה מותר.
12 ואם אמר לו קדם שימכר: 'המתן לי עד שאמכר עבודה
13 וזה או יין שלי ואביא לך' - אף על פי שהוא סתם יינו
14 ומכר והביא לו, הרי זה אסור; מפני שהישראל רוצה
15 בקיומו, כדי שפירע ממנו חובו.

16 כב. וכן גר וגוי שהיו שותפין, וביאו לחלק - אין הגר יכול
17 לומר לגוי: 'טל אתה עבודה וזה ואני מעות, אתה יין
18 ואני פרות'; שהרי רוצה בקיומן, כדי שיטל כנגדן. אבל
19 גר וגוי שירשו את אביהן גוי - יכול הגר לומר לו: 'טל
20 אתה עבודה וזה ואני מעות, אתה יין ואני פרות'; קל הוא
21 שהקלו בירשת הגר, כדי שלא יחזר לסורו. ואם משבאו
22 לרשות הגר, אסור.

23 כג. ישראל שמכר יינו לגוי - פסק [קבע מחיר] עד שלא
24 מדר לו, דמיו מתרין; שמשפסק סמכה דעתו, ומשמשך
25 קנה, ויין נסך אינו נעשה עד שיגיע בו - נמצא בשעת
26 מכירה היה מותר. מדר לו עד שלא פסק הדמים, דמיו
27 אסורין; שהרי לא סמכה דעתו אף על פי שמשך, ונמצא
28 כשנגע עדין לא סמכה דעתו לקח, ונאסר היין בנגיעתו,
29 והרי זה כמוכר סתם יינם.

30 כד. במה דברים אמורים? בשמדר הישראל לכליו; אבל
31 אם מדר לכלי הגוי, או לכלי ישראל שבכד הגוי - צריך
32 לקח את הדמים ואחר כך ימדר. ואם מדר ולא לקח דמים
33 - אף על פי שפסק, דמיו אסורין; שמשגיג לכלי, נאסר
34 כסתם יינם.

35 כה. הנותן דינר לחנוני גוי, ואמר לפועלו הגוי: 'לך
36 ושתה ואכל מן החנוני, ואני מחשב לו' - הרי זה חושש
37 שמה ושתה יין; שזה כמי שקנה לו יין נסך, והשקהו.
38 וכנגד זה בשביעית אסור, כגון שנתן דינר לחנוני ישראל
39 עם הארץ, ואמר לפועלו הישראלי: 'לך ואכל ואני מחשב
40 לו'; ואם אכל הפועל דבר שאינו מעשר, אסור.

41 כו. אבל אם אמר להם: 'אכלו ושתו בדינר זה', או שאמר
42 להם: 'אכלו ושתו עלי מן החנוני ואני פורע' - אף על פי
43 שנשתעבד, הואיל ולא נתיחד שעבודו, הרי זה מותר;
44 ואינו חושש לא משום יין נסך, ולא משום שביעית, ולא
45 משום מעשר.

46 כז. מלך שהיה מחלק יינו לעם, ולוקח מהן דמיו כפי מה
47 שירצה - אל יאמר אדם לגוי: 'הא לך מאתים זוז, והכנס

מאכלין אותו טבל שאינו קדוש כתרומה. וכן כל פיוצא
בזה.
יח. כבר בארנו, שאין אסור חל על אסור, אלא אם היה
שני האסורין באין כאחת, או שהיה אסור מוסרי, או אסור
כולל; לפיכך יש אוכל כזית אחד ולוקה עליו חמש
מלקיות - והוא, שהתרו בו בחמשה אסורין שנתקבצו בו.
ביצד? כגון טמא שאכל כזית חלב שנותר מן המקדשין,
ביום הכפורים - לוקה משום אוכל חלב, ומשום אוכל
נותר, ומשום אוכל ביום הכפורים, ומשום טמא שאכל
קדש, ומשום שנהנה מן הקדש ומעל.
יט. ולמה חל כאן אסור על אסור? שבהמה זו היה חלבה
אסור באכילה ומתיר בהנייה. הקדישה - נאסר חלבה
בהנייה, ומתיר שנוסף בו אסור הנזה, נוסף עליו אסור
קדשים. ועדין היה חלב זה מתיר לגבוה ואסור להדיוט;
נעשה נותר - מתוך שנוסף בו אסור לגבוה, נאסר להדיוט.
והאוכל הזה היה מתיר בבשר בהמה ואסור בחלבה; נטמא
- נאסר אף בבשרה, נוסף לו אסור על החלב. כא יום
הכפורים - כלל כל האכלין, ומתוך שנגאסר אף בחלין,
נוסף אסורו בחלב זה. וכן כל פיוצא בזה.

פרק טו

א. דבר אסור שנתערב בדבר מתיר - מין בשאינו מינו,
בנותן טעם; ומין במינו שאי אפשר לעמד על טעמו,
בטל ברב.
ב. ביצד? חלב הפליות שנפל לתוך הגריסין, ונמות הכל
- טועמין את הגריסין: אם לא נמצא בהן טעם חלב, הרי
אלו מתירין; ואם נמצא בהן טעם חלב והיה בהן ממשו,
הרי אלו אסורין מן התורה; נמצא בהן טעמו ולא היה
בהן ממשו, הרי אלו אסורין מדברי סופרים.
ג. ביצד הוא ממשו? כגון שהיה מן החלב כזית בכל
שלוש ביצים מן התערובת. אם אכל מן הגריסין האלו
כשלוש ביצים - הואיל ויש בהן כזית מן החלב, לוקה;
שהרי טעם האסור וממשו. אכל פחות משלוש ביצים -
מפני אותו מפת מרדות מדבריהם. וכן אם לא היה
בתערובת כזית בכל שלש ביצים - אף על פי שיש בהן
טעם חלב ואכל כל הקדרה, אינו לוקה אלא מפת מרדות.
ד. נפל חלב פליות לחלב האליה ונמות הכל - אם היה
חלב האליה כשנים בחלב הפליות, הרי הכל מתיר מן
התורה; אפלו חתיכת נבלה שנתערבה בשתי חתיכות של
שחוטה, הכל מתיר מן התורה. אכל מדברי סופרים - הכל
אסור, עד שיאבד דבר האסור מעצם מעוטו, ולא יהיה
דבר חשוב שעינו עומדת, כמו שיתבאר.
ה. ובכמה יתערב דבר האסור, ויאבד בעצם מעוטו?
כשעור שנתנו חכמים: יש דבר ששעורו בששים, ויש
ששעורו במאה, ויש ששעורו במאתים.
ו. נמצאת למד, שכל אסורין שבתורה - בין אסורי
מלקות, בין אסורי פרת, בין אסורי הנזה, שנתערבו

1 בין בשוגג בין במזיד - אם שהה מתחלה ועד סוף כדי
2 אכילת שלש ביצים - יצטרף הכל, והרי הוא חייב פרת או
3 מלקות או קרבן, כמו שאכל כזית בבת אחת. ואם שהה
4 יתר מזה מתחלה ועד סוף - אף על פי שלא שהה ביניהן,
5 אלא אכל כחדל אחד כחדל - הואיל ולא השלים כזית
6 אלא בזה מדי אכילת פרס, אינן מצטרפין ופטור.
7 ט. וכן השותה רביעית של סתם יינם מעט מעט, או
8 שהמחה את החמץ בפסח או את החלב וגמאו מעט מעט,
9 או ששתה מן הדם מעט מעט - אם שהה מתחלה ועד סוף
10 כדי שתית רביעית, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין.
11 י. כל האכלין האסורין, אינו חייב עליהן עד שיאכל אותן
12 דרך הנאה; חוץ מבשר בחלב וכלאי הפרס, לפי שלא
13 נאמר בהן אכילה, אלא הוציא אסור אכילתו בלשון אחרת
14 - בלשון בשול ובלשון הקדש, לאסור אותן ואפלו שלא
15 דרך הנזה.
16 יא. ביצד? הרי שהמחה את החלב וגמאו כשהוא חם עד
17 שנתנו גורנו ממנו, או שאכל חלב חי, או שערב דברים
18 מרים כגון ראש ולענה לתוך יין נסוף או לתוך קדרה של
19 נבלה ואכלו כשהן מרים, או שאכל אכל האסור אחר
20 שהסריח והכאיש ובטל מאכל אדם - הרי זה פטור; ואם
21 ערב דבר מר בתוך קדרה של בשר בחלב או ביין פלאי
22 הפרס ואכלו - חייב.
23 יב. האוכל מאכל ממאכלות האסורות דרך שחוק או
24 כמתעסק - אף על פי שלא נתפון לגוף האכילה - הואיל
25 ונתנה, חייב כמי שמתפון לעצמה של אכילה; והנהיה הבאה
26 לו לאדם בעל כרחו באסור מכל האסורין - אם נתפון,
27 אסור; ואם לא נתפון, מתיר.
28 יג. האוכל מאכל אסור לתאבון, או מפני הרעב - חייב;
29 ואם היה תועה במדבר ואין לו מה יאכל אלא דבר אסור
30 - הרי זה מתיר, מפני סכנת נפשות.
31 יד. עברה שהריחה מאכל אסור, כגון בשר קדש או בשר
32 חזיר - מאכלין אותה מן המרק. אם נתישבה דעתה,
33 מוטב; ואם לאו, מאכלין אותה פחות פחות מפשעור.
34 ואם לא נתישבה דעתה, מאכלין אותה עד שתתישב
35 דעתה.
36 טו. וכן הכריא שהריח דבר שיש בו חמץ וכיוצא בו
37 מדברים שמערערין את הנפש, דינו כעברה.
38 טז. מי שאחזו בלמוס [רעב חזק] - מאכלין אותו דברים
39 האסורין מיד, עד שיאורו עיניו; ואין מחזירין על דבר
40 המתיר, אלא ממחרת בנמצא. ומאכלין אותו הקל הקל
41 תחלה; אם האירו עיניו, דיו; ואם לאו, מאכלין אותו
42 הקמור.
43 יז. ביצד? היו לפניו טבל ונבלה - מאכלין אותו נבלה
44 תחלה, שהטבל במיתה; ונבלה וספיחי שביעית - מאכלין
45 אותו ספיחי שביעית, שאסורין מדברי סופרים, כמו
46 שיתבאר בהלכות שמיטה ויובל; טבל ושביעית - מאכלין
47 אותו שביעית; טבל ותרומה - אם אי אפשר לתקן הטבל,

טו. ולמה צריך להרים התרומה, ולא ירים ערלה וכלאי
הכרם? שהתרומה, ממון כהנים; לפיכך, כל תרומה שאין
הכהנים מקפידין עליה, כגון תרומת הקליסין [תאנים
גרועות] והחרובין ושעורין שבאדום - אינו צריך להרים.
טז. ולמה כפלו שעור ערלה וכלאי הכרם? מפני שהן
אסורין בהנחה. ולמה סמכו על שעור מאה בתרומות?
שהרי תרומת מצעור אחד ממאה ומקדשת הכל, שנאמר:
"את מקדשו ממנו"; אמרו חכמים: 'דבר שאתה מרים
ממנו - אם חזר לתוכו, מקדשו'.
יז. שאר אסורין שבתורה כלן, כגון בשר שקצים ורמשים
וחלב ודם וכיוצא בהן - שעורן בששים. ביצד? פזית חלב
כליות שנפל לתוך ששים פזית מחלב האליה, הכל מתר;
נפל לפחות מששים, הכל אסור. וכן אם נפל בשעורה
חלב, צריך שיהיה שם כמו ששים שעורה. וכן בשאר
אסורין. וכן שמן של גיד הנשה שנפל לקדרה של בשר -
משערין אותו בששים, ואין שמן הגיד מן המנן; ואף על
פי ששמן גיד הנשה מדבריהם, כמו שבארנו, הואיל וגיד
הנשה ברנה בפני עצמה, החמירו בו כאסורי תורה. והגיד
עצמו - אין משערין בו ואינו אסור, שאין בגידים בנותן
טעם.
יח. אבל כחל [שד הבחמה] שנתבשל עם הבשר -
בששים, וכחל מן המנן; הואיל והכחל מדבריהם, כמו
שבארנו, הקלו בשעורו.
יט. ביצה שנמצא בה אפרוח, שנשלקה עם ביצים
המתרות - אם היתה עם ששים ואחת והיא, הרי הן
מתרות; היתה עם ששים בלבד, נאסרו הכל; מפני שהיא
ברנה בפני עצמה, עשו הכר בה והוסיפו בשעורה.
כ. אבל ביצת עוף טמא שנשלקה עם ביצי עוף טהור, לא
אסרה אותן; ואם טרף אלו עם אלו, או שנתערבה ביצת
עוף טמא או ביצת טרפה עם ביצים אחרות - שעורן
בששים.
כא. ומנין סמכו חכמים על שעור ששים? שהרי המורה
מאיל גזיר, והיא הזרוע, אחד מששים משאר האיל; והיא
מתבשלת עמו ואינה אוסרת אותו, שנאמר: "ולקח הכהן
את הזרוע בשלה מן האיל".
כב. מין במינו ודבר אחר שנתערבו, כגון קדרה שהיה
בה חלב אליה וגריסין, ונפל לתוכה חלב הפליות, ונמחה
הכל ונעשה גוף אחד - רואין את חלב האליה ואת
הגריסין כאלו הם גוף אחד, ומשערין חלב הפליות
בגריסין ובאליה; אם היה אחד מששים - מתר, שהרי אי
אפשר כאן לעמוד על הטעם.
כג. והוא הדין לתרומות שנתערבו לשערן במאה, וכלאי
הכרם או ערלה לשער אותן במאתים.
כד. כשמשערין בכל האסורין - בין בששים, בין במאה,
בין במאתים - משערין במרק ובתבלין ובכל שיש בקדרה
ובמה שבלעה קדרה מאחר שנפל האסור, לפי אומדן
הדעת; שהרי אי אפשר לעמוד על מה שבלעה בצמצום.

א. במאכל המת - מין בשאינו מינו, בנותן טעם; מין במינו
שאי אפשר לעמוד על הטעם, שעורו בששים או במאה או
במאתים; חוץ מין נסך, מפני חמרת עבודה זרה, וחוץ
מטבל, שהרי אפשר לתקנו; ומפני זה, אסורין במינו בכל
שהן, ושלא במינו, בנותן טעם כשאר האסורין.
ז. ביצד? טפת יין נסך שנפל עליה כמה חביות של יין -
הכל אסור, כמו שיתבאר; וכן כוס של יין טבל שנתערב
בחביות - הכל טבל, עד שיפריש תרומה ומעשרות
הראויין לתערכת כמו שיתבאר במקומו.
ח. פרות שביעית - אף על פי שאם נתערבו במינו בכל
שהוא, ושלא במינו בנותן טעם - אינן בכלל אסורי תורה;
שאין אותה התערכת אסורה, אלא חייב לאכל כל התערכת
בקדשת שביעית, כמו שיתבאר במקומו.
ט. חמץ בפסח - אף על פי שהוא מאסורי תורה, אינו
בכללות אלו; לפי שאין התערכת אסורה לעולם, שהרי
לאחר הפסח תהיה כל התערכת מתרת, כמו שבארנו.
לפיכך אוסר בכל שהוא, בין במינו בין שלא במינו.
י. והוא הדין לתבואה חדשה שנתערבה בישנה מלפני
העמר - אוסרת בכל שהוא, שהרי יש לה מתירין, שלאחר
העמר יתר הכל. וכן כל דבר שיש לו מתירין, ואפילו היה
אסור מדבריהם, כגון אסור מקצה ונולד ביום טוב - לא
נתנו בו חכמים שעור, אלא אפילו אחד בכמה אלפים אינו
בטל; שהרי יש דרך שיסיר בה, כגון הקדש ומעשר שני
וכיוצא בהן.
יא. אבל הערלה, וכלאי הכרם, וחלב, ודם, וכיוצא בהן,
וכן תרומות - נתנו חכמים בהן שעור, שאין בהן דרך התר
לכל אדם.
יב. יראה לי, שאפילו דבר שיש לו מתירין, אם נתערב
בשאינו מינו ולא נתן טעם - מתר; לא יהיה זה שיש לו
מתירין חמור מטבל, שהרי אפשר לתקנו; ואף על פי כן
שלא במינו בנותן טעם, כמו שבארנו. ואל תתמה על חמץ
בפסח, שהתורה אסרה "כל מחמצת", לפיכך החמירו בו,
כמו שבארנו.
יג. ואלו הן השעורין שנתנו חכמים: התרומה, ותרומת
מצעור, והחלה, והבפורים - עולין [בטלים] באחד ומאה;
וצריך להרים, ומצטרפין זה עם זה. וכן פרוסה של לחם
הפנים לתוך פרוסות של חלין, עולין באחד ומאה. ביצד?
סאה קמח מאחד מאלו, או סאה מפלן, שנפלה למאה
סאה קמח של חלין, ונתערב הכל - מרים מן הכל סאה
אחת כנגד סאה שנפלה, והשאר מתר לכל אדם; נפלה
לפחות ממאה, נעשה הכל מדמע.
יד. הערלה וכלאי הכרם - עולין באחד ומאתים, ומצטרפין
זה עם זה; ואינו צריך להרים. ביצד? רביעית של יין ערלה
או כלאי הכרם, או שהיתה הרביעית מצטרפת משניהן,
שנפלה לתוך מאתים רביעיות של יין - הכל מתר, ואינו
צריך להרים כלום; נפלה לפחות ממאתים, הכל אסור
בהנחה.

47 והמתרת רזה, שהריח אינו אוסר, ואין אוסר אלא עצמו
48 של אוסר.
49 **לד.** בשר נבלה מליח שנבלל עמו בשר שחוטא - הרי
50 זה נאסר, מפני שתמצית הנבלה נבלעת בגוף בשר
51 השחוטא, ואי אפשר לעמד כאן לא על הטעם ולא על
52 השעור. וכן בשר דג טמא מליח שנבלל עמו דג תפל
53 טהור, נאסר מפני צירו; אבל אם היה המליח טהור
54 והתפל דג טמא - לא נאסר המליח, שהתפל בולע מן
55 המליח. דג טמא שכבשו עם דג טהור - ציר הכל אסור,
56 אלא אם כן היה הטמא אחד ממאמץ מן הטהור.

פרק טז

57 **א.** כל השעורין האלו שנתנו חכמים בדבר האסור
58 שנתערב במינו המת - בשלא היה הדבר האסור מחמץ
59 או מתפל, או דבר חשוב שהוא עומד כמות שהוא ולא
60 נתערב ונדמע בדבר המת; אבל אם היה מחמץ או מתפל
61 או דבר חשוב - אוסר בכל שהוא.
62 **ב.** כיצד? שאור של חטין של תרומה שנפל לתוך עסת
63 חטין של חלין, ויש בו כדי לחמץ - הרי זו העסה כלה
64 מדמע; וכן תבלין של תרומה שנפלו לקדרת חלין, ויש
65 בהן כדי לתבל, והן ממין החלין - הכל מדמע, ואף על
66 פי שהשאור או התבלין אחד מאלה. וכן שאור של כלאי
67 הפנים לתוך העסה, או תבלין של ערלה לתוך הקדרה -
68 הכל אסור בהנאה.
69 **ג.** דבר חשוב שהוא אוסר במינו בכל שהוא - שכבה
70 דברים; ואלו הן: אגוזי פרח, ורמוגי כדן [שמות מקומות], וקלסי אפרוב,
71 ודלעת יונת, וכפרות של בעל הבית.
72 **ד.** כיצד? רמון אחד מרמוגי כדן שהיה ערלה, ונתערב
73 בכמה אלפים רמוגים - הכל אסור בהנאה; וכן חבית
74 סתומה של יין ערלה או פלאי הפנים, שנתערבה בכמה
75 אלפים חביות סתומות - הכל אסורין בהנאה. וכן שאר
76 השכבה דברים.
77 **ה.** וכן חתיכה של נבלה, או של בשר בהמה או חיה או
78 עוף או דג הטמאין, שנתערבה בכמה אלפים חתיכות -
79 הכל אסור עד שיגביה אותה חתיכה, ואחר כך ישער
80 השאר בששים; שאם לא הגביהה, הרי הדבר האסור
81 עומד ולא נשתנה; והחתיכה חשובה אצלו, שהרי מתפכד
82 בה לפני האורחין.
83 **ו.** והוא הדין בחתיכה של בשר בחלב, או של חלין
84 שנשחטו בעזרה, שהרי הן אסורין מדבריהם בהנאה, כמו
85 שיתבאר בהלכות שחיטה - אסורין בכל שנה, עד שיגביה
86 אותן. וכן גיד הנשה שנחבש עם הגידין או עם הכשר -
87 בזמן שמכירו, מגביהו והשאר מת, שאין בגידין בנותן
88 טעם. ואם אינו מכירו, הכל אסור; מפני שהוא בריה בפני
89 עצמו, הרי הוא חשוב ואוסר בכל שהוא.

1 **כה.** אסור לבטל אסורין של תורה, לכתחלה. ואם בטל,
2 הרי זה מתר. ואף על פי כן, קנסו אותו חכמים, ואסרו
3 הכל. ונראה לי, שבין שהוא קנס, אין אסורין תערכת זו
4 אלא על זה העובר שבטל האסור, אבל לאחרים - הכל
5 מתר.
6 **כו.** כיצד? הרי שנפלה סאה של ערלה לתוך מאה סאה,
7 שהרי נאסר הכל - לא יביא מאה סאה אחרת ויצרף, כדי
8 שתעלה באחד ומאתים; ואם עבר ועשה כן, הכל מתר.
9 אבל באסור של דבריהם - מבטלין האסור לכתחלה.
10 **כז.** כיצד? חלב שנפל לקדרה שיש בה בשר עוף, ונתן
11 טעם בקדרה - מרבה עליו בשר עוף אחר, עד שיכבטל
12 הטעם. וכן כל כיוצא בזה.
13 **כח.** כפר בארנו, שאם נתן דבר האסור טעמו בדבר
14 המת, נאסר הכל. במה דברים אמורים? בששהשביחו.
15 אבל אם פגם זה האסור למתן והפסיד טעמו, הרי זה
16 מתר; והוא שיהיה פוגם מתחלה ועד סוף; אבל אם פגם
17 בתחלה, וסופו להשביח, או להשביח בתחלה, אף על פי
18 שסופו לפגם - הרי זה אסור.
19 **כט.** ומי יטעם את התערבת? אם היה המערב תרומות
20 עם החלין, טועם אותן הכהן. אם היה טעם התרומה נכר
21 - הכל מדמע [נתערבות תרומה וחולין]. ובהלכות תרומות
22 יתבאר דין המדמע.
23 **ל.** ואם היה בשר בחלב, או יין נסוף, ויין ערלה וכלאי
24 הפנים שנפלו לדבש, או בשר שקצים ורמשים שנתבטל
25 עם הניק, וכיוצא בהן - טועם אותן הגוי, וסומכין על
26 פיו. אם אמר: 'אין בו טעם', או שאמר: 'יש בו טעם',
27 ומטעם רע הוא והרי פגמו' - הכל מתר; והוא שלא יהיה
28 סופו להשביח, כמו שבארנו. ואם אין שם גוי לטעם -
29 משערין אותו בשעורו, בששים או במאה או במאתים.
30 **לא.** עכבר שנפל לשכר או לחמץ - משערין אותו
31 בששים; שאנו חוששין שמא טעמו בשכר ובחמץ
32 משביח. אבל אם נפל לין או לשמן או לדבש - מתר,
33 ואפלו נתן טעם; מפני שטעמו פוגם - שכל אלו צריכין
34 להיותן מבשמים, וזה מסריחן ומפסיד טעמן.
35 **לב.** גדי שצלה אותו בחלבו, אסור לאכל אפלו מקצה
36 אָזְנו - שהחלב נבלע באבריו, והוא משביחו ונותן בו
37 טעם. לפיכך, אם היה כחוש ולא היה בו חלב כליות, ולא
38 חלב קרב אלא מעט כאחד מששים - קולף ואוכל, עד
39 שמגיע לחלב. וכן רך שצלאה בגיד הנשה שבה - קולף
40 ואוכל עד שהוא מגיע לגיד, ומשליכו. וכן בהמה שצלאה
41 שלמה ולא הסיר ממנה לא חוטין ולא קרומות האסורות
42 - קולף ואוכל, וכיון שיעזב לדבר אסור, חותכו ומשליכו;
43 שאין בגידין בנותן טעם, כדי לשער בהן.
44 **לג.** אין צולין בשר שחוטא עם בשר נבלה או בהמה
45 טמאה בתנור אחד, ואף על פי שאין נוגעין זה בזה; ואם
46 צלאן - הרי זה מתר, ואפלו היתה האסורה שמנה הרבה

46 של חטין, אם היה טעם שניהם טעם חטין, או כדי לחמץ
47 בעסה של שעורים, אם היה טעם שניהם טעם שעורים.
48 טו. שלשה שמות ממין אחד פיצד? כגון כרפס של
49 נהרות וכרפס של אפר וכרפס של גנה - אף על פי שלכל
50 אחד מהן שם בפני עצמו - הואיל והן מין אחד, מצטרפין
51 לתבל.
52 טז. עסה מחמצת שנפל לתוכה שאור של תרומה או
53 שאור של פלאי הפך, וכן קדרה מתבלת שנפלו לתוכה
54 תבלין של תרומה או של ערלה או של פלאי הפך - אם
55 יש בשאור כדי לחמץ אלו היתה העסה מצה, ובתבלין
56 כדי לתבל הקדרה אלו היתה תפלה - הרי הכל אסור;
57 ואם אין בהן כדי לתבל ולחמץ - יעלו בשעורן, תרומה
58 באחד ומאה, וערלה וכלאי הפך באחד ומאתים.
59 יז. התרומה מעלה את הערלה ואת פלאי הפך. פיצד?
60 סאה תרומה שנפלה לתשעה ותשעים חלין, ואחר כך נפל
61 לכל [לכל התערובת], חצי סאה של ערלה או של פלאי
62 הפך - אין כאן אסור ערלה, ולא אסור פלאי הפך;
63 שהרי עלה באחד ומאתים, ואף על פי שמקצת המאתים
64 תרומה.
65 יח. וכן הערלה וכלאי הפך מעלין את התרומה. פיצד?
66 מאה סאה של ערלה או של פלאי הפך שנפלו לעשרים
67 אלה של חלין, נעשת כל התערובת עשרים אלה ומאה;
68 ואחר כך נפל לכל, מאתים סאה וסאה של תרומה - הרי
69 הכל מתר: ותעלה התרומה באחד ומאה, ואף על פי
70 שמקצת המאה המעלין אותה ערלה או פלאי הפך.
71 יט. וכן הערלה מעלה את פלאי הפך, וכלאי הפך את
72 הערלה, וכלאי הפך את פלאי הפך, והערלה את
73 הערלה. פיצד? מאתים סאה של ערלה או של פלאי הפך
74 שנפלו לארבעים אלה חלין, ואחר כך נפל לכל, מאתים
75 סאה וסאה של ערלה או של פלאי הפך - הפל מתר;
76 שפיון שבטל האסור שנפל תחלה, נעשה הכל כחלין
77 המתרין.
78 כ. בגד שצבעו בקלפי ערלה, ישרף; נתערב באחרים,
79 יעלה באחד ומאתים. תבשיל שבשלו בקלפי ערלה, ופת
80 שאפיה בקלפי ערלה או בכלאי הפך - ישרף בתבשיל
81 והפת, שהרי הנחתו נפרת בהן; נתערבו באחרים, יעלו
82 באחד ומאתים.
83 כא. וכן בגד שארג בו מלא הסיט [שישית זרת] שצבעו
84 בערלה, ואין ידוע איזה הוא - יעלה באחד ומאתים.
85 נתערבו סמני ערלה בסמני התר - יעלו באחד ומאתים;
86 מי צבע במי צבע - יבטל ברב.
87 כב. תגור שהסיקו בקלפי ערלה ובכלאי הפך, בין חדש
88 בין ישן - יוצן, ואחר כך יחם אותו בעצי התר; ואם בשל
89 בו קדם שייצן, בין פת בין תבשיל - הרי זה אסור בהנחה;
90 יש שבח עצי אסור בפת או בתבשיל. גרף את כל האש,

1 ז. וכן כל בעלי חיים, חשובין הן ואינן בטלין; לפיכך,
2 שור הנסקל שנתערב באלף שורים, ועגלה צרופה באלף
3 עגלות, או צפור מצרע השחופה באלף צפורים, או פטר
4 חמור באלף חמורים - כלן אסורין בהנחה. אבל שאר
5 הדברים - אף על פי שדרכן למנות, הרי אלו עולין
6 בשעורן.
7 ח. פיצד? אגדה של ירק מכלאי הפך שנתערבה
8 במאתים אגדות, או אתרוג של ערלה שנתערב במאתים
9 אתרוגין - הפל מתר. וכן כל פיוצא בזה.
10 ט. יראה לי, שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן
11 המקומות, כגון אגוזי פרך ורמוני בדרן בארץ ישראל
12 באותן הזמנים - שהוא אסור בכל שהוא, לפי חשיבותו
13 באותו מקום ובאותו זמן; ולא הנכרי אלו, אלא שהן
14 אסורין בכל שהן בכל מקום, והוא הדין לכל פיוצא בהן
15 בשאר מקומות. ודבר ברור הוא שכל אסורין האלו
16 מדבריהם.
17 י. נפל רמון אחד מן התערובת הזאת, לשני רמונים אחרים
18 מרמוני בדרן, ונפל מן השלשה רמון אחד לרמונים אחרים
19 - הרי אלו האחרים מתרין, שהרי הרמון של תערובת
20 הראשונה בטל ברב; ואם נפל מן התערובת הראשונה
21 רמון לאלף, כלן אסורין; לא נאמר בטל ברב, אלא להתיר
22 ספק ספקו - שאם יפל מן התערובת השניה למקום אחר,
23 אינו אסור. וכן כל פיוצא בזה.
24 יא. נתפצעו אגוזים אלו שנאסרו כלן מפני אגוז ערלה
25 שביניהן, או נתפדרו הרמונים, ונתפתחו החביות,
26 ונתחתכו הדלועין, ונתפרסו הפירות אחר שנאסרו - הרי
27 אלו יעלו באחד ומאתים; והוא הדין לחתיכת גבלה
28 שנדוכה בכלל החתיכות ונעשה הכל כמוה, שהיא עולה
29 בששים.
30 יב. ואסור לפצע [לרסק] האגוזים, ולפרד הרמונים,
31 ולפתח החביות אחר שנאסרו, כדי שיעלו באחד ומאתים
32 - שאין מבטלין אסור לכתחלה; ואם עשה כן, קונסין
33 אותו ואסורין עליו כמו שבארנו.
34 יג. שאור של פלאי הפך ושל תרומה שנפלו לתוך
35 העסה, לא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ, ובשניהן
36 כשיצטרפו כדי לחמץ - אותה עסה אסורה לישראל
37 ומתרת לכהנים. וכן תבלין של תרומה ושל פלאי הפך
38 שנפלו לתוך הקדרה, ולא באחד מהם כדי לתבל,
39 ובשניהן כדי לתבל - אותה קדרה אסורה לישראל, שהרי
40 דבר האסור להם תבלה; ומתרת לכהנים.
41 יד. תבלין שהן שנים או שלשה שמות ממין אחד, או
42 שלשה מינין משם אחד - מצטרפין לתבל ולאסור, וכן
43 לחמץ. פיצד? שאור של חטין ושאור של שעורין - הואיל
44 ושם שאור אחד הוא, אינן כמין ושאינו מינו, אלא הרי
45 הן כמין אחד; ומצטרפין לשער בהן כדי לחמץ בעסה

48 כף נפל לתוכו זין נסך - רואין את זין ההתר כאלו אינו,
49 והמים שנפלו משערין בהן עם זין נסך: אם רואין לבטל
50 טעם אותו זין נסך - הרי המים רבין עליו ומבטלין אותו,
51 והרי הכל מתר.

52 **לב.** זין נסך שנפל על הענבים - ידיחן, והן מתרות
53 באכילה; ואם היו מבקעות - בין שהיה זיין ישן, בין
54 שהיה חדש - אם נתן טעם בענבים, הרי אלו אסורות
55 בהנאה; ואם לאו, הרי אלו מתרות באכילה.

56 **לג.** נפל על גבי תאנים - הרי אלו מתרות, מפני שהיין
57 פוגם בטעם התאנים.

58 **לד.** זין נסך שנפל על החטים - הרי אלו אסורות באכילה,
59 ומתרות בהנאה. ולא ימכרם לגוי, שמא יחזר וימכרם
60 לישראל. אלא כיצד עושה? טוחן אותן, ועושה מהן פת,
61 ומוכרה לגויים שלא בפני ישראל, כדי שלא ירחיקו אותה
62 ישראל מן הגוי - שהרי פת גויים אסורה, כמו שיתבאר.
63 ולמה אין בודקין את החטים בנותן טעם? מפני שהן
64 שואבות, והיין נבלע בהן.

65 **לה.** זין נסך שהחמיץ, ונפל לתוך חמץ שכר - אוסר בכל
66 שהוא, מפני שהוא במינו; ששניהן חמץ הן. וזין שנתערב
67 עם החמץ, בין שנפל חמץ לזין בין שנפל זין לחמץ -
68 משרעין אותו בנותן טעם.

יום ש"ק י"ט ניסן ה'תשע"ד

פרק יז

71 **א.** קדרה של חרש שנתבשל בה בשר וכלה או בשר
72 שקצים ורמשים - לא יבשל בה בשר שחוטף באותו היום.
73 ואם בישל בה מין בשר, התבשיל אסור; בישל בה מין
74 אחר, בנותן טעם.

75 **ב.** ולא אסרה תורה אלא קדרה בת יומה בלבד, הואיל
76 ועדין לא נפגם השמן שנבלע בקדרה; ומדברי סופרים,
77 לא יבשל בה לעולם. לפיכך אין לזקחין כלי חרש ישנים
78 מן הגויים שנשתמשו בהן בחמין, כגון קדרות וקערות,
79 לעולם, ואפלו היו שועין באבר; ואם לקח, ובשל בהן
80 מיום שני והלאה - התבשיל מתר.

81 **ג.** הלוקח כלי תשמיש סעודה מן הגויים, מכלי מתכות
82 וכלי זכוכית - דברים שלא נשתמש בהן כל עקר - מטבילין
83 במי מקוה, ואחר כך יהיו מתרין לאכל בהם ולשתות.
84 ודברים שנשתמש בהן על ידי צונן, כגון כוסות וצלוחיות
85 וקיתונות - מדיחין ומטבילין, והן מתרין. ודברים שנשתמש
86 בהם על ידי חמין, כגון יורות וקמקמוסין ומחמי חמין -
87 מגעילין ומטבילין, והן מתרין. ודברים שנשתמש בהן על
88 ידי האור, כגון שפודין ואספלאות - מלבנן באור עד
89 שתנשר קלפתן, ומטבילין והן מתרין.

90 **ד.** כיצד מגעילין? נותן יורה [סיר] קטנה לתוך יורה
91 גדולה, וממלא עליה מים עד שיצופו על הקטנה,
92 ומרתיחה יפה יפה; ואם הייתה יורה גדולה - מקיף על

1 ואחר כך בשל או אפה בחמו של תנור - הרי זה מתר,
2 שהרי צצי אסור הלכו להם.

3 **כג.** קערות וכוסות וקדרות וצלוחיות שבשילן היוצר
4 בקלפי ערלה - הרי אלו אסורין בהנאה, שהרי דבר האסור
5 בהנאה עשה אותן חרש.

6 **כד.** פת שבשלה על גבי גחלים של צצי ערלה, מתרת;
7 כיון שנעשו גחלים - הלך אסורן, אף על פי שהן בוערות.
8 קדרה שבשל אותה בקלפי ערלה או בכלאי הכרם, ובעצי
9 התר - הרי התבשיל אסור, ואף על פי שזה וזה גורם;
10 שבשעה שנתבשלה מחמת צצי אסור, עדין לא באו צצי
11 ההתר; ונמצא מקצת הבשול בעצי התר ומקצתו באסור.
12 **כה.** נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות, וכן צרונה של
13 כלאי הכרם בצרונות - הרי זה לוקט לכתחלה מן הכל;
14 אם הייתה נטיעה במקמים נטיעות, וצרונה במקמים
15 צרונות - הרי כל הנלקט מתר; ואם היו בפחות מזה, הרי
16 כל הנלקט אסור. ולמה התירו לו ללקט לכתחלה, והיה
17 מן הדין שאוסרין לו הכל עד שייטריח ויוציא הנטיעה
18 והצרונה האסורה? שהדבר חזקה, שאין אדם אוסר ברמו
19 בנטיעה אחת, ואלו היה יודעה היה מוציאה.

20 **כו.** המעמיד גבינה בשרף פגי ערלה, או בקבת תקרבת
21 עבודה זרה, או בחמץ זין של גויים - הרי זו אסורה
22 בהנאה; אף על פי שהוא מין בשאינו מינו, ואף על פי
23 שהוא כל שהוא - שהרי הדבר האסור הוא הנכר, והוא
24 שפעה אותה גבינה.

25 **כז.** הערלה וכלאי הכרם, דין הפרות שלהן שישפרו;
26 והמשקין שלהן יקברו, מפני שאי אפשר לשרף המשקין.
27 **כח.** זין שנתנסף לעבודה זרה שנתערב עם היין - הכל
28 אסור בהנאה בכל שהוא, כמו שאמרנו. במה דברים
29 אמורים? בשהורק היין המתר על טפה של זין נסך; אבל
30 אם ערה זין נסך מצלצול [כלי] קטן לתוך הבור של זין -
31 אפלו ערה כל היום בלו, ראשון ראשון בטל. ערה מן
32 התבית - בין שערה מן המתר לאסור, או מן האסור למתר
33 - הכל אסור, מפני שהעמוד היורד מפי התבית גדול.

34 **כט.** נתערב סתם יינם ביין - הרי זה אוסר בכל שהוא,
35 בשתייה; וימכר בלו לגויים, ולוקח דמי היין האסור שבו
36 ומשליכו לים המלח, ויהנה בשאר המעות. וכן אם
37 נתערבה חבית של זין נסך בין התביות - הכל אסורין
38 בשתייה, ומתריין בהנאה; ויוליך דמי אותה חבית לים
39 המלח, כשימכר הכל לגוי. וכן בחבית של סתם יינם.

40 **ל.** מים שנתערבו ביין, או זין במים - בנותן טעם, מפני
41 שהן מין בשאינו מינו. במה דברים אמורים? בשנפול
42 המשקה המתר לתוך המשקה האסור; אבל אם נפל
43 המשקה האסור לתוך המשקה המתר - ראשון ראשון
44 בטל; והוא שיורק מצלצול קטן, שהיה מריק ויורד מעט
45 מעט. והיאך יהיו המים אסורין? כגון שהיו נעבדין, או
46 תקרבת עבודה זרה.

47 **לא.** בור של זין שנפל לתוכו קיתון של מים תחלה, ואחר

נחתום ישראל; ובשרה, מפני שהיא שעת הדחק. אבל פת
בעלי בתים, אין שם מי שמורה בה להקל; שעקר הגזירה
משום חתנות, ואם יאכל פת בעלי בתים, יבוא לסעד
אצלן.
יג. הדליק הגוי את התנור ואפה בו ישראל, או שהדליק
ישראל ואפה גוי, או שהדליק הגוי ואפה הגוי ובא ישראל
ונער האש מעט או בכשו לאש - הואיל ונשתתף במלאכת
הפת, הרי זו מתרת; ואפלו לא זרק אלא עץ לתוך התנור
- התיר כל הפת שבו, שאין הדבר אלא להיות הכר שהפת
שלחן אסורה.
יד. גוי שבשל לנו יין או חלב או דבש או פרישין [סוג
פרי], וכיוצא באלו מכל דבר הנאכל כמות שהוא חי -
הרי אלו מתרין. ולא גזרו אלא על דבר שאינו נאכל כמות
שהוא חי, כגון בשר ודג תפל וביצה וירקות; אם בשלן
הגוי מתחלה ועד סוף, ולא נשתתף ישראל עמו בבשולן
- הרי אלו אסורין, משום בשולי גויים.
טו. במה דברים אמורים? בדבר שהוא עולה על שלחן
מלכים לאכל בו את הפת, כגון בשר וביצים ודגים וכיוצא
בהן; אבל דבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו
את הפת, כגון תורמוסין ששלקו אותן גויים - אף על פי
שאין נאכלין חיין, הרי אלו מתרין. וכן כל כיוצא בהן;
שעקר הגזירה משום חתנות, שלא יזמנו הגוי אצלו
בסעודה, ודבר שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל בו את
הפת, אין אדם מזמן את חברו עליו.
טז. דגים קטנים שמלחן ישראל או גוי, הרי הן כמו
שנתבשרו מקצת בשול; ואם צלן גוי אחר כן, מתרין.
וכל שבשלו ישראל מעט בשולו, בין בתחלה בין בסוף -
מתר; לפיכך, אם הניח הגוי בשר או קדרה על גבי האש
והפך ישראל בבשר והגיס בקדרה, או שהניח ישראל
וגמר הגוי - הרי זה מתר.
יז. דג שמלחו גוי, ופרות שעשעו, עד שהכשירן לאכילה
- הרי אלו מתרין; מליח אינו ברוחם בגזירה זו, והמעשן
אינו כמבשל. וכן קליות של גויים - מתרין, ולא גזרו
עליהן; שאין אדם מזמן חברו על הקליות.
יח. פולין ואפונין ועדשים וכיוצא בהן, ששולקין אותן
הגויים ומוכרין אותן - אסורין משום בשולי גויים, במקום
שעולין על שלחן מלכים משום פרפרת; ומשום געולי
גויים, בכל מקום, שמא יבשלו אותן עם הבשר, או
בקדרה שבשלו בה בשר. וכן הספגנין שקולין אותן
הגויים בשמן, אסורין אף משום געולי גויים.
יט. גוי שבשל ולא נתכונן לבשול, הרי זה מתר. כיצד?
גוי שהצית אור באגם כדי להעביר החציר, ונתבשרו בו
חגבים - הרי אלו מתרין. ואפלו במקום שהן עולין על
שלחן מלכים משום פרפרת; וכן אם תוך הראש להעביר
השער - מתר לאכל מן הדלדולין ומן ראשי אוננים שנצלו
בשעת חריכה.
כ. תמרים ששלקו אותן גויים - אם היו מתוקין מתחלתן,

שפתה בצק או טיט, וממלאה מים עד שיצופו המים על
שפתה, ומרתיח. וכלן שנשתמש בהן עד שלא הרתיח, או
עד שלא הדיח, ועד שלא הלבין, ועד שלא הטביל - מתר;
שכל השמן שבהן נותן טעם לפגם הוא, כמו שבארנו.
ה. טבילה זו שמטבילין כלי הסעודה הנלקחין מן הגויים,
ואחר כך יתרו לאכילה ושתיה - אינן לענין טמאה וטהרה,
אלא מדברי סופרים. ורמז לה - "כל דבר אשר יבא באש
תעבירו באש וטהרו"; ומפי השמועה למדו, שאינו מדבר
אלא בטהרתן מידי געולי גויים, לא מידי טמאה; שאין
לה טמאה שאינה עולה אלא על ידי האש; וכל הטמאים,
בטבילה עולין מטמאתן; וטמאת מת, בהנזה וטבילה.
ואין שם אש כלל אלא לענין געולי גויים. וכיון שכתוב
"וטהרו", אמרו חכמים: 'הוסף לו טהרה אחר עבירתו באש
להתירו מגעולי גויים'.
ו. לא חייבו בטבילה זו, אלא כלי מתכות של סעודה
הנלקחין מן הגויים; אבל השואל מן הגויים, או שמשכן
הגוי אצלו כלי מתכות - מדיח או מרתיח או מלבן, ואינו
צריך להטביל. וכן אם לקח כלי עץ או כלי אבנים - מדיח
או מרתיח, ואינו צריך להטביל. וכן כלי חרש החדשים,
אינו צריך להטביל; אבל השועים באבר, הרי הן ככלי
מתכות וצריכין טבילה.
ז. הלוקח סכין מן הגויים - מלבנה באור [באש], או
משחיתה ברחים שלה. ואם היתה סכין יפה שאין בה
פגיונות - די לו אם נעצה בקרקע קשה עשרה פעמים,
ואוכל בה צנן [דבר חריף]; ואם היו בה פגיונות, או
שהיתה יפה ורצה לאכל בה חמין או לשחט בה - מלבנה
או משחיתה בלה. שחט בה קדם שיטהרנה, מדיח מקום
השחיטה; ואם קלף, הרי זה משבח.
ח. סכין ששחט בה טרפה - לא ישחט בה עד שידחה,
אפלו בצונן; או מקנחה בכליות של בגדים.
ט. ויש שם דברים אחרים, אסרו אותן חכמים; ואף על
פי שאין לאסורן עקר מן התורה, גזרו עליהן כדי להתרחק
מן הגויים - עד שלא יתעברו בהם ישראל, ויבואו לידי
חתנות; ואלו הן: אסרו לשחות עממן, ואפלו במקום
שאינו לחש לזין נסד; ואסרו לאכל פתן או בשוליהן,
ואפלו במקום שאין לחש לגעוליהן.
י. כיצד? לא ישתה אדם במסבה של גויים, ואף על פי
שהוא יין מבשל שאינו נאסר, או שהיה השותה מבלי
לבדו; ואם היה רב המסבה ישראל, מתר. ואין שותין
שכר שלהן שעושין מן התמרים והתאנים וכיוצא בהן;
ואינו אסור אלא במקום מכירתו, אבל אם הביא השכר
לבייתו ושתהו שם, מתר; שעקר הגזירה, שמא יסעד אצלן.
יא. יין תפוחים ויין רמונים וכיוצא בהן, מתר לשותותן
בכל מקום; דבר שאינו מצוי - לא גזרו עליו. יין צמוקים,
הרי הוא כיוין ומתנסף.
יב. אף על פי שאסרו פת גויים, יש מקומות שמקלין
בדבר ולקחין פת מן הנחתום הגוי, במקום שאין שם

מתוך מהדורת חזק

נפשו, יתר על תלאים רעים שביא על עצמו, ויתחייב
בנפשו. אלא ראוי לו להרגיל עצמו בעתים מזמנים, כדי
שלא יתרחק בפני בני אדם, ולא ישקץ נפשו.
לב. וכל הנזהר בדברים אלו - מביא קדשה וטהרה יתרה
לנפשו, וממרק נפשו לשם הקדוש ברוך הוא, שנאמר:
"והתקדשתם והייתם קדשים, כי קדוש אני".

ברוך רחמנא דסיען

הלכות שחיטה

יש בכללן חמש מצוות - שלש מצוות עשה, ושתיים
מצוות לא תעשה; ונה הוא פרטן: (א) לשחט ואחר כך
יאכל; (ב) שלא לשחט אותו ואת בנו ביום אחד;
(ג) לכסות דם חיה ועוף; (ד) שלא לקח האם על
הבנים; (ה) לשלח האם, אם לקחה על הבנים. ובאור
מצוות אלו בפרקים אלו.

פרק א

א. מצות עשה שישחט מי שרצה לאכל בשר בהמה חיה
ועוף, ואחר כך יאכל, שנאמר: "וַיִּבְחַת מִבְּקָרָךְ וּמִצֹּאֲנֶךָ",
ונאמר בבכור בעל מום: "אִךְ כֹּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת הַצִּי אֶת
הָאֵיל, בֶּן תֹּאכְלֶנּוּ" - הא למדת, שחיה כבהמה לענין
שחיטה; ובעוף הוא אומר: "אֲשֶׁר יִצוּר צִיד חִיה או עוף
אֲשֶׁר יֵאָכֵל - וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ", מלמד ששפיכת דם העוף
כשפיכת דם החיה.

ב. והלכות שחיטה בכללן, אחת היא. לפיכך, השוחט
בהמה או חיה או עוף מברך תחלה: 'אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ
בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַשְּׁחִיטָה'; ואם לא ברך, בין בשוגג
בין במזיד - הבשר מתר. ואסור לאכל מן השחוטה, כל
זמן שהיא מפרקסת. והאוכל ממנה קדם שחצא נפשה -
עובר בלא תעשה, והרי הוא בכלל "לא תאכלו על הדם";
ואינו לוקה. ומתחלה ממנה אחר שחיטה קדם שחצא
נפשה, ומולחו קפה וידיחו קפה קפה, ומניחו עד
שמתות; ואחר כך יאכלנו.

ג. דגים וחסידים - אינן צריכין שחיטה, אלא אספתן היא
המפתת אותן; הרי הוא אומר: "הִצֵּאת וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם,
וּמִצֵּאת לָהֶם; אִם אֵת כָּל דָּגֵי הַיָּם יֵאָסֵף לָהֶם, וּמִצֵּאת לָהֶם"
- אספת דגים כשחיתת בקר וצאן; ובחסידים נאמר: "אִסַּף
הַחֲסִיל", באספה לבדה. לפיכך אם מתו מאליהן בתוך
המים, מתרין; ומתן לאכלן חיים.

ד. וביחה זו האמורה בתורה סתם - צריך לפרש אותה,
ולידע באיזה מקום מן הבהמה שוחטין, וכמה הוא שעור
השחיטה, וביאזה דבר שוחטין, ומתי שוחטין, והיכן
שוחטין, וכיצד שוחטין, ומה הם הדברים המפסדין את
השחיטה, ומי הוא השוחט. ועל כל הדרכים האלו, צונו
בתורה ואמר: "וַיִּבְחַת מִבְּקָרָךְ וּמִצֹּאֲנֶךָ כֹּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ -
ואכלת בשעריך", שכל הדברים האלו על פה צוה בהן,

1 הרי אלו מתרין; ואם היו מרין ומתקן הבשול, הרי אלו
2 אסורין; היו בינוניים, הרי אלו אסורין.

3 **כא.** קלי של עדשים שלשו בין במים בין בחמץ, הרי זה
4 אסור; אבל קלי של חטים ושעורים שלשין אותן במים,
5 הרי זה מתר.

6 **כב.** שמן של גויים, מתר; ומי שאוסרו - הרי זה עומד
7 בחטא גדול, מפני שהמרה על פי בית דין שהתירוהו;
8 ואפלו נתבשל השמן, הרי זה מתר; ואינו נאסר לא מפני
9 בשולי גויים, מפני שנאכל כמות שהוא חי, ולא מפני
10 געולי גויים, מפני שהבשר פוגם את השמן ומסריחו.

11 **כג.** וכן דבש של גויים שנתבשל, ועשו ממנו מיני מתיקה
12 - מתר מטעם זה.

13 **כד.** פספסן [פסולת תמרים] של גויים שהוחמו חמין, בין
14 ביונה גדולה בין ביונה קטנה - מתר, מפני שנותן טעם
15 לפגם הוא. וכן כבשין שאין דרךן לתת חמץ או יין,
16 או זיתים הפבושין, וחסידים הפבושין שבאין מן האוצר -
17 מתרין. אבל חסידים וכבשים שמולפין עליהן יין, אסורין;
18 וכן אם היו מולפין עליהן חמץ, ואפלו חמץ שכר -
19 אסורין.

20 **כה.** ומפני מה אסרו חמץ שכר של גויים? מפני
21 שמשליכין לתוכו שמרי יין; לפיכך הנלקח מן האוצר,
22 מתר.

23 **כו.** המוריס [שמן דג] - במקום שדרךן לתת לתוכו יין,
24 אסור; ואם היה היין יקר מן המוריס, מתר. וכן מורין
25 בכל דבר שחוששין לו שמא ערכו בו הגויים דבר אסור
26 - שאין אדם מערב היקר בזול, שהרי מפסיד; אבל מערב
27 הזול ביקר, כדי להשתפר.

28 **כז.** קטן שאכל אחד ממאכלות אסורות, או שעשה
29 מלאכה בשבת - אין בית דין מצוין עליו להפרישו, לפי
30 שאינו בן דעת. במה דברים אמורים? בשעשה מעצמו;
31 אבל להאכילו בידים - אסור, ואפלו דברים שאסורין
32 מדברי סופרים. וכן אסור להרגילו בחלול שבת ומזבח,
33 ואפלו בדברים שהן משום שבות.

34 **כח.** אף על פי שאין בית דין מצוין להפריש את הקטן,
35 מצוה על אביו לגער בו ולהפרישו - כדי לחנכו בקדשה
36 ופרישה, שנאמר: "חנך לנער על פי דרכו" וגו'.

37 **כט.** ואסרו חכמים מאכלות ומשקין שנגפשו רב בני אדם
38 קהה מהן, כגון מאכלות ומשקין שנתערב בהן קיא או
39 צואה ולחה סרוחה וכיוצא בהן; וכן אסרו לאכל ולשתות
40 בכלים הצואים שנגפשו של אדם מתאוננת מהן, כגון קלי
41 בית הפסא וכלי זכוית של ספרין [מקווי דם] שגורעין
42 בהן את הדם וכיוצא בהן;

43 **ל.** וכן אסרו לאכל בידים מזומות, ועל גבי כלים
44 מלכלכין; שכל דברים אלו, בכלל "אל תשקצו את
45 נפשתיכם". והאוכל מאכלות אלו, מכין אותו מפת מרדות.
46 **לא.** וכן אסור לאדם שישקה את נקביו כלל, בין גדולים
47 בין קטנים; וכל המשקה נקביו - הרי זה בכלל משקין

45 בחדו של דבר ששוחטין בו, ואפלו היה התלם קטן ביותר
46 - שחיטתו פסולה.
47 טו. היה התלם מרוח אחת, לא ישחט בה; ואם שחט
48 דרך הרוח שאין הפגימה נכרת בה, שחיטתו כשרה.
49 טז. כיצד? ספין שתבדק בהולכה, ולא תרגיש שיש בה
50 פגם, וכשתחזיר אותה בתבאה, תרגיש שיש בה פגם -
51 אם שחט בה דרך הולכה ולא הביא, שחיטתו כשרה; ואם
52 הביא, שחיטתו פסולה.
53 יז. ספין שהיא עולה ויורדת בנחש, ואין בה פגם -
54 שוחטין בה לכתחלה. וספין שפיה חלק, ואינה חדה -
55 הואיל ואין בה פגם, שוחטין בה; ואף על פי שהולך
56 והביא בה כל היום עד ששחטה - שחיטתו כשרה.
57 יח. וספין חדה שהשחנה, ודרי אינה חלקה אלא מגצה
58 כמגע ראש השבלת שהוא מסתבך באצבע - הואיל ואין
59 בה פגם, שוחטין בה.
60 יט. התולש קנה, או שן, או שקצץ צר, או צפרן, ודרי
61 הן חדין ואין בהן פגם - שוחטין בהן. ואם נעצן בקרקע,
62 לא ישחט בהן כשהן נעוצין; ואם שחט, שחיטתו כשרה.
63 כ. שחט בהן כשהן מחברין מתחלת בריתן, קדם שיעקר
64 אותן - שחיטתו פסולה, ואף על פי שאין בהן פגם.
65 כא. לקח לחי בהמה שיש בו שנים חדין, ושחט בהן -
66 שחיטתו פסולה, מפני שהן כמגל; אבל בשן אחת
67 הקבוצה בלחי - שוחט בה לכתחלה, ואף על פי שהיא
68 קבוצה בו.
69 כב. לבן הספין באור, ושחט בה - שחיטתו כשרה. ספין
70 שצדה אחד מגל, וצדה השני יפה - לא ישחט בצד היפה
71 לכתחלה; גורה, שמא ישחט בצד האחר. ואם שחט -
72 הואיל ובצד היפה שחט, שחיטתו כשרה.
73 כג. השוחט צריך שיבדק הספין בחדה, ומצד זה ומצד
74 זה, וכיצד בודקה? מוליכה ומביאה על בשר אצבעו,
75 ומוליכה ומביאה על צפרנו, משלש רוחותיה, שהם פיה
76 ושני צדין - כדי שלא יהיה בה פגם כלל; ואחר כך
77 ישחט בה.
78 כד. וצריך לבדק בן אחר השחיטה - שאם מצא בה פגם
79 אחר השחיטה, הרי זו ספק נבלה; שמא בעור נפגמה,
80 וכששחט הסימנין בספין פגומה שחט. לפיכך, השוחט
81 בהמות רבות או עופות רבים, צריך לבדק בין כל אחת
82 ואחת; שאם לא בדק, ובדק באחרונה ונמצאת הספין
83 פגומה - הכל ספק נבלות, ואפלו הראשונה.
84 כה. בדק הספין ושחט בה, ולא בדקה אחר שחיטה,
85 ושבר בה עצם או עץ וכיוצא בהן, ואחר כך בדקה ומצאה
86 פגומה - שחיטתו כשרה, שחוקת הספין שנפגמה בדבר
87 קשה ששבר בה; וכן אם פשע בה ולא בדקה, או שאבדה
88 הספין עד שלא יבדק - שחיטתו כשרה.

1 כשאר תורה שבעל פה, שהיא הנקראת 'מצוה', כמו
2 שבאנו בתחלת חבור זה.
3 ה. מקום השחיטה מן החי - הוא הצואר, וכל הצואר
4 כשר לשחיטה. כיצד? בושט - מתחלת המקום
5 שכשחוטכין אותו מתקבץ, עד מקום שישעיר ונתחיל
6 להיות פוצץ פוצץ [מחוספס] ככרש - זה הוא מקום
7 השחיטה בושט.
8 ו. שחט למעלה ממקום זה, וזה הוא הנקרא 'תרבץ
9 הושט', או למטה ממקום זה, והוא מתחלת בני מעים -
10 שחיטתו פסולה. ושעור תרבץ הושט שאינו ראוי
11 לשחיטה למעלה - בבקמה וחייה, כדי שיאחו בשתי
12 אצבעותיו; ובעוף, הכל לפי גדלו וקטנו.
13 ז. ואיזה הוא מקום שחיטה בקנה? משפוי כובע ולמטה,
14 עד ראש כנף הראה שתמשוף בבקמה צוארה לרעות -
15 זה הוא מקום השחיטה בקנה. וכל שפגגה המקום הזה
16 מבחוץ, נקרא 'צואר'.
17 ח. אגסה הבקמה עצמה ומשכה צוארה הרבה, או שאגס
18 השוחט את הסימנין ומשכן למעלה, ושחט במקום
19 שחיטה בצואר, ונמצאת השחיטה בקנה או בושט שלא
20 במקום שחיטה - הרי זו ספק נבלה.
21 ט. וצריך השוחט שישחט באמצע הצואר; ואם שחט מן
22 הצדדין, שחיטתו כשרה. וכמה הוא שעור השחיטה? שני
23 הסימנין שהן הקנה והושט - השחיטה המעלה שיתחכו
24 שניהן בין בבקמה בין בעוף, ולזה יתבונן השוחט; ואם
25 שחט רב אחד מהן בעוף, ורב השנים בבקמה ובחיה -
26 שחיטתו כשרה.
27 י. שחט האחד פלו ודרי השני, בבקמה - שחיטתו
28 פסולה. רבו של זה ורבו של זה - אף על פי שלא שחט
29 מכל אחד מהן אלא יתר על חציו כחוט השערה, הרי זו
30 כשרה; פיון ששחט יתר על חציו במשהו, רבו הוא.
31 יא. שחט חציו של זה וחציו של זה - אפלו בעוף,
32 שחיטתו פסולה. קנה שהיה חציו פסוק [פגום], ושחט על
33 מקום החתוף מעט והשלימו לרב - בין שהתחיל לשחט
34 במקום השלם ופגע בחתוף, בין שהכניס את הספין בחתוף
35 והשלימו לרב - שחיטתו כשרה.
36 יב. כל השוחט, צריך לבדק הסימנין לאחר השחיטה;
37 ואם לא בדק, ונתחף הראש קדם שיבדק - הרי זו נבלה,
38 ואפלו היה השוחט נריז ומיהר;
39 יג. שכל בהמה בחייה אסורה, עד שיודע בודאי
40 שנשחטה שחיטה כשרה.
41 יד. ובאיזה דבר שוחטין? בכל, בין בספין של מתכת, בין
42 בצר [אבן מחודדת], בין בנכוכית, בין בקרומית [צדן] של
43 קנה האגס, וכיוצא בהן מדברים החותכין; והוא, שיהיה
44 פיה חד ולא יהיה בה פגם; אבל אם היה כמו תלם [שקע]

הוא. ומתיר לשחט על דפן הספינה, והדם שותת על הדפן
 ויורד למים; ומתיר לשחט על גבי הפלים.
 ז. כיצד שוחטין? מותר הצנאר, ומוליך הספין ומביאה
 עד ששוחט; בין שהיתה בהמה רבוצה בין שהיתה
 עומדת, ואחז בערפה והספין בידו מלמטה ושחט - הרי
 זו כשרה.
 ח. נעץ את הספין בכתל והעביר הצנאר עליה עד
 שנשחט, שחיטתו כשרה - והוא שיהיה צנאר בהמה
 למטה, וספין למעלה; שאם היה צנאר בהמה למעלה מן
 הספין הנעוצה - שמא תרד בהמה בכבד גופה, ותחתך
 בלא הולכה והכאה, ואין זו שחיטה, כמו שיתבאר.
 לפיכך, אם היה עוף - בין שהיה צנארו למעלה מן הספין
 הנעוצה, או למטה ממנה, שחיטתו כשרה.
 ט. השוחט והוליד את הספין ולא הביאה, או הביאה ולא
 הולכה, ושחטה - שחיטתו כשרה; הוליד והביא עד
 שחתך הראש והתירו - שחיטתו כשרה. הוליד ולא הביא,
 או הביא ולא הוליד, והתיר את הראש בהולכה בלבד, או
 בהכאה בלבד - אם יש בספין כמלא שני צנארים מצארי
 הנשחט, שחיטתו כשרה; ואם לאו, שחיטתו פסולה. שחט
 שני ראשים כאחד, שחיטתו כשרה.
 י. שנים שאחזו בספין, אפלו אחד מצד זה ושני מצד אחר
 כנגדו, ושחטו - שחיטתן כשרה. וכן שנים שאחזו שני
 ספינים, ושחטו כאחד בשני מקומות בצנאר - שחיטתן
 כשרה; ואפלו שחט זה הנשחט בלבד או רבו, והשני שחט
 במקום אחר הקנה או רבו - הרי שחיטה זו כשרה, ואף
 על פי שאין השחיטה כלה במקום אחד. וכן שחיטה
 העשויה בקולמוס, ושחיטה העשויה במסרק - כשרה.
 יא. אין שחיטת החלין צריכה פונה; אלא אפלו שחט
 כמתעסק, או דרך שחוק, או שזרק ספין לנעצה בכתל
 ושחטה בהליכתה - הואיל והשחיטה כראוי במקומה
 ושעורה, הרי זו כשרה.
 יב. לפיכך, חרש או שוטה או קטן, או שכור שנתבלבלה
 דעתו, ומי שאחזתו רוח רעה, ששחטו ואחרים רואין אותו
 שהשחיטה כתקנה - הרי זו כשרה. אבל ספין שנפלה
 ושחטה - אף על פי ששחטה בדרך, הרי זו פסולה,
 שנאמר: "וזהבחת" - עד שיהיה הזבח אדם, ואף על פי
 שאינו מתכוון לשחיטה.
 יג. גלגל של אבן או של עץ שהיתה הספין קבוצה בו,
 וסבב אדם את הגלגל, ושם צנאר העוף או בהמה כנגדו
 עד שנשחט בסביבת הגלגל - הרי זו כשרה. ואם המים
 הן המסבבין את הגלגל, ושם הצנאר כנגדו בשעה שסבב
 ונשחט - הרי זו פסולה; ואם פטר (שיחור) אדם את המים
 עד שבאו וסבבו את הגלגל, ושחט בסביבתו - הרי זו
 כשרה, שהרי מכל אדם בא. במה דברים אמורים?
 בסביבה ראשונה שהיא מכל בן אדם; אבל מסביבה שניה
 ולאחריה, אינה מכל האדם אלא מכל המים בהליכתן.
 יד. השוחט לשם הרים, לשם גבעות, לשם ימים, לשם

כו. כל טבח שלא בדרך הספין שלו ששוחט בה לפני
 חכם, ושחט בה לעצמו - בודקין אותה: אם נמצאת יפה
 וברוקה - מנדין אותו, לפי שסומך על עצמו פעם אחרת,
 ותהיה פגומה, וישחט בה; ואם נמצאת פגומה - מעבירין
 אותו, ומכריזין על כל בשר ששחט שהוא טרפה.
 כז. במה הוא ארץ הספין ששוחט בה? כל שהוא; והוא
 שלא יהיה דבר דק שנוקב ואינו שוחט, כמו ראש האזמל
 הקטן וכיוצא בו.
 כח. ומתי שוחטין? בכל זמן, בין ביום בין בלילה; והוא
 שתהיה אבוקה עמו, כדי שיראה מה יעשה; ואם שחט
 באפלה, שחיטתו כשרה.
 כט. השוחט ביום הכפורים או בשבת בשוגג - אף על
 פי שאלו היה מזיד, היה מתחייב בנפשו או מתחייב מלקות
 על יום הכפורים - שחיטתו כשרה.

פרק ב

א. בכל מקום מותר לשחט, חוץ מן העזרה; שאין שוחטין
 בעזרה אלא קדשי מזבח בלבד; אבל החלין - אסור
 לשחטן בעזרה, בין בהמה בין חיה בין עוף. וכן הוא
 אומר בבשר תאווה: "כי ירחק ממך המקום אשר יבחר
 ה'" - הא למדת, שאין שוחטין בשר תאווה, אלא חוץ
 למקום אשר בחר ה';
 ב. וזה שנשחט חוץ למקום, הוא שמתיר לאכלו בכל
 השערים. אבל השוחט חלין בעזרה - אותו הבשר טהור,
 ואסור בהנאה כבשר בחלב וכיוצא בו; וקוברין אותו,
 ואפרו אסור; אפלו שחט לרפואה, או לאכילת גוים, או
 להאכיל לכלבים. אבל הנוחר בעזרה, והמעקר, וגוי
 ששחט, והשוחט ונמצאת טרפה, והשוחט בהמה חיה
 ועוף הטמאין בעזרה - הרי אלו פלן מתרין בהנאה.
 ג. ולא בהמה וחייה בלבד, אלא כל החלין - אסור
 להכניסן לעזרה, אפלו בשר שחוטא או פרות ופת וכיוצא
 בהן; אם עבר והכניסן, מתרין באכילה כשהיו. ודברים
 אלו פלן, דברי קבלה הן. וכל השוחט חלין בעזרה, או
 האוכל פזית מבשר חלין שנשחטו בעזרה - מפין אותו
 מכת מרדות.
 ד. האומר: 'בהמה זו שלמים, וולדה חלין' - אם נשחטה
 בעזרה, ולדה מותר באכילה, לפי שאינו יכול לשחט אותה
 ברחוק מקום.
 ה. אין שוחטין לתוף ימים ונהרות, שמא יאמרו: 'עובד
 מים הוא זה, ונראה כמקריב למים'; ולא ישחט לכלי מלא
 מים, שמא יאמרו: 'לצורה שתרצה בתוף המים שחט'.
 ולא ישחט לא לתוף הפלים, ולא לתוף הגמה - שכן דרך
 עובדי עבודה זרה. ואם שחט, שחיטתו כשרה.
 ו. שוחטין לכלי מלא מים עכוורין, שאין הצורה נראית
 בהן. וכן שוחט חוץ לגמה, והדם יורד לגמה; ובשוק לא
 יעשה בן, שמא יחקה את המינים; ואם שחט לגמה בשוק
 - אסור לאכל משחיטתו עד שיבדקו אחריו, שמא מין

יט. הִיָּה מַחֲבִיב חֲטָאָה, וְשָׁחַט וְאָמַר: 'לְחֲטָאָה' - שְׁחִיטָתוֹ
פְּסוּלָה; הִיָּה לוֹ קָרְבָּן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְשָׁחַט וְאָמַר: 'לִשְׁם
תְּמוּרַת זִבְחִי' - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה, שֶׁהָרִי מֵמִיר בּוֹ.
כ. הָאִשָּׁה שֶׁשָּׁחֲטָה לִשְׁם עוֹלַת יוֹלֶדֶת, וְאָמְרָה: 'זֶה
לְעוֹלָתִי' - שְׁחִיטָתָה כְּשֶׁרָה; שָׂאִין עוֹלַת יוֹלֶדֶת בָּאָה בְּגֵדָה
וּנְדָבָה, וְהָרִי אֵינָה יוֹלֶדֶת שְׁנִתְחַיְבָה בְּעוֹלָה; וְאִין חוֹשֵׁשִׁין
לָהּ שֶׁמָּא הִפִּילָה, שֶׁכָּל הַמַּפְלָת קוֹל יֵשׁ לָהּ. אָבֵל הַשּׁוֹחֵט
לִשְׁם עוֹלַת נֶזֶר - אֵף עַל פִּי שְׂאִינוֹ נֶזֶר - שְׁחִיטָתוֹ פְּסוּלָה,
שֶׁעָקַר הַנְּזִירוֹת נֶזֶר מִן הַנְּדָרִים.
כא. שְׁנַיִם אוֹחֲזִין בִּפְסִין וְשׁוֹחֲטִין, אֶחָד נִתְפָּן לִשְׁם דָּבָר
שֶׁהִשּׁוּחֵט לוֹ שְׁחִיטָתוֹ אֲסוּרָה, וְהַשֵּׁנִי לֹא הֵיחָה לוֹ כְּוָנָה
כָּלֵל, וְאִפְּלוּ נִתְפָּן לִשְׁם דָּבָר הַמֵּתַר לְהִתְפָּן לוֹ - הָרִי זֶה
פְּסוּלָה; וְכֵן אִם שָׁחַט זֶה אַחֵר זֶה, וְהִתְפָּן הָאֶחָד מִהֵן
לִשְׁם דָּבָר הַפְּסוּל - פְּסוּל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִיָּה
לוֹ בָּהּ שְׁתַּפּוּת; אָבֵל אִם אֵין לוֹ בָּהּ שְׁתַּפּוּת - אֵינָה
אֲסוּרָה, שָׂאִין אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל אוֹסֵר דָּבָר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ, שָׂאִין
כְּוָנָתוֹ אֲלֹא לְצַעֲרוֹ.
כב. יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁחַט לְנֹכְרִי - אֵף עַל פִּי שֶׁהִנְכְּרִי מִתְּפָּן
לְכָל מָה שֶׁיִּרְצֶה, שְׁחִיטָתוֹ כְּשֶׁרָה; שָׂאִין חוֹשֵׁשִׁין אֲלֹא
לְמַחְשַׁבֶּת הַזִּבְחָה, לֹא לְמַחְשַׁבֶּת בַּעַל הַבְּהֵמָה. לְפִיכָךְ, נֹכְרִי
שֶׁשָּׁחַט לְיִשְׂרָאֵל, אִפְּלוּ הִיָּה קֶטֶן - שְׁחִיטָתוֹ נִבְלָה, כְּמוֹ
שֶׁיִּתְבָּאֵר.

נהרות, לשם מדברות - אף על פי שלא נתפן לעבדן אלא
לרפואה וכיוצא בה מדברי הבאי שאומרים הגוים, הרי
שחיטתו פסולה; אבל אם שחט לשם מזל הים, או מזל
ההר, או לכוכבים ולמזלות וכיוצא בהן - הרי זו אסורה
בהנניה, ככל תקרכת עבודה זרה.
טו. השוחט את הבהמה לזרק דמה לעבודה זרה, או
להקטיר חלבה לעבודה זרה - הרי זו אסורה; שלומדין
מחשבה בחוץ בחלין, ממחשבת הקדשים בפנים,
שמחשבה כזו פוסלת בהן, כמו שיתבאר בהלכות פסולי
המקדשין.
טז. שחטה ואחר כך חשב לזרק דמה לעבודה זרה, או
להקטיר חלבה לעבודה זרה - הרי זו אסורה מספק, שמא
סופו הוכיח על תחלתו ובמחשבה כזו שחט.
יז. השוחט לשם קדשים שמתנדבין ונודרין כמותן -
שחיטתו פסולה, שזה כשוחט קדשים בחוץ; שחט לשם
קדשים שאינן באין בגדר ונדבה, שחיטתו כשרה.
יח. כיצד? השוחט לשם עולה, לשם שלמים, לשם תודה,
לשם פסח - שחיטתו פסולה; הואיל והפסח מפרש אותו
בכל השנה בכל עת שירצה, הרי הוא דומה לדבר הנדר
והנדב. שחט לשם חטאת, לשם אשם ודאי, לשם אשם
תלוי, לשם בכור, לשם מצור, לשם תמורה - שחיטתו
כשרה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ג ניסן ה'תשע"ד

שאינו נכר - אין גובין הנזק מנכסיו; שלא קנסו חכמים
אלא זה שעבר והזיק, אבל היורש שלא עשה כלום, לא
קנסו אותו. וכן המזיק הנזק שאינו נכר בשגגה או באנס -
פטור, שלא קנסו אלא המתפן להזיק מדעתו.
ד. הכהנים שפגלו [לסוף] את הנזב - במזיד, חייבין
לשלם; בשוגג, פטורין. וכן העושה מלאכה בפרת חטאת
ובמי חטאת ["חטאת" - פרה אדומה] - במזיד, חייב
לשלם; בשוגג, פטור.
ה. הכהנים פרה למרבק [מקום הדיש] כדי שתינק וידוש,
והסית דעתו ממי חטאת - פטור מדיני אדם, וחייב בדיני
שמים.
ו. המנסף יין חבירו לעבודה זרה - לא נאסר היין; שאין
אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו. ואם היה לו בו
שתפות, או שהיה משמד שהרי הוא כגוי, או שהתרו בו
וקבל להתראה, שהרי הוא [נעשה כעת] משמד - הרי זה
אוסר את היין, וחייב לשלם. והיאך יתחייב זה לשלם, והרי
הוא מתחייב בנפשו? מפני שמעת שהגביהו נתחייב לשלם,
ואינו מתחייב בנפשו עד שינסף.

יום ראשון י"ג ניסן ה'תשע"ד

הלכות חובל ומזיק

פרק ז

א. המזיק ממון חברו הנזק שאינו נכר - הואיל ולא
נשתנה הדבר ולא נפסדה צורתו - הרי זה פטור מן
התשלומין, דין תורה; אבל מדברי סופרים אמרו, הואיל
והפחית דמיהן, הרי זה חייב, ומשלם מה שהפחית
מדמיהן.
ב. כיצד? הרי שטמא אכלין טהורים של חברו, או שדמע
[עירב תרומה בחולין] פרוטיו, או ערב לו טפת יין נסף
בתוך יינו שהרי אסר עליו הכל, וכן כל כיוצא בזה -
שמין מה שהפסיד, ומשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו,
בדרך כל המזיקין.
ג. ודבר זה, קנס הוא שקנסו אותו חכמים, כדי שלא יהיה
כל אחד ואחד מן המשחיתין הולך ומטמא טהרותיו של
חברו, ואומר: 'פטור אני'. לפיכך, אם מת זה שהזיק הנזק

48 שלא מדעת השוחט - חייב לתן לו כמו שיראו הדינים.
 49 ויש מי שהורה שהוא נותן קנס קצוב, והוא עשרה
 50 זהובים; וכן הורי הגאונים, שכל המונע הפעלים מלעשות
 51 מצות עשה שהן ראויין לעשותה, וקדם אחר ועשה -
 52 משלם לפעלים עשרה זהובים.

53 טו. שמיין למזיק בידו [בעצמו], כדרך ששמיין לו אם
 54 הזיק ממונו. כיצד? הרי שהרג בהמת חבירו, או שבר כליו
 55 - שמיין כמה היתה הבהמה שזה וכמה הנבלה שזה, וכמה
 56 היה הפלי שזה והוא שלם וכמה שזה עתה; ומשלם
 57 הפחת לנזק עם הנבלה או הפלי השבור, כדרך שבארנו
 58 בשורו שהזיק; שדין אחד הוא. דרך ענבים של חבירו
 59 [ונעשו יי], שמיין לו הזקק. וכן כל פיוצא בזה.

60 טז. כשגובין הפחת מן המזיק, גובין מן המטלטלין שלו;
 61 אם אין לו מטלטלין, גובין מן היפה שבנכסיו. וכן האונס
 62 והמפתה והמוציא שם רע, כלן מן היפה שבנכסיו גובין
 63 מהן.

64 יז. כל המזיק ממון חבירו, ואינו יודע מה הזיק - הרי
 65 הנזק נשבע בתקנת חכמים, ונוטל. כמו [שמצינו הדין כ]
 66 שיטעון הנזול; והוא שיטעון דברים שהוא אמור בהן
 67 [משוער שיש לו], כמו שבארנו בגנזל.

68 יח. כיצד? לקח פיס חבירו והשליכו לים או לאש, או
 69 שפסרו ביד אנס ואבד - בעל הפיס אומר: 'זהובים היה
 70 מלא', והמזיק אומר: 'איני יודע מה היה בו, שמה עפר
 71 או תבן היה מלא' - הרי הנזק נשבע בנקיטת חפץ, ונוטל;
 72 והוא שיטעון דברים שהוא אמור בהן, או אמור להפקידן
 73 אצלו, ודרךן להניחן בכיס וכיוצא בו; אבל אם אין דרךן
 74 להניחן בכלי זה, הוא פשע בעצמו. כיצד? הרי שחטף
 75 חמת [נוד עור] או סל מלאים ומחפים, והשליכם לים או
 76 שרפם, וטען הנזק שמרגליות היו בתוכם - אינו נאמן,
 77 ואין משיביעין אותו על כך; שאין דרך בני אדם להניח
 78 מרגליות בסלים ובחמתות. ואם תפש, אין מוציאין מידו,
 79 אלא נשבע שמרגליות היו בה, ונוטל ממה שיש אצלו.
 80 וכן כל פיוצא בזה.

81 יט. ידע המזיק שהפסיד היה בו זהובים, אבל אינו יודע
 82 כמה היו, והנזק אומר: 'אלף היו' - נוטל אלף בלא
 83 שבוועה, והוא שיהיה אמור; שהרי זה המזיק מחיב
 84 שבוועה ואינו יכול להשבע, כמו שיתבאר בענין הפקדון.

יום שני י"ד ניסן ה'תשע"ד

פרק ח

87 א. המוסר ממון חבירו ביד אנס [גוי], חייב לשלם מן היפה
 88 שבנכסיו; ואם מת, גובין מיושריו פשאר כל המזיקין. בין
 89 שהיה האנס גוי, בין שהיה ישראל - הרי זה המוסר חייב
 90 לשלם כל מה שלקח האנס, אף על פי שלא נשא [לקח]
 91 המוסר ולא נתן בידו, אלא הרגיל [הלשין] בלבד.

92 ב. כמה דברים אמורים? בשתראה המוסר מעצמו [את

1 ז. כל הגורם להזיק ממון חבירו, חייב לשלם נזק שלם מן
 2 היפה שבנכסיו פשאר המזיקין. אף על פי שאינו הוא
 3 המזיק זה הנזק עצמו באחרונה, הואיל והוא הגורם
 4 הראשון, חייב. כיצד? הזרק כלי שלו מראש הגג על גבי
 5 כרים וכסתות, ובא אחר וקדם וסלק את הכרים מעל
 6 הארץ, ונחבט הפלי בארץ ונשבר - חייב נזק שלם באלו
 7 שברו בידו; שסולק הכרים והכסתות גרם לו שישבר. וכן
 8 כל פיוצא בזה.

9 ח. הזרק כלי של חבירו מראש הגג על גבי כרים וכסתות
 10 של בעל הפלי, וקדם בעל הפלי והסיר הכרים - הזרק
 11 חייב; שזריקתו, היא הגורם הראשון לשבירת הפלי. ואם
 12 קדם אחר וסלקן - שניהן חייבין, הזרק והמסלק; ששניהם
 13 גרמו לאבד ממונו של זה.

14 ט. וכן השורף שטרותיו של חבירו, חייב לשלם כל החוב
 15 שהיה בשטר; שאף על פי שאין גוף השטר ממון, הרי
 16 גרם לאבד הממון; ובלבד שיודה לו המזיק ששטר מקים
 17 [מאומת בבי"ד] היה, וכך וכך היה כתוב בו, ומחמת
 18 ששפרו הוא שאינו יכול לגבות החוב; אבל אם לא
 19 האמינו, אינו משלם לו אלא דמי הנזר בלבד.

20 י. וכן ראובן שהיה נושא בשמעון, ומכר השטר ללוי,
 21 וחרו אחר שמכרו ומחלו לשמעון - הרי נפטר שמעון,
 22 כמו שיתבאר במקומו, ונתחייב ראובן לשלם ללוי כל מה
 23 שבשטר; שהרי גרם לו לאבד השטר, והרי הוא כמו
 24 ששפרו. וכן אם מחלו יורש ראובן, משלם המוחל מן
 25 היפה שבנכסיו.

26 יא. וכן העושה עבדו אפותיקי [שעבדו לחוב], וחרו
 27 ושהחרו - חייב המשחרר לשלם לבעל החוב; שהרי
 28 הפקיע שעבודו, וגרם לאבד ממונו. וכופין את בעל החוב
 29 גם הוא לשחרר העבד, כדי שלא יפגע בו ויאמר לו 'עבדי
 30 אתה'. וכן הדיוחף מטבע חבירו, ונתגלגל וירד לים - חייב
 31 לשלם. וכן הצורם [פוגם] און הפנה - חייב לשלם, שהרי
 32 גרם לפחת דמיה. וכן המרצע [כוחש] דיגרי חבירו, והעביר
 33 צורתן - חייב לשלם משום גורם. וכן כל פיוצא בדברים
 34 אלו.

35 יב. הזרק כלי מראש הגג לארץ, ולא היה תחתיו בלים
 36 [כרים וכסתות], וקדם אחר ושברו במקל כשהוא באויר,
 37 קדם שגיע לארץ - הרי זה האחר פטור; שלא שבר אלא
 38 כלי שסופו להשבר מיד בודאי; ונמצא כשובר כלי שבור,
 39 ואין זה כגורם. וכן כל פיוצא בזה, פטור.

40 יג. שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את
 41 הבריות, ואילן שהוא עומד לקציצה מפני שהוא מזיק את
 42 הרבים, וקדם אחד ושחט שור זה וקצץ אילן זה שלא
 43 מדעת הפעלים - חייב לשלם לבעלים כמו שיראו הדינים,
 44 שהרי הפקיען מלעשות מצוה. ואם טען ואמר: 'אתה
 45 אמרת לי להרגו ולקצצו', הואיל והוא עומד לקח, הרי זה
 46 פטור.

47 יד. וכן מי ששחט חיה או עוף, ובא אחר וכסה הדם

ומצער. וכל המוסר ביד גויים, בין בגופו בין בממונו -
 אין לו חלק לעולם הבא.
 י. מתר להרג המוסר בכל מקום, ואפלו בזמן הזה שאין
 דנין דיני נפשות. ומתר להרגו קדם שימסר, אלא כשאמר
 'הריני מוסר פלוני בגופו או בממונו', ואפלו ממונו קל -
 הרי התיר עצמו למיתה, ומתיר בו ואומרין לו: 'אל
 תמסר'. אם העז פניו ואמר: 'לא כי, אלא אמסרנו' - מצוה
 להרגו; וכל הקודם להרגו, זכה.
 יא. עשה המוסר אשר זמם ומסר - יראה לי שאסור
 להרגו; אלא אם כן החזק [ג"פ] למסר - הרי זה יהרג,
 שמה ימסר אחרים. ומעשים בכל זמן בערי המערב להרג
 המוסרים שהחזקו למסר ממונו ישראל, ולמסר את
 המוסרים ביד הגויים להרגן ולהכותם ולאסרם כפי
 רשעם. וכן כל המצר לצבור ומצער אותם, מתר למסרו
 ביד גויים להכותו ולאסרו ולקנסו; אבל מפני צער יחיד,
 אסור למסרו. ואסור לאבד ממונו של מוסר, ואף על פי
 שמתר לאבד גופו, שהרי ממונו ראוי לירשיו.
 יב. רודף שהיה רודף אחר חברו להרגו, או לדבר עברה,
 ושבר את הכלים, בין של נרדף בין של כל אדם - פטור
 מן התשלומין, מפני שהוא מתחייב בנפשו; שבינן שרדף,
 התיר עצמו למיתה.
 יג. נרדף ששבר כלים של רודף, פטור; לא יהא ממונו
 חייב בגופו. ואם שבר כלי אחרים - חייב; שהמציל עצמו
 במקומו חברו, חייב.
 יד. מי שרדף אחר הרודף להושיע הנרדף, ושבר את
 הכלים בין של רודף בין של כל אדם - פטור; ולא מן
 הדין, אלא תקנה היא שלא ימנע מלהציל, או יתמהמה
 ויעיין [להיזהר מלהזיק] בעת שירדף.
 טו. ספינה שחשבה להשבר מכבד המשאוי, ועמד אחד
 מהן והקל ממשאה והשליך בים - פטור; שהמשא שבה
 כמו רודף אחריהם להרגם, ומצוה רבה עשה שהשליך
 והושיעם.
 בריה רחמנא דסייען

יום שלישי ט"ו ניסן ה'תשע"ד

הלכות רוצח ושמירת נפש

יש בכללן שבע עשרה מצוות - שבע מצוות עשה,
 ועשר מצוות לא תעשה; וזה הוא פירוש: (א) שלא
 לרצח; (ב) שלא לקח כפר לנפש רוצח, אלא יומת;
 (ג) להגלות הרוצח בשנגה; (ד) שלא לקח כפר למחייב
 גלות; (ה) שלא יומת הרוצח כשירצח, קדם עמידה
 בדין; (ו) להציל הנרדף בנפשו של רודף; (ז) שלא
 לחוס על הרודף; (ח) שלא לעמד על דם; (ט) להפריש
 ערי מקלט, ולבנות להם הדרך; (י) לערף את העגלה
 בנחל; (יא) שלא יעבד באותה קרקע ולא תזרע;

1 מקום הממונו. אבל אם אנסוהו גויים או ישראל אנס
 2 להראות, והראה - הרי זה פטור מן התשלומין. ואם נשא
 3 ונתן ביד - אף על פי שהוא אנוס, הרי זה חייב לשלם;
 4 שהמציל עצמו במקומו חברו, חייב לשלם.
 5 ג. כיצד? הרי שגזר המלך להביא לו יין או תבן וכיוצא
 6 בדברים אלו, ועמד מוסר ואמר: 'הרי יש לפלוני אוצר יין
 7 או תבן במקום פלוני', והלכו ולקחוהו - חייב לשלם. ואנס
 8 המלך למוסר זה עד שיראה לו אוצרות יין או תבן, או
 9 עד שיראה לו ממונו פלוני שהוא בורח מלפניו [מהמלך],
 10 והראה לו מפני האנס - הרי זה פטור; שאם לא יראה לו,
 11 יבהו או ימיתוהו.
 12 ד. נשא ממונו חברו בידו ונתנו לאנס - חייב לשלם מכל
 13 מקום, אף על פי שהמלך אנסו להביא. במה דברים
 14 אמורים שאם אנסו להביא והביא חייב? בשלא הגיע
 15 הממונו לרשות האנס. אבל אנס שאנס ישראל עד
 16 שהראהו, ועמד האנס על הממונו ונעשה ברשותו, ואנס
 17 את ישראל להוליכו לו למקום אחר, ואפלו הוליכו זה
 18 המוסר שהראה - הרי זה פטור מלשלם; שבינן שעמד
 19 האנס בצד האוצר, בכך אבד כל מה שיש בו וכאלו נשרף.
 20 ה. בעלי דין שהיתה ביניהן מריבה על הקרקע או על
 21 מטלטלין, זה אומר 'שלי' וזה אומר 'שלי', ועמד אחד
 22 מהן ומסרה ביד גויים - מנדין אותו עד שיחזיר הדבר
 23 לכמות שהיה ויסלק יד האנס מביניהן, ויעשו דין
 24 בישראל.
 25 ו. מי שנתפש על [מפני חוב של] חברו, ולקחו גויים ממנו
 26 ממונו בגלל חברו - אין חברו חייב לשלם. ואין לה מי
 27 שנתפש על חברו ויהיה חברו חייב לשלם לו, חוץ מן
 28 הנתפש מפני המס הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה,
 29 או הנתפש על התשויה [מתנה] שנותן כל איש ואיש
 30 למלך בעברו עליהם הוא או חילותיו - הרי זה חייב לשלם
 31 לו. והוא, שיקחו ממנו כפרושי בגלל פלוני בעדים.
 32 ז. מי שיש עליו עדים שמסר ממונו חברו, כגון שהראה
 33 מעצמו, או שנאנס ונשא ונתן ביד, ולא ידעו העדים במה
 34 הפסידו במסירתו, ונתמסר טוען 'כף וכף הפסידני',
 35 והמוסר כופר במה שטענו - אם תפש הנמסר, אין
 36 מוציאין מידי, אלא נשבע בנקיטת חפץ [קדוש], וזוה
 37 במה שתפס; ואם לא תפש, אין מוציאין מן המוסר אלא
 38 בראיה ברורה.
 39 ח. ואין משביעין את המוסר שהראה מעצמו, לא שבועה
 40 חמורה ולא שבועת הסת [דרבנן], מפני שהוא רשע, ואין
 41 לה פסול יתר מזה. אבל המוסר שאנסוהו להראות או
 42 להביא, ונשא ונתן ביד - אף על פי שהוא חייב לשלם,
 43 אינו רשע, אלא כן תשלומין הוא בלבד, ומשביעין אותו
 44 כשאר כלל הכשרין.
 45 ט. אסור למסר ישראל ביד גויים, בין בגופו בין בממונו,
 46 ואפלו היה רשע ובעל עברות, ואפלו היה מצר לו

נפשות, אחד האשה שאחזה את האיש ואחד האיש שאחז
את האשה - ענין הפתוח, שכל החושב להכות חברו
הפאה המיתה אותו, מצילין את הנרדף בכפו של רודף;
ואם אינן יכולין - מצילין אותו אף בנפשו, שנאמר: "לא
תחוס עינך";

ט. הרי זו מצות לא תעשה, שלא לחוס על נפש הרודף.
לפיכך הורו חכמים, שהעברה שהיא מקשה לילד - מתר
לחתך העבר במעיה, בין בסם בין ביד; מפני שהוא
רודף אחריה להרגה. ואם משהוציא ראשו, אין נוגעין
בו, שאין דוחין נפש מפני נפש, וזה הוא טבעו של עולם.
י. אחד הרודף אחר חברו להרגו, או רודף אחר נערה
מארשה לאנסה - שנאמר: "כי כאשר יקום איש על רעהו
ורצחו נפש, בן הדבר הזה". והרי הוא אומר: "צעקה
הנערה המארשה, ואין מושיע לה"; הא יש לה מושיע
[מציל] - מושיעה בכל דבר שיכול להושיעה, ואפלו
בהריגת הרודף.

יא. והוא הדין לשאר כל העריות, חוץ מן הבהמה; אבל
הזכור, מצילין אותו בנפש הרודף כשאר עריות. אבל
הרודף אחר הבהמה לרבעה [להזדווג עמה], או שרדף
לעשות מלאכה בשבת, או לעבד עבודה זרה - אף על פי
שהשבת ועבודה זרה עקרי הדת - אין ממיתין אותו עד
שיעשה, וביאורו לבית דין וידינוהו, וימות.

יב. רדף אחר ערוה, ויתפשט ושכב והערה - אף על פי
שלא גמר ביאתו, אין ממיתין אותו עד עמדו בדין. רדף
אחר ערוה, והיו אחרים רודפין אחריו להצילה, ואמרה
להם: 'הניחוהו, כדי שלא יתגנני' - אין שומעין לה, אלא
מבהילין אותו ומונעין אותו מלבעל באבריו; ואם אינם
יכולים למנועו באבריו - אפלו בנפשו, כמו שבארנו.

יג. כל היכול להציל באבר מאבריו, ולא טרח בכך, אלא
הציל בנפשו של רודף, והרגו - הרי זה שופך דמים, וחייב
מיתה; אבל אין בית דין ממיתין אותו.

יד. כל היכול להציל, ולא הציל - עובר על "לא תעמד
על דם רעך". וכן הרואה את חברו טובע בינס, או לסטים
באים עליו, או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא
בעצמו, או שישכר אחרים להצילו, ולא הציל, או ששמע
גוים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנין לו פח,
ולא גלה און חברו והודיעו, או שידע בגוי או באונס
שהוא קובל על חברו, ויכול לפינסו בגלל חברו ולהסיר
מה שבלבו ולא פיסו, וכל פיוצא בדברים אלו - העושה
אותם עובר על "לא תעמד על דם רעך".

טו. הרואה רודף אחר חברו להרגו, או אחר ערוה
לבעלה, ויכול להציל, ולא הציל - הרי זה בטל מצות
עשה, שהיא "וקצתה את כפה"; ועבר על שני לאוין, על
"לא תחוס עינך" ועל "לא תעמד על דם רעך".

טז. אף על פי שאין לוקין על לאוין אלו, מפני שאין

1 (יב) שלא לשום דמים; (יג) לעשות מעקה; (יד) שלא
2 יכשיל דמים בדרך; (טו) לפרק עם מי שנכשל בדרך;
3 (טז) לטען עמו; (יז) שלא יניחנו בדרך נכהל במשאו
4 ויגלה לו. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. כל הורג נפש אדם מישראל - עובר בלא תעשה,
שנאמר: "לא תרצח". ואם רצח בודון בפני עדים - מיתתו
בסיף [בחרב], שנאמר: "נקם ינקם"; מפי השמועה למדו,
שזו מיתת סיף; בין שהרג את חברו בכרזל, בין ששרפו
באש - מיתתו בסיף.

ב. מצנה ביד גואל הדם, שנאמר: "גאל הדם, הוא ימית
את הרצח"; וכל הראוי לירשה, הוא גואל הדם. לא רצה
גואל הדם, או שלא היה יכול להמיתו, או שאין לו גואל
דם - בית דין ממיתין את הרוצח בסיף.

ג. האב שהרג את בנו - אם היה לנהרג בן - הרי זה
הורג אבי אביו, מפני שהוא גואל הדם; ואם אין לו בן
- אין אחד מן האחים נעשה גואל הדם להמית את אביו,
אלא בית דין ממיתין אותו. ואחד הזכר ואחד הנקבה
בגאלת הדם.

ד. ומזהרין בית דין שלא לקח כפר [פדיון נפשו] מן
הרוצח, ואפלו נתן כל ממון שבעולם, ואפלו רצה גואל
הדם לפטרו; שאין נפשו של זה הנהרג קנן גואל הדם,
אלא קנן הקדוש ברוך הוא - שנאמר: "ולא תקחו כפר
לנפש רוצח". ואין לה דבר שהקפידה תורה עליו
כשפיכות דמים, שנאמר: "ולא תחניפו את הארץ אשר
אתם בה, כי הדם הוא יחניף את הארץ וגו'".

ה. רוצח שהרג בודון - אין ממיתין אותו העדים ולא
הרואים אותו, עד שיבואו לבית דין וידינוהו למיתה,
שנאמר: "ולא ימות הרצח, עד עמדו לפני העדה
למשפט". והוא הדין לכל מחזבי מיתת בית דין שעברו
ועשו, שאין ממיתין אותם עד שיגמר דינם בבית דין.

ו. במה דברים אמורים? בשעבר ועשה העון שחייב עליו
מיתת בית דין; אבל הרודף אחר חברו להרגו, אפלו היה
הרודף קטן - הרי כל ישראל מצוין להציל הנרדף מיד
הרודף, ואפלו בנפשו של רודף.

ז. ביצד? אם ההזירוהו, והרי הוא רודף אחריו - אף על
פי שלא קבל עליו התראה, בין שעדין הוא רודף - הרי
זה נהרג. ואם יכולים להצילו באבר מאברי הרודף - כגון
שיכח אותו בחץ או באבן או בסיף, ויקטעו את ידו או
ישברו את רגלו או יסמו את עינו - עושין. ואם אינן
יכולין לכונן ולא להצילו אלא אם כן תרגוהו לרודף - הרי
אלו הורגין אותו, ואף על פי שעדין לא הרג, שנאמר:
"וקצתה את כפה, לא תחוס עינך".

ח. אחד מבושיו [ביציו] ואחד כל דבר שיש בו סכנת

מדיני אדם. וכל אדם בחזקת שלם הוא, וההורגו נהרג
עליו - עד שיודע בודאי שזה טרפה, ויאמרו הרופאים
שמכה זו אין לה תועלת [רפואה] באדם, ובה ימות אם
לא ימיתנו דבר אחר.

ט. אדם טרפה שהרג את הנפש - נהרג, שנאמר:
"ובערפת הרע מקרבה"; והוא שיהרג בפני בית דין. אבל
בפני עדים, פטור; שמא יזמו העדים, ואם הוזמו אינן
נהרגין, שהרי לא זממו להרג אלא טרפה, וכל עדות
שאניה ראיה להזמה, אניה עדות בדיני נפשות.
י. אחד ההורג את ישראל, או ההורג עבד פנעני - הרי
זה נהרג עליו; ואם הרג בשגגה, גולה.

יא. ישראל שהרג גר תושב [שקיבל ד' מצוות] - אינו
נהרג עליו בבית דין, שנאמר: "וכי יזיד איש על רעהו";
ואין צריך לומר שאינו נהרג על הגוי. ואחד ההורג את
עבד אחרים או ההורג עבדו - הרי זה נהרג עליו,
שהעבד כבר קבל עליו מצוות ונוסף על נחלת ה'.
יב. מה בין עבדו לעבד אחרים? שעבדו, יש לו רשות
להכותו. לפיכך, אם הכה עבדו הכאה שיש בה כדי
להמית, ונטה למות, ועמד ארבע ועשרים שעות, ואחר
כך מת - אינו נהרג עליו, אף על פי שמת מחמת המכה,
שנאמר: "לא יקם, כי כספו הוא". ומה הוא "יום או
ימים"? יום שהוא כיומים, שהוא מעת לעת.

יג. אבל המכה עבד שאינו שלו - אפילו מת לאחר כמה
ימים מחמת המכה - הואיל והכהו כדי להמית, הרי זה
נהרג עליו כשאר בני חורין.

יד. יראה לי, שהמכה את עבדו בספין או בסיף או
באבן ואגרוף וכיוצא בהן, ואמרוהו למיתה, ומת - אינו
בדין "יום או ימים" [אפילו מת אחר כ"ד שעות חייב];
ואפילו מת לאחר שנה, נהרג עליו. לכך נאמר "בשכבט"
- שלא נתנה לו תורה רשות להכותו אלא בשכבט ורצועה
וכיוצא בהם, לא הכית רציחה.

טו. המוכר את עבדו, ופסק [התנה] עמו שישמשנו
שלושים יום, והכהו אחד מהם בתוף השלשים יום,
והמיתו - הרי זה נהרג עליו, ואינו בדין "יום או ימים":
הראשון, לפי שאינו "כספו" המיוחד לו; והשני, לפי
שאינו תחתיו.

טז. וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין. ועבד של שני
שתפין - אינו בדין "יום או ימים", שהרי אינו לאחד
מהם "כספו" המיוחד לו; ולפיכך נהרג עליו כשאר העם.

יום חמישי י"ז ניסן ה'תשע"ד

פרק ג

א. המכה את חברו בידו באבן או בעץ, והמיתו -
אומדין דבר שהכהו בו, ומקום שהכהו עליו, אם ראוי
אותו חפץ להמית באבר זה, או אינו ראוי, שנאמר:
"באבן יד אשר ימות בה הכהו". או בכלי עצ יד אשר

1 בהן מעשה, חמורים הם; שכל המאבד נפש אחת
2 מ'ישראל, כאלו אבד את העולם כולו; וכל המקום נפש
3 אחת מ'ישראל, כאלו קים כל העולם כולו.

יום רביעי ט"ז ניסן ה'תשע"ד

פרק ב

א. כל ההורג חברו בידו, כגון שהכהו בסיף או באבן
7 הממיתה, או שחנקו עד שמת, או שרפו באש - הואיל
8 והרגו מכל מקום הוא בעצמו - הרי זה נהרג בבית דין.
9 ב. אבל השוכר הורג את חברו, או ששלח עבדיו
10 והרגוהו, או שקפת חברו והניחו לפני הארי וכיוצא בו
11 והרגתו החיה, וכן ההורג את עצמו - כל אחד מאלו
12 שופך דמים הוא, וצוין הריגה בידו; ותיב מיתה לשמים,
13 ואין בהן מיתת בית דין.

ג. ומניין שכן הוא הדין? שהרי הוא אומר: "שופך דם
15 האדם, באדם דמו ישפך" - זה ההורג בעצמו שלא על
16 ידי שליח; "את דמכם לנפשותיכם אדרש" - זה ההורג
17 עצמו; "מיד כל חיה אדרשנו" - זה המוסר חברו לפני
18 חיה לטרפו; "מיד האדם, מיד איש אחיו, אדרש את נפש
19 האדם" - זה השוכר אחרים להרג את חברו. ובפרוש
20 נאמר בשלשמן לשון דרישה [ענישה] - הרי דינם מסור
21 לשמים.

ד. ובכל אלו הרצחנין וכיוצא בהן שאינן מחיבים מיתת
23 בית דין - אם רצה מלך ישראל להרגן בדין המלכות
24 ותקנת העולם, הרשות בידו. וכן אם ראו בית דין להרג
25 אותן בהוראת שעה - אם היתה השעה צריכה לכך, הרי
26 יש להם רשות כפי מה שיראו.

ה. הרי שלא הרגם המלך, ולא היתה השעה צריכה לכך
28 לחזק הדבר - הרי בית דין חייבין מכל מקום להכותם
29 מכה רבה הקרוכה למיתה, וללסס אותם במצור [כלא]
30 ובמצוק [רעב] שנים רבות, ולצערם בכל מיני צער; כדי
31 להפחיד ולאיים על שאר הרשעים, שלא יהיה הדבר להם
32 לפוקה ולמכשול לכב, ויאמר: 'הריני מסבב להרג אויבי
33 בדרך ששעה פלוני, ואפטר'.

ו. אחד ההורג את הגדול או את הקטן בן יומו, בין
35 זכר בין נקבה - הרי זה נהרג עליו אם הרג בידו, או
36 גולה אם הרג בשגגה; והוא, שכלו לו חדשיו [של היריון]
37 מלא; אבל אם נולד לפחות מתשעה חודשים - הרי הוא
38 כגוף עד שישקה שלשים יום, וההורגו בתוף שלשים
39 יום אינו נהרג עליו.

ז. אחד ההורג את הבריא, או את החולה הנוטה למות.
41 ואפילו הרג את הגוסס, נהרג עליו. ואם היה גוסס ביד
42 אדם, כגון שהכהו עד שנטה למות והרי הוא גוסס -
43 ההורג אותו, אין בית דין ממיתין אותו.

ח. ההורג את הטרפה [שיש לו מום הממית תוך שנה] -
45 אף על פי שאוכל ושותה ומהלך בשוק, הרי זה פטור

ממנו הרוח, או שהכניסו למערה ובית ועשן עליו עד
שמת, או שהכניסו לבית של שיש והדליק עליו גר עד
שהמיתו ההכל - בכל אלו נהרג עליו, שזה כמי שחנקו
בידו.
י. אבל הכופת את חברו והניחו ברעב עד שמת, או
שקפתו והניחו במקום שסוף הצנה או החמה לבוא לשם,
ובאה והמיתתו, או ששכפה עליו גיגית, או שפרע [חסיר]
עליו את המעזיבה [טיח התיקרה ומת מקור], או שהשיף
בו את הנחש, ואין צריך לומר אם שסה בו כלב או נחש
- בכל אלו אין בית דין ממייתן אותו; והרי הוא רוצח,
ודורש דמים [הקב"ה] דורש ממנו דם.
יא. וכן הדוחף את חברו לבור, והיה שם סלם בבור
שיכול לעלות עליו, או שזרק בו חץ, והיה תריס בידו
להגן עליו, ובא אחר וסלק את הסלם והסיר את התריס
- שניהם אינן נהרגין בבית דין. אפלו היה הדוחף עצמו
הוא שחזר וסלק את הסלם - פטור ממייתת בית דין;
ונדרש ממנו דם.
יב. הזורק צורר [אבן] בכחל, וחזרה האבן לאחוריה
והרגה - חייב מיתת בית דין; ששכחו היא באה. וכן אלו
שמשחקין בכדור שהתרו בהם והרגו - בתוך ארבע אמות,
פטורין; חוץ לארבע אמות, אפלו לסוף מאה אמה -
חייבין; והוא שיש בה כדי להמית, כמו שבארנו.
יג. זרק אבן למעלה, והלכה לצדדין והרגה - חייב.
הכופת את חברו, והניחו במקום שאינו יכול לברוח,
והציף עליו מים, ומת - הרי זה נהרג עליו; והוא ששמות
מכח ראשון הבא ממעשיו.

יום שישי י"ח ניסן ה'תשע"ד

פרק ד

א. המתכונן להרג את זה, והרג את זה - פטור ממייתת
בית דין, ומן התשלומין, ומן הגלות; לפי שאין ערי מקלט
קולטות אותו, כמו שיתבאר. לפיכך, הזורק אבן לתוך
עדה מישראל, והרג אחד מהן - פטור ממייתת בית דין.
ב. נתכונן להכות חברו על מתניו, ולא היה בכלי כדי
להמית על מתניו, והלכה לה האבן על לבו, והיה בה כדי
להמית על לבו, ומת, או שנתכונן להכותו על לבו, והיה
בה כדי להמית על לבו, והלכה לה האבן על מתניו, ולא
היה בה כדי להמית על מתניו, ומת - פטור ממייתת בית
דין, ואינו גולה; שאין ההורג בכונה גולה. אבל אם נתכונן
להכותו על מתניו, והיה בה כדי להמית על מתניו, והלכה
לה על לבו, ומת - הרי זה נהרג. וכן כל פיוצא בזה.
ג. המכה את חברו באבן או באגרוף וכיוצא בהן, אומדין
אותו: אם אמדוהו לחיים, נותן תמשה דברים ונפטור;
ואפלו חלה המכה, והקב"ה [חולין] ומת מחמת המכה -
הרי זה פטור. ואם אמדוהו למיתה - אוסרין את המכה

1 ימות בו הנהיג, עד שיהיה בו כדי להמית. ואינו דומה
2 מכה על לבו למכה על גרבו;
3 ב. הואיל ונאמר "אשר ימות בה", מכאן שאומדין מקום
4 המכה. כשם שאומדין החפץ שהכה בו ומקום המכה, כך
5 אומדין כח ההכיה - שנאמר: "באבן יד", מכאן שמשערין
6 את היד; אינו דומה זורק אבן בתוך ברחוק שתי אמות
7 לזורק בו ברחוק עשר, שברחוק עשר יהיה כחה יתר;
8 ואינו דומה זורק ברחוק עשר לזורק ברחוק מאה אמה,
9 שברחוק המקום ביותר יתמעט כח ההכיה.
10 ג. וכן משערין המכה עצמה; ומשערין כח ההורג, וכח
11 הנהרג - אם הוא גדול או קטן, או חזק או חלש, או בריא
12 או חולה, וכן כל פיוצא בזה, שנאמר: "אשר ימות בה"
13 - מיתתו של זה, משערין כל סבותיה.
14 ד. כלי ברזל, לא נתנה לו תורה שיעור - שנאמר: "ואם
15 בכלי ברזל הכהו וימת, רוצח הוא", ואפלו במחט; והוא
16 שיהיה לו חד כמו מחט או שפוד או סכין וכיוצא בהם;
17 אבל אם הכהו בעשת [גוש] של ברזל וכיוצא בה, אומדין
18 אותה בדרך שאומדין האבן או העץ.
19 ה. המכה את חברו בלא כלי והמיתו, כגון שהכהו בידו
20 או ברגלו או נגפו [הכהו] בראשו והמיתו - משערין כח
21 המכה, וכח הנהרג, ומקום המכה; אינו דומה דוחף חברו
22 באצבעו, לבועט בו ברגלו בכל כחו; ואינו דומה מכהו
23 על לבו, למכהו על מתניו; ואינו דומה חלש המכה את
24 הבריא החזק, לבריא חזק המכה חלש או חולה.
25 ו. ומניין שמשערין בכל אלו? שנאמר: "או באיבה הכהו
26 בידו, וימת - מות יומת המכה"; אף על פי שנאמר
27 "בידו", הצריך הכתוב להיות ההכיה "באיבה" - מפלל,
28 שמשערין כח ההכיה.
29 ז. וכן הדוחף את חברו מראש הגג, ונפל ומת - משערין
30 גבה המקום שהפילו מעליו, וכח הנדחף; שאינו דומה בן
31 יומו שנפל לגדול שנפל. ומניין שמשערין גבה המקום?
32 שנאמר: "ואם בשנאה יהרגונו", ויראה לי, שכל מקום
33 שאין בגובהו עשרה טפחים - אין בו כדי להמית, כמו
34 שאמרו בבור לענין בהמה.
35 ח. אחד המכה את חברו באבן או בעץ, או שהכהו בגוש
36 של אדמה או בגוש של מלח וגפרית, או בסל מלא עפר
37 או צורות, ואפלו בפלח של דבלה, שנאמר: "אשר ימות
38 בה" - כל שהוא ראוי להמית. והפכד הוא שממית.
39 ט. הדוחף את חברו לתוך המים או לתוך האש, אומדין
40 אותו: אם יכול לעלות משם, פטור ממייתת בית דין; ואם
41 אינו יכול לעלות, חייב. וכן אם כבש [לחץ] עליו [ומנוע]
42 ממונו לצאת] בתוך המים או בתוך האש, עד שלא נשאר
43 בו כח לעלות ומת - חייב, אף על פי שאינו הוא הדוחף
44 בתחלה. והוא הדין למניח ידו על פי חברו וחסמו עד
45 שהניחו מפופר ואינו יכול לחיות, או שקפתו והניחו
46 בצנה או בחמה עד שמת, או שבנה עליו מקום עד שמנע

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש י"ט ניסן - ספר זויקין - הלכות רוצח ושמירת נפש קכא

מתוך מהדורת חזק

הרשע לא הרג בידו, אלא סבב [גרס]; קל וחמר להורג
 בידו.
 י. המינין, והם עובדי עבודה זרה מישראל, או העושה
 עבירות להכעיס, אפלו אכל נבלה או לבש שעטנז
 להכעיס, הרי זה מין, והאפיקורסין, והן שכופרין בתורה
 ובנבואה מישראל - מצוה להרגן; ואם יש בידו כח להרגן
 בסיוף בפרהסיא, הורג; ואם לאו, יבוא עליהן בעלילות
 עד שישבב הריגתן. ביצד? ראה אחד מהם שנפול לבאר,
 והסלם בבאר - קודם ומסלק הסלם, ואומר לו: 'הרי אני
 טרוד להוריד בני מן הגג ואחזירנו לך'. וכיוצא בדברים
 אלו.
 יא. אבל הגויים שאין ביניהם וביניהם מלחמה, ורועי
 בהמה דקה מישראל וכיוצא בהן - אין מסבבים להן
 המיתה. ואסור להצילן אם נטו למות; כגון שראה אחד
 מהם שנפול לים - אינו מעלהו, שנאמר: "לא תעמד על
 דם רצף", ואין זה רצף.
 יב. במה דברים אמורים? בישראל בעל עבירות העומד
 ברשעו ושונוה בו תמיד, כגון רועי בהמה דקה שפקרו
 [ולו] בגזל, והם הולכים באולתן. אבל ישראל בעל
 עבירות שאינו עומד ברשעו תמיד, אלא עושה עבירות
 להנחת עצמו, כגון אוכל נבלות לתאבון - מצוה להצילו,
 ואסור לעמד על דמו.

יום שבת קודש י"ט ניסן ה'תשע"ד

פרק ה

א. כל ההורג בשגגה - גולה ממדינה [מעיר] שהרג בה
 לערי מקלט, ומצות עשה להגלותו, שנאמר: "וישב בה
 עד מות הכהן הגדול". והזהירו בית דין שלא לקח כפר
 [פדיון נפשו] מן הרוצח בשגגה כדי לישב בעירו, שנאמר:
 "ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו".
 ב. אין הרוצח בשגגה גולה, אלא אם כן מת הנהרג מיד;
 אבל אם חבל בו בשגגה, אף על פי שאמדהו למיתה,
 וחלה ומת - אינו גולה; שמא הוא קרב את מיתת עצמו,
 או הרוח נכנסה בחבורה והרגתהו. אפלו שחט בו כל שני
 הסימנים [קנה ודשט], ועמד מעט - אינו גולה על ידו.
 לפיכך, אם לא פרס כלל, או ששחטו במקום שאין הרוח
 מנשבת בו, כגון בית סתום של שיש - הרי זה גולה. וכן
 כל פיוצא בזה.
 ג. ישראל שהרג בשגגה את העבד או את גר תושב [גרי
 שקיבל ד' מצוות] - גולה. וכן העבד שהרג בשגגה את
 ישראל או את גר תושב, וכן גר תושב שהרג את גר תושב
 או את העבד בשגגה - גולה, שנאמר: "לכני ישראל ולגר
 ולתושב בתוכם".
 ד. גר תושב שהרג את ישראל בשגגה - אף על פי שהוא
 שוגג, הרי זה נהרג; אדם מועד לעולם. וכן גר תושב
 שהרג גר תושב מפני שעלה על דעתו שמתר להרגו, הרי

בבית הסהר מיד, וממתינין לזה; אם מת, יהרג המכה.
 ואם הקל, ונתרפא רפואה שלמה, והלף בשוק על רגליו
 כשאר הבריאין - משלם המכה חמשה דברים, ונפטור.
 ד. זה שנאמר בתורה "על משענתו" - אינו שיהלף והוא
 נשען על המטה או על אחר, שאפלו הנוטה למות יכול
 להלף על המשענת; לא נאמר "משענתו", אלא שיהיה
 מהלף על משענת כחו, ולא יהיה צריך כח אחר להשען
 עליו.
 ה. אמדהו למיתה, והקל ממה שהיה, ולאחר מכאן
 הכביד ומת - הרי זה נהרג; ואין אומדין אותו אמד שני
 כשהקל, שרגלים לדבר.
 ו. הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות, ומת - בין
 שהכוהו בזה אחר זה, בין שהכוהו כאחת, כלן פטורין
 ממיתה בית דין, שנאמר: "כל נפש אדם", עד שיהיה
 אחד שהרג כל הנפש. והוא הדין למי שדחפוהו שנים או
 שכבשוהו שנים לתוף המים, או שהיו רבים יושבין ויצא
 חץ מבניהן והרג - כלן פטורין.
 ז. ורקו בו עשרה אבן זה אחר זה, וכל אחת מהן אין בה
 כדי להמית, וזרק אחד אבן באחרונה, ויש בה כדי להמית
 ומת - הרי זה האחרון נהרג עליו. רוצח שנגמר דינו,
 ונתערב באחרים, ולא נודע מי הוא מהן - כלן פטורין.
 ורוצח שלא נגמר דינו, שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר
 דינן - כלן פטורין מן המיתה; שאין גומרין דינו של אדם
 אלא בפניו; ואוסרין [במאסר] את כלן.
 ח. ההורג נפשות, ולא היו העדים רואין אותו כאחת,
 אלא ראוהו האחד אחר האחד, או שהרג בפני שני עדים
 בלא התראה, או שהקחשו העדים בבדיקות ולא הכחשו
 בהקירות - כל אלו הרצחנין, כונסין אותם לכפה
 ומאכילין אותם לחם צר ומים לחץ עד שיצרו [יתכווצו]
 מעיהן, ואחר כך מאכילין אותם שעורים, עד שפרשם
 נבקעת מכבד החלי.
 ט. ואין עושין דבר זה לשאר מחייבי מיתות בית דין;
 אבל אם נתחייב מיתה - ממיתין אותו, ואם אינו חייב
 מיתה - פוטרין אותו; שאף על פי שיש צונות חמורין
 משפיכות דמים, אין בהם השתתת ישובו של עולם
 כשפיכות דמים. אפלו עבודה זרה, ואין צריך לומר עריות
 או חלול שבת - אינן כשפיכות דמים; שאלו העונות הם
 מעבירות שבין אדם להקדוש ברוך הוא, אבל שפיכות
 דמים מעבירות שבינו לבין חברו. וכל מי שיש בידו עון
 זה, הרי הוא רשע גמור, ואין כל המצוות שעשה כל ימיו
 שקולין כנגד עון זה, ולא יצילו אותו מן הדין - שנאמר:
 "אדם עשק בדם נפש וגו'". צא ולמד מאחאב עובד
 עבודה זרה, שהרי נאמר בו: "רק לא היה כאחאב";
 וכשנשדדו עונותיו וזכויותיו לפני אלהי הרוחות, לא נמצא
 לו עון שחיבו כליו ולא היה שם דבר אחר ששקול כנגדו
 אלא דמי נבות, שנאמר: "ותצא הרוח, ותעמד לפני ה'",
 זה רוח נבות; ונאמר לה: "תפתה וגם תוכל". והרי הוא

י. אחד ההורגו בדרך קדם שיפגס לעיר מקלט, או שהרגו
בזירתו עם השנים ששומרין אותו. נכנס לעיר מקלטו,
ויצא חוץ לתחומה בדרך - הרי זה התיר עצמו למיתה,
ורשות לגואל הדם להרגו; ואם הרגו כל אדם - אין חיבין
עליו, שנאמר: "אין לו דם".
יא. יצא חוץ לתחום עיר מקלטו בשגגה - כל ההורגו,
בין גואל הדם בין שאר אדם - גולה על ידו; הרגו בתוך
תחום עיר מקלטו, אפלו גואל הדם - הרי זה נהרג עליו.
יב. המזבח קולט [מציל כעיר מקלט] - שהרי נאמר
בהורג בדרך: "מעם מזבחי תקחנו למות", מפלל שההורג
בשגגה אינו נהרג במזבח. לפיכך, ההורג בשגגה, וקלטו
מזבח, והרגו שם גואל הדם - הרי זה נהרג עליו, כמי
שהרגו בתוך עיר מקלטו.
יג. אין קולט אלא גג של מזבח בית העולמים בלבד;
ואינו קולט אלא כהן, ועבודה בידו. אבל זר, או כהן
שאינו עובד עבודה בשעה שנהרג, או שהיה עובד ולא
היה על גג אלא סמוך למזבח, או אוהז בקרנותיו - אינו
נקלט.
יד. וכל מי שקלטו המזבח, אין מניחין אותו שם;
אלא מוסרין לו שומרין, ומגלין אותו לעיר מקלט.
במה דברים אמורים? במחייב גלות. אבל מי שפחד
מן המלך שלא ינהגו בדין המלכות, או מבית דין
שלא ינהגוהו בהוראת שעה, וברח למזבח ונסמך לו,
ואפלו היה זר - הרי זה נצול; ואין לוקחין אותו מעל
המזבח למות לעולם, אלא אם כן נתחייב מיתת בית
דין בעדות גמורה והתראה, כשאר כל הרוגי בית דין
תמיד.

ז. קרוב למזיד, ונהרג עליו, הואיל ונתפסו להרגו. וגוי
שהרג את הגוי בשגגה - אין ערי מקלט קולטות אותו,
שנאמר: "לכני ישראל".
ה. הכן שהרג את אביו בשגגה, גולה. וכן האב שהרג
את בנו בשגגה, גולה על ידו; במה דברים אמורים?
בשהרגו שלא בשעת מוד, או שהיה מלמדו אמנות
אחרת שאינו צריך לה. אבל אם יסר [הכהן] את בנו כדי
ללמדו תורה או חכמה או אמנות, ומת - פטור.
ו. וכן הרב המכה את תלמידו, או שלוח בית דין שהכה
את בעל דין הנמנע מלבוש לדין, והמיתו בשגגה - פטורין
מגלות, שנאמר: "לחטב עצים", לדרך הרשות; יצא האב
המכה את בנו, והרב הרוגה את תלמידו, ושלוח בית דין
- שהרי שגגו והרגו בשעת עשיית המצוה.
ז. בתחלה, אחד שוגג ואחד מזיד מקדימין לעיר מקלט;
ובית דין של אותה העיר שהרג בה שולחין ומביאין אותו
משם, ודנין אותו - שנאמר: "ושלחו זקני עירו, ולקחו
אתו משם". מי שנתחייב מיתה - ממיתין אותו, שנאמר:
"ונתנו אתו ביד גאל הדם"; מי ששפטר - פוטרים אותו,
שנאמר: "והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם"; מי
שנתחייב גלות - מחזירין אותו למקומו, שנאמר: "והשיבו
אתו העדה אל עיר מקלטו".
ח. כשמשביבין אותו, מוסרין לו [שומרים] שני תלמידי
חכמים; שמא ינהגו גואל הדם [קרוב משפחתו של
הנרצח] בדרך; ואומרין להם: 'אל תנהגו בו מנהג שופכי
דמים; בשוגג בא מעשה לדו'.
ט. רוצח בשגגה שהרגו גואל הדם חוץ לתחום עיר
מקלטו - פטור, שנאמר: "ולו אין משפט מות".

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ג-י"ט ניסן ה'תשע"ד

לומר: "לא תקרבו לגלות ערוה". וְשֵׁם (שם כט) נאמר:
"ונקרתו הנפשות העשׂת", מה תלמוד לומר? לפי
שנאמר: "לא תקרבו" יכול יהיו חיבין פרת על הקריבה
— תלמוד לומר "העשׂת", לא הקרבות. וכבר נכפל
הלאו באסור הדברים המכערים האלה ואמר: "לבלתי
עשות מחקות התועבות" (שם, ל) אבל אמרו: (בפסוק)
שנאמר בהקדמה לאיסור כל העריות) "כמעשה ארץ-מצרים
אשר ישבתם-בה לא תעשו וכמעשה ארץ-כנען וגו' לא
תעשו" (שם, א), אינו מזהיר בשני לאוין אלו מחקות
התועבות בלבד, אלא מזהיר בהם מהתועבות עצמן שבאר
אחר כך, כלומר שהביא שני לאוין כלליים על כל-
העריות. וכאשר הזהיר על מעשה ארץ מצרים ומעשה
ארץ כנען — וזה כולל כל-מה שהיו עושים, השחיתות

יום ראשון י"ג ניסן ה'תשע"ד

55
מצות לא תעשה שנג.
מצות עשה קמט.
המצוה השנג — האזהרה שהנהגנו מלהתענג באחת
מכל-העריות ואפלו בלי ביאה, כגון החבוק והנשוק
וכיוצא בהן מפעלות הזנות, והוא אמרו יתעלה באזהרה
על זה: "איש איש אל-כל-שאר בשרו לא תקרבו לגלות
ערוה" (ויקרא יח, ו) באלו אמר: לא תתקרב אל-הם
קרבה המביאה לגלות ערוה. ולשון ספרא (אחרי שם):
"לא תקרבו לגלות ערוה", אין לי אלא שלא יגלה, מניין
שלא יקרב? תלמוד לומר: "ואל-אשה בנדת טמאתה לא
תקרב" (שם, יט), אין לי אלא נדה בל תקרב ובל תגלה,
ומניין בכל-העריות שהן בכל תקרבו ובל תגלו? תלמוד

העוף, והוא שרק כמה מינים ממנו יהיו מתירים. וסמני
העוף לא נאמרו מן התורה אלא השגו בחקירה, כי
כאשר אנו מתבוננים בכל-המינים שנתבאר אסורם
(בתורה, ובפרטות) אחד אחד, מוצאים אנו בהם דברים
הכוללים אותם ("צד השווה" – פרטים משותפים), והם
סמני עוף טמא וזה שנוצטוו לדון בעופות ולומר: זה
טמא וזה טהור — הוא מצות עשה. ולשון ספרי:
"כל-צפור טהרה תאכלו (דברים יד, יא) — זו מצות
עשה". הנה נתבאר מה-שנמצאו עליו; וכבר נתבאר דיני
מצוה זו במסכת חלין (נט).

המצוה הקנ"א — הצווי שנוצטוו לבדק גם בסמני
חגבים, והם המפרשים בתורה: "אשר לו כרעים ממעל
לרגליו" (ויקרא יא, כא). וענין מצוה זו כמו שבארנו במצוה
שלפניה, והפסוק שנאמר בה הוא אמרו: "את-זה תאכלו
מכל שרץ העוף". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג'
ממסכת חלין (מו).

המצוה הקנ"ב — הצווי שנוצטוו לבדק בסמני דגים
והם מפרשים בתורה והוא אמרו: "את-זה תאכלו מכל
אשר במים" (שם שם, ט) ובפרוש אמרו בגמרא חלין
(סו:): שאוכל דג טמא עובר בעשה ולא-תעשה. כי ממה
שאמר 'זה אכול' שומע אני שזולתו לא תאכל, ולאו
הבא מכלל עשה — עשה. הנה נתבאר, שאמרו "את-זה
תאכלו" — מצות עשה. והענין באמרנו שהיא מצות
עשה הוא כמו שהזכרתי לה, שאנו נצטוו לדון בסמנים
אלו ונאמר: זה מתר לאכלו וזה אינו מתר, כמו שבאר
הפתיח ואמר: "והבדלתם בין-הבהמה הטהרה לטמאה
וגו'" (שם ב, כה) לא תהא הבדלה אלא בסמנים —
לפיכך יהיה כל-מין ומין מאובעת מיני הסמנים האלה
מצוה בפני עצמה, כלומר: סמני בהמה וחיה, וסמני
העוף, וסמני חגבים, וסמני דגים. וכבר בארנו לשונם,
שקראו לכל-אחד עשה לבדו. וכבר נתבאר גם דיני
מצוה זו, כלומר: סמני דגים, בפרק ג' ממסכת חלין
(שם).

המצוה הקע"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול בהמה
טמאה וחיה טמאה, והוא אמרו (דברים יד, הו:): "אף
את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגו' את-הגמל ואת-
הארנבת ואת-השפן ואת-החזיר". אבל שאר בהמה
טמאה לא בא בהן לאו בפרוש, אכל ממה שאמר:
"וכל-בהמה מפרסת פרסה וגו', מעלת גרה בבהמה אתה
תאכלו" (שם יד, ו), נדענו שכל-מה שאין בו שני הסימנים
יחד מזהרים על אכילתו, אלא שהוא לאו הבא מכלל
עשה שנתבאר שהוא עשה, וכלל הוא אצלנו: לאו הבא
מכלל עשה — עשה, ואין לוקין עליו. אבל נאסרה
עלינו שאר בהמה וחיה טמאה וזכרנו על אכילתן
מלקות בקל וחמר, שאנו אומרים: ומה חזיר וגמל שיש
בהן סימן טהרה אחד — לוקין עליו, קל וחמר לשאר

ועבודת האדמה ומרעה המקנה ושוב הארץ גם כן,
לפיכך חזר ובאר שאותם המעשים שהזהרתיך מהם הם
אלו ואלו: ערות לא תגלה וערות לא תגלה (כלומר, פרט
כל תועבה בפני-עצמה), וכמו שבאר בסוף הענין ואמר:
"כי את-כל-התועבת האל עשו אנשי-הארץ" (שם, כז).
ולשון ספרי (שם): "יכול לא יבנו בנינות ולא יטעו
כרמים כמותם (וגם זה, לכאורה, כלול ב"מעשה ארץ כנען
לא תעשו") — תלמוד לומר: "ובחקותיהם לא תלכו"
(שם, ג), לא אמרתי אלא בחקים החקוקים להם
ולאבותיהם. ושם אמרו: "ומה היו עושין? האיש נושא
איש והאשה נושאה אשה ואשה נשאת לשני אנשים".
הנה נתבאר שהלאוין האלה שהם כמעשה ארץ מצרים
וכמעשה ארץ כנען לא תעשו הם אזהרה על ביאת
כל-העצירות על דרך הפלל. וחזר וכפל את-הלאו בהן,
כל-ערוה לבדה. וכבר בארנו אנו את כל-דיני המצוה
הזאת בפרק ז' מסנהדרין (משנה ד) בפרוש המשנה
ובארנו שלוקין עליהם. וממה-שאמה צריך לדעת, שכל-
אשה שחייבים על ביאתה פרת — הרי הנולד מאותה
הביאה שיש בה חייב פרת נקרא: ממזר, והוא שקראו
ה' ממזר, בין שאותה הביאה בודון בין בשגגה — הנולד
ממזר, חוץ מן-הנדה בלבד שהנולד ממנה אינו ממזר
אלא נקרא: בן-הנדה. וכבר נתבאר ענין זה בפרק ד'
ממסכת חלין (נט).

המצוה הקמ"ט — הצווי שנוצטוו לבדק בסמני
(הכשרות של) בהמה וחיה, הינו: שיהיו מעלי גרה
ופרסתן סדוקה, ואז מתר לאכלן. וזה שאנו מצוים לבדק
אותן בסמנים אלו — הוא מצות עשה, והוא אמרו:
"זאת החיה אשר תאכלו וגו'" (שם יא, ב). ולשון ספרי
(פרשת שמני): אתה תאכלו — אותה באכילה ואין
בהמה טמאה באכילה, כלומר: את שיש-בה סמנים אלו
— היא שמתר לאכלה, משמע מזה, שאת שאין בה
סמנים אלו — אסור לאכלה, וזה לאו הבא מכלל עשה,
שהוא עשה לפי הפלל שבידינו לפיכך אמרו בסמוך
ללשון זה: "אין לי אלא בעשה, מנין בלא-תעשה?
תלמוד לומר: את-הגמל" — כמו שנתבאר במצות
לא-תעשה (קעב). הנה נתבאר, שאמרו "אתה תאכלו"
— מצות עשה. והפונה במצוה זו היא מה שהזכרתי לה,
שהוא נצטוו לדרוש סמנים אלו בכל-בהמה
וחיה, ואז יהא מתר לאכלה, ודין זה — הוא המצוה.
וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת בכורות (ו) ובמסכת
חלין (נט).

יום שני י"ד ניסן ה'תשע"ד

מצות עשה קנ. קנא. קנב.
מצות לא תעשה קעב. קעד.
המצוה הק"ן — הצווי שנוצטוו לבדק גם בסמני

מתוך מהדורת חזק

44 וְהָאוֹכֵל מֵהֶם מִשְׁהוּ (אם היתה זו בריה שלמה) — חֵיב
45 מִלְּקוּת.

46 הַמִּצְוָה הַקַּע"ז — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֹל הַשָּׂרֵץ
47 הַמִּתְהַנֶּה מִן־הָעֲפוּשִׁים, אֶף־עַל־פִּי שְׁאִינוּ מִן מִסִּים
48 וְאִינוּ נוֹלָד מִזֶּכֶר וּנְקֵבָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תִטְמְאוּ
49 אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ" (שם, מד).
50 וּלְשׁוֹן סֵפֶרָא (פרשת שמִיני): "הַשָּׂרֵץ הָרֹמֵשׁ עַל־הָאָרֶץ —
51 אֶף־עַל־פִּי שְׁאִינוּ פֹרֶה וְרוֹכֵה", וְזֶהוּ הַחֲלוּק שֵׁשׁ בֵּין
52 אָמְרוּ "הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל הָאָרֶץ" (לעיל אזהרה קעו) וּבֵין
53 אָמְרוּ "הַשָּׂרֵץ הָרֹמֵשׁ". לִפִּי שֶׁהַשָּׂרֵץ הַשּׁוֹרֵץ — הוּא
54 הַשָּׂרֵץ שֵׁשׁ בּוֹ כַח הַמּוֹלִיד אֶת הַמִּין וְהָרִי הוּא מִשְׁרִיץ
55 (מוֹלִיד שְׂרָצִים) עַל הָאָרֶץ; וְהַשָּׂרֵץ הָרֹמֵשׁ — הוּא הַשָּׂרֵץ
56 הַמִּתְהַנֶּה מִן־הָעֲפוּשִׁים שְׁאִינוּ מוֹלִיד כְּמוֹהוּ, וְגַם הָאוֹכֵל
57 מִמֶּנּוּ — לוֹקֵה.

58 הַמִּצְוָה הַקַּע"ח — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֹל בְּעָלִי
59 הַחַיִּים הַמִּתְהַנֶּה בְּתוֹךְ הַזָּרְעִים וְהַפְּרוֹת מִשְׁנִיצָאוּ וַיִּרְמְשׁוּ
60 עַל פְּנֵי אוֹתוֹ הַזָּרַע אוֹ אוֹתוֹ הַפָּרִי, אֶפְלוּ מִצְּאֻנּוֹם
61 אַחֲרֵי־כֵן בְּתוֹךְ הָאֵכָל — אֶסּוּר לֶאֱכֹלָם, וְהָאוֹכֵל —
62 לוֹקֵה, וְהוּא אָמְרוּ: "לְכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ לֹא
63 תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם" (שם יא, מב). וּלְשׁוֹן סֵפֶרָא (פרשת
64 שְׁמִינִי): "לִהְיֵא אֶת שִׁפְרָשׁוֹ לְאָרֶץ וְחִזְרוּ".

יום רביעי ט"ז ניסן ה'תשע"ד

65 **מצות לא תעשה קעט.**
66 **קפ. קפח.**

67 הַמִּצְוָה הַקַּע"ט — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֹל אִיזָה
68 שָׂרֵץ שִׁיִּהְיָה, כְּלִי יָחִיד (ללא הבדל המין) בֵּין שָׂרֵץ הָעוֹף
69 בֵּין שָׂרֵץ הַמַּיִם בֵּין שָׂרֵץ הָאָרֶץ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
70 "אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ וְלֹא
71 תִּטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם" (ויקרא יא, מג). זֶה לֹא בַּפְּנֵי
72 עֲצָמוֹ וְלוֹקִין עָלָיו, וְהוּא כְּעֵין אֶסּוּר כּוֹלָל. לִפִּיכֵן הָאוֹכֵל
73 דָּבָר מִשָּׂרֵץ הָאָרֶץ — לוֹקֵה שְׁתֵּים: אַחַת מִשּׁוּם "וְכָל־
74 הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל" (שם, מא),
75 וְאַחַת מִשּׁוּם "אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ".
76 וְכֵן הָאוֹכֵל דָּבָר מִשָּׂרֵץ הָעוֹף — לוֹקֵה שְׁתֵּים: אַחַת
77 מִשּׁוּם "שָׂרֵץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכֵלוּ" (דברים יד,
78 טו) — (לֹא תַעֲשֶׂה קַעו), וְאַחַת מִשּׁוּם "אֶל־תִּשְׁקְצוּ
79 אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ". וְאִם אֵכָל בְּעַל חַי אֶחָד
80 בְּלִבָּד וְהָיָה אוֹתוֹ הַחַי מְעוֹפֵף וְשׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ, כֵּן
81 שְׁהוּא שָׂרֵץ הָעוֹף וְשָׂרֵץ הָאָרֶץ — יִהְיֶה חֵיב עָלָיו אַרְבַּע
82 מִלְּקֻיּוֹת (רַבֵּנוּ חוֹלֵק לַהֲלֹךְ עַל שִׁטָּה זוֹ בַּמִּנִּין הַמִּלְּקוּת). וְאִם
83 נֹסֵף עַל כֵּן שְׁהוּא גַם מִשָּׂרֵץ הַמַּיִם — יִהְיֶה חֵיב עָלָיו
84 שֵׁשׁ מִלְּקֻיּוֹת: הַמִּלְּקוּת הַחֲמִישִׁית מִשּׁוּם דָּג טָמֵא שֶׁנֶּאֱמַר
85 בּוֹ: "מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא יא, יא) — (לֹא תַעֲשֶׂה

1 בְּהִמָּה וְחַיָּה שְׁאִין בָּהֶן סִימָן טְהוֹרָה כָּלָל — שְׁלוּקִין
2 עָלֵיהֶן. וְשִׁמְעֵ לְשׁוֹן סֵפֶרָא (פרשת שְׁמִינִי) בְּכָל־זֶה, אָמְרוּ:
3 "אֲתָה תֹאכְלוּ" — אוֹתָהּ בְּאֵכִילָה וְאִין בְּהִמָּה טָמְאָה
4 בְּאֵכִילָה. אִין לִי אֵלָא בַּעֲשָׂה, בְּלֹא־תַעֲשֶׂה מִנִּין? תִּלְמּוּד
5 לְזִמְרָה: "אֲתָ־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעַלִּי הַגֶּרֶה", אִין לִי אֵלָא
6 אֵלוֹ בְּלִבָּד, שְׁאֵר בְּהִמָּה טָמְאָה מִנִּין? וְדִין (קל וחומר)
7 הוּא: מָה אֵלוֹ שֵׁשׁ בָּהֶן סִימָן טְהוֹרָה הָרִי הֵן בְּלֹא־תַעֲשֶׂה
8 עַל אֵכִילָתָן, שְׁאֵר בְּהִמָּה טָמְאָה שְׁאִין בָּהֶן סִימָן טְהוֹרָה,
9 אִינוּ דִּין שֶׁתִּהְיֶה בְּלֹא־תַעֲשֶׂה עַל אֵכִילָתָן! נִמְצָאוּ: הַגֶּמֶל
10 וְהָאֲרֻנְבָת וְהַשָּׁפָן וְהַחֲזִיר — מִן־הַכְּתוּב, וְשְׁאֵר בְּהִמָּה
11 טָמְאָה — מִקַּל־וְחִמְרָה: וְנִמְצָאוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁלֹשָׁן —
12 מִן־הַכְּתוּב (בִּלְאוֹ הַבָּא מִכֻּלָּל עֲשֵׂה — עֲשֵׂה), וּמִצְוָה בְּלֹא־
13 תַעֲשֶׂה — מִקַּל־וְחִמְרָה. אֵלָא שֶׁקַּל־וְחִמְרָה זֶה לְגִזְוִי מִלְּתָא
14 בְּעִלְמָא הוּא (כְּלוּמַר: ה"קל וחומר" מַגִּלָּה אַת הַנֶּעֱלָם לְכַאוּרָה
15 "בֵּין הַשּׁוּרוֹת" וְהָרִי זֶה נִחְשָׁב כְּאִילוֹ כְּתִבָּה זֹאת הַתּוֹרָה
16 בַּמְּפֹרָשׁ), כִּדְרָף שְׁאָמְרוּ בְּבִתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּבְאָר בְּמִקּוּמוֹ (לֹא
17 תַעֲשֶׂה שְׁלוֹ — שִׁיעוּר פַּח). וְלִפִּיכֵן כָּל־הָאוֹכֵל כְּזִית מִבְּשָׂר
18 בְּהִמָּה אוֹ חַיָּה טָמְאָה מֵאִיזָה מִן מִקֵּץ שִׁיִּהְיָה — לוֹקֵה
19 מִדְּאוּרִיתָא. וְדַע זֹאת (כְּלוּמַר: כִּיֹּן שְׁעִיקָר הָאִיסוּר אִינוּ
20 יוֹדְעִים גַּם מִבְּלִי לְלַמּוּד "קל וחומר" — אִין זֶה בִּסְתִירָה ל"אִין
21 מִזְהִירִין מִן הַדִּין" — לוֹקֵה).

22 הַמִּצְוָה הַקַּע"ד — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֹל עוֹף
23 טָמֵא, וְהוּא אָמְרוּ בְּאוֹתָם הַמִּינִים: "וְאֶת־אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ
24 מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ" (ויקרא יא, יג). וְגַם הָאוֹכֵל מֵהֶם כְּזִית
25 מִבְּשָׂרָם — לוֹקֵה. וְכִבְרֵ נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ עַם
26 הַשְּׁתֵּים שֶׁלִּפְנֵיהָ בְּפָרָק ג' מַחֲלִין (נט).

יום שלישי ט"ו ניסן ה'תשע"ד

27 **מצות לא תעשה קעג. קעה.**
28 **קעו. קעז. קעח.**
29 הַמִּצְוָה הַקַּע"ג — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֹל דָּג
30 טָמֵא, וְהוּא אָמְרוּ בְּאוֹתָם הַמִּינִים מִן הַדִּגִּים: "וְשֶׁקֶץ יִהְיֶה
31 לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֶת־נַבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ" (ויקרא יא,
32 יא). וְהָאוֹכֵל מִבְּשָׂרָם כְּזִית — לוֹקֵה.

34 הַמִּצְוָה הַקַּע"ה — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֹל שָׂרֵץ
35 הָעוֹף, כְּגוֹן הַזְּבוֹבִים וְהַדְּבֹוֹרִים וְהַצָּרְעִין וְזוֹלָתָם מִן
36 הַמִּינִים הָאֵלֶּה, וְהוּא אָמְרוּ בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה: "וְכָל שָׂרֵץ
37 הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ" (דברים יד, טו). וּלְשׁוֹן
38 סֵפֶרִי: "וְכָל שָׂרֵץ הָעוֹף וְכוּ' — מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה",
39 וְהָאוֹכֵל — לוֹקֵה.

40 הַמִּצְוָה הַקַּע"ו — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֹל שָׂרֵץ
41 הָאָרֶץ, כְּגוֹן הַתּוֹלְעִים וְהַחֲפּוּשִׁיּוֹת וְהַדּוּמָּה לָהֶם, וְזֶהוּ
42 הַנֶּגְרָא: שָׂרֵץ הָאָרֶץ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְכָל־הַשָּׂרֵץ
43 הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל" (ויקרא יא, מא).

47 "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ". וזה ברור
48 בתכלית עד שלא יעלם אפלו מן-החרישים והאלמים.
49 אחרון להשלים את-הענין שהתחלתי לבארו ואמר
50 (לשיטת רבינו כדי להוסיף לא, כל לאו צריך להיות מכון
51 ל"חלק" או "תוספת" של תכונה. לולא כן הרי זה כפילות שאין
52 לוקין (לשיטת רבינו) יותר מפעם אחת על אותו חלק של
53 איסור. והדברים הבאים הם הקדמה לפירוש רבינו
54 במאמר הגמרא): שאם ארע שנתנה חי באיזה זרע מן
55 הזרעים או בפרי מן הפרות ויצא לאור העולם, אף-על-
56 פי שלא נגע בפני האדמה — הרי האוכלו חייב מלקות
57 אחת, לפי שנגמר בו לאו בפני עצמו, כמו שבארנו
58 במצוה שקדמה לזו (לא תעשה קעה), ואם רחש על פני
59 הארץ ורמש בה ("רמש" הוא איסור מיוחד בשרץ שאינו
60 מוליד) — חייב על אכילתו שתיים: אחת משום: "לכל-
61 השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום כי-שקץ הם" (שם,
62 מב) — (לא תעשה קעה), ואחת משום: "ולא תטמאו
63 את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על הארץ" (ויקרא שם,
64 מד) — (לא תעשה קעו), "[וכל-השרץ השרץ על-הארץ
65 שקץ הוא לא יאכל" (שם, מא)] ואם ארע נוסף לאלו
66 [שלא יחא] שיהא פורה ורובה — חייב עליו שלש
67 מלקיות: השתיים שהפכנו לעיל, ושלישית משום:
68 "וכל-השרץ השרץ על הארץ שקץ הוא לא יאכל" (שם)
69 — (לא תעשה קעו) "[ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-
70 השרץ הרמש על הארץ" (שם, מב)], ואם נוסף לכך שיהא
71 מעופף יתחייב עליו מלקות רביעית משום: "כל-שרץ
72 העוף טמא הוא לכם לא יאכל" (דברים יד, יט) — (לא
73 תעשה קעה) ואם נוסף לכך שיהא שוחה במים עם שהוא
74 מעופף, כמו שאנו רואים תמיד במינים רבים — יתחייב
75 עליו חמש מלקיות, מלקות חמישית זו משום: שרץ
76 המים, שבא לאו הכוללו והוא אמרו: "אל-תשקצו
77 את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם" (שם,
78 מג) — (לא תעשה הנוכחי). ואם נוסף לכך שיהא חי זה
79 בעצמו המתנה מן האוכל גם עוף — יתחייב במלקות
80 ששית משום: "ואת-אלה תשקצו מן-העוף לא יאכלו"
81 (שם, יג) — (לא תעשה קעד). ואל תתמה על כך שיתנה
82 עוף מעפוש הפרות, לפי שאנו רואים לעתים קרובות
83 עופות מתהווים מן-העפוששים והם יותר גדולים מן האגוז
84 הקטן ואל תתפלא על שמין אחד בעצמו הוא עוף טמא
85 והוא שרץ העוף — כי אין זה דבר רחוק, שיהיו לו
86 תכונות העוף ופעולותיו ותכונות שרץ העוף. הלא תראה
87 פרושי כל-הראשונים שמנו בכלל אלו השש מלקיות דג
88 טמא ושרץ המים, וזה נכון ולא אכחישנו, לפי שאפשר
89 שיהא דג ויהיה שרץ המים, כך גם-כן יהיה עוף ויהיה
90 שרץ העוף, וזה הפוטיתא, שהיה עוף ושרץ העוף ושרץ
91 הארץ ושרץ המים — ולפיכך חייבין עליה ארבע,
92 והנמלה לוקה עליה חמש. ונמלה זו האמורה, היא

1 קעג), והמלקות הששית משום "אל-תשקצו את-
2 נפשתיכם בכל-השרץ השרץ", לפי שהוא כולל גם שרץ
3 המים. ואין לנו פסוק לאסור שרץ המים חוץ ממה
4 שנגמר: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ".
5 ולפי הכללים האלה אמרו בגמרא מכות (טז): "אכל
6 פוטיטא (שרץ המים). ולהלן מתאר בו רבינו תכונות של
7 שרצים נוספים כדי לקיים מאמר הגמרא לפי שיטתו) —
8 לוקה ארבע; נמלה — לוקה חמש; צרעה — לוקה
9 שש". וזה הפרוש שפרש כל-מי ששמעתי פרושו או
10 ראיתי דבריו בענין זה שהוא: אכל פוטיטא וכו' (שיטה
11 זו — עליה חולק רבנו — מחייבת מספר מלקות גם מכח לאו
12 אחד — כשהצטרפו כמה איסורים שאצל כל אחד מהם בנפרד
13 היה הלאו האמור קיים. וכמספר האיסורים שהצטרפו —
14 לוקה). וזה פרוש שאינו נכון, לא יהיה ולא יתקיים אלא
15 בהפוך הכללים האמתיים המבארים בלשון התלמוד.
16 והוא: שאם תתבונן במה שהקדמנו כאן תמצא שחייבו
17 שלש מלקיות מלאו אחד והוא: "אל-תשקצו את-
18 נפשתיכם בכל-השרץ". וכבר נתבאר בטול דבר זה,
19 ושאין לוקין שתי מלקיות על לאו אחד בשום פנים, כמו
20 שבארנו בגמרא חלין (קב): וכבר הקדמנו כלל זה
21 ובארנוהו במה פעמים, ויבואו לך ממנו דגמאות לקמן
22 (לא תעשה קצה, שיחט).

23 והדבר הנכון שלא תסתפק בו ולא תשתבש הוא:
24 שהאוכל בעל חי שהוא בעצמו שרץ העוף ושרץ המים
25 ושרץ הארץ — לוקה שלש בלבד: אחת משום שרץ
26 העוף שנתבאר בו הלאו, ואחת משום שרץ הארץ שגם
27 בו נתבאר הלאו, ואחת משום "אל-תשקצו את-
28 נפשתיכם", שגם שרץ המים נאסר בכלל "כל-שרץ",
29 והוא אמרו: "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ
30 השרץ". ואם אכל שרץ הארץ בלבד — לוקה אחת
31 משום שרץ הארץ. וכך גם על שרץ העוף — אחת
32 משום שרץ העוף. וכך על שרץ המים לבדו — אחת
33 משום "אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ".
34 ומחמת שלא זה כולל שרץ הארץ לא יקנה על שרץ
35 הארץ שתיים, לפי שאפלו באו לנו אלה לאורן מפרשים
36 כלם ב"שרץ הארץ" — אינו לוקה עליהן אלא מלקות
37 אחת, לפי שכלם נכפלו בענין אחד בעצמו, ואפלו אמר:
38 "שרץ הארץ לא תאכלו", "שרץ הארץ לא תאכל",
39 "שרץ הארץ לא יאכל", כך אלה פעמים — לא יתחייב
40 עליו אלא מלקות אחת. האם ראית שאלה שקבעו
41 את-הכלל המשבש הזה סוברים שהלובש שעטנז לוקה
42 שתיים כיון שבאו בו שני לאורן (ויקרא יט, יט. דברים כב,
43 יא). מפרשים? לא ראיתי שהם סוברים כן אלא זה היה
44 מותר בעיניהם אלו אמרו מי שהוא, ואין דבריהם מותרים
45 בעיניהם באמנם ששרץ הארץ או שרץ העוף לוקין עליו
46 שתיים: אחת מחמת הלאו המפרש בו ואחת משום

יום חמישי י"ז ניסן ה'תשע"ד

מצות לא תעשה קפא. קפב.

קפד. קפה. קפג.

44 הַמִּצְוָה הַקַּפ"א — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְאָכֵל אֶת־
 45 הַטְּרָפָה, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבִשְׂרָא בִשְׂדֵה טְרָפָה לֹא תֵאכְלוּ"
 46 (שמות כב, ל), פֶּשֶׁט הַכְּתוּב הוּא בְּמַה־שֶׁהִזְכִּירוּ בְּמִכְלָתָא
 47 (פרשת משפטים שם), וְהוּא אָמְרָם: "דְּבִר הַכְּתוּב בְּהִנֵּה
 48 (כתב "סדה" מפני שהוא המציאותי ביותר), מְקוֹם שֶׁרַב
 49 הַבְּהֵמוֹת (דרכם) לְהִטְרֹף": אָכַל בָּא בְּקִבְלָה (חולין סח).
 50 שֵׁשׁ לְפָסוּק זֶה גַּם בְּאוֹר (בעל משמעות הלכתית) וְכָף
 51 הוּא: "וּבִשְׂרָא בִשְׂדֵה טְרָפָה" הוּא — וּלְפִיכָף לֹא תֵאכְלוּ.
 52 כְּוִנָּתָם בְּזֶה, שֶׁכָּל־בִּשְׂרָא בִּינוֹן שִׁינְאָא חוּץ לְמַחֲצֵיתוֹ נִעֲשֶׂה
 53 כְּטְרָפָה, כְּגוֹן בִּשְׂרָא קְדָשִׁים אִם יֵצֵא חוּץ לְעִזָּרָה,
 54 אוֹ בִּשְׂרָא קְדָשִׁים קָלִים אִם יֵצֵא חוּץ לְחוּמָה, אוֹ בִּשְׂרָא
 55 הַפְּסוּחַ אִם יֵצֵא חוּץ לְחִבּוּרָה, אוֹ אִם הוֹצִיא הָעֶבֶר
 56 אֶת־יָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפֶרֶק ד' מַחֲלִין (סח). — שֶׁכָּל־
 57 סוּגֵי בִּשְׂרָא אֵלּוּ נִקְרָאִים: טְרָפָה, וְהַאֲכִיל מֵהֶם כְּזִית לֹקֶה
 58 מִן־הַתּוֹרָה וְכֵן גַּם בִּשְׂרָא מִן־הַחַי נִקְרָא: טְרָפָה וְהַאֲכִילוֹ
 59 — לֹקֶה. וּבְגִמְרָא חֲלִין (קב): אָמְרוּ: "וּבִשְׂרָא בִשְׂדֵה
 60 טְרָפָה לֹא תֵאכְלוּ — זֶה בִּשְׂרָא מִן־הַחַי וּבִשְׂרָא מִן־
 61 הַטְּרָפָה". וּכְבָּר נִכְפַּל הֵלָא בְּמִצְוָה זוֹ עִם שְׁלִפְנִיָּה (לא
 62 תַּעֲשֶׂה קפ) גַּם בְּפִקְחִים, וְהוּא אָמְרוּ בְּפִקְחִים: "נִבְלָה
 63 וְטְרָפָה לֹא יֵאכַל לְטִמְאָה־כָּה" (ויקרא כב, ח), וְכָפַל בְּהֶם
 64 לֹא זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּתוּב צִוָּה אוֹתָם לֵאכֹל חֲטָאֵת הָעוֹף
 65 וְהִיא הַמְּלִיקָה (שנמלק ראשה בצפורן), וְהַמְּלִיקָה כְּלִי סֶפֶק
 66 בְּחִלְטֵי אֵינָה שְׁחִיטָה אֲלָא נִבְלָה; וְהִנֵּה עוֹלָה בְּדַעֲתָנוּ
 67 שֶׁמִּתְרַת לָהֶם אֲכִילַת הַמְּלִיקָה אֲפִלּוּ בְּחִלְטֵי וְהוּא הָדִין
 68 לְכָל־שְׁחִיטָה פְּסוּלָה, לְפִיכָף בָּאָר שֶׁהֵם נִשְׁאַרִים בְּכָל־
 69 יִשְׂרָאֵל בְּאֲזִיזָה מִלְּאָכֵל נִבְלָה וְטְרָפָה, וְכָף פְּרָשׁוֹ
 70 חֲכָמִים נוֹסֵף עַל דִּין אַחֵר שֶׁהִעִירוּ עָלָיו מִפְּסוּק זֶה, שֶׁאֵין
 71 מַעֲנִין מֵאֲמָרָנוּ זֶה לְהִזְכִּירוֹ (דינים נוספים לגבי טומאה
 72 בחולין ק; ובנדה מב). אָכַל הַבְּהֵמָה אוֹ הַחַיָּה שֶׁנִּזְלָדוּ בֵּהֶן
 73 אַחַת הַטְּרָפוֹת שֶׁנִּזְלָדוּ בְּאַחַת הַמִּדּוֹת (שהתורה נדרשת
 74 בהן, וטרפה דרבנן) הָרִי אֲכִילָתָה אֲסוּרָה, אֲפִלּוּ נִשְׁחָטָה
 75 כְּרָאוּי, וְהַשּׁוֹחֲטָה שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה וְאֵכָל מִבְּשָׂרָה — לֹקֶה
 76 מִדְּרַבָּנָן (וחזר בו הרמב"ם בספר היד). וּכְבָּר נִתְבָּאָר לָךְ
 77 הַטְּרָפוֹת בְּפֶרֶק ג' מַחֲלִין. וּבְפֶרֶק זֶה וְגַם בְּפֶרֶק אַחֲרוֹן
 78 דְּמִכּוֹת וּבְפֶרֶק א' מִכְּכּוֹרוֹת נִתְבָּאָר דִּינֵי תִשְׁעַ מִצְוֹת אֵלּוּ
 79 שֶׁקִּדְמוּ לְמִצְוָה זוֹ (לא תַּעֲשֶׂה קעא-קפא).

83 הַמִּצְוָה הַקַּפ"ב — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֵל אֲבִיר מִן
 84 הַחַי, וְהוּא שֶׁנִּתְחַתֵּף מִמֶּנּוּ אֲבִיר (שֶׁלֹּם) כְּשֶׁהוּא חַי וְנֹאכַל
 85 מֵאוֹתוֹ הָאֲבִיר כְּכִרְתּוֹ (כשהוא מכיל גם גידים ועצמות —
 86 למרות שבשאר איסורים לא מצטרפים לבשר) כְּזִית, וְאֲפִלּוּ

1 הַנִּמְלָה הַמְּעוֹפֶפֶת הַמִּתְהַנֶּה מְעוֹשׂ הַפְּרוֹת שְׁאִינָה פֹרָה
 2 וְרוֹבָה — חַיִּב עָלֶיהָ אַחַת מִשּׁוּם: שָׂרֵץ שֶׁפָּרַשׁ מִן־הָאֲכִיל
 3 (לא תַּעֲשֶׂה קעז), וְאַחַת מִשּׁוּם: שׂוֹרֵץ עַל הָאֶרֶץ (לא
 4 תַּעֲשֶׂה קעו), וְאַחַת מִשּׁוּם: רוֹמֵשׁ עַל הָאֶרֶץ (לא תַּעֲשֶׂה
 5 קעז), וְאַחַת מִשּׁוּם: שָׂרֵץ הָעוֹף (לא תַּעֲשֶׂה קעה), וְאַחַת
 6 מִשּׁוּם: שָׂרֵץ הַמַּיִם (לא תַּעֲשֶׂה קעט) וְהַצִּדָּה שֶׁגַּם הִיא
 7 מִתְהַנֶּה מִן־הָעוֹשׂ, נוֹסֵף בָּהּ עַל אֵלּוּ שֶׁהִיא עוֹף וְשָׂרֵץ
 8 הָעוֹף. וְאֵין מִן הַנִּמְנָע שֶׁתְּהִיָּה הַצִּדָּה אוֹ הַנִּמְלָה
 9 וְזוֹלָתָן מִמִּינֵי הַמְּעוֹפֶפִים וְהַשּׂוֹרִצִּים מִן־הָעוֹשִׂים וּבְתוֹךְ
 10 הַפְּרוֹת אֲלָא אֲצִל הַהֶמּוֹן, שֶׁאֵין לָהֶם יָדִיעָה בְּמִדְּעֵי
 11 הַטְּבַע, אֲלָא מִדְּמִים שְׂכַל־מִין אִי אִפְשָׁר שִׁיתְהַנֶּה דְּבִר
 12 מִמֶּנּוּ אֲלָא מִזְכֵּר וְיִנְקָבָה בִּינוֹן שֶׁהֵם רוֹאִים שֶׁהַדְּבִיר כָּף עַל
 13 הָרֵב. וְזִכּוֹר כָּלִים אֵלּוּ וְהֵבֵן עֲנָן זֶה, לְפִי שֶׁהוּא דְּבִר
 14 דְּבִר עַל אֲפָנָיו (משלי כה, יא). וּכְבָּר בְּאַרְתִּי לָךְ אֶת
 15 הָעֲנִינִים שֶׁבָּהֶם תִּבְחוּן וְתֵאמַר: בַּעַל חַי זֶה חַיִּבִּים עַל
 16 אֲכִילָתוֹ כָּף וְכָף מִלְּקִיּוֹת, וְזֶה אֵין חַיִּבִּין עָלָיו אֲלָא כָּף
 17 וְכָף. וּמִן הַלְשׁוֹנוֹת הָאֵלֶּה יִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהַאֲכִיל בַּעַל חַי
 18 שֶׁלֹּם אֵין חוֹשֵׁשִׁין לְשַׁעוֹרוֹ וְאֵין אוֹמְרִים בּוֹ "כְּזִית", אֲלָא
 19 אֲפִלּוּ אוֹכֵל יָתוֹשׁ — לֹקֶה שְׁלֹשׁ: מִשּׁוּם שָׂרֵץ הַשָּׂרֵץ,
 20 וּמִשּׁוּם רוֹמֵשׁ, וּמִשּׁוּם שָׂרֵץ הָעוֹף. וְאָמְרוּ עוֹד (מכות טז):
 21 הַמִּשְׁקָה נִקְבִּיו — עוֹבֵר מִשּׁוּם: אֶל־תִּשְׁקָצוּ אֶת־
 22 נַפְשֵׁיכֶם. וְכֵן מֵאֵן דְּשִׁתִּי מֵיָא (השותה מים) בְּקִרְנָא
 23 דְּאִמְנָא, וְהוּא כְּלִי שֶׁל מְקִיז דָּם — עוֹבֵר מִשּׁוּם:
 24 אֶל־תִּשְׁקָצוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם. וְהוּא הָדִין בְּאֲכִילַת הַלְּלוּכִים
 25 וּדְבָרִים הַמְּאֻסִּים וְשִׁתִּית דְּבָרִים הַמְּגַעְלִים, שֶׁנִּפְשָׁר רַב
 26 בְּגִי אָדָם קָהָה מֵהֶם — כָּל־זֶה מְזֻהָרִים עָלָיו, אָכַל אֵין
 27 חַיִּבִּים עָלָיו, מִלְּקוֹת, לְפִי שֶׁשְׁשֻׁטִּיה דִּקְרָא אֵינוֹ אֲלָא
 28 בְּשָׂרֵץ בְּלִבָּד: אָכַל מִכֵּין אוֹתוֹ עַל אֵלּוּ מִכַּת מִרְדּוֹת. הִנֵּה
 29 נִתְבָּאָר לָךְ מִכָּל־מַה־שֶׁהַקִּדְמָנוּ שֶׁפְּסוּק זֶה, שֶׁהוּא "אֶל־
 30 תִּשְׁקָצוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם", לְמַדְנוּ מִמֶּנּוּ אֲסוּר שָׂרֵץ הַמַּיִם
 31 בְּלִבָּד, שֶׁלֹּא בָּא עָלָיו לֹא מִיָּחָד חוּץ מִזֶּה. וְהֵבֵן זֹאת.
 32 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מֵאָה וּשְׁמָנִים — הָאֲזִיזָה
 33 שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֵל אֶת הַמִּתְהַ, וְהוּא אָמְרוּ: "לֹא תֵאכְלוּ
 34 כָּל־נִבְלָה" (דברים יד, כא) וְהַאֲכִיל מִבְּשָׂר נִבְלָה כְּזִית —
 35 לֹקֶה.

36 הַמִּצְוָה הַקַּפ"ח — הָאֲזִיזָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּאָכֵל בִּשְׂרָא
 37 שׂוֹר הַנִּסְקָל (בעל חַי שְׁחִיב סְקִילָה, כגון שהרג אדם) וְאֲפִלּוּ
 38 נִשְׁחָט קֹדֶם סְקִילָתוֹ, לְפִי שֶׁשְׁשֻׁגְמִר דִּינוֹ נִאָּסֵר בְּאֲכִילָה
 39 אֶף־עַל־פִּי שֶׁנִּשְׁחָט שְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה:
 40 "וְלֹא יֵאָכַל אֶת־בִּשְׂרוֹ" (שמות כא, כח). וּלְשׁוֹן הַמִּכְלָתָא
 41 (פרשת משפטים): "שׂוֹר שִׁינְאָא לְסַקֵּל וְקִדְמוּ הַבְּעָלִים
 42 וְשִׁחְטוּהוּ — בִּשְׂרוֹ אֲסוּר בְּאֲכִילָה", לָכֵן נִאָּמַר: "וְלֹא
 43 יֵאָכַל אֶת־בִּשְׂרוֹ". וְהַאֲכִיל מִבְּשָׂר כְּזִית — לֹקֶה.

למנין) עצי הקדש", ואזהרתיה מהכא: "ואשריהם
תשפון באש לא-תעשון פן לה' אלהיכם" (דברים יב,
גד). ובגמרא חלין (שם) אמרו: "להכי אפקה רחמנא
לאכילה בלשון בשול (לכך התבטאה התורה באסור
האכילה בלשון של בשול), כי היכי דאבשול לקי אאכילה
נמי לקי" (ללמד שבשם שלוקה על הבישול כך לוקה על
האכילה). ובפרק ב' מפסחים (כה). אמרו על פשר בחלב:
"להכי לא כתב ביה רחמנא אכילה בגופו (ולומדים זאת
ממקום אחר). למימא (ללמדנו) שלוקין עליו אפלו שלא
דרך הנאותו". וזכור זאת. וכאן ראוי לי להעיר על כלל
גדול שעדין לא הזכרתי והוא, שאמרו יתעלה: "לא-
תבשל גדי בחלב אמו" נכפל בתורה שלש פעמים (שמות
כד, יט. לד, כו. דברים יד, כא). ואמרו מעתיקי השמועה
שפל-לאו מהם יש בו (משמע) לענין נפרד. אמרו
(מכילתא פרשת משפטים): "חד לאסור אכילה וחד לאסור
הנאה וחד לאסור בשול". ואפשר למקשה להקשות עלי
ולומר: למה מניח אסור אכילתו ואסור בשולו שתי
מצות ולא מניח אסור הנאותו מצוה שלישית? ידע
המקשה שאסור הנאה אין ראוי למנותו מצוה בפני
עצמה, לפי שהוא ואסור אכילה ענין אחד בין
שהאכילה מין ממני (אחד מדרכי) ההנאה. לפי שאמרו
יתעלה באיזה דבר שלא יאכל אינו אלא דגמא מדגמות
ההנאה, והפונה שאין נהנין בו לא באכילה ולא בזולתה,
והוא אמרם (פסחים כא): "כל-מקום שנאמר: לא תאכל,
לא תאכלו — אחד אסור אכילה ואחד אסור הנאה
במשמע, עד שיפרט לה הפתוב (שמותר בהנאה) בדרך
שפרט בגולה" שנתבאר הטר ההנאה בה, והוא אמרו:
"לגר אשר-בשעריך תתננה ואכלה או מכר לנכרי" (שם
יד, כא). ולפי הכלל הזה אין ראוי למנות אסור אכילה
ואסור הנאה שתי מצות, ואלו ממני אותם שתי מצות
בבשר בחלב כי אז היינו חייבים לעשות פן גם בחמץ
ובעזלה ובכלאי הפרים, שיהא בכל-אחד מאלו ארבע
המצות, אסור הנאה מצוה בפני עצמה. ובין שנפל באלו
ולא נמנה אלא הלאו שבא באסור אכילתם בלבד ובכלל
זה אסור הנאה כפי העקר שאמרנו — כך נפל גם בבשר
בחלב. נשארה פאן שאלה אחת בלבד והיא, שאפשר
לאומר לומר: בין שאסור הנאה מוכן מאסור אכילה
כמו שבארו עליהם השלום, אם פן למה הצריך הפתוב
ללאו שלישי בבשר בחלב כדי לאסור הנאותו, כמו
שבארנו? התשובה לזה: שהצריך לזה בין שלא נאמר
בבשר בחלב לשון "לא תאכל" שממנו תאסר האכילה
וההנאה, ולפיכך הצריך לכפול לאו אחד לאסור הנאה.
וכבר הזכרנו הטעם שבגללו לא כתב רחמנא אכילה
בבשר בחלב, לפי שכל-מה שזכר בו אכילה אינו חייב
עד שיהנה באכילתו: אכל אם פתח פיו ובלע אחד
האסורין או שאכלו פשהוא חם ושורף עד שיפנה גרונו

היה בו בשר כל-שהוא — האוכלו לוקה. והאזהרה על
כך היא אמרו: "ולא-תאכל הנפש עם-הבשר" (דברים יב,
ג), ולשון ספרי (פרשת ראה שם): "לא-תאכל הנפש
עם-הבשר — זה אבר מן-החי". וכך נתבאר בגמרא
חלין (קב), ושם אמרו: "אכל אבר מן-החי ובשר מן-החי
— חייב שתיים". פרושו: לפי שהם שני לאוין. הלאו
האחד: "לא-תאכל הנפש עם-הבשר" שהוא אסור
האבר, והלאו השני: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו"
שהוא אסור בשר מן-החי, כמו שבארנו (לא תעשה קפא).
וכבר נכפל הלאו בענין זה בלשון אחר והוא אמרו
יתעלה לנח באסור עליו אבר מן-החי: "אף-בשר בנפשו
דמו לא תאכלו" (בראשית ט, ד).

המצוה הקפ"ד — האזהרה שהזהרנו מלאכול את-
הדם, והוא אמרו יתעלה: "וכל-דם לא תאכלו" (ויקרא
ז, כו). וכבר נכפל בו הלאו כמה פעמים. ופרש שהוא
בכרת ואמר: "כל-אכליו בכרת" (שם יז, יד). אם הוא
מזיד: ואם הוא שוגג — מביא חטאת קבועה. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק ה' מפרתות.

המצוה הקפ"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול חלבי
בהמה טהורה אמר יתעלה: "כל-חלב שור וכשב ועז לא
תאכלו" (שם ז, כג), וגם בזה נכפל הלאו וענש בו בפרוש
פרת בהמה דברים אמורים? אם הוא מזיד: ואם הוא שוגג
— חייב חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק
ז' מחלין (צג).

המצוה הקפ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול גיד
הנשה, והוא אמרו: "על-כן לא יאכלו בני-ישראל
את-גיד הנשה" (בראשית לב, לג): והאוכלו פלו, ואפלו
הוא כל-שהוא, או שאכל ממנו בזית — לוקה. וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מחלין.

יום שישי י"ח ניסן ה'תשע"ד

מצות לא תעשה קפז. קפו.

קפט. קצ. קצא. קצב.

המצוה הקפ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול בשר
בחלב, והוא אמרו עוד (בנוסף לשמות כג): "לא-תבשל
גדי בחלב אמו" (שמות לד, כז) בפעם שניה — שהפונה
בו אסור האכילה. ובגמרא חלין (קיד). אמרו: בשר
בחלב לוקה על בשולו ולוקה על אכילתו. ובגמרא מכות
(כא): אמרו: "המבשל גיד הנשה בחלב כיום טוב ואכלו
— לוקה חמש מלקיות: לוקה משום אוכל גיד, ולוקה
משום מבשל גיד (שאסור באכילה — והרי זה בשול שלא
לצורך ביום-טוב), ולוקה משום מבשל בשר בחלב, ולוקה
משום אוכל בשר בחלב, ולוקה משום הבערה". ושם
אמרו: "אפיק (השט, מן המנין) הבערה ועל (והכנס, צרף

- 1 ומכאִיבו בִּשְׁעַת בְּלִיעָתוֹ וְכִיּוּצָא בְּזָה: — הָרִי זֶה פְּטוּר.
 2 זולתי בבִּשְׁרָה בְּחֶלֶב, שֶׁהָאֵל חָיֵב עַל אֲכִילָתוֹ וְאִפְלוּ לֹא
 3 נִהְיָה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁהִזְכִּירוּ (פסחים כה:), וְכֵן כָּלֵאֵי הַפָּרֶם, כְּמוֹ
 4 שֶׁנִּבְאָר לְקַמֵּן (לֹא תַעֲשֶׂה קֶצֶץ — שיעור ק, וְהִבֵּן כָּל־
 5 הַכִּלְיִים הָאֵלֶּה וְזָכוּר אוֹתָם. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּיגֵי מַצֵּנָה זֶה
 6 בְּפָרֶק ח' מַחֲלִין.
 7 הַמַּצֵּנָה הַקַּפ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְבָּשֶׁל בִּשְׁרָה
 8 בְּחֶלֶב, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בְּחֶלֶב אִמּוֹ"
 9 (שמות כג, יט), וְהַמְבָּשֶׁלוֹ — לֹקֶה אֶף־עַל־פִּי שְׂלֹא אָכְלוּ,
 10 כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּתְּלִמּוּד.
 11 הַמַּצֵּנָה הַקַּפ"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכּוֹל לֶחֶם הָעֲשׂוּי
 12 מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה, קֹדֶם עֲבוּר יוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן (שֵׁאוּ
 13 מְקִרִיבִים אֶת הַזֶּנוּמֶר מִהַתְּבוּאָה הַחֲדָשָׁה), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
 14 "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא כג, יד) וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ
 15 כְּזֵית — לֹקֶה.
 16 הַמַּצֵּנָה הַמְשָׁלִימָה מֵאָה וְתִשְׁעִים — הַאֲזַהְרָה
 17 שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכּוֹל קָלִי (תְּבוּאָה קְלוּיָה לְצוּרֶךְ אֲכִילָה)
 18 תְּבוּאָה חֲדָשָׁה קֹדֶם עֲבוּר יוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, וְהוּא
 19 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ". וְהָאוֹכֵל
 20 מִמֶּנּוּ כְּזֵית — לֹקֶה.
 21 הַמַּצֵּנָה הַקַּצ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכּוֹל בְּרָמֶל
 22 (גִּרְגָּרִי שִׁיבּוֹלַת, קְלוּיָה כִּשְׂחִיָּא בִּאֲבָה; מִלֵּאָה בִּגְרִירִיָּה)
 23 הַחֲדָשׁ (מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה) קֹדֶם עֲבוּר יוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן,
 24 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכֶרֶם לֹא תֹאכְלוּ
 25 עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה". וְכִבֵּר קֹדֶם לָנוּ לְשׁוֹנֵם בְּאֶמְרָם
 26 (כִּרְיָתוֹת ה:). "אֲכַל לֶחֶם קָלִי וְכֶרֶם — חָיֵב עַל כָּל־אֶחָד
 27 וְאֶחָד". וּבִאֲרָנוּ אֶת־זֶה תְּכִלִּית בְּאוּר בְּכָלֶל הַתִּשְׁעִי
 28 מִן־הַכִּלְיִים (הַשּׁוֹרְשִׁים) שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְמֵאֲמָר (לִסְפָּר) זֶה עֵין
 29 עָלֵינוּ שֵׁם. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּיגֵי הַחֲדָשׁ בְּפָרֶק ז' מִמִּנְחֹת
 30 (ע). וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בְּשִׁבְעִיעִית וּמַעֲשֵׂרוֹת וְחֻלָּה (פָּרָק א
 31 מִשְׁנָה א).
 32 הַמַּצֵּנָה הַקַּצ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכּוֹל אֶת־
 33 הָעֶרְלָה (פִּירוֹת הָאֵילָן בְּשֵׁלֶשׁ שְׁנוֹתָיו הָרִאשׁוֹנוֹת), וְהוּא
 34 אָמְרוּ: "שְׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָּכֶם עֶרְלִים לֹא יֹאכַל" (שם יט,
 35 כג), וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזֵית — לֹקֶה. וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּיגֵי
 36 מַצֵּנָה זֶה בְּמִסְכַּת עֶרְלָה. וְאִסּוּר אֲכִילַת הָעֶרְלָה בְּחוּצָה
 37 לְאֶרֶץ הַלְכָּה לְמִשְׁה מְסִינִי: אֲכַל לְשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא בְּאֶרֶץ
 38 יִשְׂרָאֵל בְּלֶבֶד.
 39 יוֹם שַׁבַּת קוֹדֶשׁ י"ט נִיֶּסֶן ה'תשע"ד
 40 מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה קֶצֶץ. קֶנֶג. קֶצֶד.
 41 מִצְוֹת עֲשֶׂה קֶמּוּ.
 42 הַמַּצֵּנָה הַקַּצ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְאָכּוֹל כָּלֵאֵי

26 וְגו'". וּמִמָּה שֶׁאָמַר "וַעֲדִין לֹא נֶאֱסַר" מִשְׁמַע בְּלִי סֶפֶק
27 שֶׁאֲחֵר-כֶּךָ נֶאֱסַר. אָבֵל אֲמָרָם (שבת יז): בְּכֹלֵל שְׁמִנָּה עֶשֶׂר
28 דָּבָר שֶׁנֶּזְרוּ (חכמים) שֶׁמִּכְלָלָם יֵינָם (שבכלל זה מנו יין
29 גויים), וְכֵן גַּם אֲמָרָם (עבודה זרה טב): "שְׂאֵנִי יֵין נֶסֶף
30 דֹּאחֲמָרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן" (שממקומות אלו משמע, לכאורה,
31 שהוא איסור רק מדרבנן) — הָרִי פּוֹנְתָם בְּזֶה סֶתֶם יֵינָם
32 (סתם יין של גויים גם אם לא ננסך לעבודה זרה), לֹא יֵין נֶסֶף
33 עֲצָמוֹ: אָבֵל יֵין נֶסֶף עֲצָמוֹ הוּא אֲסוּר מִן-הַתּוֹרָה: וְהָרִי
34 יִדְעָתָ אֲמָרָם (עבודה זרה ל:): "שְׁלֹשָׁה (סוגי) יֵינֹת
35 (אסורים) הֵם". וְכֵכָר נִתְבָּאָרוּ דִּיגֵי הַטֶּבֶל בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת
36 הָאֲחֵרוֹנִים דְּעִבּוּדָה זָרָה.

37 הַמִּצְוָה הַקַּמ"ו — הַצּוּי שֶׁנֶּצְטוּיָנוּ לְשַׁחַט בְּהֶמָּה חַיָּה
38 וְעוֹף וְאַחֵר-כֶּךָ נֹאכֵל מִמֶּנּוּ, וְשֹׂאִין לוֹ הַכֶּשֶׁר אֵלָּא
39 בְּשַׁחֲטָה בְּלֶבֶד. וְהוּא אָמַר וַתַּעֲלֶה: "וַיִּבְחַתְתָּ מִבְּקָרְךָ
40 וּמִצֹּאֲנֶךָ וְגו' כֹּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ" (דברים יב, כא), וּלְשׁוֹן סִפְרֵי
41 (פרשת ראה): "וַיִּבְחַתְתָּ — מָה מְקַדְּשִׁין בְּשַׁחֲטָה אֵף חֲלִין
42 בְּשַׁחֲטָה. כֹּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ — מִלְּמַד שֶׁנֶּצְטוּנָה מִשֶּׁהָ עַל
43 הַקֶּנֶה (צנור הנשימה) וְעַל הַנֶּשֶׁט (צנור המזון) וְעַל רֹב אֶחָד
44 בְּעוֹף וְעַל רֹב שְׁנַיִם בְּבֶהֱמָה" (שם שחט רוב האחד מהם
45 בעוף, או רוב שניהם בבהמה — הותרו לאכילה). וְכֵכָר
46 נִתְבָּאָרוּ דִּיגֵי מִצְוָה זוֹ וְכֹל-הַלְכוּתֶיהָ בְּמִסְכָּתָא הַמִּיחַדָּת
47 לָהּ, כְּלוּמַר: מִסְכָּת חֲלִין.

1 הַיּוֹצֵא מִכֹּל-זֶה: שֶׁהָאוֹכֵל טֶבֶל קִדְּם שֶׁתִּפְרַשׁ מִמֶּנּוּ
2 תְּרוּמָה גְדוֹלָה וְתְרוּמַת מִצְעָר — חֵיב מִיתָה, וְאַזְהָרְתִּיהָ
3 מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יַחֲלִלוּ אֶת-קֹדְשִׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", כְּמוֹ
4 שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה זוֹ; וְהָאוֹכֵל טֶבֶל אַחֵר הִפְרַשְׁתָּ הַתְּרוּמוֹת
5 קִדְּם הִפְרַשְׁתָּ כֹּל-הַמִּצְעָרוֹת — חֵיב מְלָקוּת. וְאַזְהָרְתִּיהָ
6 מִ"לֹא-תֹאכֵל לֶאֱכֹל בְּשַׁעֲרֶיךָ מִצְעָר דִּגְנֶךָ". וְזִכּוֹר זֶה וְאֵל
7 תִּטְעֶנָּה בּוֹ. וְכֵכָר נִתְבָּאָרוּ דִּיגֵי הַטֶּבֶל בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת
8 בְּמִסְכָּת דְּמָאִי וְתְרוּמוֹת וּמִסְכָּת מִצְעָרוֹת.

9 הַמִּצְוָה הַקַּצ"ד — הָאֲזִהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְשִׁתוֹת יֵין
10 נֶסֶף, וְזֶה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ פְּסוּק בְּרוּר בְּפִרוּשׁ, אָבֵל נֶאֱמַר
11 בְּעִבּוּדָה זָרָה: "אֲשֶׁר חֵלֵב וְזַבְחֵימוֹ יֹאכְלוּ לִשְׁתּוֹ יֵין
12 נְסִיכָם" (שם לב, לח). מָה זַבֵּחַ אֲסוּר אֵף יֵין אֲסוּר. וְאַתָּה
13 יוֹדֵעַ שֶׁהוּא אֲסוּר בְּהִנָּאָה וְלֹקִין עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁמִּפְּרָסָם
14 בְּכֹל-הַתְּלִמּוּד. וְהִרְאֵהָ עַל הַיּוֹת יֵין נֶסֶף מֵאֲסוּרֵי
15 דְּאוֹרִיתָא וְשֶׁהוּא נִמְנָה מִכֹּלֵל מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה, אֲמָרָם
16 בְּגִמְרָא עִבּוּדָה זָרָה (עג): "רַבִּי יוֹחָנָן וְרִישׁ לְקִישׁ דֹּאמְרֵי
17 תְּרִוּיָהּ (שניהם אומרים): כֹּל-אֲסוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בֵּין
18 (שנתערבו) בְּמִינֵן בֵּין שְׁלֹא בְּמִינֵן — (נאסרה התערובת)
19 בְּנוֹתָן טַעַם (כשהאיסור נתן טעמו בתערובת), חוּץ מִטֶּבֶל
20 וְיֵין נֶסֶף דְּבְּמִינֵן — בְּמַה-שֶּׁהוּא, וְשְׁלֹא בְּמִינֵן — בְּנוֹתָן
21 טַעַם". הָרִי זוֹ רֵאָה בְּרוּרָה שֶׁיֵּין נֶסֶף מֵאֲסוּרִין שֶׁל תּוֹרָה.
22 וְגַם בְּסִפְרֵי (במדבר כא, א) כִּשֶּׁהִזְכִּירוּ אֲפֹן הַתִּדְרָדְרוֹת
23 יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים לְזִנוֹת אֵל בְּנוֹת מוֹאָב, אֲמָרוּ: "וְהוּא נִכְנָס
24 וְהִצְרִיחַ מִלֵּא יֵין אֲצִלָּה מִיֵּין הַעֲמוּנִים — וַעֲדִין לֹא
25 נֶאֱסַר יֵין שֶׁל גוֹיִם לִישְׂרָאֵל — אֲמָרָה לוֹ: רְצוֹנְךָ שֶׁתִּשְׁתָּה

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד ניסן, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ב אדר שנתקבל ז"ע, בו כותב אודות המיחוש של זוגתו תחי'.

ויש מקום לומר שעדיין אין כל המזוזות כשרות או שהוקבעו שלא כדין, ובכל אופן תסיח דעתה לגמרי מהחלומות כי אין בהם ממש, וכמאמר חכמינו ז"ל חלומות לא מעלין ולא מורידין ותתחזק בהנהגה מתאימה להוראות תורתנו תורת חיים ובקיום מצותי עליהן נאמר וחי בהם והשי"ת יצליחם למילוי משאלות לבבם לטובה, וככל שיתוסף בבטחון בהשי"ת ובהנהגה האמורה יתוסף בהברכה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א.

מזכיר

נוהגים ללמוד בימי הספירה מס' סוטה נוסף על השיעורים הקבועים - דף ליום דף ליום

היום יום ד' אייר

משיחת ערב חג השבועות תשמ"ה

- 1 י. הוזכר לעיל (סעיף ח) על דבר המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו ללמוד
- 2 בימי הספירה מסכת סוטה (נוסף על השיעורים הקבועים) - דף ליום דף ליום, אשר בהתאם לכך, ה"סיום"
- 3 דמסכת סוטה הוא - בערב חג השבועות.
- 4 ובהקדם - "קלאץ-קשיא" בעניין זה שאין שמים לב. וזאת, למרות שרגילים לדייק בעניינים דקים
- 5 "כחוט השערה":
- 6 מקובל לחשוב שבמסכת סוטה ישנם מ"ט דפים - בהתאם למ"ט הימים דספירת העומר. דף ליום דף
- 7 ליום. אמנם, לאמיתו של דבר, יש במסכת סוטה מ"ח דפים בלבד, שכן, התחלת המסכת (כבכל
- 8 המסכתות) - בדף ב', ובמילא, ישנו יום אחד שבו חסר, לכאורה, הלימוד דמסכת סוטה, מה שאין כן
- 9 בנוגע לספירת העומר - אם יחסר ח"ו יום אחד ממ"ט ימי הספירה, אין זה "שבע¹ שבתות תמימות"!
- 10 ויש לומר - ש"דף-השער" דמסכת סוטה משלים את המנין דמ"ט הדפים המכוונים כנגד מ"ט ימי
- 11 הספירה.
- 12 והביאור בזה:
- 13 "דף-השער" הוא בבחינת "שומר" על המסכת כולה - בדוגמת שער העיר שעניינו לשמור שלא יכנסו
- 14 דברים בלתי רצויים. וכפי שידוע ומבין גם פשוט שבפשוטים, ש"דף-השער" של "סידור", "תהילים"
- 15 וכיוצא-בזה, ובנדון דידן, מסכת סוטה - שומר על שאר הדפים שלא יתקטו, ופשיטא - שלא ייקרעו,
- 16 וכן שלא ייפול עליהם לכוון וכיוצא-בזה. ומכיוון שכן, יש לו שייכות ל"פנים" הספר, ובנדון-דידן -
- 17 מסכת סוטה.
- 18 אמנם, ביאור זה אינו מספיק עדיין, שכן, יום ראשון דספירת-העומר הוא אחד מימי הספירה (ולא
- 19 רק הקדמה וכיוצא-בזה), ולא עוד, אלא שיש בו מעלה יתירה לגבי שאר ימי הספירה, שהרי כל ימי
- 20 הספירה אינם באים אלא מכוחו של יום ראשון, שבו הייתה הבאת והקרבת העומר. ואם-כן, כיצד ייתכן
- 21 שביום זה ילמדו את ה"שער" בלבד?
- 22 ולכן, יש לומר, ש"דף השער" אינו בבחינת שומר בלבד, דבר הטפל כו', אלא אדרבה - יש בו עליו
- 23 לגבי כל המסכת:
- 24 ב"דף-השער" נדפס גם שם המסכת - שם הכולל את המסכת כולה, ונפקא-מינה לדינא בנוגע למכירת
- 25 ספר (מסכת) על-ידי "שטר", שכאשר כותבים ב"שטר" את שם הספר, אזי עובר הספר מרשותו של המוכר
- 26 לרשותו של הלוקח. וכל זה - אפילו ב"שמות הסכמיים", ועל אחת כמה וכמה ב"שמו אשר יקראו לו
- 27 בלשון הקודש", אשר, כתורת הבעל שם טוב², מהווה מחייה ומקיים את הדבר הנקרא בשם זה.
- 28 ולהעיר מדברי השל"ה³: "אף מי שהוא עם הארץ גמור, ומצטער מאוד על מיעוט הבנתו ואינו מבין

(2) שעהיוה"א פ"א.
(3) יג, סע"א ואלך בהג"ה.

(1) אמור כג, טו. וראה טוש"ע ואדה"ז) או"ח סתפ"ט ס"ח
(סכ"ג-כד).

- 1 שום דבר, קורא בכל ליבו שמות של תורה שבכתב ותורה שבעל-פה . . ושמות כל המסכתות . . וקריאת
2 השמות תועיל להיות נחשב כאילו עיין ולמד כולם".
- 3 ומעלה מיוחדת בנוגע לשם דמסכת "סוטה" - להיותו מהמסכתות ששםם נזכר בגמרא⁴.
- 4 ונמצא, ש"דף-השער" אינו "שומר" בלבד, כלומר דבר הטפל לדפי המסכת עצמה, אלא אדרבה: מכיוון
5 שנדפס בו שמה של המסכת, כולל הוא ומהווה ומחזיק את כל דפי המסכת כולה.
- 6 וזוהי שייכותו של "דף-השער" ליום א' דספירת-העומר - שכל ימי הספירה באים מכוח הבאת
7 והקרבת העומר ביום זה:
- 8 בלימוד דף ליום דף ליום - הרי גם כאשר לומר על דרך הפשט, הדרוש, הרמז והסוד, אין לו אלא
9 העניינים השייכים לדף פרטי זה, על דרך ובדוגמת הספירה הפרטית דכל יום: מה שאין כן ביום א'
10 דספירת העומר שאז קורא ולומד שמה של המסכת ב"דף-השער" (ומחליט ומכריז שלמחרתו מתחיל
11 ללמוד דף ליום דף ליום) - יש לו את המסכת כולה (לא רק "בכוח" בלבד, אלא) באופן של "כלל",
12 ומזה נמשכים ה"פרטים" - דף ליום דף ליום, על דרך ובדוגמת שאר ימי הספירה הבאים מכוח הבאת
13 העומר ביום א'.
- 14 ועל פי זה יש לבאר את העניין ד"נעוץ סופן בתחילתן"⁵ - דלכאורה, מכיוון שב"סופן", לאחר שסיים
15 את כל דפי המסכת, יש לו את המסכת כולה, אם כן, מהו העילוי בכך ש"נעוץ סופן בתחילתן", "תחילתן"
16 ממש, לפני שהתחיל ללמוד את הדף הראשון (שהרי לאחר שכבר התחיל - שוב אינו אוחד בהתחלה
17 ממש)?! והביאור - על פי האמור - שב"תחילתן", ב"דף-השער", ישנו כל העניין באופן של "כלל".
- 18 יא. על-פי האמור, יש להתעכב תחילה על ההוראה שלמדים משמה של המסכת - "סוטה".
19 ובהקדמה: אף שאין זה אלא שם (מסכת) בלבד, מכל מקום, מכיוון שגם זה עניין בתורה, ועד ששייך
20 הוא לתורה כולה, כדברי הרמב"ם⁶: "האומר שאין התורה מעם ה', אפילו פסוק אחד, אפילו תיבה אחת,
21 אם אמר משה אמרו מפי עצמו, הרי זה כופר בתורה (כולה), וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל פה".
22 מובן, שגם בעניין זה יש הוראה ולימוד בעבודת ה', כדלקמן.
- 23 והעניין בזה:
- 24 הפירוש ד"סוטה" הוא - מלשון "שטות", כדרשת חכמינו ז"ל⁷ על הפסוק⁸ "איש כי תשטה אשתו",
25 "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות".
- 26 ולכאורה, בשלמא עצם העובדה ד"נכנס בו רוח שטות" - אפשרית היא מצד עניין הבחירה, אבל
27 כיצד ייתכן שעניין כזה ("סוטה") יהיה שם של חלק (מסכת) בתורה?!
- 28 ואף שהקב"ה הוא "כל יכול", מכל מקום, הרי נאמר⁹ "לא יהי' לך אלהים אחרים על פני", ואם כן,
29 נשאלת השאלה: איך ייתכן שבתורתו של הקב"ה - "על פני" - יהי' עניין של "רוח שטות" שעלול
30 להביא לעבירה על רצונו ית', שזהו עניין ד"אלהים אחרים"¹⁰?!
- 31 והביאור בזה:
- 32 ידוע הכלל דירידה צורך עלי', כלומר, כוונת הירידה היא - כדי שעל ידי זה יבוא האדם לעילוי גדול
33 יותר מכמו שהיה קודם הירידה, על דרך מעלת הבעל-תשובה לגבי צדיק¹¹, וזהו גם הדיוק בלשון "נכנס
34 בו רוח שטות" - שבעצם אין הדבר שייך אליו כלל, אלא ש"נכנס בו" ממקום אחר, באופן ד"נורא עלילה
35 על בני אדם"¹², וזאת, כדי שעל ידי זה יבוא לעילוי גדול יותר מכמו שהיה לפני הירידה.

(9) יתרו כ, ג. ואתחנן ה, ז.

(10) ראה תניא שם.

(11) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. ובכ"מ.

(12) תהלים סו, ה. וראה תנחומא וישב ד. תו"ח תולדות יג, א

ואילך. שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א כ, ד ואילך.

(4) סוטה בתחילתה.

(5) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(6) הל' תשובה פ"ג ה"ח.

(7) סוטה ג, א. וראה תניא פכ"ד.

(8) נשא ה, יב.

1 וכן הוא בנוגע לירידה ד"סוטה", שהכוונה בזה היא - שעל ידי זה יהי' העילוי ד"ונקתה ונזרעה זרע",
2 "אם הייתה עקרה נפקדת . . אם הייתה יולדת בצער יולדת בריווח, נקבות יולדת זכרים כו"13, וכמסופר
3 בגמרא14 בנוגע לחנה: "אם ראה תראה"15 . . אמרה חנה לפני הקב"ה, אם ראה - מוטב, ואם לאו - אלך
4 ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר
5 ונקתה ונזרעה זרע".

6 [ולהעיר, שגם בהשקאת הסוטה מודגש העניין דירידה צורך עלי' - כמאמר רבותינו ז"ל16 "גדול
7 השלום שהשם [שם הוי', שם היותר נעלה מבין כל השמות שאין נמחקין, "שם המפורש"17] שנכתב
8 בקדושה, אמר הקב"ה, ימחה על המים בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו", שבזה מודגש גדול העילוי
9 דעניין השלום, אשר לא זו בלבד ש"מזבח מוריד עליו דמעות"18, אלא יתירה מזה, שהקב"ה אומר
10 שבשביל עילוי זה מותר ש"ימחה שמי על המים", תכלית הירידה. ולא עוד, אלא שיש מצווה בדבר,
11 ובלבד שיהי' "שלום בין איש לאשתו"].

12 יב. ביאור העניין:

13 לכאורה, אינו מובן: כיצד אמרה חנה "אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי
14 מי סוטה כו" - הרי השקאת הסוטה אינו אלא אם נסתרה לאחרי קינוי הבעל, ולאחרי קינוי הבעל אזי
15 הסתירה אסורה (גם בסתירה כזו שלולי קינוי הבעל אין בה איסור19), ואם כן, כיצד ייתכן שחנה תעבור
16 על הקינוי דאלקנה ותסתתר, בה בשעה שיש איסור בדבר?!

17 אפילו לולי האיסור, לא מסתבר שחנה תעבור על דבריו של אלקנה - כאשר יודעים אודות גדול
18 מעלתו של אלקנה. כמסופר במדרש20 בנוגע לאופן עלייתו לרגל, שהי' מעלה עמו את כל אנשי העיר
19 שבדרך, ו"בדרך שהי' עולה שנה זו לא הי' עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם עולים", כלומר, שזיכה
20 רבים מישראל בעניין ד"יראה כל זכורך אל פני האדון ה'"21, "כדרך22 שבא ליראות כך בא לראות"!
21 וכל זה, כאמור, מצד דבריו של אלקנה בלבד, וכל שכן וקל וחומר - כאשר יש איסור בדבר!

22 ואם מפני שעל ידי זה יהי' "ונקתה ונזרעה זרע" - הרי זה על-דרך ובדוגמת (אבל לא ממש) "האומר
23 אחטא ואשוב", ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה"23 (אלא אם כן "דחק ונתחזק כו"24)!

24 אמנם, בנוגע לפועל - בוודאי לא נסתרה כו', אלא רק "אמרה . . אלך ואסתתר כו'", אבל אף על פי
25 כן, השאלה היא: כיצד יכלה להעלות על דעתה ולומר שתעבור על דבר איסור?!

26 והביאור בזה:

27 מכיוון שכוונתה אינה אלא כדי שעל ידי זה יהי' העניין ד"ונקתה ונזרעה זרע" - הרי במקום
28 שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא25, ובמילא, מצד פנימיות העניינים אין ב"סתירה" זו עניין של חטא
29 כלל;

30 ובנוגע לחיצוניות העניינים במעשה בפועל, אשר המעשה הוא העיקר, שישנו המעשה ד"סתירה" -
31 הנה לזה מועילה התשובה, שכן, כאשר "דחק ונתחזק כו' מקבלין תשובתו", וטעם הדבר - מכיוון שמצד
32 פנימיות העניינים לא הי' כאן עניין של חטא.

13 סוטה כו, א. הובא בפרש"י עה"ת נשא שם, כח.

61.

20 יל"ש ש"א רמז עז.

14 ברכות לא, ב.

21 משפטים כג, יז.

15 ש"א א, יא.

22 חגיגה בתחלתה.

16 במדב"ר פי"א, ז. ויש"נ. וראה שבת קטז, א. ויש"נ. רמב"ם

23 יומא פה, ב - במשנה. רמב"ם הל' תשובה רפ"ד.

הל' חנוכה בסופן.

24 ראה תניא פכ"ה. אגה"ת פי"א.

17 רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב.

25 כש"ט הוספות סל"ח. ויש"נ. וראה לקו"ש ח"כ ע' 426 הע'

18 גיטין בסופה.

78. ויש"נ.

19 ראה צפע"נ הל' סוטה פ"א ה"ז. וראה לקו"ש ח"ח ע'

ויש להוסיף בזה - בעומק יותר:

אפילו כשהסתירה היא (לא כדי שיהי' "ונקתה ונזרעה זרע", אלא) מצד ה"רוח שטות", ויתירה מזה, אפילו לאחר שנתברר שהי' עניין של היפך הטהרה כו' - הנה גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה (אף שבמחשבת ורגש האדם אינו כן), תכלית הכוונה בזה היא - בשביל העלי' דתשובה, כלומר, כל הירידה אינה אלא כדי שסוף כל סוף יבוא לעילוי דתשובה, שהרי "בוודאי סופו לעשות תשובה, בגלגול זה או בגלגול אחר, כי לא ידח ממנו נדח"²⁶.

ולכן, גם אז הרי זה ("סוטה") שם דתורה - דמכיוון ש"בוודאי סופו לעשות תשובה", נמצא, שתכליתו של החטא (כמו שהוא מצד למעלה) הוא - העלי'²⁷.

ולא עוד, אלא אפילו כשהחטא הוא באופן ד"אחטא ואשוב", שאז "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" - גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה, הכוונה בזה היא - שיהי' "דחק ונתחזק", היינו, לעוררו לתשובה נעלית יותר²⁸.

יח. ובפשטות - שזוכים תיכף ומיד לגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁹, שלימות העם, ובאים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁰, שלימות הארץ, ושם גופא - להר הקודש, ולבית המקדש השלישי, ומקבלים גם את התורה - "אוריאן תליתאיי", שלימות התורה, ובצירוף כולם - שלימות המשולשת, "חוט המשולש"³¹, וכל זה - תיכף ומיד, במהרה בימינו ממש.

(29) בא י, ט.
(30) עקב יא, יב.
(31) ראה קהלת ד, יב.

(26) תניא ספ"ט. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סוס"ג.
(27) ראה לקו"ש ח"ה ע' 65 ואילך. ח"ח ע' 236 הע' 14. ח"ח ע' 395 ושי"נ.
(28) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1153 הע' 16.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה ניסן, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו וכתב אודות מצבו הרוחני אשר לפעמים מתעורר ברוח טהרה ורוח יר"ש ולפעמים כו'.

הנה ילמוד בעיון המתאים והדרוש ספר התניא לרבנו הזקן פרק כ"ז-כ"ט והפרקים שלפניהם ושלאחריהם, ובכלל הרי ידוע פסק רז"ל בהנוגע לתורה וכן הוא בכלל בנוגע לעבודת השי"ת, לא יגעת ומצאת אל תאמין, יגעת ולא מצאת אל תאמין, אלא שבכל דבר נזקקים לסייעתא דשמיא, הנה יאמר בכל יום אחר תפלת שחרית שיעור תהלים - כפי שנחלק התהלים לימי החדש, ובימות החול לפני התפלה יתן פרוטה או שתים לצדקה ויזהר במקוה טהרה, והשי"ת יצליחו לבשר טוב בכל הנ"ל.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

המקנא לאשתו - פרק ראשון

נאבד כך משום שאידי דתנא מאחר ששנה את מסכת כתובות ותנא
 בה את פרק המדייר שעוסק בעניני נדרים, תנא סמוך לו את מסכת נדרים,
 ואידי דתנא את מסכת נדרים, תנא סמוך לו את מסכת נזיר משום דרמי
 לנדרים - שנוירות חלה על ידי נדר שמקבל על עצמו. וקתני את מסכת
 סוטה סמוך למסכת נזיר, בדרבנן - ללמדך שכל הרואה סוטה בקילקולה
 יזיר עצמו מן היין.
 מדייקת הגמרא מלשון התנא שאמר המקנא לאשתו, ולא אמר - רבי
 אליעזר אומר מקנא אדם לאשתו על פי שנים, שדיעבד אין לכתחילה
 לא - לכתחילה אין ראוי שיקנא בעל לאשתו, ופרשת סוטה נאמרה
 באופן שעבר על האיסור וקינא לה, שקסבר תנא דין שאסור לקנאות
 - כיון שהקיני גורם לריב בין הבעל לאשה על שחושד בה.
 אמר רבי שמואל בר רב יצחק, כי הוה פתח ריש לקיש בסומה -
 לדרוש בפרשת סוטה, אמר הכי, אין מזונוין לו לאדם אשה לא לא לפי
 מעשיו - צנועה לצדיק ופרוצה לרשע. שנקאמר "כי לא ינוח שכבם
 הרשע על גורל הצדיקים למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה ידיהם"
 הרי שמתאימים לאדם את סביבתו על פי מעשיו. אמר רב רב הנה
 אמר רבי יוחנן וקשין לוונן - איש לאשה בקריעת ים סוף אשר נשתנו
 בה סדרי בראשית, שנקאמר "אלהים מושיב יחידים ביתה" - מושיב את
 האיש ואשה שחיו ביחידות בתוך אותו בית, ומוציא אסירים בבשרות
 - והוציא את ישראל שהיו אסורים במצרים, בזמן שכשר וטוב ללכת,
 בחורש ניסן שהוא לא חם ולא קר, הרי שהוציא זיווג איש ואשה לקריעת
 ים סוף. מקשה הגמרא על ריש לקיש, איני, והא אמר רב יהודה אמר
 רב איבעים יום קודם יצירת הולד הזכר, בת קול יוצאת ואומרת בת
 פלוני לפלוני, בית פלוני, שדה פלוני, שדה פלוני לפלוני - ומבואר שאין
 היווג נאבד לפי מעשיהם, שהרי לא ניתן לדעת בשעת יצירת האדם האם
 יהיה צדיק או רשע. מתרצת הגמרא, לא קשאי, הא - מה שאמר רבי
 יהודה בשם רב שארבעים יום קודם יצירת הולד נאבד היווג משמים,
 וזהו ביוג ראשון שהוא לפי מזל, והא - מה שאמר ריש לקיש שנאבד
 היווג צדיק לצנועה ורשע לפרוצה, וזהו ביוג שני שהוא לפי מעשיהם.
 שנינו במשנה, רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי שנים וכו' רבי
 יהושע אומר וכו'. מדייקת הגמרא, עד כאן לא פליגי רבי אליעזר ורבי
 יהושע אם צריך שני עדים או שדי בעד אחד, אלא בקניני וסתירה -
 שלדעת רבי אליעזר צריך להביא שני עדים רק על הקניני, ולדעת רבי
 יהושע צריך להביא שני עדים גם על הסתירה, אבל בסומא - אם
 העידו שנים על הקניני ועל הסתירה, ובא עד אחד והעיד שנבעלה לאותו
 פלוני כשהתחתה עמו, כולם מודים שהעד אחד מהימן - ואין בורקים
 אותה במים המאזרים, אלא יוצאת בלא כחובה ואסורה לבעל ולבועל,
 שהרי לא נחלקו בכך. ותנן גמי - וכן מפורש במשנה לקמן, עד אחד
 אומר אני ראיתי שניממא - שנבעלה לאותו פלוני כשהתחתה עמו,
 לא היתה שותת את המים המאזרים, משום שמאמינים לעד שאכן
 זינתה. שואלת הגמרא, מדאורייתא מנלן דמהימן עד אחד - מהו
 המקור בתורה שנאמן עד אחד לומר שזינתה. עונה הגמרא לפי מה
 ששינו בברייתא דתנו רבנן נאמר לגבי אשה שקינא לה בעלה ונסתרה
 "והיא נטמאה ועד אין בה" - ואף שנכתב 'עד' בלשון יחיד, בשנים
 הכתיב מדבר - כוונת הפסוק שאין שני עדים שראו שנבעלה, או אינו
 אלא אפילו באחד - שמא נפרש שאין אפילו עד אחד שנבעלה, אין
 לומר כן, שתלמוד לומר - שהרי נאמר בתורה "לא יקום עד אחד באיש
 לכל עון ולכל חטאת",

אשה שקינא לה בעלה, דהיינו שאמר לה אל תתחדי עם פלוני, ונסתרה,
 דהיינו שעברה על ציווי והתחידה עמו - היא הנקראת סוטה, ואסורה
 לבעלה מן התורה כדין אשת איש שזינתה, אלא אם כן תיבדק כסדר
 הכתוב בפרשה ויוכח שלא נבעלה לאותו פלוני. סדר בדיקתה הוא,
 שמביאה בעלה לבית המקדש, ובית דין הגדול משקים אותה מים
 מאררים, אם מתיסרת באיסורים משונים ומתה - סימן הדבר שנבעלה
 לו, ואם לא היו מים לה המים - סימן הדבר שטוהרה היא ולא נבעלה
 לו, ותחזור לבעלה ואף הייתה מתברכת בבנים זכרים. אם האשה מודה
 שנבעלה, אין משקים אותה, אלא מגרשה ומפסידה כתובתה כדין אשת
 איש שזינתה. וכן אם אמרה האשה שאינה רוצה להיבדק, או שאמר
 האיש שאינו רוצה שתיבדק, אינה שותה. ובמקרים אלו דומיהם שאין
 משקים אותה, חייב הבעל לגרשה, ואף לאחר שתתגרש או ימות בעלה
 אסורה על הבעל, וכן אינה אוכלת בתרומה, כדין אשת איש שזינתה.
 משנה. בעל המקנא לאשתו ואומר לה אל תתחדי עם איש פלוני, והיא
 עברה על ציווי והתחידה עמו מרצון, רבי אליעזר אומר אינה נאסרת
 על בעלה כדין סוטה וכן אינו משקה אותה את המים המאזרים, אלא אם
 כן מקנא לה על פי שנים - ציווה עליה בפני שני עדים כשרים והעידו
 שציווה עליה בפניהם. אך אין צריך שיעידו שנים שהתחידה עם אותו
 פלוני, אלא ומשקה על פי עד אחד - אף אם העיד עד אחד שהתחידה
 עמו או על פי עצמו - או שהבעל עצמו אומר שראה שהתחידה עמו -
 הרי היא סוטה, שאסורה לבעלה ומשקים אותה את המים המאזרים. רבי
 יהושע חולק ואומר שאינה נחשבת סוטה להיאסר על בעלה ולהשקותה
 את המים המאזרים - אלא אם כן מקנא לה על פי שנים - שהעידו
 שנים שציווה עליה בפניהם שלא להתחיד עם אותו פלוני, ומשקה על פי
 שנים - וכן שהעידו שנים שהתחידה עמו בפניהם.

כאמור, אין האשה נחשבת סוטה אלא אם כן קינא לה בעלה ועברה
 על ציווי. דנה המשנה ביצד מקנא לה - מהו הציווי שמצווה עליה, אם
 אומר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני, אין זה נחשב קניי,
 ואף שעברה על ציווי ודברה עמו, ואפילו אם התחידה עם אותו פלוני
 עדיין היא מותרת לביתה - לשמש עם בעלה, ומותרת לאכול
 בתרומה אם היא אשת כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני, והיא
 עברה על ציווי ונכנסה עמו - עם אותו פלוני לבית הסתר - מקום
 מסתור, ושקתה עמו באותו מקום כפי סומא - זמן של העראה,
 אסורה לביתה - לשמש עם בעלה, ואסורה לאכול בתרומה אם בעלה
 כהן, כדין אשת איש שזינתה, כל זמן שלא השקה אותה והוכח שהיא
 טוהרה. ואם לפני שהספיק להשקותה בת הבעל בלא בנים, שאסורה
 להינשא בלא יבום או חליצה, חולצת לאחי בעלה, אך ולא מתייבמת,
 ובגמרא יתבאר טעם הדבר.

גמרא. שואלת הגמרא, מדי תנא מניין סליך - הרי התנא סיים לעסוק
 במסכת נזיר, מאי תנא דקא תנא סוטה - איזה דבר שנה התנא בנזיר
 שדומה לסוטה שלכך הסמיך לה את מסכת סוטה. עונה הגמרא, בדרבנן
 - על פי דברי רבי, דתנא רבי אומר למה נקמכה בתורה פרשת נזיר
 לפרשת סוטה, כדי ללמדך ולומר לך שכל הרואה סוטה בקילקולה -
 בניוולה, יזיר עצמו מן היין - יקבל על עצמו נזירות ויאסר בשתיית יין
 שמביא את האדם לידי קלות ראש, שקלות הראש היא אשר גרמה
 לסוטה לחטוא. ומטעם זה סמך גם התנא את מסכת סוטה למסכת נזיר.
 שואלת הגמרא, אם כן ולייתי תחילה מסכת סוטה ותהי ליתני מסכת
 נזיר כפי סדר פרשיות התורה. עונה הגמרא, סדר המסכתות בסדר נשים

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלישי לעומר עמ' א

לקרוביו. שואלת הגמרא, אם כן ורבי ישמעאל שסובר שאין חיוב
 להטמא מה דורש מהפסוק 'לה יטמא', שהרי למדנו שאין איסור בדבר
 מהפסוק 'כי אם לשארו'. ומשיבה, דורש 'לה יטמא' ואין מיטמא
 לאיבריה - שאסור לכהן להטמא לאבריו של קרוביו, אלא רק לכל גופם.

להיטמא, הרי פסוק זה הוצרך ללמדנו שאין איסור בדבר ומנין שחובה
 עליו להיטמא. ומשיבה, סובר רבי עקיבא שדבר זה נלמד מהפסוק 'מבי
 אם לשארו' נפא, וכיון שכך, 'לה יטמא' למה לי - לשם מה חזרה
 התורה וכתבה 'לה יטמא', לחובה - ללמדנו שמצוה עליו להיטמא

המקנא לאשתו. לשון דקרא נקט, וקנא את אשתו (פסוקי ס' ולקמן בגמ' מפרש מאי לשון קנא, וקמנתינן מפרש כיצד מקנא לה, אומר לה אל תסתרי עמי איש פלוני; מקנא לה ע"פ שנים. אם בא להסתיר צריך להביא שני עדים שאמר לה בפניהם אל תסתרי עמו, ואם לא קנא לה בפני שנים אינה נאסרת עליו בסתירתה ואינו משקה; ומשקה ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו. ואפלו אין עדים שנסתרה, אלא עד אחד או הוא עצמו אומר ראיתיה שנסתרה אחר שקנאתי לה. נאסרת בסתירה עד שתשתה. ולקמן ולפנין מקראי שסתירתה אוסרתה עליו מספק ר' יהושע אוסר. צריך ב' עדים אף לסתירתה ודברה עמו. שלא במקום סתר; עדין [חיא] סתרה לבייתה. לשמש עם בעלה; וסתרה בתרומה. אם אשתו כהן והיא: כד' מקנא. כד' הערה: אסורה לבייתה. מספק בדלפנין לקמן (דף כה) שלשה נטמאה אמהות בפרשה; וקנא את אשתו והיא נטמאה, ונסתרה והיא נטמאה, תחת אישה נטמאה, אחר שאסורה לבעל, ואחר שאסורה לבעול אם ימות בעלה או יגרשה, ואחר שאסורה לתרומה; ואם מת. קדם שהשקה ואין לו בנים והיא וקנא ללבם. חולצת. לנשא לשוק ולא מתבטמת. ובגמרא ליה ליה: גמ' ספרי תנא מנזיר קא פליק. בן סדר המשנה, סוטה אחר נזיר: תנא תנא וקנא. סוטה. מאי תנא בגיורת דמי לסוטה דתנא סוטה בתרה: בקלקוליה בגולה ובקשטה שפגולין אותה בדרקני מתני' (לפני דף א) קשר בכל למעלה מדריגה: ויר עצמו מן תינו. שהיו מביא ליד קלות ראש והוא גרם לה: וליתני סוטה ונזיר. שכן היא סמיכת פרשתייה: ותנא תפדי. פרק הוא בכבדות הפזיר את אשתו, ואידי דאידי בגדרים תנא נדרים אחר כתבות, ואידי דתנא נדרים תנא נזיר בתרה, שאף הגיורת באה על ידי נזיר, ונזיר תנא סוטה בתרה: לכתולה לא. מודל תני רבי אליעזר אומר מקנא אדם לאשתו על פי שנים: אסור לקנאות. שומביא עצמו ליד תגר ואת אשתו ליד נזול ואפי' היא טהורה: כי [היה] פתה. שהיה בא לדרוש בפרשת סוטה: מונון אשה לפי מעשיו. צנועה לצדיק ופרוצה לרשע: כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים. לא יודגו ממשלת רשע בגורל צדיק: וקשין. לפני המקום: לונון. תגר דלפי מעשיו: בקריעת ים סוף. ששנתנו סדרי בראשית: מושיב יחידים ביה. אדם יחיד ואשה יחידה, והוא מונון יחד ומנוש מקם ביה מוציא אסירים בגיירות הוציא את ישראל ממצרים בחוש כשר, לא חמה ולא צנה, מקוש וזוג יחידים ליציאת מצרים: מי היו וזוג לפי רשע חכות, והא מקדם יצירתם שאין נודע רשעו וחכותו מכריזין

המקנא

לאשתו רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי שנים ומשקה על פי עד אחד או על פי עצמו, רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים ומשקה על פי שנים. כיצד מקנא לה, אומר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו, עדין היא מותרת לבייתה ומותרת לאכול בתרומה. נכנסה עמו לבית הפתח ושהתה עמו כד' טומאה, אסורה לבייתה ואסורה לאכול בתרומה, ואם מת חולצת ולא מת: תנא' מביא מנזיר סליק מאי תנא דקא תנא סוטה, כדריב' דתניא רבי אומר למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה לומר לה שכל הרוצה סוטה בקלקוליה יזיר עצמו מן תינו. וליתני סוטה ונזיר ליתני נזיר, אידי דתנא כתובות ותנא הפזיר תנא נדרים, ואידי דתנא נדרים תנא נזיר דדמי לנדרים וקתני סוטה כדריב' המקנא דיעבד אין לכתחילה לא, קסבר תנא דידן אסור לקנאות. אומר רבי שמואל בר רב יצחק פי הוה פתח ריש לקיש בסוטה אומר הכי, אין מונון לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו שנאמר כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים. אומר רבה בר בר חנה אומר רבי יוחנן וקשין לונון בקריעת ים סוף שנאמר אלמים מושיב יחידים ביה מוציא אסירים בגיירות. איני, והא אומר רב יהודה אומר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני בית פלוני שדה פלוני שדה פלוני. לא קשיא, הא ביוג ראשון הא ביוג שני: רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי שנים וכו': עד כאן לא פליגי אלא בקינוי ובסתירה אבל בטומאה עד אחד מהימן ותנן נמי עד אחד אומר אני ראיתי שניטמאת לא היתה שותה. מדאורייתא מנלן דמהימן עד אחד, דתני רבנן "ועד אין ביה" בשנים הכתוב מדבר או אינו אלא אפילו באחד, תלמוד לומר לא יקום עד אחד באיש.

המקנא. אידי דתנא נדרים תנא נמי נזיר דדמי לנדרים. תימה והא בריש מסכת נזיר (דף ג) אומר דלא תנא לא אלא אנב סוטה כדריב' וי"ל דלא קבעה בסדר נשים אלא אנב סוטה ומשום דדמי לנדרים קבעה בנדרים מיר. ותימה אמאי לא וקאמר ד' קבעה אנב נדרים דהא בפ' ודנורין תנא משניות טובא דמירי בנדרים נשים ובהפרת בעל ויש לומר דעריפא ליה למימר משום סוטה דפרשיות נמי נסמכו ובריש מסכת שבועות (דף ג) דייק נמי בכד' ג:

המקנא דיעבד אין, וא"ת וכי לא היכא דתני ד"א בתחילתן לשון דיעבד הוא והא קתני בסוף אלו עוברין (פסחים דף מט.) הוולך לשחוט את פסחו ובעבורה וזה פרק השוכר (דף סט.) המניח עובד כוכבים בחנותו דמסיק לשחטתא קמייא דשחיטת חולין (דף ק) דמירי לכתחילה ובפרק ב' דשחיטת חולין (דף ס) השוחט את המסוכנת ובפרק קמא דביצה (דף ק) השוחט את התרנגולת ומנא בה ביצים מגורות ויש לומר דכל היכא דאיכא למיתלי בלישנא דייק הכי כגון חכא ובריש פ"ב דשחיטת חולין (דף ק) והתם נמי בפ' קמא (דף טו) השוחט במגול ד' ובפ' קמא דביצה (דף טז) השוחט חיה ועוף יחפור ברוך ובפ' חבית (פסח דף קמז.) הרוחץ במי מערה או במי טבריא ותימה היכי דייק מהכא דאסור לקנאות אמאי לא מחרץ המקנא שבא (ולמילן) כדמחרץ בפ' קמא דביצה (דף טז) ועל כרחק אית לן למימר דחכא ממשנה יתירא דייק כדפרש"י:

הא ביוג ראשון הא ביוג שני. תימה בפ' ואלו מגלוחין (פסח דף יח) דאמר שמואל ביוג שני: לארס בחולו של מועד שמוא יקדמו אחר קפריך ליה מהכא ארבעים יום קודם יצירת הולד אמאי לא מוקי התם מלתיה דשמואל ביוג שני: **קודם** יצירת הולד. נראה לרבי קודם יצירת הזכר בין אם לא נולדה הנקיבה עדיין בין אם נולדה:

אבל בטומאה עד אחד מהימן. תימה אדרבה איכא למימר איפכא אבל בטומאה בעינן בי תרי ומשום דאוסרתה איסור עולם ואי לאו ממנה' דמייני מהיכא פשיטא ליה למימר הכי וי"ל דעריפא ליה טומאה מקינוי וסתירה אף על גב דאוסרתה איסור עולם משום דרגלים דלבר: כל

ממשמע

את וזוג, ואם תאמר הכל גלוי לפניו, הכל בידי שמים חוץ מיקראת שמים כדאמר במסכת נדה (דף טז) מלאך המזמה על ההריון נוטל טפה ומביאה לפני המקום ואומר לפניי טפה זו מה תהא עליה, גבור או חלש, חכם או טפש, עשיר או עני. אבל צדיק ורשע לא קאמר ליה. דאין זה בידי שמים: וזו ראשון, לפי המזל: וזו שני. לפי מעשיו. וקשה לונון לפי שאינה בת וזוג: עד כאן לא פליגי אלא בקינוי וסתירה. כלומר עד כאן לא שמענו מפלוניתיה דבעינן שני עדים אלא בקינוי לר' ובסתירה לר' יהושע: אבל בטומאה. אם יש עדים בקינוי וסתירה ויש עד אחד שקלקלה בסתירתה נאמן ואינה שותה אלא יוצאה בלא כתבה ואסורה לבעול ולתרומה: שנפטא. באותה סתירה. מנלן דמהימן עד אחד. בטומאה של סתירה אחר קנא: ועד אין ביה בשנים הכתוב מדבר. וקאמר עדים שנים אין בטומאה זו אלא עד א', וקרא בטומאה קמשתעי, ושכב איש אותה שכבת זרע, ועדים שנים אין בה אלא א', והיא לא נתפשלה לא נאנסה, וממילא שמעין דמהימן מדכתיה והיא לא נתפשלה, להחמיר עליה בא הכתוב לדונה כמזוזה, ומרישא דקרא נמי שמעית דמהימן דקאמר ומעלה בו מעל ושכב איש אותה, ואין מעיד בדבר אלא זה. ולקמן (דף טז) מפרש דהאי קרא בתר קניי בחיב. דכתיב בתריה ועבד עליו רוח קנאה וגו' ודרשין ליה לקמן שכבר עבר: או אינו אלא אחד. דקאמר קרא דאפלו עד אחד אין ביה. ולקמן פריך אלא במאי מתסרא דקאמר קרא והיא לא נתפשלה. אלא מ' פשיטא דנטמאת מדמתדר בתר אנס ורוצון: ת"ל לא יקום עד א' וגו'. מהאי קרא שמעין דכל עד האומר בתורה שנים הם כדמפרש ואזיל:

ממשמע

סוטה. פרק ראשון - המקנה דף ב עמוד ב

תוספות

רש"י

- 1 **כל** מקום שנאמר עד הרי כאן שנים. ואחד דכתיב גבי תעד אחד לא יענה בנפש (מכילתא)
2 מוקי לה בפרק אחד דיני ממונות (מסכתין ק"ה) בדרישה מן התלמידים ולא יזמת על
3 פי עד אחד (והכ"ס י"ו) דרשין בפרק ראשון דמכות (ק"ה) לעדות מיוחדת לאפוקי אחד רואה
4 מחלוך זה ואחד רואה מחלוך זה אבל קשיא דגבי שבעות העדות כתיב והוא עד (ויקרא ט'
5 ומחייבין אפילו אחד כדתנן (שטות ק"ה) בפר
6 אחד והודה אחד הכופר חייב וי"ל דשבעות
7 העדות לא חייבה תורה אלא בתביעה כדילפינן
8 התם מקריא הילכך כל הדבא דמפסידו ממון
9 מייחב דבהפסד ממון תליא מילתא:
10 **מאי** טעמא דר' יהושע. בירושלמי מפיק ליה
11 מהני קריא מאי טעמא דרבי יהושע כי
12 מצא בה עדות דבר ערוה זו הסתירה דבר זו
13 הקינוי וילפינן דבר דבר מה דבר האמור להלן על
14 פי שנים אף כאן ע"פ שנים תני רבי יוסי בר' יהודה
15 וכו' משקע ע"פ שנים נאמר כי מצא ואין מציאה
16 בכל מקום אלא על פי עדים מה מקיים רבי
17 אליעזר דבר דבר שהוא מוגיל לבא לידי ערוה
18 עוד בירושלמי כתיב ועבר עליו רוח קנאה וגו'
19 שלא יקנא לה מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש
20 ולא מתוך גאות אלא מתוך דבר של אימה עבר
21 וקנא לה מחמת הדברים הללו מה את אמרת
22 למצוה או לעיכוב אם תאמר מצוה קינוי קינוי
23 אם תאמר לעיכוב אין קינוי קינוי אמר רבי מנא
24 אתיא כהדא כל מקום שנאמר חזקה תורה מעכב:
רבי
- 17 **דלא נתפשה קא מ'שמע לן:** רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים וכו'. **מאי טעמא**
18 **דרבי יהושע,** אומר קרא 'בה' בה ולא בקינוי, בה ולא בסתירה. ורבי אליעזר אומר, בה ולא
19 בקינוי. ואומר 'בה' ולא בסתירה, סתירה איתקש לטומאה דכתיב ונסתרה והיא נטמאה.
20 קינוי נמי איתקש לטומאה, דכתיב וקנא את אשתו והוא נטמאה, הא מיעט רחמנא בה.
21 ומה ראית, מסתברא סתירה עדיפא שכן אוסרתה בטומאה. אדרבה קינוי עדיף שכן עיקר
22 גרם לה, אי לאו סתירה קינוי מי איכא, ואי לאו קינוי, סתירה מאי אהני, אפילו הכי
23 סתירה עדיפא דאתחלתא לטומאה היא. מתניתין דלא כי האי תנא דתניא רבי יוסי ברבי
24 יהודה אומר משום רבי אליעזר, המקנא לאשתו, מקנא על פי עד אחד או על פי עצמו,
25 ומ'שקה לה על פי שנים. השיבו חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף. מאי
26 טעמא דרבי יוסי ברבי יהודה, אומר קרא 'בה' בה ולא בסתירה. ואומר 'בה' ולא בקינוי,
27 קינוי איתקש לטומאה דכתיב וקנא את אשתו והוא נטמאה. סתירה נמי איתקש לטומאה
28 דכתיב ונסתרה והיא נטמאה, ההוא לכמה שיעור סתירה כרי טומאה הוא דאתא. השיבו
29 חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף, מאי ניהו, דזמנין דלא קני ואמר קנאי.
30 הא למ'שנתניו יש לדבר סוף, זמנין דלא איסתתר ואמר איסתתר, אומר רב יצחק בר יוסף
31 אומר רבי יוחנן אף לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף. אף לדברי רבי יוסי ברבי
32 יהודה, ולא מופיעא למ'שנתניו, אדרבה למ'שנתניו איכא עיקר התם ליפא עיקר, אלא אי
33 איתמר הכי איתמר אומר רבי יצחק בר יוסף אומר רבי יוחנן לדברי רבי יוסי ברבי יהודה
34 אף למ'שנתניו אין לדבר סוף. אומר רבי חנינא מפורא לא לימא איניש לאיתתיה בזמן הזה
35 לא תיפסתי בהדי פלוני דילמא קיימא לן ברבי יוסי ברבי יהודה דאמר קינוי על פי עצמו
36 ומיסתתרא וליפא האידנא מי סוטה למיבדקה וקאסר לה עליה איפורה דלעולם. אומר ריש
37 לקיש מה לשון קינוי, דבר המטיל קנאה בינה לבין אחרים, אלמא קסבר קינוי על פי עצמו
38 וכו' ע'למא לא ידעי דקני לה ואמרי מאי דקנא דקא בדה ואתו למיעבד קנאה בהדה.
39 ורב יומי בר רבי שלמיא מ'שמיה דאבאי אומר, דבר המטיל קנאה בינו לבינה, אלמא קסבר
40 קינוי על פי שנים עדים וכו' ע'למא ידעי דקני לה ואיהו הוא דאתי למיעבד קנאה בהדה

אלמא

קנאה חמת גבר (מ"ו) **מאי** דקנא. מה יש לפנינו, מה אירע עכשיו שזו בודלת מן האנשים; וכלי ע'למא ידעי דקני לה. שהעדים מגילין דהרי ואין שונאין אותה; ואיהו דאתי למיעבד קנאה בהדה. שזו מקטינט על שח'שודה:

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

יצטרכו שני עדים **שָׁכַן אוֹסְרֶתָהּ בְּטוּמָא** - שהרי על ידי הסתירה נאסרת מספק כאילו ודאי נבעלה. שואלת הגמרא, **אֲדַרְבֵּת, קִינִי עֲדִיף** להחמיר בו שלא יצטרכו שני עדים, **שָׁכַן עֵינָךְ נָרָם לָהּ** - שהרי הקינוי הוא הגורם לאיסור. ומשיבה, עדיף להחמיר בסתירה, משום שאי **לֹא סְתִירָה קִינִי מִי אִיכָא** - שהרי אם לא נסתרה אינה נאסרת מחמת הקינוי. שואלת הגמרא, **וְאִי לֹא קִינִי, סְתִירָה מֵאִי אֲהִי** - הרי גם בסתירה לבד אינה נאסרת בלא קינוי, ואם כן מדוע עדיף להחמיר בסתירה יותר מבקינוי. מתרצת הגמרא, **אֲפִילוּ הָכִי סְתִירָה עֲדִיפָא** להחמיר בה, משום **דְּאִתְחַלְחָא דְּטוּמָאָה הִיא** - היחוד הוא התחלת הטומאה.

שנינו במשנה, שלדעת רבי אליעזר קינוי בפני שני עדים וסתירה בפני עד אחד או בפני הבעל. אומרת הגמרא, **בְּתִנְיָתִין דְּלֹא בִי הָאִי תִּנְא** - אינה סוברת כתנא של הברייתא דלחל. **דְּתִנְיָא רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר** משום **רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, הַמִּקְנָא לְאִשְׁתּוֹ, מִקְנָא עַל פִּי עַד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עֶצְמוֹ, וּמִשְׁקָה לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם**, וזה להיפך ממה שמבואר במשנתנו בשם רבי אליעזר. המשך הברייתא, **הַשִּׁיבֹה חֲכָמִים לְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה**, אם נחשב קינוי גם על פי עד אחד ועל פי עצמו **אִין לְדַבְּרֵי סוֹף** - שכל בעל יאמר שקינא לאשתו. שואלת הגמרא, **מֵאִי מַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה** בדעת רבי אליעזר, שלקינוי מספיק עד אחד ולסתירה צריך שני עדים. ומשיבה, **אִמַּר קְרָא בְּה' וּמַמְעִיט בְּה' - עַל טוּמָאָה** נאמן עד אחד **וְלֹא בְּסְתִירָתָהּ**. שואלת הגמרא, **וְאִיכָא - שִׁידוּשׁ גַּם בְּה' וְלֹא בְּקִינִי - ומדוע בקינוי מועיל עד אחד**. משיבה הגמרא, **קִינִי אִיתְקַשׁ לְטוּמָאָה דְּתַנִּיב "וְקִנְא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִמְמָאָה" - וכשם** שלגבי טומאה מועיל עד אחד, גם לגבי קינוי מועיל עד אחד. שואלת הגמרא, **סְתִירָה נִמִּי אִיתְקַשׁ לְטוּמָאָה דְּתַנִּיב "וְנִסְתִּירָה וְהוּא נִמְמָאָה"**. ומשיבה, **הָהוּא לְכַמָּה שְׁעִיר סְתִירָה בְּרִי טוּמָאָה הוּא דְּאָתָא - מהיקש** זה לומדים שזמן סתירה הוא זמן שיכולה לבוא בו לידי טומאה.

שנינו בברייתא, **הַשִּׁיבֹה חֲכָמִים, לְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אִין לְדַבְּרֵי סוֹף**. שואלת הגמרא, **מֵאִי נִהוּ - מדוע לדבריו אין לדבר סוף**. ומשיבה **דְּוָמְנִין דְּלֹא קִנִּי וְאִמַּר קִנְאִי - פעמים שהבעל לא קינא לאשתו, ומתוך** שיכעס עליה יאמר שקינא לה ויחידה נאמן. מקשה הגמרא, **הָא לְמַשְׁנֵתִינוּ יֵשׁ לְדַבְּרֵי סוֹף - משמע מדברי חכמים שהקשו על רבי יוסי, שלשית** משנתנו בדעת רבי אליעזר שנאמן על הסתירה ולא על הקינוי, לא הוקשה שאין לדבר סוף. והרי **וָמְנִין דְּלֹא אִיִּסְתַּתְר וְאִמַּר אִיִּסְתַּתְר** - פעמים שלא נסתרה האשה ומתוך שיכעס עליה הבעל יאמר שנסתרה ויחידה נאמן, ואם כן גם על שיטה זו יהיה לחכמים להשיב שאין לדבר סוף.

מתרצת הגמרא, **אִמַּר רַב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף אִמַּר רַבִּי יוֹחָנָן, אִפֵּי לְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה אִין לְדַבְּרֵי סוֹף**, ואכן תשובת חכמים היא גם לשיטת רבי אליעזר במשנה. שואלת הגמרא, מהלשון **אִפֵּי לְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה**, משמע שולא **מִיִּכְנָא לְמַשְׁנֵתִינוּ** - על שיטת רבי אליעזר במשנה פשוט שיש להשיב, ויחדשו שאף לשיטת רבי יוסי יש להשיב, והרי **אֲדַרְבֵּת - מסתבר להיפך, שְׁלִמְשֵׁנִי אִיכָא עֵינָךְ** - שקינא לה בפני עדים, ולכן מסתבר להאמין לה, אבל **הָתָם - לשיטת רבי יוסי לִיכָא עֵינָךְ** - שלדעתו אין צריך לקנא לה בפני עדים, ולדבריו יותר מתקבלת תשובת חכמים שיש לחשוש שמתוך כעסו יאמר שקינא לה.

מתרצת הגמרא, **אֲלֵא אִי אִיתְקַשׁ הָכִי אִיתְקַר - כך נאמרו הדברים, אִמַּר רַבִּי יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף אִמַּר רַבִּי יוֹחָנָן לְדַבְּרֵי רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה וְאִפֵּי לְמַשְׁנֵתִינוּ אִין לְדַבְּרֵי סוֹף**, ואכן עיקר תשובת חכמים היא על שיטת רבי יוסי ברי יהודה, ויחדשו שאף למשנתנו יש תשובה לשיטת רבי אליעזר.

אִמַּר רַבִּי חֲנִינָא מְסוּרָא, לֹא לִיכָא אִינִישׁ לְאִיתְהִיב בְּזִמְנָה הָהּ שאין בית המקדש קיים ולא ניתן להשקות את הסוטה, **לֹא תִסְתִּיר בְּחֵדִי פְּלוּנִי** - אל תיחדי עם פלוני, ואפילו בינו לבנה בלא עדים לא יאמר כך לאשתו, משום **דִּילְמָא קִינְיָא לִן בְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה - שמא** הלכה כרבי יוסי ברי יהודה **דְּאִמַּר** בשם רבי אליעזר **קִינִי עַל פִּי עֶצְמוֹ, וּמִיִּסְתַּתְרָא - והאשה תתיחד עם אותו פלוני בפני שנים, והרי היא סוטה** ו**לִיכָא הָאִידִנָא מִי סוֹטָה לְמִיבְרָקָה** - ואין בזמן הזה מי סוטה לבדוקה, ו**קִאֲסֵר לָהּ עֵילוּיָה אִיִּסוּרָא דְּלַעוּלָם** - ומספק תהיה אסורה עליו לעולם. לכן לא קנא הבעל לאשתו בזמן הזה, וממילא לא תיחשב סוטה להיאסר עליו.

ויש להקשות, הרי **מִשְׁמַע שְׁנֵאמַר לֹא יָקוּם עַד בֹּאִישׁ - בלשון יחיד, אִינִי יוֹדַע שְׁהוּא אֶחָד, מַה תִּלְמוּד לִימַר 'אֶחָד' - לשם מה נאמר 'עד אחד', אלא וְהָ בְּנָה אֵב - התורה באה ללמדנו בזה שבכל מקום שְׁנֵאמַר בתורה 'עד' אין פירושו עד אחד, אלא הָרִי בָּאן שְׁנַיִם, עַד שִׁפְרוּשׁ לָהּ הַתְּבוּבָה אֶחָד - אלא אם כן נאמר בפירוש 'עד אחד'. מסיימת הגמרא, מאחר וְאִמַּר רַבְּחִינָא תִּרִי לִית בָּהּ - שהרי 'ועד אין בה' היינו שאין שני עדים שנבעלה אֶלָּא הָד, ואף על פי כן נאמר 'וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׁה' - שאם לא נאנסה אלא עשתה כן מרצון, אֲסִרָה לבעלה, ומאכן לומדים שעד אחד נאמן לומר שזוהי אֵם קִינָא לא ונסתרה.**

מקשה הגמרא על הברייתא, **אֲלֵא מַעְמָא - ההוכחה ש'ועד אין בה' היינו שאין שני עדים אך יש עד אחד שנבעלה, היא מְדַבְּרֵיב "לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בֹּאִישׁ", הָא לֹא הָכִי הָוָה אִמְנָא עַד דְּסוֹטָה הָד הוּא - אך לולי** כן היינו מפרשים שאין אפילו עד אחד שנבעלה. וקשה, שהרי **וְאִי אֲפִילוּ הָד לִיכָא, אֲלֵא בְּמֵאִי מִיתְפָּרָא** - אם אין אפילו עד אחד שנבעלה מדוע נאסרת בוודאי על בעלה. אלא ודאי שאין שני עדים אלא עד אחד, ומדוע הוצרכה הברייתא להוכיח כן מהפסוק. מתרצת הגמרא, **אִיִּצְטְרִיךְ - הברייתא הוצרכה ללמוד זאת מהפסוק, שולוי כן סָלְקָא דְּעֵתָהּ אִמְנָא** שהפסוק **עַד אִין בְּה'** בא ללמד שאם יש עד אחד שנבעלה - **אִין נִאֲמָן בָּהּ ואינה נאסרת על פיו**. שואלת הגמרא, כיצד היינו יכולים לפרש שבא הפסוק לומר שעד אחד **אִין נִאֲמָן בָּהּ** לומר שנבעלה, ו**אֲלֵא מֵאִי בְּעֵי עַד דְּאִיכָא תִּרִי - אלא צריך שני עדים, אם כן לִישְׁתִּיק קְרָא מִינִי - והיינו וידעים זאת, משום דְּאִתְחַלְחָא דיני עריות נלמדים בגזירה שווא 'דְּבָר' מִמְּוֹן, וְאִנָּה דְּעֵנָא שְׁצִיר שני עדים מִיִּדִּי הָהּ אֲפֵל עֲזִיזִית שְׁבִתוּרָה - כשם שצריכים שני עדים לכל עדות בדיני ערוה בתורה. מתרצת הגמרא, **אִיִּצְטְרִיךְ - הוצרכה התורה להשמיענו דבר זה, משום** ש**סָלְקָא דְּעֵתָהּ אִמְנָא סוֹטָה שְׁאִי - דין סוטה שונה משאר דיני ערוה, שאף שבכל דיני ערוה אין עד אחד נאמן, מכל מקום לגבי סוטה דְּנִלְמִי לְדַבְּרֵי - שיש סיבה לחשוש שאכן נבעלה, שְׁהָרִי קִינָא לָהּ וְנִסְתִּירָה, ולפיכך היינו סבורים שְׁלִיתְהִימָן בָּהּ עַד אֶחָד - יהיה עד אחד נאמן לומר שנבעלה. לכן הוצרכה הברייתא ללמוד מהפסוק שבכל מקום 'עד' היינו שנים. חזרת הגמרא ומקשה, וּמִי מִצִּית אֲמַרְתָּ דִּאִין נִאֲמָן בָּהּ שְׁרִיא - האם ניתן לפרש את הפסוק שבא לומר שעד אחד אינו נאמן, וממילא מותרת לבעלה, וְהָא מְדַבְּרֵיב בהמשך הפסוק 'וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׁה' - שמחמירים עליה משום שלא נבעלה באונס אלא ברצון, מִכָּלִּל דְּאִסְרָהּ - מוכח שהפסוק בא לאסורה ולא להתירה. מתרצת הגמרא, **אִיִּצְטְרִיךְ - ללמוד מהפסוק 'לא יקום וגו' ש'עד' היינו שני עדים, שולוי כן סָלְקָא דְּעֵתָהּ אִמְנָא** לפרש את הפסוק כאמור, שעד אחד **אִין נִאֲמָן בָּהּ עַד דְּאִיכָא תִּרִי, וּבְרִינִי נִמִּי הִיא דְּלֹא נִתְפָּשָׁה** - והמשך הפסוק 'וְהוּא לֹא נִתְפָּשָׁה' בא לומר שגם כשיש שני עדים שנבעלה, אינה טמאה אלא אם הבעילה הייתה במזיד. קָא מַשְׁמַע לִן מהפסוק 'לא יקום וגו' שכל מקום שנאמר 'עד' היינו שנים, ויחדשה התורה שעד אחד נאמן לאסורה.****

שנינו במשנה, **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר מִקְנָא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם וְכוּ', שואלת** הגמרא, **מֵאִי מַעְמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁצִיר שני עדים על הקינוי והסתירה. ומשיבה, אִמַּר קְרָא "ועד אין בָּהּ", ודרשה הגמרא מהפסוק שעד אחד נאמן להעיד שנבעלה, ומדייק רבי יהושע, שדוקא **בְּה' - להעיד** שנמארה עד אחד נאמן וְלֹא בְּקִינִי, וכן **בְּה' וְלֹא בְּסְתִירָה - אלא על** קינוי והסתירה צריך שני עדים כשאר עדויות שבתורה. מבארת הגמרא, **וְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר** הסובר שלגבי הסתירה מועיל עד אחד, **אִמַּר שְׁדוּרִשִׁים רַק בְּה' וְלֹא בְּקִינִי**. שואלת הגמרא, **וְאִיכָא בְּה' וְלֹא בְּסְתִירָה וְנִצְרִיךְ שני עדים גם שנסתרה. ומשיבה, סְתִירָה אִיתְקַשׁ לְטוּמָאָה דְּתַנִּיב "וְנִסְתִּירָה וְהוּא נִמְמָאָה" - התורה הסמיכה סתירה לטומאה, ולומדים מההיקש** שכשם שלגבי טומאה מועיל עד אחד, כך לגבי סתירה מועיל עד אחד.**

שואלת הגמרא, הרי קִינִי נִמִּי אִיתְקַשׁ לְטוּמָאָה, דְּתַנִּיב **"וְקִנְא אֶת אִשְׁתּוֹ וְהוּא נִמְמָאָה"**, ומדוע בקינוי מודה רבי אליעזר שצריך שני עדים. ומשיבה, **הָא מִיִּעַם רַבְּחִינָא בְּה', שרק על עדות שנבעלה מספיק עד אחד, ומממעיט שעל הקינוי צריך שני עדים. שואלת הגמרא, וְהָא רִאִיתָ - הרי גם קִינִי וגם סתירה הוקשו לטומאה, ומדוע העדיף רבי אליעזר למעט מ'בה' שבקינוי צריך שני עדים, וללמוד מהיקש שבסתירה עד אחד נאמן, ולא להיפך. ומשיבה, מִסְתַּבְּרָא סְתִירָה עֲדִיפָא להחמיר בה שלא**

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מבוך המאור"

שאסור לגרום לכך. אלא מוכח שמקנא על ידי שנכנס בו רוח טהרה.
 נופא, חזרת הגמרא לעצם דברי הברייתא. "קנא את אשתו" רשות -
 מותר לקנאות לאשתו אם חושש שתבוא לידי עבירה עם פלוני, דברי
 רבי ישמעאל. ורבי עקיבא אומר חובה - חייב הבעל לקנאות לה אם
 חושד בה. אומרת הגמרא שכיוצא בדבר נחלקו רבי ישמעאל ורבי עקיבא
 לגבי כהן שמיטמא לאחד מקרוביו שמתו, שכתוב בפסוק "ולאחותו
 הבתולה וגו' לה ימלא", אין כוונת התורה שחובה עליו להיטמא
 לקרוביו, אלא רשות - מותר לו להיטמא להם, דברי רבי ישמעאל. ורבי
 עקיבא חולק ואומר חובה - מצווה עליו להיטמא להם, וכן נחלקו לגבי
 עבד כנעני, שכתוב בפסוק "לעלם בקהם תעבדו", אין כוונת התורה
 שחובה לשעבדם לעולם, אלא רשות - מותר לשעבדם לעולם, דברי
 רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר חובה - מצווה עשה לשעבד עבד
 כנעני לעולם ולא לשחררו, ולהלן תבאר הגמרא את שלושת המחלוקות.
 מקשה הגמרא, אמר ליה רב פפא לאביי, ואמר ליה - ויש אומרים
 שהקשה כן רב משךשיא לרבא, ליבא - האם נאמר שרבי ישמעאל
 ורבי עקיבא בכל התורה כולה הכי פליגי - חולקים לגבי כל מצוות
 עשה שבתורה, דמר אמר רשות ומר אמר חובה - שרבי ישמעאל
 הרשות בידו לעשותם, ולדבריו אין מצוות עשה שחייב חובה, ולרבי
 עקיבא זהו חובה. משיבה הגמרא, אמר ליה אביי הכא בקראי פליגי -
 דוקא בשלושה פסוקים אלו חולק רבי ישמעאל וסובר שהם רשות, מפני
 שסובר שכך מוכח מהפסוקים, אך בכל מצוות עשה שבתורה מודה שהם
 חובה, ומארת הגמרא את מחלוקתם הראשונה, "קנא את אשתו"
 רשות דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר חובה, שואלת הגמרא,
 מאי טעמא דרבי ישמעאל שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם
 ואילו כאן דורש שאין זה אלא רשות, ומשיבה, סבר לה כי האי תנא -
 סובר רבי ישמעאל כתנא שלהלן, דתניא רבי אלעזר בן יעקב אומר
 בלפי - מאחר שאמרה תורה "לא תשנא את אחיך בלבבך" ואסור
 לגרום לעצמו לבוא לידי שנאה, וכול - היינו יכולים לומר שגם בגון זו
 - שרואה את אשתו מתיחדת עם אחר, יהיה אסור לקנאות לה כדי שלא
 תשנא אותו. תלמוד לומר "ועבר עליו רוח קנאה את אשתו" -
 מותר לו לקנאות ואינו עובר על "לא תשנא", ולכך סובר רבי ישמעאל
 שאין ללמוד מהפסוק שחייב לקנאות, אלא שהוצרכה התורה לכתוב
 שמותר לקנאות ואינו עובר בזה על "לא תשנא", אבל בשאר מצוות עשה
 שבתורה ודאי שחובה לקיימם, שואלת הגמרא, ורבי עקיבא מניין לו
 שמצווה לקנאות, הרי צריך את הפסוק ללמוד שמותר לקנאות, ומשיבה,
 קינוי אחריו בתיב - חזרה התורה וכתבה פעם נוספת "וקנא את אשתו
 ודאי לא נטמאה", ומכך שבכלה התורה, לומדים שאין זו רשות אלא
 חובה, שואלת הגמרא, ורבי ישמעאל מה ילמד מהכפילות, ומשיבה, אין
 ללמוד מהכפילות שחובה עליו לקנא, אלא אידי דכע' למיכתב - כיון
 שהוצרכה התורה לכתוב 'והוא נטמאה' 'והיא לא נטמאה' - ללמדנו
 שגם אם אין ידוע אם נבעלה או לא אסורה עליו מספק, בתיב נמי -
 חזרה וכתבה שוב 'או עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו', ודרך
 התורה לכפול כן לבדיתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל
 כל פרשה שנאמרה ונישנית שוב, לא נישנית אלא בשביל רבי
 שנתחדש בה - לא דורשים מכפילות זו, מפני שדרך התורה לחזור על
 כל העניין בשביל להחדש שמתחדש שם, ולכך סובר רבי ישמעאל שאין
 לדרוש ממה שחזרה התורה על הפסוק 'וקנא לאשתו' שחייב לקנאות,
 שהרי הייתה צריכה התורה לכתוב 'והיא לא נטמאה' כפי שהתבאר, ולכן
 חזרה שוב גם על ענין הקינוי.
 מבארת הגמרא את מחלוקתם השנייה של רבי ישמעאל ורבנן, "לה
 ימלא" רשות - מותר לכהן להיטמא לקרוביו, דברי רבי ישמעאל, רבי
 עקיבא אומר חובה - מצווה עליו להיטמא לקרוביו, שואלת הגמרא, מאי
 טעמא דרבי ישמעאל שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו
 כאן דורש שאין זה אלא רשות, ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה
 עליו להיטמא, אלא אידי דכתב - מאחר שכתוב "אמר אל תפנה
 בני אחריו ואמרת אלהם לפנש לא יטמא בעמיו" - שאסרה התורה על
 הכהנים להיטמא למתים, איצטרובא למיכתב, לה ימלא" - הוצרכה
 התורה לכתוב 'לה יטמא', ללמדנו שמותר לכהן להיטמא לאחותו ולכל
 קרוביו, אך אין זו חובה, שואלת הגמרא, ורבי עקיבא מניין לו שחייב

אומרת הגמרא, אלמא קסבר ריש לקיש ואביי דאסור לבעל לקנאות
 לאשתו - שהרי אמר שקינוי גורם קנאה וכעס, שואלת הגמרא, ומאן
 דאמר שמוותר לבעל לקנאות - צריך לומר שלדבריו קינוי אינו מביא
 לידי קנאה וכעס, אם כן מהו לשון קינוי. משיבה הגמרא, אמר רב נחמן
 בר יצחק אין קינוי אלא לשון התרה - שמותר באשתו ואומר לה
 אל תסתרי עם פלוני, וכן הוא אומר - מצונו קינוי מלשון התרה,
 שנאמר "וקנא ה' לארצו ויחמול על עמו" - שהתרה בתגבים שלא
 ישחיתו את הארץ.
 תניא, היה רבי מאיר אומר אדם עובר עבירה בסתר ותקדוש ברוך
 הוא מכריז עליו ומתפרסם הדבר בגלוי, וכגון אשה פרוצה שמונח תחת
 בעלה בסתר, ונותן הקדוש ברוך הוא בלב בעלה לקנאות לה, ועל ידי כך
 מתפרסם הדבר בגלוי. שנאמר "ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו",
 ואין עבירה - אין מתפרש הלשון 'ועבר', אלא לשון הכרה - שמשמים
 רוצים להכריז על מעשיה ולכן נותנים בלב הבעל לקנאות לה. ומצינו
 ש'ועבר' הוא לשון הכרה, שנאמר "ויצו משה ויעבירו קול בפתחה" -
 והיינו על ידי הכרזת קול, ריש לקיש אומר אין אדם עובר עבירה אלא
 אם בן נכנס בו רוח שמות, שנאמר "איש איש כי תשמה אשתו",
 ומכך שתשמה בתיב ולא תסטה, דורשים שמקנא האדם לאשתו רק
 משום שנכנס בו רוח שטות, וריש לקיש לשיטתו שסובר שאסור
 לקנאות.
 תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה האמינה תורה לעד אחד בסוטה -
 שאומר שנבעלה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה ונסתרה עמו, ולא
 הצריכה שני עדים כמו בכל התורה, משום שהגלים לדבר - יש לנו בסיס
 להאמין לעד שאומר נבעלה, שהרי שני עדים מעידים שקינא לה
 ונסתרה, ומלבד זאת ועד אחד מעיד שהיא טמאה, מקשה הגמרא,
 אמר ליה רב פפא לאביי מניין לתנא שאין עד אחד נאמן לומר שנבעלה
 אלא אם כן קינא לה הבעל, והא כי בתיבה קינוי בתיב סתירה וטומאה
 הוא דבתיבה - הרי הפסוק בתורה שמדבר על קינוי - 'ועבר עליו רוח
 קנאה', כתוב אחרי הפסוק 'והיא נסתרה ועד אין בה' שממנו לומדים שעד
 אחד נאמן, ומשמע שנאמן העד אחד גם אם לא קינא הבעל בתחילה.
 מתרצת הגמרא, אמר ליה רבי יעקב ורבך עבר - הפסוק 'ועבר עליו רוח
 קנאה' מתפרש בלשון עבר, שכבר עבר עליו רוח קנאה, שואלת הגמרא,
 אלא מעתה ש'ועבר' הוא מלשון שכבר עבר, האם את הפסוק 'ועבר
 לך כל חלון' הכי נמי נפרש שציוה עליהם לאחר שכבר עברו, והרי
 משה ציוה אותם לפני שעברו, משיבה הגמרא שבכל מקום מתפרשת
 המילה 'ועבר' לפי הענין, התיב - לגבי בני גד ובני ראובן מדיבתיב
 בהמשך "ונכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשבו" ו'תשובו' הוא לשון
 להבא, משמע שגם מה שנכתב לעיל 'ועבר' הוא לשון דלהבא, אלא
 הכא - לגבי סוטה אי סלקא דעתך דבתיבי ש'ועבר' הוא מלשון
 להבא, ומתפרש הפסוק בתיב טומאה וסתירה שכבר נאסרה עליו, אם כן
 קשה קינוי למה לי - למה לו לקנאות, הרי כבר נאסרה עליו על ידי
 שהאמינו לעד אחד, אלא מוכח שהפסוק מתפרש בלשון עבר, כלומר,
 שאין עד אחד נאמן לומר שזינתה אלא באופן שכבר קינא לה הבעל.
 תנא דבי רבי ישמעאל, אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן נכנסה
 בו ממרום רוח לקנאות, שנאמר "ועבר עליו רוח קנאה וקנא את
 אשתו", מבארת הגמרא, מאי רוח - איזה רוח מביאה את האדם לידי
 קינוי, רבנן אמרי רוח טומאה - על ידי השטן הרוצה להחטיא, שיקנא
 לאשתו ויבאו לידי מריבה, רב אשי אומר רוח טהרה - ששונא את
 הפריצות ולכן מקנא, אומרת הגמרא, ומסתברא במאן דאמר רוח
 טהרה - מסתבר בדברי רב אשי, שפירש את דברי תנא דבי רבי ישמעאל
 שנכנסה בו רוח טהרה, משום דתניא - שנינו בברייתא, מה שנאמר
 "וקנא את אשתו" אין כוונת התורה שחובה על הבעל לקנא לאשתו אם
 חושד בה, אלא רשות - מותר לו לקנא לה, דברי רבי ישמעאל, רבי
 עקיבא חולק ואומר, חובה על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה.
 מבארת הגמרא את הראיה מהברייתא, אי אמרת בשלמא שאדם מקנא
 משום שנכנס בו רוח טהרה, שפיר - מובן שנחלקו האם חייב לקנאות
 או רשות בידו, אלא אי אמרת שאדם מקנא משום רוח טומאה שנכנסה
 בו, וכי שייך לומר רשות וחובה לעילי לאיניש רוח טומאה בנפשיה
 - לשון של רשות או חובה שיכניס האדם לעצמו רוח טומאה, הרי ודאי

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ג עמוד א

תוספות

רש"י

רבי ישמעאל אומר רשות. תימה לרבי וכו' לית ליה הא דאמר בשלח מסכת מכות (קף
 כג) שש מאות וי"ג מצות נאמרו למשה מסיני וכו' לרבי ישמעאל דאמר רשות בער
 ליה או לר' עקיבא טפי ליה ונראה דבשאר מצות דמפיק ר' ישמעאל מקרא עביד ליה ר'
 עקיבא אסמכתא ודרשי ליה לדרשה אחריית: בירושלמי אמרי דר' אליעזר אמר חובה ואין
 להקשות הא אמרין לעיל המקנא דיעבד אין
 אלמא קסבר אסור לקנאות דתנא דידן דוקא
 דתני כי הך לישנא סבירא ליה הכי אבל ר'
 אליעזר לא סבירא ליה הכי והכי נמי אמרי בפ'
 קמא דקידושין (קף לה) וגאל את ממכר אחיו ר'
 אליעזר אמר חובה ובפרק השולח (יטין קף לה)
 נמי (ואמר) אמרין לעולם בהם תעבודו חובה ואין
 להקשות נמי מפ' דמצות (קף יז) דאמר ר' עקיבא
 ורצה גואל הדם רשות מי כתיב ירצה והבא
 אמרין וקנא חובה דשאני הכא משום דכתיב תרי
 קניין אבל קשיא מירושלמי דרבי יהושע אמר
 התם רשות ומפרש טעמא אתיא דר' יהושע בבית
 הילל בבית הילל ואמרין אפי' הקדיחה תבשילו
 לפום כן הוא אמר רשות רצה לקנא קנא רצה
 אינו יכול שלא מצא בה ערה לקימה אינו יכול
 הילל ואמר התם אפילו מצא אחרת נאה הימנה
 מגרשה ואפי' הכי אמר חובה והתם בירושלמי
 פליג רבי אליעזר עליה דר' יהושע ואמר חובה
 ואמר אתיא דר' אליעזר בבית שמאי דבית שמאי
 אומרין לא יגרש אדם את אשתו אלא אי"כ מצא
 בה ערות דבר מצא בה דברים כעורים לגרשה
 אינו יכול שלא מצא בה ערה לקימה אינו יכול
 שמצא בה דברים כעורים לפום כן הוא אמר
 חובה והא תניא משום בית שמאי אין לי אלא
 היוצאת משום ערה מנין היוצאת משום דראשה
 פורע וצדיקה מפרמין וחורשתיה חלוצה (ומנין)
 ח"ל כי מצא בה ערות דבר אמר רבי תנא קיימת
 כאן בעדים ובכאן שלא בעדים ותימה לפי
 הירושלמי כיון דתלמי קניו בגירושין הוה ליה
 למיתני סוטה בטר גיטין ובטר סוטה גיזר בסדר
 פרשיות ובטר גיזר נדרים ובטר כתובות:
 לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש. תימה
 לרבי היכא דאיכא למדרש כי הכא אמאי
 לא דרשין לה כדאמר גבי קל וחומר מילתא
 דאתיא מקל וחומר טרח וכתב לה קרא ואפילו
 הכי היכא דאיכא למדרש דרשין וכן בפרק כל
 שעה (פסחים קף כה) כל דיכא דאיכא למדרש לא
 מוקמינן ליה בלא יתיר:
 לה טעמא מוצא. וגי' לעוסק במצוה כדאמרין
 בסוף פרק משוח מלחמה (לקמן קף מה).
 ולטמאותיו בעל כרחו אם לא ירצה לטמאות
 כדאמרין בפרק טבול יום (נחמס ק) מעשה ביוסף
 הבחן וכו':

ורבי

אלמא קסבר דאסור לקנאות. כיון דאמר לשון הקלל קנאה הוא אלמא אסור: ולמיר
 מחר לקנאות מאי לשון קנא: וקנא ד' לארצו. התרה בקלל וקסיל וגם שלא ישחיתו עוד
 את ארצו, דבשלתו גובאי משתעי פרשה לעיל. לארצו על ארצו, כמו וישאלו אנשי
 המקום לאשתו (נחמס כ) על אשתו האתם תרבינו לבשל (נחמס ו) אדם עובר עברה. כגון
 אשה פורצה עוברת בפתח: והקפ"ה מכריו
 בגלוי. שנותן בלב בעלה לקנאות לה והדבר
 מתפרסם בגלוי: ואין עברה גרסין: לשון חרקה.
 הקפ"ה מתוכן להעביר קול. רגלים לדבר.
 שנטמאת: והא כי כתיב קניו בטר פתחה
 ונטמאת. דאיתחיהן בה עד אחד כתיב, ונסתרה
 והיא נטמאה וגר אין בה וגו' וקסמי ליה ועבר
 עליו וגו' אלמא בלא קניו נמי עד אחד מדיק
 בטמאה: ועבר לכס כל חליו. בבני גר ובבני
 ראובן כתיב, שהיה משה מצוה אותם לעבור עם
 יהושע את הדרך: תשובה. מוכיח דלהבא הוא:
 נכנסה בו רוח. ממורס. ולקמן מפרש רוח טהרה
 או רוח טמאה ע"י ששן הבא להחטיאו להקניט
 את אשתו. רבן. דבי רב אשי אמרי רוח טמאה
 רוח טהרה. ששונא את הריצות: ונסתברה
 כפ"ד. ורוח דאמר רבי ישמעאל טהרה היא:
 דתניא. דאמר רבי ישמעאל רשות. פלוגתא
 דר' ישמעאל ור' עקיבא לקמן מפרש טעמיה:
 שפיר. אי רשות אי חובה: וקנא אמר חובה.
 שאסור לשחרר עבדו: בכל התורה. בכל עשה
 שבתורה. אי"כ אין לך מצות עשה לרבי
 ישמעאל חובה: דתניא. לא גרסין. אלא דבר
 וקניט למלתייהו לפרושי כל חקא באפי נפשה
 כלפי. כמו אחרי שאמרה תורה שאסור להביא
 עצמו ליד שפחה ותר: יכול מה זה. כי שפחה
 את אשתו עוברת על דת יהודית נסתרת עם
 שכינה לא קנא לה. כלפי לשון כגור: תלמוד
 לומר וקנא. אם רצה לקנא הרשות בידו, ומשום
 דאי לא כתיב קרא הוה אמינא דאסור הוא.
 דא"ר ישמעאל הכא רשות אבל בכל מצות
 עשה שבתורה לא אמר הכי קניו אחרינא כתיב.
 ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא
 נטמאה, חד לרשות וחד לחובה: ורבי ישמעאל.
 אמר לה, אידי דבעי למכתה והיא נטמאה והיא
 לא נטמאה, שספק הוא בדידו ואעפ"כ אסרה
 התנא שספק, כתיב נמי וקנא אחרינא. ואף ע"ג
 דמצי למכתה הכי, ועבר עליו רוח קנאה וקנא
 את אשתו והיא נטמאה או לא נטמאה, אפלו
 הכי אורחיה דקרא לחזור ולשנות את הקאמר
 מפני דבר אחר המתחדש בכפילתה: איצטרך
 למכתה לה יטמא. לומר שמתר לשמא לקרובים
 הללו: מפי אם לשארו נפקא. לנפש לא יטמא
 בעמיו, כי לא לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו
 וגו' ולאחותו הבתולה, וממילא שמעינן דמשמא
 לאלה: לה יטמא. אם מתה, ואינו משמא
 לאיכריה. אם אחד מאלו מכה שחין ואיכריו
 נופלין, אין משמא להו. דקיימא לן בהעדר
 והרשב (תלוי דף קמח) אבר מן החי משמא באבר מן
 המת, ואיצטרך לה למעוטי איכריה:
 אם

ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. לה יטמא רשות, דכרי רבי ישמעאל. דתנא דבי רבי
 ישמעאל, אמר אל הפהנים בני אהרן ואמרת אלהם לנפש לא יטמא בעמיו ואיצטריך למיכתה לה
 יטמא. ורבי עקיבא, מ"כ אם לשארו נפקא, לה יטמא למה לי, לחובה. ורבי ישמעאל, לה יטמא ואין מיטמא לאיכריה.
 ורבי

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ג עמוד ב

תוספות

רש"י

אם בן דלא לחובה אתא אלא להך דרשא: לכתוב רחמנא לה ולישתוק
לא שמא בעמי כי אם לשארו וגו' ולאחותו הבתולה לה, כלומר לגופה שלם ולא
לאיכריה לא תהיה כל נשמה. בשבעה אמות כתיב, החתי והגרנשי והאמורי והכנעני
והפרזי והחזי והיבסי למישרי אחד מן האמות. משאר שבטים אמות: שבא על הכנענית.
כל ד' אמות נקראו על שם כנען והוליד בן.
דהלך אחר האב ומתיר להחיותו לך לעבד:
דתנא דלחבי אתא קרא: בעבר. גרסי בבבית:
וגם מבני התושבים וגו'. לעיל מניה כתיב מאת
הגוים אשר סביבותיכם מהם תקנו עבד ואמה,
אשר סביבות ארצכם ולא מבני ארצכם דשבעה
אמות. וגם מבני התושבים, כל תושב היינו שבא
ממקום אחר ונתישב באן, ואמר קרא שמת
לקנות מבניהם אשר ידיו להם מבנות ארץ: מן
הנולדים בארצכם. בנים הנולדים בארצכם וחס
בני התושבים, דהיינו אחרים שנשאו בארצכם
נשים אתה רשאי לקנות: ולא מן הגרים
בארצכם. ולא מן הכנים הנולדים לבני ארצכם
במקום אחר מבנות שאר אמות ותבואם
לבניהם לגור שם: ולא בארצכם. עבודת עבד:
ה' ורבי ישמעאל ידיו דכתיב ובאחיהם כתיב
נמי בהם כדחנא בן קריא. תולעת של
שומשמן האוכלתן, כך הגנות מחרבת את
הבית: תוקפא. בעס: אידי ואידי. תוקפא ונותא
דאמרין דמחרבת את הבית: בארמא.
כשהאשה מזונה או בעסנית, לפי שהאשה
מתעסקת בזניה ואתה עושה מלאכתה ולא
משמרת ביתה ומפקדת את של בעלה למאמץ:
קדם ששמו ישראל. בעריות: עם כל אחר ואחר.
בבית: נסתלקה מהם. מלבא לביתם דאינו יכול
לראות בעריות שבבית: ספקותא. לפני מיתו
מכרות לפניו: מלפניו. כדכתיב: תנן היום. כפ'
מי שקפא (נפשו לא) אמאי דקפני אמר עד אחד
ראייתה שנטמא לא היתה שותה: שהיה ברין.
שלא להאמינו אי לא דכתיב קרא: הראשונה.
סתייה: אין אחרתא אסור עולם. שאם שתנה
ותמצא טהורה מקרת לבעלה ולתרומה: אין
מתקנית פסחא משנים. כדבעין למיגמר דבר
דבר ממנוי התחיות. טמאה שהיא אחר
הסתירה: כל שיש בה. כל עדות שיש בה נאמן
כדדרשין לעיל ועד אין בה תרי אלא חד. וקא
אמר אסורה ואשמוא קאי דהא מנה סליק ודיא
נטמאה ועד אין בה. קל וחמר. שתתקיים בעד
אחר: תלמוד לומר. באשה מקלקלת בי מצא בה
ערות דבר ולחלן בו: ופרקינן קמה לי למכתב
למילפה בגורה שונה. בה ולא בקניו בו: מיכני
ליה. דכיון דכתיב בה מיעוטא הוא ולא גמרי
שאר עדות דאשה מנה וקמו להו במלתייהו
בכל עדות שבתורה: קאי נמי באמר. ונורה שוה
למלאת אתרתי נקט, ומתניתין חסדי מייחסא
והכי תנא ליה תל' בה ולא בקניו וסתייה ונורה
שוה לסמאת אשה דקלקל שאל קנא לה בעלה
ובא עד אחד ואמר אני ראיתי שנטמאה דלא
מהימן והכא הוא דמהימן משום דרגלים לדבר:
כדי

ורבי עקיבא איכ' לכתוב לה. תימה לרב חסדא דאמר בפרק שלשה מינין (מ"ח דף מ"ג) לאביו
בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא לאיברים לדידה לא איצטרך לה לאיברים מאי
הי דריש בלה יטמא ויש לומר היה דריש לחובה כדברי עקיבא ואידי דכתב יטמא כתב
לה.

למשרי אחד מכל האמות. מהכא נפקא לן
דאמות הלך אחר הזכר ולענין
יחסין:

כתיב נמי (ובאחיהם) (ובחס) לכדתנא דבי רבי
ישמעאל. וא"ת הא אצטרך דדרשין
בפרק איזה נשך (נ"ח דף ע"ג) מנין אם ראיתו
נדה שלא כשורה שאתה רשאי להשתעבד בו
וכו' וי"ל אסמכתא בעלמא הוא וקנס חכמים
הוא כדי לייסר:

מה עדות אחרונה שאושרה אסור עולם.
תימה דהוה מצי למפרך מה לעדות
האחרונה שכן רגלים לדבר שהרי קינא לה
ונסתרה:

ת"ל ועד אין בה כל שיש בה. תימה כיון דהוא
קינא לה ונסתרה והשתא אתי עד א'
דטומאה מסתמא בעל שותק ולא מבחיש ליה
איכ' מאי צריך קרא דעד אחד נאמן אפילו
טומאה בעלמא בלא קניו וסתייה בבי האי גוונא
היה מהימן כדאיתא בפרק האומר (קמ"ז דף ס"ג)
אשתו וינתה בעד אחד וכו' תינה לרבא דאמר
התם הוה דבר שבערה אלא לאביו דאמר מהימן
מאי איכא למימר אלא ע"כ אית לן למימר
דלאביו לא איצטרך קרא אלא היכא דמבחי
אע"ג דקינא לה:

נאמר כאן דבר נאמר לחלן דבר. תימה
למה לי ג"ש אפילו בלא ג"ש מדיכא
תייתי ליה דליתיהימן בה עד אחד מעדות
אחרונה ליכא למילף דאיכא פירכא:
כמה

ישמעאל, כל פרשה שנתאמרה ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה. אמר
רב חסדא, ונותא בביתא פי קריא לשומשמן. ואמר רב חסדא, תוקפא בביתא פי קריא
לשומשמן. אידי ואידי באיתתא אבל בגברא לית לן בה. ואמר רב חסדא, בתחילה קודם
שחטאו ישראל היתה שכניה שורה עם כל אחד ואחד שנתאמר (פי ה') אליהו מתהלך בקרב
מחנך, כיון שחטאו נסתלקה שכניה מהם, שנתאמר (לא יראה כד ערות דבר ושב מאחריד).
אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל העושה מצוה אחת בעולם הוה מקדמתו
והולכת לפניו לעולם הבא, שנתאמר (והלך לפניך צדקך) וכל העובר עברה אחת בעולם הזה,
מלפנתו והולכת לפניו ליום הדין, שנתאמר (לפנתו ארחות דרכם) יעלו בתהו ויאבדו. רבי
אליעזר אומר, קשורה בו בכלב שנתאמר (ולא שמע אליה לשכב אצלה לחיות עמה), (לשכב
אצלה) בעולם הזה, (לחיות עמה) לעולם הבא. תנן התם, שהיה בדיון ומה עדות הראשונה
שאין אוסרתה איסור עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות האחרונה שאוסרתה איסור
עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים, תלמוד לומר (ועד אין בה) כל שיש בה. וקל
וחומר לעדות הראשונה מעתה, ומה עדות האחרונה שאוסרתה איסור עולם מתקיימת בעד
אחד, עדות הראשונה שאין אוסרתה איסור עולם אינו דין שתתקיים בעד אחד, תלמוד
לומר (פי מצא בה ערות דבר) ולחלן הוא אומר (על פי שני עדים או על פי שלשה עדים
יקום דבר) מה (דבר) האומר לחלן על פי שנים עדים, אף כאן על פי שנים. האי, מיכני מצא
בה ערות דבר, נפקא, מ'בה' נפקא, (בה' ולא בקניו, (בה' ולא בסתייה מיכני ליה, הכי
נמי קאמר, תלמוד לומר (בה' ולא בקניו (בה' ולא בסתייה, וטומאה בעלמא בלא קניו ובלא סתייה עד אחד
מנלן. נאמר פאן (פי מצא בה ערות דבר) ונאמר לחלן (על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר) מה (דבר) האומר
לחלן עדים שנים אף פאן עדים שנים. תנן רבנן, אי זו היא עדות הראשונה, זו עדות סתייה. עדות טומאה.

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הוצרך ללמוד זאת מ'לעולם בהם תעבודו'. ומשיבה, אכן האיסור
להעביד עבד עברי בעבודת פרך נלמד מהפסוק 'ובאחיכם בני ישראל
וגו'. ומכל מקום סובר רבי ישמעאל שהפסוק 'לעולם בהם תעבודו' לא
בא ללמדנו שחובה להשתעבד בעבד כנעני, אלא שאידי דבתיב
'ובאחיכם בתיב נמי ביהם' - מאחר שכתבה התורה את הדין בעבד
עברי 'ובאחיכם בני ישראל וגו' - שאסור להעבידו עבודת פרך, חורה
וכתבה גם את הדין של עבד כנעני 'לעולם בהם תעבודו' - שאותו מותר
להעביד עבודת פרך. לכתניא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי
ישמעאל, כל פירשה שנאמר ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר
שנתחדש בה - וכפי שהתבאר לעיל.
אמר רב חסדא, ונותא בבית, גורם בבית, גורם להחרבת הבית כי
קריא לשומשםא - כמו שהתולעת אוכלת והורסת את השומשום. ואמר
רב חסדא תוקפא בביתא - גם כעס בבית גורם להחרבת הבית כי קריא
לשומשםא. ומבאר הגמרא, אידי ואידי באיתתא - החרבת הבית
אינה נגרמת אלא כאשר האשה מזנה או כועסת, משום שמתעסקת
בנותה ואינה עושה את מלאכות הבית ואינה שומרת עליו, אבל בנכר
לית לן בה - נזות וכעס של הבעל אינם גורמים להחרבת הבית. ואמר
רב חסדא בתחילה קודם שהתאמר ונישנית, כמו שנאמר 'כי
שויה עם כל אחד ואחד - עם כל איש ואשה בביתם, כמו שנאמר 'כי
ה' אלהינו מתהלך בקרב חסידיו' - כלומר בתוך ביתו. כיון שהתאמר
בעריות נסתלקה שכינה מהם, שנאמר 'ולא יראה בד ערות דבר ושב
מאחריו' - אם חוטאים בעריות זשב מאחריו, שמסתלקת השכינה.
אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל העושה מצוה אחת
בעולם הנה, אותה מצוה מקדשםא ויהיה לפניו - מקדמה ומכירה
עליו כשמוע לעולם תבא, שנאמר 'והלך לפניך צדקך'. וכל העובר
עבירה אחת בעולם הנה, העבירה מלפפשו - נכרכת סביבו והולכת
לפניו ליום הדין להעיד עליו שעבר, כמו שנאמר 'ילפשו ארחות דרכם
ועלו בתהו ויאבדו' - שהעבירה תהיה כרוכה בו ותלך עמו לגיהנום
שחוא מקום תהו. רבי אליעזר אומר העבירה שעבר שויה בו ככלב,
כמו שנאמר אצל יוסף כאשר אשת פוטיפר ניסתה לשכנעו לעבור איתה
עבירה, 'ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה', ודורשים, שלא
רצה לשכב אצלה - עמה בעולם הנה, כדי שלא יצטרך להיות עמה -
עם העבירה לעולם תבא.
הגמרא לעיל הביאה מהמשנה שעד אחד נאמן להעיד על אשה שזינתה,
לאחר שקינא לה הבעל ונסתרה. מביאה עכשיו הגמרא את המשך
המשנה שם.
תנן תבא, שתייה כדן - היינו יכולים ללמוד בקל וחומר שלא יהיה נאמן
עד אחד להעיד שזינתה, שהרי זכה עדות הראשונה - להעיד שנסתרה
עם פלוני שקינא לה הבעל שלא תסתר עמו, שאין אוסרתה איסור עולם
- שהרי יש לה היתר לבעול אם תיבדק במי סוטה ותימצא כשרה, ומכל
מקום אינה מתקיימת העדות בפחות משנים - שאם אין שני עדים
שנסתרה אינה נאסרת כלל על בעלה. עדות האחרונה - להעיד שזינתה,
שאוסרתה איסור עולם על בעלה, אינו דין שלא אוסרתה העדות
בפחות משנים. אין הדין כן משום שתלמוד לומר - אמרה התורה 'ועד
אין בה' - ודורשים שאין שני עדים שזינתה, אך כל שיש בה אפילו עד
אחד נאמן. דנה המשנה, וקל וחומר לעדות הראשונה מעתה - אם כן
נלמד בקל וחומר להיפך, שבעדות על סתירה מספיק עד אחד, שהרי זכה
עדות האחרונה - להעיד שזינתה, שאוסרתה איסור עולם על בעלה,
ומכל מקום מתקיימת בעד אחד, עדות הראשונה - להעיד שנסתרה.
שאין אוסרתה איסור עולם - שהרי יש לה היתר לבעול אם תיבדק
במי סוטה ותימצא כשרה, אינו דין שתתקיים עדות זו בעד אחד. אין
הדין כן משום שתלמוד לומר אמרה התורה לגבי ערה 'כי מצא בה
ערות דבר', ולחלון הוא אומר 'על פי שני עדים או על פי שלשה
עדים יקום דבר', ודורשים גזירה שווה דבר דבר, מה דבר האמור
לחלון - לגבי ממון, מאמינים רק על פי שנים עדים, אף כאן - לגבי
ערה מאמינים רק על פי שנים, ולכן צריך שני עדים שנסתרה ולא
לומדים בקל וחומר להאמין לעד אחד. עד כאן דברי המשנה להלן.
מקשה הגמרא על המשנה, האי מבי מצא בה עדות דבר נפקא - האם
דין זה - שעד אחד אינו נאמן לומר שנסתרה נלמד מהגזירה שווה, והרי

שואלת הגמרא ורבי עקיבא, מניין לו שמצוה על הכהן להיטמא
לקרוביו, הרי פסוק זה הוצרך ללמדנו שאין מיטמא לאבירים. ומשיבה, אם
כן שבא ללמדנו רק דין זה שאינו מיטמא לאבירים, לכתוב דתקנה נפקא לה
ולישתוק - היתה התורה כותבת כי אם לשארו וגו' ולאחותו הבתולה
לה' וזיינו לומדים דין זה, אך 'ישמא' למה לי - למה הוסיפה התורה
וכתבה 'לה יטמא' שמע מינה - ללמדנו שאין זו רשות, אלא מצוה על
הכהן להיטמא לקרוביו. שואלת הגמרא, ורבי ישמעאל מה ידרוש
מהיתור של 'יטמא', ומשיבה, סובר רבי ישמעאל שאין לדרוש מהפסוק
'יטמא' שחייב להיטמא, אלא שאידי דכתב לה כתב נמי יטמא -
מאחר שחזר וכתב וכתב 'לה' וזיינו שאינו מיטמא לאבירים - חור
וכתב גם 'יטמא'. לכתניא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל,
כל פירשה שנאמר ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש
בה - וכפי שהתבאר לעיל.

מבאר הגמרא את מחלוקתם השלישית של רבי עקיבא ורבנן. 'לעולם
בהם תעבדו' רשות - מותר להשתעבד בעבד כנעני לעולם, דבר רבי
ישמעאל, רבי עקיבא אומר חובה - חייב לעבוד בו לעולם ואסור
לשחררו. שואלת הגמרא, מאי טעמא דרבי ישמעאל שבכל מצוה
עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו כאן דרוש שאין זו אלא רשות.
ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה להשתעבד בו לעולם, אלא אידי
דכתב לגבי שבעה אמות 'לא תיהיה כל נשמה' - שחובה להורגם,
איצטרף נמי למכתב 'לעולם בהם תעבדו' כדי למישרי - להחזיר
אחר מכל האומות שבא על הפגנעית והוליד ממנה בן, שהיו
סבורים לומר שכיון שאמו של הבן היא משבעה אומות, יהיה דינו כדן
שבעה אומות ואסור להחיותו, לכך הוצרך הפסוק 'לעולם בהם תעבדו',
ללמדנו שאותה רשאי לקנותו כיוון שלגבי דין שבעה אומות הולכים
אחר האב, והאב אינו משבעה אומות.

מביאה הגמרא ברייתא שבדין שבעה אומות הולכים אחר האב, דתניא,
מנין לאחד מן שאר האומות שבא על הפגנעית והוליד ממנה בן
שאותה רשאי לקנותו בעבד - לקנות את הבן לעבד, תלמוד לומר 'ונם
מבני התושבים הנרים עמכם הם תקנו' - כלומר, שגם בני אומות
אחרות שבאו להתיישב בארץ ונשאו נשים משבעה אומות והולידו בנים,
מותר לקנות את הבנים לעבדים, כיון שאביהם אינו משבעה אומות.
ממשיכה הברייתא, וכול - שמא נאמר שאף הפגנעני שבא על אחת מן
שאר האומות והוליד ממנה בן שאתה רשאי לקנותו בעבד כיון שאמו
אינה משבעה אומות, תלמוד לומר 'אשר הולידו בארצכם', שדווקא
מן הנולדים בארצכם - בנים שנולדו בארץ, כלומר, שאבותיהם הם
משאר האומות ונשאו נשים משבעה אומות בארץ, מותר לקיימם
ולקחתם לעבדים, ולא מן הנרים בארצכם - אך אסור לקנות בנים
שנולדו לאבות משבעה אומות שהלכו לארץ אחרת ונשאו שם נשים,
והביאו את בניהם לגור בארץ, שכיון שהולכים אחר האב ואביהם
משבעה אומות - אסור להחיותם.

חזרת הגמרא לבאר את מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא ושואלת, אם
כן ורבי עקיבא כיצד למד מפסוק זה שחובה להשתעבד בעבד כנעני
לעולם ואסור לשחררו, והרי פסוק זה הוצרך ללמדנו שמותר לקנות עבד
שאמו כנענית ואביו משאר האומות. ומשיבה, מ'מהם תקנו נפקא -
ההיתר לקנות עבד שאביו משאר אומות נלמד מהפסוק 'מבני התושבים
הגרים עמכם מזהם תקנו', 'לעולם בהם תעבדו' למה לי, על כורחך
לחובה - ללמדנו שחייב לעבוד בעבד הנכרי ואסור לו לשחררו. שואלת
הגמרא, כיון שכן, אם כן ורבי ישמעאל שסובר שאין זו חובה, מה דרוש
מהפסוק 'לעולם בהם תעבדו', והרי היתר לקנות עבד שאביו משאר
אומות נלמד מ'מהם תקנו'. ומשיבה, שדורש 'בהם' - עבד כנעני מותר
להעבידו עבודת גנאי שניכר בה שהוא עבד, ולא בארצכם - אך אסור
להעביד עבד עברי בעבודה כזו. שואלת הגמרא, ורבי עקיבא שדורש
מהפסוק 'לעולם בהם תעבדו' שחובה לעבוד בו ואסור לשחררו, מהיכן
לומד שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בכנעני, ומשיבה, בארצכם - דין זה
שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בכנעני, מסיפא דקרא נפקא - נלמד
מהמשך הפסוק 'לעולם בהם תעבדו', שכתוב 'ובאחיכם בני
ישראל איש באחיו לא תרדה בו בפרך' - הרי שאין להשתעבד בעבד
עברי כמו בעבד נכרי. שואלת הגמרא, אם כן ורבי ישמעאל - מדוע

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עד שחזור למקומו. **כָּעִי רב אשי**, מהי כוונת רבי אליעזר שהשיעור הוא
כדי זמן של חֲנֻכָּה של הדקל בְּרוּחַ, האם כִּי הֵיכָל הָאֵוִיל וְהָדָר אֵתִי -
כפי הזמן שנדרש הענף על ידי הרוח וחזור למקומו פעם אחת, שהוא זמן
קצר. או דִּילְמָא כִּי הֵיכָל הָאֵוִיל וְאֵתִי וְהָדָר קָא בְּדוּכְתֵיהּ - כפי הזמן
שחולף ממתי שהרוח מתחילה לנענעו, עד שנח מהנענוע ונעמד במקומו.
מסיקה הגמרא, תִּיקוּ. ממשכה הגמרא להקשות, שהרי עדיין יש סתירה
בין הבריות בדעת רבי אליעזר, שהרי הָתֵם - בברייתא הראשונה, אָמַר
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שהשיעור הוא בְּרִי מִזְנֵת הַבּוֹס, ואילו הָבָא - בברייתא
השנייה, אמר שהשיעור הוא בְּרִי חֲנֻכָּה דְקָל. מתרצת הגמרא אִידִי
וְאִידִי חַד שִׁיעוּרָא הוּא - מוּגִינָה כּוֹס וְחֹזֶרֶת דָּקֵל הֵם אוֹתוֹ שִׁיעוּר שֶׁל זָמַן.
מוסיפה הגמרא להקשות, שלכאורה בדעת שאר התנאים יש סתירה בין
הבריות, שהרי הָתֵם - בברייתא הראשונה, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ
שהשיעור הוא בְּרִי לְשִׁתּוֹתוֹ - זמן שנדרש כדי לשנות כוס של רביעית
יין, ואילו הָבָא - בברייתא השנייה, אָמַר שהשיעור הוא בְּרִי מִזְנֵת הַבּוֹס
- זמן שנדרש כדי למוזג כוס של רביעית יין במים. מיישבת הגמרא, אִימָא
- צריך לומר, שלדעת רבי יהושע השיעור הוא בְּרִי לְמוֹזֵג וְלְשִׁתּוֹת -
כפי הזמן שנדרש למוזג כוס של רביעית יין ולשתותה. שואלת הגמרא, מדוע
הוצרכנו לתרץ כך, וְלִימָא - נתרץ שאין סתירה בין הבריות בדעת רבי
יהושע, משום שֶׁאִידִי וְאִידִי חַד שִׁיעוּרָא הוּא - מוּגִינָה וְשִׁתִּיהָ הֵם אוֹתוֹ
שיעור של זמן. מיישבת הגמרא, בהכרח צריך לבאר בדברי רבי יהושע
שהשיעור הוא כדי מוּגִינָה וְשִׁתִּיהָ, משום שֶׁאֵם בֶּן - שהשיעור הוא רק
כדי מוּגִינָה אלא שהוא אותו שיעור זמן כמו שתיה, תִּינּוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר -
נמצא שאין חילוק בין רבי יהושע לרבי אליעזר, שהרי גם לדעת רבי
אליעזר השיעור הוא כדי מוּגִינָה, אלא ודאי שלדעת רבי יהושע השיעור
הוא כדי מוּגִינָה וְשִׁתִּיהָ.
מקשה הגמרא סתירה בין הבריות בדעת רבי בן עזאי, הָתֵם - בברייתא
הראשונה, אָמַר בֶּן עֲזַאי שהשיעור הוא בְּרִי לְצִלּוֹת בִּיצָה, ואילו הָבָא
- בברייתא השנייה, אָמַר שהשיעור הוא בְּרִי לְשִׁתּוֹתוֹ - את הכוס של
רביעית יין. מתרצת הגמרא, אִידִי וְאִידִי חַד שִׁיעוּרָא הוּא - צִלִּית בִּיצָה
וְשִׁתִּית כּוֹס רְבִיעִית יין הֵם אוֹתוֹ שִׁיעוּר זָמַן.
מקשה הגמרא סתירה בין הבריות בדעת רבי עקיבא, הָתֵם - בברייתא
הראשונה, אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא שהשיעור הוא בְּרִי לְמוּמָעָה - את הביצה,
ואילו הָבָא - בברייתא השנייה, אָמַר שהשיעור הוא בְּרִי לְצִלּוֹת בִּיצָה.
מתרצת הגמרא, אִימָא - צריך לומר בדעת רבי עקיבא שהשיעור הוא
בְּרִי לְצִלּוֹת בִּיצָה וְלְמוּמָעָה, שואלת הגמרא, מדוע הוצרכנו לתרץ כך,
וְלִימָא - נתרץ שאין סתירה בין הבריות בדעת רבי עקיבא, משום
שֶׁאִידִי וְאִידִי חַד שִׁיעוּרָא הוּא - צִלִּית וּגְמִיעַת הַבִּיצָה הֵם אוֹתוֹ שִׁיעוּר
של זמן. מיישבת הגמרא, בהכרח צריך לבאר בדברי רבי עקיבא
שהשיעור הוא כדי צִלִּית וּגְמִיעָה, משום שֶׁאֵם בֶּן - שהשיעור הוא רק
כדי צִלִּית אלא שהוא אותו שיעור זמן כמו גְמִיעָה, תִּינּוּ בֶּן עֲזַאי - נמצא
שאין חילוק בין רבי עקיבא לבן עזאי, שהרי גם לדעת בן עזאי השיעור
הוא כדי צִלִּית בִּיצָה, אלא מוכח שכונת רבי עקיבא לשיעור של צִלִּית
וגְמִיעָה.
מקשה הגמרא סתירה בין הבריות בדעת רבי יהודה בן בתירא, הָתֵם -
בברייתא הראשונה, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא שהשיעור הוא בְּרִי
לְמוּמָעָה שְׁלֹשׁ בִּיצִים זו אַחֶר זו, ואילו הָבָא - בברייתא השנייה, אָמַר
שהשיעור הוא בְּרִי לְמוּמָעָה - לגמול בִּיצָה אחת. מתרצת הגמרא, מִה
שאמר רבי יהודה בן בתירא בברייתא הראשונה שהשיעור הוא כדי
לגמול שלש בִּיצִים, אין זו דעתו, שהרי הוא סובר כדי גְמִיעַת בִּיצָה אחת.
אלא לְדַבְּרֵי דְרַבִּי עֲקִיבָא, קָאָמַר דְקָאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁשֶׁעֶרְיָן
בְּצִלְיָא וּבְגִמְעָה של בִּיצָה אחת, וכפי שביארה הגמרא את שיטתו
ולדבריו אמר רבי יהודה בן בתירא, מדוע אתה משער בצליה וגְמִיעָה
של בִּיצָה אחת, אִימָא - תאמר שִׁיעוּר שֶׁל גְּמִיעָה לְחֻזְתָּהּ, כלומר בְּרִי
לְמוּמָעָה שְׁלֹשׁ בִּיצִים זו אַחֶר זו, וְהִינּוּ צִלְיָא וּגְמִיעָה - ששיעור זה שווה
לצליה וגְמִיעָה של בִּיצָה אחת.
שנינו בברייתא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יְרֵמְיָה אָמַר שהשיעור הוא בְּרִי
שִׁיעוּרָא דְרַבִּי נִימָא - שישעור האורג את החוטים שיוצאים מהבד. כָּעִי
רַב אָשִׁי לִפִּי אִיזָה שִׁיעוּר זָמַן מִשְׁעֵרִים, דְּמַרְחֵק - קשירת שני חוטים
שרחוקים אחד מהשני, או דְּמַקְרָב - קשירת שני חוטים שקרובים אחד

שואלת הברייטא, וְכָמָּה זָמַן הוּא שִׁיעוּר סְתִירָה - שאם התייחדה האשה
לזמן זה נאסרת על בעלה בדין סוטה. ומשיבה, בְּרִי זָמַן שִׁיכּוּלָה לְבָא בּו
לִידִי מוּמָאָה, כלומר זמן שיש בו בְּרִי בִּיצָה - שיכול לבוא עליה בזמן זה,
היינו בְּרִי הַעֲרָאָה - תחילת ביאה. מבארת הברייטא כמה הוא זמן
תחילת ביאה, בְּרִי הַקֶּפֶת דְקָל - כפי הזמן שנדרש להקיף בהליכה עץ
דקל, דְּבִרִי רַבִּי יְשֻעָאֵל. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר בְּרִי מִזְנֵת הַבּוֹס - כפי
הזמן שנדרש למוזג כוס של רביעית הלוג יין במים. רַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר
כפי הזמן שנדרש בְּרִי לְשִׁתּוֹתוֹ - את הכוס של רביעית הלוג יין. בֶּן עֲזַאי
אָמַר כפי הזמן שנדרש בְּרִי לְצִלּוֹת בִּיצָה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר כפי הזמן
שנדרש בְּרִי לְמוּמָעָה - לשנות בִּיצָה. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא אָמַר כפי
הזמן שנדרש בְּרִי לְמוּמָעָה שְׁלֹשׁ בִּיצִים זו אַחֶר זו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יְרֵמְיָה
אָמַר כפי הזמן שנדרש בְּרִי לְקִשּׁוֹר דְרַבִּי נִימָא - שישעור האורג חוטים
שיוצאים מהבד. חֲנִי בֶן פְּנִימָה אָמַר כפי הזמן שנדרש בְּרִי שִׁתּוּשִׁים
אֵשֶׁה יְדָה לְתוֹךְ פִּיהָ לְיִשּׁוּל קִיסָם הַנִּמְצָא בֵּין שִׁנֶּיהָ. פְּלִימוֹ אָמַר כפי
הזמן שנדרש בְּרִי שִׁתּוּשִׁים אֵשֶׁה יְדָה לְיִשּׁוּל מִמֶּנּוּ כֶּכֶר, וְאֵה עַל
פִּי שְׁאֵי יִרְאֶה הוּא מִקְרָא לְדָבָר זֶה, שהשיעור הוא כדי שתטול ככר
מהסל, מכל מקום יש זָכָר - משום דְרַבִּי, שנאמר 'כִּי כָעֵר אִשָּׁה וּזְנָה עַד
כֶּכֶר לָחֶם', הרי שהקשה אשה וזנה לכבד לחם.
מקשה הגמרא על התנא של הברייטא, וְכָל חֲנִי לְמָה לִי - מדוע האריך
בדבריו ואמר שזמן סתירה הוא כדי טומאה שהוא כדי ביאה, שהוא כדי
העראה, וביאר שהוא כדי הקפת דקל או כשאר השיעורים. ולא אמר
בקצרה שהשיעור הוא בכדי שתוכל לבוא לידי טומאה, וזמן זה הוא כפי
הזמן שנדרש להקפת דקל או כשאר השיעורים. מתרצת הגמרא, צָרִיכָּה
- הוצרך התנא לכתוב כך, משום דְרַבִּי תָנָא רַק 'בְּרִי מוּמָאָה', הִנֵּה
אִימָא שֶׁזָמַן סְתִירָה הוּא בְּרִי מוּמָאָה וְאִרְצוּתָהּ - שהתייחדה עמו
לזמן שהיה יכול גם לפתותה בדברים וגם לבוא עליה, קָא מְשַׁמְעֵן לָן -
לפיכך אמר התנא 'בְּרִי בִּיצָה' - שאף אם לא התייחדה עמו אלא לזמן
שהיה יכול לבוא עליה, נחשב שנסתרה ונאסרת. וְאִי תָנָא רַק 'בְּרִי
בִּיצָה', הִנֵּה אִימָא שהשיעור הוא בְּרִי גִמְרָה בִּיצָה - שהתייחדה עמו
לזמן שהיה יכול לבוא עליה ביאה גְמִיעָה, קָא מְשַׁמְעֵן לָן שֶׁזָמַן סְתִירָה
הוא אף אם לא התייחדה עמו אלא בְּרִי הַעֲרָאָה - דהיינו זמן שנדרש
לתחילת ביאה. וְאִי אֲשַׁמְעִינָן רַק 'בְּרִי הַעֲרָאָה', הִנֵּה אִימָא שהשיעור
הוא בְּרִי הַעֲרָאָה וְאִרְצוּתָהּ - שהתייחדה עמו לזמן שהיה יכול גם
לפתותה בדברים וגם לתחילת ביאה, קָא מְשַׁמְעֵן לָן - לפיכך אמר התנא
תחילה שהשיעור הוא 'בְּרִי מוּמָאָה', ללמדנו שמה שאמר לאחר מיכן
'כדי ביאה', היינו שאף אם לא התייחדה עמו אלא לזמן של ביאה עצמה
בלא רִצּוֹ - נחשב סתירה, שאם לא כן מדוע הוסיף מילים אלה, והרי
היינו יודעים כן ממה שאמר 'כדי טומאה', ומפרש התנא וְכָמָּה זָמַן הוּא
בְּרִי הַעֲרָאָה, בְּרִי הַקֶּפֶת דְקָל.
וְיִמְנִינִי - הקשר בני הישיבה ממה שנינו בברייתא אחרת, נאמר לגבי
סוטה וְסְתִירָה, וְכָמָּה זָמַן הוּא שִׁיעוּר סְתִירָה, לֹא שִׁמְעִינוּ - לא ניתן
להוכיח מהמילה ונסתרה. אך בְּשָׁהוּא - הפסוק אָמַר 'וְהָיָה נִמְמָאָה',
הִנֵּה אָמַר - אנו למדים ששיעור סתירה הוא בְּרִי מוּמָאָה, והיינו בְּרִי
בִּיצָה, כלומר בְּרִי הַעֲרָאָה. וזמן תחילת ביאה הוא בְּרִי חֲנֻכָּה דְקָל, דְּבִרִי
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻעַ אָמַר בְּרִי מִזְנֵת הַבּוֹס, בֶּן עֲזַאי אָמַר בְּרִי
לְשִׁתּוֹתוֹ, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר בְּרִי לְצִלּוֹת בִּיצָה, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא
אָמַר בְּרִי לְמוּמָעָה - לשנות את הביצה. מבארת הגמרא את הקושיא,
קָא סְלִימָא דְעֵתִין - הבנו בתחילה שתינו הַקֶּפֶת דְקָל תִּינּוּ חֲנֻכָּה דְקָל
- מה שאמר רבי ישמעאל בברייתא הראשונה 'כדי הקפת דקל', וזה
אוֹתָהּ פְּעוּלָה שֶׁאִמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרִייתָא הַשְּׁנִיָּה 'כדי חזרת דקל', ואם
כן קשה שהרי הָתֵם - בברייתא הראשונה, אָמַר רַבִּי יְשֻעָאֵל
שהשיעור הוא בְּרִי הַקֶּפֶת דְקָל, וְפְלִיג רַבִּי אֱלִיעֶזֶר עָלֶיהָ - ושם נחלק
עליו רבי אליעזר ואמר שיעור אחר, ואילו הָבָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בדעת
רבי ישמעאל בברייתא הראשונה, שהשיעור הוא בְּרִי חֲנֻכָּה דְקָל.
מתרצת הגמרא, אָמַר אֲפִי, הקפת דקל וחזרת דקל הם פעולות שונות,
מה שאמר רבי ישמעאל שהשיעור הוא כדי הַקֶּפֶת, של דקל, היינו זמן
שנדרש לאדם כדי ללכת בְּרִיגָל סביב הדקל, ונחלק עליו רבי אליעזר שם.
ומה שאמר רבי אליעזר בברייתא השנייה שהשיעור הוא כדי חֲנֻכָּה של
דקל, היינו בְּרוּחַ - כפי הזמן שחולף ממתי שהרוח דוחפת ענף של דקל

כִּי טָמְאָה. וּמִדּוּ כִּי טָמְאָה כִּי בִיּאָה. וּמִדּוּ כִּי בִיּאָה כִּי הֶעֱרָאָה, דְּהֵינּוּ נִשְׁתָּק אֲבִיר
בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, וּכְמוֹ שְׁעוּרָה כִּי הִקְפַּת דָּקֵל שְׂיֻכַּל הָאָדָם לִילֵךְ סְבִיבוֹת דְּחֻקֵּל, וּלְקַח
מִקְרָשׁ לָקֹחַ לִי לְמִיתָנִי בְּלִדְוֹתֵי כִּי מוֹיֵנֶת בּוֹס. לְמוֹנֵן בְּמִים, וְסָתֵם בּוֹס רִבְעִיתִי. וּלְקַח
אֹמֶר׃ כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַחֹכְמִים הַלְלוּ בְּעֶצְמוֹ שַׁעַר כְּמוֹ שֶׁהוּא שׁוֹדֵה בְּהַעֲרָאָתוֹ. לִישׁוֹל
כִּסָּם. מִבֵּין שְׁנֵיהֶם וְאֵם ע"פ שְׁאֵן רֵאָה. גְּמוּרָה
לְדָבָר, דְּקָרָא לֹא הוֹשֵׁטָה לִסְלַת בְּתָב בִּידֶה. יֵשׁ
וְיָבֵר וְכִמוֹ שֶׁקֻּשְׁתוֹ אִשָּׁה וְזֹהָה לְכַבֵּר לְחֵם
וְכָל הַנִּי לָקֹחַ לִי לְמִיתָנִי בְּרִישָׁא לִיתֵינִי שִׁיעוּר
סְתִירָה כִּי טָמְאָה כִּי הִקְפַּת דָּקֵל׃ דִּיא תָנָא כִּי
בְּשָׂאָה הָיָה אֲמִינָא. כָּכָל שִׁיעוּר הַצִּירִי לְבָא לִידֵי
כִּי דְּהֵינּוּ טָמְאָה וְאַרְצוּתָהּ, שִׁפְתָּהּ אֹתוֹהָ וְיִדְבֵּר
בִּלְלָה עַד שֶׁתִּתְרַצֶּה קָס"ל. דְּמֵאִי טָמְאָה
עֵצָה לְחֹדֶרֶת, דִּיאִכָּא לְמִימֵר קֹדֶם הַסְתִּירָה
בְּתַרְצִית לֵהּ קָס"ל. כִּי הֶעֱרָאָה, קִדְרִיל פִּסְקָה
הָבָא עַל יִבְמוֹת (זֵה יְמוֹת נָה) הֶעֱרָאָה כְּכֹמֶר בִּיאָה
לְכָל הָעֲרִיצוֹת וְאִי תָנָא כִּי הֶעֱרָאָה. וְלֹא תָנָא
בְּרִישָׁא כִּי טָמְאָה, הָיָה אֲמִינָא כִּי הֶעֱרָאָה
וְאַרְצוּתָהּ, וְאַפִּי תָנָא כִּי בִיּאָה כִּי הֶעֱרָאָה לֹא
הָיָה מִימַעֲיֵט אֲרָצוּתָהּ, דִּיאָנָא אֲמִינָא הֶעֱרָאָה
לְמַעֲשֵׂי גִמְר בִּיאָה וּמִידָה אֲרָצוּתָהּ בְּעֵינֵן, דְּהִכִּי
הָיָה שְׁמִיעוּתוֹ בְּחֵם מִיֵּדָה סְתִירָה כִּי בִיאָה וְאִנָּא

אָמאָן קל צײַכײַט ביאָה דײַטונ אַרצותה וּגְמֵר
וְהָדָר מִפְּרֹשׁ מִה דִּיא בִּיאָה הֶעָרָא
אֲבִיָּה אַרצותה לאַ אימעיט הֶלְקָר בִּיאָה בִּרְיָא
כִּד טָמְאָה דְּמִשְׁמַע טָמְאָה וְאַרצותה וְהָדָר
פֶּרִישׁ וּמִה דִּיא טָמְאָה כִּד בִּיאָה וְעַל כִּרְחֻק
אימעיט אַרצותה דָּהָא בִּיאָה קִלָּה גְמֵר בִּיאָה
מִשְׁמַע וְלֹא מִיַּשׁ אֱלָא אַרצותה וְהָדָר תָּנָא וּמִה
דִּיא בִּיאָה הֶעָרָא לַמַּעֲשִׂי דְלֹא עֲבִינוּ גְמֵר
בִּיאָה, וּמִמְלֵאל שְׁמַעִי מִנָּה גְמִי (דאִי) לֹא תָנָא
כִּד בִּיאָה אֲבִיָּה לֹא הָדָר מִשְׁמַע אַרצותה,
דְּבִי טָמְאָה גְמֵר בִּיאָה וְאַרצותה מִשְׁמַע
וְהֶעָרָא פֶּרִישׁ בְּתֵרָה לֹא מִשְׁמַע אֱלָא גְמֵר
בִּיאָה, הֶלְקָר אֵיצִרְכּוּ בְּלָהּ וְכָפֹה, הוּא שִׁיעוֹר
הֶעָרָא לְחִדוּדָה, כִּד הִקְפַּת דָּקֵל, וְהָא לִיכָא
לְאַשְׁוֵרִי, וְהוּאִיל וְסוּף סוּף שִׁיעוֹרָא כִּד הִקְפַּת
דָּקֵל, הוּא לִיתֵינִי מִנָּה שִׁיעוֹר סְתִידָה כִּד הִקְפַּת
מִשְׁל, דְּאִיבְעִי לִיה לְתָנָא לְפִרְוִשִׁי אֲסוּר סְתִידָה
דְּשׁוּק מָאִי אִז גְּמֵר בִּיאָה אִז הֶעָרָא, מִשּׁוּם חֵרֵי
תָנָא כִּד טָמְאָה כִּד בִּיאָה בְּדִרְשִׁיתִּי, כִּד חֲזוֹרָת
דָּקֵל, סִדֵּר שְׁתֵּנָא דִּיהִינֵי קִפְפִּי: כְּרִית, שְׁוֹרָת
וְחִפְתּוֹ לְהֶעָנָה וְהוּא חֲזוֹר לְמִקְמוֹת קָאִי
בְּדוֹכְתֵיהִי, נָח מְנִיעֵנֵה: אִיאָא כִּד לְמוֹנֵי
וְלִשְׁתּוֹת, וְהוּא כִּד לִשְׁתּוֹת דְּקָאמֵר לַעֲלִי,
אֲמוּיָה דְּקָאמֵר רַבִּי אֲלִיעֶזֶר קָא מוֹסִיף: וְדוּשַׁע
וְאֲמַר שְׁתִּיה גְּמִי עֲבִינוּ עִם הַמּוֹיָה, וְכִד מוֹיָה
דְּתָנָא הִכָּא בְּתַרְיִיתָא מוֹיָה וְשְׁתִּיה דְּקָאמֵר,
דְּסָתָם מוֹיָה לְמִשְׁתַּחֲיֵיהִי מִיָּה, שְׁאֵר שְׁבִינוּ
מִתְקַלָּל אִם מִשְׁתֵּיהִי אוּתֵּהּ: א"ב הֵינִי רַבִּי

50 **אֶלְעִזֶּר**. דָּהָא ר' אֶלְעִזֶּר בְּקַמְיִיתָא כְּדִי מִזִּיגָת הַבּוֹס קָאָמְר וְקָא פְּלִיג ר' יְהוֹשֻעַ וְאָמְר כְּדִי
51 מִזִּיגָת דְּקָאָמְר ר' יְהוֹשֻעַ בְּתַרְיָה בְּלֹא שְׂתִיָּה קָאָמְר, הִינּוּ רַבִּי אֶלְעִזֶּר: **הָבָא אִסּוּר** כְּדִי לְשַׁתּוּ
52 לְבוֹס, וְאָמְר בֵּן עֲזַאי בְּתַרְיָה כְּדִי לְצִלּוֹת בִּצְנָה דְּהוּא כְּדִי שְׂתִיָּה: לֹא קוֹשֵׁי הֵיא, דָּהָא ר'
53 דְּהוּא כְּדִי שְׂתִיָּה לְחֻדְהָ דְּבוֹס: **אִי אָסָא** כְּדִי לְצִלּוֹת וְלִנְמַעְהָ, גְּמִיעָה דְּקָאָמְר ר' ע' בְּקַמְיִיתָא
54 וְלַגְמַע קָאָמְר, דִּסְתָם צִלְיָה גְּמִיעָה בְּתַרְהָ, שְׁגוּמָתָם מִן שְׂלֵא יִצְטָן: **לְדַרְדְּרִי דִרְעִי קָאָפֵר**
55 בְּגִמְיָה דְּשֵׁשׁ דְּהוּא כְּצִלְיָה וְגִמְיָה בְּתוּדָא: **דְּתַרְתִּיקָא**, שְׁנֵי רָאשֵׁי תְּנִימָא תְּנַפְסָקוֹת מִרְחִי
56 הַסֵּל: **בְּתַרְתִּיקָא** אִי בְּתַרְתִּיקָא, יֵן יֵשׁ חֶלֶק הוּא וְנֹחַם לְהַשְׁתַּמֵּשׁ מִן הַחֹרֶשׁ, שְׁתֵּי הַחֹרֶשׁ יִצְאֵין
57 לְחֻדְיָה בְּתוּחָא

בל

נִכְשֵׁל בְּאַשֶׁת אִישׁ, שְׁנַאמֵר 'וְאַשֶׁת אִישׁ נֶפֶשׁ יִקְרָה
נֶפֶשׁ גְּבוּלָהּ מִיִּבְעֵי לִיָּהּ. וְעוֹד, הִיא תִצּוּר מִיִּבְעֵי לִיָּהּ,
שׁ, אִפִּילוֹ לְמֹד תּוֹרָה דְּכָתִיב בָּהּ 'יִקְרָה הִיא מִפְּנֵינִים'
תִּצּוּרָנָה לְדִינָהּ שֶׁל גִּיהֶנֶם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי
זוֹת הָרוּחַ פָּאִילוֹ עוֹבֵד עֲבוּרָת מוֹכְבִּים, פְּתִיב הָכָא
וְלֹא תִבִּיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתָךְ. וְרַבִּי יוֹחָנָן דִּידִידָא אָמַר,
יְיָ וְשִׁכְחָתָא אֶת ה' אֶלְהֵיךָ וְגו'. רַבִּי חֲמָא פִּר חֲנִינָא
הָכָא 'תוֹעֵבָת ה' כֹּל גְּבוּלָהּ לִב', וְכָתִיב הֵתֵם 'כִּי אֵת
אִילוֹ בְּנֵה בְמֹה, שְׁנַאמֵר 'חֲדָלוּ לָכֶם מִן הָאֲדָם אֲשֶׁר
תִּיקְרִי בְמֹה אֱלֹא בְמֹה. מֵאִי 'יָד לֵיד לֹא יִנְקָה' אָמַר
וְגַהֲוֹ לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמִים וְאָרֶץ בְּאִבְרָהָם אֲבִינוּ,
עֲלִיּוֹן קֹנֵה שְׁמִים וְאָרֶץ' לֹא יִנְקָה מִדִּינָהּ שֶׁל גִּיהֶנֶם.
לֵיד לֹא יִנְקָה' יְדִי מִיִּבְעֵי לִיָּהּ, אֱלֹא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
דְּכָתִיב בִּיהּ 'מִיִּמִּינוֹ אֵשׁ דָּת לִמּוֹ' לֹא יִנְקָה מִדִּינָהּ
'יָד לֵיד', יָד מִדְּמִיבְעִיא לִיָּהּ, אֱלֹא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
אִפִּילוֹ

בְּחַיִּיבוֹ אוֹ בְּדַשְׁעֵי. שֶׁל חֲטִין חָלַק וְנִשְׁמַט יוֹתֵר מִשֶּׁל שְׁעוּרִים: רִבְכָּא. נִשְׁמַט יוֹתֵר
מֵאִמְקוּשָׁא: רִבְכָּא. שְׁנֹלוּשָׁה הֶעֱשָׂה רַבְה: כֵּל אֶחָד וְאַחֵד. מִן הַתְּנָאִים הַלֵּל: בְּעֲצֻמוֹ שְׁעֵר.
כְּמֹה שֶׁהָיָה שׁוֹהֵה בְּבִיחָתוֹ: וְהָיָא בֶּן עֲזַאי דְּלֹא נָסִיב. כְּדָאֲמַר בִּיבְמוֹת (וָּ) מַנָּה אֲבָל מַה
אֶעֱשֶׂה שְׁפָשִׁי חֲשֵׁקָה בְּתוֹרָה. אֲפָשִׁר לְעוֹלָם שִׁתְּקִים ע"י אֲרָרִים. בְּפֶקֶד הָבָא עַל בְּמוֹתוֹ:
כִּי כְּעַד אֲשֶׁה זֹנָה וְגו'. הִשְׁתָּא דִּירֵש לִיה
מִסִּיפִיה לִירְשִׁיה. בִּשְׂבִיל כְּבֵר לָחֵם אָדָם מִתְחַיִּיב
כְּעַשׂ שֶׁל אֲשֶׁה זֹנָה: בְּסֻלְמִיתָּה דְרָבָא גִרְס' בְּעַד
לָחֵם עַד אֲשֶׁה זֹנָה מִכְּנִי לִיה. וְדַמְשֻׁק
בִּשְׂבִיל כְּבֵר לָחֵם רַב הֶעֱשָׂה עַד כִּד עֲנַשׁ אֲשֶׁה
זֹנָה. וְהָיָה נִמְי אִי הָיָה כְּתִיב עַד אֲשֶׁה זֹנָה בְּעַד
כְּבֵר לָחֵם לֹא הָיָה קִשְׁיָא לִקְרָא מִיִּד, דְּוָדָי
מִסִּיפִיה לִירְשִׁיה מִדִּירֵש קִרָּא. אֲלֵא עַד וְכַעַד קָא
בִּשְׁנֵי לִיה, דְּגִבִּי כְּבֵר לָחֵם הָיָה לִיה לִמְכַתֵּב
קִשְׁיָא וְגִבִּי אֲשֶׁה זֹנָה הָיָה לִיה לִמְכַתֵּב עַד:
הַסּוּלָם. שְׂאֹכֵל תִּמְכֹּד בְּלֹא נִטְלֵית דִּימִ: נִטְקָה.
דְּעוּבָר עַל דְּרִבִּי חֲבִימִים חֲיִיב מִיָּתָה כְּדֹכֵיב
וּפּוֹרֵץ גִּדְרָא וְשִׁכְבָּה נָחַשׁ וְהָאֵל יוֹמָא יוֹמָא. מִיָּם רֵאשׁוֹנִים.
שְׁלִפְנֵי הַמָּחוּץ. שְׁנִיבִיָּה דִּירִי. רֵאשִׁי אֲצַבְעוּתִי
שִׁהִי הַיָּמִים מִשְׁעָרָן לִבְדִּי וְזוּרוּתִי. וְלִקְשָׁן
מִפְרֵשׁ שְׁעֻמָּא: שְׂמָא יִצְאָא מִיָּם חוּץ לְפֶקֶד וְיִחְזְרוּ
וְיִסְמְאוּ אֶת הַיָּדִים. כְּדִתְנֵן בְּמִסְכַּת דִּימִ (פ"ב מ"ג)
שְׁרָרִי לִמֵּן הַיָּמִים עַל דְּחִי שְׁנֵי פְגָמִים.
הָרָאשׁוֹנִים מִטְּחִירִין אֶת הַיָּדִים אֶת הַשְּׁנֵי פְגָמִים.
אֵת הַיָּמִים הַטּוֹפִשִׁים עַל דְּחִי שְׁנֵי פְגָמִים
מִמָּחֻמֵּי דִימִ. וְתֵנִן הַיָּמִים הַיָּדִים מִשְׁמָאוֹת
וּמִשְׁתַּדּוֹת עַד הַפֶּקֶד, כְּלוּמַר מִן הַפֶּקֶד וְלִמְשָׁה
גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן לְהִיטֵב שְׁנֵי וּפְסוּלֹת אֵת הַתְּרוּמָה
וּמִשְׁתַּדּוֹת בְּנִטְיִלָּה עַד הַפֶּקֶד, שְׁעַד הַפֶּקֶד צִרְקָא
נִטְלָה. נָטַל אֶת הָרָאשׁוֹנִים וְאֵת הַשְּׁנֵינִים עַד
הַפֶּקֶד וְחִזְרוּ לִידִי מִתְּרוּמָה. שְׁרָרִי יִסְתַּדּוֹת הַשְּׁנֵינִים
וְאֵת הָרָאשׁוֹנִים. נָטַל אֶת הָרָאשׁוֹנִים חוּץ לְפֶקֶד
וְאֵת הַשְּׁנֵינִים עַד הַפֶּקֶד וְחִזְרוּ לִידִי מִתְּרוּמָה. כְּלוּמַר
יִצְאָא הָרָאשׁוֹנִים חוּץ לְפֶקֶד וְעַל הַשְּׁנֵינִים לֹא
הִקְפִּיד לְטוֹל עַד מְקוֹם שֶׁיִּצְאָא הָרָאשׁוֹנִים אֲלָא
עַד הַפֶּקֶד בְּמִשְׁפָּטָם וְחִזְרוּ הָרָאשׁוֹנִים לִידִי
מִתְּרוּמָה. שְׁרָרִי נִטְמָאוּ תַּחֲלִיל מִמָּחֻמֵּי דִימִים
וְהַשְּׁנֵינִים לֹא שְׁתַּדּוּ אֶת הַיִּצְאָא. הַלֵּכְךָ צִרְקָא
שְׁנִיבִיָּה רֵאשִׁי אֲצַבְעוּתִי לְמַעַל שְׂמָא יִצְאָא
מִיָּם הָרָאשׁוֹנִים וְיִחְזְרוּ וְיִסְמְאוּ אֶת הַיָּדִים:
אֲרָרִימִים. שֶׁל אַחֵר הִסְעוּדָה שְׁחִיבִי חֲבִימִים
מִכְּנִי שְׁמִלַח סְדוּמִית יֵשׁ שְׁמִסְמָא אֵת הַעֵינִים:
צִרְקָא לְחִשְׁפִּיל דִּירִי לְמָסָה. כִּדִּי שְׁתַּדּוֹת הַזֹּהֲרָמָא
שֶׁל בִּשְׂבִיל שְׁבִירִי, שְׁתַּדּוֹת לְחִשְׁפִּיל הַזֹּהֲרָמָא הָיָה:
כֵּל תְּחִיבֵי לִידִי גִבִּי דִימִ. דְּכִר מֵאִתָּה הוּא וְחֻשְׁב
כְּטָמָא שְׂמָאֲמַר דְּכִר יִצְאָא בְּלֹא יִשְׂרָאֵל אֵת
לְחֻמֵּם טָמָא, אֲלֵמָא דְּכִר מֵאִתָּה קְרִי טָמָא: מֵאִי
וְאֲשֶׁת אִישׁ וְגו'. סִיפִיה דְּקָרָא דְלַעֲלִיל הוּא. כִּי
כְּעַד אֲשֶׁה זֹנָה עַד כְּבֵר לָחֵם: לִסּוֹם בְּנִשָּׁל
בְּאִשְׁתִּי אִישׁ. וְהִכִּי קָאֲמַר, כְּעַד אֲשֶׁה זֹנָה עַד
כְּבֵר לָחֵם, וְאִשְׁתִּי אִישׁ זֹנָה נָפַשׁ הִקְרָה הַגְּבוּרָה
הִיא תַּצְדִּיקָהּ. רוּחָה אֲתִירָהּ עַד אֲוִתָּה וּמִגִּיעָה:
הִיא תַּצְדִּיקָהּ לָחֵם. כִּינִן מִצְדִּיקָהּ לִירְשִׁיה
אֲפִילוּ

53 **קְדַרְשֵׁת לִיהִי**, חֲכִי אִיבְעִי לִיהִי לִמְכֻבָּה, וְאִשֶּׁת אִישׁ נִפְשׁ יִקְרָהּ הִיא חֲצֵדָה אוֹתָהּ, אֲבָל הִשְׁתָּא מִשְׁמַע שְׂאִשֶּׁת אִישׁ יָצָדָה אֶת הַנֶּפֶשׁ הַיִּקְרָה: **בְּכֻלָּהּ יִדְוֹל**, דִּאֲפִילוּ מִמּוֹר מְלִמְדִי חֲכָם קוֹדֵם
 54 לְכֻלָּהּ עִם הָאֶרֶץ לִפְתוּחַ רֶאשׁוֹן וְלִבְרָךְ רֶאשׁוֹן, וּמִתְחִי קָרָא יִלְפִינָן לִיהִי בְּהוֹרִיזוֹת יְהוָה וְרָם לְכָבֶד. מַעֲלָה אֲנִי עֲלֶיהָ כְּאִלוּ שְׂכֻחָתָהּ: **כִּי אֵת כֹּחַ הַתְּעוּבוֹתָהּ**, גְּבִי עֲרִיזוֹת כְּתִיב: **בְּקָהּ**, עֲבוּדוֹת
 55 בּוֹכְבִּים: **אִשֶּׁר נִשְׁקָה בְּאֶפְסוֹ**, שְׂמֻחָתָהּ עֲצֻמוֹ כְּבַעַל נֶפֶשׁ, הִדְרִינוּ גְּאוֹה, שִׁחְשׁוּבָה נִפְשׁוֹ בְּעִינֵיהּ: **מֵאִי יָד לֹא יִקְרָה**, סִפִּיחַ דִּקְרָא דִּיאֲרִי בִּיהִ לְעִיל הוּא, תּוֹעֵבָתָהּ ה' כָּל גְּבוּה לֵב יָד לִי
 56 לֹא יִקְרָה: **הִנֵּה כִּי שֵׁשׁ בּוֹ נִסּוֹת הָיִתּוּ אֶפְסוֹ** הַקְּהוּ ב'וֹ, וְלֹא כֹל הֵבֵא עַל אִשֶּׁת אִישׁ, דִּלָּא מִשְׁתַּעֵר קָרָא אֵלָא בְּגִי דְרִיתֵי הַקְּהוּ: **לְהַשְׁכִּיחַ ב'וֹ**, הִשְׁלִיטוּ בְּשִׁבְחוֹ עַל הַכֹּל, אֲבָרְהָם
 57 שֶׁקָּרְאוּהוּ קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, וְהִינֵה יָד לִיד, אֲפִילוּ דוֹמָה לְאֲבָרְהָם שְׂאֵמֶר הִרְמִיזוּהִי דִּיהִ: **רַבִּי שִׁלְאִי**, אַחֲרָה דְרָשָׁה דְרַבִּי חֲבִיב גְּרִיסִין, הָאִי יָד לִיד, יָד לֹא יִקְרָה מִיבְעִי לִיהִי:
 58 **אֶפְסוֹ הוּא בְּמִשְׁחָה**, שֶׁכָּבַל מִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִידוֹ תוֹרָה: יָד מִיָּד **טִבְעִי** לִיהִי, דִּיאֵת קָרָא בְּמִקְבָּל מוֹקִימִין וְלֹא בְּנוֹתָן, וְהוּא לִיהִי לִמְכֻבָּה יָד מִיָּד לֹא יִקְרָה, יָד שֶׁכָּבַל מִיד אֵת הוּא
 59

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

תצוד' - ודורשים, שהנפש היקרה, כלומר הנפש הגבוהה שמתגאה, תדרוך אחר אשת איש וזנה. מקשה הגמרא, אמר רבא, האי - הרי לשון הפסוק 'נפש יקרה' אינו מתפרש כפי שדרש רבי יוחנן, שהרי לדבריו, נפש גבוהה - שהוא לשון גאווה מיבעי ליה - היה צריך לכתוב, ועוד, היא תצוד מיבעי ליה - אם כוונת הפסוק, שהנפש היקרה צדה את האשת איש, היה צריך לכתוב 'היא תצוד', ואילו מלשון הפסוק משמע שהאשת איש צדה את הנפש היקרה. אלא אמר רבא, הפסוק נדרש כך, כל הקא על אשת איש ולא עשה תשובה, אפילו אם למד תורה דכתיב בה 'יקרה היא מפנינים' - ודורשים פסוק זה, שתלמיד חכם חשוב יותר מכהן גדול שנכנס לפני ולפנים - לקודש הקודשים, אף על פי כן היא - העבירה שבא על אשת איש תצודנו לדניה של גיהנום - תביא אותו לגיהנום. ומתפרש הפסוק כך, 'אשת איש' - מי שבא על אשת איש, אפילו שהוא 'נפש יקרה' - שלמד תורה, עבירה זו 'תצוד' אותו לגיהנום.

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל אדם שיש בו נסות הרוח - בעל גאווה, נחשב כאילו שעובר עבירות בוכבים, ונלמד ממה שנקראו שניהם תועבה, שכתוב הקא - לגבי בעל גאווה 'תועבת ה' כל גבה לב', וכתוב התם - לגבי עבודה זרה 'לא תביא תועבה אל ביתך'. ורבי יוחנן דידה - בעצמו אמר, שבעל גאווה נחשב כאילו שקפץ בעיקר - בד', שנאמר 'יום לבד ונשכחת את ה' אלהיך וגו' - שעל ידי גאווה נחשב כאילו שכח את ד'. רבי חמא בר חנינא אמר בעל גאווה הרי הוא כאילו שפא על כל העריות, ונלמד ממה שנקראו שניהם תועבה, שכתוב הקא - לגבי בעל גאווה, 'תועבת ה' כל גבה לב', וכתוב התם - לגבי עריות, 'כי את כל התועבת האל וגו'. עולא אמר שבעל גאווה הרי הוא כאילו בנה כוה - עבודה זרה, שנאמר 'חדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי כמה נחשב הוא', ודורשים, אל תיקרי את הפסוק 'כי כמה נחשב הוא', אלא 'כי כמה נחשב הוא', דהיינו שהמתגאה להחשיב עצמו לבעל נפש - נחשב כאילו עבד עבודה זרה בבמה.

שואלת הגמרא, מאי - מה דורשים מהפסוק 'יד ליד לא ינקח'. עונה הגמרא, אמר רב יש לדרוש כך, כל הקא על אשת איש - כל שיש בו נסות רוח, אפילו אם אותו אדם הקנהו להקדוש ברוך הוא שמים וארץ - שיבח את הקדוש ברוך הוא, ועל ידי כך פרסמו והשליטו על שמים וארץ באברהם אבינו דכתיב ביה 'הרימתי ידי אל ה' אל עליון קנה שמים וארץ', אף על פי כן לא ינקח מדניה של גיהנום. מקשה הגמרא, קשיא להו לרבי - בני הישיבה של רבי שילא, האי - הרי לשון הפסוק 'יד ליד לא ינקח' לא מתפרש כמו שדרש רב, שהרי לדבריו ידי מיבעי ליה - היה צריך להיות כתוב, כמו שנכתב אצל אברהם אבינו. אלא אמרי דבי רבי שילא יש לדרוש את הפסוק כך, אפילו אם הבעל גאווה קיבל תורה מידי הקדוש ברוך הוא במשח רבינו, דכתיב ביה - על קבלת התורה 'מימינו אש דת למו', אף על פי כן לא ינקח מדניה של גיהנום. קשיא להו לרבי יוחנן, האי - הרי לשון הפסוק 'יד ליד' לא מתפרש כמו שדרש תלמידי רב שילא, שהרי לדבריהם יד מיד מיבעי ליה - היה צריך להיות כתוב, שהרי קיבל לידיו מידו של הקדוש ברוך הוא. אלא אמר רבי יוחנן

וכן יש להסתפק האם משערים ברחמי או ברחמי - בכבר העשו מחיטים שהוא חלק ונשמת מהיד, או בכבר העשו משעורים שגדרש פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק האם משערים ברחמי או באקווא - בכבר שנילוש בעיסה רכה ומתוך שהוא רך נשמת מהיד, או בעיסה קשה שגדרש פחות זמן להוציאו. מסיקה הגמרא על כל הספיקות של רב אשי בדעת פלימו, תיקו.

אמר רבי יצחק בר (רב) יוסה אמר רבי יוחנן כל אחד ואחד מהתנאים שהשווה את זמן תחילת ביאה, בעצמו שיער - שיער כפי הזמן שהיה שווה בעצמו בתחילת ביאה. שואלת הגמרא, והאי קא בן עזאי ולא נסיב - שלא נשא אשה, וכיצד ניתן לומר ששיער כפי הזמן שהוא עצמו שהה בביאה. עונה הגמרא, איבעית אימא - אם תרצה תשיב נשניב ופירש תוה - נשא אשה ובא עליה, אלא שלאחר מכן התגרש ופרש מהאשה. ואיבעית אימא, מרבית שמייע ליה - אמנם הוא עצמו לא נשא אשה, אך קיבל מרוב כמה הוא זמן הביאה. ואיבעית אימא, התקיים בו מה שנאמר 'סוד ה' ליראיו' - שידע כמה זמן היה שווה אם היה נשוי. דרש רב עירא, זמני אמר לה - פעמים אמר דרשה זו משמיה דרבי אמי, וזמני אמר לה משמיה דרבי אסי, כל האוכל לחם בלא נמילת ידים לפני האכילה, מענישים אותו כאילו קא על אשה וזנה. שנאמר 'כי כעד אשה וזנה עד כפר לחם', ונדרש הפסוק מסופו לתחילתו, שבשכל חטא שחטא בכבר לחם מתחייב האדם בעונש כמי שבא על אשה וזנה. שואלת הגמרא, אמר רבא, האי - הרי לשון הפסוק 'בעד אשה וזנה עד כפר לחם' אינו מתפרש כפי שדרש רב עירא, שהרי לדבריו 'בעד כפר לחם עד אשה וזנה' מיבעי ליה - צריך היה לכתוב, משום ש'בעד' מתפרש על המעשה שעשה, ו'עד' מתפרש על העונש שמקבל, ואילו רב עירא דרש את הפסוק להפך, אלא אמר רבא, יש לדרוש את הפסוק כך, כל הקא על אשה וזנה, לסוף - סופו שמבקש כפר לחם, שמגיע לידי עניות. אמר רבי ירמיה אמר רבי אלעזר כל המוליד בנמילת ידים - שרגיל לאכול בלא ליטול את ידיו, סופו שמת נעקק מן העולם.

אמר רב חייא בר אשי אמר רב, כשנטל אדם מים ראשונים - נטילת ידים שלפני הסעודה, צריך שניגב ידיו בשעת הנטילה למעלה. וכשנטל מים אחרונים - נטילת ידים שבסוף הסעודה, צריך שישפיל ידיו למטה. תניא נמי הכי - וכן שנינו בברייתא, הנוטל ידיו צריך שניגב ידיו למעלה, שאם לא יעשה כן, יש חשש שפא יצאו המים שננטמו בנטילה הראשונה חוץ לפה - מחוץ למקום החיבור שבין האצבעות לכף היד, ויחזרו לאצבעותיו כשיטול פעם שנייה, ויטמאו את הידים. אמר רבי אבהו כל האוכל פת בלא ניגוב ידים - שלא מנגב את ידיו לאחר הנטילה, הרי זה דבר מאוס, ונחשב כאילו אוכל לחם טמא. שנאמר לאחר שאמר ה' ליחזקאל לאפות לחם בצורה מאוסה כסימן שכך יהיה לישראל בגלות, 'ויאמר ה' בכה יאכלו בני ישראל את לחםם טמא וגו' - הרי שדבר מאוס נקרא טמא.

שואלת הגמרא, וכאי - מה דורשים מהמשך הפסוק 'ואשת איש נפש יקרה תצוד'. עונה הגמרא, אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, יש לדרוש כך, כל אדם שיש בו נסות הרוח - גאווה, לבסוף נכשל באשת איש - באיסור אשת איש, שנאמר 'ואשת איש נפש יקרה

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שני לעומר עמ' ב

פר רבי שלמיא משמיה דאפי אמר, נקרא 'קינו' משום שהוא דבר המטיל קנאה בינו לבינה - שבאה לידי כעס ומריבה עם בעלה על שחודש בה. מדייקת הגמרא אלא קסבר כמשתנו שקינו על פי שנים עדים, וממילא וכולי עלמא דעיי דקני לה ואינם באים עם האשה לידי כעס, ואיהו הוא דאית למיעבד קנאה ביה - ורק לבעל יגרם כעס ומריבה עם האשה.

אמר ריש לקיש, מה לשון קינו - מפני מה נקרא ציווי הבעל לאשתו 'קינו', משום שהוא דבר המטיל קנאה בינה לבין אחרים - הקינו גורם שאחרים יכעסו עליה, וקינו מלשון כעס. מדייקת הגמרא מדבריו, אלא קסבר שקינו על פי עצמו - שאין צריך לקנאות בפני עדים, וכולי עלמא לא ידעי דקני לה - ולכן האנשים לא ידעו שקינא לה. ואמרי מאי דקמא דקא ביה - ויאמרו מפני מה היא מתרחקת מהאנשים, ואתו למיעבד קנאה ביה - ויבואו לידי כעס ומריבה עמה. ורב ירמיה

מלכים ב י יג-כה

יג ויהוא מצא את אחי אחזיהו מלך יהודה ויאמר מי אתם ויאמרו אחי אחזיהו אנחנו ונרד לשלום בגיהמלך ובני הגבירה: יד ויאמר תפשו חיים ותפשו חיים וישחטום אלכור בית עקד ארבעים ושנים איש ולא השאיר איש מהם: טו וילך משם וימצא את יהונדב בן רכב לקראתו ויברכוהו ויאמר אליו היש את לבבך ישר פאשר לבבי עם לבבך ויאמר יהונדב יש ויש תנה את ידך ויתן ידו ויעלהו אליו אליהמרובה: טז ויאמר לכה אתי וראה בקנאתי ליהוה וירכבו אתו ברכבו: יז ויבא שמרון ויך את כל הנשארים לאחאב בשמרון עדי השמידו בדבר יהוה אשר דבר אל אלהיו: פ יח ויקבץ יהוא את כל העם ויאמר אלהם אחאב עבד את הפעל מעט יהוא יעבדנו הרבה: יט ועתה כל נביאי הפעל פלעבדיו וכל כהניו קראו אלי איש אל יפקד פי וכן גדול לי לפעל כל אשר יפקד לא יחיה ויהוא עשה בעקבה למען האבד את עבדי הפעל: כ ויאמר יהוא קדשו עצרה לפעל ויקראו: כא וישלח יהוא בכל ישראל ויבאו פלעבדי הפעל ולא נשא אדם אשר לאבא ויבאו בית הפעל וימלא בית הפעל פה לפה: כב ויאמר לאשר עליהמלתחה הוצא לבוש לכל עבדי הפעל ויצא להם המלבוש: כג ויבא יהוא ויהונדב בן רכב בית הפעל ויאמר לעבדי הפעל חפשו וראו פן ישיפה עמכם מעבדי יהוה כי אם עבדי הפעל לבדם: כד ויבאו לעשות זבחים ועלות ויהוא שם לו בחוץ שמנים איש ויאמר האיש אשר ימלט מן האנשים אשר אני מביא עלידיכם נפשו תחת נפשו: כה ויהי בכלתו לעשות העלה ויאמר יהוא לרצים ולשלישים באו הפום איש אליצא ויפום לפי חרב וישלכו הרצים והשלישים וילכו עד עיר בית הפעל:

רש"י

הבעל: (כב) על המלתחה. תרגם יונתן: לדמנא על קומטריא. ארגזים וקופסאות, שוכרין בתוכן וגונזין תכשיטי עובדי הבעל: (כד) נפשו תחת נפשו. נפש השומר תחת הנפש הנמלט: (כה) וישלכו. (תרגום:) ורמו רהטיא וגבריא קטילין, השליכו חללים את עובדי הבעל:

מצודת ציון

(טז) בקנאתי. ענין נקימה, כמו (במדבר כה יא): בקנאו את קנאתי: (יט) אל יפקד. אל יחסר, כמו (שם לא ט): ולא נפקד ממנו איש: בעקבה. תרגם יונתן: בחוכמא, וכן (בראשית כו לו): ויעקבני זה פעמים: (כ) קדשו. הזמינו: עצרה. אסיפה וקבוץ, כמו (ירמיהו ט א): עצרת בוגדים: (כב) המלתחה. הוא מקום גנוזת כריכי מלבושי כהני הבעל, והוא הפוך מן (איוב לח ט): וערפל חתולתו, וכן תרגם יונתן: קומטריא, ובמשנה (כלים פרק טז משנה ז): כסוי קמטרא טהור: (כג) חפשו. חקרו, כמו (איכה ג מ): נחפשה דרכינו: (כה) לרצים. הרצים רגלי לפני מרכבתו: ולשלישים. ולשרים:

מצודת דוד

(יג) ויהוא מצא. שם מצא יהוא את אחי אחזיהו, רוצה לומר: בני אחזיהו. וכן נאמר בדברי הימים (ב כה ח). כי לא היו לו אחים, כי כולם נהרגו מאז כמו שנאמר שם: לשלום. לשאול בשלום בני אחאב ואיזבל, ולא ידעו כי נהרגו: (יד) וישחטום. כי גם המה היו מבית אחאב: בית עקד. העומד בבית עקד: (טו) היש את לבבך ישר. האם יש עם לבבך ישר ותמים עמי לאהוב אותי, כאשר לבבי ישר עם לבבך: יש ויש. הכפל לחזק: תנה את ידך. בדרך אהבה וקיום ברית. או להעלהו על המרכבה: (טז) בקנאתי. במה שאקנא קנאת ה', להנקם מבית אחאב, ועובדי הבעל: (יח) אחאב עבד את הבעל מעט. כאומר, והנה בעבור זה באה הרעה על ביתו: (יט) לי לבעל. יהיה לי אל הבעל: בעקבה. בכדי שיקבצו כולם: (כ) קדשו עצרה. הזמינו יום, להיות כולם נעצרים ונאספים: ויקראו. הכריזו יום קבוע: (כא) פה לפה. מהפתח מהעבר מזה עד הפתח שממולו: (כב) הוצא לבוש. הכוונה היה שיהיו נכרים במלבושיהם, לשלא ימלט מי מהם: (כג) מעבדי ה'. כי חשש פן יבוא מי מהם לראות מה נעשה, ויאבד עמם: כי אם. רצה לומר: עבדי ה' יצאו מפה, ולא ישארו כי אם עובדי הבעל: (כד) על ידיכם. המסורים בידכם, לשמרם לבל יברחו: נפשו. נפש השומר הפושע בשמירתו, תחת נפש הנמלט בפשיעתו: (כה) ככלותו. כאשר השלים יהוא לעשות העולה על ידיהם, כי אחר שעשו העולה התפרסם אמת הדבר, שהמה עובדי הבעל, ומעתה לא יאמרו שהרג נקיים: וישליכו. אמר כן על דרך ההרחבה, אשר מרוב החפזון, כאילו השליכו את עצמם ללכת עד העיר המיוחדת לבית הבעל:

ק"מ. א"ה

א אֲשֶׁרִי תְּמִימֵי־דֶרֶךְ הִהְלַכְתִּים בְּתוֹרַת יְהוָה: **ב** אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדוֹתָיו בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: **ג** אֵף לֹא־פָעַלְתִּי עוֹלָה בְּדַרְכָּיו הִלְכּוּ: **ד** אַתָּה צִוִּיתָה פִּקְדֹתַי לִשְׁמֹר מְאֹד: **ה** אַחֲלִי יִפְנוּ דְרָכַי לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ: **ו** אִזְּלֹא־אֲבוֹשׁ בְּתַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: **ז** אֲוֹדֶךָ בְּיָשָׁר לֵבָב בְּלִמְדִי מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ: **ח** אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשַׁמֵּר אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי עַד־מָאֹד: **ט** בְּמָה יִזְכֶּה־נֶּעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר בְּדַבְּרֶךָ: **י** בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִּיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ: **יא** בְּלִבִּי צִפְנִיתִי אִמְרֹתֶיךָ לִמְעַן לֹא אֶחְטֵא־לָךְ: **יב** בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמַדְנִי חֻקֶּיךָ: **יג** בִּשְׁפָתִי סִפְרָתִי כָל מִשְׁפָּטֵי־פִיךָ: **יד** בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי כַּעַל פְּלִהוֹן: **טו** בִּפְקוּדֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאִבִּיטָה אֲרָחֹתֶיךָ: **טז** בַּחֲקֹתֶיךָ אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח דְּבָרֶךָ: **יז** גָּמַל עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאֲשַׁמְרָה דְּבָרֶךָ: **יח** גָּלִיעִנִי וְאִבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתֶךָ:

רש"י

(ג) אף לא פעלו עולה. אשריהם אם כל זה בהם: בדרכיו הלכו. אע"פ שלא פעלו עולה אין שכרם שלם אא"כ בדרכיו הלכו וכן הוא אומר (לעיל לה) סור מרע ועשה טוב אע"פ שאתה סר מרע אין הכל שלם אלא אם כן תעשה טוב (מדרש אגדה): (ה) אחלי יכונו דרכי. אל"ף יסוד בתיבה הנופל ממנו לפרקי' כמו אל"ף שבאחותי באזניכם (איוב יג) ואל"ף של אסוך שמן (מלכים ב ד) אחלי תפלותי אלו הן שיכונו דרכי וכן (שם ה) אחלי אדני לפני הנביא אשר בשמרון וגו' צורכי אדוני

להתפלל שילך לפני הנביא אשר בשמרון ולשון אחליות שוהיי"ט בלע"ז כאדם האומר הלואי והייתי נביא וחכם: (יא) בלבי צפנתי. לא נתתיה להשתכח ממני: (טז) אשתעשע. אתעסק כמו ישעה האדם על עושהו (ישעיה י"ז) ואל ישעו בדברי שקר (שמות ה'): (יז) גמול על עבדך. דבר שאחיה בו בגמול חסדך: (יח) נפלאות מתורתך. דברים המכוסים בה שאינם מפורשים בה: מתורתך. נפלאים מפירושי תורתך שאינם מפורשים בה (מצאתי):

מצודת ציון

(א) אשרי. ענינו הלול ושבח: תמימי. מלשון תם: (ב) נוצרי. שומרי: עדותיו. הם המצות שהם לעדות על חדוש העולם כשבת ומועדים וכיוצא: (ה) אחלי. ענין בקשה כמו אחלי אדוני לפני הנביא (מ"ב ה): (י) תשגני. מלשון שגגה ומשגה: (יא) צפנתי. ענין הטמנה: (טז) אשתעשע. ענין דבור: (טז) אשתעשע. ענינו התעסקות בדבר מה לשמוח כמו ושעשע יונק (ישעיה יא): (יח) גל. מלשון גלוי:

מצודת דוד

(א) אשרי תמימי דרך. ההלול והשבח של ההולכים בדרך תמים הוא בעבור כי הולכים בתורת ה' זהו דרך חיים ואין זולתה: (ב) בכל לב ידרשוהו. כאשר ידרשוהו בכל לב לדעת תוכן הדבר ואמתתו: (ג) אף וגו'. ר"ל אף אם לא פעלו עולה בשב ואל תעשה לא היה די להם בזה כ"א עוד הלכו בדרכי התורה והמצוה לקיימם בקום ועשה: (ד) אתה. הלא אתה ה' צויתך פקודיך ואין ראוי א"כ להקל בהם ראש ונכון הוא לשמור מאד: (ה) אחלי. אבקש מה' שיהיו דרכי נכונים

לשמור חוקיך ר"ל לסייע אותי מן השמים: (ו) אז. כשהיו דרכי נכונים אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיך כי מי שלא קיים המצות הוא בוש ונכלם כשרואה המצות ההם כתובים בתורה: (ז) בלמדי. כשאלמוד משפטי צדק אדע אז אין אודך ביושר לבב: (ח) עד מאוד. הוא הפוך כאילו אמר את חוקיך אשמור עד מאוד ר"ל מחשבתי לשמור מאוד חוקיך לכן אל תעזבני לבל יהיה לי שום מניעה: (ט) במה. באיזה ענין יעשה את ארחו וזכאי בעת ירגיל עצמו מנערותו לילך באורח מישור: לשמור כדברך. ר"ל לא יאמר אי אפשר בעבירה אלא יאמר אפשרי בו אבל אשמור בדבר ה': (י) אל תשגני. אל תשימני שוגג מלהבין מצותיך ר"ל תן בלבי בינה להבין על בוריה: (יא) בלבי צפנתי. שומרים הם בלבי למען לא אחטא לך כי אם אשכח מה מהם אהיה נלכד בחטא בבלי דעת: (יב) ברוך. אומר אני ברוך אתה ה' על נתינת חוקיך ואשאל ממך שתלמדני אותם ר"ל תן בלבי בינה להבינם: (יג) בשפתי. כי משפטי התורה ספרתי בשפתי ללמדם לזולתי א"כ כשתלמדני אועיל גם לזולתי: (יד) בדרך. שמחתי בהיותי הולך בדרך עדותיך כמו השמח על רבוי הון: (טו) ואביטָה. אביט בכוונת הלב ולא מן השפה ולחוץ כ"א לקיים וללכת באורחותיך: (טז) אשתעשע. בכל עת אני משתעשע בהם למען לא אשכח מה מהם: (יז) גמול. ר"ל גמול חסד על עבדך שאחיה למען אשמור דבריך ולא בעבור הנאות עוה"ז: (יח) גל עיני. האר עיני להבין מתורתך דברים נפלאים ומכוסים: (יט) גר. הלא אני בארץ כגור הזה שמעט זמן יושב במקום גרותו ושואף הוא אל מקום מולדתו, כן שני חיי מעטים ושואף אני לשוב למקור נשמתִי ולזה אל תסתור ממני פלאי מצותיך מלהבינם במעט ימי:

יהל אור

יח גל עיני ואביטָה נפלאות. ז"ג ח"א עמוד מ"ו נ' פלאות. אראנו נפלאות דהיינו פנימית אבא שהוא פנימי עתיק. וע' בהרמ"ז כי תצא סוף דרע"ו ע"פ כימי צאתך מארץ מצרים והמגיה פי' שער החמשים וזהו נ' פלאות:

בַּחֲמִישִׁית מִבְּתוּנָהּ, וּבְתוּנָהּ מִבְּסִמְכָהּ, שְׁאֶחָד מִנִּיף לְכָל הַחֲבֵרִים, וְאֵין אֶחָד סוֹמֵךְ לְכָל הַחֲבֵרִים. וְחֹמֶר בְּתוּנָהּ, שֶׁהַתּוּנָה נִוְהֶגֶת בְּקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד, וּבְקִרְבָּנוֹת הַצָּבוֹר, בְּחַיִּים, וּבְשָׁחוּטִין, בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים, וּבְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים; מִה שֶׁאֵין בּוֹ בְּסִמְכָה.

פ ר ק ע ש י ר י

א רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: הָעוֹמֵר הִיָּה בָּא בְּשֵׁבֶת מִשְׁלֹש סָאִין, וּבְחָל – מִחֲמִישׁ. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד בְּשֵׁבֶת וְאֶחָד בְּחָל – מִשְׁלֹש הִיָּה בָּא. רַבִּי חֲנִינָא סָגַן הַפְּתָנִים אוֹמֵר: בְּשֵׁבֶת הִיָּה נִקְצֵר בְּיָחִיד, וּבְמִגְלָל אַחַת, וּבִקְפָּה אַחַת; וּבְחָל – בְּשִׁלְשָׁה, וּבְשִׁלְשׁ קָפוֹת, וּבְשִׁלְשׁ מִגְלּוֹת. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד בְּשֵׁבֶת וְאֶחָד בְּחָל – בְּשִׁלְשָׁה, וּבְשִׁלְשׁ קָפוֹת וּבְשִׁלְשׁ מִגְלּוֹת.

ב מִצֹּת הָעוֹמֵר לֵבֵא מִן הַקְּרוֹב. לֹא בְּפֶר הַקְּרוֹב לִירוּשָׁלַיִם – מִבְּיָאִים אוֹתוֹ מִכָּל מְקוֹם. מַעֲשֶׂה שֶׁבֶּא מִגְלּוֹת פִּירוּשׁ בִּרְטוֹרָא

ט שֶׁאֶחָד מִנִּיף לְכָל הַחֲבֵרִים. שֶׁנִּתְחַבְּרוּ לַהֲתַנְדֵּב קֶרֶבן אֶחָד. שֶׁכָּל קֶרֶבְנוֹת נִדְבָה יוֹכִילִים לַהֲבִיא בְּשׁוֹתוֹת, וְאֶחָד מִנִּיף ע"י כּוֹל, אֲבָל כּוֹל יָחִיד אֵין יוֹכִיל לַהֲנִיף הַרוּא חֲצִיזָה בֵּין יָדוֹ שֶׁל זֶה וְלִקְרָבָן. וְכֵן שֶׁמִּנִּיף יָדוֹ תַּחַת יָד הַבְּעִלִּים וּמִנִּיף הוּא יָד הַבְּעִלִּים חֲצִיזָה, לֹא אִיכַפֵּת לָן, דֹּהֵא עֵיקֶר תּוּנָה בְּבַעֲלִים: בְּקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד. כְּגוֹן חֹזֶה וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלֹמִים: וּבְקִרְבָּנוֹת צָבוֹר. כִּבְשִׁי עֲצֵרָה שֶׁמַּעֲנִינִים תּוּנָה חַיִּים וּשְׁחוּטִים: בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים. קֶרֶבן בַּחֲמִישָׁה: וּבְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים. כְּגוֹן לַחֲמִי תוֹדָה וְנוֹיֵר:

י א רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר הָעוֹמֵר הִיָּה בָּא בְּשֵׁבֶת. כִּשְׁחָל שֶׁשֶׁה עֵשֶׂר בִּנְסִין לַהֲוִית בְּשֵׁבֶת, הָעוֹמֵר דּוּחָה אֶת הַשֵּׁבֶת, שֶׁכָּל קֶרֶבן שׁוֹמֵנוּ קְבוֹעַ דּוּחָה אֶת הַשֵּׁבֶת וְאֶת הַטּוֹמָאָה. וְהִיָּה הָעוֹמֵר בָּא מִשְׁלֹש סָאִין, שֶׁהוּא קוֹצֵרִין שִׁלֹש סָאִין שְׁעוּרִין וּמִנִּיפִין אוֹתוֹן בְּנֶפֶשׁ עַד שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתוֹן עַל עֶשְׂרִין אֶחָד מוֹבָחָר: וּבְחָל. אִם חָל ט"ו בִּנְסִין לַהֲוִית בְּחָל, הוּא קוֹצֵרִין אוֹתוֹ חֲמִישׁ סָאִין, דְּסִבֵּר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל עֶשְׂרִין מוֹבָחָר בְּלֹא טִרְחָא שְׁאִינוּ מִנְפָּה אוֹתוֹ כָּל כָּךְ אֶתִי מַחֲמִשׁ, בְּטִרְחָא כִּשְׁמִנְפָּה אוֹתוֹ הִרְבָּה אֶתִי מִשְׁלֹש. בְּחָל מִיִּיתֵינן מַחֲמִשׁ, שֶׁכָּךְ מִשׁוּבָה הִרְבָּה יוֹתֵר שֶׁמִּנִּיפִין מִכָּל סָאָה מַעֲט אוֹתוֹ סוֹלֵת דֶּק הוֹיָצָא רֵאשׁוֹן שֶׁהוּא מוֹבָחָר, וּמוֹצִיאִין מַחֲמִשׁ סָאִין עֶשְׂרִין. בְּשֵׁבֶת מִבְּיָא שִׁלֹש, מוֹטֵב שִׁירָבָה בְּמִלָּאכָה אַחַת שִׁירָקֵךְ שִׁלֹש סָאִים פְּעָמִים הִרְבָּה, וְאֵל יִרְבָּה בְּמִלָּאכָה הִרְבָּה שִׁיקְצוֹר וְיִבְרוֹר וְיִטְחֹן וְיִרְקֵךְ שְׁנֵי סָאִין יוֹתֵר וְאֵין הִלְכָה כִּרְבִּי יִשְׁמָעֵאל: בְּשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם וּבְשִׁלְשׁ קָפוֹת וּבְשִׁלְשׁ מִגְלּוֹת. לְפָרְסָם הִדְבֵּר שְׁקִיצִירָה הָעוֹמֵר בְּמוֹצָאֵי חֲמִישָׁה עֵשֶׂר בִּנְסִין. מִפְּנֵי הַנְּדוּקִים שֶׁהוּא אוֹמְרִים שֶׁאֵין הָעוֹמֵר בָּא אֵלָּא בְּאֶחָד בְּשֵׁבֶת:

ב מִצֹּת הָעוֹמֵר לְבֹאֵר מִן הַקְּרוֹב. מִמְּקוֹם שֶׁקְרוֹב לִירוּשָׁלַיִם. לִפִּי שֶׁאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצֹּת, הֵלֶכְךָ כְּשִׁיּוּצָא מִירוּשָׁלַיִם לִבְשֵׁק עוֹמֵר, אוֹתָהּ תְּבֹאֵה שְׁמוּצָא

משניות מבוארות – קהתי

הערה: בגמרא פרקנו הוא פרק ששי, והפרק הששי ("אלו מנחות נקמצות") הוא שם פרק שביעי, וכן כולם (עיי' "מלאכת שלמה").

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: הָעוֹמֵר הִיָּה בָּא בְּשֵׁבֶת — אִם חָל שֶׁשֶׁה עֵשֶׂר בִּנְסִין לַהֲוִית בְּשֵׁבֶת, מִשְׁלֹש סָאִין — שֶׁלֹא הִיוּ קוֹצֵרִים אֵלָּא כִּדִּי שְׁלוֹשׁ סָאִים קֶמַח, וּמוֹצִיאִים מִהֵן עֶשְׂרִין לְעוֹמֵר, כִּדִּי לְמַעַט בְּמִלָּאכָה בְּשֵׁבֶת, וּבְחָל — וְאִם חָל שֶׁשֶׁה עֵשֶׂר בִּנְסִין לַהֲוִית בְּחָל, הִיָּה הָעוֹמֵר בָּא מִחֲמִישׁ — שֶׁהוּא קוֹצֵרִים כִּדִּי חֲמִישׁ סָאִים קֶמַח, וּמוֹצִיאִים מִהֵן עֶשְׂרִין לְעוֹמֵר. בַּגְמָרָא מְבֹאֵר טַעְמוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, שֶׁלְדַעְתּוֹ עֶשְׂרִין מוֹבָחָר אֵינוֹ יוֹצֵא בְּלֹא טִרְחָה יִתִּירָה שֶׁל נִיפּוֹי אֵלָּא מַחֲמִשׁ סָאִין, וְאֵילוּ בְּטִרְחָא יִתִּירָה אֲפֻשֶׁר לְהוֹצִיא עֶשְׂרִין מוֹבָחָר אֶף מִשְׁלוֹש סָאִין. הֵלֶכְךָ בְּחָל מִבְּיָאִים מַחֲמִשׁ, כִּדִּי שִׁיּוּצָא עֶשְׂרִין מִשׁוּבָה וּמוֹבָחָר, אֲבָל בְּשֵׁבֶת מוֹטֵב שִׁירָבָה בְּמִלָּאכָה אַחַת — בַּהֲקִרְדָּה (בְּנִיפּוֹי שְׁלוֹשׁ הַסָּאִין), וְאֵל יִרְבָּה בְּמִלָּאכָה הִרְבָּה (שִׁיקְצוֹר וְיִזְרָה וְיִבְרוֹר וְיִטְחֹן וְיִרְקֵךְ שְׁנֵי סָאִין יוֹתֵר. — רַשִׁי). וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד בְּשֵׁבֶת וְאֶחָד בְּחָל — בֵּין כִּשְׁחָל שֶׁשֶׁה עֵשֶׂר בִּנְסִין לַהֲוִית בְּשֵׁבֶת וּבֵין כִּשְׁחָל לַהֲוִית בְּחָל, מִשְׁלֹש — סָאִין, הִיָּה בָּא — הָעוֹמֵר, שֶׁלֹא הִיוּ קוֹצֵרִים אֵלָּא כִּדִּי שְׁלוֹשׁ סָאִים קֶמַח וּמוֹצִיאִים מִהֵן עֶשְׂרִין לְעוֹמֵר. רַבִּי חֲנִינָא סָגַן הַפְּתָנִים אוֹמֵר: בְּשֵׁבֶת הִיָּה נִקְצֵר בְּיָחִיד, וּבְמִגְלָל אַחַת, וּבִקְפָּה אַחַת — אִם חָל שֶׁשֶׁה עֵשֶׂר בִּנְסִין לַהֲוִית בְּשֵׁבֶת, הִיָּה אָדָם אֶחָד קוֹצֵר אֶת הַשְּׁעוּרִים לְעוֹמֵר, וְהִיָּה קוֹצֵר אֶת הַשִּׁיבּוּלִים בְּמִגְלָל אַחַת ("מִגְלָל" בְּלִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה — מִיָּן נִקְבָּה), וּמֵאִסָּף אוֹתוֹן לְתוֹךְ סֵל אֶחָד, וּבְחָל — אִם חָל שֶׁשֶׁה עֵשֶׂר בִּנְסִין לַהֲוִית בְּחָל, הִיָּה הָעוֹמֵר נִקְצֵר בְּשִׁלְשָׁה — בְּנֵי אָדָם, וּבְשִׁלְשׁ קָפוֹת, וּבְשִׁלְשׁ מִגְלּוֹת — שֶׁכָּל שְׁלֹשֶׁת קֶצֶר בִּיחָד וְאִסְפוּ לְתוֹךְ שְׁלוֹשָׁה סָלִים, כִּדִּי לַעֲשׂוֹת פְּרוֹסוֹם לְדָבָר, שְׁקִיצִירָה הָעוֹמֵר נַעֲשִׂית בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, כִּפִּי שִׁיבּוּרָא לְהֵלֵךְ בְּסוֹף מִשְׁנָה ג. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד בְּשֵׁבֶת וְאֶחָד בְּחָל — בֵּין בְּשֵׁבֶת וּבֵין בְּחָל, בְּשִׁלְשָׁה, וּבְשִׁלְשׁ קָפוֹת וּבְשִׁלְשׁ מִגְלּוֹת — שְׁלוֹשָׁה בְּנֵי אָדָם הִיוּ קוֹצֵרִים אֶת הָעוֹמֵר בְּשְׁלוֹשׁ מִגְלּוֹת, וְהוּא אוֹסְפִים אֶת הַשִּׁיבּוּלִים לְשְׁלוֹשָׁה סָלִים, מֵהַטַּעַם שֶׁבִּאֲרָנוּ לַעֲלֵל.

ב א ו ר מ ש נ ה ט

בפרק משניות ו-ז נימנו הקרבנות הטעונים תנופה, וכן נישנו שם דיני התנופה במיני הקרבנות השונים (עיי' טו). משנתנו באה ללמד את ההבדלים שבין סמיכה לתנופה.

חֹמֶר בְּסִמְכָה מִבְּתוּנָהּ — יֵשׁ בְּסִמְכָה חוֹמְרָה שְׁאִינָה בְּתוּנָהּ, וּבְתוּנָהּ מִבְּסִמְכָה — יֵשׁ בְּתוּנָהּ חוֹמְרָה שְׁאִינָה בְּסִמְכָה: חוֹמֵר בְּסִמְכָה מִבְּתוּנָהּ, שְׁאֶחָד מִנִּיף לְכָל הַחֲבֵרִים — אִם נִתְחַבְּרוּ אַחֲדִים וְהִבְיָאוּ קֶרֶבן נִדְבָה בְּשׁוֹתוֹת, אֶחָד מֵהֶם מִנִּיף בְּשִׁבִּיל כּוֹלֶם, וְאֵין אֶחָד סוֹמֵךְ לְכָל הַחֲבֵרִים — אֵלָּא כּוֹלֶם סוֹמְכִים עַל הַקְּרָבָן כּוֹזֵה אַחֵר זֶה. וְחֹמֶר בְּתוּנָהּ — מִבְּסִמְכָה, שֶׁהַתּוּנָה נִוְהֶגֶת בְּקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד — כְּגוֹן בְּשִׁלְשִׁים, שְׁאִימּוּרֵיהֶם וְחֹזֶה וְשׁוֹק שֶׁלֹּהֶם טַעֲוִינִים תּוּנָה (לַעֲלֵל ה, ו-ז), וּבְקִרְבָּנוֹת הַצָּבוֹר — בְּשֵׁנִי כִבְשִׁי עֲצֵרָה, הַטַּעֲוִינִים תּוּנָה חַיִּים יָחִיד עִם שְׁנֵי הַלֶּחֶם, וְגַם תּוּנָתָא חֹזֶה וְשׁוֹק, לְאַחֵר שְׁחִיתָתָם, כִּשְׁלֵמִי יָחִיד, בְּחַיִּים — כִּשְׁהַקְרָבָנוֹת עוֹדִים בְּחַיִּים, כִּפִּי שֶׁבִּאֲרָנוּ כִּבְשִׁי עֲצֵרָה: וְכֵן אִשֶּׁם מְצוּרַע טַעוֹן תּוּנָה חִי, וּבְשָׁחוּטִין — וּבְקִרְבָּנוֹת שְׁחוּטִים, דִּהִינּוּ תּוּנָתָא חֹזֶה וְשׁוֹק בְּשִׁלְמִי יָחִיד וּבְכִבְשִׁי עֲצֵרָה, כִּמְבֹאֵר לַעֲלֵל; בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים — בְּקֶרֶבן בַּחֲמִישָׁה, וּבְדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים — כְּגוֹן בְּמִנְחַת הָעוֹמֵר, וּבְמִנְחַת סוֹטָה, וּבְלַחֲמֵי תוֹדָה וְנוֹיֵר, מִה שֶׁאֵין בּוֹ בְּסִמְכָה — שְׁאִינָה נִוְהֶגֶת בְּקִרְבָּנוֹת הַצָּבוֹר (חוֹץ מִפֶּר הָעֵלֶם דְּבַר שֶׁל צִיבּוֹר וְשֶׁנִּיר הַמִּשְׁתַּלַּח) אֵלָּא בְּקִרְבָּנוֹת הַיָּחִיד וּבְחַיִּים.

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה עוסק בדיני הקרבת העומר. וכבר למדנו שהעומר הוא עשירית האיפה קמח שעורים, שהיו מקריבים בששה עשר בניסן, כדי להתיר את התבואה החדשה. במוצאי יום טוב הראשון של פסח היו קוצרים שעורים כדי שלוש סאים קמח (ויש אומרים: כדי חמש סאים. כפי שלמדנו במשנתנו). וטוחנים אותם; אחר כך היו מנפים את הקמח בשלוש עשרה נפה עד שהוציאו ממנו עישרון אחד מובחר, והיו מקריבים אותו ביום ששה עשר בניסן ככל מנחה, כפי שיבואר בפרקנו. ואפילו חל ששה עשר בניסן להיות בשבת היו מביאים את העומר באותו יום, שדינו ככל קרבן שזמנו קבוע, שדוחה את השבת ואת הטומאה.

צריפין, ושתי הלחם מבקעת עין סוכר.

ג פיצד היו עושים? שלוחי בית דין יוצאים מערב יום טוב, ועושים אותו פריכות במחפר לקרקע, כדי שיהא נוח לקצור. וכל העירות הסמוכות לשם מתפנסות לשם, כדי שיהא נקצר בעסק גדול. בין שחשכה, אומר להם: פא השמש? אומרים: הין. פא השמש? אומרים: הין. מגל זו? אומרים: הין. מגל זו? אומרים: הין. קפה זו? אומרים: הין. קפה זו? אומרים: הין. בשבת אומר להם: שבת זו? אומרים: הין. שבת זו? אומרים: הין. אקצר? והם אומרים לו: קצר! אקצר? והם אומרים לו: קצר! שלשה פעמים על כל דבר ודבר, והם אומרים לו: הין, הין. הין. כל כך למה? מפני הפיתוסים, שהיו אומרים: אין קצירת העמר במוצאי יום טוב.

פירוש ברטנורה

ראשונה נטלה: לא ביכר. לא בשל כל צרכו: מעשה שבא מגזרת צריפין ועין סוכר. רחוקים מירושלים הרבה. מפני שהחריבו הגייסות כל תבואות סביבות ירושלים:

ג פריכות. כורכים וקושרים ראשי שבלים מלוא אנרף: מתכנסות לשם. למוצאי יום טוב כשקוצרים אותו: כדי שיהא נקצר בעסק גדול. בקול המולה גדולה. שיכירו הצדוקים שבמוצאי יום טוב"ט קוצרים אותו משום דאיהו לא מודו בהא, כדלקמן: אמר להן. הקוצר, לבני העיירות העומדים עליו, בא השמש, ואמרו לו הין: מגל זה. כלומר, אקצור התבואה במגל זה: קופה זו. אכנים התבואה לתוך קופה זו: שבת זו. אקצור בשבת זו, ואמרו לו הין: שלש פעמים. שואל להן כל דבר ודבר: וכל כך. שהיה שואל, למה: מפני הצדוקים וביתוסים שהיו אומרים אין קצירת העומר במוצאי יום טוב. אלא במוצאי שבת, דכתיב (ויקרא כ"ג) וספרתם לכם ממחרת השבת, ממחרת שבת בראשית משמע, ומסורת בידנו מאבותינו דהאי ממחרת השבת היינו מחרת יום טוב ראשון של פסח בין שחל בחול בין בשבת. וכן מצינו בספר יהושע (ה' א') ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלי, והרי נאמר בתורה (שם) ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה, ומאחר שחלת היתר החדש במחרת הפסח הדבר ברור שמחרת הפסח הוא המתיר את החדש ובו קוצרים העומר בין שחל יום טוב ראשון של פסח בחול בין שחל להיות בשבת. ולפיכך הקוצרים מנביחין קולם כדי שישמעו הביתוסים ולהוציא מלבן, וקוצרים העומר בלילה ולא ביום, דכתיב וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' שבע שבתות תמימות תהייתה, וא"ל להיות תמימות אלא אם כן מתחיל למנות מתחלת הלילה, שהרי הלילה תחלת היום הוא, והרי הוא אומר (דברים ט"ז) מהחל חרמש בקמה תחל לספור, אלמא הקצירה בלילה הוא בשעה שמתחיל למנות:

משניות מבוארות – קהתי

הין — כך שלוש פעמים. ועוד שואל כל אחד מן הקוצרים: קפה זו — אכנים את השיבולים לתוך סל זה? אומרים: הין — והם משיבים: כן. קפה זו? אומרים: הין — כך שלוש פעמים. בשבת — אם ששה עשר בניסן חל בשבת, אומר להם: שבת זו — אקצור בשבת זו? אומרים: הין — כן. שבת זו? אומרים: הין — כך שלוש פעמים. לאחרונה שואל כל אחד מן הקוצרים: אקצר? והם אומרים לו: קצר! אקצר? והם אומרים לו: קצר! אינם משיבים לו "הין" אלא "קצור!", כדי לזרזו לעבודת הקצירה, שלשה פעמים על כל דבר ודבר — שלוש פעמים חוזר הקוצר על כל שאלה, והם אומרים לו: הין, הין, הין — כלומר שהמתכנסים משיבים בכל פעם: כן, כפי שבארנו לעיל בכל שאלה ושאלה. כל כך למה? — למה באו כל השאלות הללו, ולמה נקצר העומר בעסק כה גדול? מפני הפיתוסים — שכפרו בתורה שבעל פה, שהיו אומרים: אין קצירת העמר במוצאי יום טוב — של פסח, אלא במוצאי שבת הראשונה שלאחר יום הראשון של פסח, משום שכתוב (ויקרא כג, טו): "וספרתם לכם ממחרת השבת", ופירשו הביתוסים: "ממחרת השבת" — כמשמעו, שאין מביאים את העומר אלא ממחרת יום השבת, דהיינו ביום ראשון בשבוע, ולא הודו לדברי חכמינו, שפירשו את הכתוב על פי הקבלה: "ממחרת השבת" היינו ממחרת יום טוב הראשון של פסח, בין שחל יום טוב הראשון של פסח להיות בחול בין שחל להיות בשבת (בענין הצדוקים והביתוסים עיין באורנו למסכת אבות א. ג) הלכן תיקנו חכמים, שיהא העומר נקצר בעסק גדול, ושיהיו שואלים ומשיבים, כפי ששינו במשנתנו, כדי לעשות פרסום רב לקצירת העומר ממחרת יום טוב הראשון של פסח (ענין ומב"ם הל' תמידין ומוספין ז, יא). וקוצרים העומר בלילה ולא ביום, שנאמר (ויקרא כג, טו): "וספרתם לכם ממחרת השבת..." שבע שבתות תמימות תהייתה, ואי אפשר להיות תמימות אלא אם כן מתחיל למנות מתחילת הלילה, שהרי הלילה תחילת היום הוא; והרי כתוב (דברים טו, ט): "מהחל חרמש בקמה תחל לספור", מכאן שהקצירה בלילה בשעה שמתחיל למנות (ברטנורה).

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד, באיזה מקום קצרו את העומר.

מצנת העמר לבא מן הקרוב — ממקום הקרוב לירושלים. בגמרא מובאים שני מעשים: א. כדי שיהיה רך ומלא, דהיינו שתהא התבואה רכה ונמללת ביד (רש"י), שכן כתוב במנחת העומר (ויקרא ב, יד): "כרמל תקריב", ודרשו נוטריקון: "כרמל" — רך ומל (רך ומלא); ב. משום שאין מעבירין על המצוות, ולפיכך כשיצאו מירושלים לבקש עומר, אותה תבואה שמוצא תחילה נוטלה. לא פקר הקרוב לירושלים — אם קרוב לירושלים לא בשלה עדיין התבואה החדשה כל צרכה, מביאים אותו מקל מקום — בארץ ישראל. מעשה שבא — העומר, מגזרת צריפין — ממקום ששמו "גזרת צריפין", והוא כנראה "צריפין" הסמוך ללוד, ושתי הלחם — באו, מבקעת עין סוכר — הסמוך לשכם. בגמרא מובא, שהדבר היה בימי מלחמות האחים הורקנוס ואריסטובולוס מבית חשמונאי, שהגייסות החריבו אז כל סביבות ירושלים, והיו צריכים להביא את העומר ואת שתי הלחם ממקום רחוק.

באור משנה ג

פיצד היו עושים — קצירת העומר? שלוחי בית דין יוצאים מערב יום טוב — ערב חג הפסח, ועושים אותו פריכות במחפר לקרקע — כורכים וקושרים את ראשי השיבולים, כשהן מחוברות לקרקע, כדי שיהא נוח לקצור — שיוכלו לקצור אותן מהר במוצאי יום טוב, כליל ששה עשר בניסן. וכל העירות הסמוכות לשם — למקום הקצירה, מתפנסות לשם — במוצאי יום טוב בשעת הקצירה, כדי שיהא נקצר בעסק גדול — בקול המולה גדולה ובפרסום רב. בין שחשכה — ליל ששה עשר בניסן, אומר להם — כל אחד מן הקוצרים שואל את בני העיירות שנתכנסו: פא השמש? שקע השמש? אומרים: הין — וכולם עונים: כן. פא השמש? אומרים: הין — כך שלוש פעמים. וחוזר כל אחד מן הקוצרים ושואל: מגל זו — כלומר אקצור התבואה במגל זו? אומרים: הין — וכולם משיבים: כן. מגל זו? אומרים:

ד קצרוהו, ונתנוהו בקפות, הביאנהו לעזרה, היו מהבהבין אותו באור, כדי לקיים בו מצות קלי; דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: פקנים ובקליחות חובטים אותו, כדי שלא יתמעך. נתנוהו לאבוב — ואבוב היה מנקב, כדי שיהא האור שולט בכלו; שטחוהו בעזרה והרוח מנשבת בו, נתנוהו ברחים של גרוסות, והוציאו ממנו עשרון, שהוא מנפה משלש עשרה נפה, והשאר נפדה ונאכל לכל אדם. ותיב בחלה ופטור מן המעשרות. רבי עקיבא מתיב בחלה ובמעשרות. בא לו לעשרון, ונתן שמנו ולבנתו, יצק ובלל, הניף והגיש, וקמץ והקטיר; והשאר נאכל לפנהנים.

ה משקרב העמר, יוצאין ומוציאין שוק ירושלים שהוא מלא קמח וקלי, שלא ברצון חכמים; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: ברצון חכמים היו עושים. משקרב העמר — הטר החדש מיד. והרחוקים מתרים מחצות היום

פירוש ברטנורה

ד מהבהבין אותו באור. בעודו בשיבולין, כדי לקיים בו מצות קלי כדכתיב (ויקרא ב') אבוב קלוי באש, ובמנחת העומר מיירי קרא: וחכמים אומרים. תחלה חובטים. ולא כדרך תבואה יבשה שחובטים אותו במקל, אלא בקנים לחים: ובקליחות. בקלה של כרוב, כדי שלא יתמעך. ואח"כ מקימין בו מצות קלי: נתנוהו לאבוב. דסבירא להו לרבנן שאם מהבהבים אותו באור ממש אין נקרא קלי, שאין נקרא קלי אלא ע"י דבר אחר דהיינו ע"י כלי, שנותנים אותו באבוב, והוא כלי של נחושת מנוקב שמוכרי קליות קולין בו. והלכה כחכמים: ברחיים של גרוסות. שאין טוחנות דק אלא עבה. שאם יטחנו יפה יעברו הסובין של קליפה בנפה עם הסולת. וגרוסות לשון גריסים של פול, ועל שם כן נקראת גרש כרמל: וחייב בחלה. דחייב חלה היינו גלגול העיסה, וגלגול עיסה זו ביד הדיוט היא לאחר שנפרת: ופטור מן המעשרות. דמירוחו ביד הקדש הוא ומירוח הקדש פטור מן המעשרות: ר"ע מחייב. האי קמח הנותר מעשרון של עומר בחלה ובמעשרות לפי שלא נתנו מעות הקדש אלא בצורך להם לעשרון לבד, אבל האחר לא קדש, הילכך לא מירוח הקדש הוא, דהא לא קדשו. ואין הלכה כרבי עקיבא: בא לו לעשרון. נותן תחלה שמנו ולבנתו קודם נתינת הסולת: יצק ובלל. לאחר נתינת הסולת, כדרך כל המנחות שנותן שמן בכלי תחלה ואח"כ נותן סולת וחזור ויצק עליה שמן ובלל: הניף והגיש. דמנחת העומר מעונה תפפה והגשה, כדארמין בפרק כל המנחות:

ה שלא ברצון חכמים. דגורי שמא יאכל מן החדש כשקוצר קודם שקריבו העומר, וזה שכבר הוא קמח ודאי נקצר קודם העומר: ר' יהודה אומר ברצון חכמים. דלא גזרו שמא יאכל כשקוצר. והלכה כר' יהודה: ודרחוקים. שאינן יודעים אם עדיין קרב העומר: מותרים מחצות היום ולהלן. כדקטני טעמא

משניות מבוארות – קהתי

חל בשעת מירוח התבואה (אחר שמנקים את התבואה מן המזק שלה, צוברים אותה במקום אחד בגורן, ומייפים פני הכרי ומחליקים אותו, והוא הנקרא "מירוח"). והרי בשעת המירוח עדיין הקדש היה, ומירוח הקדש פטור מן המעשרות. **רבי עקיבא מתיב בחלה ובמעשרות** — את הקמח שנשאר לאחר שהוציאו העישרון של העומר, שסובר רבי עקיבא, שמתחילה לא נתנו מעות הקדש אלא בעד הסולת הצריכה למידת העישרון בלבד, והשאר לא היה של הקדש, ולא הוצרך לפדותו, ולפיכך חייב אף במעשרות. **בא לו לעשרון** — העוסק בהקרבת העומר בא ביום ששה עשר בניסן לעישרון, ונתן שמנו ולבנתו — כלומר נתן מן השמן מעט בכלי ונתן הסולת עליו, והניח את הלבונה מן הצד בכלי, יצק — מהשמן על הסולת, ובלל — את הסולת עם השמן, ושוב חזר ויצק שמן על הסולת הבלולה, כמו ששינו (לעיל ד, ג), שכל המנחות טעונות שלוש מתנות שמן (ואין התנא מזכיר את יציקת השמן בפעם השלישית, שכן נכללה כבר בתיבת "יצק"). "תפארת ישראל". הניף — את מנחת העומר, והגיש — אותה כנגד חודה של קרן דרומית מערבית של המזבח, כמבואר לעיל (ה, ו), וקמץ והקטיר — את הקומץ ואת הלבונה; והשאר נאכל לפנהנים — בעזרה, כשיירי כל המנחות.

באור משנה ה

משקרב העמר — מיד לאחר הקרבת העומר, יוצאין ומוציאין שוק ירושלים שהוא מלא קמח וקלי — מן התבואה החדשה, שלא ברצון חכמים; דברי רבי מאיר — שהרי ודאי קצרו וטחנו את התבואה קודם הקרבת העומר, וחששו החכמים שמא גם יאכלו ממנה קודם ההקרבה, רבי יהודה אומר: ברצון חכמים היו עושים — שלא חששו חכמים שמא יאכלו מהתבואה החדשה קודם הקרבת העומר. משקרב העמר, הטר החדש מיד — לאחר הקרבת העומר מותר היה מיד לאכול מן התבואה החדשה. והרחוקים — מירושלים, שאינם יודעים מתי קרב העומר, מתרים מחצות היום ולהלן — כלומר כשיהיה חצות היום בירושלים,

באור משנה ד

משנתנו ממשיכה כדיני הקרבת העומר.

קצרוהו — קצרו את העומר, היינו את השיבולים, ונתנוהו בקפות — והכניסו את השיבולים בסלים, הביאנהו לעזרה — לחצר בית המקדש, ושם היו מהבהבין אותו באור — היו חורכים את השיבולים באש, כדי לקיים בו מצות קלי — שכתוב (ויקרא ב, יד): "ואם תקריב מנחת בכורים לה', אביב קלוי באש... תקריב את מנחת בכוריך", ופירשו חכמים, שבמנחת העומר הכתוב מדבר. **דברי רבי מאיר** — הסובר שהיו מהבהבים את גרעיני השעורה בעודם בשיבולים. ונחכמים אומרים: פקנים — לחים, ובקליחות — ובקליחות של כרוב, חובטים אותו — תחילה, כדי להוציא את הגרעינים מהשבליים; ולא היו חובטים אותו במקלות קשים, כדי שלא יתמעך — שלא יתמעכו גרעיני השעורה, שהיו עדיין לחים; ואחרי שהוציאו את הגרעינים מהשבליים, נתנוהו לאבוב — הכניסו את הגרעינים לאבוב, והוא כלי של נחושת העשוי לקליית גרעינים, כדי לקיים בו מצוות קלי, ואבוב היה מנקב, כדי שיהא האור שולט בכלו — שגרעיני השעורה שבתוכו יהיו נקלים היטב. שטחוהו בעזרה — לאחר הקלייה שטחו את הגרעינים בחצר בית המקדש, והרוח מנשבת בו — שמקרת את הגרעינים ומייבשת את ה"זיעה" שעליהם מחום האבוב; אחר כך נתנוהו ברחים של גרוסות — העשויים לטחינת פולים לגריסים, ואינם טוחנים דק אלא עבה; וטחנו בהם את גרעיני השעורה של העומר, כדי שהסובין של קליפת הגרעינים לא יתערבו בקמח העומר, והוציאו ממנו עשרון — סולת, דהיינו קמח שעורים נקי ומובחר, שהוא מנפה משלש עשרה נפה — שכל אחת הייתה דקה מחברתה, כמו שבארנו לעיל (ו, ז), והשאר — הקמח שנשאר לאחר שהוציאו את העישרון, נפדה ונאכל לכל אדם — שכל מה שנקצר הוא הקדש, הלכך צריך לפדות את השאר במעות, כדי להוציאו לחולין, ואחר כך מותר לכל אדם לאכלו. ותיב בחלה — שחייב חלה משעת גלגול העיסה, ואז כבר נפדה והיה חולין, ופטור מן המעשרות — שחייב מעשר

וְלַחֲלֹץ. מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִין רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זָכָאִי, שֶׁיִּהְיֶה יוֹם הַנֶּהֱפֹל אֶסוּר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וְהֲלֹא מִן הַתּוֹרָה הוּא אֶסוּר? שְׁנָאֵמַר (ויקרא כג, יד): "עַד-עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה". מִפְּנֵי מָה הִרְחֹקִים מִתְּרִים מִחֻצוֹת הַיּוֹם וְלַחֲלֹץ? מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹדְעִין, שְׁאִין בֵּית דִּין מִתְעַצֵּלִין בּוֹ.

וְהַעֲמֵר הָיָה מִתֵּיר בְּמִדְיָנָה, וְשִׁתִּי הִלָּחֵם בְּמִקְדָּשׁ. אֵין מְבִיאִין מִנְחוֹת, וּבִכּוּרִים, וּמִנְחַת בְּהֶמָּה קֹדֶם לְעֹמֶר; וְאִם הָבִיא – פְּסוּל. קֹדֶם לְשִׁתִּי הִלָּחֵם – לֹא יָבִיא, וְאִם הָבִיא – פֶּשֶׁר.

ז' הַחֲטִיִּם, וְהַשְּׁעוּרִים, וְהַכֶּסֶּמִּין, וְשִׁבְלַת שׁוּעָל, וְהַשִּׁיפּוֹן – חֲבִיבִין בַּחֲלָה, וּמִצְטָרְפִים זֶה עִם זֶה, וְאֶסוּרִים בַּחֲדָשׁ

פירוש ברטנורא

לקמן: שִׁיחָא יוֹם הַנֶּהֱפֹל. יום ששה עשר בניסן שבו מניפין את העומר: כולו אסור. לאכול בו חדש: אמר רבי יהודה. לתנא דמתניתין, וכי רבן יוחנן התקין והלא מן התורה אסור. בזמן שאין בית המקדש קיים. דתרי קראי כתיבי, כתוב אחד אומר עד עצם היום הזה, דמשמע דעצמו של יום כולו אסור עד דעד בכלל, וכתוב אחד אומר. (ויקרא כ"ג) עד הביאכם את קרבן אלהיכם, דמשמע דלאחר קרבן העומר מותר, הא כיצד, כאן בזמן שבית המקדש קיים, כאן בזמן שאין בית המקדש קיים. אלמא בזמן שאין בית המקדש קיים שאין העומר קרב הוי יום הנפך כולו אסור מן התורה. ומשני בגמרא דהא דתנן התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנפך כולו אסור, לא תימא התקין אלא חדש והתקין, כלומר שדרש מקראות הללו ברבים והודיעם שכך הדין שיום הנפך כולו אסור מן התורה משחרב בית המקדש. ואית דמפרשי בגמרא, שאין החדש אסור מן התורה ביום ט"ז בניסן בזמן שאין מקדש אלא עד שיאיר פני המזרח שחרית ביום ט"ז, דכתיב עד עצם היום הזה, עד ולא עד בכלל, והתקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנפך כולו אסור, משום מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא הוה אכלינן משהאיר המזרח, השתא נמי ניכול, והן אינן יודעים דבזמן המקדש אסור לאכול חדש עד שיקריב העומר, דכתיב עד הביאכם את קרבן אלהיכם. והכי מפרשין לה בפרק לולב הגזול:

וְהַעֲמֵר הָיָה מִתֵּיר בְּמִדְיָנָה. לאכול החדש בכל המקומות: ושתי הלחם במקדש. שקודם שתי הלחם אין מביאין מנחה מתבואה חדשה, דכתיב בשתי הלחם (במדבר כ"ח) מנחה חדשה, שתהא חדשה לכל המנחות: ומנחת בהמה. מנחת נסכים של בהמה: ואם הביא. קודם לעומר: פסול. שלא הותר החדש מכללו אפילו אצל ההריוט. אבל קודם שתי הלחם לא יביא. ואם הביא כשר. שכבר הותר מכללו אצל ההריוט:

ז' וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. להשלים שיעור העיסה החייבת בחלה. ולא שיעטרפו כולן יחד, דמין בשאינו מינו אין מצטרף, אלא החטין מצטרפין עם הכוסמין

משניות מבוארות – קהתי

השבועות, התירו בְּמִקְדָּשׁ — להביא מנחה מן התבואה החדשה, שקודם הקרבת שתי הלחם אין מביאים מנחה מתבואה חדשה, לפי שכתוב בשתי הלחם (במדבר כח, כז): "מנחה חֲדָשָׁה לַה' בשבועותיכם", ודרשו: "חדשה" — שתהא חדשה לכל המנחות. אֵין מְבִיאִין — מן התבואה החדשה, מִנְחוֹת, וּבִכּוּרִים, וּמִנְחַת בְּהֶמָּה — מנחת נסכים לקרבן בהמה, קֹדֶם לְעֹמֶר — לפני הקרבת העומר; וְאִם הָבִיא, פְּסוּל — אם עבר והביא מנחה או ביכורים מן החדש קודם לעומר, הרי זה פסול. קֹדֶם לְשִׁתִּי הִלָּחֵם — לפני הקרבת שתי הלחם בחג השבועות, דהיינו בימים שבין ששה עשר בניסן (אחרי הקרבת העומר) לחג השבועות. לֹא יָבִיא — מנחות וביכורים מן התבואה החדשה, וְאִם הָבִיא, פֶּשֶׁר — יש מבארים הטעם (בגמרא), לפי שכבר הותר החדש לאכילת בני אדם ("הותר מכללו אצל ההריוט"). מה שאין כן קודם לעומר, שלא הותר עדיין החדש אף לאכילת הריוט (גמרא מנחות סח, ב; עיין "תוספות יום טוב").

באור משנה ז

משנה זו נשתנה גם במסכת חלה (א, א), והובאה כאן משום דיני איסור החדש השניים בה.

הַחֲטִיִּם, וְהַשְּׁעוּרִים, וְהַכֶּסֶּמִּין, וְשִׁבְלַת שׁוּעָל, וְהַשִּׁיפּוֹן — חמשת מיני דגן אלו, חֲבִיבִין בַּחֲלָה — שלמדים חלה מפסח בגזירה שווה "לחם, לחם", שכן בפסח כתוב (דברים טו, ג): "שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני", ובחלה כתוב (במדבר טו, יט): "והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה", מה "לחם" האמור בפסח — דבר הבא לידי חימוץ, אף "לחם" האמור בחלה — דבר הבא לידי חימוץ, ואין דבר הבא לידי חימוץ אלא חמשת המינים בלבד (גמרא מנחות ע, ב); וּמִצְטָרְפִים זֶה עִם זֶה — שכן שיעור העיסה החייבת בחלה הוא חמשת רבעים קמח (חלה ב, ו), כלומר שאין עיסה חייבת בחלה אלא אם כן עשויה לפחות מחמשת רבעי הקב קמח (כ"ד 2½ ליטר), ובאה המשנה להשיענו, שאם נילושו מינים אלו בעיסה אחת, ואין בכל מין כדי שיעור החייבת בחלה, הרי הם מצטרפים זה עם זה להשלים את שיעור העיסה החייבת בחלה. ברם, אם לא נילושו כאחד, אלא שאחר כך היו נושכות העיסות זו בזו, היינו שנדבקו זו

כמבואר הטעם להלן בסוף משנתנו. מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִתְקִין רַבִּן יוֹחָנָן בֶּן זָכָאִי, שֶׁיִּהְיֶה יוֹם הַנֶּהֱפֹל — יום ששה עשר בניסן, שהוא יום הנפת העומר, כְּלוֹל אֶסוּר — לאכול בו מן התבואה החדשה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וְהֲלֹא מִן הַתּוֹרָה הוּא אֶסוּר — ומה הצורך בתקנת רבן יוחנן בן זכאי? שְׁנָאֵמַר: "עַד-עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה" — ומשמע עד עצמו של יום ששה עשר בניסן ועד בכלל, ומסיים הכתוב (שם): "עד הביאכם את קרבן אֱלֹהֵיכֶם", ומשמע שלאחר קרבן העומר הותר החדש מיד; הא כיצד? אלא פסוק זה בא ללמד, שבזמן שביט המקדש קיים, החדש אסור "עד הביאכם" את קרבן העומר, ואילו בזמן שאין בית המקדש קיים, אסור לאכול החדש "עד עצם היום הזה", הרי מכאן שבזמן שאין העומר קרב, יום הנפך כולו אסור מן התורה. ברם, בגמרא מבואר, שמה ששינו "התקין רבן יוחנן בן זכאי", הפירוש הוא: דרש והתקין. כלומר שדרש מקראות אלו ברבים והודיעם את הדין שמשחרב בית המקדש יום הנפך כולו אסור מן התורה. ויש מפרשים בגמרא, שלדעת רבן יוחנן בן זכאי, מה שכתוב בתורה "עד עצם היום הזה", היינו עד ולא עד בכלל, כלומר שבזמן שאין בית המקדש קיים אין החדש אסור אלא עד שיאיר פני המזרח שחרית ביום ששה עשר בניסן, והתקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנפך כולו אסור, לפי שמהרה יבנה בית המקדש, ויאמרו: כשם שאשתקד אכלנו מן החדש כשהאיר המזרח, אף עכשיו נאכל, והם לא ידעו, שאשתקד אכלו כשהאיר המזרח, לפי שלא קרב העומר, אבל משבנה בית המקדש, אין החדש מותר אלא לאחר הקרבת העומר, כמו שכתוב (שם): "עד הביאכם את קרבן אֱלֹהֵיכֶם". מִפְּנֵי מָה הִרְחֹקִים מִתְּרִים מִחֻצוֹת הַיּוֹם וְלַחֲלֹץ — בזמן שבית המקדש קיים, כפי ששינו לעיל במשנתנו? מִפְּנֵי שֶׁהֵן יוֹדְעִין, שְׁאִין בֵּית דִּין מִתְעַצֵּלִין בּוֹ — ומזרזים את העוסקים בהקרבת העומר, שיקריבו אותו קודם חצות היום.

באור משנה ו

משנתנו באה ללמד, מה בין העומר ושתי הלחם בענין היתר החדש.

הַעֲמֵר הָיָה מִתֵּיר בְּמִדְיָנָה — הקרבת העומר היתירה לאכול מן התבואה החדשה בכל מקום, וְשִׁתִּי הִלָּחֵם — שהקריבו בחג

מלפני הפסח, ומלקצור מלפני העומר. ואם השרישו קדם לעומר – העומר מתירן; ואם לאו – אסורים, עד שיבוא עומר הבא.

ח קוצרים בית השלחים שבועמקים, אבל לא גודשין. אנשי יריחו קוצרין ברצון חקמים, וגודשין שלא ברצון חקמים, ולא מחו בידם חקמים. קוצר לשחת, ומאכיל לבהמה. אמר רבי יהודה: אימתי? בזמן שהתחיל עד שלא הביאה שלישי. רבי שמעון אומר: אף יקצר ויאכיל אף משהביאה שלישי.

ט קוצרין מפני הנטיעות, מפני בית האכל, מפני פטול בית המדרש. לא יעשה אותן פריכות, אבל מניחן צבתים.

פירוש ברטנורה

בלבד מפני שהן מינן, והשעורים מצטרפין עם הכל חוץ מן החטים. ואע"ג דכוסמין מין חטין הן, לאו מין חטין דוקא, אלא מין שעורים ואף מין חטים, ומצטרפין עם החטים והשעורים. ומיהו בירושלמי משמע דאם נלושו יחד מצטרפין, אפילו מין בשאינו מינו. אבל אם לא נלושו יחד אלא שאחר כך היו נושכות העיסות זו בזו, מין במינו מצטרפין, שלא במינו אין מצטרפין: ואסורים בחדש. בדרכיב (ויקרא כ"ג) ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה, וגמרינן לחם לחם מפסח, מה להלן מחמשת המינים אף כאן מחמשת המינים: ומלקצור מלפני הפסח. שאסור לקצור מאחד מחמשת המינים קודם קצירת העומר. דרכיב בעומר (שם) ראשית קצירכם, שתהא תחלה לכל הנקצרים, ואתיא ראשית ראשית מחלה, כתיב התם (במדבר ט"ו) ראשית עריסותיכם, וכתיב הבא ראשית קצירכם, מה להלן מחמשת המינים אף כאן מחמשת המינים: ואם השרישו. אחד מחמשת המינים הללו קודם קצירת העומר: העומר מתירן. ומותר לקצור אחר קצירת העומר. דרכיב (שמות כ"ג) אשר תורע בשדה, משעה שנורע ונשרש בשדה: ואם לאו. שלא השרישו אלא לאחר קצירת העומר: אסורים עד שיבוא העומר הבא. של שנה הבאה:

ח קוצרים בית השלחים שבועמקים. שתבואתן רעה ואין מביאין עומר משם. ותניא, כתוב אחד אומר (ויקרא כ"ג) וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר, דמשמע דיכול לקצור קודם הבאת העומר, וכתוב אחר אומר ראשית קצירכם, דמשמע שתהא ראשית לכל הקצירות, הא כיצד, ממקום שאתה יכול להביא העומר אי אתה קוצר קודם לעומר, ממקום שאי אתה מביא, כגון בית השלחים ובית העמקים שאין מביאין עומר מהן לפי שהן רעות, אתה קוצר מהן קודם לעומר: אבל לא גודשין. לעשותן גדיש. דכמה דאפשר לשנוי: אנשי יריחו. בית השלחין הוה להו: קוצר לשחת. מותר לקצור לשחת קודם לעומר ומאכיל לבהמתו: אימתי בזמן שהתחיל לקצרה לצורך בהמתו עד שלא הביאה שליש אחרון של גמר בישולה, קוצר אף לאחר שהביאה שלישי: ר' שמעון אומר אף יקצור ויאכיל. יתחיל לקצור ומאכיל לבהמתו משהביאה שלישי. דכל לשחת לאו קציר הוא. והלכה כר' יהודה, שבא לפרש דבריו של ת"ק:

ט קוצרים קודם לעומר: מפני הנטיעות. שלא יפסידו. לפי שאותה תבואה אינה ראויה לעומר, כדאמרין בפרק כל הקרבנות, אין מביאין לא משרה בית

משניות מבוארות – קהתי

אוחו (פסוק): "ראשית קצירכם אל הכהן" (משמע, שתהא ראשית לכל הקצירות), הא כיצד? ממקום שאתה מביא. אי אתה קוצר: ממקום שאי אתה מביא (כגון מבית השלחים שבועמקים, שאין אתה יכול להביא העומר משם), אתה קוצר (מותר לך לקצור קודם לעומר). אבל לא גודשין — אסור לעשות מן התבואה גדיש עד לאחר קצירת העומר, שלא התירו חכמים אלא קציר, לפי שהתבואה עלולה להיפסד אם לא יקצרוה; אבל גדיש, שאין חשש להפסד כשימתין עד לאחר הבאת העומר, לא התירו לעשות לפני העומר (ותוספות, "תפארת ישראל"). אנשי יריחו קוצרין ברצון חקמים — ששדותיהם היו בית השלחים בעמק, וגודשין שלא ברצון חקמים — אף גדיש היו עושים קודם לעומר, בניגוד לדעת חכמים שאסור לעשות גדיש, ולא מחו בידם חקמים — על המעשה הזה. קוצר לשחת, ומאכיל לבהמה — תבואה שלא נגמר בישולה מותר לקצרה בשביל שחת (מספוא) ולהאכיל לבהמתו קודם לעומר. אמר רבי יהודה: אימתי — קוצר לשחת ומאכיל לבהמה? בזמן שהתחיל — לקצור לצורך בהמתו, עד שלא הביאה שלישי — קודם שנגמר בישולה, אז מותר לו לקצרה אף לאחר שהביאה שלישי. — לפי רש"י הכוונה היא לשליש הראשון, ולפי הרמב"ם (וכן גם מבואר בברטנורה) הכוונה היא לשליש האחרון. רבי שמעון אומר: אף יקצר ויאכיל — לבהמה, אף משהביאה שלישי — כלומר שאף לאחר שהביאה שליש מותר לו להתחיל בקצירתה בשביל שחת ולהאכיל לבהמתו קודם לעומר. והלכה כרבי יהודה, שבא לפרש דבריו תנא קמא (ברטנורה).

באור משנה ט

משנתנו ממשיכה בקצירות המותרות קודם לעומר.

קוצרין — קודם לעומר, מפני הנטיעות — כלומר תבואה הגדלה בין נטיעות, מותר לקצור אותה קודם לעומר בשביל שלא תגרום הפסד לנטיעות; ברש"י מבואר הטעם, לפי שאותה תבואה אינה ראויה לעומר, כמו ששינו לעיל (ח, ב): "אין מביאין לא מבית הזבלים ולא מבית השלחין ולא מבית האילן". והרי שינוי בברייתא (שהבאנו במשנה

באור משנה ח

משנתנו באה ללמד, שיש תבואה שמותר לקצרה לפני העומר.

קוצרים — מותר לקצור לפני העומר, בית השלחים שבועמקים — שדה הזקוקה להשקאה בידי אדם, והיא בעמק, לפי שתבואתה גרועה ואין מביאים ממנה את העומר. בברייתא בגמרא מבואר: "כתוב אחד אומר (ויקרא כג, י): "קצרתם את קצירה והבאתם את עומר" (משמע, שיכול לקצור קודם הבאת העומר), וכתוב אחר אומר (ביסוס

מִצְוַת הָעֶמֶר לֶבֶא מִן הַקֶּמֶה, לֹא מִצָּא — יָבִיא מִן הָעֶמֶר. מִצְוַת לֶבֶא מִן הַלֶּח, לֹא מִצָּא — יָבִיא מִן הַיֵּבֶשׁ.
מִצְוַת לֶקְצוֹר בְּלִילָה, נִקְצַר בְּיוֹם — פָּשֵׁר. וְדוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת.

פ ר ק א ח ד ע ש ר

א שְׁתֵּי הַלֶּחִם נְלוּשׁוֹת אַחַת אַחַת, וְנֶאֱפוֹת אַחַת אַחַת. לֶחֶם הַפָּנִים נְלוּשׁ אַחַד אַחַד, וְנֶאֱפָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם. וּבִטְפוֹס
הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָן. וּכְשֶׁהוּא רָדָן, נוֹתֵן בְּטְפוֹס, כִּדִּי שְׁלֹא יִתְקַלְקֵל.

פירוש ברטנורא

השלחים ולא משדה אילן, ולעיל אמרין ממקום שאי אתה מביא אתה קוצר. פירוש אחר, מפני הנטיעות משום כלאים. לפי שפעמים אדם זורע תבואה ואין שם נטיעות, ולאחר זמן עולות שם נטיעות ביניהן מאליהן, וצריך לקצור הזרעים משום כלאים: **ומפני בית האבל**. שאין להם מקום פנוי לישב לברך ברכת רחבה שאומרים בבית האבל: **ומפני בית המדרש**. שאין מקום לתלמידים לישב, ומעמא דכל הני, משום דקציר מצוה נהנה, והכתוב אומר ראשית קצירכם, שהיה העומר ראשית לקצירכם של רשות ולא ראשית לקציר של מצוה: **כריכות**. אלומות קשורות: **צבתים**. אגודות בלא קישור. פירוש אחר, כריכות אלומות גדולות, צבתים אגודות קטנות: **מן הקמה**. שהיא קוצר לשמו: **לא מצא**. שכבר נקצר הכל: **מן חלה**. דכתיב כרמל, רך ומל: **לקצור בלילה**. כדלפינן בריש פרקין, מדכתיב (דברים ט"ז) מהחל חרמש בקמה תחל לספור, משעה שאתה מונה אתה קוצר, והספירה צריכה להיות בלילה דכתיב (ויקרא כ"ג) שבע שבתות תמימות:

יא א שתי הלחם. לחם הפנים נלוש אחד אחד. דכתיב ביה (ויקרא כ"ד) שני עשרונים יהיה החלה האחת, מלמד שנלושות אחת אחת. ומנין שאפייתן שתיים שתיים, תלמוד לומר (שם) ושמת אותם, שימה ראשונה שאתה עושה מהם דרינו בתנור תהא בלשון אותם, דמשמע שהיה נותן שנים בשני דפוסים יחד בתנור. יכול אף שתי הלחם כן, תלמוד לומר ושמת אותם, שהיה לו לומר ושמתם, מה תלמוד לומר ושמת אותם, אותם אתה נותן שנים שנים בתנור ואי אתה נותן שתי הלחם שנים שנים אלא אחד אחד: **ובטפוס**. כמו דפוס פורמ"א בלע"ז. כמין תיבה שנמל כסויה ושתי דפנותיה זו כנגד זו. כך הלחם היו לו שתי דפנות ושוליים רחבים ומתקן הבצק בתוך הדפוס שיהא עשוי כעין הדפוס: **וכשהוא רודה**. אותן מן התנור: **נותנן בדפוס**. כדי שלא יתקלקלו. וישרבו. נמצא שלשה דפוסים הן, אחד כשהוא בצק, ואחד היה לה בתנור כשהוא נאפית, ואחד כשהוא רודה מן התנור נותנה בדפוס כדי שלא תתקלקל:

משניות מבוארות – קהתי

שנקצר ביום כשר, ואף על פי כן הוא גם פוסק שקצירת העומר דוחה שבת (הל' תמידין ומוספין ז, ו-י; עיין שם ב"לחם משנה" שנתמה על הרמב"ם; ועיין ב"תפארת ישראל" שמרחיב את הדיבור בענין זה).

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו באה ללמד, כיצד נעשו שתי הלחם ולחם הפנים.

שְׁתֵּי הַלֶּחִם — שתי חלות הלחם שמביאים בחג השבועות, כדי להתיר את החדש במקדש, כפי שלמדנו בפרק הקודם משנה ו, **נְלוּשׁוֹת אַחַת אַחַת** — כל חלה נילושה בפני עצמה מעשרון סולת, **וְנֶאֱפוֹת אַחַת אַחַת** — שאין אופים בתנור את שתי החלות בבת אחת, אלא אופים תחילה חלה אחת ואחר כך את השנייה. **לֶחֶם הַפָּנִים** — שעורכים בכל שבת על השולחן שבהיכל, **נְלוּשׁ אַחַד אַחַד** — כל חלה נילושה בפני עצמה משני עשרונים סולת. בברייתא בגמרא מבואר, לפי שכתוב בלחם הפנים (ויקרא כד, ה): "שני עשרונים יהיה החלה האחת" — מלמד, שנלושות אחת אחת; ולמדים שתי הלחם מלחם הפנים, שאף הן נילושות אחת אחת, כמו ששינוי למעלה. **וְנֶאֱפָה שְׁנַיִם שְׁנַיִם** — שתי חלות ביחד מכניס תחילה לתוך התנור, ולאחר שנאפו מוציאן ומכניס שתיים אחרות, וכך הוא אופה שתיים שתיים, עד שגומר לאפות כל שתיים עשרה החלות. בברייתא בגמרא מובא: מניין שאפייתן שתיים שתיים? תלמוד לומר (שם שם טו): "ושמת אותם" (שימה ראשונה שאתה עושה מהם, דהיינו בתנור, תהא בלשון "אותם", ומכאן שהיה נותן שתיים יחד בתנור — רש"י). יכול אף שתי הלחם כן? תלמוד לומר: "אותם" — אותם ולא שתי הלחם. **ובטפוס** — בדפוס מיוחד, **הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתָן** — את החלות, **וכשהוא רָדָן** — כשהוציאן מן התנור, **נוֹתֵן בְּטְפוֹס** — בדפוס אחר, **כִּדִּי שְׁלֹא יִתְקַלְקֵלוּ** — שלא ישרבו ותתקלקל צורתן. בברייתא בגמרא מובא: שלוש דפוסים הם: נותנה לדפוס ועדיין היא בצק, וכמין דפוס היה בתנור, וכשהוא רודה נותנה בדפוס כדי שלא תתקלקל (עיין "תוספות יום טוב", "תפארת ישראל"). — כל חלה היתה עשויה "כמין תיבה פרוצה" שניטל כיסויה ושתי דפנותיה זו כנגד זו, כך החלה היו לה שתי דפנות ושוליים רחבים כזה:

הקודמת): "ממקום שאי אתה מביא, אתה קוצר", פירוש אחר: מפני הנטיעות — משום כלאים, ונקטה המשנה "מפני הנטיעות", לפי שפעמים אדם זורע תבואה, ואין שם נטיעות, ולאחר זמן עולות שם נטיעות מאליהן, וצריך לקצור את הזרעים משום כלאים: **מִפְּנֵי בֵּית הָאָבֶל** — כן מותר לקצור תבואה חדשה קודם לעומר, כדי לפנות מקום לישב ולברך "ברכת האבלים" כשחזורים מקבורת המת; או **מִפְּנֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ** — כדי שיהא מקום פנוי לתלמידים לישב וללמוד תורה, שלא יבטלו מלימודם; שרגילים היו, שכשהמקום דחוק לתלמידים לישב בבית המדרש, היו לומדים בשדה (תפארת ישראל). בגמרא מבואר הטעם, שכתוב בעומר (ויקרא כג, י): "ראשית קצירכם", ודרשו: "קצירכם" ולא קציר מצוה (העומר הוא "ראשית" לקציר של רשות, ולא "ראשית" לקציר של מצוה). **לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָן כְּרִיכּוֹת** — כשהוא קוצר קודם לעומר מפני הדברים שנוכרו למעלה, לא יעשה את השיבולים כריכות, דהיינו אלומות קשורות, **אָבֶל מִיָּהֵן צָבְתִּים** — אגודות בלא קישור. **מִצְוַת הָעֶמֶר לֶבֶא מִן הָקֶמֶה** — שיהא קוצר מן הקמה לשם העומר, כמו שכתוב (דברים טז, ט): "מהחל חרמש בקמה". **לֹא מִצָּא** — קמה לקצור, שכבר נקצר הכל, **יָבִיא מִן הָעֶמֶרִים** — יביא את העומר מאלומות השיבולים החדשות. **מִצְוַתוֹ** — של העומר, **לֶבֶא מִן הַלֶּח** — מתבואה לחה, שכתוב (ויקרא ב, יד): "כרמל" — בעוד הכר מלא, שהתבואה לחה ומלאה בקשין שלה (רש"י על התורה). **לֹא מִצָּא** — תבואה מן הלח, **יָבִיא מִן הַיֵּבֶשׁ** — שאף תבואה יבשה כשרה לעומר. **מִצְוַתוֹ לֶקְצוֹר בְּלִילָה** — במוצאי יום טוב הראשון של פסח, כמו שכבר בארנו הטעם (לעיל משנה ג), שכתוב (דברים טז, ט): "מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות", ודרשו: משעה שאתה מונה אתה קוצר, ומה ספירה בלילה, שכתוב (ויקרא כג, טו): "שבע שבתות תמימות תהיינה", אף קצירה בלילה. **נִקְצַר בְּיוֹם, פָּשֵׁר** — לעומר בדיעבד, **וְדוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת** — בגמרא מבואר, שלדברי התנא במשנתנו, שנקצר ביום כשר, אין קצירת העומר דוחה שבת, שהרי אפשר לקצרו בערב שבת, אלא שכוונת משנתנו היא, שהקרבת העומר דוחה שבת. אבל ההלכה היא, שנקצר ביום פסול, ולפיכך אף הקצירה דוחה שבת. ברם, הרמב"ם פוסק

ב אחד שתי הלחם, ואחד לחם הפנים — לישתן ועריכתן בחוץ, ואפייתן בפנים, ואינן דוחות את השבת. רבי יהודה אומר: כל מעשיהם בפנים. רבי שמעון אומר: לעולם הוי רגיל לומר: שתי הלחם ולחם הפנים פשרות בעזרה, ופשרות בבית פאג.

ג חבתי כהן גדול — לישתן ועריכתן ואפייתן בפנים, ודוחות את השבת. טחונן והרקדן אינן דוחות את השבת. כלל אומר רבי עקיבא: כל מלאכה שאפשר לה לעשות מערב שבת — אינה דוחה את השבת, ושאי אפשר לה לעשות מערב שבת — דוחה את השבת.

ד כל המנחות יש בהן מעשה כלי בפנים, ואין בהן מעשה כלי בחוץ. ביצר? שתי הלחם ארפן שבועה, ורחבן ארבעה, וקרנותיהן ארבע אצבעות. לחם הפנים ארפן עשרה, ורחבו חמשה, וקרנותיו שבע אצבעות. רבי יהודה המשר במעמד קפד

פירוש ברטנורא

ב לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים. לא אתברירא טעמא דהא מלחא בנגמרא אמאי לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים: ואינן דוחות את השבת. אפייתן: וכשרות בבית פאג. רמב"ם אומר שהוא מקום סמוך לחד הבית מחוץ, ששם היו אופים המנחות. מלשון פת בג המלך. ואין הלכה אלא כדברי תנא קמא:

ג חבתי כהן גדול לישתן ועריכתן בפנים. לדברי הכל. שאותו חצי עשרון שחולק בו עשרונו של כהן גדול נמשח ונתקדש ומקדש את המנחה: ודוחות את השבת. לפי שאי אפשר לעשות לישתן ועריכתן ואפייתן מאתמול, דכיון דמקדשא בכלי מופלא בלינה:

ד יש בהן מעשה כלי בפנים. במלאכתן שנעשה בהן בפנים טעונים כלי. לאפוקי על גבי טבלא. ובמלאכתן שנעשית בחוץ, כגון לישתן ועריכתן של לחם הפנים, אינו טעון כלי: וקרנותיהן. שהוא מדביק בצק לכל דופן כמין קרנים, ואורך הקרן יוצא ארבע אצבעות: רבי יהודה אומר שלא תטעה. בין שתי הלחם ולחם הפנים בין בשיעור אורך ורוחב בין בשיעור הקרנות. בשתי הלחם ארכו שבעה ורחבו ארבעה וקרנותיו ד' אצבעות. וסימנך דו"ד. לחם הפנים ארכו עשרה ורחבו חמשה וקרנותיו שבע אצבעות. וסימנך יה"ו. ודרכו של ר' יהודה לתת סימנים, כמו דצ"ך ער"ש באח"ב: שיהא לו פנים. דפנות. (ויהא לו פנים וזוית) והן הן הקרנים:

משניות מבוארות — קהתי

אלו אפשר לעשותן מערב שבת. כלל אומר רבי עקיבא — בענין מלאכות הדוחות את השבת: כל מלאכה שאפשר לה לעשות מערב שבת — כגון הטחינה וההרקדה, אינה דוחה את השבת — אסור לעשותה בשבת, ושאי אפשר לה לעשות מערב שבת — כגון הלישה והעריכה והאפייה, כמו שבארנו לעיל, דוחה את השבת — כלל זה נישנה גם במסכת שבת בענין מילה (משנה שבת יט, א), וכן במסכת פסחים בענין קרבן הפסח (משנה פסחים ו, ב).

באור משנה ד

כל המנחות יש בהן מעשה כלי בפנים — כל מעשיהן של המנחות הנעשים בפנים, כגון אפייתן של שתי הלחם ולחם הפנים, כמו ששינונו במשנה ב, או לישתן ועריכתן ואפייתן של חבתי כהן גדול, כמו ששינונו במשנה הקודמת, נעשים הם בכלי שרת (בכלי קודש). ואין בהן מעשה כלי בחוץ — אבל כל מעשי המנחות הנעשים מחוץ לעזרה, כגון לישתן ועריכתן של שתי הלחם ולחם הפנים, או טחינתן והרקדתן קמחן של חבתי כהן גדול, אינם נעשים בכלי שרת. ביצר — היו עושים שתי הלחם ולחם הפנים? שתי הלחם ארפן שבועה — ארכה של כל חלה שבעה טפחים (בערך 65 סנטימטרים), ורחבן ארבעה — טפחים (בערך 37 ס"מ), וקרנותיהן ארבע אצבעות — רש"י מפרש, שהיה מדביק בצק בכל זווית החלה כעין קרנים, וגובה של כל קרן ארבע אצבעות. ברם, מדברי הרמב"ם (הלכות תמידין ומוספין ת, י) משמע, שמפרש: "קרנותיהן" — גובהן, דהיינו שגובה של כל חלה היה ארבע אצבעות. לחם הפנים ארכו עשרה — ארכו של כל לחם עשרה טפחים (93 ס"מ בערך), ורחבו חמשה — טפחים, וקרנותיו — כמבואר בשתי הלחם, שבע אצבעות — גובה כל קרן (ולפי הרמב"ם: גובה הלחם). רבי יהודה אומר: שלא תטעה — רבי יהודה נותן סימנים שלא לטעות במידות שתי הלחם ולחם הפנים: בשתי הלחם הסימן זד"ד — כלומר ז' טפחים ארכן, ד' טפחים רחבן, וד' אצבעות קרנותיהן; ובלחם הפנים הסימן יה"ו — י' טפחים ארכו, ה' טפחים רחבו, וד' אצבעות קרנותיו. בן זומא אומר: כתוב: "ונתת עליהם לחם" לחם פנים לפני תמיד" — פסוק זה בא ללמד,

באור משנה ב

אחד שתי הלחם — בין שתי הלחם, ואחד לחם הפנים — ובין לחם הפנים, לישתן ועריכתן — בלילת הקמח במים וגלגול הבצק, בחוץ — מחוץ לעזרה, ואפייתן בפנים — בתוך העזרה, ואינן דוחות את השבת — אין אפייתן דוחה שבת, כפי שיבואר להלן בסוף פרקנו (משנה ט). הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: "הסיבה שמחמתה מותר ללוש אותם חוץ לעזרה, ולא יהא מותר לאפות אלא בעזרה, לא נתבארה בנגמרא" (עיין "תוספות יום טוב"). רבי יהודה אומר: כל מעשיהם בפנים — אף לישתן ועריכתן בתוך העזרה. רבי שמעון אומר: לעולם הוי רגיל לומר: שתי הלחם ולחם הפנים פשרות בעזרה, ופשרות בבית פאג — הרמב"ם מבאר (לעיל ד, ג), ש"בית פאג" הוא מחוץ לחומת הר הבית וקרוב אליו, והוא מקום מיוחד לאפיית מנחות (היינו לאפיית חלות תודה ודקיקי ניר — לפי נוסח המובא ב"תוספות יום טוב"). ויש דעות אחרות בענין זה. מכל מקום דעת רבי שמעון היא, שכל מעשיהם של שתי הלחם ולחם הפנים, היינו לישתן ועריכתן וגם אפייתן, כשרים אף מחוץ לעזרה. ואין הלכה אלא כדברי תנא קמא.

באור משנה ג

חבתי כהן גדול — שנים עשרה החלות של מנחת החביתין, שמביא הכהן הגדול בכל יום, מחציתן בבוקר ומחציתן בערב (עיין לעיל ד, ה; ו, ה). לישתן ועריכתן ואפייתן בפנים — בתוך העזרה, שמידת חצי העישורן שהיו חולקים בה עשרונו של הכהן הגדול נמשחה ונתקדשה, ומקדשת את המנחה (רש"י; ברטנורא). ברם, בענין מידת העישורן נחלקו תנאים (לעיל ט, ה). — יש מבארים הטעם, לפי שלישתן ועריכתן של חבתי כהן גדול נעשו בכלי הלח, שיש בהן שמן שנמדד בלוג, ומידות הלח נמשחו לדברי הכל. אבל לגבי מידות הייבש דורשים מן המקרא שלא נתקדשו (תוספות): ודוחות את השבת — לפי שאי אפשר לעשות לישתן ועריכתן ואפייתן מערב שבת, כי מאחר שמתקדשות בכלי שרת, הרי נפסלות בלינה (רש"י; ברטנורא). אבל טחונן והרקדן אינן דוחות את השבת — אסור לטחון את החטים וכן לנפות את הקמח בשבת בשביל מנחת החביתין, שעבודות

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף סג עמוד ב: והא אין הגורל קובע. לשם אלא את הראוי לשם וכיון דלא ידע על איזה מהן יעלה הגורל לשם א"א להיות אחד מהן מחוסר זמן: חנן המצרי היא. דלית ליה הגרלה משהגריל ומת אחד מהן הלכך כשמת שעיר המשתלח ומביא אחר שלא בהגרלה הוצרך ללמד מן המקרא שלא יביא מחוסר זמן: אפי' דם. של שעיר הפנימי בכוס שכבר נשחט ומת המשתלח מביא חבירו מן השוק: ומזויג. לדם ומשלחו: דלית ליה דחויין. דלית ליה שיהא הדם דחוי בשביל חבירו שמת לומר ישפך הדם כדקאמר רבי יהודה במתני' מת המשתלח ישפך הדם: דילמא מייתי ומגריל. וירעה אותו שיפול עליו גורל של שם ויתכפר בדם של ראשון ולעולם שנים צריך להביא ומגריל ואבתי פשיטא דמחוסר זמן לא דאין גורל קובע אלא בראוי לשם: רבינא אמר. כי איצטריך קרא דמחוסר זמן כגון שהומם המשתלח משהגריל עליו וחיללו על אחר וזה אין צריך להגריל שהרי מכח הראשון בא: ואשה לא תתנו וגו'. בבעלי מומין כתיב: מקצתן. כזית מהן:

דף סג עמוד ב: מקשה הגמרא: מַעְמָא - טעם הפסול בשעיר המשתלח כשהוא מחוסר זמן הוא רק משום דְּרַבִּי רְחֵמָנָא - שריבתה התורה פסוק מיוחד לפסלו, הָא לֹא רַבִּי - אך אילו לא היתה התורה מרבה, הָוָה אֱמִינָא שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח קְדוֹשׁ אפילו בְּמַחוּסֵר זְמַן, וְקָשָׁה, הָא - הרי למדנו שאין הגורל על השעירים קובע איזה מהשעירים יהיה לשם, אֵלָא בְּרָאוּי לְשֵׁם, אך כשאחד מהם מחוסר זמן ואינו ראוי לשם, הרי אינו יודע עדיין איזה מבין שניהם יעלה לשם, ואי אפשר להביאו אפילו לעזאזל, ואם כן קשה מדוע צריך פסוק לרבות ששעיר המשתלח פסול כשהוא מחוסר זמן.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, הָא מְנִי - ברייתא זו שהצריכה פסוק לאסור להפריש שעיר המשתלח כשהוא מחוסר זמן, כשיטת חנן המצרי היא, הסובר שאילו מת אחד השעירים לאחר שהגרילו עליהם מביא אחר תחתיו ללא הגרלה, והיינו אומרים שאילו מת שעיר המשתלח יוכל להביא אחר מחוסר זמן להיות במקומו אפילו שאינו ראוי לשם, שהרי בכזה אופן אין צורך שיקבענו הגורל, על כן צריך ריבוי מהפסוק ללמדנו שמחוסר זמן פסול בשעיר המשתלח. דִּתְנִיָא בברייתא, חֲנַן הַמְצָרִי אָמַר, אֶפִּילוּ אִם הָדָם שֶׁל הַשְּׁעִיר לֹשֵׁם כָּבֵד, הֵינּוּ שָׁכַר נִשְׁחַט וְדָמוֹ עוֹמֵד לְהַזָּהָה, מְכַל מְקוֹם אֵילוֹ מֵת שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח, אֵין שׁוֹפְכִים אֶת הַדָּם אֲלָא מְבִיא שְׁעִיר אַחֵר מִן הַשּׁוּק לְהִיּוֹת חֲבִירוֹ, כְּלוּמַר שִׁיּוּי זֶה, וּמִזְוִיג לֹא לְדָם שְׁעִיר הַפְּנִימִי אֶת הַשְּׁעִיר שֶׁהֵבִיא מֵהַשּׁוּק, וְהָדָם כֶּשֶׁר וְחִבְרִי מִשְׁתַּלַּח. דּוּחָה הַגְּמָרָא: אֵימַר דְּשִׁמְעַת לִיה - אמור ששמעת לחנן המצרי רק את הדין דלית ליה - שלא סובר חנן המצרי דחויין, דהיינו שאין הדם שבכוס נדחה ונפסל בגלל שחבירו המשתלח מת, ואין צריך לשפכו, אולם דלית ליה - שחנן המצרי אינו סובר דין הַגְּרָלָה באופן שמת שעיר המשתלח, מִי שְׁמַעְתָּ לִיה - האם שמעת, הלא הוא לא הזכיר בדבריו שלא צריך הגרלה, וְדִילְמָא מִיִּיתִי - שמה צריך להביא שנים וּמְגִרִיל עליהם, וזה שיעלה לשם ירעה עד שיסתאב וזה שיעלה לעזאזל יזווגו לדם הפנימי. ואם כן לא יתכן לבאר שלשית חנן המצרי צריך ריבוי לאסור להפריש מחוסר זמן לשעיר המשתלח, שהרי כיון שצריך הגרלה, אין הגורל קובע אלא בראוי לשם.

הגמרא מתרצת תירוץ אחר: אֵלָא אָמַר רַב יוֹסֵף, הָא מְנִי - הברייתא שהצריכה פסוק לאסור להפריש שעיר המשתלח כשהוא מחוסר זמן, כשיטת רבי שמעון היא, דִּתְנִיָא בברייתא, מֵת אַחֵר מֵהֶן - מהשעירים, מְבִיא חֲבִירוֹ שְׁלֹא בְּהַגְרָלָה, דְּבִרִּי רַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר שאילו מת אחד מהם אין צריך הגרלה, ועל כן הוצרכה הברייתא ללמוד ריבוי מיוחד לאסור מחוסר זמן בשעיר המשתלח, שהרי לולא הריבוי היינו אומרים שבאופן שלא צריך הגרלה כגון שמת אחד מהם, רשאי להביא אף מחוסר זמן, שהרי אין צורך שיהיה ראוי בגורל לשם.

הגמרא מתרצת תירוץ נוסף: רַבִּינָא אָמַר, הריבוי לאסור מחוסר זמן בשעיר המשתלח נצרך למקרה כַּגִּזְוִן שֶׁאַחַר שֶׁהִגְרִיל עֲלֵיהֶם הוּמָם - נפל מום בשעיר המשתלח ונפסל, וְחִילְלוּ אֶת הַשְּׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח עַל שְׁעִיר אַחֵר שִׁיעֲמוּד בְּמִקְוָמוֹ, וְאֵין אֵין צָרִיךְ הַגְּרָלָה, כיון שהשני בא מכח הראשון שעלה בגורל, ועל כן צריך לרבות במיוחד לפסלו כשהוא מחוסר זמן. מבררת הגמרא: וּמִנָּא תִּימָרָא - מנין לך לומר דְּפָסִיל בֵּיה מוּמָא - שמום פסול בשעיר המשתלח אף לאחר הגרלה. משיבה הגמרא: דִּתְנִיָא בברייתא, נאמר בתורה לגבי בעלי מומין (ויקרא כב כב) 'וְאִשָּׁה לֹא תִתְּנוּ מֵהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לַה', ודורשת הברייתא את תיבת 'אִשָּׁה', אֵילוֹ תְּחַלְכִּים - הקטרת האימורין שאסור בבעל מום, אֵין לִי מְרִיבִי הַכְּתוּב אֵלָא שאסור להקטיר את כּוֹלֶן, אך שאסור להקטיר אפילו את מְקַצָּתוֹ [כזית] של האימורין מִנֵּין לָנוּ, תִּלְמוּד לֹמַר 'מֵהֶם', שמשמעותו מקצת וחלק מהם. ממשיכה הברייתא ודורשת: 'מִזְבֵּחַ' זֶה זִרְקַת דָּמִים, שאסור לזרוק דם בעלי מומין על המזבח, 'לֹא' לְרִבּוֹת שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח שאף בו מום פסול, אפילו אם נעשה בו המום לאחר ההגרלה.

מִקְשָׁרֵי אֲצָבָעוֹתָיו וְלִמְעָלָה – רק באצבעותיו ולא בכפו. מִקְחוּ עֲלֶיהָ
בְּמַעֲרָבָא – בני ארץ ישראל לעגו על דינו, משום דבין דבין דְּמִשְׁנֵי וְאִינוּ
מִנְפָּח בִּשְׁנֵי יָדָיו כְּדָרְךְ חוּל, אִפִּילוּ אִם יִנְפַח כְּבֻלָּה וְדָא נָמִי – גם
ראוי היה שיחשב לשינוי ויהא מותר. אִלָּא אִמְר רַבִּי אֱלֵעָזָר, מִנְפָּח
בְּיָדוֹ אֲחֵת וְלֹא בִשְׁנַיִם, כְּדִי לִשְׁנוֹת, וְאִפִּילוּ בְּכָל כַּחַז מוֹתֵר:

משנה

כתישת המלח והתבלין היא תולדת מלאכת טוחן. ואף שמלאכות
אוכל נפש הותרו ביום טוב, מלאכת טחינה לא הותרה, אך כתישת
מלח ותבלין מותרת באופנים מסויימים, ונחלקו התנאים באיזה
אופן הותרה: בֵּית שְׁמַאי אומרים, כל מיני התבלין נדוכין – נכתשים
בְּמָרְדָּךְ – בבוכנה של עץ, ומכים בו כדרכו בתוך המדוכה ומכתשת
קטנה, ודי בשינוי מועט זה, שלא לכותשם במדוך של אבן כדרכו.
וְאִילוּ הִמְלַח הִגֵּס צִרִיךְ שִׁינוּי גְּדוֹל, ואין לכותשו אלא בְּכַף שֶׁל
חֶרֶס, וכן מותר לכותשו בְּעֵץ הַפָּרוֹר – כף עץ גדולה. וְבֵית הֵלֵל
אומרים, תְּבַלִּין נְדוּכִין בְּדָרְכָן אִפִּילוּ בְּמָרְדָּךְ שֶׁל אֲבָן, ואינו צריך
שינוי כלל. וְאִילוּ הִמְלַח צִרִיךְ שִׁינוּי מוֹעֵט, לכותשו בְּמָרְדָּךְ שֶׁל עֵץ
ולא של אבן:

***

נמרא

מבואר במשנתנו: בְּכֻלֵּי עֲלָמָא – בית שמאי ובית הלל סברו מִיֵּהָ
שְׁמֵלַח בְּעָמָי שְׁנֵי יוֹתֵר מִשְׁאֵר תְּבַלִּינִים. מבארת הגמרא: מֵאֵי
מַעֲמָא חֲלוּק מִלַּח מִשְׁאֵר תְּבַלִּינִים. רַב הוּנָא וְרַב חֲסִידָא בִּיאָרוּ זֹאת
בְּשֵׁנִי אֹפְנִים. חִיד מֵהֶם אִמְר, שְׁמֵלַח, כִּיּוֹן שִׁידַע מֵאֲתָמוּל שִׁיעֲטָרְךָ
לוֹ לִיצוֹרֵךְ תְּבַשִּׁיל יוֹם טוֹב, שְׁהָרִי כָּל הַתְּקַדּוֹת בּוֹלֵן צִרְיֹבוֹת מֵלַח,
הִיָּה לוֹ לִכְתּוֹשׁ מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְדָבָר שֶׁאִפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ מֵעֶרֶב יוֹם
טוֹב לֹא הוֹתֵר בְּיוֹם טוֹב אִלָּא עַל יְדֵי שִׁינוּי. וְאִילוּ תְּבַלִּין, שְׁלֹא הִיָּה
עַלִּיו לַדַּעַת מֵאֲתָמוּל שִׁיעֲטָרְךָ לוֹ בְּיוֹם טוֹב, שְׁהָרִי אֵין כָּל הַתְּקַדּוֹת
צִרְיֹבוֹת תְּבַלִּין, ואין אדם יודע מה ירצה לאכול מחר, לא היה עליו
לכתשו מאתמוּל, ולכך הותר לכתשו ביום טוב אף בלא שינוי
לבית הלל, ובשינוי מועט לבית שמאי. וְחִיד מֵהֶם אִמְר, טַעַם
הַחִילּוּק בֵּין מִלַּח לַתְּבַלִּין הוּא, כִּיּוֹן שֶׁכָּל מִינֵי הַתְּבַלִּין מְפִיגִין אֶת
מַעֲמָן זֶמֶן מֵהָ לֵאחֲרֵי שְׁחִיקָתָם, וּמִשּׁוֹם כֵּךְ לֹא הִיָּה לוֹ לִכְתּוֹשׁ
מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, שְׁהָרִי יִפּוֹג טַעַמָם בְּיוֹם טוֹב, עַל כֵּן מוֹתֵר לִכְתּוֹשׁ
בְּיוֹם טוֹב בְּלֹא שִׁינוּי. וְאִילוּ מֵלַח, כִּיּוֹן שֶׁאֵינָהּ מְפִיגָה אֶת מַעֲמָהּ
אִפִּילוּ אַחֵר זֶמֶן מְרֻבָּה מִשְׁחִיקָתָהּ, וּאִפְשָׁר לִכְתּוֹשׁ מֵאֲתָמוּל, עַל כֵּן
לֹא הוֹתֵר בְּיוֹם טוֹב אִלָּא עַל יְדֵי שִׁינוּי.

מבארת הגמרא: מֵאֵי בִּינְיָיָהוּ – באיזה אופן יש חילוק בדן בין שני
הטעמים האמורים. משיבה הגמרא: אִימָא בִּינְיָיָהוּ, באופן דִּידַע
מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב מֵאֵי קִדְרָה בְּעֵי לְכַשׁוֹל – איזה תבשיל בדעתו לכשל
ביום טוב, ואיזה תבלין יצטרך לו. לפי הדעה הראשונה שטעם
ההיתר בתבלין הוא משום שלא ידע מאתמוּל שִׁיעֲטָרְךָ לוֹ, וְלֹא
הִיָּה בִּידוֹ לִכְתּוֹשׁ מֵאֲתָמוּל, באופן האמור לא נחיר לו לכתוש ביום
טוב אלא על ידי שינוי, שְׁהָרִי יִדַּע מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב שִׁיעֲטָרְךָ לִמְחַר
תְּבַלִּין, וְהִיָּה לוֹ לִכְתּוֹשׁ מֵאֲתָמוּל. אַבְל לִפִּי הַדַּעָה הַשְּׁנִיָּה שִׁטְעַם
ההיתר בתבלין הוא משום מפיג טעם, אף באופן זה מותר הוא
בלא שינוי. אִי נָמִי – עוד אופן שבו יש חילוק בין שני הטעמים,
בְּמָרְדָּךְ – בכרכום, שהוא תבלין שאינו מפיג את טעמו. לפי הדעה
השנייה שהיתר תבלין משום הפגת הטעם, בכרכום אין היתר ודינו
כמלח שצריך שינוי. אַבְל לִפִּי הַדַּעָה הַרְּאשׁוֹנָה, אף בזה מותרת
הכתישה ללא שינוי, שְׁהָרִי לֹא יִדַּע מֵאֲתָמוּל שִׁיעֲטָרְךָ לוֹ, וְלֹא הִיָּה
עַלִּיו לִכְתּוֹשׁ קוֹדֵם יוֹם טוֹב.

***

הגמרא מביאה עוד שיטה בדן כתישת מלח ביום טוב: אִמְר רַב
יְהוּדָה אִמְר שְׁמוּאֵל, כָּל הַתְּבַלִּינִים הַנְּדוּכִין, נְדוּכִין בְּדָרְכָן בְּמָדוּךְ
שֶׁל אֲבָן, וְאִפִּילוּ מֵלַח נִידוּךְ בְּלֹא שִׁינוּי. מִקְשָׁה הִגְמָרָא: וְהָא אִמְרָתָּ
בְּמִשְׁנֵתִי שְׁמֵלַח בְּעָמָי שְׁנֵי לַדַּעַת כּוֹלֵם, ואף בית הלל מצריכים
בו שינוי מועט לדוכו במדוכה של עץ. מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: הוּא דְאִמְר
כִּי הָאֵי תַנְיָא – שמואל סבר כתנא דברייתא שחולק על משנתנו,
ומפרש את מחלוקת בית שמאי ובית הלל באופן אחר. דְּתַנְיָא, אִמְר

רַבִּי מֵאִיר, לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל עַל כָּל הַתְּבַלִּינִים
הַנְּדוּכִין, שְׁנִידוּכִין בְּדָרְכָן, ואף המלח נידוך יחד עִמָּהֶן. לֹא נִחְלְקוּ
אִלָּא לְדוּכָה מִלַּח כְּפִנֵּי עֲצָמָה בְּלֹא תְּבַלִּינִים. שְׁבִית שְׁמַאי אומרים,
הִמְלַח אִינוּ נִידוּךְ בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ אִלָּא בְּכַף וּבְעֵץ הַפָּרוֹר. ואף בשינוי
זה לא התירו אלא מעט מלח כשיעור הנצרך לְבִשְׁר צִלִּי, אֲכָל לֹא
התירו כתישת הרבה מלח כשיעור הנצרך לְקִדְרָה אף על ידי שינוי.
וְבֵית הֵלֵל אומרים, כותשים את המלח בְּכָל דָּבָר. שואלת הגמרא:
מֵהוּ 'בְּכָל דָּבָר' שֶׁהִתִּירוּ בֵּית הֵלֵל לְדוּךְ בּוֹ, וְכִי בְּכָל דָּבָר שֶׁלֹּא
דִּיעָתָךְ שִׁתִּירוּ, ואף בדבר שאסור לטלטלו בשבת משום איסור
מוקצה. מִיִּישֵׁבֶת הִגְמָרָא: אִלָּא אִמְרָא, בֵּית הֵלֵל אומרים, כותשים
את המלח לְכָל דָּבָר, בֵּין לַצִּלִּי וּבֵין לַקִּדְרָה. וּנְמַצָּא דַּעַת רַבִּי מֵאִיר,
שֶׁהִתִּירוּ בֵּית הֵלֵל אֶת כְּתִישַׁת הַמִּלַּח כְּדִרְכָּהּ אף בְּמָדוּךְ שֶׁל אֲבָן,
שְׁהָרִי כֶּשֶׁם שֶׁמָּה שֶׁאִמְר בְּתַחֲלִילָה לֹא נִחְלְקוּ בְּכִתִּישַׁת הַמִּלַּח
וּתְּבַלִּין יוֹד, הִיָּינוּ בְּכִתִּישָׁה כְּדִרְכָּהּ, כֵּן בְּהַמְשָׁךְ שֶׁאִמְר שֶׁנִּחְלְקוּ
בְּכִתִּישַׁת מִלַּח בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, הִיָּינוּ בְּכִתִּישָׁה כְּדִרְכָּהּ בְּמָדוּךְ שֶׁל אֲבָן,
ואף בזה התירו בֵּית הֵלֵל בֵּין לַצִּלִּי וּבֵין לַקִּדְרָה. וּשְׁמוּאֵל הַמֵּתִיר
לְדוּךְ אֶת הַמִּלַּח כְּדִרְכּוֹ, סוֹבֵר כְּבִית הֵלֵל בְּשִׁישַׁת רַבִּי מֵאִיר.

***

אִמְר לִיָּה רַב אֲחָא בְּרַבְּלָא לְבָרִיָּה – לבנו, כִּי דִּיכָת, אֲצִלִּי אֲצִלִּי
וְדוּךְ – כשאתה כותש את המלח ביום טוב, הִטָּה אֶת הַמִּדּוּכָה עַל
צִידָה וְכך תכתוש. משום שסבר כשמואל שמותר לְדוּךְ אֶת הַמִּלַּח
כְּדִרְכּוֹ אף בְּמִדּוּכָה שֶׁל אֲבָן, אך צריך לשנות בו שינוי קטן כהטיית
המדוכה.
רַב שִׁשְׁתִּי שְׁמַע קָל בּוֹבְנָא – קול כתישת המדוכה ביום טוב. אִמְר,
הָאֵי לֹא מְנוּיָה דְּבִיתָאֵי הוּא – יודע אני שקול זה לא בא מתוך
בִּיתִי, כִּי אֶסְרֵתִי עַל בְּנֵי בִּיתִי לְדוּךְ אֶת הַמִּלַּח בְּמִדּוּכָה שֶׁל אֲבָן
בְּלֹא שִׁינוּי כֻּלָּל. שואלת הגמרא: מִנֵּין לוֹ שְׁלֹא מִבֵּיתוֹ הוּא, וְדִלְמָא
אֲצִלִּי אֲצִלִּי – אולי הטו את המדוכה וְכך דָּכוּ בָּהּ אֶת הַמִּלַּח,
וּבִאֻפֵּן זֶה הָרִי הִתִּיר לְדוּךְ. משיבה הגמרא: דְּשִׁמְעִיה דִּיהוָה צִלִּיל
קִלְיָה – שמע רב ששת שהיה קול המדוכה צלול, ואם הטהר על
צִידָה לֹא הִיָּה קוֹלָה צִלּוֹל, כִּיּוֹן שֶׁהַמְדוּךְ מִחֲלֹק נִגְשָׁמֵט עַל דּוֹפֵן
הַמִּדּוּכָה. שואלת הגמרא: וְדִלְמָא תְּבַלִּין הָיוּ כּוֹתְשִׁים בָּהּ בְּנֵי בִּיתוֹ
וְלֹא מִלַּח, וְהַתְּבַלִּין אִינוּ צִרִיךְ שִׁינוּי כֻּלָּל לְבִית הֵלֵל. משיבה
הגמרא: תְּבַלִּין נְדוּכִין מִנְפָּח קִלְיָהוּ – כשנשברים גרעני התבלין
הִרִי הֵם מִשְׁמִיעִים קוֹל פִּיצוֹת, וְכִיּוֹן שְׁלֹא נִשְׁמַע קוֹל זֶה, בְּהִכְרַח
שְׁכִתִּישַׁת מִלַּח כְּדִרְכָּהּ הִיתָה, ואין קול זה נשמע מִבֵּיתוֹ.

***

תָּנוּ רַבָּנֵן, אֵין עוֹשִׂין בְּיוֹם טוֹב מִיָּסִין – חטים כתושות ומחולקות
לֵאכֻרֵבָה חֲלָקִים, מִפְּנֵי שִׁיש טורח גדול בעשייתן. וְכִמוֹ כֵּן אֵין
בוֹתְשִׁין חִטִּים בְּמִכְתָּשֶׁת בְּיוֹם טוֹב. מִקְשָׁה הִגְמָרָא: תְּרִיתִי – הלא
שְׁנֵי דִינִים אֵלוֹ סוֹתֵרִים זֶה אֶת זֶה, שְׁהָרִי בְּתַחֲלִילָה מִשְׁמַע שֶׁרַק
טִיסִין אֵין עוֹשִׂים בְּיוֹם טוֹב, מִשּׁוֹם שִׁיש טורח מְרֻבָּה בְּעִשְׂיָתָן,
אַבְל כְּתִישָׁה אַחֲרֵת מוֹתֵרִת בְּיוֹם טוֹב, וְאִילוּ בְּהַמְשָׁךְ שֶׁנִּשְׁאָן
כּוֹתְשִׁים כֻּלָּל. מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: אֵין לִפְרֹשׁ שֶׁנִּאֲמָרוּ כֵּאֵן שְׁנֵי דִינִים
נִפְרָדִים אִלָּא הֵכַל דִּין אֶחָד הוּא. וְהָכִי קֹאמְר, מַה טַּעַם אֵין עוֹשִׂין
מִיָּסִין, לִפִּי שְׁאֵין בוֹתְשִׁין בְּמִכְתָּשֶׁת כֻּלָּל. שואלת הגמרא: אִם כֵּן
וְלִימָא רַק אֵין בוֹתְשִׁין בְּמִכְתָּשֶׁת, וּמִכָּךְ נִידַע שֶׁאֵין עוֹשִׂים טִיסִין,
וְלִמָּה לוֹ לִשְׁנוֹת אֶת הַרִּישָׁא כֻּלָּל. מִתְרַצָּת הִגְמָרָא: אֵי תַנִּי רַק אֵין
בוֹתְשִׁין בְּמִכְתָּשֶׁת, תָּהּ אִמְרָא, תָּנִי מִלֵּי שֶׁאִסוּר לִכְתּוֹשׁ חִטִּים
בְּיוֹם טוֹב, דּוּקָא בְּמִכְתָּשֶׁת נְדוּלָּה, מִשּׁוֹם שֶׁסֶתֶם מִכְתּוֹשׁ הִיָּה
גְּדוּלָּה, אֲכָל בְּמִכְתָּשֶׁת קִטְנָא אִימָא שְׁפִיר דְּמִי – מותר לכתוש בה
ביום טוב, מִשּׁוֹם שֶׁאֵינָה עוֹשִׂיָה אִלָּא לַתְּבַלִּין, וּבְשִׁכּוֹתִישָׁם בָּהּ
חִטִּים הִרִי זֶה כְּתִישָׁה בְּשִׁינוּי וּמוֹתֵרִת, עַל כֵּן הִקְדִּימוּ לומר אֵין
עוֹשִׂים טִיסִין כֻּלָּל, וְקָא מְשַׁמַּע לָן שֶׁאֵף בְּמִכְתּוֹשׁ קִטְנָה אִסוּר.
דּוּחָה הִגְמָרָא תִּירִיךְ זֶה: וְהִתְנִיָּא – הלא מפורש בבִּרְיָיתָא אַחֲרָה,
אֵין בוֹתְשִׁין בְּמִכְתָּשֶׁת נְדוּלָּה, אֲכָל בוֹתְשִׁין בְּמִכְתָּשֶׁת קִטְנָה. מִתְרַץ
אֲבִי באופן אחר: אִלָּא אִמְר אֲבִי, כִּי תַנִּי נָמִי מִתְנִיָּא, מִכְתָּשֶׁת
נְדוּלָּה תַנִּיָּא – מה ששינוי בבִּרְיָיתָא הַקּוֹדֶמֶת אֵין עוֹשִׂין טִיסִין ואין
כּוֹתְשִׁין בְּמִכְתּוֹשׁ, הֵם שְׁנֵי דִינִים נִפְרָדִים. הִרִישָׁא בָּא לַמְלַמֵּד
שְׁעִשִׁית הִטְסִינָא אִסוּרָה כֻּלָּל אֻפֵּן, ואף בְּמִכְתּוֹשׁ קִטְנָה, מִפְּנֵי
שִׁטְרַחָתָה מְרֻבָּה. וּבִסְיָפָא נִאֲסָרוּ שָׂאֵר מִינֵי כְּתִישָׁה, וְאִילוּ לֹא
נִאֲסָרוּ אִלָּא בְּמִכְתּוֹשׁ גְּדוּלָּה.

ביצה. פרק ראשון – ביצה דף יד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קנז רש"י

מקשרי אצבעותיו – ולא בכפו. **משנה** מודך – הוא בוכנא, שמכין בו כדרכו ואין צריך שנוי. אבל במלה, במקום שיש מלח גסה – בפר של חרס ידוכנו, ולא במדוכה. **אי בעין פרו** – כף גדולה שקורין פוקי"א. דמלח בעי שנוי. ובגמרא מפרש טעמא. והמלה במדוך של עץ – שנוי בעי, אבל סגי בהאי שנוי וזוטא. **גמרא** כל הקדרות – כל מיני תבשיל צריכות מלח, הלכך מאתמול הזה ידע דאיבעי ליה לדוכה. ואין כל הקדרות צריכות תבלין – ואדם אינו יודע מה יעלה בלבו לאכול מחר. **מפינין טעמן** – ממירין טעמן אם ידוכו מאתמול. **יריחו לא נמר** (ירמיהו מז) מתרגמין: לא פג. **ידע מאתמול מאי קדרה בעי בשולי** – ללשנא קמא בעי שנוי, ללשנא בתרא לא בעי שנוי. **אי נמי** – תבלין של מוריקא איכא בינייהו. שיש קדרה שמתבלין אותה בכרכום, ואינו מפיג טעמו אם נדוך מבעוד יום, והוא לא היה יודע מה יבשל מחר. ללשנא בתרא בעי שנוי, ללשנא קמא לא בעי שנוי. **עמחם** – מלח ותבלין כאחד. לא נחלקו אלא לדוכה בפני עצמה – כדרכה כשאר תבלין. **כפך ובעין הפרור** – על ידי שנוי, ולא כדרכה. ולצלי, הדיינו דבר מועט. **בכל דבר סלקא דעתך** – ואפילו בדבר שאין ניטל בשבת. **לכל דבר** – ואפילו לקדרה, ועל כרחך כדרכה אמרי, בכל דרך שיטת התלמוד, דעל מה נחלק דומיא דלא נחלקו קאמר, לא נחלקו על התבלין ומלח כאחד שנדוכין כדרכן, על מה נחלקו – לדרך כדרכה, על מלח בפני עצמה. שביט שמאי אומרין בפר בשנוי, ועוד מחמיר: לצלי ולא לקדרה. ובית הלל אומרין: לכל דבר נדוכית כדרכה, ולא חוצר לפרש, שכבר פירש. **כי דייבת** – מלח. **אצלי אצלו** ודוך – הטעם המדוכה על צדה. דסבר כשמואל, דאמר: נדוכית כדרכה במדוך של אבן, ומידה שנוי וזוטא בעי לשנוי. **קל בוכנא** – במדוכת מלח. **האי לא מנייה דבריא הוא** – יודע אני שאין זה בתוך ביתי, שאסרתי עליהם לדרך במדוך של אבן בלא שנוי. **הוזה צליל קליה** – ואילו מכה בהשמטה באלכסון לא היה קולו צליל. **ודילמא תבלין הוה** – שאין צריכין שנוי. **נבוחי מנבח** – כשדון משרבין הגרענים נשמע קולו במדוכה כמנבחים, קרישנ"ט. **אין עושין טיסיני** – ביום טוב, שטורח גדול הוא, שבושת החטין עד שנחלקים אחד לארבעה, כדאמרין במועד קטן (יגב). **תתי** – שני דברים יש כאן, לא זה דומה לזה. קתני: אין עושין טיסיני, ואין חלקא ודייסא – שפיר דמי, דאין טרחן מרובה. והדר תני: אין בותשין כלל. **ולייא אין בותשין** – ואנא ידענא דתו לא מתעביד טיסנא: סתם מכתשת היינו גדולה. **אבל קמנה אימא שפיר דמי** – אפילו טיסני. **קא משמע לן** – אין עושין טיסני כלל, לפי שאין בותשין שום כתישה במכתשת. והך מכתשת, על כרחך לא שנה גדולה ולא שנה קטנה, מדתני רישא אין עושין טיסני כלל. **אבל בותשה בקטנה** – דהוי כלאחר יד, דאינה אלא לתבלין. **כי תניא נמי מתניתא** – דלעיל – מכתשת גדולה תניא. ולא תימא מה טעם קאמר, אלא תרתי קתני, והכי קאמר: אין עושין טיסני כלל, אפילו בקטנה, ואין בותשין שאר כתישות במכתשת כגון דייסא, וסתם מכתשת בגדולה קא מיירי.

רבא

מקשרי אצבעותיו ולמעלה. מחכו עלה במערכא: פיון דמישני – אפילו בבזילה ידא נמי. אלא אמר רבי אלעזר: **מנפח בידו אחת ובכל כחו. משנה** בית שמאי אומרים: תבלין נדוכין במדוך של עץ, והמלח בפך ובעין הפרור. ובית הלל אומרים: תבלין נדוכין בדרבן במדוך של אבן, והמלח במדוך של עץ. **גמרא** דכילי עלמא מיהת מלח בעיא שנוי, מאי טעמא? **רב הונא ורב חסדא**; **חד אמר**: כל הקדרות כולן צריכות מלח, ואין כל הקדרות צריכות תבלין. וחד אמר: כל התבלין מפינין טעמן, ומלח אינה מפינה טעמה. **מאי בינייהו?** איכא בינייהו דידע מאי קדרה בעי לבשולי, אי נמי במוריקא. אמר רב יהודה אמר שמואל: כל הנדוכין – נדוכין בדרבן, ואפילו מלח. והא אמרת מלח בעיא שנוי? הוא דאמר כי האי תנא. **דתניא, אמר רבי מאיר**: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הנדוכין – שנדוכין בדרבן ומלח עמחן. לא נחלקו אלא לדוכה בפני עצמה, שביט שמאי אומרין: מלח בפך ובעין הפרור לצלי, אבל לא לקדרה. ובית הלל אומרין: בכל דבר. **בכל דבר סלקא דעתך?** אלא אימא: לכל דבר. אמר ליה רב אחא ברידא לבריה: כי דייבת – אצלי אצלו ודוך. **רב ששת שמע קל בוכנא, אמר**: האי לאו מנוויה דבריא הוא. ודלמא אצלו אצלי? דשמעיה דהוה צליל קליה. ודלמא תבלין הוה? תבלין נבוחי מנבח קליהו. **תנו רבנן**: אין עושין טיסני, ואין בותשין במכתשת. **תרתיה? הכי קאמר**: מה טעם אין עושין טיסני – לפי שאין בותשין במכתשת. **ולייא אין בותשין במכתשת! אי תני אין בותשין במכתשת** – הוה אמינא: הני מילי במכתשת גדולה, אבל במכתשת קטנה – אימא שפיר דמי, קא משמע לן. **והתניא: אין בותשין במכתשת גדולה, אבל בותשין במכתשת קטנה. תניא** **בי תניא נמי מתניתא מכתשת גדולה תניא**.

רבא

בית הלל אומרין תבלין נדוכין במדוך של אבן – ותימא: דמשמע הכא תבלין מותר לדרך בלא שנוי, ובמסכת שבת (קמא, א ושם) קאמר: פלפלין בקתא דסבינא, הוא חדא – שרי, תרי תרי – אסיר. וכי תימא דיש חילוק בין פלפלין לתבלין – זה אינו, דבהדיא קאמר בתוספתא עלה דהכא: פלפלין הרי הוא תבלין! ויש לומר: דהתם מיירי בשבת, וחדע דשמעתא דהתם מיירי בשבת, דאם רוצה לומר ביום טוב – היה לו לפרש, כדפירש רבינו חננאל. והכא מיירי ביום טוב, ואם כן שרי כדרכו ואפילו במדוך של אבן. אבל מלח של ים צריך שנוי, לדרך אותו גרעין גרעין. אבל שלניינוני – אין צריך שנוי, והואיל הוא עשוי בידי אדם. **איכא** בינייהו דידע כי בעי לבשולי – דללשנא קמא בעי שנוי, וללשנא בתרא לא בעי שנוי, אי נמי, בהאי שאינו מפיג טעמו, ולא ידע דללשנא בתרא צריך שנוי, וללשנא קמא לא צריך שנוי. ופסק רבינו יצחק שיש לאסור בכל ענין, דאוליין לחומרא, אף על גב דבשל סופרים הלך אחר המיקל, הואיל ולכל אחד ואחד יש קולא וחומרא מכל צד – עבדינן לחומרא. ומידה, שומין מותר לחקנם ביום טוב בלא שנוי, מפני שמתקלקלין ביותר אם יעשה אותן מערב יום טוב. ועוד: דאמרין דרוח רעה שורה עליהן כשנשחטין בלילה, ומיהו, מהאי פיסקא לא נפקין לן דלא קיימא לן כשמואל בסמוך דכל הנדוכין נדוכין כדרכן, וכדתניא דמייתי, בר ממצל שצריך אצלו, דרך שנוי מעט. וכן פסק רב אלפס דהואיל ואולי וגורי אמוראי אליבא דהאי ברייתא, אף על גב דבמתניתין פליגא עלה – קיימא לן כברייתא, וכן פסק רב יהודה גאון בהלכות פסוקות וכן יש מנהג הלכה למעשה, דרך מלאת תליא באשלי רברבי, ומכל מקום אסור לטחון פלפלין ברחים שלהם, משום דמחוי כעובדא דחול כשטוחנין ברחים שקורין **מולנייט בלע"ז, כדאיתא בפרק בתרא (גכא), אבל במדוך של אבן – מותר לדוכן בלא שנוי, ואף לפירוש התוספות דאוליין לחומרא, מכל מקום – שמה דפלפלין מותרין היכא דלא ידע מאי קדרה בעי לבשולי, לפי שדון מפינין טעמן, ופלפלין נמי מפיג טעמן, מדלא קאמר איכא בינייהו פלפלין, אבל לפי מה שפירש בשם הגדולים דקיימא לן דכל הנדוכין נדוכין כדרכן – יש להתיר אפילו כי ידע מאי קדרה בעי לבשולי, ואפילו לא מפיג טעמו. והמתמיר לדוכן מערב יום טוב הריבה ביחד – יתברך באלהים ובשם המיוחד. **בכל** דבר סלקא דעתך – פירוש: ואפילו בדבר שאין ניטל בשבת, כגון סיכי יזירי ומוזרי, דמדיי בהו רבי שמעון, אלא אימא: לכל דבר, ואפילו לקדרה, ואם תאמר: ואבתי מאי מיייתי?

דילמא לעולם בעי שנוי ויש לומר: כדפירש הקונטרס דרשית התלמוד כך היא, דדומיא דלא נחלקו קאמר דנחלקו, וכי הכי דלא נחלקו על התבלין ומלח עמחן שנדוכין כדרכן ביחד, בלא שנוי – דומיא דהכי נחלקו בית שמאי ובית הלל על מלח בפני עצמה, לדוכה כדרכה בלא שנוי.

תרתיה כלומר למא לי למימר תרתי דסתרי אהודרי: אין עושין טיסני – הא חלקא ודייסא שפיר דמי, דאין טרחא מרובה. והדר תני אין בותשין כלל, כדפירש הקונטרס. **כי** תניא נמי במתניתא במכתשת גדולה תניא – פירוש: והשתא נימא דהתרי קאמר, והכי קאמר: אין עושין טיסני כלל – אפילו במכתשת שאר דברים – בגדולה, אבל בקטנה בותשין הכל חוץ מטיסיני, משום דהאי דליכא רק לתבלין הוי כתישה בלאחר יד, רבא

רבא אמר – לעולם מה טעם קאמר, ושום כתישה לא שריא, ואפילו בקטנה. ומיירי להו לבני איץ ישראל, שיש להם עבדים שמוללים בדבר. כך פירש הקונטרס.

הבורר קטניות ביום טוב בית שמאי אומרים בורר אוכל ואוכל – ולא היינו ברירה וכו' ותימנה: דבמסכת שבת (קלחא) קאמר: מה דרכו של בורר – נוטל האוכל ומניח

הפסולת. והכא משמע שאין ברירה בכך, דקרי

ליה שנוי ויש לומר: דהתם הכי פירשו: נוטל

האוכל עצמו ומניח הפסולת – פירשו: זירוק אותה,

ומכל מקום פסולת מתוך האוכל הוי ברירה. אי

נמי: התם שהפסולת מרובה על האוכל, ואז דאי

הוי אוכל מתוך הפסולת דרך ברירה, אבל הכא

מיירי שהאוכל מרובה על הפסולת, דאז הוי

פסולת מתוך האוכל דרך ברירה. ובגמרא דפריך

דפסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי,

פירשו: אפילו בטלטול יהא אסור. היה יכול

להקשות דהו דרך בורר, אלא דעדיפא מניה

פריך, דאפילו טלטול יהא אסור, דבטל מעוטא

לגבי רובא והוי כבוליה פסולת.

מפני מה אמרו וילון טמא מפני שהשמש

מתחמם כנגדו – ואם תאמר: והא בפרכת

המשכן אמר בפרק "גיד הניח" (חולין ע"ב ושם)

דמקבל טומאה, (וקאמר) ושלש מאות כהנים וכו',

ואף על גב דהאי טעמא לא שייך בהו? ויש לומר:

דשאני פרכת, הואיל דמיקב כייף עלוהי דארון

הוי הוא אהל, ומטמא במת. ומכל מקום קשה:

דהיאך מטמאה בולד הטומאה, דאמר במסכת

שקלים (י"ב): פרכת שנטמאה בולד הטומאה,

ומיירי במשקה דוב חבה, דאי לאו הכי – לא

מטמו כליו? ויש לומר: כיון שנעשה אהל – יש להם

תורת כלי, ומטמאים אף בולד הטומאה, ועוד

אומר הרב רבנו שמואל מאיבריא: כשהיו

נושאים הפרכת ממקום למקום – נותן הכלים

לתוכה, אם כן יש תורת כלי עליהם. ובהלכות

גדולות גרס: וילון אסור. ויש לפרש: אסור

לעשותו מכלאים, מפני שהשמש מתחמם כנגדו.

ולי נראה, דלא אשכחנא בשום מקום לא

בברייתא ולא במשנה דיהא אסור וילון מכלאים.

בשלמא טומאה – אשכחנא, כדתנן: סדין שהיה

טמא מדרס ועשאו וילון – טהור מן המדרס אבל

טמא מגע. (כלים פרק כז משנה ט).

אלא בקשין

רבא אמר: לא קשיא; הא לן, והא להו. רב פפי

אקלע לבי מר שמואל, אייתי ליה דייסא ולא אכל.

ודלמא במכתשת קמנה עברוה? דחוייה דהוה דייק

מפי. ודלמא מאתמול עברוה? דחוייה דהוה קליף

צהריה. ואי בעית אימא: שאני בי מר שמואל, דאיכא

פריצותא דעבדי. **משנה** הבורר קטניות ביום טוב,

בית שמאי אומרים: בורר אוכל ואוכל, ובית הלל

אומרים: בורר פדרכו, בחיקו בקנן ובתמחיו, אכל

לא במבכלא ולא בנפה ולא בככרה. רבן גמליאל

אומר אף מדיח ושוכל. **גמרא** תניא, אמר רבן

גמליאל: כמה דברים אמורים – פשהאכל מרובה

על הפסולת, אבל פסולת מרובה על האוכל – דברי

הלל נוטל את האוכל ומניח את הפסולת. פסולת

מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי? לא צריכא,

דנפיש במרחא וויסר בשיעורא. "רבן גמליאל אומר

אף מדיח ושוכל". תניא, אמר רבי אלעזר ברבי

צדוק: קד היה מנהגן של בית רבן גמליאל: שהיו

מביאין דלי מלא עדשים ומציפין עליו מים, ונמצא

אוכל למטה ופסולת למעלה. והתניא איכא! לא

קשיא; הא בעפרא, הא בגילי. **משנה** בית שמאי

אומרים: אין משלחין ביום טוב אלא מגות, ובית

הלל אומרים: משלחין בהמה חיה ועוף, בין חיו

בין שחוטין. משלחין ינות שמנים, וסלתות, וקטניות,

אכל לא תבואה. ורבי שמעון מתיר בתבואה. **גמרא**

תני רב יחיאל: ובלבד שלא יעשנו בשורה. תנא:

אין שורה פחותה משלשה בני אדם. בעי רב אשי:

תלתא גברי ותלתא מיני מאי? תיקו. "רבי שמעון

מתיר בתבואה". תניא: רבי שמעון מתיר בתבואה,

בגון חטין – לעשות מהן לודיות, שעורים – ליתן לפני

בהמות, עדשים – לעשות מהן רסיסין. **משנה** משלחין פלים, בין תפורין בין שאינן תפורין,

ואף על פי שיש בהן פלאים, והן לצורך המועד. אבל לא סנדל המסומר, ולא מנעל שאינו

תפור. רבי יהודה אומר: אף לא מנעל לכן, מפני שצריך אומן. זה הכלל: כל שנאותין בו

ביום טוב – משלחין אותו. **גמרא** בשלמא תפורין – חוץ למלבוש; שאין תפורין נמי – חוץ

לכסויי, אלא פלאים למאי חוץ? וכי תימא: חוץ למימך תותיה, והתניא: "לא יעלה עליך" –

אכל אתה יכול להציעו תחתיד. אבל אמרו חכמים: אסור לעשות בן, שפא תפרד לו נימא

על בשרו. וכי תימא: דמפסיק מידי ביני ביני, והאמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע

בן לוי אמר רבי יוסי בן שאול אמר רבי משום קהלל קדישא דבירושלים: אפילו עשר

מצעות זו על גבי זו וכלאים תחתיהן – אסור לישן עליהם, משום שגאמר "לא יעלה עליך".

אלא ביולין. והאמר עולא: מפני מה אמרו וילון טמא – מפני שהשמש מתחמם כנגדו!

אלא

רבא אמר – לעולם מה טעם קאמר, ובקטנה נמי קאי, וקאמר: אין כותשין כלל, ודרמינן

עלה אבל כותשין בו. הא לן – דלית לן עבדי דמולולי. הא להו – דאית להו עבדי

דמולולי, ועושין בגדולה, ואומרים בקטנה עשנו. קליף צהריה – צודר מראיתו היה קלוף

ולכן. **משנה** מדיח – במים. ושוכל – מפרש בגמרא: שולה הפסולת שצף למעלה, כמו

"מששלה בחביות" (עבודה זרה נ"א). דדיעו

נמי שנוטל חרצנים הצפים על פי החביות.

גמרא כמה דברים אמורים – דשרו בית הלל

ליטול פסולת ממש ולהשליך. מי איכא מאן

דשרי – ואפילו לטלטל, והא – ונתונים בו

מיעטא לגבי רובא, והוה ליה כבוליה פסולת

ולא חוי. דנפיש בטרחה – שישנו דק, והכי

קאמר: כמה דברים אמורים – בזמן שטורח

האוכל מרובה על של פסולת, הוא דקא אמרי

בית הלל נוטל פסולת, דמעטי בטרחה עדיף.

אבל אם טורח הפסולת מרובה על של האוכל

– דברי הכל בו, ומציפין עליו מים – ונתונים בו

מים עד שצפים על האוכל. איכא – אוכל

למעלה ופסולת למטה. עפרא – למטה מן

האוכל. גילי – קש, למעלה מן האוכל. **משנה**

אין משלחין – דרוחן איש לרעהו. אלא מגות –

דבר המוכן, ואינו עשוי להניחו למחר, כגון

חתכות בשר חתוכות לפני האורחים, וכן דגים.

אבל לא את התבואה – שאינה ראויה היום,

שאין טוחנים ביום טוב, שהיה לו לטחון

מאתמול ולא תפיג טעמה. ורבי שמעון מתיר

בתבואה – שמא יושלם בקדרה וכתשם

במכתשת קטנה. **גמרא** שלא יעשנו בשורה –

לא ישלח הדרון על ידי אנשים הרבה, דאושא

מלתא, ונראים כמולכים למכור בשוק. תלתא

גברי לא את התבואה – שאינה ראויה היום,

בית רב מין ומין ושרי, כי היכא דיכול לשלוח

איש אחד עם כל מין זה בלא זה השתא נמי

שרי, או דלמא השתא מיהא אושא מלתא.

לודיות – מאכל חטין. רסיסין – מאכל העשוי

מן העדשים. **משנה** משלחין פלים – בגדים.

והן לצורך המועד – ובגמרא מפרש למאי חזו.

אבל לא סנדל – של עץ מצופה עור ומסמרות

קבועין בו, שגורו חכמים עליו שלא לנעול

בשבת וביום טוב, משום מעשה שהיה, שנהרגו

הרוגים בשבת על ידיו, במסכת שבת (ס"א). ולא

מנעל שאינו תפור – דלא חוי למידי. אף לא

מנעל לכן – שלא היה דרכו לנעול. שצריך אומן

– להשחירו. שנאותין – מתקשטין. **גמרא**

למיפך – לבפול. שפא תפרד לו נימא – ויש

נימים גדולין וגסים, כגון של דלופקין שקורין

ק"ט, ומחממת במקומה, ועובר משום "לא

תלבש שעטנז", אי נמי נימא בעלמא, כיון

דעיקר הבגד מהנהנו ומחממו מלמטה – דהיא לה

הא לבישה דאית בה הנאה. דמפסיק מידי –

שנותן בגד אחר ביניהם. אסור לישן עליהם –

מדרבנן. ביולין – שראוי לפרסו כנגד הפתח.

מפני מה אמרו וילון טמא – מקבל טומאה, ולא

עשאוהו ככחת ממחיצות הבית שאינן מקבלות

טומאה. מפני שהשמש מתחמם כנגדו – מתעטף

בשוליו, לפיכך יש תורת כלי עליו, וכיון

דמתחממים כנגדו – אסור לעשותו כלאים.

בקשין

ביצה דף יד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קנט

59 שהפסולת מועטת בכמותה משום שיש למעט בטורח הברירה
60 ככל האפשר:

***

62 שנינו במשנה: רבן נמליאל אומר אף מדיח ושוכלה: תניא, אמר רבי
63 אלעזר ברבי צדוק, כך היה מנהגן של בית רבן נמליאל, שהיו מביאין
64 ביום טוב דלי מלא ערשם, ומציפין עליו מים – ממלאים אותו מים
65 ועל ידי כך נמצא שהאובל נשאר למטה, ופסולת צפה למעלה.
66 מקשה הגמרא: והתניא בברייתא אחרת איפכא, שעל ידי השריה
67 במים האובל צף והפסולת שוקעת. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא
68 ששנו שהפסולת למטה הוא בפסולת של עפרא, שהוא כבד מן
69 הערשים ושוקע תחתיהם. והא ששנו שהפסולת צפה למעלה הוא
70 בגילי – בפסולת של קש שהיא קלה מן הערשים וצפה למעלה:

משנה

72 בית שמאי אומרים, אין משלחין דורון ביום טוב איש לרעהו אלא
73 מנות המוכנות לאכילה כמות שהן ואין עשויים להניחן עד למחר,
74 כגון חתיכות בשר או דגים המוכנות לאורחים. ובית הלל אומרים,
75 משלחין בקמה תה ועתה, בין חיון בין שחוטין, אף על פי שעדיין
76 צריך לתקנם לאכילה. וכן משלחין דורון של יינות שמנים, וסלתות,
77 וקמניות, מאחר שראויים לאכילה ושתיה כמות שהם. אכל אכל,
78 משלחין תבואה, כיון שאי אפשר לאוכלה בלא טחינה, ואין
79 טוחנים ביום טוב דבר שיכל לטחון מאתמול בלא שיפוג הטעם.
80 ורבי שמעון מתייר בתבואה, כיון שראוי לבשלה בקדרה ולכותשה
81 במכתשת קטנה. אבל תנא קמא סובר שלא שכיח שתיאכל כך
82 התבואה, ונראה כשולח לצורך מחר:

***

גמרא

85 תני רבי יוחאל, אמנם בית הלל התיירו לשלוח אף דברים שאינם
86 מוכנים לאכילה, אך ובלבד שלא יעשו בשורה – שלא ישלחנו על
87 ידי אנשים הרבה, משום שזה גורם לקול מרובה, ונראה כמוליכים
88 למכור בשוק. מבארת הגמרא: תנא, אין שורה פחותה משלשה בני
89 אדם, אבל שני שלוחים אינם נחשבים לשורה, ומותר לשלוח את
90 הדורון על ידם. מבררת הגמרא: כעין רב אשי, שליחת דורון על ידי
91 תלמיא נכרי, ותלמיא מיני אוכלין, דהיינו ביד כל אחד שולח מין
92 אחר, מאי דינו, האם כיון שאין זה אותו מין, מותר, כשם שמותר
93 לשלוח כל אחד בפני עצמו כשמין אחד בידו, או שמא מאחר
94 ושולח את כולם יחד יש בזה קול מרובה, ואסור. מסיימת הגמרא,
95 תיקון:

***

97 שנינו במשנה: רבי שמעון מתייר בתבואה: תניא, רבי שמעון מתייר
98 בתבואה לשולחה ביום טוב, לפי שאף היא ראויה לאכילה בלא
99 טחינה, כגון חטין, שראוי לעשות מהן לוויית – מאכל של חטים.
100 וכן שעורים, ראויות ליתן אותן לפני בקמה. וערשם, ראויות
101 לעשות מהן רסיסין – מאכל העשוי מערשים:

משנה

103 משלחין ביום טוב איש לרעהו בלים – בגדים, בין תפורין בין שאינן
104 תפורין, ואף על פי שאסורים בלבישה משום שיש בהן בלאים,
105 מותר לשלוחם, ובלבד שהן לצורך המועד. ויבואר בגמרא איזה
106 צורך יש בהם. אכל לא משלחים ביום טוב סנדל המסומך – סנדל
107 עץ המצופה בעור שמסמרים קבועים בו, משום שגורו חכמים
108 שלא לנעלו בשבת וביום טוב. וכן לא משלחים מנעל שאינו תפור,
109 לפי שאינו ראוי לבלום. רבי יהודה אומר, אף לא משלחים מנעל
110 לכן שעדיין לא נצבע, ואין דרך לנעלו, מפני שצריך אומן כדי
111 להשחירו, ואי אפשר לנעלו ביום טוב. זה הכלל, כל דבר שנאותן
112 בו ביום טוב – שמתקשים ונהנים בו כמות שהוא, ואינו צריך
113 תיקון נוסף, משלחין אותו, אך דבר שאין משתמשים בו כמות
114 שהוא בלא תיקון, אסור לשלוח וליתנו במתנה לחבירו ביום טוב:

המשך בעמוד קעב

1 רבא מתרץ באופן אחר: רבא אמר, מה ששינו בברייתא 'אין
2 עושין טסיני ואין כותשין במכתשת', דין אחד הוא, והסיפא היא
3 נתינת טעם לרישא כדברי הגמרא לעיל, ובאה הרישא להשמיענו
4 שאין כותשים אפילו במכתשת קטנה. ואף ששינו בברייתא אחרת
5 שכותשים במכתשת קטנה, לא קשיא, משום דהא – ברייתא זו
6 שכותשים בקטנה, נאמרה לן – לנו בני בבלי, שאין לנו עבדים
7 המזוללים באיסור מלאכה ביום טוב, ואין לחשוש שיכתשו
8 במכתשת גדולה ויאמרו שכתשו בקטנה. והא – ברייתא הקודמת
9 שאין כותשים אף בקטנה, נאמרה להו – לבני ארץ ישראל שיש
10 להם עבדים המזוללים באיסור, ואם נתיר להם לכתוש במכתשת
11 קטנה, יכתשו בגדולה ויאמרו שכתשו בקטנה.
12 רב שפי אקלע – הודמן לבית מר שמואל, איתיה ליה דייסא ביום
13 טוב ולא אכל, כיון שנכתשה במכתשת גדולה באיסור, ואסור
14 לאכלה ביום טוב. שואלת הגמרא: מנין ידע רב פפי שנעשתה
15 במכתשת גדולה, ודלמא במקתשת קטנה עבדיה בהיתר. משיבה
16 הגמרא: דתנייה דההך דייק טפי – ראה שהחטים כתושים הדק
17 היטב, כדרך מכתשת גדולה. שואלת הגמרא: מנין ידע רב פפי
18 שנעשית ביום טוב, ודלמא מאתמול עבדיה. משיבה הגמרא: דתנייה
19 דההך קלף צהריה – ראה שמראה החטים במקום השבירה היה
20 בהיר ולבן, ואם היתה עשויה מאתמול, היתה כהה יותר. עוד
21 מיישבת הגמרא: ואי בעית אימא, שאני בי מר שמואל, דאיכא
22 פריצותא דעבדי – שמצויים בו עבדים שהיו פרוצים ומזוללים
23 בעבירה, ועל כן חשש שעשו את הדייסא באיסור.

משנה

24 מלאכת בורר לא הותרה בשבת אלא בשלשה תנאים: א. שיברור
25 ביד ולא בכלי. ב. שיברור כדי לאכול מיד ולא להניח. ג. שיברור
26 אוכל מתוך פסולת, לפי שאין דרך ברירה ביום טוב, ובמשנתנו נחלקו
27 בית שמאי ובית הלל בענין ברירה ביום טוב, האם דינה כשבת או
28 לא: הבורר קמניות ביום טוב, בית שמאי אומרים, בורר אוכל מתוך
29 הפסולת ואוכל מיד, אבל לא יברור פסולת מתוך האוכל. ובית
30 הלל אומרים, בורר בדרבו אף פסולת מתוך אוכל. וכן פורס את
31 טליתו בחיקו ובורר עליה. וכן בורר כקנן – כלי שפיו צר למטה,
32 ובתקוה – קערה, אכל לא יברור בסבלא – דף רחב של עץ, ולא
33 כנפה, ולא כבברה. משום שדרך לברור בכלים אלו הרבה בפעם
34 אחת, ונראה כבורר לצורך מחר. רבן נמליאל אומר, מותר לברור
35 את הקטניות אף על ידי שמדיח – שורה אותן במים, ושולח את
36 הפסולת שצפה על פני המים. ולא אסרו לעשות כן אף שנראה
37 כמעשה חול:

גמרא

39 מבואר במשנה שבית הלל מתירים לברור פסולת מתוך אוכל.
40 מביאה הגמרא ברייתא המבארת את שיטת בית הלל: תניא, אמר
41 רבן נמליאל, כמה דברים אומרים, שהתיירו בית הלל להוציא
42 פסולת מתוך האוכל, כשהאובל מרוצה על הפסולת, שבאופן זה
43 יש פחות טירחה ליטול את הפסולת המועטת מליטול את האוכל
44 המרובה, אכל במקום שהפסולת מרוצה על האובל, לדברי הכל
45 הרי הוא נוטל את האובל, ומניח את הפסולת. מקשה הגמרא: וכי
46 במקום שהפסולת מרוצה על האובל מי איכא מאן דשרי – יש מי
47 שמתיר כלל לברור תערובת זו, הלא כל התערובת אסורה אף
48 בטלטול, כיון שגם האוכל שבה בטל ברוב הפסולת ונאסר משום
49 מוקצה כדין הפסולת שאינה ראויה לכלום. מתרצת הגמרא: לא
50 צריכא – אין כוונת הברייתא שהפסולת מרובה, אלא הנפיש
51 פירמא וזוטר בשיעורא – טירחת הוצאת הפסולת המועטת גדולה
52 יותר מהוצאת האוכל, וכגון שהפסולת הם אבנים קטנות והאוכל
53 הוא גס, וכך מתפרשת הברייתא, במה דברים אמורים שבורר
54 פסולת מתוך אוכל אם הוא רוצה בכך, במקום שטירחת הוצאת
55 האוכל מרובה מטירחת הוצאת הפסולת, ועדיף למעט בטירחה
56 ככל האפשר, אבל במקום שטירחת ברירת הפסולת מרובה
57 מהאוכל צריך לברור את האוכל מהפסולת ולא להיפך, על אף

במקומו של רבי יוסי היה צד העור הדבוק בבשר עשוי בצידו
החיצוני של המנעל, ואין המנעל ראוי לשימוש בלא צחצוח, ולכך
אסר לשלחו כמות שהוא ביום טוב:

***

שנינו במשנה: זה הכלל כל שניאותין בו ביום טוב משלחין אותו:
מביאה הגמרא דין בענין זה: רב ששת שרא להו לרבנן לשדורי
תפלין ביומא טבא – התיר לחכמים לשלוח איש לרעהו תפלין
ביום טוב. מקשה אביי: אמר ליה אבאי, והא אגן תנן, שרק כל דבר
שניאותין בו ביום טוב משלחין אותו, אך דבר שאין משתמשין בו
ביום טוב אסור לשלוח, וכיון שביום טוב אין מניחין תפלין איך
הותר לשלוח ביום טוב. מתרצת הגמרא: אין כוונת משנתנו
שמשלחין רק דבר שמשתמשים בו ביום טוב, אלא הכי קאמר, כל
שניאותין בו בחול כמות שהוא, משלחין אותו ביום טוב. וכך יש
לקרוא את משנתנו, 'כל שניאותין בו, ביום טוב משלחין אותו'.

***

מביאה הגמרא דין אגב: אמר אבאי, תפלין, הואיל ואתו לידן ניקא
בהו מילתא – מאחר ובא לידנו דין תפלין, נחדש דבר הלכה נוסף
בענין תפלין בשבת. מי שהיה כאן בדרך בערב שבת, ותפלין
בראשו, וישקעה עליו תהא ונכנסה השבת, אף שאסור לו להוליכם
בידו ארבע אמות ברשות הרבים, משום איסור הוצאה, הרי הוא
משאיר על ראשו וזרועו, ומניח ידו עליהם שלא יראום האנשים,
והולך עד שמיגיע לביתו, שכיון שאין זה דרך הוצאה אלא דרך
מלבוש, והעברה כלאחר יד היא, התירוהו חכמים לסלטלן לביתו
כדי שלא יתבזו התפלין. וכן אם היה יושב בערב שבת בבית
המדרש הנמצא חוץ לעיר במקום שאינו משתמר ותפלין בראשו,
וקדש עליו היום, ואינו יכול להשאיר בו את התפלין, מניח ידו
עליו עד שמיגיע לביתו.

מקשה הגמרא: מתיב רב הונא בריה דרב איקא, והלא שנינו, היה
כאן בדרך ותפלין בראשו, וקדש עליו היום, מניח ידו עליהן עד שמיגיע
לביתו הראשון הסמוך לחוקת ומשאירם שם, ולא יוליכם עד ביתו.
ואם היה יושב בבית המדרש וקדש עליו היום, מניח ידו עליהן עד
שמיגיע לביתו הסמוך לבית המדרש. הרי מבואר שלא התירו לו
להוליכן לביתו. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא שנינו שמוליכן
לבית הסמוך לחומה ולבית המדרש, הוא באופן שהתפלין מונקא
– נשמרות בבית זה. והא דאמר אביי שמוליכן לביתו, הוא במקום
התפלין לא מונקא בבית הסמוך לחומה, ועל כן התירו לו
להוליכן לביתו, כדי שלא יתבזו.

מקשה הגמרא: אי דלא מונקא התפלין אלא אם כן יוליכן עד
ביתו, מאי איריא – מדוע דווקא כשהיו התפלין בראשו קודם
שקדש היום, התיר אביי להוליכן לביתו, והלא אפילו מחרת
באירעא נמי – אף אם מצאן על גבי קרקע אחר שקדש היום, מותר
לו להניחם על ראשו ולהוליכן לביתו. דהא תנן, המוצא כמה זוגות
תפלין בשדה בשבת, מניכין זוג זוג – מניח אביי אחד על זרועו
וראשו בדרך הנחתן בחול, ומוליכן כך לביתו, ושוב חוזר ומניח זוג
אחר ומכניסן לביתו, עד שמביא את כולן לביתו. הרי שמותר לו
אף להניחם לכתחילה בשבת ולהכניסם לביתו. מתרצת הגמרא:
לא קשיא, משום שאף אביי לא דיבר במקום שאינו שמור כלל,
אלא הא שנינו שמוליכם עד הבית הסמוך לחומה או הסמוך

לבית המדרש, הוא במקום שהתפלין מונקא בבית זה בין מחרת
נגבי ובין מחרת בלבי, ועל כן לא התירו לו להמשיך להניחם עד
ביתו, אלא יחלצם וישאירם שם. והא דהתיר אביי להוליכם עד
לביתו הוא במקום דמונקא התפלין באותו בית מחרת בלבי, ולא
מונקא מחרת נגבי, וחיידושו של אביי הוא, מהו דתיקא כיון שרוב
לסטים באותו מקום ישראלי ניהו, ולא מילול בהו בתפלין, לכך
לא התירו לו להוליכן לביתו, קא משמע לן שאף באופן זה אם היו
מונחים על ראשו, התירו לו להוליכם לביתו, משום שצריך
לשמרן שלא יגנבו ממנו. אבל אם לא היו מונחים עליו אלא מצאן
בשדה, לא הותר להניחן ולהוליכן אלא אם כן המקום אינו
משתמר אף מן הכלבים ויש חשש לביזוי התפלין.

הדרן עלך ביצה

מתרצת הגמרא: אלא מה שהתירו במשנתנו לשלוח ביום טוב
היינו כגדי כלאים קשין שאינם מחממים, ומותר לשבת עליהם.
ומוכיחה הגמרא שאין בהם משום איסור כלאים, כי הא דאמר רב
הונא בריה דרב יהושע, הא נמקא נמקא דנרש שריא – בגד של
לבד העשוי מצמר מכווץ וקשה, כעין שמצוי במקום הקרוי 'נרש',
מותר להציעו תחתיו, אף על פי שיש בו כלאים, משום שמפני
קשיותו אין בו הנאת חימום.

אמר רב פפא, ערבלין – פיסות פשתן ששמים תחת כף הרגל בתוך
המנעל, ותולים עליהם עור תיישים מעובד בתחתיתם, וכנגד עקב
הרגל הם עשויים מצמר, אף על פי שיש בהם צמר ופשתים, אין
בהן משום איסור כלאים, כיון שהם קשים ואין בהם הנאת חימום.
אמר רבא, הני צררי דפשיטי – אותם בגדי כלאים שצוררים בהם
מעות אין בהם משום איסור כלאים, ומותר ליתנם בתוך חיקו,
משום שהמעוות מקשים את הבגד ושוב אינו מחמם את הגוף, וכל
שארין בו הנאת חימום מותר כאמור. אך בגדי כלאים דצוררים
בהם בורגי – זרעים, יש בהן משום כלאים, משום שאין הזרעים
מקשים את הבגד, ויש בו הנאת חימום. רב אשי אמר, אחר זה ואחר
זה – בין צררי דפשיטי ובין צררי דבורני, אין בהן משום איסור
כלאים, לפי שאין דרך חמום בבהם:

***

שנינו במשנה: אכל לא סנדל הסופר; מבארת הגמרא: סנדל
הסופר מאי מעמא לא משלחים ביום טוב. לפי שגזרו שלא יצא
בו אדם בשבת וביום טוב, משום מעשה שיהיה המובא במסכת שבת
(ס), שבשעת הגזירה נחבאו במערה, וקבעו שהכנסו למערה לא
יצא, שמא לא ידע שיש אויבים בחוץ ויצא, ויראו האויבים מהדיכן
יצא ויתפשוהו, ואחר הנכנסים נעל הפוך סנדל המסומר שיש לו
שתי פיות ושאפשר לנעלו משני צדדיו, והיה נדמה לנחבאים על
פי עקבות הסנדל שאותו אדם יצא מן המערה, ומתוך הבהלה
שהתגלו על ידי האויבים מיהרו לברוח ודחקו זה בזה, ומאחר
שהיו לבושים בסנדלים מסומרים שעבים כפרסות הסוסים, הרגו
זה את זה בסנדליהם יותר ממה שהרגו בהם האויבים. ומשום
שמעשה זה היה בשבת גזרו כעין המאורע שלא ינעל אדם סנדל
המסומר כלל בשבת וביום טוב. ומאחר שאסור לנעלו אסור אף
לשלחו ביום טוב.

אמר אבאי, סנדל הסופר אסור לנעלו בשבת ויום טוב, אך מאחר
שיש בו תורת כלי אינו אסור משום מוקצה ומוותר לטלטלו. ומבאר
אביי את דינו, אסור לנעלו, משום מעשה שהיה, כמבואר לעיל,
ומניח שמוותר לטלטלו, מדיקתני במשנתנו שאין משלחין אותו ביום
טוב, דאי סלקא דעתך שאסור לטלטלו, למה הוצרכה המשנה
לומר 'אין משלחין', הלא השתא לטלטולי אסור, וכי אין משלחין
מכאן – צריך להשמיענו:

***

שנינו במשנה: ולא מנעל שאינו תפור; שואלת הגמרא: פשיטא
שאר משלחים אותו ביום טוב, שהרי אינו ראוי לכלום. מיישבת
הגמרא: לא נצרכא דין זה אלא להשמיענו דאף על גב דנקים בסיבי
– שהמנעל מחובר בתידות קטנות של עץ וראוי קצת ללבישה, אין
משלחים אותו, כיון שלא נגמרה תפירתו.

***

שנינו במשנה: רבי יהודה אומר, לא מנעל לבן; תנאי, רבי יהודה
מותר במנעל שחור לשלוח ביום טוב, משום שראוי לנעלו כמות
שהוא, ואוסר במנעל לבן שאינו צבוע, מפני שצריך להשוחרו
בביצת הגיר – בבזך של אדמת גיר, ועדיין אינו ראוי לשימוש. רבי
יוסי אוסר במנעל שחור לשלוח ביום טוב, מפני שעדיין צריך
לצחצחו – להחליק את קילופי העור. מבארת הגמרא: ולא פליגי
רבי יהודה ורבי יוסי, אלא מר בי אתריה ומר בי אתריה – כל אחד
פסק את דינו לפי המנעל הנחוג במקומו. שהרי בעור הבהמה
מצידי הפנימי הדבוק בבשר יש קילופים ומריטות שצריך
להחליקם, ואילו צידו החיצוני חלק ואינו צריך צחצוח. באתריה
דמר בשרא לתחת – במקומו של רבי יהודה היה צד העור הדבוק
בבשר עשוי לפנים המנעל, וצידו החיצוני של המנעל היה חלק,
ובאופן זה אין המנעל צריך צחצוח, וראוי לשימוש כמות שהוא,
ולכך התיר לשלוח ביום טוב, ואילו באתריה דמר בשרא לציל –

ביצה. פרק ראשון – ביצה דף טו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קסא רש"י

אלא בקשין – משמע הכא בדבר קשה אין בו משום כלאים, וכן משמע ביומא (סטא, ושם) דקאמר: שהכהנים היו מקפלים בגדיהם תחת ראשיהם. ופריך: הא קא מתהנו מכלאים וכו'. וכללא דסוגיא איתא התם כדאיתא הכא, ואמר רב אשי: שאני בגדי כהונה דקשין הן. ותימה: דאמר בעריכין (ג.ב.) הכל חייבין בציצית כהנים ליום וישראלים, ופריך: פשיטא, משום דכהנים הן יהוי פטורים; ומשני:

מהו דתימא הואיל ובתיב "לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך" אימא: כל שישנו ב"לא תלבש שעטנז" – ישנו בכלל "גדילים תעשה לך", והני כהני, הואיל ואשתרו כלאים לגבייהו – אימא לא לחייבו בציצית, קא משמע לן דכהנים חייבין. והשתא תימה: מאי קאמר הואיל ואשתרו כלאים לגבייהו? דשאני בגדיהם שהיו קשין לכן נראה: דדוקא להציע תחתיהם, והואיל דברכים ליכא אלא איסור דרבנן להציע – בקשין לא גזר, ומיירי כי הדיא וכו' נמטא גמרא דנרש שריא, גמרא שמתקשה: מותר להציע תחתיו, כן פירש רש"י. אבל רבים – אסורים, כדאמר התם דלבידן אסורין מפני שזן שזע, ולי נראה: דשריא משמע אפילו ללבוש. ושם לומר: דאין הכי נמי דשריא אפילו ללבוש. ואם תאמר מאי מייתי מהא גמרא דנרש וכו'? והא פירש דקשין מותרין דוקא להציע תחתיו, אבל ללבוש אסורין? ושם לומר: דגבי (בגדי כהונה) מיירי שהוא שזע טווי וזו, ואי שזע בו איסור כלאים מדאורייתא, וכיון שזע אסורין מן התורה – אם כן אפילו קשין אסורין בלבשה ובתעלואה, אבל גמרא – אינו אלא דרבנן, כדאמרין בנדה (סא.ב.שם): דמדאורייתא בעינן שיהא שזע טווי וזו. והא דקאמר הלבים אסורין – מיירי דוקא דרבנן, וכיון דרבים – ליכא אסורא אלא דרבנן, אפילו בלבשה – בקשין לא גזר. והני *פרופינטיש* שקורין באשכנז דמוליש שאנו לובשים, דפעמים שיש בהן צמר, יש לומר: הואיל ואם עשין קרע קטן מוציאין אותו דרך הקריעה, דחז מסור סריק לחבירו – שרי. אבל אם היו משמיטין בהן תחיתות קטנות של בגד צמר – דאי שיהא אסור.

הכי קאמר כל שנאותין בחול וכו' – ואתי לאתווי תפלין, דמשלחין אותן. דהא אפילו אם מניח אותן ליכא אסורא. אבל לא חני לאתווי סנדל המסומר – דהדיא יהא אסור לשלחו, דאי שרית לשלחו – אתי לנעלו, דאיכא איסורא בדבר זה. אבל תפלין (נוד דשבת ויום טוב לאו זמן תפילין הן), מכל מקום – ליכא איסורא להניחן. **ה"ה** בא בדרך ותפילין בראשו ושקעה עליו חמה וכו' – או יושב בבית המדרש וכו' – פירש רש"י: דתרייהו מיירי בערב שבת, דשבת לאו זמן תפילין, וכי בא בדרך ושקעה עליו חמה – התירו לו להביאם לעיר, הואיל ומביאים כלאחר יד. ולפי זה קשה, דאם כן אמאי נקט גבי בא בדרך ושקעה, ולגבי יושב בבית המדרש וקדש ייחוס? כיון דטעמא דתרייהו שזן אמאי שני בלישניה? לכן נראה. ובא בדרך ושקעה – מיירי בחול, והואיל ושקעה חמה יש לו לסלקו, וקא משמע לן דלילה לאו זמן תפילין הוא. ואם תאמר: אי מיירי בחול אמאי אינו מביא אותם בידו? ויש לומר:

דלמא משתלפי ליה מידיה, והדיא דיושב בבית המדרש נקט וקדש היום. דבערב שבת מיירי, וקא משמע לן דשבת לאו זמן תפילין הוא.

בקשין – כגדים קשין שאין מחממים – מותר לישב עליהן. נמטא – בגד שקורין פלטר"א בלע"ז. נמא – קשה, כמו גמור מסאני (פסחים ק"א,א). דבר שהוא כרוץ נעשה קשה. דנרש – מקום. שריא – לישבה, שאינו מחמם. ערילין – ראיתי בתשובות הגאונים, שרגילין ללבשן תחת מנעליהן, (ותולים) עליהם עור של תישים מעובדין תחת קרקעיתן, ובגד העקב של רגל יש עשין אותן של צמר,

וקורין אותן נמטי. אין בהם משום כלאים – דקשין הן. צרי דפשיט אין בהן משום כלאים – בגד כלאים מצורין בו מעות – מותר לתתן בחיק, שהמעות מקשין אותו ואינו מחמם. דבדוני – שצור בהם זרעים. יש בהם משום כלאים – ואסור לתתן בתוך חיקו. אסור לנעלו – ביום טוב. ומותר לטלולו – דכלי הוא. מעשה שהיה – במסכת שבת, פרק "במה אשה יוצאת" (סא,א). בסיכי – יתדות קטנות של עץ. ויש אומרים: תופר שתי תפירות באמצעו, ושתיים בראשו, ושתיים בעקבו. ביצת הגיר – גיר מין קרקע המושחזר ביצת כל דבר הנלוש ונעשה עב קרי ביצת, מטוניש בלע"ז. לצחצחו – להחליקו. כדמפרש לקמיה, שבמקומו היו דוחכים מקום בשר מבחוץ ומקום שער מבפנים, ודרך מקום בשר להיות בו מרטים וקליפות קליפות. באתריה דרבי יהודה בשריה לתחת – לפנים, הלכך אין צריך לצחצחו. והאנן תנן ב' – ותפילין אין נאותין בהן ביום טוב, כדאמר בערובין (צו,א) יצאו שבתות וימים טובים שהן עצמן אות. כל שנאותים בו בחול – שהוא מתוקן כל צרכו. משלחין אותו ביום טוב – דאי ביום טוב דקתני מנתיקין – לאו אנאותין דלקמיה קאי, אלא אמשלחין דבתריה, ולא תווי תפילין אתא, דאי נמי מנח להו ביום טוב – ליכא אסורא. ומיהו, סנדל המסומר – לא, דלא לימא: מדרשו רבנן לשלחו, שמע מינה מותר לנעלו. היה בא בדרך – בעל שם. מניח ידו עליהם – שלא יראום. וחכמים התירו לו להכניסם לעיר דרך מלבוש, דהיא העברה כלאחר יד, ומשום ביוון. בבית המדרש – בשדה היה ואינו משתמר. לבית הסמוך לחומה – משכנס לעיר יתנם בבית הראשון, ולא יוליכם עד ביתו. הא דמנטרא – באותו בית הסמוך לכהנאן דאמר, אם נשמרים הם בו – יתנם שם. מאי איריא בראשו – שכבר היה מלבוש בהן מבעוד יום, דקא נקט אביי. אפילו מחתן בארעא נמי – אפילו לאחר שקדש היום מצאן מונחים בקרקע – התירו לו חכמים להניחן בראשו ולהצניען. המוצא – גרס ולא גרסין המוציא. המוצא תפילין – בשבת בשדה, מבינים – לעיר. זוג זוג – נותן בראשו אחד, ואחד בבורעו, בדרך הנחתן בחול, ומכניסין, וחוזר והולך ולובש זוג אחר ומכניסין תפילין של ראש ושל זרוע קרי זוג זוג. ולא מנטרא מחמת נבי – ואשמעינן אביי, דהואיל ולא מנטרא מחמת גבוי, מאחר שהן בראשו – יוליכם עד ביתו אבל אם מצאן שם במקום שהן נשמרין מן הכלבים – לא יזיזם ממקומן.

הדרן עלך ביצה
הדרן עלך ביצה

הדרן עלך ביצה

הדרן עלך ביצה

יום טוב לא יבשל בתחלה – להיות תחלת בשולו ועיקרו לשם שבת, אלא לשם יום טוב יהא תחלת בשולו, והמשורר יהא לשבת, כדקתני ואזיל: אבל מבשל הוא ליום טוב, ובלא הערמה, כדקתני לקמן. עושה תבשיל – לשם ערב. וביצה שעליו – שהיו טחון ביצה על הדג כשצולק אותו. אכלו או שאבר – קודם שבשל כל צרכי שבת. סופך עליו – לבשל בשביל. **גמרא** מנא הני מילי – לאו דוקא מקראי יליף, דערוכי תבשילין דרבנן, וזכי קא מבעיא ליה: אחיכא אסמכיה רבנן? זכור – אין זכירה אלא בדבר המשתבח. וכיורו מאחר שבת להשכיחו – כשבא יום טוב בערב שבת – קרוב שבת להשתבח מחמת יום טוב, שמרבה בסעודת היום ואינו מניח לשבת כדי כבודו, והוחזיק הכתוב לזכור. וכשמערב ערובי תבשילין – נמצא שזוכרו, שהרי אינו עושה אלא מחמת שבת. מאי מעבא – למה תקנו ערב. קרא ודאי לאו בערב משתעי, ולא ערב משתמע מניה, ואסמכתא בעלמא הוא. וכי אתא קרא – לקדוש היום אתא כדנתיא בפסחים (קא;), זכירו על הדין, וערב מדרבנן, ומא ראו לתקן. אמר רבא כדי שיברור בו – מתוך שמערב זוכר את השבת, ואינו מכלה את הכל ליום טוב, ובורר מנה לזה ומנה לזה. רב אשי אמר – לא לכבוד שבת תקנוהו, אלא לכבוד יום טוב. כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת – אלא אם כן התחיל מבעוד יום, דאינו אלא כגומר חולק, אבל אתחילי – לא. קל וחומר דמיום טוב לחול – לגמרי לא. בשלמא לרב אשי – דאמר לכבוד יום טוב תקנוהו, כדי שיאמרו אסור להתחיל בשולי שבת ביום טוב – היינו דמערב יום טוב הוצרך לעשותו. אלא לרבא – דאמר כדי שיברור. אפילו ביום טוב – יעשה לפני סעודת יום טוב, יש כאן זכירה אתא אפרי לברור מנותיו. שמו יפצע – ישבח ולא יערב, משום דטרדי. והנא מייתי לה מהבא – כן דרך שיטת התלמוד: כשמתחילין האמוראין להוציא טעם מן המקרא, ויש תנא של ברייתא למד אותו ממקום אחר – נקט הכי. כלומר: האמוראין למדוהו מכאן, והתנא למד מכאן. את אשר תאפו אפו – הוה ליה למכתב היום אפו ובשול, אלא רמו הוא שיש לך יום ששי שאין אופן לצורך מחר. אלא על האפו – בחמישי בשבת. אופין – פת. מבשילין – תבשיל. שהיה יושב ודורש – ביום טוב. יצתה בת ראשונה – לסעוד סעודת יום טוב, והניחוהו דורש. בעלי פספסין – חביות גדולות הכינו להם באגמולין ומסך משתאות, לפיכך מדרו לצאת. כלומר, בעלי נפש חן, ואינן יגיעין לשמוע תורה. חללו בעלי מארה – שהיה בית המדרש מתרוקן מאד, וגנאי הדבר, וקשה בעיניו עד מתי הם יושבים לא גרסינן. התחילו פניהם משתנין – כסבורין שכועס על כת ששית מפני שאחר לצאת, וכל שכן עליו. חיי שקע – סעודה. אכלו משמנים – מקרא הוא בספר עזרא עד "כי חדות ה' היא מעוכם". שלא היה לו לחניצ – כגון שאבדה לו אבדה מערב יום טוב, ומחור כל היום אחריה. חדות ה' – שמחה שאתם עושים בשביל הקדוש ברוך הוא – הרי היא מעוכם, היא תעזור אתכם לשלם הקפותיכם ומלוותיכם שתלו בשבילה. שיתקיימו לו נכסיו – שלא יהא אדם חומסן, וגזול שדות ממנו. יפע כהן אדר – אילן חשבו הוא, יש לו שם למרוחק, ואומרים: פלוגי יש לו

יום טוב שֶׁחָל לְהִיט עֶרֶב שֶׁבֶת לֹא יִבְשֹׁל בַּתְּחִלָּה מִיּוֹם טוֹב לְשֶׁבֶת, אֲבָל מִבְּשִׁיל הוּא לְיוֹם טוֹב, וְאִם הוֹתִיר – הוֹתִיר לְשֶׁבֶת. וְעוֹשֶׂה תְּבִשְׂיִל מְעַרֵּב יוֹם טוֹב וְסוֹמֵךְ עָלָיו לְשֶׁבֶת. בֵּית אֹמְרִים: שְׁנֵי תְּבִשְׂיִלִין, וְשִׁוּן בְּדָג וּבִיצָה שְׁעָלָיו שֶׁהֵן שְׁנֵי תְּבִשְׂיִלִין. אֲכָלוּ אוֹ שְׂאֵבֶר – לֹא יִבְשֹׁל עָלָיו בַּתְּחִלָּה, וְאִם שִׁיר מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא – סוֹמֵךְ עָלָיו לְשֶׁבֶת. **גמרא** מִנָּא הֵנִי מִילִי? אָמַר שְׁמוּאֵל: דְּאָמַר קְרָא "זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" – וְזָכְרוּ מֵאַחַר שֶׁבֶת לְהַשְׁכִּיחוֹ. מֵאֵי מְעָמָא? אָמַר רַבָּא: פְּדִי שִׁיבְרוֹר מִנֶּה יָפָה לְשֶׁבֶת, וּמִנֶּה יָפָה לְיוֹם טוֹב. רַב אֲשִׁי אָמַר: פְּדִי שִׁיאֲמְרוּ: אֵין אֹפִין מִיּוֹם טוֹב לְשֶׁבֶת, קַל וְחֹמֶר מִיּוֹם טוֹב לְחֹל. תִּנּוּ: עוֹשֶׂה תְּבִשְׂיִל מְעַרֵּב יוֹם טוֹב וְסוֹמֵךְ עָלָיו לְשֶׁבֶת. בְּשִׁלְמָא לְרַב אֲשִׁי, דְּאָמַר: פְּדִי שִׁיאֲמְרוּ אֵין אֹפִין מִיּוֹם טוֹב לְשֶׁבֶת – הֵינּוּ דְּמַעַרְב יוֹם טוֹב – אֵין, בְּיוֹם טוֹב – לֹא. אֶלָּא לְרַבָּא, מֵאֵי אִירִיא מְעַרֵּב יוֹם טוֹב? אֶפְּלוּ בְּיוֹם טוֹב נִמּוּ! אֵין הָכִי נִמּוּ, אֶלָּא גִזְרָה שְׁמָא יִפְשַׁע. וְתַנָּא מִיִּיתִי לָהּ מֵהֶבֶא "אֶת אֲשֶׁר תֹּאפּוּ אָפוּ וְאֶת אֲשֶׁר תְּבִשְׂלוּ בִשְׂלוּ" – מִכָּאן אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר: אֵין אֹפִין אֶלָּא עַל הָאָפוּי, וְאֵין מִבְּשִׁילִין אֶלָּא עַל הַמְּבִשְׂלוּ. מִכָּאן סָמְכוּ חֲכָמִים לְעֶרְוֵי תְּבִשְׂיִלִין מִן הַתּוֹרָה. תִּנּוּ רַבְּנֵי: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ כָּל הַיּוֹם כּוּלָּא בְּהִלְכוֹת יוֹם טוֹב. יָצְתָה פֶת רִאשׁוֹנָה, אָמַר: הִלְלוּ בְּעָלִי פִּטְסִין. פֶת שְׁנִיָּה, אָמַר: הִלְלוּ בְּעָלִי חֲבִיזִית. פֶת שְׁלִישִׁית, אָמַר: הִלְלוּ בְּעָלִי פֶדִין. פֶת רְבִיעִית, אָמַר: הִלְלוּ בְּעָלִי לְגִינִין. פֶת חֲמִישִׁית, אָמַר: הִלְלוּ בְּעָלִי בּוֹסוֹת. הַתְּחִילוּ פֶת שְׁשִׁית לְצֵאת, אָמַר: הִלְלוּ בְּעָלִי מֵאַרְה. נִתְּן עֵינָיו בַּתְּלִמִּידִים, הַתְּחִילוּ פְּנֵיהֶם מִשְׁתַּנִּין. אָמַר לָהֶם: בְּנִי, לֹא לָכֶם אֲנִי אֹמֵר אֶלָּא לְהִלְלוּ שִׁצְאָא, שְׁמַנִּיחִים חֵי עוֹלָם וְעוֹסְקִים בְּחַיֵּי שְׁעָה. בִּשְׁעַת פְּטִירָתָן אָמַר לָהֶם: "לָכוּ אֲכָלוּ מִשְׁמָנִים וְשִׁתּוּ מִמֵּתִקִּים וְשִׁלְחוּ מְנוֹת לְאֵין נָכוֹן לוֹ כִּי קִדְּשׁ הַיּוֹם לְאַדְנִינּוּ וְאֵל תַּעֲצֹבוּ כִּי חֲדוֹת ה' הִיא מְעוֹכֶם". אָמַר מַר: "שְׁמַנִּיחִין חֵי עוֹלָם וְעוֹסְקִין בְּחַיֵּי שְׁעָה", וְהָא שְׁמַחַת יוֹם טוֹב מְצוּהָ הִיא! רַבִּי אֱלֵעָזָר לְמַעֲמִיָּה, דְּאָמַר: שְׁמַחַת יוֹם טוֹב רְשׁוּת. דִּתְנִיא, רַבִּי אֱלֵעָזָר אֹמֵר: אֵין לוֹ לְאַדָּם בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא: אוֹ אוֹכֵל וְשׁוֹתָה אוֹ יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמֵר: חֲלָקָהוּ – חֲצִיו לַה' וְחֲצִיו לָכֶם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְשִׁנְיָהּ מִקְרָא אֶחָד דְּרִשׁוּ. כְּתוּב אֶחָד אֹמֵר "עֲצַרְתָּ לַה' אֱלֹהֶיךָ" וְכְתוּב אֶחָד אֹמֵר "עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם" הֵא בִּיצֵד? רַבִּי אֱלֵעָזָר סָבַר: אוֹ כּוּלָּא לַה' אוֹ כּוּלָּא לָכֶם, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר: חֲלָקָהוּ – חֲצִיו לַה' וְחֲצִיו לָכֶם. מֵאֵי "לְאֵין נָכוֹן לוֹ"? אָמַר רַב חֲסֵדָא: לָמִי שְׁלָא הֵנִיחַ עִירוּבֵי תְּבִשְׂיִלִין. אִיכָא דְּאָמְרִי: מִי שְׁלָא הָיָה לוֹ לְהִנִּיחַ עִירוּבֵי תְּבִשְׂיִלִין, אֲבָל מִי שֶׁהָיָה לוֹ לְהִנִּיחַ עִירוּבֵי תְּבִשְׂיִלִין וְלֹא הֵנִיחַ – פּוֹשַׁע הוּא. מֵאֵי "כִּי חֲדוֹת ה' הִיא מְעוֹכֶם"? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן: אָמַר לָהֶם הַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִישְׂרָאֵל: בְּנִי, לֹא עָלִי וְקִדְּשׁוּ קִדְּשַׁת הַיּוֹם, וְהִיאֲמִינוּ כִּי וְאֵין פּוֹרַעַ. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן: הַרְצָה שִׁיתְקַיְימוּ נִכְסֵי וְיַטַּע בְּהֵן אֲדָר, שְׁנֵאֲמַר "אֲדִיר בְּמָרוֹם ה'". אִי נִמּוּ: אֲדָרָא בְּשִׁמְיָה, דְּאָמְרִי אֵינִשִׁי: מֵאֵי אֲדָרָא – דְּקִינָא לְדִרִי דְרִי. תִּנּוּ נִמּוּ הָכִי: שְׂדֵה שִׁישׁ בָּהּ אֲדָר אֵינָה נְגוּלָת, וְאֵינָה נְחֻמָּסָת, וּפִירוּתֶיהָ מִשְׁתַּמְרִין. תִּנּוּ רַב תַּחְלִיפָא אַחוּהָ דְּרַבְנָא חוּזָא: כֵּל

אדר בשרדיה ומתוך כך היא נקראת על שמו. ואם הולך למדינת הים, ובא אחר והחזיק בה – יש לו עדים הרבה שהיתה שלו, ואילו מכרה – היה הקול יוצא להיות נקראת על שמו של שני. שנאמר אדיר במרום – כלומר, שאדר קיום וחזק, ולכן נקרא אדר. בשמייה – כשמו, שמפרשין בני אדם את שמו. נחמסיה – חמסן יחיד דמי, אלא שלוקח בבת, ויש קול לדבר. והיום או מחר מזמינו לבית דין, ופירוטתה משתמרין – לא ידענו מאי היא. יש מפרשים שנתען אותו על הגבולים, ויש לו ענפים הרבה, והוא לשדה לגדל. ולי נראה שהוא מין עשב חשוב, ודורו מתערב עם הפירות, ובשרה לבן קאמר. ומשתמרת התבואה מן הבנימה והתולעים, שריח אותו ורע מבריון והורגן, כדאמר בחומשין שמשמר התבואה, במסכת

ביצה דף טו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קסג

ולכן איחרו מעט את יציאתם, ששתייתם מועטת יותר. כשיצאה
 כת שלישית אחר, הללו בעלי בדין הקטנים מחביות. כשיצאה כת
 רביעית אחר, הללו בעלי לגינין ו-מין כדי עין הקטנים יותר.
 כשיצאה כת חמישית אחר, הללו בעלי פוסות הם, ולכן התעכבו
 עד עתה. התחילו כת ששית לצאת, הקפיד ביותר, לפי שביציאתם
 היה בית המדרש מתרוקן, ואמר, הללו בעלי מראה ו-קללה הם.
 נתן עניו בתלמידים הנשארים, והתחילו פניהם משתניו, לפי שטענו
 בכונתו וסברו שמקפיד ביותר על כת שישית משום שמאחרים
 בקיום עונג יום טוב, וכל שכן שמקפיד עליהם שעדיין מתעכבים.
 אמר להם רבי אליעזר, בני, לא לכם אני אומר את תוכחתי, אלא
 להללו שיצאו, שמניחים חיי עולם – דברי תורה, ועוסקים בחיי שעה
 – צרכי הגוף כסעודה ומשתה. בשעת פטירתן ללכת לביתם אחר
 גמר הדרשה, אחר להם בלשון הכתוב (נחמיה ח י), 'לכו אכלו
 משמנים ושתו ממתקים, ושלחו מנות לאין נכון לו, כי קדוש היום
 לאינינו, ואל תעצבו כי חרות ה' היא מקצתם'.
 אמר מה, הללו שיצאו מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה. מקשה
 הגמרא: והא שמחת יום טוב מזה היא, ומדוע הקפיד עליהם רבי
 אליעזר. מתרצת הגמרא: רבי אליעזר למעשה, האמר שמחת יום
 טוב רשות. דתנא, רבי אליעזר אומר, אין לו לאדם ביום טוב אלא
 או אוכל ושותה, או יושב ושונה, כלומר שיכול לקיים מצות היום
 על ידי אחד מהדרכים. רבי יהושע חולק ואומר, חלקהו ואת היום,
 חציו לה' וחציו לך, ומצהה היא לעסוק חלק מהיום דווקא
 באכילה ושתיה.
 מבאר הגמרא את מקור מחלוקתם: אחר רבי יוחנן, ושניהם מקרא
 אחר דרשו, כתוב אחר אומר לגבי שביעי של פסח (דברים טז ח)
 'עצרת לה' אלהיך, ומשמע שיש לעשות את היום קודש לה',
 וכתוב אחר אומר לגבי שמיני עצרת (במדבר כט לה) 'עצרת תהיה
 לכם, ו'לכם' משמע לצרכיכם, דהיינו אכילה ושתיה. הא ביצה.
 רבי אליעזר כבר, הרשות בידכם לעשותו או פולו לה', או פולו
 לכם. ורבי יהושע כבר, חלקהו חציו לה' וחציו לכם.
 הגמרא מפרשת את דברי רבי אליעזר לתלמידיו בעת פטירתו.
 שואלת הגמרא: מאי ושלחו מנות לאין נכון לו, שהרי לא נאמר
 'לאין לו', אלא 'לאין נכון לו', ומשמע שהכוונה למי שיש בידו
 צרכי אכילה אלא של
 הכינם, ומדוע אין יכול לבשל ולהכין ביום טוב. משיבה הגמרא:
 אחר רב חסדא, הכוונה למי שלא הניח עירובי תבשילין, ועל כן אין
 בידו לבשל לצורך השבת. איבא דאמר דווקא למי שהיה טרוד
 בערב יום טוב ולא היה אפשר לו להניח עירובי תבשילין, אכל מי
 שהיה לו פנאי להניח עירובי תבשילין ולא הניח, פושע הוא, ואין
 מצוה לשלוח לו צרכי סעודה.
 הגמרא דורשת את המשך הפסוק שהוכיח רבי אליעזר. שואלת
 הגמרא: מאי 'כי חרות ה' היא מקצתם'. משיבה הגמרא: אחר רבי
 יוחנן משום רבי אליעזר רבי שמעון, אחר להם תפילין בידו הוא
 לישאל, בני, לוי עלי ו-בשבילי, לכבודי ו-תפילין קדושת היום –
 כבדו את השבת ואת המועדים, והאמינו כי ואני פורע – והאמינו
 שאשלח ברכה במעשי ידיכם שתוכלו לפרוע מה שלוחים. נמצא
 ש'חרות ה' – שהיא השמחה שאתם עושים לכבוד הקב"ה, היא
 מעוכם ומבטחכם, שבזכותה תוכלו לשלם את מה שלוחים
 בעבורה.
 * * *
 הגמרא מביאה מימרא נוספת בשמו: ואמר רבי יוחנן משום רבי
 אליעזר רבי שמעון, הרצה שיתקיימו נכסיו בידו, ופע ביה אילן
 ששמו אדר, שנקרא כך מלשון חזק וקיום, כמו שנקרא (תהלים
 צג ד) 'אדיר בפרוץ ה' – אי נמי, אדרא בשמייה ו-כשמו, מלשון
 'דור', דאמר אינשי – כדרך שמפרשים בני אדם מאי אדרא,
 דנקימא דדרי – שמתקיים לדורי דורות ביד בעליו.
 תניא נמי הכי, שהיה שיש בה אדר, אינה נגזלת ואינה נחמשת,
 שמשום האדר שבתוכה יוצא קול לדבר הגזילה, ולמחר יחזור
 ויטול ממנו את השדה בדין. ופירושה של השדה משתפין, כיון
 שענפיו מרובים, וכשנוטעים אותו על גבולות השדה הוא משמש
 לה לגדר ומגין על פירותיה.
 * * *

יום טוב שחל להיות ערב שבת, לא יבשל בתחלה – בכונה תחילה
 מיום טוב לצורך שבת, אבל מבשל הוא לצורך יום טוב, ואם הותר
 ממה שבישל ליום טוב, הותר לשבת. אמנם על ידי הנחת עירוב
 תבשילין יכול לבשל גם לצורך שבת, והיינו שעושה תבשיל מערב
 יום טוב לשם השבת, וסומך עליו לבשל מחמתו מיום טוב לשבת,
 שמאחר והתחיל בבישול צרכי השבת מערב יום טוב, הותר לו
 להמשיך אף ביום טוב.
 ונחלקו התנאים כמה תבשילים צריך להניח: בית שמאי אומרים,
 שני תבשילין, ובית הלל אומרים, די בתבשיל אחד. וישוין בית שמאי
 ובית הלל, שאפשר לערב ברג וביצה שטחו עליו קודם צלייתו,
 משום שהן נחשבים לשני תבשילין.
 וצריך שיהא העירוב קיים בעת הבישול, אבל אם אכלו או שאבד
 קודם לכן, שוב לא יבשל עליו בתחלה לשבת. אך אין צורך שישאר
 כולו, ואף אם שירי ממנו כל שהוא, סומך עליו לבשל לשבת.
 נמרא
 מבררת הגמרא: מנא הני מילי שצריך להניח עירוב תבשילין. אחר
 שמואל, דאמר קרא (שמות כ ח) 'זכור את יום השבת לקדשו', ואין
 צורך להזהיר על הזכירה אלא בדבר העשוי להשתכח, והיינו
 זכירה ואת יום השבת מדבר אחר שפא להשכיחו, כלומר מיום טוב
 שחל בשבת, שמתוך שמרבים בסעודות יום טוב עלולה השבת
 להשתכח, ולא יניחו די הצורך לכבודה, על כן יש להניח עירוב
 תבשילין, שמתוך שמתחיל להכין את צרכי השבת כבר מערב יום
 טוב, יזכור להדין כדי צרכה ביום טוב.
 מבררת הגמרא: מאי טעמא של תקנה זו. אחר רבא, כדי שיכיר
 מנה יפה לשבת, ומנה יפה ליום טוב, שמאחר שמרבה בסעודות יום
 טוב עלול לכלות את כל מאכליו, ולא יניח לשבת את צרכי
 סעודותיה, ועל ידי שמניח עירוב מערב יום טוב, יזכור לברור מנה
 יפה ולהניח לשבת. רב אשי אמר, אין התקנה משום כבוד השבת,
 אלא כדי לחזק את איסור הבישול מיום טוב לצורך החול, שמתוך
 כך יאמרו הבריות, אם אין אופין מיום טוב לשבת כשלא התחיל
 כבר מערב יום טוב, קל וחומר שאין אופין כלל מיום טוב לחול.
 מקשה הגמרא: הרי זמן עשיית העירוב הוא בערב יום טוב, כדתנן
 במשנתנו, עושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת.
 ובשלמא לרב אשי, דאמר שסיבת התקנה היא כדי שיאמרו אין
 מתחילים ואופין מיום טוב לשבת, היינו מה דמערב יום טוב, אין –
 אפשר להניח העירוב, משום שמתחיל בכך לבשל לשבת מערב
 יום טוב, אבל ביום טוב עצמו לא יועיל הנחת עירוב. אלא לרבא
 שטעם התקנה כדי שיזכור להשאיר מנה יפה לצורך השבת, מאי
 אריא – מדוע זמן הנחת העירוב הוא דווקא מערב יום טוב, הלא
 אפילו ביום טוב עצמו קודם הסעודה נמי יכול להניחו, וגם בכך
 יזכור לברור מנה יפה לשבת. מתרצת הגמרא: אין הכי נמי, מעיקר
 הדין היה אפשר להניח העירוב אף ביום טוב, אלא שתיקנו להניחו
 דוקא מערב יום טוב, משום נדרה שפא יפשיע ביום טוב מחמת
 טירדתו וישכח לערב.
 הגמרא מביאה ברייתא הדורשת סמך לעירוב ממקרא אחר: ותנא
 מיתת לה מקבא, נאמר באזהרת משה את בני ישראל בערב שבת
 להכין את המן לצורך שבת (שמות טז כג), 'שבת קדש לה' מקור
 את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו, והיה די לומר 'היום
 אפו ובשלו, וכפל הלשון בא לרמז שיש ערבי שבתות שאין
 לאפות ולבשל בהם לצורך השבת אלא אם כבר התחילו מקודם,
 וזה כשחל בהם יום טוב. מנא אחר רבי אלעזר, אין אופין פת בימי
 ששי אלו אלא כתוספת על האפו כבר מחמישי בשבת, וכן אין
 מבשילין אלא על המבשיל כבר מחמישי בשבת. מנא סמכו חכמים
 לעירובי תבשילין מן התורה.
 * * *
 הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין שמחת יום טוב: תנו רבנן,
 מעשה רבי אליעזר, שהיה יושב ודורש ביום טוב כל היום פולו
 בתכלות יום טוב, ובעודו דורש יצתה פת ראשונה מהשומעים, כדי
 שישו אלו אלא כתוספת על האפו כבר מחמישי בשבת, וכן אין
 סעודת סעודת יום טוב, אחר ורבי אליעזר הללו בעלי פססין – כת
 זו הכינו חמיות גדולות של אנומלין ו-יין המעורב בפלפלים ודבש,
 לכן מיהר לצאת, כלומר, בעלי תארה הם, ואינם יגיעים לשמוע
 דברי תורה. כשיצאה פת שניה אחר, הללו בעלי חכיות קטנות הם,

כָּל מִזְוֹנֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִים לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַחֲפֻצִּים,
שֶׁבְּתוֹחֵלֶת הַשָּׁנָה נִגְזָר עֲלָיו כִּמְהָ יִשְׁתַּכֵּר בַּמִּשְׁךְ הַשָּׁנָה כּוֹלָה
לְצוּרֵךְ מִזְוֹנֹתָיו, חוּץ מֵהוֹצָאָה שְׁבָתוֹת וְהוֹצָאָה יָמִים טוֹבִים,
וְהוֹצָאָה בְּנֵי תִלְמוּד תּוֹרָה, שֶׁאֵין קוֹצְבִים לוֹ כִּמְהָ יִשְׁתַּכֵּר לְצוּרֵךְ
זֶה, אֲלָא נִקְבַּע בַּמִּשְׁךְ הַשָּׁנָה לְפִי מַה שְׁמוּצִיא, וְנִמְצָא שֶׁאֵם פָּחַת
בְּהוֹצָאוֹת אֵלּוּ, פּוֹחֲתִין לוֹ – מִמְצִיאִים לוֹ שֶׁכֵּר מוֹעֵט, וְאֵם הוֹסִיף
וְהוֹצִיא הִרְבָּה, מוֹסִיפִין לוֹ כִּמְהָ שֶׁנֶּצֶר.

אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם, מֵאֵי קְרָאָה הַמְרוּמָה בּוֹ שְׁמוּנֹת הָאָדָם נִקְצָבִים
בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁנֵאמַר (תהלים פא ד) 'תִּקְעוּ בְּחֹדֶשׁ שׁוֹפָר (בבסא)
[בְּבִסְכָּה] לַיּוֹם תִּנְגְּנוּ, אִיזְוֹהוּ חֵן שֶׁהִתְדַשׁ מִתְּכַפֶּסֶה בּוֹ – שֶׁאֵין הִלְבֵּנָה
נִרְאִית בּוֹ לְכָל אָדָם, הֵינּוּ אוֹמְרִים וְהָרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁרָק הוּא חָל בְּרֹאשׁ
חֹדֶשׁ, וְאֵין הִלְבֵּנָה נִרְאִית לְכָל הָעוֹלָם. וְכֵתִיב בְּהַמִּשְׁךְ, 'כִּי חָק
לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאֻלֵּי יַעֲקֹב', הִרִי שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִקְבַּע חוֹקוֹ
שֶׁל הָאָדָם. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: מֵאֵי מִשְׁמַע דְּהָא 'חָק' לִישְׁנָא דְּמוֹנִי
הוּא. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: דְּכֵתִיב לִגְבִי כֹהֲנֵי מִצְרַיִם שֶׁקִּיבְלוּ מִזְוֹנֹתֵיהֶם
מִפְּרֹעָה (בְּרֹאשִׁית מו כב). 'וְאֵבְלוּ אֶת חֲקֵם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם פְּרֹעָה'.
מִר וּמִרְאָה אָמַר, מִתְּכַבֵּא יֵשׁ לְלִמּוּד זֹאת, שְׁנֵאמַר (משלי ל ח)
'הִתְרַפְּנִי לָחֶם חֶמֶן'.

***

מְבִיאָה הַגִּמְרָא שְׁנֵי דְרִיכִים בְּהִנְהַגַּת הַתְּנָאִים בַּחֲכֻנָּה צִרְכֵי שִׁבְתָּ:
תְּנִינָא, אִמְרוּ עָלֵינוּ עַל שְׁמֵאי חֲזָק, כָּל יָמֵינוּ וְאֵפֶי מִימֹת הַחֹחֹל הָיָה
אוֹכֵל לְכַבּוֹד שְׁבָתָה, כִּיּוֹן שֶׁמִּנְהֵגוּ הָיָה שֶׁכְּשֶׁמִּצָּא בְּחֶמֶת נֶאֱמַר, הָיָה
אוֹמֵר, וְזוֹ לְשִׁבְתָּה, וְאֵם אַחֵר כִּךְ מִצָּא אַחֲרֵת נֶאֱמַר חֵמֶנָה, מִינֵיהּ אֵת
הַשָּׁנָה לְכַבּוֹד שִׁבְתָּה, וְאוֹכֵל אֵת הָרֹאשׁוֹנָה בְּחוּל, וְיֵשׁ בְּאִכִּילָתָהּ
מִשּׁוּם כְּבוֹד שִׁבְתָּה, שֶׁהִרִי אוֹכֵלָה כְּדִי שֶׁתֵּהָא הַשָּׁנָה הִיפָּה יוֹתֵר
לְשִׁבְתָּה. אֲבָל הֵלֵל תִּזְקֵן מִדָּה אַחֲרֵת הָיָתָה לוֹ, שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיו לְשֵׁם
שְׁמִים, וְאֵפֶי אֵם הוֹדְמָנָה לִידּוֹ בַּהֲמָה נָאָה לֹא הָיָה מְנַחֵחָה לְשִׁבְתָּה,
אֲלָא הָיָה בּוֹטֵחַ שֶׁתּוֹדְמֵן לוֹ אַחֲרֵת נֶאֱמַר הִימְנָה לְשִׁבְתָּה, שְׁנֵאמַר
(תהלים סח כ) 'בְּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם יַעֲמֹס לָנוּ הָאֵל יִשְׁעֵנָהּ סֶלָה', שִׁישׁ
לְבַרֵךְ אֵת ה' וּלְבַטֹּחַ בּוֹ שִׁיעֲמִים לָנוּ צִרְכֵינוּ לְכָל יוֹם בְּיוֹמוֹ. תְּנִינָא
נְמִי חֵכִי, בֵּית שְׁמֵאי אוֹמְרִים, מִחֵר שְׁבִיף לְשִׁבְתָּה – מִיּוֹם רֹאשׁוֹן שֶׁל
הַשְּׁבוּעָה שֶׁלָּךְ, תֵּן לָבֶךְ לְשִׁבְתָּה הַבֹּאָה, לְהַכִּין אֵת צִרְכֵיךָ. וְכֵתִיב הֵלֵל
אוֹמְרִים, 'בְּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם', שִׁישׁ לְבַטֹּחַ בְּה' שִׁיּוּמִין לָנוּ אֵת צִרְכֵינוּ
בְּשַׁעֲתָם.

***

אָמַר רַבִּי חֵמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, הַנּוֹתֵן מִתְּנָה לְחֶבְרֹה, אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעֹהּ,
וְאֵין לְחוּשׁ לְכָךְ שִׁיתְמָה מִנֵּין בֹּאָה לוֹ, שְׁנֵאמַר בַּעַת יִרִידַת מִשְׁהָ
מִדֶּה סִינִי (שְׁמוֹת לז כט). 'וּמִשְׁהָ לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו', הִרִי
שֶׁנָּתַן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁהָ מִתְּנַת קִירוֹן פָּנִים בְּלֹא שֶׁהוֹדִיעֹהּ עַל
כֵּךְ.

מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא מְבַרֵּיתָא הַמְּבֹאֵר בַּהּ לְהִפְרֵי: מִיתְּכִיב, כְּתוּב בְּתוֹרָה
(שְׁמוֹת לא יג) 'וְאֵתָהּ דִּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר, אֵף אֵת שְׁבָתוֹתֵי
תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בְּנֵי וּבְנֵיהֶם לְדֹרֹתֵיהֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה'
מִקְדָּשְׁכֶם, וּמִמָּה שְׁנֵאמַר 'לְדַעַת' לְמַדְנֹה, שְׁאֵמַר לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְמִשְׁהָ, מִשְׁהָ, מִתְּנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גִּנּוּי וְשִׁבְתָּה שְׁמָה, וְאֲנִי
מִבְּקֵשׁ לִיתְנָה לְיִשְׂרָאֵל, לָךְ וְהוֹדִיעַ אוֹתָם אִיזוֹ מִתְּנָה חֲשׁוּבָה אֲנִי
מִבְּקֵשׁ לָתֵת לָהֶם. מִכָּאן אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, הַנּוֹתֵן פֶּת
לְתִינּוּק, צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְאִמּוֹ עַל יְדֵי שִׁיעֲשָׁה בּוֹ סִימָן. הִרִי שֶׁהוֹתֵן
מִתְּנָת לְחִבְרֵי צִרְיָ לְהוֹדִיעֹהּ.

מִתְּרַצֵּה הַגִּמְרָא: לֹא מִשְׁמָא, הָא דֹאמַר רַבִּי חֵמָא 'אֵין צִרְיָ
לְהוֹדִיעֹהּ, הֵינּוּ בְּמִתְּנָה דְּעִבְדָּא לְאִלּוּנִי, כְּגוֹן קִירוֹן עוֹר פָּנֵי מִשְׁהָ,
שְׁבִין כִּךְ עֵתִיד הִיָּה לְהוֹדִיעֹהּ מִכָּךְ עַל יְדֵי הָרֹאשִׁים אוֹתוֹ. וְהָא דֹאמַר
רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל 'צִרְיָ לְהוֹדִיעֹהּ, הֵינּוּ בְּמִתְּנָה דְּלֹא עִבְדָּא
לְאִלּוּנִי אֵם לֹא יוֹדִיעֹהּ. מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא: שְׁבָתָה נְמִי מִתְּנָה דְּעִבְדָּא
לְאִלּוּנִי כִשְׁתַּנְתֵּן לָהֶם, וּמִדּוּעַ הוֹצִיר מִשְׁהָ לְהוֹדִיעֹם עֲלֵיהּ מִקְדָּם.
מִתְּרַצֵּה הַגִּמְרָא: אֲבָן עֵצֶם מִצּוֹת הַשְּׁבָת סוֹפָה לְהַתְּגַלּוֹת, אֵךְ מִתֵּן
שְׁבָתָה הַמְּקַבְּלִים שׁוּמְרֵיהָ לֹא עִבְדָּא לְאִלּוּנִי, וְזֶה נִצְטוּה מִשְׁהָ
לְהוֹדִיעֹם:

***

אָמַר מִר, מִכָּאן אָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, הַנּוֹתֵן פֶּת לְתִינּוּק צָרִיךְ
לְהוֹדִיעַ לְאִמּוֹ, מִבְּרִרַת הַגִּמְרָא: מֵאֵי עִבְדִּי לִיָּה לְסִימָן. מְשִׁיבָה
הַגִּמְרָא: שְׁיָיָה לִיָּה מִשְׁמָא – מִשְׁשָׁף בְּשִׁמּוֹן בֶּין עֵינָיו שֶׁל הַתִּינּוּק,

וּמִלִּי לִיָּה בּוֹחֲלָא – אִו צוּבַע לוֹ בְּכַחַל סָבִיב עֵינָיו. מְבַרֵּרַת הַגִּמְרָא:
וְהָאִידָנָא דְּחִיִּישִׁין לְכַשְׁפִּים, וְעוֹלָלָה הָאֵם לְחוּשׁוֹ שְׁכִישְׁפוּהוּ בְּכֵךְ,
מֵאֵי יַעֲשֶׂה, אָמַר רַב פֶּפְאָה, שְׁיָיָה לִיָּה מֵאוֹתוֹ הַמֵּין שֶׁנָּתַן לוֹ בְּמִתְּנָה.

***

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, כָּל מִצּוֹת שְׁנָתָן לָהֶם
הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, נָתַן לָהֶם בְּפִרְהֶסְיָא, חוּץ מִשְׁבָּתָה שְׁנָתָן
לָהֶם בְּצִנְעָא, שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת לא יז) 'כִּינִי וְכִינִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הָיָה
לְעֵלֶם', וְנִכְתָּב 'לְעֵלֶם' חֲסֵר בְּלֹא וָא', לְרִמּוֹז כִּי נִיתְּנָה לָהֶם בְּהַעֲלֵם
וּצִנְעָא. מְקַשָּׁה הַגִּמְרָא: אֵי חֵכִי שְׁמִצּוֹת הַשְּׁבָת נִיתְּנָה בְּצִנְעָה, לֹא
לְעִנְשׁוֹ נִכְרִים עָלֶיהָ, וּמִדּוּעַ מִצִּינוּ שְׁחוֹר הַקֶּבֶר' עַל כָּל הַלְבֵּנָה
לְהַעֲנִישׁם עַל שֶׁלֹּא קִיבְלוּ עֲלֵיהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת. מִתְּרַצֵּה הַגִּמְרָא:
עֵצֶם מִצּוֹת הַשְּׁבָת אוֹדוּעִי אוֹדְעִינָהּ בְּפִרְהֶסְיָא, וְרָק מִתֵּן שְׁבָתָה לֹא
אוֹדְעִינָהּ בְּפִרְהֶסְיָא אֲלָא בְּצִנְעָא. וְאֵי בְּעֵית אִימָא, אֵף אֵת מִתֵּן
שְׁבָתָה נְמִי אוֹדְעִינָהּ בְּפִרְהֶסְיָא, אֲלָא שֶׁאֵת הַנִּשְׁמָת הִתְרִיחָה שׁוֹכִימִים
לֹא יִשְׂרָאֵל בְּשִׁבְתָּה לֹא אוֹדְעִינָהּ בְּפִרְהֶסְיָא אֲלָא בְּצִנְעָא. דְּאָמַר רַבִּי
שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, נִשְׁמָת יִתְרָה נָתַן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֵדָם בְּעֶרֶב
שְׁבָתָה, וְלְמִצְוָא שְׁבָתָה נִתְּנָן אוֹתָהּ הִימְנָה, שְׁנֵאמַר (שם) 'שְׁבָתָה
וְנִפְשׁ', וְהַמִּילָה יוֹנֵפֵשׁ נִדְרָשׁת בְּשִׁתִּי תִיבּוֹת, וְיִנְפֵשׁ, כְּלֹמֶר, בֵּין
שְׁבָתָה – לְאַחַר שְׁסִימּוֹ יִשְׂרָאֵל לְשִׁבּוֹת, וְיִי אֲבָדָה נִפְשׁ – נִשְׁמָה
הִתְרִיחָה שִׁזְכוּ לָהּ בְּשִׁבְתָּה:

***

שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: עוֹשֶׂה אָדָם תְּכִשִּׁיל מַעֲרֵב יוֹם טוֹב וְסוּמֵךְ עָלָיו לְשִׁבְתָּה,
וְזֶה הוּא עֵירוֹב תְּכִשִּׁילִין כֹּאמְרוּ:
אָמַר אֲבִינִי, לֹא שְׁנֵי שְׂרָאוֹי לְעֵירוֹב אֲלָא תְּכִשִּׁיל, אֲבָל פֶּת לֹא.
שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: מֵאֵי שְׁנָא פֶּת דִּלָּא, אִילִּימָא מִשּׁוּם דְּמִידִּי דְּמִלְפָּתָה
– דְּבֵר הַנֶּאֱכָל עִם הַפֶּת [לְפָתוֹן בְּעֵינֵן לְעֵירוֹב, שֶׁאֵין נִיכֵר שֶׁנַּעֲשָׂה
לְכַבּוֹד שִׁבְתָּה, וְפֶת לֹא מִלְפָּתָא, אֲלָא הָיָה בְּסִיס הַסְעוּדָה, וְאֵין נִיכֵר
שֶׁעָשׂוּהָ לְשִׁבְתָּה, שֶׁהִרִי בְּכָל יוֹם אוֹכֵלִים לָחֶם, וְהִרִי אִי אִפְשֵׁר לֹמַר
כֵּן, דְּהָא דִּיִּיקָא נְמִי, אֵף דִּלָּא מִלְפָּתָא, אֲלָא נִחְשַׁבְתָּ כֶּפֶת עֲצֻמָּה,
כְּדִיִּיקָא רַבִּי יוֹדָא, הֵנִי בְּכִלָּא הַנּוֹהֲגִים לְפָתָה אֵת הַפֶּת בְּדִיִּיקָא
טַפְּשָׁאֵי הֵם, דְּאֲבָלִי נִתְּמָא בְּנִתְּמָא – שְׁמִלְפָּתִים אֵת הַלֶּחֶם בְּלַחֵם,
וּבְכָל זֹאת אָמַר רַבֵּן נְחוֹמִי כִּרְ יִבְרִיָּה מִשְׁמִיָּה דְּאֲבִינִי, מַעֲרֵבִין בְּדִיִּיקָא,
וּמוֹכַח שֶׁמַּעֲרֵבִין אֵף בְּדִבְרֵי שְׁאִינוּ לְפָתוֹן. אֲלָא הַטַּעַם שֶׁאֵין מַעֲרֵבִין
בְּפֶת הָאֵם, מִשּׁוּם דְּמִידִּי דִּלָּא שְׁבִיתָה – דְּבֵר שֶׁאֵין מִצְוָה בְּעֵינֵן לְעֵירוֹב,
כְּדִי שִׁיחִידָה נִיכֵר שֶׁהוּא עוֹשִׂי לְשִׁבְתָּה, וְפֶת שְׁבִיתָא בְּכָל יוֹם, וּלְכֵן
אֵין מַעֲרֵבִין בְּהָ, וְדִיִּיקָא לֹא שְׁבִיתָא, וּלְכֵן מַעֲרֵבִין בְּהָ.
אֵיכָא דְּאֲמַרִּי בְּדֶרֶךְ הַפּוֹכָה, אָמַר אֲבִינִי, לֹא שְׁנֵי שְׂרָאוֹי לְעֵירוֹב אֲלָא
תְּכִשִּׁיל, אֲבָל פֶּת לֹא. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: מֵאֵי מַעֲמָא אֵין מַעֲרֵבִין בְּפֶת,
אִילִּימָא דְּמִידִּי דִּלָּא שְׁבִיתָה בְּעֵינֵן, כְּדִי שִׁיחִידָה נִיכֵר שֶׁעוֹשִׂי לְשִׁבְתָּה,
וְפֶת שְׁבִיתָא, וְהָא דִּיִּיקָא לֹא שְׁבִיתָא, וּבְכָל זֹאת אָמַר רַבֵּן נְחוֹמִי כִּרְ
יִבְרִיָּה מִשְׁמִיָּה דְּאֲבִינִי, אֵין מַעֲרֵבִין בְּדִיִּיקָא. אֲלָא הַטַּעַם שֶׁאֵין
מַעֲרֵבִים בְּפֶת הָאֵם, מִשּׁוּם דְּמִידִּי דְּמִלְפָּתָה אֵת הַפֶּת בְּעֵינֵן לְעֵירוֹב,
וְפֶת לֹא מִלְפָּתָא, וְדִיִּיקָא נְמִי לֹא מִלְפָּתָא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹדָא, הֵנִי
בְּכִלָּא טַפְּשָׁאֵי דְּאֲבָלִי נִתְּמָא בְּנִתְּמָא.

***

הַגִּמְרָא מְבִיאָה שְׁנֵי הַלְכוֹת הַמְּבֹאֵרוֹת שֶׁאֵין צוּרֵךְ בְּמֵאֲכָל חֲשׁוֹב
לְעֵירוֹב תְּכִשִּׁילִין: תְּנִי רַבִּי חֲזִיָּא, עֲרִישִׁים שֶׁנִּשְׁאָרוּ בְּלֹא מִתְּכּוּבִין
בְּשׁוּלֵי קְדֻרָּה, סוּמָךְ עָלֵיהֶן בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב מִשּׁוּם עֲרוּבֵי תְּכִשִּׁילִין עַל
יְדֵי שְׁמִנְתָּם לְשֵׁם כֵּךְ, וְאֵין אוֹמְרִים שְׁבִטִים הֵם מִחֲמַת שְׁאִינִם
חֲשׁוּבִים. וְהֵנִי מִילֵי שְׂרָאוֹי לְעֶרֶב בָּהֶם, דְּאֵית בָּהוּ בְּיוֹתִי.
אָמַר רַב יֶצְחָק בְּרִיה דְּרַב יְהוֹדָה, שְׁמִנְתִּי שֶׁעַל גְּבִי הַפֶּסֶן, נִדְרָה –
מִסִּירוֹ מִעַל הַסִּכּוּן בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְסוּמָךְ עָלָיו מִשּׁוּם עֲרוּבֵי תְּכִשִּׁילִין.
וְהֵנִי מִילֵי דְּאֵית בָּהוּ בְּיוֹתִי.

***

הַגִּמְרָא מְבֹאֵרֶת דִּין דְּגִיִּים מְלּוּחִים שֶׁבִּישְׁלֵם נִכְרִי: אָמַר רַב אֲפִי אָמַר
רַבִּי, דְּגִיִּים מְלּוּחִים שֶׁבִּישְׁלֵם נִכְרִי, אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם אִיסוּר
בְּשׁוּלֵי נִכְרִים, לְפִי שֶׁהֵם נֹאכְלִים גַּם חֲסִים מִחֲמַת מְלִיחָתָם. אָמַר רַב
יוֹסֵף, וְאֵם צִלְּאֵן נִכְרִי, סוּמָךְ עָלֵיהֶם מַעֲרֵב יוֹם טוֹב מִשּׁוּם עֲרוּבֵי
תְּכִשִּׁילִין. וְאֵי עֲבָדִינָהוּ נִכְרִי – אֲבָל אֵם עֲשֵׂאֵם נִכְרִי כְּמֵא דְּהֶרְקָנָא
– דְּגִיִּים מְטוּגְנִים בְּשׁוּמֵן קֶרְבִּי דְּגִיִּים וּבִקְמָת, אִיסוּר לֹאכֵלָם, שֶׁהִרִי
הַקְּמָת אֵינוּ נֹאכֵל חֵי. שׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: פְּשִׁיטָא שִׁישׁ לְאִסוּר בּוּזָה.
מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: מִהוּ דְּתִימָא

כל מוונותיו של אדם - כל מה שעתיד להשתכר בשנה, שיהא נזון משם - קצוב לו, כך וכך ישתכר בשנה זו. ויש לו ליהדר מלעשות יציאה מרובה - שלא יסיפו לו שכר למונות אלא מה שפסקו לו. חוץ מהוצאת שבתות - אותה לא פסקו לו מה ישתכר לצרכה, ומדיכן תבואה. אלא לפי מה שרגיל ממציאם לו, לשעה או לאחר שעה. פותחין לו - כלומר: ממציאן לו שכר מועט. מאי קרא - שקוצבין מוונות בראש השנה. שחדש מתכסה בו - שהלכנה מתכסה בו, שאינה נראית לכל אדם, אלא שחרית ליושבי מוצר וערביה ליושבי מערב, כדאמר בראש השנה (כב,ב): עשרים וארבע שעות מתכסה סהרא. הוי אומר זה ראש השנה - דאלו שאר יום טוב כבר נתמלאה הלכנה במקצת, ונראית בכל מקום. בכסה ליום חגנו - א"בחדש" קאי תקנו בחדוש הלכנה שופר, כשהוא מתכסה ביום חגנו. ואוכל את הראשונה - נמצא אוכלה לו, כדי שתהא דופה נאכלת בשבת, דהויא לה אכילתה של הראשונה לכבוד שבת. לשם שמים - בוטח שתודמן לו נאה לשבת. מחר שבך לשבתך - מאחד בשבת שלך תן לך בשבת הבאה. יום יום - יענש לנו את צרכינו ועורבתנו. אינו צריך להודיעו - לומר, שלא יזהר וישב ותודה מהדיכן בא אליו דבר זה? ומשה לא ידע - אלמא: נתן לו הקדוש ברוך הוא קרון עור פנים ולא הודיעו. לדעת כי אני ה' וגו' - רישיה דקרא - "אך את שבתותי תשמרו", ומאי "לדעת"? - רוצה אני שתודיעם מה מתנה חשובה אני מבקש ליתן להם. צריך להודיע את אמו - לעשות לו אות וסימן, שאם יאכלנו קודם שיבא לאמו - תראה את האות, ותשאלנו: מי עשה לך כן? והוא יאמר: פלוגי, וגם נתן לי פת. ומתוך כך ידעו אביו ואמו שהוא אוהבם, ותרבה אהבה ורעות בישראל. דעבידא לגלוי - כגון קרון פנים דמשה שהודיעוהו הדואיק, לא צריך הנותן להודיעו. ופלי ליה בחולא - נתון בחול סביבות עניו. לא (מעניש) גוים עלה - ואנן אשכחן שחור הקדוש ברוך הוא להעניש על התורה ועל המצוות, דכתיב: "וזה משעיר למן הופיע מחר פארך" (דברים לג), וכתיב "אלה מתימן יבא" (חבקוק ג). נשמה יתירה - רוחב לב למנוחה ולשמחה, ולהיות פתוח לרוחה, ויאהב וישתה ואין נפשו קצב עליה. ינפש - דרשנין ליה: אי על הנפש שהלכה לה, לא שנו - דהוי ערוב. דמלפת - לפתן בעינן, דמוכתא מלתא שעשוי לשבת. ופת לא מלפתא - הלכך לא מוכחא מלתא היא, שדרי בכל יום יש להם. שבשולי קרדה - שנשארו בלא מתכוין, סופך עליהם - מערב יום טוב לשם ערוב, ולא אמרינן: לא חשיב ובטלי. גורו - מערב יום טוב. אין בהם משום בשולי גוים - שגורו חכמים בבשולי גוים משום חתנות, ועל שנאכל כמו שהוא חי לא גורו על בשול, דכיון שנאכל כמו שהוא חי - אינו בשול, דלא אתני מידי. ואלו נאכלין על ידי מלחן חיים. סופך ישראל עליהן - דהא שרו באכילה. כמא דהרסנא - מטוגן בשומן קרבי דגים ובקמח. אסירי - דקמח אין נאכל כמו שהוא חי, לפיכך רב יום משום בשולי גוים. הרסנא

כל מוונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד יום תפפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב, והוצאת בניו לתלמוד תורה. שאם פחת - פותחין לו, ואם הוסיף - מוסיפין לו. אמר רבי אבהו: מאי קרא? - "תקעו בחדש שופר בכנס ליום חגנו" איזהו חג שהחדש מתכסה בו - הוי אומר זה ראש השנה, וכתיב "כי חק לישראל הוא משפט לאליהו יעקב". מאי משמע דהאי "חק" - לישנא דמונני הוא - דכתיב "ואכלו את חקם אשר נתן להם פרעה". מר זוטרא אמר מהכא: "המרפני לחם חקי". תניא, אמרו עליו על שמאי הזקן, כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת. מצא בהמה נאה אומר: זו לשבת. מצא אחרת נאה הימנה - מניח את השניה ואוכל את הראשונה. אבל הלל הזקן מודה אחרת היתה לו, שפל מעשיו לשם שמים. שגאמר "ברוך ה' יום יום". תניא גמי הכי: בית שמאי אומרים: מחר שביד לשבתיך, ובית הלל אומרים: "ברוך ה' יום יום". אמר רבי חמא ברבי חנינא: הנותן מתנה לחברו אין צריך להודיעו, שגאמר "ומשה לא ידע כי קרן עור פניו". מיתבי: "לדעת כי אני ה' מקדשכם", אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: משה, מתנה טובה יש לי בבית גנני ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישאל, לך והודיע אותם. מכאן אמר רבן שמעון בן גמליאל: הנותן פת לחנינוק צריך להודיע לאמו! לא קשיא, הא במתנה דעבידא לאגלוי, הא במתנה דלא עבידא לאגלוי. שבת גמי מתנה דעבידא לאגלוי? מתן שברה לא עבידא לאגלוי. אמר מר, מכאן אמר רבן שמעון בן גמליאל: הנותן פת לחנינוק צריך להודיע לאמו. מאי עביד ליה? שייף ליה משחא, ומלי ליה בוחלא. והאידינא דחיישינן לכשפים מאי? אמר רב פפא: שייף ליה מאותו המין. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כל מצות שנתן להם הקדוש ברוך הוא לישראל נתן להם בפרהסיא, חוץ משבת שנתן להם בצנעא, שגאמר "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם". אי הכי לא לענישו גוים?! עלה שבת אודעינן, מתן שברה לא אודעינן. ואי בעית אימא: מתן שברה גמי אודעינן, נשמה יתירה לא אודעינן. דאמר רבי שמעון בן לקיש: נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שגאמר "שבת וינפש" בין ששבת ווי אברה נפש. "עושה אדם תבשיל מערב יום טוב". אמר אביי: לא שנו אלא תבשיל, אבל פת לא. מאי שנא פת לא. מאי שנא פת דלא? אילימא מידי דמלפת בעינו, ופת לא מלפתא - והא דייסא גמי, דלא מלפתא. דאמר רבי זירא: הני בבליא מפשאי דאכלי נהמא בנהמא. ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי: מערבין בדייסא! אלא, מידי דלא שכיח בעינו, ופת שכיחא ודייסא לא שכיחא. איפא דאמרי, אמר אביי: לא שנו אלא תבשיל, אבל פת - לא. מאי טעמא? אילימא דמידי דלא שכיח בעינו ופת שכיחא, והא דייסא לא שכיחא, ואמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאביי: אין מערבין בדייסא! אלא, מידי דמלפת בעינו, ופת לא מלפתא. ודייסא גמי לא מלפתא, דאמר רבי זירא: הני בבליא מפשאי דאכלי נהמא בנהמא. תני רבי חייא: עדשים שבשולי קרדה סומך עליהן משום ערובי תבשילין. והני מלי דאית בהו ביות. אמר רב יצחק בריה דרב יהודה: שמנונית שעל גבי הספין גורו וסומך עליו משום ערובי תבשילין. והני מלי - דאית בהו ביות. אמר רב אסי אמר רב: דגים קטנים מלוחים אין בהם משום בשולי גוים. אמר רב יוסף: ואם צלאן גוי - סומך עליהם משום ערובי תבשילין, ואי עבדינן גוי כסא דהרסנא אסור. פשיטא! מהו דתימא:

ביצה דף טז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קסז

עד תחום שבת, שהם אלפיים אמה לכל רוח מגבול העיר שבה
נמצא מניח העירוב, שעד שם מותר ללכת בשבת, ודעת המניח רק
על הנמצאים בתוך התחום:
ההוא סמיא (-עיר) דתהו מסדר מתניתא – שהיה בקי במשניות
והיה חוזר עליהם קמיה דמר שמואל. חזיה שמואל ביום טוב שחל
בערב שבת דתהו עציב. אמר ליה שמואל, אמאי עציבת. אמר ליה
משום דלא אותיבי ו-שלא הנחתיו ערובי תבשילין. אמר ליה
שמואל, כמון אדידי, שהרי הנחתיו עבור כל בני עירי. לשנה
הבאה כששוב חל יום טוב בערב שבת, חזיה שמואל לאותו איש
דתהו עציב. אמר ליה שמואל, אמאי עציבת. אמר ליה, משום דשוב
לא אותיבי ערובי תבשילין. אמר ליה שמואל, מאחר שלא הנחת
פעמיים, פושע את בכך, לכן אף שלבולי עלמא שרי לסמוך על
עירובי, לדידה אסור, שאין בדעתי לערב עבור הפושעים שאינם
חוששים לתקנת חכמים להניח עירובי תבשילין.
***
תנו רבנן, יום טוב שחל להיות בערב שבת, אין מערבין בו לצורך
שבת לא ערובי תחומין, ולא ערובי חצירות, משום שהדבר נראה
כתיקון, ואסור ביום טוב. רבי חולק ואומר, מערבין ערובי חצירות
מיום טוב לשבת, אבל לא ערובי תחומין. מפני שאתה אוסר
ולעשות לצורך מחרו בדרב האסור לו היום, ואי אתה אוסר בדרב
המותר לו היום. ואיסור תחומין נוהג אף ביום טוב, ולכן אסור
להניח בו עירוב תחומין לצורך השבת, מה שאין כן טלטול בחצר
הרי מותר ביום טוב, לכן אין לאסור להניח בו עירוב חצירות
לצורך השבת.
אתמר, רב אמר, הלכה בתנא קמא, ושמואל אמר, הלכה ברבין:
איבעיא להו, מה שאמר שמואל הלכה ברבין, לקולא אמר כן, והיינו
שאפשר לערב ערובי חצירות מיום טוב לשבת או לחומרא,
שאסור להניח. תמיהה הגמרא: פשיטא דלקולא קאמר, שהרי רבי
התיר להניח. מתרצת הגמרא: הספק הוא משום דשליח רבי אלעזר
לגולה, לא בשאתם שזנין את המחלוקת בבבל, שרבי מתיר להניח
עירובי חצירות ביום טוב, ויחכים אוסרין. אלא להיפך, רבי אוסר,
ויחכים מתירין. ויש להסתפק איך שנה שמואל את מחלוקתם.
מאי.
הגמרא מנסה לפשוט: תא שמע, דרב תחליפא בר אבדימי עבר
עובדא בותיה דשמואל – עשה מעשה על פי דברי שמואל שפסק
כרבי, ואמר רב, תחלת הוראה דהאי צורבא מרבנן לקולא –
תחילת הוראתו של תלמיד חכם זה טעות היא, וגורמת לקלקול
הרבים, מפני שלדעת רב הלכה כתנא קמא. ומעתה, אי אמרת
בשלימא לקולא קאמר שמואל, ורב תחליפא התיר לערב החצירות,
היינו לקולא, שהתיר דבר האסור לדעת רב, אלא אי אמרת
לחומרא אמר שמואל, ורב תחליפא אסר לערב, מאי לקולא
איכא בהוראה זו לדעת רב המתיר. דוחה הגמרא: אפשר באמת
ששמואל החמיר, ורב תחליפא אסר לערב, ורב שהקיל והתיר
לערב החשוב זאת לקלול, דפיון דמקלילי בה דברים שעלולים הם
לשכוח ולטלטל אף בלא עירוב

הקסא – שומן הדגים שבו מטוגן הדג נחשב לעיקר המאכל, ולכן
אין לאסור המאכל מחמת הקמח שאינו אלא טפל, קא משמע לן
קמחא עיקר, ונאסר כל המאכל מחמתו.
***
הגמרא מלמדת את שיעור עירובי תבשילין: אמר רבי אבא, ערובי
תבשילין צריבין להיות בשיעור כזית.
מסתפקת הגמרא: איבעיא להו, כשמערב עבור כמה בני אדם
שיכולו להכין צרכי השבת, האם די בכזית אחד לבד, או דלמא
צריך להניח כזית לכל אחד ואחד מהם. פושטת הגמרא: תא שמע,
דאמר רבי אבא אמר רב, ערובי תבשילין צריבין כזית, ודי בכזית
אחד בין לאחד, ובין למאה:
מקשה הגמרא על דברי רבי אבא: הנין במשנתנו, אבל או שאבד
העירוב לא יבשל עליו בתחלה, אבל אם שיר ממנו כל שהוא, כמון
עליו לשבת. מבררת הגמרא: מאי כל שהוא האם לאו, אף על גב
דלכא כזית, ודלא כרבי אבא. מתרצת הגמרא: לא, 'כל שהוא'
היינו דאית ביה עדיין כזית, אלא שביחס לכבר שלם הוא 'כל
שהוא':
הגמרא מנסה להוכיח שאין צורך בכזית: תא שמע, שנינו
בברייתא, תבשיל זה של עירוב תבשילין, יכול לעשותו צלי, וכן
יכול לעשותו אפילו כבש בחומץ וחרדל ומיני ירקות, ואף שלא
בישלו, שכבש כמבושל. וכן מאכל שלוק – מבושל הרבה,
ומבושל כהלכתו, וכן מערבין בקוללים האספנין ו-מין דג מליח וכן
שנתן עליו חמין מערב יום טוב, שזוהו בישול. ומסיימת הברייתא:
בין בתחלתו של עשיית העירוב, ובין כמה שנשתייר בסופו ואם
אכל ממנו או שאבד מקצתו קודם שבישל לשבת אין לו שיעור.
מבררת הגמרא: מאי אין לו שיעור, האם לאו שאין לו שיעור כלל,
ודי אף בכל שהוא. דוחה הגמרא: לא, הכוונה היא שאין לו שיעור
למעלה – שאפשר להרבות בכמות העירוב, אבל יש לו שיעור
למטה, והיינו כזית.
***
אמר רב הונא אמר רב, ערובי תבשילין צריבין דעת, כלומר, צריך
להניח התבשיל בכוונה לשם עירוב. ולא פירש רב הונא דעתו של
מי צריך, ודנה הגמרא: פשיטא שדעת מניח העירוב בעינן, שיחיד
או העירוב לשם כך. אך יש להסתפק, במניח עירוב עבור אחרים,
האם אף את דעת מי שהניחו לו ו-בעבורו את העירוב בעינן,
וצריך המניח להמליך בו קודם ההנחה. או שמא, לא בעינן שיהא
מדעתו.
פושטת הגמרא: תא שמע, דאבות דשמואל היה מערב אפולא
נהדרקא. רבי אמי ורבי אפי מערבו אפולא מבריא, שהיו מניחים
העירוב עבור כל בני עירם, להתיר להם הבישול מיום טוב לשבת:
וכן מצינו שהיה מבריו רבי יעקב בר אידי ביום טוב שחל בערב
שבת, מי שלא הניח ערובי תבשילין יבא ויפסוד על שלי, שהיה
מזכה ומניח עבור כל מי ששכח להניח. מכל עובדות אלו עולה,
כי אין צריך מערב יום טוב את דעת מי שהניחו לו.
מבררת הגמרא: ועד כמה – עד איזה מרחק מן המניח את העירוב
אפשר לסמוך על עירוב זה. אמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאבאי,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלישי לעומר עמ' ב

על זה משיבה המשנה, נאמר כאן, לגבי ערוה "כי מצא בה ערות דבר"
ונאמר להלן "על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר",
ודורשים בגוזה שוה, מה 'דבר' האומר להלן מאמינים רק לעדים שניים,
אף כאן לגבי ערוה מאמינים רק לעדים שניים.
תנו רבנן, אי זו היא עדות הראשונה – איזו עדות נקראת במשנה 'עדות
ראשונה', זו עדות סתירה – עדות שסתירה. ואיזו עדות נקראת במשנה
'עדות אחרונה', זו עדות סומא – העדות שנבעלה לאחר קינוי
וסתירה.

מ'בה' נפקא – דין זה נלמד מהפסוק 'ועד אין בה', שדורשים דווקא בה
– להעיד שזינתה נאמן עד אחד, אבל ולא בקינוי – שצריך שני עדים
שקינא לה הבעל, וכמו כן דורשים 'בה' ולא בסתירה – שצריך שני עדים
שנסתרה. ולימוד זה מיבעי ליה לתנא להביא. מתרצת הגמרא, ה'כי נמי
קאמר – אכן גם המשנה סוברת שהלימוד שעד אחד אינו נאמן על
סתירה הוא משום שתלמוד לומר 'בה' בה ולא בקינוי 'בה' ולא
בסתירה. אלא שהמשנה דיברה על דין נוסף, ששומא ובעלמא בעלמא בלא
קינוי ובלא סתירה – באופן שלא היה קינוי וסתירה ומעיד עד אחד
שזינתה, הדין הוא דלא מהימן עד אחד אלא צריך שנים, ודין זה מנלן,

1 היינו קלוקלא.

2 אָמַר רָבָא אָמַר רַב חֲסָדָא אָמַר רַב הוּנָא, הִלְכָה בְּרַבִּי, וּכְלָשׁוֹן שְׁהוּא
3 סוֹבֵר לְאִסּוּר.

4 * * *

5 הגמרא מביאה ברייתא המפרשת שלש שיטות בסדר התפילה
6 ביום טוב שחול בשבת: תנו רבנן, יום טוב שחל להיות בשבת, בית
7 שמאי אומרים, מתפלל שמנה ברכות. שלוש ראשונות ושלש
8 אחרונות שבכל יום, [ואומר] ביניהם ברכה של שבת בפני עצמה,
9 וברכה של יום טוב בפני עצמה. ובית הלל אומרים, מתפלל שבע
10 בלבד, מתחיל בברכה אמצעית בשל שבת, ומסיים בשל שבת,
11 שחותם 'מקדש השבת', ואומר קדושת היום טוב רק באמצע
12 הברכה. רבי מוסיף על דברי בית הלל ואומר, אף חותם בה בשל
13 יום טוב, ואומר 'מקדש השבת ישראל והומנים'.

14 תנו רבנן קמיה ו-שנה תנא לפניו דרבנן את דברי רבי, חותם
15 'מקדש ישראל והשבת והומנים', והקדים את ישראל לשבת. אמר
16 ליה רבינא, אכן יש להקדים קדושת ישראל לקדושת הומנים, כיון
17 שהם גורמים לקדושת הומנים על ידי שקובעים החדשים בבית
18 דין, אך אטו את השבת ישראל מקדשי ליה, שהקדמת אותם לה,
19 והא שבת מקדשא ומקדשא מששת ימי בראשית, ואין קדושתה
20 תלויה בקביעת החדשים. אלא אימא, 'מקדש השבת ישראל
21 והומנים'.

22 אָמַר רַב יוֹסֵף, הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁחוּתָמִים גַּם בְּשַׁל יוֹם טוֹב, וְנוֹסַח
23 הַחֲתִימָה בְּדִרְתִּין בְּרַבִּינָא:

24 * * *

25 הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את סדר התפילה בראש חודש
26 וחול המועד החלים בשבת: תנו רבנן, שבת שחל להיות בראש חודש
27 או בחולו של מועד, ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שבע ברכות
28 כמידי שבת, ואומר מעין המאורע בעבודה ו-ברכת רצה. ואם לא
29 אומר מעין המאורע, מחזירין אותו. רבי אלעזר אומר, מוזכרים מעין
30 המאורע בהודאה ו-ברכת מודים. ובמוסף, מתחיל בברכה
31 אמצעית בשל שבת, ומסיים בה בשל שבת, ואומר קדושת היום
32 באמצע. רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן
33 ברוקא אומרים, כל מקום שחונקק לשבע ברכות, והיינו בכל
34 תפילות השבת, מתחיל בברכה אמצעית בשל שבת ומסיים בה
35 בשל שבת, ואומר קדושת היום של ראש חודש וחול המועד
36 באמצע.

37 אָמַר רַב הוּנָא, אִין הִלְכָה פְּאוּתוֹ הוּנָא – רַבִּן שְׁמַעוֹן וְרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
38 אֵלָא כְּתָנָא קָמָא שְׁבַשְׁחִרִית מִנְחָה וְעִרְבִית שֶׁל שַׁבַּת מְזַכְרִים
39 הַמְּאוּרָע בַּעֲבוּדָה.

40 * * *

41 הגמרא מבארת שני דינים הנובעים מחמת הספק של יום טוב שני
42 של גלויות: אָמַר רַב חִיָּא בְּרַ אֲשִׁי אָמַר רַב, שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל
43 גלויות שחלו בימי חמישי ושישי, מניח אדם עירובי תחומין מיום
44 טוב לחבר – יכול להניח עירובי תחומין בשני הימים לצורך
45 השבת, ומתנה כשמערב, שמערב רק אם היום חול, וממה נפשך
46 מותר לצאת בשבת על סמך אחד מהם.

47 אָמַר רַבָּא, שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלוּיּוֹת שֶׁחָלּוּ בִּימֵי חֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי,
48 מְנִיחַ אָדָם עִירּוּבֵי תַבְשִׁילִין מִיּוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן לְחֲבִירוֹ – כְּדִי שִׁיּוּבֵל
49 לְמַחֵר ו-יום טוב שני לבשל לשבת, ומתנה ואומר, אם היום חול

50 הרי עירובי עירוב, ואם היום קודש אינו כלום, ולמחר שהוא חול
51 בין כך מותר לי לבשל.

52 מבארת הגמרא: מֵאֵן דָּאָמַר שְׁמוּתָר לְהַנִּיחַ בְּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל
53 גלויות עירובי תחומין על תנאי ו-רב, כל שכן שמתיר להניח
54 עירובי תבשילין באופן זה. ומֵאֵן דָּאָמַר שְׁמוּתָר לְהַנִּיחַ עִירּוּבֵי
55 תַבְשִׁילִין ו-רבא, דווקא בזה התיר, אָבֵל עִירּוּבֵי תַחּוּמִין, לֹא. מֵאֵי
56 מַעְמָא, דְּלִמְקַנֵּי שְׁבִיתָה בְּשַׁבְּתָא ו-ביום טוב לא הותר אף מספק,
57 ורק עירובי תבשילין התירו להניח, משום כבוד השבת.

58 * * *

59 הגמרא מביאה ברייתא המבארת שאין איסור יריבו בשיעורים
60 במלאכת אוכל נפש הנעשית ביום טוב: תנו רבנן, אין אופין פת
61 מיום טוב ראשון לחבר ו-יום טוב שני, שמא הראשון קודש והשני
62 חול, ונמצא אופה מיום טוב לחול. באמת אמרו, מִמְּלֵאָה אִשָּׁה ביום
63 טוב את כל הקדרה בשך ומבשלתה, אף על פי שאינה צריכה ליום
64 טוב אלא לחתיכה אחת, מאחר שכל החתיכות מתבשלות על ידי
65 מעשה בישול אחד. וכן מִמְּלֵאָה נְתָתָם ו-אופה) חֲבִית שֶׁל מִים ביום
66 טוב ומחממה, אף על פי שאינו צריך אלא לקריתו אחד בשביל
67 האפיה ליום טוב, כיון שטירחה אחת היא. אָבֵל לְאִפּוֹת אִינוּ אֹפֶה
68 אֵלָא מִה שְׁצִירָה לז ליום טוב, משום שכל ככר וככר צריך אפיה
69 ורדיה לעצמו. רבי שמעון בן אלעזר אומר, אף באפיה מותר
70 להרבות, ומִמְּלֵאָה אִשָּׁה את כל התנור פת, מפני שהפת נאפת יותר
71 יפה בזמן שהתנור מלא, שדרכם היה לאפות בתנור קטן ולהדביק
72 את הפת בדפנותיו, וכשהוא מלא מצטמצם חללו ואין לחום מקום
73 להתפשט, ונמצא שהמילוי גורם שתאפה הפת הנצרכת ליום טוב
74 היטב.

75 אָמַר רַבָּא, הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר.

76 * * *

77 הגמרא מסתפקת בגדר איסור בישול ביום טוב לצורך שבת, בלא
78 הנחת עירובי תבשילין: איבעיא להו, מי שלא הניח עירובי תבשילין,
79 הוא נאסר לבשל מיום טוב לשבת, וגם קמחו נאסר לאפיה ביום
80 טוב אף על ידי אחרים שהניחו עירוב לעצמם, או דלמא, רק הוא
81 נאסר, ואין קמחו נאסר. מבררת הגמרא: לְמֵאֵי נִפְקָא מִיָּנָה, ומשיבה:
82 אם צריך לאקנוני קמחו לאחרים כדי שיהא מותר להם לאפות
83 בעבורו, אי אסרת הוא נאסר וקמחו נאסר, צריך לאקנוני קמחו
84 לאחרים. ואי אסרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר, לא צריך לאקנוני
85 קמחו לאחרים, אלא יכולים לאפות עבורו מקמח שלו. מֵאֵי.

86 פושטת הגמרא: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא מִי שְׁלֹא הִנִּיחַ עִירּוּבֵי
87 תַבְשִׁילִין, חֲרִי זֶה לֹא יֵאָפֶה וְלֹא יִבְשֹׁל וְלֹא יִטְמֵן את התבשיל, לֹא
88 לז ולא לאחרים, וְלֹא אַחֲרֵים אֹפִין וּמִבְשִׁילִין לוֹ. בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה,
89 מְקַנֵּה קִמְחוֹ לְאַחֲרִים, וְהֵם אֹפִין לוֹ וּמִבְשִׁילִין לוֹ. שְׁמַע מִיָּנָה, הוּא
90 נֶאֱסָר וְקִמְחוֹ נֶאֱסָר. שְׁמַע מִיָּנָה.

91 * * *

92 מסתפקת הגמרא: איבעיא להו, מי שעבר על גזירת חכמים, ואָפֶה
93 מיום טוב לשבת בלא עירוב תבשילין, מֵאֵי, האם קנסו חכמים
94 ואסרו המאכל, או לא.

95 הגמרא מנסה לפשוט: תָּא שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, מִי שְׁלֹא הִנִּיחַ
96 עִירּוּבֵי תַבְשִׁילִין, בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה, מְקַנֵּה קִמְחוֹ לְאַחֲרִים, וְאַחֲרֵים
97 אֹפִין לוֹ וּמִבְשִׁילִין לוֹ. הרי שבא התנא לבאר תקנתו של מי שלא
98 עירב,

אגרות קודש

[י"א ניסן תשכ"ז]

ת"ח על הבשוי"ט מכ"ז אדר ע"ד הנחת תפילין דר"ת, ולכתבו ע"ד הרעדה בזה וכו' הנה בכלל
כל אחד מצווה, עבדו את ה' בשמחה וגילו ברעדה, אולם מה שמקשר הרעדה עם הנחת תפילין דר"ת,
יעוין אודות חשיבות הנחת תפילין דר"ת ועוד יותר מחשיבותו, בשער הכולל פ"א (להרב לאוואוט על
הסידור) ובכו"כ ספרים (בפרט בסי' מאסף לכל המחנות).

ביצה. פרק שני – יום טוב דף יז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קסט רש"י

1 חיינו קלוקלא – אם היה מותר לערב אתמול והוא אסר. מתחיל בשל שבת – ברבא אחת
2 לשניהם, ומתחיל להוכיח שבת תחילה: "ותתן לנו את יום המנוחה הזה ואת יום חג פלוני
3 הזה." ומסיים – הברכה בשל שבת "מקדש השבת", ותו לא. ואומר קדושת היום באמצע
4 – "ותתן לנו ה' אלהינו את יום המנוחה הזה ואת יום חג פלוני הזה." תני תנא קמיה
5 דרבינא – במילתיה דרבי "מקדש ישראל
6 והשבת והמונים". אמר שבת ישראל מקדש ליה
7 – שקדמת קדושת ישראל לשל שבת? בשלמא
8 זמנים – צריך להקדים קדושת ישראל
9 לקדושתו, שעל ידי קדושת ישראל נתקדשו הם.
10 ואילו לא נתקדשו ישראל – לא היו קובעים
11 חדשים וקוראין מועדים בבית דין. אלא שבת
12 מקדשא וקיימא – מששת ימי בראשית, ואינה
13 תלויה בקביעות דראש חדש. מתפלל שבע –
14 כשאר שבתות. כי היכי דבחול אין לו למועד
15 ברבא כבועה בשלש תפלות הללו, אף בשבת
16 אין צריך לקבוע לו ברבא לבית שמואל, ולא
17 לכלול לבית הלל. מעין המאורע – ראש חדש
18 או מועד. בעבודה – כגון "יעלה ויבא" בברכת
19 עבודה. בהודאה – כמו שאומר "על הנסים"
20 בתנוכה ופזרים. כל מקום שזוקק לשבע –
21 ואפילו ערבית ושחרית ומנוחה. אין הלכה כאותו
22 חזון – גרסין אלא כתנא קמא דאמר ערבית
23 שחרית ומנוחה מתפלל שבע ואומר מעין
24 המאורע בעבודה. מיהו, לאו הלכתא כוותיה
25 בהא דקאמר ובמוספין מתחיל בו, אלא בהא
26 הלכתא כרבי דאמר: אף חוץ מה מקדש השבת
27 ישראל והמונים או ראש חודשים בראש חדש.
28 מיום טוב לחבירו – אם נזכר ביום טוב ראשון,
29 וחלו שני ימים טובים חמישי וערב שבת, ומתנה
30 אם היום חול ומחר קדש – עירובי עירוב, ואם
31 חלוק – איני צריך לערב לתבשילין. ובתחומין
32 יאמר: אם היום קדש – אין בדברי כלום, ולמחר
33 יאמר כמו כן בשל תחומין, ובאותה הפת עצמה,
34 דממה נפשך הוי עירוב. אבל בשל תבשילין –
35 אין צריך לשנות ולחזור את תנאו למחר.
36 דלמקני שבתא בשבתא – לאו דוקא שבתא
37 נקט, אלא יום טוב קרי שבתא. לא התירו לו
38 לקנות שבתה ביום טוב ואפילו מספק, ואם
39 התירו בעירובי תבשילין – התם משום כבוד
40 שבת התירו. אין אופין – פת. ממלאה אשה כו'
41 – בדכח סרחא סגי, וכן נחתום לגבי מלו. אבל
42 לאפות – כל כבד וכבד צריכה אפיה ורדיה
43 לעצמה. בזמן שהתנור מלא – שתנורים קטנים
44 היו, ומדביקין פת בדפנות. ומתוך שהוא מלא
45 מתמעט חללו, ואין מקום לחמיתותו להתפשט,
46 והפת נאפת יפה. הוא נאסר – לאפות. וקמחו
47 נאסר – שלא יהו אחרים אופין קמחו בעוד
48 שלו. לאקניו קמחו – אם צריך לתת במתנה את
49 קמחו, שיהו אחרים מותרים לאפותו ולתת לו.
50 בשלמא – לא גרס. ולא יפסין – בדרך שמטמינין
51 תבשיל שבת. עבר ואפה מאי – מהו שיאכל
52 בשבת.

והיינו קלוקלא. אומר רבא אומר רב חסדא אומר רב הונא: הלכה פרבי ולאסור. תנו רבנן: יום טוב שחל להיות בשבת. בית שמואל אומרים: מתפלל שמונה [ואומר] של שבת בפני עצמה ושל יום טוב בפני עצמה. ובית הלל אומרים: מתפלל שבע, מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת, ואומר קדושת היום באמצע. רבי אומר: אף חוץ מה "מקדש השבת ישראל והמונים". תני תנא קמיה דרבינא: "מקדש ישראל והשבת והמונים". אומר ליה: אפיו שבת ישראל מקדשי ליה? והא שבת מקדשא וקיימא! אלא אימא: "מקדש השבת ישראל והמונים". אומר רב יוסף: הלכה פרבי, וכתרין רבינא. תנו רבנן: שבת שחל להיות בראש חדש או בחולו של מועד, ערבית ושחרית ומנוחה – מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה, ואם לא אומר – מחזירין אותו. רבי אלעזר אומר: בהודאה. ובמוספין מתחיל בשל שבת, ומסיים בשל שבת, ואומר קדושת היום באמצע. רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומרים: כל מקום שהזקק לשבע מתחיל בשל שבת, ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע. אומר רב הונא: אין הלכה פאוה הוה. אומר רב חיאי בר אשי אומר רב: מניח אדם עירובי תחומין מיום טוב לחבירו, ומתנה. אומר רבא: מניח אדם עירובי תבשילין מיום טוב לחבירו, מאן דאמר עירובי תחומין – כל שכן עירובי תבשילין, ומאן דאמר עירובי תבשילין – אכל עירובי תחומין לא. מאי טעמא – דלמקני שבתא בשבתא לא. תנו רבנן: אין אופין מיום טוב לחבירו. באמת אומר: ממלאה אשה כל התקרה בשר אף על פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת, ממלא נחתום חבית של מים אף על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד, אבל לאפות אינו אופה אלא מה שצריך לו. רבי שמעון בן אלעזר אומר: ממלאה אשה כל התנור פת, מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא. אומר רבא: הלכה פרבי שמעון בן אלעזר. איבעיא להו: מי שלא הניח עירובי תבשילין הוא נאסר וקמחו נאסר, או דלמא הוא נאסר ואין קמחו נאסר? למאי נפקא מינה – לאקניו קמחו לאחרים. אי אמרת הוא נאסר וקמחו נאסר – צריך לאקניו קמחו לאחרים, ואי אמרת הוא נאסר ואין קמחו נאסר – מאי טעמא? תא שמע: מי שלא הניח עירובי תבשילין, הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין, לא לו ולא לאחרים, ולא אחרים אופין ומבשילין לו. פיצד הוא עושה – מקנה קמחו לאחרים, ואופין לו ומבשילין לו. שמע מינה: הוא נאסר וקמחו נאסר, שמע מינה. איבעיא להו: כעבר ואפה מאי? תא שמע: מי שלא הניח עירובי תבשילין, פיצד הוא עושה? מקנה קמחו לאחרים, ואחרים אופין לו ומבשילין לו.

1 ואי איתא – דעבר ואפה מותר, מכדי תנא אתקנתא קא מהדר – נתני נמי דך תקנתא.
2 בהדי דך דמקנה קמחו. תקנתא דהיתרא – העשויה בדויתר. שלא יעדים – לאחר שבשל
3 לצורך, לומר: עוד אני צריך להזמין אורחים, ויבשל תבשילין אחרים, ויתירם לשבת.
4 אבל בקדרה אחת, אם ירבה לשבת – הא אמר דאפילו לחול שרי, כדלעיל: ממלאה אשה

קדרה בשר, ואף על פי שאינה צריכה אלא
לחתיכה אחת, ואם העדים אסור – לאכול,
דאחמור רבנן בהא מילתא, שלא לעקר תורת
עירוב, ולא דמי להערמה דרב אדא בר אבהו
דמלו גרמא גרמא, דאין עבד באוכלין, ואי
משום טרחא – הא עדיפא, דלמא חס שלא
יסריה הבשר וממנע ולא שחיט. וקא סלקא
דעתך דהוא הדין לעבר ואפה. שאני העירמה כי
– לעולם עבר ואפה – מותר, והערמה אינה
ראיה לבאן, דשאני הערמה ממוזר, דאיכא
לממר אחמור בה רבנן בהערמה טפי ממוזר,
דאלו מוזר – רשע הוא לעבור על דברי חכמים,
ואין אחרים למדים הימנו, והוא עצמו משים אל
לבו ושב, הלכך לא מעקרא תורת עירוב. אבל
מערם – סבור לעשות בדויתר, הלכך לא ישיב
אל לבו לחזור בו, ואחרים למדין הימנו מעקרא
תורת עירוב – הלכך קנסדור רבנן. הא מני –
דקתני אם הערים אסור. תנניה היא – דשמעין
ליה דמחמין בעירובי תבשילין, ואליבא דבית
שמיא. במיד לא יאכל – שעבר על השבות
דאין מגדיהן תרומות ומעשרות ביום טוב,
אלמא: אחמור רבנן במילתיהו, ואפילו גבי עונג
שבת, דאית ליה פירי אחרני – לשבת, המבטיל
כליו – במקוה שיש לו בחצרו, ועבר אדרבנן
דאמרי במתניתין: מטבילין כלים מלפני השבת,
דנראה כמתקן, ישתמש בהן – בו ביום, אפשר
בשאלה – לשאל כלים מחברו ולהשתמש.
אסורא דשבת – בשול שבת מאבות מלאכות
הוא, ואיסור סקילה הוא. הלכך קנסיה רבנן
למוזר, אבל עבר ואפה ביום טוב לשבת –
אסורא דרבנן הוא דעבד. על מה נחלקו על דג
וביצה שעליו שבת שמיא אומרים שני תבשילין
– צריך, וזה כתבשיל אחד, שמתורבו בו ובטל
לגביה, ובית הלל אומרים: דיו תבשיל אחד
כזה, ושיון שאם פרפר ביצה – מבושלת, ונתן
לחוכו, דלחודיה קאי, שוין שני תבשילין. שרפס
– מנצ'ר בלע"ז. קפולות – כרת, פוריש
בלע"ז. בתנא דירן – דמתניתין דקתני בית הלל
שרו תבשיל אחד. אם התחיל בעיסתו –
לתקנה ולאפותה על ידי עירובו. משנה
מטבילין את הכל – כל הצריך טבילה בין אדם
בין כלים. מלפני השבת – דקימא לן בראש
השנה (טזב), חייב אדם לטרוח את עצמו ברגל,
דכתיב "ובנבלתם לא תגעו" (ויקרא יא). ומוקים
לה ברגל, הלכך יטביל מערב שבת, דאסור
להטביל בשבת וביום טוב, ובית הלל אומרים כי
– הוא נדקט שבת – רבותא אשמועינן לבית
הלל, דאפילו בשבת שרו באדם, ובגמרא מפרש
מאי טעמא דכלים אסורים, ושיון שמישקין את
המים – מי שיש לו מים יפן לשותות ונטמאו –

ממלא מהם כלי אבן, ונותנם במקוה מים מלוחים עד שמישק מים למים, ונמצאו אלו זרועים ומחזירים למי המקוה, ובטלי אגבייהו, וטרו. ואין עוד טרדה במקוה לכל אוכל ומשקה
אלא למים, ולא בתורת טבילה אלא בתורת זריעה, כדאמרין בפסחים בפרק "כל שעה" (לדב), אבל לא מטבילין – בגמרא מפרש שאין נוהגין אותן בכלי עץ טמא הצריך טבילה
לחשיקן בו, כדי להעלות טבילה לכלי אבן השקת המים, ומטבילין מנב לנב – ביום טוב, ומתבירה לחבורה – בגמרא מפרש לה.

1 ובלבד שלא יערים – פירש רש"י – בשתי קדרות, שיאמר: אני צריך להזמין אורחים, או
2 יבאו לי אורחים, אבל בקדרה אחת – מותר להערים ולהרבות, דהא חזוין לעיל
3 דאפילו מיום טוב לחברו שרי בכך, ואם תאמר: מאי שנא ממהיא דרב אדא דמערם ומלח
4 גרמא גרמא? ויש לומר: דשאני התם, דהוי עבד אוכלין בעלמא, ומשום שמחת יום טוב
5 התירו, דאי לא הכי – חיש שנא יסריה הבשר,
6 וממנע ולא שחיט, אבל הכא מיירי בבשול,
7 דחמור, וגם היה יכול לעשות תקנה על ידי עירובי
8 תבשילין מבעוד יום.

9 על מה נחלקו על דג וביצה שעליו שבת שמיא
10 אומרים שני תבשילין – ודג וביצה שעליו
11 אינו חשוב אלא תבשיל אחד, ובית הלל אומרים:
12 תבשיל אחד, כלומר: תבשיל אחד כי האי גוונא
13 כגון דג וביצה שעליו – חשוב שני תבשילין.
14 וקשה: דלישנא לא משמע הכי! לכך נראה לי
15 דגרס אפכא: בית שמיא אומרים תבשיל אחד,
16 פירוש: דג וביצה שעליו אינו חשוב אלא תבשיל
17 אחד, וצריך עוד תבשיל אחד. ובית הלל אומרים:
18 שני תבשילין, פירוש: דג וביצה שעליו חשוב שני
19 תבשילין.

20 אמר רבא הלכתא כתנא דידן ואליבא דבית
21 הלל – פירש רש"י: ואליבא דבית הלל
22 דקאמר תבשיל אחד, וארבינו תם: דלאפיה צריך
23 לערב גם כפת, ואינו יכול לאפות על ערוב
24 תבשיל אחד, דהא קיימא לן כרבי אליעזר דאמר:
25 אין אופן אלא על האפר, ואין מבשילין אלא על
26 המבושל, מוקא מייתי סתמא דגמרא כוחיה
27 לעיל בריש פרקין, דקאמר: ותנא מייתי לה
28 מהכא, והא דקאמר בית הלל לעיל מניה אדם
29 ערוב תבשיל אחד ועושה בו כל צרכו – קאי
30 אמאי דקאמר בית שמיא: אין טומאן את התמין
31 אלא אם כן היו לו חמין טומאן מבעוד יום וכו',
32 וסברי דאפילו בשלושה תבשילין צריך שיהא לכל
33 אחד ואחד כנגדו ועל זה קא מיירי בית הלל,
34 ואמרי דעל תבשיל אחד עושה בו כל צרכו,
35 כלומר: כל מיני תבשילין, כגון חמין וכיוצא בה,
36 והא דקאמר אביי לא שנו אלא תבשיל אחד,
37 אבל פת לא – היינו דווקא היכא דאינו רוצה
38 לאפות, אבל אם היה רוצה לאפות – היה צריך
39 פת, ולא נהירא להרב רבנו יצחק: חדא דמכל הני
40 משמע דלא צריך אלא תבשיל אחד לכל דבר,
41 בין לאפות בין לבשל, ומה שמביא התלמוד לעיל
42 דרבי אליעזר – לאו משום דהלכתא כותיה, אלא
43 אסמכתא בעלמא מייתי על עירובי תבשילין,
44 אלא אדרבה, קיימא לן כרבי יהושע לגבי דרבי
45 אליעזר, משום דרבי אליעזר שמותי הוא, ורבי
46 יהושע פליג עליה בירושלמי, ואמר: אופן
47 ומבשילין על המבושל, ומכל מקום ארבינו יצחק:
48 לא מלאני לבי לעבור על דברי דודי וצריך שני
49 תבשילין, פת ותבשיל, וכן עמא דבר.

שמא

37 שמישקין את המים בכלי אבן לטהרן, אבל לא מטבילין, ומטבילין מנב לנב – ומתבירה
38 לחבורה. גמרא דכולי עלמא מיהת פלי בשבת לא, מאי מעמיא? אמר רבה: גזירה

שמא

ביצה דף יז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קעא

כלים מחבירו, ועדיין יש להסתפק במי שעבר ובשל שאין לו מאכלים אחרים לשבת.
הגמרא מנסה לפשוט: תא שמע, שנינו (שם) המבשל בשבת בשוגג, יאכל, אבל אם בישל בכוונה, לא יאכל. ויש ללמוד מכך לאסור התבשל שנתבשל ביום טוב בלא עירוב. דוחה הגמרא: אפוא דמבשל בשבת האסור מדאורייתא שאני, ואין ללמוד לעבר ובשל בלא עירוב, שאסור רק מדרבנן. ונשאר הדין בספק:
***
שנינו במשנה: בית שמאי אומרים, יש לערב בשני תבשילין, ובית הלל אומרים, די בתבשל אחד, ושון שדג וביצה שעליו נחשבים לשני תבשילין:
הגמרא מביאה ברייתא השונה את המחלוקת באופן שונה: מתניתין דלא כי האי תנא דברייתא. דתנא, אמר רבי שמעון בן אלעזר, מודים בית שמאי ובית הלל על שני תבשילין שצריך לעירוב תבשילין. אלא על מה נחלקו, על דג וביצה שטחו אותה עליו. שביט שמאי אומרים, צריך שני תבשילין, וביצה זו טפילה לדג ותבשיל אחד הוא, ואין די בזה. ובית הלל אומרים, די בתבשיל אחד בזה, שנחשב לשני תבשילין. ושון בית שמאי ובית הלל, שאם פרפר ופורר ביצה שנתבשלה לחוד ונתן אותה לתוך הדג, או שרסק קפלוטות ונתן לתוך הדג, שהן שני תבשילין, שהרי כל אחד תבשיל בפני עצמו הוא, אלא שמעורבים הם.
אמר רבא, הלכתא בתנא דידן ושבמשתנו, ואלויא דבית הלל, שדי בתבשיל אחד לעירוב תבשילין.
***
שנינו במשנה: אכלו ואת העירוב או שאחד הרי זה לא יבשל עליו וכו'. אמר אביי, נקטין להלכה, התחיל לעסוק בעיטתו לתקנה ולאפותה בעוד העירוב קיים, ונאכל עירובו, גומר לאפותה, כיון שהתחיל בעוד העירוב קיים:

משנה

דרשו חכמים (ר"ה טז): מהכתוב (ויקרא יא ח) 'ובנבלתם לא תגעו', שחייב אדם לטהר את עצמו ברגל. ודנה משנתנו כשחל ערב יום טוב בשבת, כיצד יעשה: כל יום טוב להיות אחר השבת, בית שמאי אומרים, מטבילין את הכל וביין אדם ובין כלים מלפני השבת, מפני שבשבת וביום טוב אסור להטבילם. ובית הלל אומרים, כלים מטבילין מלפני השבת, ואדם טובל גם בשבת. ושון שמעון ביום טוב את המים בכלי אבן כדי לטהר. אבל לא מטבילין בלומר, אסור ליתן המים לכלי עץ טמא ולהשיקו, ואגב כך לטהר את הכלי. ומטבילין ביום טוב מנב לנב, ומחבירין לחבירה, שאינה טבילה המטהרת מטומאה.

***

גמרא

מבררת הגמרא: מדברי המשנה למדנו דבולי עלמא מיהת מודים, דכלי בשבת לא מטבילין. מאי טעמא של איסור זה.
מביאה הגמרא ארבע שיטות בטעם האיסור. השיטה הראשונה: אמר רבא, גזירה

ואי איתא שאם עבר ואפה מותר באכילה, ליתני גם תקנה זו, שאם עבר ואפה מותר לאכול זאת. דוחה הגמרא: אמר רב אדא בר מתנה, יתכן שבאמת מותר, אך תנא תקנתא דהיתרא קתני – התנא שנה רק תקנה הנעשית בהיתר, כגון הקנאת קמחו לאחרים, אבל תקנתא דאסורא, שאם עבר ואפה מותר באכילה, לא קתני.
הגמרא מנסה לפשוט: תא שמע, שנינו בברייתא, מי שהניח עירובי תבשילין, הרי זה אופה ומבשל ומטמין מיום טוב לשבת. ואם רצה אחר כך לאכול את עירובו, הרשות בידו. אך אם אכלו עד שלא אפה עוד שלא בשל, עד שלא הטמין לשבת, הרי זה לא יאפה ולא יבשל ולא יטמין לשבת, לא לו ולא לאחרים, ולא אחרים אופין ומבשילין לו, אבל מבשל הוא ליום טוב, ואם הותר, הותר לשבת – יכול לאכול בשבת, ובכלל שאל יערים לבשל לשבת אחר שכבר גמר לבשל ליום טוב, באומרו כוונתי לצורך היום עבור אורחים שבכוונתי להזמין. ואם יערים אסור לו לאכול זאת. ומעתה, כשם שהמערים אסור באכילה, כך גם העובר ומבשל בפירוש לצורך שבת.
דוחה הגמרא: אמר רב אשי, מהערקת קא אמרת להוכיח למבשל באיסור, שאני הערקת דאחמירו בה רבנן טפי ממיד, לפי שהמודר רשע הוא, ואין אחרים למדים ממנו, ואף הוא סופו לשוב בתשובה, ולא תיעקר תורת עירוב אם יתירוהו באכילה. אבל המערים סובר שעושה בהיתר, ולכן לא יתן אל לבו לשוב בתשובה, וגם אחרים ילמדו ממעשיו, ואם לא נקנסו, עלולה תורת עירוב להיעקר.

באופן אחר יש לדחות: רב נחמן בר יצחק אמר, הא ברייתא שאסרה המתבשל בהערמה מני, חנניה היא ונשנתה בשיטת חנניה, המחמיר בעירוב תבשילין, וסובר אליא דבית שמאי, שיש להניח עירוב לכל מין ומלאכה לחוד. דתנא, חנניה אומר, בית שמאי אומרים, אין אופין מיום טוב לשבת אלא אם כן ערב בפת, ואין מבשילין אלא אם כן ערב בתבשיל, ואין מטמין מיום טוב לשבת אלא אם כן היו חמין מטמין לו מערב יום טוב. ובית הלל אומרים, מערב בתבשיל אחר, ועושה בו כל צרכו, ואף אפיה והטמנה. ויש לומר שכשם שהחמירו בזה, כן החמירו וקנסו באכילה מה שנתבשל בלא עירוב, ועדיין יש להסתפק לשיטת בית הלל שהלכה כמותם.

הגמרא מנסה לפשוט: (תנן (תרומות פ"ב מ"ג) המעשר את פירותיו בשבת בשוגג, יאכל הפירות, אבל אם עישר בכוונה, לא יאכל, משום קנס. הרי שהחמירו חכמים בגזירותיהם, ואסרו ליהנות ממה שתוקן באיסור שבות, ואף שיתבטל על ידי כך מעונג שבת, ויש ללמוד מכך לאסור מה שבישל מיום טוב לשבת בלא עירוב. דוחה הגמרא: לא צריכא – לא נאמר איסור אכילת הפירות, אלא בראית ליה פירי אחרני לשבת. ועדיין יש להסתפק במי שעבר ובשל שאין לו מאכלים אחרים לשבת.

הגמרא מנסה לפשוט מתחילת המשנה הזכרת: תא שמע, המטביל כליו בשבת במקוה שבחצירו, בשוגג, ישתמש בהן בו ביום, אבל אם בכוונה הטבילם, לא ישתמש בהן. ויש ללמוד מכך לאסור באכילה מה שבישל בלא עירוב. דוחה הגמרא: לא צריכא – לא נאסר השימוש בכלים, אלא בראית ליה מאני אחרני – ביש לו כלים אחרים לשבת. אי נמי, אף אם אין לו, הרי אפשר בשאלה של

המשך ביאור למסכת סוטה ליום רביעי לעומר עמ' א

או דלא מהקד – להוציא כבר שנמצא דחוק בסל, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק האם משערים בהדרגה או בעתיקא – בסל חדש או בישן, סל חדש אינו נוח לשימוש משום שיוצאים ממנו חוטי האריגה, אך סל ישן נוח לשימוש ונדרש פחות זמן להוציא ממנו את הככר. וכן יש להסתפק האם משערים בקמימא או בקריא – בככר חם או קר, בככר חם צריך להוציאו מן הסל בנחת כדי שלא ימער יופול מידו, אך בככר קר נדרש פחות זמן להוציאו מן הסל.

לשני, ונדרש פחות זמן לקשרם. מסיקה הגמרא, תיקו.
שנינו בברייתא, חנין בן פנחס אומר שהשיעור הוא כדי שתושבים ידה לתוך פיה ליזול את הקיקס. בעי רב אשי לפי איזה שיעור זמן משערים, דמהקד או דלא מהקד – להוציא קיסם שנמצא דחוק בין השנים, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. מסיקה הגמרא, תיקו.
שנינו בברייתא, פלימו אומר שהשיעור הוא כדי שתושבים ידה לסל ליזול בכך ותיטלו. בעי רב אשי לפי איזה שיעור זמן משערים, דמהקד

שנטמא בולד הטומאה, אָמַר ה' – כלי שנטמא באב הטומאה, דוחה הגמרא: כלי שנטמא בולד הטומאה, היכי משפחת לה שיהיה טעון טבילה, רק גַּבִּי – אצל פְּהִינָה האוכלים תרומה, ובהם אין לגזור כיון שפְּהִינָה וְרִיזִין הֵם, ולא יטעו להתיר גם טבילת כלים שנטמאו באב.

מקשה הגמרא מדין אחר: תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רב חֵיָא בר אשי אָמַר רב, נָדָה שְׂאֵין לָהּ פְּגָדִים שְׁתַּרְדִּים ללבושם לאחר שתטבול, מְעַרְמָת וְמוֹכְלָת בְּיוֹם טוֹב פְּגָדָהּ, ועולה הטבילה לה ולבגדיה, וְאִם אֵיתָא שֶׁהִחְמִירו חכמים בגזירה זו, נְגִידָא גַם בְּזוֹה, דְּלִמָּא אֵתִי לְאִמְבּוּלִי אֵת הַבְּגָדִים בְּעִינְיָהוּ. דוחה הגמרא: שְׂאֵין הָתֵם, מִתּוֹךְ שְׂלֵא הוֹתֵרָה לָהּ הַטְּבִילָת הַבְּגָדִים אֲלֵא עַל יְדֵי מַלְבוּשׁ, וְכֹרֶה הִיא שְׁטַבִּילָת כָּלִים אסורה בשבת.

שיטה שניה בטעם איסור טבילת כלים בשבת ויום טוב: רב יוסף אָמַר, נָזְרָה מְשֻׁם פְּחִיטָה, שאף בגדים בכלל כלים הם, ויש לאסור הטבילה מחשש שיבואו לסוחטם אחר כך. אָמַר לִיה אַבְי, תִּינַח כָּלִים דְּבִנֵּי פְּחִיטָה נִינְהוּ, כְּגֹון בְּגָדִים. אבל כָּלִים דְּלֵאוֹ בִּנֵּי פְּחִיטָה נִינְהוּ, מָאִי אִיכָא לְמִימַר. אָמַר לִיה רב יוסף, נָזְרָה הֵנִי שְׂאֵינִם בְּנֵי סְחִיטָה אָמַר הֵנִי שְׂבָנִי סְחִיטָה הֵם, שֶׁאִם נִתִּיר בָּאלוֹ יבִּואוּ לְהִתִּיר אֵף בָּאלוֹ.

אִיתִיבֵיה אַבְי לרב יוסף כָּל הֵנִי תִּיבֹחֵתָּה שֶׁהִקְשָׁה לרבה, שאם גזרו בזה גזירה לגזירה, למה לא גזרו בכל המקרים המובאים לעיל. וְשֵׁנִי לִיה רב יוסף פְּרָשְׁנִין – כִּפִּי שִׁיעִשְׁבֵנו לִפִּי רַבָּה. שיטה שלישית בטעם איסור טבילת כלים בשבת ויום טוב: רב כיבִּי אָמַר, נָזְרָה שְׂמָא יִשְׁתָּא אֵת כָּלִי הַטְּמֵאִים לטבולם ביום טוב, שאז יש לו פְּנָאִי, ועלול להכשל ולהשתמש בהם לתרומה בעודם טמאים.

תִּנָּא בְּיוֹתֵיה דְּרַב כִּיבִי, כָּלִי שְׁנִטְמָא מְעַרְב יוֹם טוֹב אֵין מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, נָזְרָה שְׂמָא יִשְׁתָּא אוֹתוֹ בְּטוֹמְאוֹתוֹ עַד יוֹם טוֹב. שיטה רביעית בטעם איסור טבילת כלים בשבת ויום טוב: רבָּא אָמַר, מִפְּנֵי שְׁנִירָתָה כְּמִתְקֵן כָּלִי שְׁהִיר מִטְהַר, ודומה לתיקון על ידי מלאכה, האסור מן התורה.

מקשה הגמרא: אִי הָבִי אָדָם נָפִי יֹאסֵר לְבִית הַלֵּל בְּטַבִּילָה בִּשְׁבֹת, מִפְּנֵי שְׁנִירָתָה כְּמִתְקֵן אֵת גּוֹפּוֹ. מתרצת הגמרא: אָדָם הַטּוֹבֵל אֵת גּוֹפּוֹ אֵינוֹ נִרְאָה כְּמִתְקֵן, אֵילָא נִרְאָה כְּמִיָּקֵר – מִצְנֹן אֵת גּוֹפּוֹ. מקשה הגמרא: הָא תִּינַח בְּטוֹבֵל בְּמִים יָפִים שֹׁדֵרֵךְ לִרְחוּץ בָּהֶם, אֲבָל בְּמִים רָעִים – וְסִרּוּחִים שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְטַבּוֹל בָּהֶם אֵלָא לְשֵׁם טְהֵרָה, מָאִי אִיכָא לְמִימַר. מתרצת הגמרא: אָמַר רב נֶחֱמָן בְּרִי יִצְחָק, אֵף בִּכְךָ אֵינוֹ נִרְאָה כְּטוֹבֵל לְטְהֵרָה, שְׁעָמִים שְׂאָדָם כָּאֵ

שְׂמָא יִפְלְגוּ – אֵת הַכָּלִי בִּידוֹ, וְיַעֲבִירוּ אֶרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים לְהוֹלִיכּוֹ לְטַבִּילָה, וְיַעֲבֹר עַל אִיסוּר טַלְטוּל בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים. אָמַר לִיה אַבְי לרבה, יֵשׁ לֹו בּוֹר פְּחִצְרוֹ מָאִי אִיכָא לְמִימַר. אָמַר לִיה, נָזְרָה בּוֹר פְּחִצְרוֹ, אָמַר – שְׂמָא יבִּואוּ לְטַבּוֹל בְּבוֹר בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים. מקשה הגמרא: תִּינַח – מִיּוֹשֵׁב שֶׁבֶת שְׁנֵאסְרָה בָּהּ מִלֵּאכֶת הוֹצָאָה, אֲבָל כְּיוֹם טוֹב שְׂלֵא נִאסְרָה הוֹצָאָה, מָאִי אִיכָא לְמִימַר. מתרצת הגמרא: גְּזִירָה יוֹם טוֹב אָמַר שְׁבֶת.

מקשה הגמרא: וְכִי הִחְמִירו חכמים כָּל כֶּךְ בְּתַקְנָה זוֹ, לֵאסוּר טַבִּילָה בְּשֶׁבֶת הַמּוֹתֵרֵת מִעִיקֵךְ הָדִין, שְׂמָא יכְשֵׁל בְּאִיסוּר, וְלִהְיוֹסֵף לְגִזְרָה לְגִזְרָה וְלֵאסוּר גַּם בְּיוֹם טוֹב, וְהָא תִנֵּן בְּמִשְׁתַּנּוּ, וְשׁוֹיִן שְׂמִישְׁקוֹן אֵת הַמִּים הַטְּמֵאִים כְּכָלִי אֲכָן לְפִתְרֵן, אֲכָל לֹא מְטַבִּילִין בְּכָלִי עַץ טְמֵא לְטְהֵרוֹ אֲגַב הַהִשְׁקָה. וְאִי אִיתָא שֶׁהִחְמִירו חכמים, נְגִידָא הַשְׁקָה בְּכָלִי אֲבָן, אָמַר הַמְּכַלָּה. מתרצת הגמרא: וְתִסְבְּרָא שְׁקוּשִׁיא הִיא זוֹ, הֵלָא אִי אִית לִיה מִים יָפִים טְהוֹרִים אַחֲרִים, הֵנִי הַטְּמֵאִים לְמָה לִי לְמַעַבְדּ לְהוֹ הַשְׁקָה. אֲלֵא בַּהֲכֵרֵךְ מְדוּבָר דְּלִית לִיה, וְכִיּוֹן דְּלִית לִיה אֵלָא מִים אֵלּוֹ, וְדִאי מִתְרָה לֹו הוֹרִי בָּהּ שְׂלֵא יִטְמָא, וְמָה שְׁנִטְמָא הוּא מְקַרָּה לֹא שְׂכִיחָה, וְלֹא גִזְרָה בּוֹ חֲכָמִים.

הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְהַקְשׁוֹת מַכְמָה דִּינִים שְׁנֵאמְרוּ בְּעִנֵּן אִיסוּר טַבִּילָת כָּלִים, שִׁישׁ לְהוֹכִיחַ מֵהֶם שְׂלֵא גִזְרָה גִזְרָה לְגִזְרָה בְּתַקְנָה זוֹ: אִיתִיבֵיה, שִׁנְיָנו בְּבִרְיָתָא, מְדִלִין – שׁוֹאֲבִים מִים מִן הַבוֹר פְּדִלִי מָמָא, וְהוּא מְהוֹר. וְאִי אִיתָא שֶׁהִחְמִירו חכמים לְגִזְרָה גִזְרָה לְגִזְרָה, נְגִידָא שְׂאִיבָה, דְּלִמָּא אֵתִי לְאִמְבּוּלִיָּה בְּעִינְיָה – בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, בְּלֹא שְׂאִיבָת מִים. דוחה הגמרא: שְׂאֵין הָתֵם, מִתּוֹךְ שְׂלֵא הוֹתֵרָה לֹו טַבִּילָה אֲלֵא עַל יְדֵי דְלִיּוֹ – שְׂאִיבָה, וְכֹרֶה הוּא מֵאִיסוּר טַבִּילָת כָּלִים בְּיוֹם טוֹב.

מקשה הגמרא מדין אחר: אִיתִיבֵיה, שִׁנְיָנו בְּבִרְיָתָא, כָּלִי שְׁנִטְמָא מְעַרְב יוֹם טוֹב בָּאֵב הַטּוֹמְאָה, אֵין מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, שְׂהִידָה לֹו לְהַטְבִּילוֹ מִבְּעוֹד יוֹם. אֲבָל נְטֵמָא בְּיוֹם טוֹב, מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב. וְאִם אִיתָא שֶׁהִחְמִירו חכמים בְּגִזְרָה זוֹ, נְגִידָא טַבִּילָת כָּלִים דְּנִטְמָאוּ בְּיוֹם טוֹב, אָמַר דְּנִטְמָאוּ מְעַרְב יוֹם טוֹב. דוחה הגמרא: מוֹמָא בְּיוֹם טוֹב מְלָתָא דְּלֹא שְׂכִיחָה הִיא, שְׁהִירֵי הַכֵּל מִטְהַרִּים אֵת עֲצָמָם בְּרַגְלָא, וְכֵל שֶׁכֵּן שְׁנוֹדְהִים מִלְּהַטְמָא. וְכִלָּתָא דְּלֹא שְׂכִיחָה לֹא גְזִירָה בָּהּ רַבָּנִין.

מקשה הגמרא מדין אחר: אִיתִיבֵיה, שִׁנְיָנו בְּבִרְיָתָא, כָּלִי שְׁנִטְמָא מְעַרְב יוֹם טוֹב כָּאֵב הַטּוֹמְאָה, אֵין מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל נְטֵמָא פְּלִדֵּי הַטּוֹמְאָה, כִּיּוֹן שְׂאֵינוֹ טְמֵא אֵלָא מִדְּרַבְנָן, מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב. וְאִם אִיתָא, שֶׁהִחְמִירו חכמים בְּגִזְרָה זוֹ, נְגִידָא הָא – כָּלִי

המשך ביאור למסכת ביצה ליום ראשון עמ' ב

שְׁעָדִין יִכּוֹל לְהַצִּיעַם תַּחְתּוֹ בְּאֹפֶן דְּמַסְסִיק מִיַּד בִּינֵי בִינֵי – שְׁחִירָץ מִצַּע אַחֵר בִּין הַכֵּלָאִים לְבִין הָאֲדָם הַשּׁוֹכֵב עֲלֵיהֶם, וְאֵין בִּכְךָ חֲשֵׁשׁ שְׂמָא תִּכְרַךְ נִימָא מִבְּגַד הַכֵּלָאִים עַל בְּשָׂרוֹ. וְהָלֵא הָאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן שִׁי, אָמַר רַבִּי הוֹשִׁיעַ בֶּן לֹוי, אָמַר רַבִּי יוֹסִי בֶּן שְׂאוּל, אָמַר רַבִּי מִשּׁוֹם קְהֵלָא קְרִישָׁא דְּבִירוּשָׁלַיִם, אֲפִילוֹ עוֹשֵׁר מְצֻעָה זוֹ עַל גַּבִּי וְכֵלָאִים תַּחְתּוֹ, אֲסוּר מִדְּרַבְנָן לִישׁן עֲלֵיהֶם, (מִשּׁוֹם שְׂנֵאמְרָא לֹא יִעֲלֶה עֲלֵיהֶם). מִיִּשְׁבֵּת הַגְּמָרָא: אֲלֵא מָה שְׁשִׁנְיָנו שְׁמוֹתָה לְשַׁלּוֹחַ כֵּלָאִים בְּיוֹם טוֹב הֵינּוּ בְּיִלּוּן כֵּלָאִים, שְׂרָאוֹי לְפִרְסוֹ כְּגַד הַפֶּתַח. דוחה הגמרא יִישׁוּב זֶה: וְהָלֵא מִצִּינוֹ דְּהָאָמַר עוֹלָא לְעִנֵּן טוֹמְאָת בְּגָדִים, מִפְּנֵי כֹה אָמְרוּ וְיִלּוּן מָמָא, וְאֵינוֹ נִחְשָׁב כְּאֵד מִמּוֹחִיצוֹת הַבֵּית שְׂאֵינִם מְקַבְּלִים טוֹמְאָה, מִפְּנֵי שְׁפַעְמִים הַשְּׂמִשׁ מִתְעַטֵּף בְּשׁוּלֵי הַיּוֹלֵךְ וּמִתְחַמֵּם בְּגִידוֹ כְּדֶרֶךְ לְבִישָׁה. וּמֵאֲחֵר שְׂמִיצִינוֹ כֵּן לְעִנֵּן טוֹמְאָת בְּגָדִים, אֵף לְעִנֵּן כֵּלָאִים יֵשׁ לְחִשׁוֹשׁ שֶׁהִשְׁמַשׁ יִתְחַמֵּם בּוֹ, וְאִסוּר לְעִשׂוֹת וְלִילּוֹן כֵּלָאִים, וְשׁוֹב יִקְשֶׁה אִיזָה כֵּלָאִים הוֹתֵר לְשַׁלְּחָם בְּיוֹם טוֹב.

גמרא

שִׁנְיָנו בְּמִשְׁנָה: מִשְׁלַחִין כָּלִים בִּין תַּפּוּרִין בִּין שְׂאֵינִן תַּפּוּרִין, וְאֵף עַל פִּי שִׁישׁ בָּהֶן כֵּלָאִים. שׁוֹאֲלָת הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא בְּגָדִים תַּפּוּרִין, הוּוּ – רִאשׁוּיִים לְמַלְבוּשׁ, וְכֵן בְּגָדִים שְׂאֵין תַּפּוּרִין נָפִי הוּוּ לְכַפּוּנִי – רִאשׁוּיִים הֵם לְהַתְּכִסּוֹת בָּהֶם, וְעַל כֵּן מִשְׁלַחִים אוֹתָם בְּיוֹם טוֹב. אֲלֵא בְּגַד כֵּלָאִים לְמָאִי הוּוּ, וּמִדּוּעַ הוֹתֵר לְשַׁלּוֹחַ בְּיוֹם טוֹב, וְהָלֵא אִסוּר הוּא בְּלִבִּישָׁה וּבְהַתְּכִסּוֹת וְאֵינוֹ רִאשׁוּי לְכָלִים. וְכִי תִימָא – וְאִם תִּרְצָה לִיִּישׁב דְּחוֹז לְמִיָּמָה תוֹתִיָּה – שְׂרָאוּיִים הֵם לְקַפְּלָם וְלְהַצִּיעַם תַּחְתּוֹ, וְאֵין בְּזוֹה מִשּׁוֹם אִיסוּר כֵּלָאִים, וְהַתִּנָּא, שְׂמַהֲפִסּוֹק (וִיקְרָא יֵט יֵט) וְכָּבֵד כֵּלָאִים שְׁעָטָנוֹ לֹא יִעֲלֶה עֲלֵיהֶם, לְמַדִּים שְׂלֵא רַק לְבִישָׁת כֵּלָאִים אִסוּרָה, אֵלָא גַם הַעֲלָתָה כֵּלָאִים עַל גּוֹפּוֹ בְּאֹפֶן שִׁישׁ בָּהּ הִנָּא עֵקֶץ לְבִישָׁה, אִסוּרָה, אֲכָל אֵתָּה יָכוֹל לְהַצִּיעוֹ תַּחְתּוֹ – מוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה לְהַצִּיעַם תַּחְתּוֹ, אֲכָל אָמְרוּ חֲכָמִים, שְׂאִסוּר לְעִשׂוֹת בֵּין – לְהַצִּיעַם תַּחְתּוֹ, שְׂמָא תִּכְרַךְ לֹו – לְאֲדָם הַשּׁוֹכֵב עֲלֵיהֶם נִימָא – חוֹט עַל בְּשָׂרוֹ, וּפַעְמִים שֶׁהִחְטוֹ עֲבָה וִיחַמֵּם אֵת הַגּוֹף, וְנִמְצָא שְׁעוֹבֵר עֲלָיו מִשּׁוֹם כֵּלָאִים. וְאֵף כִּי תִימָא – אִם תִּרְצָה לִיִּישׁב,

שְׂמָא יעביירו ארבע אמות ברשות הרבים – תימה: אמאי לא קאמר שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים? ויש לומר: שיש היכרא בפתח ובגופי החצר.
גִּזְרָה יום טוב אטו שבת – ולא הוי גזרה לגזרה, דיום טוב ושבת אחת היא. **נְגוּזָה** השקה אטו הטבילה – וקשה, לפרוך: נגוזר משום שמא יעביירו ארבע אמות ברשות הרבים להשיקו ויש לומר: דגבי הטבילה כלי צריך למנוור שמא יעביירו, לפי שלחוט להטבילו. אבל בחשקת מים – אין לחוט כל כך להשיקו, דאפשר במים אחרים. וכן בסמוך בולד הטומאה לא פריך נגוזר שמא יעביירו – לפי שאינו לחוט כל כך להטבילו, כיון דליבא אלא טומאה דרבנן.

מְדֻלָּן בדלי טמא והוא טהור – מאלו – תימה: דבמתניתין אמר אין מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו ויש לומר: דהתם מימיו שהיו מלא מים, ויש בו הוכחה דלאטבולי קעמי, ואסור להטביל כלי, דמחוי במתקן. אבל הכא – אין הכל יודעין שחילי טמא ואם כן הוראה היא סבור דלשאוב הוא צריך.
כְּלִי שנטמא באב הטומאה אין מטבילין אותו בולד הטומאה מטבילין אותו וכו' – פירש רש"י: דמייירי שנטמא מערב יום טוב, דאי ביום טוב – אפילו באב הטומאה מטבילין אותו. והא דאמרין לעיל מערב יום טוב אין מטבילין אותו ביום טוב – מייירי שנטמא באב הטומאה, וטעמא דאב הטומאה אין מטבילין אותו – משום דטומאה דאורייתא היא, דנראה במתקן. אבל בטומאה שנטמא במשקין – אינו טמא כי אם מדרבנן, ולא מחוי במתקן, ועד פירש פירוש אחר: דמייירי שנטמא ביום טוב עצמו, ובאב הטומאה, ומכל מקום אין מטבילין אותו ביום טוב – והואיל וצריך הערב שמש, ואין מטבילין לצורך חול. אבל בולד הטומאה אינו צריך הערב שמש ומטבילין אותו ביום טוב. והא דאמרין נטמא ביום טוב – מטבילין אותו ביום טוב – מייירי שנטמא בולד הטומאה ולא נהירא ליה לרש"י, דאבתי מכל מקום הרי ראו להשתמש בו חולין, שאינו צריך הערב שמש אלא תרומה: והרי רבין יצחק פירש: דניחא לפי המסקנא דאייירי בתרומה: דשם צריך הערב שמש. ואינו נראה להרב רבנו יצחק: דאטו פסיקא ליה דכנהניא לית להו חולין? ומיודו קשה: היאך הוא מותר להטביל כלי שנטמא בולד הטומאה? דאם רוצה להשתמש בחולין ובמעשר – אין צריך טבילה, ואי משום תרומה – הא בעי הערב שמש, ואם כן – לצורך חול הוא מטביל: ויש לומר: דלפירוש אחר שפירש רש"י נחא, דבטבילה דרבנן כמו זו לא בעיא הערב שמש, כדתנן במסכת פרה (פרק יא משנה ה): כל הטעון ביאת מים מדברי כהנים – לאחר ביאתו מותר בכולו.

חֵיבִי משכחת לה בכהנים – ואם תאמר: בישראל נמי משכחת לה, דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלתו ויש לומר: דמייירי בכלי שאינו ראוי להשתמש בתוכו מים, כגון כלי מנוקב.
מַעֲרַמַת וטובלת בבגדיה – תימה: היינו שרייה, ושרייה אסורה מפני שהוא מכבס ומלבן דאמרין שרייתו זו היא כבסו. ויש לומר: דהואיל דהוי דרך טינוף – שרי, ותדע, דהאיך אנו מנגבים ידינו במפה בשבת? הא הוי שרייה ואסור, מפני שהוא מכבס ומלבן אלא כיון דהוי דרך טינוף – שרי, דכא נמי נימא הכי. **נְגוּזָה** שמא ישאה – פירוש: עד יום טוב, שהוא פגוי, ויבא לידי תקלה להשתמש בהו תרומה. אבל אדם אין משהא עצמו מלטבול. ועוד, לא שייך למיחש לידי תקלה כל כך.

ויעביירו ארבע אמות ברשות הרבים – ממקומו עד המקוה. ומי נזרינן – ומי אחמור רבנן כולי האי בך תקנתא דטבילת כלים, למנוור התירא אטו אסורא, וגזרה לגזירה? ותפברא – דהא קושיא הוא. מותר וזהיר בהו – שלא טעמא, וכיון דזהיר בהו – הויא להו טומאת מלתא דלא שכיחא, ולא גזרו בה רבנן. מדלן – מים. בדלי טמא והוא טהור – מאליו.

והא לא דמי למטביל כלי על גבי מימיו דמתניתין, דאסור – דהתם כל עצמו לא בא אלא לטהר, בין מים בין כלי, הלכך מוכחא מילתא דטבילה. וטעמא דטבילה אסורה – משום דנראה במתקן כלי, והאי מחוי. אבל הכא – אין הכל יודעים שחילי טמא, והוראה אומר לשאוב מים הללו היה צריך. נגוזר דלמא אתי לאטבוליה בעניה – בלא שאיבת מים. מתוך שלא הותרה לו – טבילה זו אלא על ידי דלוי בשאיבתו, שאין כן דרך שאר טבילות. וזהו הוא – שהטבילה אסורה ביום טוב. כלי שנשפא – כלי מים – ובאב הטומאה, כדלקמן. אין מטבילין אותו ביום טוב – והואיל והיה לו להטבילן מבעוד יום. ביום טוב מטבילין אותו ביום טוב – וישתמש בו היום חולין, שאין צריכין הערב שמש. ולא שכיחא – שהרי הכל משהירין ברגל, וכל שכן שזהירין מלהטמא. כלי שנשפא באב הטומאה – מערב יום טוב, כדלעיל. אין מטבילין אותו ביום טוב – דכיון דטמא מן התורה – הוה ליה במתקן. בולד הטומאה – אין כאן תקן, דמדאורייתא טהור מעליא הוא, שאין כלי טמא אלא באב הטומאה. כדתניא ב"הכל שוחטין" (כהא): אוכל ומשקה מטמאין מאויר כלי חרס, ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס. משום דהוה ליה ולד הטומאה, שמה שבתוכו אין מטמא מחמת השרץ אלא מחמת אויר כלי. יש מפרשים: כלי שנטמא באב הטומאה, אפילו נטמא ביום טוב – אין מטבילין אותו ביום טוב, וטעמא – משום דבעי הערב שמש, דטומאה דאורייתא צריכה הערב שמש. הלכך, והואיל ואינו ראוי היום להשתמש – לא יטבילנו. וקשיא לי, הרי ראוי להשתמש בו חולין, שאין הערב שמש אלא לתרומה וקדשים, כדתנן: טבל ועלה – אוכל במעשר, הערבי שמשו – אוכל בקדשים (נגעים פרק יד משנה ג). ולד הפוטא היכי משכחת לה – מי הוא הצריך להטבילו – אינו אלא כהן, דהא ולד הטומאה ראשון, וכלי שנטמא בו שני, ואין צריך להטבילו אלא לתרומה. ורייזין הן – ולא אתו למשרי דאב הטומאה. אי נמי, ורייזין מלבא טומאה לכליה, והוא מלתא דלא שכיחא. שאין לה בגדים – טהורים להחליף וללבוש אחר טבילתה, וזהו יום טוב, ואינה יכולה להטביל את אלו שעליה. מערמא יטבולת – כשהיא לברשה, וסלקא לה טבילה אף לכלים, ולא מוכחא מלתא שהיא מתקנת – דלטבילת עצמה נכנסה, ואדם מותר לטבול בבית הלל, דנראה כמיקר, כדלקמן. רב יוסף אמר – טעמא דמתניתין דטבילת כלים בשבת ויום טוב אסורא – משום סחיטת בגדים, שאף הן בכלל כלים. שְׂמָא יִשְׂחָא – אי שרית ליה לאטבולינהו ביום טוב – משהו להו עד יום טוב, שהוא פגוי, ואתי בהו בתוך כך לידי תקלה להשתמש בהו תרומה. **דבא אמר** – טעמא דמתניתין מפני שנראה במתקן כלי, ודמיה לתקנת מלאכה, וגזרו עלה מדרבנן. תינה מים יפין – שדרך לרחוץ בהו.

הדר ביה רבא מוהיא – פירושו: מוהיא שניא דקא משני כאן קודם כו' לא סלקא דעתך דאמר כל חיבי טבילות כו'. ותימה: מנא ליה דרבא הדר ביה מוהיא שניא? לעולם אימא לך דהדר משניא ד'הואיל'. דמאי מזקיק להווא טעמא ד'הואיל' – דקמשני מתניתין משום דנראה כמתקן, ואימא דהדר ביה מוהיא שניא והדר ביה נמי מוהיא שניא דהואיל. והא דכלים אסורים מוהיא טעמא

דשנוי אמוראי דלעיל, משום שמו יעבידו, או ישא או יסחוט. ויש לומר: דסמי חידא מקמי תרתי, הדיא שניא דהבא כאן קודם טבילה, מקמי תרתי שנוי משני משום מתקן כלי ד'הואיל'. ולא נהירא: חדא, דהא בהא תליא, דהא מה דמשני רבא הואיל ושבת כו' היה כולו להעמיד שניא משום דנראה כמתקן. ועוד: דהיה לו לפרש האי מקמי תרתי לכך נראה לי דקם ליה לגמרא דלא היה יכול לעקור "מפני שנראה כמתקן", כיון דמתרץ ליה עלה דמתניתין. אבל היה סבור לעקור שניא דהואיל, ומתא נמי מיתו ראיא דאין יכול לעקור.

כל חיבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביום הכפורים – היינו דוקא להני טובלין טבילת מצוה בומנה. אבל השתא, שכל טבילות שנשותינו טובלות היינו טבילה שלא בזמנה, דהן וספרות שבעה נקיים מספק שהן ובות – אינן טובלות בתשעה באב וביום הכפורים. ומיהו, יש לחלק, כדאמר ביומא (פסא): נדות ויולדות – טבילותן בלילה, ובין חובת – טבילותן ביום, בעל קרי – טובל והולך עד המנחה, כדי שיתפלל תפלת המנחה בטוהרה, אבל לאחר המנחה – לא יטבול. ומפרש התם טעמא, דאי משום תפלת נעילה – היה יכול להתמתן עד הלילה ויטבול והתפלל תפלת נעילה בלילה. ואמאי אינו טובל ביום – כדי שתהא הטבילה בזמנה. אלמא: שמע מינה דקסבר ההוא תנא דטבילה בזמנה לאו מצוה היא, ואפילו הכי שריא ביום הכפורים. ומיהו, בתשעה באב אין טובלין כרבי חנינא בן אנטיגוס, דאמר: כדאי בית אלהינו לאבד טבילה אחת בשנה. וקאמר עלה בירושלמי: הורה רבי לוי כרבי חנינא בן אנטיגוס. ולית הלכתא כדך משנה, דקאמר כל חיבי טבילות וכו'. ועוד אומר רבינו יצחק: דבזמן הזה אין טובלין לא ביום הכפורים ולא בתשעה באב. דדוקא הם שהיו עוסקין בטוהרות היה צריך לטבול מיד, כדי שלא יטמאו הטוהרות. אבל

השתא, דהטבילה אינה באה אלא לטוהרה לבעלה – יכולה היא לרחוץ ולחוף ערב יום הכפורים, כדי שתסרוק שער, והופפת מעט למוצאי יום הכפורים, משום דצריך חפיפה סמוך לטבילה. וכן בתשעה באב, דהא אפילו טובל ביום הכפורים ובתשעה באב אסורה לבעלה.

ושניין שמשקין המים בכלי אבן לטוהר – אבל לא בכלי עץ, לפי שהוא מקבל טומאה מן המשקין, ונמצא שהוא מטביל כלי. ואם תאמר: אמאי אין מטבילין אותו? הא איכא תרתי לטיבותא: חדא – דנטמא ביום טוב, ועוד – דלא נטמא כי אם בולד הטומאה, וכולי עלמא מודים דמטבילין לכל הפירושים דלעיל. ולמאן דמוקי מתניתין בשבת וכוברגן – נחא. אבל למאן דמוקי לה ביום טוב וכו' קשיא: ויש לומר: דמכל מקום אין לגרום הטומאה לכלי בידים כדי שיתבילנו, דדוקא כשנטמא כבר בולד הטומאה הוא דמטבילין אותו, אבל אסור לטמאותו על מנת להטבילו ביום טוב. **אין** מטבילין את הכלי על גבי מימיו לטוהרו ואין משקין וכו' – הכי גריס רש"י, הטבילה קודם השקה, בין ברבי רבי בין ברבי חבמים.

ובספרים היה כתוב אפכא: השקה קודם הטבילה, והכל אחד, אלא שגרסת הספרים גרס רישא בשבת וסיפא ביום טוב, ולגרסת רש"י רישא ביום טוב וסיפא בשבת. ועל פי ההתוספתא הגיה רש"י הגיוסא. ולפי מה שכתוב בספרים השקה קודם הטבילה – לא תוכל לפרש רישא ביום טוב וסיפא בשבת, אלא אם כן תפרש שאמתניתין קאי דקתני משקין אבל לא מטבילין, ושבוש הוא, כדפירש רש"י.

בשרב – חום. פי המשרה – ששורץ הפשתן בהן. **ביום הכפורים** – שאסור ברחיצה משום עני, ומותר בטבילת מצוה, כדלקמן. **מאי איכא למימר** – הא ודאי מוכחא מלאת דלטבילה מתכוין, ולא כמיקר. **פי איכא מידי** – דמלאכה דבשבת שרי, וליכא איסור דרבנן משום דרמא למלאכה. **וביום הכפורים אסור** – משום מלאכה, כי הא דבעית למסרי עליה משום דנראה כמתקן כיון דבשבת – דחמירא במלאכה, שרי משום טעמא דמיקר. **ביום הכפורים נמי שרי** – ואעל גבי דלא נראה כמיקר, שלא תחמיר לענין מלאכה ביום הכפורים משבת. ופי **אית ליה הואיל** – באיסורי שבת כהאי גוונא, משום דשרי בהא לא תשרי בהא. **לא ינבע בהן את החומץ** – לרפואה. דכל רפואה בשבת גזור בה רבנן משום שחיקת סמננין, שהיא אב מלאכה שוחן. **אבל מפטל הוא** – בו מאכלו כדרכו. **לא ינבע ופולט** – דמוכחא מלאת דלרפואה עביד. **ואמר אביי** – גרסינן. **ורבא אמר** – גרסינן. **קודם טבול** – קודם אכילה נגמגם וכולי, דלא מוכחא מלאת דלרפואה, דסברי: חומץ אהני ליה למיכל. **לאחר טבול** – לאחר אכילה, וטבל מאכלו בחומץ, דמוכחא מלאת דלאו חומץ בעי למטעם, אלא משום רפואה, ואמאי? דרי קודם אכילת שבת היה מותר, ובחצי שבת אתה אסור ובחצי שבת אתה מתיר? **נימא הואיל** – וקודם אכילה שרי, דנראה כחפץ בבליעת חומץ – לאחר אכילה נמי שרי, שאין חלוק בשיעור של שבת. הדר ביה **רבא מההיא** – דחומץ, ושניה כאביי. ואת זו דטבילה דאית ליה הואיל – אמר לאחר חזרה. **דלמא מהא** – דטבילה דיום הכפורים הדר ביה, ושל חומץ אמר באחרונה. **לא סלקא דעתך** – למיסר טבילה ביום הכפורים. **בין בתשעה באב בין ביום הכפורים** – ואף על פי שאסורין ברחיצה. **אין מפטילין כלי** – הצריך טבילה על גב השקת מימיו לטוהרו. הכי גרסינן. דהניא, אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטוהרו, ואין משקין את המים בכלי אבן לטוהרו, דברי רבי. וחכמים אומרים, מטבילין כלי על גב מימיו לטוהרו, ומשקין את המים בכלי אבן לטוהרו. מני, אי רבי – קשיא השקה, אי רבנן – קשיא הטבילה. אי בעית אימא רבי, אי בעית אימא רבנן. אי בעית אימא רבי – מתניתא רישא ביום טוב וסיפא בשבת, וכולה מתניתין ביום טוב. ואי בעית אימא רבנן, וכולה מתניתין בשבת. והכי

בשרב, ורוחץ אפילו כמי משרה. תינח בימות החמה, בימות הגשמים מאי איכא למימר? אמר רב נחמן בר יצחק: פעמים שאדם בא מן המשרה מלוכלך בטיט ובצואה, ורוחץ אפילו בימות הגשמים. תינח בשבת, ביום הכיפורים מאי איכא למימר? אמר רבא: מי איכא מידי דבשבת שרי וביום הכיפורים אסור? אלא, הואיל ובשבת שרי ביום הכיפורים נמי שרי. ומי אית ליה לרבא "הואיל"? והתנן: החושש בשיניו לא ינבע בהן את החומץ, אבל מטביל הוא פדרפו, ואם נתרפא, ורמינן עלה: לא ינבע ופולט, אבל מנמנע ובוטלע? ואמר אביי: פי תנן נמי מתניתין – מנמנע ופולט תנן, ורבא אמר: אפילו תימא מנמנע ובוטלע, ולא קשיא; כאן – קודם טבול, כאן – לאחר טבול. ואם איתא, נימא: הואיל וקודם טבול שרי – לאחר טבול נמי שרי? הדר ביה רבא מההיא. וממאי דמההיא הדר ביה, דלמא מהא הדר ביה? לא סלקא דעתך. דתניא: כל חיבי טבילות טובלין פדרפן, בין בתשעה באב בין ביום הכיפורים. וישניין שמשקין את המים בכלי אבן וכו'". מאי "אבל לא מטבילין"? אמר שמואל: אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטוהרו ביום טוב. מני מתניתין? לא רבי, ולא רבנן. דתניא: אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטוהרו, ואין משקין את המים בכלי אבן לטוהרו, דברי רבי. וחכמים אומרים: מטבילין כלי על גב מימיו לטוהרו, ומשקין את המים בכלי אבן לטוהרו. מני, אי רבי – קשיא השקה, אי רבנן – קשיא הטבילה. אי בעית אימא רבי, אי בעית אימא רבנן. אי בעית אימא רבי – מתניתא רישא ביום טוב וסיפא בשבת, וכולה מתניתין ביום טוב. ואי בעית אימא רבנן, וכולה מתניתין בשבת. והכי

פירושו: אי רבי – קשיא השקה, דרבי אסר, ומתניתין תנן משקין. אי רבנן – קשיא הטבילה, דאיתנו שרו להטביל, ומתניתין קתני אין מטבילין. ומשני: רישא דמתניתא, רישא דמלאת דרבי, דאיידי בהטבילה לאסורה, הא השקה שריא – איירי ביום טוב. וסיפא דמלתיא, דאסר אף השקה – איירי בשבת. וכן רבנן נמי, רישא איירי ביום טוב וסיפא איירי בשבת, והכי קאמר: מטבילין כלי על גב מימיו לטוהרו ביום טוב, וכל שכן דמשקין. ומשקין את המים בכלי אבן בשבת, השקה – אין, הטבילה – לא. ובתוספתא דביצה ודשבת בהדיא תני בה הכי: אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטוהרו ביום טוב, ואין משקין את המים בכלי אבן לטוהרו בשבת. דברי רבי. וחכמים אומרים כו'. והשתא, דברייא מתוקמא הכי – אי בעית אימא מתניתין רבנן היא, וכולה מתניתין בשבת, הלכך: הטבילה אסירא והשקה שריא, כרבנן דאמרי משקין את המים בכלי אבן לטוהרו בשבת. השקה הוא דשריא, הא הטבילה כלים – אסירא. ואי

הגיה רש"י הגיוסא. ולפי מה שכתוב בספרים השקה קודם הטבילה – לא תוכל לפרש רישא ביום טוב וסיפא בשבת, אלא אם כן תפרש שאמתניתין קאי דקתני משקין אבל לא מטבילין, ושבוש הוא, כדפירש רש"י.

ביצה דף יח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום חמישי) קצה

35 הואיל וקודם טבול שרי לגמוע, כיון שנראה שעושה כן לשם
36 אכילה, אף לאחר טבול נמי שרי. מתרצת הגמרא: הדר ביה רבא
37 מההיא – חזר בו רבא ממה שתירץ שם, ומתירץ כאביי, ודבריו כאן
38 נאמרו לאחר חזרה. שואלת הגמרא: ומאי דמההיא הדר ביה,
39 דלמא מהא – שמא מסברת הואיל שאמר כאן הדר ביה, ובאמת
40 יאסור טבילת אדם ביום הכיפורים משום שנראה כמתקן. משיבה
41 הגמרא: לא סלקא דעתך שיאסור, דתניא, כל חיובי טבילות מובלין
42 בדרבן, בין בתשעה באב בין ביום הכיפורים, ואף שאסורים ימים אלו
43 ברחיצה:
44 ***
45 שנינו במשנה: ושון שמשקין את המים בכלי אבן וכו', אבל לא
46 מטבילין:
47 מבררת הגמרא: מאי אכל לא מטבילין. אמר שמואל, אין מטבילין
48 את הכלי הטמא על גב השקת מימיו כדי לטהרו ביום טוב. שלא
49 הותרה אלא השקה לחוד, ולא לטהר כלי אגב כן.
50 שואלת הגמרא: מני מתניתין – משנתנו המתירה השקת מים
51 לחוד, ואוסרת הטבלת כלי אגב ההשקה, אינה לא כשיטת רבי ולא
52 כשיטת רבנן. דתניא, אין מטבילין את הכלי שנטמא על גב מימיו
53 לטהרו, ואין משקין את המים בכלי אבן לטהרו, דברי רבי. והקמים
54 אומרים, אף שטבילת כלי בפני עצמו אסורה, בכל זאת מטבילין
55 כלי על גב מימיו לטהרו, ומשקין את המים בכלי אבן לטהרו.
56 ומעתה מני – כשיטת מי נאמרה משנתנו, אי כרבי, קשיא מה
57 שהתירה משנתנו השקה בכלי אבן, שהרי רבי אסרה. ואי כרבנן,
58 קשיא מה שאסרה הטבילה של כלי טמא אגב מימיו, שהרי רבנן
59 התירו גם זאת.
60 מתרצת הגמרא: אין שני הדינים שבברייתא אמורים כאחד, אלא
61 יש לחלק בין שבת ליום טוב, ולפי זה משנתנו איבעית אימא כרבי,
62 איבעית אימא כרבנן.
63 אי בעית אימא משנתנו כרבי, אלא שיש לפרש, דרישא דברייתא
64 שאוסר רבי הטבלת כלי טמא אגב מימיו, ומדויק שהשקה לחוד
65 מותרת, היינו ביום טוב. וסיפא שאסר רבי אף את ההשקה היינו
66 בשבת. וכולה מתניתין מדברת ביום טוב, ולכן התירה השקה
67 ואסרה הטבלה, אבל בשבת שניהם אסורות.

1 בשרב – בעת החום, ורוחץ אפילו במי משקה ו–שורין בהן פשתן
2 כדי לצנן גופו. מקשה הגמרא: תינח ו–מיושב בימות תחמה, שאז
3 יש לתלות בזה, אבל בימות הגשמים הקרים מאי אימא למימר.
4 מתרצת הגמרא: אמר רב נחמן בר יצחק, אף בימות הגשמים אינו
5 נראה כטובל לטהרה, שפעמים שאדם פא מן השדה מלובלך בטיט
6 ובצואה, ורוחץ אפילו בימות הגשמים כדי לנקות עצמו.
7 מקשה הגמרא: תינח ו–מיושב בשבת שמותרת בה רחיצה, אבל
8 ביום הכיפורים האסור ברחיצה של תענוג, מאי אימא למימר, והלא
9 מוכח שטובל לשם מצוה. מתרצת הגמרא: אמר רבא, אכן ביום
10 הכיפורים אין ההיתר מחמת שיש לתלות טבילתו ברחיצה, אך
11 מותר מטעם דמי אימא מידי – האם יש דבר דבשבת החמורה שרי
12 משום מלאכה, ולא גזרו בו חכמים משום שבות, וביום הכיפורים
13 יהיה אסור מטעם שנראה כמתקן ועושה מלאכה, אלא הואיל
14 ובשבת שרי לטבול משום שנראה כמיקר, ביום הכיפורים נמי שרי,
15 שאין להחמיר בו יותר משבת.
16 מקשה הגמרא: ומי אית ליה לרבא סברת הואיל כעין זו, והתנן
17 (שבת קיא.), החושש בשינוי לא ינמץ כהן את החומץ לרפואה. אכל
18 מטביל הוא את מאכלו בחומץ בדרבן, ואם נתרפא על ידי כך
19 נתרפא, שכל דרך אכילה מותר. ורמינן עלה – והקשינו על משנה
20 זו מבריייתא, ששנינו, החושש בשינוי לא ינמץ את החומץ ופולט,
21 שאז ניכר שלרפואה הוא גומעו, אכל מנמץ וכולע, שדרך מאכל
22 הוא. ומתבאר שאם בולע החומץ מותר לגומעו גם בפני עצמו,
23 ולא רק על ידי טבול מאכל בו. ואמר אבי תרץ הסתירה, כי תנן
24 נמי במתניתין שאסור לגמוע את החומץ בפני עצמו, במנמץ ופולט
25 תנן כן, אבל לגמוע ולבלוע מותר. ורבא אמר בתירוצו סתירה זו,
26 אפילו תימא שאסרה המשנה גם במנמץ וכולע, ולא קשיא, כאן
27 בבריייתא המתירה את גמיעת החומץ בפני עצמו, מדובר קודם
28 טבול – קודם אכילתו, שאז אין ניכר שגומעו לשם רפואה, אלא
29 נראה שעושה כן לפי שהחומץ מועיל לו לאכילה. וכאן במשנה
30 האוסרת, מדובר לאחר טבול – לאחר שכבר אכל, וטיבל מאכלו
31 בחומץ, ואז אם חוזר ומגמוע ניכר שעושה כן לרפואה.
32 מסיימת הגמרא קושיתיה: ואם איתא שסובר רבא סברת הואיל,
33 נימא כן גם כאן, שאי אפשר להתיר דבר מסוים לחצי שבת ו–עד
34 לשעת הסעודה, ולאסור בחציה האחר ו–אחר הסעודה, אלא

אגרות קודש

ב"ה, י"ב ניסן תשכ"ד

ברוקלין.

יוסף יצחק שי

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבך מיום ה' ניסן.

והתקוה אשר מתקדם אתה בלימוד וגם בהנהגה, לימוד תורתנו תורת חיים והלימוד מביא לידי מעשה, קיום מצותי והנהגה האמורה.

וכן בודאי למדת כבר פירוש ההגדה של פסח, וגם תשאל הארבע קושיות דמה נשתנה, ועל ידי לימוד האמור והנהגה האמורה, תכנס בסוג דבן חכם, לנחת רוח הוריק שי' וכשתרצה באמת תצליח בכל האמור.

בברכה לבשורות טובות בכל האמור ולחג שמח.

1 ואִיבֵיעַת אִימָא, משנתינו כרפנן, שגם דבריהם לא נאמרו כאחד,
2 אלא בתחילת דבריהם שהתירו אף הטבלה מדובר ביום טוב,
3 ובסוף דבריהם שהתירו רק השקה מדובר בשבת. וְכֹלָה מְתִיבִין
4 בְּשֵׁשֶׁת נאמרה, ולכן התירה השקה ואסרה הטבלה:
5 ***

6 הגמרא מביאה ברייתא הדנה בדין טבילה בבין השמשות: תנו
7 רבנן, כְּלִי שֶׁמִּמָּא מִעֵרֵב יוֹם טוֹב, אֵין מְסַבִּילִין אוֹתוֹ בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת
8 שֶׁל כְּנִיסַת הַחֹג, כִּיּוֹן שֶׁסֶפֶק לֵילָה הוּא, וְאִסּוּר לְהַטְבִּיל בְּיוֹם טוֹב.
9 רַבִּי שְׁמַעוֹן שׁוּרִי אָמַר, אֵף בְּחֹל הָאֵין מְסַבִּילִין אוֹתוֹ בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת,
10 כְּלוּמַר, אֵין מְנִיחִין לָמִי שְׂבָא לְהַטְבִּיל בְּזִמְנָא זֶה לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי
11 שְׁצִירָף הָעֵרֵב שְׁמֶשׁ, כְּדִי שִׁיחִיד רָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְתַרּוּמָה, וְהָא
12 לְהַטְבִּיל עֵתָה וְדָאִי דַעְתּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּלֵילָה, וּבִאֲמַת, מַחֲמַת
13 הַסֶּפֶק שְׂמָא כְּבֵר לֵילָה, צִרִיךְ לְהַמְתִּין עַד שֶׁתַּעֲרִיב הַשֶּׁמֶשׁ
14 לְמַחֲרָת.

15 שואלת הגמרא: וְכִי תֵּנָא קָמָא לֹא בְּעֵי הָעֵרֵב שְׁמֶשׁ לְתַרּוּמָה, וּמִדּוּעַ
16 אֵינוֹ חוּשׁ לְחַשְׁשׁוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן שׁוּרִי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִמָּר
17 רַבָּא, אֲשַׁכְּחִיתִּיהּ לְרַבֵּן דְּבִי רַב – מִצֵּאתִי אֶת הַתַּלְמוּדִים שֶׁבְּבֵית
18 הַמִּדְרָשׁ, דִּיתְבִּי וְקָא אִמָּרִי – שִׁישְׁבוּ וְאִמְרוּ בְּבִיאָר מַחֲלֻקַּת זֶה,
19 וְדָאִי גַם תֵּנָא קָמָא חוּשׁ לְכַךְ, אֵלֹא בְּמִשְׁכָּשְׁתּוֹ נִפְתָּר מִתּוֹךְ מַעֲשֵׂיו
20 קְמַפְלִיגִי – חוֹלְקִים הֵם בְּמִקְרָה מְסוּיִם, הָאֵם נִיכֵר מִתּוֹךְ הַנִּהגְתּוֹ
21 שִׁיּוּדַע שְׁצִירָף הָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ אוֹ לֹא. וְהִיכִי דְמִי, בְּגִזְזִי דְנִקְיֹת מִנָּא
22 וְשִׁאֲרוֹ כְּלִי בִּירִידָה, וְרָחִיט וְאִוִּיל וְרוֹץ וְהוֹלֵךְ בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת
23 לְאִמְבּוּלִיָּה. מָר וְתֵנָא קָמָאן כְּבֵר, הָאִי דְקָא רָחִיט וְאִוִּיל, הוּא מִשּׁוּם
24 דְּמִידַע יָדַע דְּבְעֵי הָעֵרֵב שְׁמֶשׁ, וְלִכְּן מִמָּהֵר כְּדִי לְהַסְפִּיק לְהַטְבִּיל
25 קוֹדֵם הַלֵּילָה. וְמָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שׁוּרִי כְּבֵר, שְׂמָא אֵינוֹ יוֹדַע,
26 וּמִחֲמַת מְלָאכְתּוֹ הוּא דְקָרְהִיט, וְלִכְּן יֵשׁ לְמוֹנְעוֹ מִלְּהַטְבִּיל. מְסוּיִם
27 רַבָּא: וְאִמְרִינָא לְהוּ אִנָּא – וְאִמְרִיתִי אֲנִי לְתַלְמוּדִי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, בְּסֵתָם
28 אִדָּם שֶׁמִּשְׁכָּשְׁתּוֹ נִפְתָּר מִתּוֹךְ מַעֲשֵׂיו שְׂרוּצָה לְהַסְפִּיק לְהַטְבִּיל קוֹדֵם
29 הַלֵּילָה, דְּכֹלִי עֲלִמָּא לֹא פְלִיגִי שִׁישׁ לְתַלּוֹת שֶׁמֶמָּהֵר מִפְּנֵי שִׁיּוּדַע
30 דִּין הָעֵרֵב שֶׁמֶשׁ, וְאֵין לְמוֹנְעוֹ מִלְּהַטְבִּיל. אֵלֹא כִּי פְלִיגִי, בְּכִנּוּן שֶׁהִיד
31 לוֹ לְאִדָּם זֶה כְּלִי אַחֵר דְּאִימָמִי בְּשֶׁרֶץ בְּשִׁיעוֹר פְּחוֹת מְבַעֲרָשָׁה.
32 וְאִתָּא לְקָמִיהּ דְּרַבֵּן לִשְׁיֹלִי וְלִשְׁאֲלוֹ, הָאֵם כְּלִי שֶׁנִּגַּע בְּשֶׁרֶץ
33 שְׂהוּא פְּחוֹת מְבַעֲרָשָׁה, אִימָמִי אִי לֹא. מָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן שׁוּרִי כְּבֵר,
34 מְדָא לֹא גְמִיר – כִּשֶּׁם שֶׁלֹּא לְמוֹד לְהַטְבִּיל זֶה, דִּין הָעֵרֵב שְׁמֶשׁ נִמְי לֹא
35 גְמִיר, וְמָה שֶׁמֶמָּהֵר לְטַבּוֹל יֵשׁ לְתַלּוֹת שְׂהוּא מִפְּנֵי שֶׁמֶמָּהֵר
36 לְמַלְאכְתּוֹ, וְיֵשׁ לְמוֹנְעוֹ מִלְּהַטְבִּיל בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת. וְמָר וְתֵנָא קָמָא
37 כְּבֵר, דּוּקָא הָא וְשִׁיעוֹר הַשֶּׁרֶץ לְטַמָּא הוּא דְלֹא גְמִיר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ
38 מְפוֹרֵשׁ בְּתוֹרָה, אֵלֹא מִזְּהִלְכָּה לְמִשְׁה מְסוּיָה. אֲבָל הָא דְצִרִיךְ הָעֵרֵב
39 שְׁמֶשׁ, יֵשׁ לָנוּ לְתַלּוֹת שְׁמִיר: שְׁהִי מְפוֹרֵשׁ בְּתוֹרָה. וְלִכְּן אֵין צִרִיךְ
40 לְמוֹנְעוֹ מִלְּהַטְבִּיל בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת:
41 ***

42 שנינו במשנה: וּמְסַבִּילִין מִנֵּב לִנְב, וּמַחְבּוּרָה לְחַבּוּרָה: הַגְּמָרָא
43 מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְבַּאֲרֶת דִּינִים אֵלֶּה: תְּנוּ רַבֵּן, בִּיצָד הִיא הַטְבִּילָה
44 מִנֵּב לִנְב, הָרוּצָה לְעֲשׂוֹת אֶת גֵּתוֹ וְלִדְרוֹךְ אֶת עֲנָבִיו עַל גֵּב – בְּכִלִּי
45 שֶׁנִּטְמָא וְהַטְבִּילוּ לִשְׁם בִּידוֹ וְלִדְרוֹךְ בּוֹ זִיתִּיו וְכֵן אִם רוצה לעשות
46 בִּידוֹ וְלִדְרוֹךְ זִיתִּיו עַל גֵּב – בְּכִלִּי שֶׁהַטְבִּילוּ לִשְׁם גֵּתוֹ, עוֹשֶׂה כֵּן,
47 ואֵין צִרִיךְ לְטַבּלוֹ שׁוּב. וְכוּנָתָה מִשְׁנֵתִינוּ שֶׁאֵם בָּא לְהַחֲמִיר
48 וְלְהַטְבִּילוֹ, מוֹתֵר לְהַטְבִּילוֹ בְּיוֹם טוֹב, שֶׁאֵין נִחְשָׁבֶת הַטְבִּילָה
49 כְּתִיקוֹן כְּלִי, שְׁהִי אֵין צוּרֵךְ בַּהּ.

50 בִּיצָד מְחַבּוּרָה לְחַבּוּרָה, מִי שֶׁטַבֵּל עֲצֻמוֹ וְכִלְיוֹ מִטּוּמְאָתָם בְּעֵרֵב
51 פֶּסַח עַל דַּעַת שְׁוָהָה אוֹכֵל פֶּסַח מְחַבּוּרָה זֶה, וְנִמְלֵךְ רוּצָה לְאָכּוֹל

52 הַפֶּסַח מְחַבּוּרָה אַחֲרָה, הָרְשׁוּת בִּידוֹ, ואֵין צִרִיךְ לְטַבּוֹל שׁוּב. וְכוּנָתָה
53 מִשְׁנֵתִינוּ שֶׁאֵם בָּא לְהַחֲמִיר וְלַחֲזוֹר וְלְטַבּוֹל הוּא וְכִלְיוֹ לִשְׁם
54 הַחֲבּוּרָה הַשְּׁנִיָּה, טוֹבֵל אִפִּילוֹ בְּיוֹם טוֹב, שְׁהִי טְבִילָה שֶׁאֵינָה
55 צְרִיכָה הִיא, וְלֹא נִחְשָׁב לְמַתְקָן:

משנה

56 מִשְׁנֵתִינוּ עוֹסֶקֶת בְּדִין הַקֶּרֶת קֶרְבָּנוֹת יַחֲיד בְּיוֹם טוֹב: בֵּית שְׁמַאי
57 אוֹמְרִים, מְבִיאִין שְׁלָמִים בְּיוֹם טוֹב, וְשׁוֹחֲטִים וּמְקַרְבִּים אוֹתָם.
58 וְאֵלֶּם אֵין סוֹמְכִין עֲלֵיהֶן בְּיוֹם טוֹב, מִשּׁוּם אִסּוּר שְׁבוּת. אֲכָל לֹא
59 מְקַרְבִּים עוֹלוֹת בְּיוֹם טוֹב, כִּיּוֹן שֶׁאֵין בָּהֶם אֲכִילָה לְאִדָּם. וְבֵית הֵלֵל
60 אוֹמְרִים, מְבִיאִין בְּיוֹם טוֹב בֵּין שְׁלָמִים וּבֵין עוֹלוֹת, וְאֵף סוֹמְכִין עֲלֵיהֶן
61 בּוֹ בְּיוֹם:
62 ***
63

גמרא

64 שנינו במשנה שְׁמוּדִים בֵּית שְׂמַאי וּבֵית הֵלֵל שְׁשִׁלְמִים קֶרְבִּים בְּיוֹם
65 טוֹב, אֵלֹא שֶׁנַּחֲלָקוּ אִם סוֹמְכִים עֲלֵיהֶם. וְכֵן נַחֲלָקוּ הָאֵם מְקַרְבִּים
66 עוֹלוֹת, וּמִבְּאֵרֶת הַגְּמָרָא בְּאִיזָה שְׁלָמִים וְעוֹלוֹת מְדוּבָּר: אִמָּר עוֹלָא,
67 מְחַלּוֹקֵת, בְּשִׁלְמֵי חֲגִיגָה לְסוֹף עֲלֵיהֶם, וְעוֹלָת רִאִיָּה לִקְרָב. דְּבֵית
68 שְׁמַאי סָבְרִי, נֹאמַר בְּדִין הַקֶּרֶת חֲגִיגָה בְּיוֹם טוֹב (וְיִקְרָא כַּגֵּמָא),
69 וְחֲגִיגָתָא אוֹתוֹ חֵג לַח', וְחֲגוּתָם' מִשְׁמַע שְׁחֲגִיגָה, אֵין וְקֶרְבָּה בְּיוֹם
70 טוֹב, אֲבָל עוֹלָת רִאִיָּה לֹא קֶרְבָּה בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל חֵג, אֵלֹא בְּשִׁאֲר
71 יְמֵי הַמוֹעֵד. וְבֵית הֵלֵל סָבְרִי, לַח' מִשְׁמַע שְׁכָל קֶרְבָּנוֹת דְּלַח' קֶרְבִּים
72 בְּיוֹם טוֹב, וְאֵף עוֹלָת הָרִאִיָּה בְּכָלֵל, אֵף שֶׁאֵין בָּהּ אֲכִילָת אָדָם. אֲכָל
73 נְדָרִים וְנִדְבּוֹת שֶׁאֵינָן חוֹבֵת הַיּוֹם, לְדַבְּרִי תַבֵּל אֵין קֶרְבִּין בְּיוֹם טוֹב.
74 וְכֵן אִמָּר רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה כְּדַבְּרֵי עוֹלָא, נְדָרִים וְנִדְבּוֹת אֵין קֶרְבִּין
75 בְּיוֹם טוֹב לְדַבְּרֵי הַכֵּל.

76 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: מְתִיבִי, שְׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, אִמָּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר,
77 לֹא נַחֲלָקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הֵלֵל עַל עוֹלָת שְׁאִינָה שֶׁל יוֹם טוֹב וְנִדָּר
78 וְנִדְבָחָה, שְׁאִינָה קֶרְבָּה בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן לֹא נַחֲלָקוּ עַל שְׁלָמִים שֶׁחֵן שֶׁל
79 יוֹם טוֹב וְשְׁלָמִים חֲגִיגָה וְשְׁלָמִים שְׂמִיחָה שְׁקָרִיבִין בְּיוֹם טוֹב, אֵלֹא עַל
80 מַה נַּחֲלָקוּ, עַל עוֹלָת שְׁהִיא שֶׁל יוֹם טוֹב וְעוֹלָת רִאִיָּה, וְכֵן נַחֲלָקוּ
81 עַל שְׁלָמִים שְׁאִינָן שֶׁל יוֹם טוֹב וְנִדָּר וְנִדְבָחָה. שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים,
82 לֹא יָבִיא אוֹתָם בְּיוֹם טוֹב, וְבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, יָבִיא. וּמִבּוּאֵר שֶׁגַם
83 שְׁלָמִי נִדְרִים וְנִדְבּוֹת קֶרְבִּים בְּיוֹם טוֹב לְבֵית הֵלֵל, וְשִׁלָּא כְּדַבְּרֵי
84 עוֹלָא.

85 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: תְּרִין וְאִימָא חֲבִי – שְׁנָה אֶת גִּירְסַת הַבְּרִייתָא, וְכַךְ
86 הִיא גִּירְסָא, אִמָּר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר, לֹא נַחֲלָקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית
87 הֵלֵל עַל עוֹלָת וְשְׁלָמִים שְׁאִינָן שֶׁל יוֹם טוֹב, שְׁאִין קֶרְבִּין בְּיוֹם טוֹב,
88 וְעַל שְׁלָמִים שֶׁחֵן שֶׁל יוֹם טוֹב, שְׁקָרִיבִין בְּיוֹם טוֹב. עַל מַה נַּחֲלָקוּ, עַל
89 עוֹלָת שְׁהִיא שֶׁל יוֹם טוֹב. שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים, לֹא יָבִיא עוֹלָה זֶה,
90 וְבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, יָבִיא.

91 תִּירוּץ אַחֵר: רַב יוֹסֵף אִמָּר, תִּנְצִי שְׁקֵלָתָא מְעַלְמָא – וְכִי נִלְקַחוּ כָּל
92 הַתְּנָאִים מִהַעוֹלָם, שֶׁאֵינָךְ יִכּוֹל לְמַצּוֹא תֵּנָא הָאִמָּר כְּדַבְּרֵי עוֹלָא,
93 עַד שֶׁנִּצְרַכְתָּ לְשִׁבֵּשׁ הַבְּרִייתָא, וְהֵלֹא מַחֲלֻקַּת תִּנְצִי הִיא, וְיִסְבּוֹר
94 עוֹלָא כְּאוֹתוֹ תֵּנָא שֶׁנַּחֲלָק עַל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר. דְּתִנְצִי, שְׁלָמִים
95 הַבָּאִים מִחֲמַת יוֹם טוֹב וְשְׁלָמִי חֲגִיגָה וְשְׁלָמִי שְׂמִיחָה בְּיוֹם טוֹב,
96 בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן מִעֵרֵב יוֹם טוֹב וְשׁוֹחֲטִין בְּיוֹם טוֹב,
97 וְבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, סוֹמֵךְ עֲלֵיהֶן בְּיוֹם טוֹב, וְשׁוֹחֲטִין בְּיוֹם טוֹב.

ביצה. פרק שני – יום טוב דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קעז רש"י תוספות

ואי בעית אימא רבי קתני לה, וכולה מתניתין ביום טוב, כדאמרין: אין מטבילין את הכלי על גב מימיו לטהרו ביום טוב, הטבילה הוא דלא, הא השקה בכלי אבן – שפיר דמי. ובספרים שלנו נחלפה רישא לסיפא וסיפא לרישא, דכתיב בהו ברישא אין משיקין, והדר אין מטבילין, ועל כן רוב התלמידים שגו בפירושה של סוגיא זו, ואין אדם יכול לישבה על כנה, וגורסין מפני דוחק; ומתניתין רישא ביום טוב וסיפא בשבת, ומפרשין רישא דקתני משיקים – ביום טוב קאמר, ותנא השקה והוא הדין להטבילה, וסיפא דקתני אבל לא מטבילין – איירי בשבת, ותנא הטבילה והוא הדין להשקה, ואין ראוי לפרש כן לדרדקי רבי רב, דאם כן ליחני קילתא ושמעין חמירא; לשמעין הטבילה דמותרת ביום טוב, ואנא אמנא רכל שכן השקה.

אבל השתא דאשמעינן משיקין, איכא למימר דוקא קתני, אבל הטבילה – לא, וכן לענין שבת, דאשמעינן אבל לא מטבילין – אי הוא הדין להשקה סבירא ליה, הוה ליה לאשמעינן אין משיקין, ושמעין כל שכן דאין מטבילין. אבל השתא דאשמעינן אין מטבילין – איכא למימר הא השקה שרי, וסיגי לדברי – ספר התוספתא, דכך מצינו בו במסכת שבת ובמסכת ביצה. אין מטבילין אותו בין השמשות – מפני שהוא ספק לילה, ונמצא מטביל ביום טוב, אף בחול – אם אנו רואין אדם המטביל כלי בין השמשות, אנו צריכין להחזירו ולמחות בידו, מפני שצריך הערב שמש, וזה המטביל כלי בלילה – ודאי דעתו להשתמש בו מיד, ולא להמתין הערב שמש דלמחר. ותנא קמא לא בעי כו' – בתמיה, אשכחתינהו לרבנן דבי רב – לתלמידים שבבית המדרש, מעשיו – דקא רהט במרוצה, מידע ידע דבעי הערב שמש – והיינו דרהט, כסבור להספיק קודם יציאת היום, וכשיראה שלא יספיק, הואיל וזבא למקרה – וגמר טבילתו, וממתין מלהשתמש בו עד שיעריב שמשו למחר. הלכך, בין השמשות דיום טוב – אסור, משום דמטביל ביום טוב שלא לצורך, אבל בחול – לא מחזין ביה, דמחשבתו ניכרת שלהערב שמשו הוא מתכוין, מתוך מעשיו של מרוצתו. וכו', עלמא לא פליגי – דודאי ניכרת באיניש דעלמא, והאי גברא דאפליגי ביה רבי שמעון שוזרי ואמר דלא אמרינן ביה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו, כגון דאישי ליה – מנא אחרניא בפחות מכעדרה מן השרץ, ואתא לשוליו וכו', הא הוא דלא נפיר – דלא כתיב בהדיא כבעדרה, אבל הערב שמש, דבהדיא כתיב – מגמר גמיר, ובכחן עסקין דמשתמש בו תרומה, הרוצה לעשות נתי על גב כרו – מי שהיו כליו טמאין, והטבילן לדעת דריכת זיתו, ונמלק לעשות גתו. עושה – גתו על גב טבילה זו שהטביל לשם כרו, ואין צריך לחזור ולהטביל לשם גת. והדיא טבילה שניה – הא להחמיר על עצמו ולהטביל, קתני מתניתין שהוא מטביל ביום טוב, שאין כאן תקון כלי, ואינה טבילה, שהרי אינה צריכה. בחבורה זו – על פסוה, והיה טמא או כליו טמאין, וטבל לדעת כן, הרישות בידו – ואין צריך לחזור ולטבול. וקאמרה מתניתין, דאם בא להחמיר ולהטביל כליו לשם חבורה האחרת – מטביל ביום טוב. **משנה** מביאין שלמים – ביום טוב, לפי שיש בהן אכילת אדם, ואין סופכין עליהן – שהסמיכה אסורה משום שבות, שבכל כחו היה סומך, והוי ליה משתמש בבעלי חיים, ותנן: אין רוכבין על גבי בהמה (לקמן לזב), אבל לא עולות – אין מביאין עולות, חוץ מתמידין ומוספין שהן קרבן צבור חומן קבוע, אבל עולת יחיד – לא יביא, לפי שאין בה אכילת הדיוש, וכתיב (שמות יב) "עשה לכם" – ולא לגבוה. **גמרא** מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך ועולת ראיה ליקרב – מתניתין דמורו תרויהו בשלמים להביא, ולא אפלוז בהו אלא בסמיכתן, בשלמי חגיגה מורד בית שמאי בהבאתן, מפני שהן חובת היום, כדאמרין בחגיגה (טו, א) מידחותם אותו חגי. ועולה שנחלקו אף בהבאתן – בעולת ראיה נחלקו, וההיא הוא דקא שרו בית הלל – מפני שהיא של יום טוב, דנפקא לן מילא יראו פני ריקס" (שמות כג), אבל נדרים ונדבות – הואיל ואין זמן היום כלל – דברי הכל אין קרבין, ואפילו שלמים, וכל שכן עולות, דיכול להביאן לאחר זמן, ואף על גב דחגיגה וראיה יש להן תשלומין כל שבעה – שור בה, שמא יאנס ולא יקריננה בשאר הימים, ותנן: עבר הרגל ולא חג – אינו חייב באחריותו, והכי מפרש בברייתא לקמן, דמשום האי טעמא שרו לה. שאינה של יום טוב – כגון נדר ונדבה, שאינה קרבה – דאית בה תרתי לאסורא: אין בה אכילת אדם, ואפשר לאחר זמן, ועל שלמים שהן של יום טוב – כגון חגיגה ושלמי שמחה, שקרבין – דאיכא תרתי להחמירא, אכילת אדם, וזמן ברגל, ואם יעבור הרגל – בטל קרבנו, ועל שלמים שאין זכו' – אלמא שלמים דנדרים ונדבות לבית הלל קרבין, וקשיא לעולא, תנאי שקלת מעלמא – וכי לא משכחת תנא דאמר בעולא, דתימא עולא כי ההוא סבירא ליה, דאיצטריכא לך לשבושה לך מתניתא ולתרוצה, תנאי היא – אשכחן תנא אחרניא דקאי בעולא, מחמת יום טוב – חגיגה ושמחה.

אמר עולא מחלוקת בו – ואם תאמר: לבית שמאי למה לזה למימר טעמא משום "וחתונם"? הא קאמרין לקמן משום "לכם" ולא לגבוה! ויש לומר: משום דלא תסעה לומר "לה" – כל דלה, ומכל מקום קשיא לבית הלל: למה לזה למימר כל דלה? תיפוק ליה משום דאית לזה לבית הלל מתוך וכו', והוי שפיר צורך קצת, משום שלא יאמרו שלחן שלך מלא ושל רבך ריקן, כדפרישית לעיל (יב, א)! ויש לומר: משום שלא תסעה לומר "וחתונם חג" – חגיגה אין, עולה לא, רבי

ואיבעית אימא רבנן, וכולה מתניתין בשבת. תנו רבנן: כלי שנמקא מערב יום טוב – אין מטבילין אותו בין השמשות. רבי שמעון שוזרי אומר: אף בחול אין מטבילין אותו, מפני שצריך הערב שמש. ותנא קמא לא פליגי, אמר רבא: אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקא אומר: במחשבתו נכרת מתוך מעשיו קמפלגי. והיכי דמי – כגון דנקיט מנא בידיה, ורהיט ואויל בין השמשות לאטבוליה. מר סבר: האי דקא רהיט ואויל – מידע ידע דבעי הערב שמש, ומר סבר: מחמת מלאכתו הוא דקרהיט, ואמנא להו אנא: במחשבתו נכרת מתוך מעשיו – דכולי עלמא לא פליגי, פי פליגי – כגון דאימיו בפחות מכעדרה, ואתא לקמיה דרבנן לשיילי: בפחות מכעדרה, אימיו אי לא? מר סבר: מדהא לא גמיר, הערב שמש גמי לא גמיר, ומר סבר: הא הוא דלא גמיר, הא הערב שמש גמיר. "ומטבילין מנא לנב". תנו רבנן: פיצד מנא לנב? הרוצה לעשות גתו על גב בדרו, וכדו על גב גתו – עושה. פיצד מחבורה לחבורה? היה אוכל בחבורה זו ורוצה לאכול בחבורה אחרת – הרישות בידו. **משנה בית שמאי אומרים: מביאין שלמים ואין סופכין עליהן, אבל לא עולות. ובית הלל אומרים: מביאין שלמים ועולות, וסופכין עליהן. **גמרא** אמר עולא: מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך, ועולת ראיה ליקרב. דבית שמאי סבירי: "וחתונם אותו חג לה" חגיגה – אין, עולת ראיה – לא, ובית הלל סבירי: "לה" – כל דלה. אבל נדרים ונדבות – דברי הכל אין קריבין ביום טוב, וכן אמר רב אדא בר אבהו: נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב. מתיבי, אמר רבי שמעון בן אלעזר: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עולה שאינה של יום טוב – שאינה קרבה ביום טוב, ועל שלמים שהן של יום טוב – שקריבין ביום טוב. על מה נחלקו – על עולה שהיא של יום טוב, ועל שלמים שאינן של יום טוב. שפית שמאי אומרים: לא יביא, ובית הלל אומרים: יביא! תריין ואימא הכי: אמר רבי שמעון בן אלעזר, לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עולה ושלמים שאינן של יום טוב – שאין קריבין ביום טוב, ועל שלמים שהן של יום טוב – שקריבין ביום טוב. על מה נחלקו – על עולה שהיא של יום טוב, שפית שמאי אומרים: לא יביא, ובית הלל אומרים: יביא. רב יוסף אומר: תנאי שקלת מעלמא?! תנאי היא. דתנאי: שלמים הבאים מחמת יום טוב ביום טוב, בית שמאי אומרים: סומך עליהן מערב יום טוב ושוחרטן ביום טוב, ובית הלל אומרים: סומך עליהן ביום טוב, ושוחרטן ביום טוב, אבל**

שהרי אינה צריכה. בחבורה זו – על פסוה, והיה טמא או כליו טמאין, וטבל לדעת כן, הרישות בידו – ואין צריך לחזור ולטבול. וקאמרה מתניתין, דאם בא להחמיר ולהטביל כליו לשם חבורה האחרת – מטביל ביום טוב. **משנה** מביאין שלמים – ביום טוב, לפי שיש בהן אכילת אדם, ואין סופכין עליהן – שהסמיכה אסורה משום שבות, שבכל כחו היה סומך, והוי ליה משתמש בבעלי חיים, ותנן: אין רוכבין על גבי בהמה (לקמן לזב), אבל לא עולות – אין מביאין עולות, חוץ מתמידין ומוספין שהן קרבן צבור חומן קבוע, אבל עולת יחיד – לא יביא, לפי שאין בה אכילת הדיוש, וכתיב (שמות יב) "עשה לכם" – ולא לגבוה. **גמרא** מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך ועולת ראיה ליקרב – מתניתין דמורו תרויהו בשלמים להביא, ולא אפלוז בהו אלא בסמיכתן, בשלמי חגיגה מורד בית שמאי בהבאתן, מפני שהן חובת היום, כדאמרין בחגיגה (טו, א) מידחותם אותו חגי. ועולה שנחלקו אף בהבאתן – בעולת ראיה נחלקו, וההיא הוא דקא שרו בית הלל – מפני שהיא של יום טוב, דנפקא לן מילא יראו פני ריקס" (שמות כג), אבל נדרים ונדבות – הואיל ואין זמן היום כלל – דברי הכל אין קרבין, ואפילו שלמים, וכל שכן עולות, דיכול להביאן לאחר זמן, ואף על גב דחגיגה וראיה יש להן תשלומין כל שבעה – שור בה, שמא יאנס ולא יקריננה בשאר הימים, ותנן: עבר הרגל ולא חג – אינו חייב באחריותו, והכי מפרש בברייתא לקמן, דמשום האי טעמא שרו לה. שאינה של יום טוב – כגון נדר ונדבה, שאינה קרבה – דאית בה תרתי לאסורא: אין בה אכילת אדם, ואפשר לאחר זמן, ועל שלמים שהן של יום טוב – כגון חגיגה ושלמי שמחה, שקרבין – דאיכא תרתי להחמירא, אכילת אדם, וזמן ברגל, ואם יעבור הרגל – בטל קרבנו, ועל שלמים שאין זכו' – אלמא שלמים דנדרים ונדבות לבית הלל קרבין, וקשיא לעולא, תנאי שקלת מעלמא – וכי לא משכחת תנא דאמר בעולא, דתימא עולא כי ההוא סבירא ליה, דאיצטריכא לך לשבושה לך מתניתא ולתרוצה, תנאי היא – אשכחן תנא אחרניא דקאי בעולא, מחמת יום טוב – חגיגה ושמחה.

רבי שמעון אומר הרי הוא אומר בחג המצות וגו' כל שבא בחג המצות בא בחג השבועות
ובחג הסוכות – כך משמע מתוך פירוש הקונטרס דלקמן דגריס הכי. ואם כן, לפירוש
זה מעיקרא דסלקא דעתך שבא לומר דגדרים ונדבות אין קרובין בחול המועד, הכי פירוש:
כל שאינו בא בחג המצות, כגון תורה וכיוצא בה, דאליבא דתנא קמא תורה אינה קרבה
בחג המצות ואפילו בחול המועד. וזהו דוחק.
דהכי משמע ממלתיה דגדרים ונדבות חוץ
מתורה אינן באין בחג המצות? וכי תימא כל
שאינו בא בחג המצות רוצה לומר ביום טוב – אם
כן לא הוי דומיא דחג הסוכות. ועוד: דאם כן
אמאי כתב "בחג השבועות" לומר שאינן באין
בחג השבועות? והא אף בחול המועד דסוכות
אינן באין? ועוד: כי גם לפי המסקנא לא אתי
שפיר, דקאמר דלענין "כל תאחר" קאמר, והכי
קאמר: כל שראוי לבא בחג המצות, שנתחייב בו
קודם חג המצות – בא בחג השבועות ובחג
הסוכות, שלא יאחר מלהביאו או בעצרת או
בסוכות. ועתה איך יביאנו? והלא אין בו חול
המועד! וכי תימא דגדרים ונדבות קרובין ביום טוב
– הא משמע דבתני תנאי ליכא מאן דסבר קרובין
ביום טוב רבי אלקעזר ברבי שמעון ודוחק הוא
לפרש בא בחג השבועות – שכשיבא לרגל יביאנו
או קודם לכן, ולא ביום טוב קאמר. על כן נראה
דגריס הכי: כל הבא בחג המצות ובחג השבועות
– בא בחג הסוכות וכו'. והשתא, מעיקרא סלקא
דעתך כל שאינו בא בחג המצות – כגון תורה, וכן
שאר גדרים ונדבות שאינן באין בחג, השבועות
דקאמר תנא קמא בהדיא – אינן באין בחג
הסוכות, ואפילו בחול המועד. ולפי המסקנא הכי
קאמר: כל שבא בחג המצות ובחג השבועות,
כלומר שראוי לבא בזמן נתינתם, כלומר שעברו
שני רגלים כסדרן – בא בחג הסוכות. פירוש:
צריך שיביאנו בחול המועד של סוכות. וכל שאינו
בא וכו' כלומר: שאינו ראוי לבא בשניהם, רק
בעצרת ולא בחג המצות – אינו חייב להביאו בחג
הסוכות זה, ורישא דוקא, פירוש: בא בחג
הסוכות, כלומר: חובה להביאו משום כל תאחר.
וסיפא לאו דוקא, פירוש: סיפא דאינו בא – רוצה
לומר: אם לא ירצה, שהרי הוא יכול להמתין עד
סוכות של שנה הבאה. אבל לעולם, אם ירצה –
יקריב בחול המועד. וקל להביין.
גמיר

תורתו בחג הסוכות, אימתי? אילימא בחול? של מועד – היינו תנא קמא. אלא ביום טוב,
וקסברי: גדרים ונדבות קרובין ביום טוב. ומאי שנא חג הסוכות דנקט? רבי אלקעזר ברבי
שמעון למעמיה, דתנאי רבי שמעון אומר: לא יאמר "חג הסוכות" שבו הפתוח מדרב,
למה נאמר – לומר שזה אחרון. רבי אלקעזר ברבי שמעון אומר: לומר שזה גורם. "ויצא
בה משום שמחה ואינו יוצא בה משום חגיגה". פשיטא! דבר שבחובה היא, וכל דבר
שבחובה אינו בא אלא מן החולין! לא צריכא, דאף על גב דפריש. בדבשא מנייה רבי
שמעון בן לקיש מרבי יוחנן: האומר "הרי עלי תורה וצא בה ידי חגיגה", "הריני נוזר

אבל גדרים ונדבות כו' – ועולא דקאמר כי האי תנא. והני תנאי – דלקמן, פליגי כי הני
תנאי דלעיל בגדרים ונדבות. מפני חמץ שבה – "על חלות לחם חמץ" וגו' (ויקרא ז). ולא
בעצרת מפני שהוא יום טוב – ותורה גדרים ונדבות היא. בחג הסוכות – בחולו של מועד.
רבי שמעון אומר כו' – לקמיה מפרש לה. מביא אדם תורתו בחג הסוכות – לקמיה
מפרש: אפילו ביום טוב קאמר, וירצא בה משום
שלמי שמחה. ואף על פי שמחויב בתורה זו
ועומד, דתניא במסכת חגיגה (חא) "ושמחת
בחגך" – לרבות כל מיני שמחות של בשר
לשמחה. מדרא בתיב "והבאת שלמים ואכלת
שם ושמחת". ומיהו, פשיטא דכל זמן שביט
המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר, שנאמר
(דברים כז) "והבאת שלמים ואכלת שם ושמחת".
והאי קרא בדר גרזים בתיב, ולא בשלמי שמחת
יום טוב בתיב, דשמחת יום טוב אם יש לו
בכורות ומעשר בהמה – אין צריך להביא
לדבר. ואין יוצא בה משום חגיגה – דדבר
שבחובה הוא, וכל דבר שבחובה אינו בא אלא
מן החולין. ותורה זו כבר מחויב הוא בה, ואין זו
מן החולין שיהא פוסט בה חגיגה. אמרי פר –
השתא מדרא אמילתיה: לפירוש מאי דאמר
לעיל: בהקשרת גדרים ונדבות פליגי. לבית
הפסול – שממעט זמן אכילתו, שאינו יכול
לאכול חמץ אלא עד ארבע שעות, ומתוך כך
חמץ שבה בא לידי נותר. רבי שמעון אומר כו'
– קא סלקא דעתך: למיסר גדרים ונדבות בחולו
של מועד תא. השתא – לרבי שמעון דאסר
הני. סלותי פסולתין – לוקטין עצים בשדה מן
המחומר בחולו של מועד, דתניא במועד קטן
(יבב.) קורצין עצים מן המחומר במועד לצורך
המועד. אמר אבאי בהקשרת כולי עלמא לא
פליגי דשרי – בחולו של מועד. כי פליגי למיקם
עליה בכל תאחר – וכולהו חק מתניתין לענין כל
תאחר איירי. תנא קמא סבר: כל המאחר נדרו
שלש רגלים, אפילו שלא כסדרן – עובר ב"בל
תאחר". וטעמא ליין בראש השנה (דב.) מהאי
קרא "שלש פעמים בשנה" וגו', למא לי למיכתב
"בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות",
כיון דכתביב שלש פעמים פשיטא דהני נתינה,
דהא מנייהו סלקין, דלעיל מנייה בתיב "שמו
את חדש האביב, שכנה שבועות חספון לך, חג
הסוכות תעשה לך", שמע מינה: לכל תאחר,
לומר: אלה קבעתי לך לתשלום מתנותיך
ונתריך. והיינו דקא אתא לאשמעינן עצה טובה:
כל מי שיש עליו תורה – יביאנה בחג הסוכות,
ואפילו הוא רגל ראשון אחר נדרו, שאם לא
יביאנה עכשיו – יצטרך לבא בשבילה
לירושלים, שהרי בעלותו ברגל בפסח לא
יביאנה מפני חמץ שבה, ולא בעצרת – מפני
שהוא יום טוב, נמצא שאיחרה שלש רגלים
שלא כסדרן. ואתא רבי שמעון למימר: הרי הוא
אומר כו', כסדרן – אין, שלא כסדרן – לא.
הלכך, הנודרה לפני סוכות – יש לו שהות עד

לשנה הבאה. והיך: כל שבא בחג המצות, כגון שנדר קודם הפסח, ודיה עליו להביאה בחג המצות – בא בחג השבועות שלאחריו, או בחג הסוכות, ואין לו עוד שהות. וכל שאינו בא
בחג המצות, שלא היתה עליו להביאה בפסח, כגון שנדר אחר הפסח – אינו בא, כלומר: אינו צריך להביאה, לא בחג השבועות שלאחריו, ולא בחג הסוכות, שיש לו שהות עד הסוכות
של שנה הבאה, שעברו שלש רגלים כסדרן. אלא ביום טוב וקסבר כו' – היינו תנא. לא יאמר חג הסוכות – כשהחזיר הכותב להוכיח שלש רגלים ל"כל תאחר", לא היה צריך
לכתוב "ובחג הסוכות", כיון שכתבו "שלש פעמים בשנה", וכתב "בחג המצות ובחג השבועות", דממילא ידענו דבו היה הכותב מדבר, שבפרשת סוכות הוא עסוק, ובו נכתב כתוב זה.
שזה אחרון – דבעינן כסדרן. שזה גורם – את כל תאחר. שאפילו נדר לפני ההג, כיון שעבר עליו חג הסוכות – עובר. דבר שבחובה הוא – דכתביב "והתגמם" מן החולין – ולא ממועות
ממעשר שני, ולא מגדרים ונדבות שהוא מחויב ועומד בהן. דאף על גב דפריש – דכשנדר התורה פירש על מנת שיוצא בה ידי חגיגה.

ביצה דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שישי) קצט

המצות וּבַחַג הַשְּׁבֻעוֹת וּבַחַג הַסֻּכּוֹת, ללמדנו ששלושת רגלים אלו הם הזמן שקבעה תורה לתשלום הנדר, וכיון שעברו שלשה רגלים ולא שילם את נדרו עובר בלאו של 'בל תאחר'. ובענין זה נחלקו התנאים בברייתא: תנא קמא סבר שלש רגלים סתם אמר רחמנא לזמנו של הלאו, ואפילו אם עברו שלא כסדרן האמור בכתוב, ולכן נתן תנא קמא עצה טובה, שאם מחוייב אדם תורה יביאנה בחול המועד של סוכות בזמן עלייתו לרגל, ואף שרק עתה נדרה, כיון שבפסח לא יוכל להביאה משום חמץ שבה, ובעצרת לא, מפני שאין נדרים ונדבות קרבים ביום טוב, ויצטרך לעלות לירושלים פעם נוספת קודם עצרת, כדי להקריבה בטרם יעבור עליה בבל תאחר. ורבי שמעון סבר, דווקא כשעברו שלשה רגלים כסדרן האמור בכתוב, אין – עובר בבל תאחר, אבל אם עברו שלא כסדרן, לא עובר. ופירוש דבריו הוא, כל שבא בחג המצות, כלומר שנדר קודם הפסח והיה יכול להביאו בפסח, בא בחג השבועות או בחג הסוכות, אבל לאחר מכן יעבור בבל תאחר. אך כל שלא בא בחג המצות, כלומר, שלא יכול היה להביאו בפסח משום שנדר לאחריו, אינו בא בחג השבועות ובחג הסוכות שלאחריו, אלא יכול להביאו גם בסוכות של השנה שלאחריו, כיון שאין עובר בבל תאחר עד שיעברו עליו שלש רגלים כסדרן.

***

הגמרא מבארת דברי רבי אלעזר: רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, מביא אדם תודתו כחג הסוכות. מבררת הגמרא: אימת מביא, אלקימא בחולו של מועד, היינו תנא קמא, ומה הוסיף על דבריו. אלא בהכרח כוונתו ביום טוב. וקסבר נדרים ונדבות קריבין ביום טוב. וכרבי שמעון בן אלעזר לעיל (ע"א), הסובר שלדברי בית הלל קרבים שלמי נדבה ביום טוב. וזה מה שאמרה הגמרא 'והני תנאי כהני תנאי'. שואלת הגמרא: וימא שניא חג הסוכות דנקט רבי אלעזר, והלא בכל יום טוב הוא כן. משיבה הגמרא: רבי אלעזר ברבי שמעון נקט כן למעמיה. דתניא, רבי שמעון אומר, לא יאמר הכתוב בפסוק הנדרש לענין בל תאחר, 'חג הסוכות', שהרי בו הכתוב שלפניו מדבר, 'חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים'. ואף שחזרה התורה למנות את כל הרגלים כדי ללמדנו שהם הזמן הקובע ללאו של בל תאחר באמור, לא היה לה להזכיר חג הסוכות, שהרי עוסקים כתובים אלו בענייניו. ולמה נאמר, כדי לומר שזה אחרון לסדר הרגלים הקובע לענין בל תאחר, ורק אם עברו פסח עצרת וסוכות על פי סדר זה, עובר בבל תאחר. רבי אלעזר ברבי שמעון חולק ואומר, מה שהזכיר הכתוב 'חג הסוכות' הוא כדי לומר שחג זה בלבד הוא הגורם לעבור בבל תאחר, ואף אם נדר קודם סוכות, עובר מיד לאחריו בלאו זה. ולכן אמר, 'מביא אדם תודתו בחג הסוכות', כדי שלא לעבור בבל תאחר.

***

הגמרא מפרשת את המשך דברי רבי אלעזר: ויציא בה [בתודה] משום שמחה, ואינו יוצא בה משום חגיגה: מקשה הגמרא: פשיטא שאינו יוצא בה משום חגיגה, שהרי חגיגה דבר שכתובה הוא, כנאמר (ויקרא כג מא) 'וחגתם אותו חג לה', וכל דבר שכתובה אינו בא אלא מן החולין, ולא מנדרים ונדבות שמחוייב ועומד בהם משום נדרו. מתרצת הגמרא: לא צריכא להשמיענו שאינו יוצא בה משום חגיגה, אלא דאף על גב דפריש בשעה שנדר התורה שיצא בה ידי חובת חגיגה, אינו מועיל, ודברקא מניה רבי שמעון בן לקיש מריב יוחנן, האומר הרי עלי תודה, ואציא בה אף ידי חגיגה ברגל, האם מועיל תנאו, ויוציא בתודה ידי חובת חגיגה, או לא. וכן יש להסתפק במי שאמר הריני נזיר,

אבל שלמי נדרים ונדבות, לדברי הכל אין קריבין ביום טוב. וכדברי תנא זה סבר עולא. מוסיפה הגמרא: והני תנאי שבברייתא להלן, אף הם נחלקו בי הני תנאי דלעיל, בדין הקרבת נדרים ונדבות ביום טוב. דתניא, אין מביאין קרבן תודה כחג המצות, מפני לחמי הקמץ שבה. ולא בעצרת [חג השבועות], מפני שהוא יום טוב, ואסור להקריב בו נדרים ונדבות. אבל מביא אדם תודתו בחול המועד של חג הסוכות. רבי שמעון אומר, הרי הוא אומר (דברים טז טז), 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר, כחג המצות וכחג השבועות וכחג הסוכות, ולא יראה את פני ה' ריקם'. וכך נדרש הכתוב, כל קרבן שביא כחג המצות, בא כחג השבועות וכחג הסוכות, וכל שלא בא כחג המצות אינו בא כחג השבועות וכחג הסוכות. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, מביא אדם את תודתו ביום טוב של חג הסוכות, ויוציא בה [באכילת בשרה] ידי חובתו משום שמחה, ואין צריך להקריב שלמים אחרים לשם כך. ואולם אין יוצא בה משום חגיגה, שעצם הקרבתה חובה, ודבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, ולא מבחמה החייב להקריבה, כגון תודה.

***

מפרשת הגמרא את שלשת השיטות השנויות בברייתא, ועל פי זה יתבאר שנחלקו בדין הקרבת נדרים ונדבות ביום טוב: אמר ר' מר, אין מביאין תודה כחג המצות, מפני חמץ שבה. מקשה הגמרא: פשיטא, ומדוע נצרך תנא קמא להשמיענו זאת. מתרצת הגמרא: אמר רב אדא ברבי יצחק, ויש שאמר לה – לתירוץ זה בשם רב שמואל בר אבא, אין כוונת התנא להקריבה בחג עצמו, אלא הכא פארפעה עשר בניסן עסקינן, וקסבר התנא שאין מביאין קדשים לבית הפסול, כלומר, אסור להקריב קרבן באופן שגורם למעט בזמן אכילתו שקבעה לו תורה, ועל ידי זה עלול לבא לידי פסול נותר, ולכן אין להביא תודה [הנאכלת ליום ולילה] בערב פסח, שהרי ממעט זמן אכילת לחמי החמץ עד סוף שעה רביעית ביום, ויפסלו בנותר. עוד אמר תנא קמא: ולא בעצרת מפני שהוא יום טוב. מפרשת הגמרא: קסבר, נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב. וכשיטת התנא בברייתא לעיל.

עוד אמר: אבל מביא אדם תודתו כחג הסוכות. מבררת הגמרא: אימת מביא. אלקימא ביום טוב עצמו, והא אפרת ולא בעצרת, מפני שהוא יום טוב. משיבה הגמרא: אלא בחולו של מועד. הגמרא מבארת דעת רבי שמעון: רבי שמעון אומר, הרי הוא אומר 'כחג המצות וכחג השבועות וכחג הסוכות'. ויש לדרוש, כל קרבן שביא כחג המצות, בא כחג השבועות וכחג הסוכות, וכל שלא בא כחג המצות, אינו בא כחג השבועות וכחג הסוכות. וסברה הגמרא, שכוונתו לדרוש שכשם שאין קרבה תודה בכל הפסח משום לחמי החמץ שבה, כמו כן אינה קרבה בעצרת ובכל חג הסוכות, ואף לא בחולו של מועד, ולכן מקשה: מתקף לה רבי ירמיה, והלא אין סברא כלל לאסור הקרבה בחול המועד דהשתא פלוני מסלתינן – הרי הותר בו אפילו ללקוט עצים מן המחובר לצורך המועד, הקרבת נדרים ונדבות מבעיא [אין צריך לומר] שמוותר. מיישבת הגמרא: אמר אביי, בהקדמה של תודה בולי עלמא לא פליגי דשרי בחול המועד של סוכות, כי פליגי תנא קמא ורבי שמעון, מתי הזמן למיקם עליה [לעמוד עליו, לעבור] בליל תאחרי. שדרשו חכמים (ראש השנה ד:) ממה שנאמר (דברים טז טז), 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלוהיך במקום אשר יבחר, כחג המצות וכחג השבועות וכחג הסוכות, ולא יראה את פני ה' ריקם'. ודי היה ליכתב 'שלוש פעמים בשנה', שהרי הוזכרו הרגלים בפסוקים הקודמים, ולמה נאמר 'כחג

וְאֵנִי לַחֲנוּכָה – אביא את הקרבנות שעלי להביא בגמר נזירותי קודם
שאגלח את שערי, מַעֲשֵׂה שֶׁנִּי, מִהוּ, האם מועיל דיבורו
ויכול להביאם ממעות אלו, או לא. אָמַר לִיה רבי יוחנן, זה שנדר
תודה בתנאי, הרי הוא נָדוּר – חל נדרו, וחייב בתודה, וְאֵינִי יוֹצֵא
בה ידי חגיגה, וכן זה שנדר נזירות בתנאי, הרי הוא נָזִיר, וְאֵינִי
מְגַלֵּחַ על קרבנות ממעות מעשר שני. שכיון שקיבל על עצמו
להביא תודה, או להיות נזיר, מיד נתחייב, שאמירתו לגבוה
כמסירתו להדיט, ולאחר שכבר חל נדרו ללא תנאי שוב אינו יכול
להתנות עליו: *

***

הגמרא מביאה דין דומה: הָיוּ אֲרָבָה שְׂדֵייה עומד למות דָּאִמֵּר לְהוּ
– [לאחרים], הָבֵו לֵה – [תנו לו] אֲרָבָה מֵאָה זָוִי לְפָלוּנִי, וְלִנְסִיב בְּרֵיתִי
– וישא את בתי. אָמַר רַב פִּיפֵּא, אֲרָבָה מֵאָה זָוִי שְׁקִיל – יקה, כלומר
זכה בהם, וְכִרְתִּיהּ – [ובתו של הנותן], אִי בְּעֵי נָסִיב, אִי בְּעֵי לֹא נָסִיב,
ואין המתנה תלויה בנישואי הבת. מפרשת הגמרא: מֵעֵמָּה שאין
הנישואין נחשבים כתנאי למתנה, משום דָּאִמֵּר הָבֵו לֵה ארבע
מאות זָוִי, וְלִנְסִיב בתי, והקדים ציווי הנתנה לתנאי הנישואין. אָמַר
אִי אָמַר בסדר הפוך, לְנָסִיב בתי, וְהָבֵו לֵה ארבע מאות זָוִי, הרי
הנתנה היא בתנאי שישאנה, ועל כן, אִי נָסִיב את הבת שְׁקִיל את
המתנה, וְאִי לֹא נָסִיב, לֹא שְׁקִיל: *

***

יְתִיב מְרִימֵר וְקָאִמֵּר לְהָא שְׁמַעְתָּא, שאין מועיל תנאי לצאת ידי
חגיגה בתודה, וכן לא להביא את קרבנות נזירותו ממעות מעשר
שני, מִשְׁמִיחָ דְּנִפְשִׁיהּ – מעצמו, כהלכה פסוקה, ולא בלשון בעיא.
אָמַר לֵיה רַבִּינָא לְמַרְיָר, אַתְּוֹן הָבֵו מְתַנִּיתוּ לָהּ, אבל אֲנִי בְּרַבְעָא
מִינִיהּ רִישׁ לְקִישׁ מְרִיב יוֹחֶנָן, והשיבו שכן הדין, מְתַנִּינָן לָהּ: *

***

שנינו במשנתנו מחלוקת בית שמאי ובית הלל האם סומכים ביום
טוב על שלמי חגיגה ושמחה קודם הקרבנות, וסברה כעת הגמרא
שהמחלוקת היא האם שלמי חובה חייבים בסמיכה או לא.
ומביאה הגמרא ברייתא שיש לדון בה לפי זה: תֵּנִי תֵּנָא קָמִיהּ
– [שנה תנא לפני] דְּרַבִּי יִצְחָק בִּר אָבָא, נאמר בעולת אהרן
שהקריבה ביום השמיני למילואים כפי שנצטווה, וְיִקְרַב אֶת
הַעֹלָה וְיַעֲשֶׂה בַּמִּשְׁפָּט, והלא בעולת חובה כעין זו לא נאמר עד
כה שום משפט, ובהכרח כוונת הכתוב שהקריבה בַּמִּשְׁפָּט עֹלֹת
נִדְבָה, האמור בפרשת ויקרא, וְלִמַּד הכתוב על עֹלֹת חֹבֶה שְׁמִעוּנָה
בְּסִמְכָה כעולת נדבה. אָמַר לֵיה רבי יצחק בר אבא לתנא, דָּאִמֵּר לָךְ
מִנִּי – שיטת ברייתא זו שהנך שונה בֵּית שְׁמַאי הִיא, דְּמוּכָח מִכָּךְ
שפטר שלמי חובה מסמיכה דְּלֹא גָמְרִי – [שאין למדים] שְׁלָמִי חֹבֶה
בבנין אב מִשְׁלָמִי נִדְבָה, משום שיש לפרוך מה לנדבה שהיא
מצויה, ולכן חייבה התורה לסמוך עליה, ואין ללמוד ממנה לשלמי
חובה. ולפי זה גם אין ללמוד עולת חובה מעולת נדבה, ועל כן
הוזקקו לדרשה האמורה בברייתא, כדי לחייבה בסמיכה. דָּאִי
בשיטת בֵּית הַלֵּל נשנתה, קשה שהדרשה מיותרת, דִּבְיֹן דְּגָמְרִי
– [למדים] חיוב סמיכה בְּשָׁלָמִי חֹבֶה בבנין אב מִשְׁלָמִי נִדְבָה, אם כן
עולת חֹבֶה נִמִּי לֹא תִקְעֵי קָרָא להטעינה סמיכה, דְּגָמְרִי לה בבנין
אב מַעֲוֹלֹת נִדְבָה. דוחה הגמרא: וּמֵאִי דְּבֵית הַלֵּל שְׁלָמִי חֹבֶה
מִשְׁלָמִי נִדְבָה גָמְרִי, ולפי זה גם עולת חובה יש להם ללמוד מעולת
נדבה. דָּלָמָא גם בית הלל מודים שאי אפשר ללמוד חובה מנדבה,
וְחִיּוּב סַמִּיכָה בשלמי חובה בבנין אב מַעֲוֹלֹת חֹבֶה גָמְרִי, וְעֹלֹת
חֹבֶה גִּזְפָּא – [עצמה], קָרָא ד'כמשפט' לחייבה בסמיכה, שרק
אחר שלמדנו סמיכה בעולת חובה, אפשר ללמוד ממנה לשלמי
חובה הדומים לה. ואם כן הברייתא נאמרה לדברי הכל. מקשה

הגמרא: ודאי אין לומר כן דָּמַאי שְׁנֵא מִשְׁלָמִי נִדְבָה דְּלֹא גָמְרִי בית
הלל לחייב סמיכה בשלמי חובה, משום שיש לפרוך שֶׁכֵּן מַצְוִין
הם, יותר משלמי חובה, אם כן אף מַעֲוֹלֹת חֹבֶה נִמִּי לֹא גָמְרִי
לשלמי חובה, משום שיש לפרוך שדווקא עולת חובה טעונה
סמיכה שֶׁכֵּן קרבה בְּלִיל על המזבח, מה שאין כן שלמי חובה
שבשרם ניתן לאכילה לכהנים ולבעלים, ואם כן מניין לבית הלל
ששלמי חגיגה ושמחה טעונים סמיכה. מיישבת הגמרא: (אָלָא)
אכן הברייתא לדברי הכל נשנתה, שגם לבית הלל אין ללמוד
חובה מנדבה, ולכן צריך את דרשת הכתוב על סמיכה
בעולת חובה, ואכן אין ללמוד ממנה לבד לשלמי חובה, מחמת
הפירכא האמורה, אמנם אֲתֵינָא מְבִינִינָא – למדים אנו סמיכה
לשלמי חובה בצד השווה מבין שניהם – [שלמי נדבה ועולת חובה],
מה מצוין בשלמי נדבה שטעונים סמיכה, אף שלמי חובה שהם
שלמים כמותם טעונים סמיכה. ואם תפרוך, מה לשלמי נדבה
שמצוין, ולכן טעונים סמיכה. יש להשיב, עולת חובה תוכיח,
שאף שאינה מצויה טעונה סמיכה, וכמו כן יש לרבות שלמי חובה.
ואם תפרוך, מה לעולת חובה שהיא כליל, לכן טעונה סמיכה. ויש
להשיב, שלמי נדבה יוכיחו, שטעונים סמיכה אף על פי שאינם
כליל. נמצא כי מעולת חובה יש להוכיח שאין טעם הסמיכה מפני
שכחות הקרבן, ושלמי נדבה יוכיחו שאין טעם הסמיכה מפני
שהקרבן כליל, ובהכרח טעם הסמיכה הוא מחמת הצד השווה
שבשניהם, שהם קרבן יחיד וטעונים נסכים. ויש ללמוד מהם שכל
קרבן יחיד הטעון נסכים טעון סמיכה, ולכן סוברים בית הלל
ששלמי חובה טעונים סמיכה.

רבי יצחק בר אבא נקט בפשיטות שכוונת בית שמאי האוסרים
לסמוך ביום טוב על שלמים הקרבים, הוא מפני שלדעתם אין כלל
חיוב לסמוך על שלמי חובה. מקשה הגמרא על דבריו: וְכִי קָבְרִי
בֵּית שְׁמַאי שְׁלָמִי חֹבֶה לֹא בְּעֵי סַמִּיכָה כלל, ואף לא כשהם
קרבים בחול. וְהֵתִינָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית
הַלֵּל עַל הַסַּמִּיכָה עֲצָמָה, שְׁצָרִיף אותה אף בשלמי חובה, אלא עַל
מֶה נִחְלְקוּ, עַל תִּכְפָּה לַסַּמִּיכָה שְׁחִיטָה. שְׁבִית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אֵינִי
צָרִיף להסמיך השחיטה לסמיכה, ולכן לא התירו את איסור
השבות שיש בסמיכה, כיון שאפשר לסמוך מערב יום טוב. וּבֵית
הַלֵּל אוֹמְרִים, צָרִיף שתהיה השחיטה מיד לאחר הסמיכה, ומאחר
ומן שחיטת השמחה והחגיגה הוא ביום טוב, אף הסמיכה צריכה
להיעשות דווקא בו ולא מערב יום טוב.

מתרצת הגמרא: מחלוקת תנאים היא בבאיור שיטת בית שמאי,
ורבי יצחק בר אבא הוא דָּאִמֵּר כִּי הִיא תֵּנָא, דְּתֵינָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי
בְּרַבִּי יְהוֹדָה, לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וּבֵית הַלֵּל עַל תִּכְפָּה לַסַּמִּיכָה
שְׁחִיטָה, שְׁצָרִיף שתהא בקרבן הטעון סמיכה. אלא עַל מֶה נִחְלְקוּ,
עַל הַסַּמִּיכָה עֲצָמָה אם טעונה היא בשלמי חובה, שְׁבִית שְׁמַאי
אוֹמְרִים אֵינִי צָרִיף, וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, צָרִיף. *

תֵּנִי רַבִּנָּה, מַעֲשֵׂה בְּהַלֵּל הִנָּחֵן שְׁהִבִּיא את עֹלֹתָ – [עולת ראייה] לְעֹזְרָה
כדי לסמוך עֲלֶיהָ ביום טוב ולהקריבה. חָבְרוּ עֲלֶיהָ תִּלְמִידֵי שְׁמַאי
הִנָּחֵן, אָמְרוּ לוֹ מֶה מִיכָּה שֶׁל בְּהֵמָה זו, ומרוב ענותנותו לא רצה
להתווכח עמם, ושינה מפני השלום ואָמַר לָהֶם, נִקְבָּה הִיא, שאינה
כשרה לעולה הבאה מן הזכרים בלבד, וְיִזְכְּרִי שְׁלָמִים של חג
הַבָּאִתִּיהּ, בְּשִׁבְשֵׁ לָהֶם בִּזְבָּחָה, להטעותם שנקיבה היא, וְהִלְכוּ לָהֶם.
וְאוֹתוֹ הַיּוֹם נִבְרָה יָדָם שֶׁל בֵּית שְׁמַאי עַל הַלֵּל, וּבְקִשּׁוֹ לְקַבְּעוֹ
הִלְכָה כְּמוֹתָן שאין עולת ראייה קרבה ביום טוב. וְהָיָה שֶׁם זְכָן אָחִי
מִתְלַמְּדֵי שְׁמַאי הִנָּחֵן, וּבָבָא בֶן בּוּטָא שָׁמוּ, שְׁהָיָה יוֹדֵעַ שְׁהִלְכָה בְּבֵית
הַלֵּל, וכדי שלא יקבעו הלכה בבית שמאי שֶׁלָּה

ואגלה ממעות מעשר שני - קרבנות שגור עליו הכתוב ביום תגלחתו, אקנה ממעות מעשר שני. נידור - על התורה, ואינו יוצא בה ידי חגיגה. נידור ואינו מגלה - ממעות מעשר אלא מן החולין, דכיון דאמר "הרי עלי" - נתחייב, דאמירה לגבוה במסירה להדיוט, וכי הדר אמר על מנת - לאו מילתא היא. ההוא נברא - מצוה מחמת מיתה

היה. להא שמעתא - דהאומר "הרי עלי תורה

ואצא בה ידי חגיגה, משמיה דנפשיה - ולא

אמר לה בלשון בעיא, אלא מאלו אמרה:

האומר הרי עלי תורה ואצא בה ידי חגיגה,

הריני נידור ואגלה ממעות מעשר שני - נדור

ואינו יוצא. נידור ואינו מגלה, איתן הכי פתניתו

לה - מאלוהי, ולא משמיה דר' יוחנן. אגן ברבעא

מיניה ריש לקיש מר' יוחנן פתניתו לה - דאהדר

ליה ר' יוחנן הכי. ויקרב את העולה - עולת יום

שמני של מלואים, שחטיל הכתוב על אהרן

חובה ליום: "קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל

לעולה תמימים" (ויקרא טו). ויעשה כמשפט -

מה משפט האמור בעולת חובה - על כרחך

כמשפט המפורש בעולת נדבה ב"ויקרא" קאמר,

שכל משפט עולה ושלמים שם נאמרו. ובשל

נדבה דבר הכתוב, דכתיב "אדם כי יקריב מכב" -

משעו: לבשריצה יקריב, וכתיב חתם "וסמך

ידו". ואתא האי "כמשפט" דכתיב בעולת חובה

ללמד עליה שחטען סמיכה כשאר משפטי

נדבה. אמר ליה - ר' יצחק הלנה. דאמר לך מגי

- הא דאיצטריך קרא להכי, ולא גמר לה בבנין

אב דמה מצינו בנדבה שהיא עולה וטעונה

סמיכה - אף חובה שהיא עולה כמותה חטען

סמיכה. בית שמאי היא - דאמר במתניתין:

מביאין שלמים של יום טוב שהן חובה, ואין

סומכין עליהן. וטעמא מאי - משום דסמיכה

ב"ויקרא" כתיב, בשלמי נדבה, "ואם זבח שלמים

קרבו וסמך ידו וגו', וקא סברי: לא גמרין חובה

מנדבה. דפריכין: מה לנדבה - שכן מצויה בכל

שעה שריצה יתנדב ויביא, תאמר בחובה שאינה

אלא לבשיתחייב, הלכך, לא דחיא סמיכה

ידידו יום טוב. הלכך, עולת חובה נמי, אי לאו

דפרט בה קרא "כמשפט" - לא הוה בעיא

סמיכה, דחובה מנדבה לא גמרין. ומפאי דבית

הלל בו - דלמא לעולם חובה מנדבה לא

גמרין, אלא בית הלל חובה מחובה גמרי -

שלמי חובה מעולת חובה. הלכך, עולת חובה

בעיא האי קרא ד"כמשפט" להיות מפורש בה,

ואי לא - לא הוה ידעין סמיכה לא בעולה ולא

בשלמים דחובה, והך מתניתא דברי הכל היא.

אתא מביניא - לעולם מתניתין דרגי תנא

דברי הכל היא, ואפילו לבית הלל בעיא קרא.

ומאחר דקיימא לן סמיכה בעולת חובה מהאי

קרא, אתו להו שלמי חובה מתרוייהו, משלמי

נדבה ומעולת חובה, במה מצינו בשלמי נדבה

שטעונין סמיכה - אף שלמי חובה שהן שלמים

במותן יטענו סמיכה. וכי פרכת. מה לשלמי

נדבה שהן מצוין - עולת חובה תוכיח, שאינה

מצויה וטעונה סמיכה, אף אני אביא שלמי חובה, שאף על פי שאינן מצוין - יטענו סמיכה. וכי פרכת. מה לעולת חובה שכן כליל, תאמר בשלמי חובה שאינם כליל - שלמי נדבה

ויכוחו, וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה: לא ראי עולת חובה כראי שלמי נדבה לתלות טעם הסמיכה בראיה - שכן מצוין, דרך ראייה בעולת חובה ליתא. ולא ראי שלמי נדבה כראי

עולת חובה לתלות טעם הסמיכה בראיה - שכן כליל, דהא ליתא בשלמי נדבה, וכתיב בהו סמיכה, הצד השווה שבהן - על כרחך תתלה טעם סמיכתן בטעם הצד השווה שבשניהם

בעולת חובה ובשלמי נדבה, הצד השווה שבשניהם שרקן יחיד הן וטעונין נסכים וסמיכה, אף אני אביא כל הטען נסכים והוא קרבן יחיד שישטען סמיכה, ואתו להו שלמי חובה

מהאי טעמא. לא נחלקו על הפסיכה - בשלמי חובה שצריך, אלא כך היו בית שמאי אומרים: סומך עליהן מערב יום טוב, ושוחטן ביום טוב, ולא אמרין תבף לסמיכה שחיטה. הוא

דאמר כי האי תנא כי על תבף לסמיכה שחיטה שצריך - בדבר הטען סמיכה, דכתיב "וסמך ושחט". על הפסיכה עצמה - אם טעונין שלמי חובה סמיכה. נקבה היא - שאין עולה

נקבה. ולזבחי שלמים הבאתיה - מרוב ענותנותו של הלל היה משנה מפני השלום. כשכש להם כוונה - כדי להטעותן, שיהיו סבורים שהיא נקבה.

ואגלה ממעות מעשר שני? מהו? אמר ליה: נדור ואינו

יוצא, נידור ואינו מגלה. ההוא גברא דאמר להו: הכו

ליה ארבע מאה זוזי לפלוני, ולנסיב פרתו. אמר רב

פפאי: ארבע מאה - שקל, וברתיה, אי פגעי - נסיב,

אי פגעי - לא נסיב. טעמא דאמר: הכו ליה ולנסיב,

אבל אי אמר לנסיב והכו ליה, אי נסיב - שקל, ואי

לא נסיב - לא שקל. יתיב מרימר וקאמר להא

שמענתא משמיה דנפשיה. אמר ליה רבינא למרימר:

אתון הכי מתניתו לה, אגן ברבעא מיניה ריש לקיש

מרבי יוחנן מתניתו לה. תני תנא קמיה דרבי יצחק בר

אבא: "ויקרב את העולה ויעשה כמשפט" - כמשפט

עולת נדבה. למד על עולת חובה שטעונה סמיכה.

אמר ליה: דאמר לך מגי - בית שמאי הוא. דלא גמרי

שלמי חובה משלמי נדבה. דאי בית הלל, פיון דגמרי

שלמי חובה משלמי נדבה - עולת חובה נמי לא תבגי

קרא, דגמרי מעולת נדבה. ומפאי דבית הלל שלמי

חובה משלמי נדבה גמרי? דלמא מעולת חובה גמרי,

ועולת חובה גופא פגעי קרא! מאי שנא משלמי נדבה

דלא גמרי - שפן מצוין, מעולת חובה נמי לא גמרי -

שפן פליל. (אלא) אתיא מביניא. וסברי בית שמאי

שלמי חובה לא פגעי סמיכה? והתניא, אמר רבי יוסי:

לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על הפסיכה עצמה

שצריך, על מה נחלקו - על "תבף לסמיכה שחיטה".

שבית שמאי אומרים: אינו צריך, ובית הלל אומרים:

צריך - הוא דאמר כי האי תנא. דתניא, אמר רבי יוסי

ברבי יהודה: לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על תבף

לסמיכה שחיטה שצריך, על מה נחלקו - על הפסיכה

עצמה, שבית שמאי אומרים: אינו צריך, ובית הלל

אומרים: צריך. תנו רבנן: מעשה בהלל הזקן שהביא

עולתו לעזרה לקסמוד עליה ביום טוב. חברו עליו

תלמידיו שמאי הזקן, אמרו לו: מה פובה של בהמה

זו? אמר להם: נקבה היא, ולזבחי שלמים הבאתיה.

כשפש להם בנזבה, והלכו להם. ואותו היום נקבה ידם

של בית שמאי על בית הלל, ובקשו לקבוע הלכה

במותן. והיו שם זקן אחד מתלמידי שמאי הזקן, ונבא

בן בוטא שמו, שהיה יודע שהלכה בבית הלל, ושלח

והביא

נידור ואינו מגלה - ודוקא דקאמר הכי, אבל אם אמר אפכא על מנת שאצא משום חגיגה הרי עלי תורה - לא. וכן בנידור, וכן משמע בסמוך, דקאמר: דטעמא דאמר דכו ליה ולנסיב כו'. וכן פירש בקונטרס, שפירש טעמא משום דכיון דאמר הרי עלי - נתחייב, דאמירה לגבוה במסירתו להדיוט. וכי אמר על מנת - לאו מילתא היא.

ויקרב את העולה וכו' - פירש רש"י דקאי

אעולה של אהרן שנאמר בפשט

שמני - ולא נהירא, דהא קאי אעולת צבור,

דהכתיב "שעיר העם" ומיד אחר כך כתיב "ויקרב

את העולה". ועל של אהרן מפורשת בפסוק

אחר בפשט, וכל שר נהא דהי חבי נמי, דקאי

אעולה של צבור.

למד על עולת חובה שטעונה סמיכה - ותימה:

דאמר החם דאין טעונין סמיכה בקרבנות

צבור אלא בשתי קרבנות, וזו אינה מן המניין אלא

(פר) של עבודה וזה ופר של העלם דבר! ולפירוש

רש"י דפירש דהכא מיירי בקרבן של אהרן שהוא

קרבן יחיד - ניהא, דהא לומר: דהא דקאמר דאין

צריכין סמיכה אלא בשתי קרבנות - היינו דוקא

בקרבנות שהן לדורות, אבל הכא מיירי בקרבן

המלוואים, שהיה לפי שעה. ומכל מקום קשה:

דהיכי לפינן דורות משעה? דקא למד על עולת

חובה שטעונה סמיכה! ועוד: היכי לפינן יחיד

מצבור? דהא פירוש דקרא ד"ועשה כמשפט"

מיירי בקרבן צבור, ולפירוש רש"י ניהא. ועוד יש

לומר שנויא חשוד לשניה: דהואיל וגלה לנו קרא

ד"ויקרב את העולה" וגו' דלפינן שעה מדורות,

וקרבן צבור מקרבן יחיד, דכתיב "אדם כי יקריב"

לדורות - והוא הדין דלילפי דורות משעה ויחיד

מצבור. ועוד אמר הרב רבי מאיר: דיש לישב

פירוש רש"י, ולעולם פשטיה דקרא ד"ויקרב

העולה" מיירי בקרבן צבור, ואי קשיא את אינה

טעונה סמיכה, בדקאמר שתי סמיכות בצבור - יש

לומר: דאין הכי נמי, אלא אם אינו ענין לקרבנות

צבור, דהא קיימא לן דאין טעונין סמיכה אלא

בשתי קרבנות צבור, וזו אינה מן המנין - תתרו

ענין לקרבנות אהרן שהוא קרבן יחיד.

דלא גמרי שלמי חובה כו' - השתא את ליה

לרבי יצחק בר אבא דטעמא דבית שמאי דאמרי

אין סומכין היינו משום דאין טעונין סמיכה, ולא

כרבי יוסי דקאמר בסמוך דפליגי בתבף כו', ורש"י

פירש במתניתין טעמא משום שבות, שמשחמש

בבעלי חיים. ויפה פירש, דבפרק "אין דורשין"

(חגיגה טו), משמע דבהכי פליגי לרבי יוחנן.

דלמא מעולת חובה גמרי - ואם תאמר: דהא

הוי דבר הבא מן החי, דהא, דעולת חובה

לא ידעין אלא מנדבה ד"כמשפט", ודבר הלמד

בדיקש אינו חזר ומלמד בבנין אבו ויש לומר:

דבעיא היא בובדח (א.א.) אם חזר ומלמד בבנין

אב ואם לאו, והכא קאמר: אם תמצא לומר חזרין

ומלמדין בבנין אב דבר הלמד בדיקש - מעולת

חובה גמרי לה, דחובה מחובה לפינן.

והביא

מצויה וטעונה סמיכה, אף אני אביא שלמי חובה שכן כליל, תאמר בשלמי חובה שאינם כליל - שלמי נדבה

ויכוחו, וחזר הדין, לא ראי זה כראי זה: לא ראי עולת חובה כראי שלמי נדבה לתלות טעם הסמיכה בראיה - שכן מצוין, דרך ראייה בעולת חובה ליתא. ולא ראי שלמי נדבה כראי

עולת חובה לתלות טעם הסמיכה בראיה - שכן כליל, דהא ליתא בשלמי נדבה, וכתיב בהו סמיכה, הצד השווה שבהן - על כרחך תתלה טעם סמיכתן בטעם הצד השווה שבשניהם

בעולת חובה ובשלמי נדבה, הצד השווה שבשניהם שרקן יחיד הן וטעונין נסכים וסמיכה, אף אני אביא כל הטען נסכים והוא קרבן יחיד שישטען סמיכה, ואתו להו שלמי חובה

מהאי טעמא. לא נחלקו על הפסיכה - בשלמי חובה שצריך, אלא כך היו בית שמאי אומרים: סומך עליהן מערב יום טוב, ושוחטן ביום טוב, ולא אמרין תבף לסמיכה שחיטה. הוא

דאמר כי האי תנא כי על תבף לסמיכה שחיטה שצריך - בדבר הטען סמיכה, דכתיב "וסמך ושחט". על הפסיכה עצמה - אם טעונין שלמי חובה סמיכה. נקבה היא - שאין עולה

נקבה. ולזבחי שלמים הבאתיה - מרוב ענותנותו של הלל היה משנה מפני השלום. כשכש להם כוונה - כדי להטעותן, שיהיו סבורים שהיא נקבה.

והביא כל צאן קדר בעורה – ותימה: הא אין מביאין חולין בעורה ויש לומר: דלאו דוקא בעורה, אלא בדר הבית.

שכירתך פתוחה – פירש הקונטרס: לשון כירה ממש וגראה דררצה לומר כמו ויכרה להם כירה גדולה (מלכים ב ו).

נדרים ונדרות ויכחו – פירש הקונטרס:

שמונה להדיט במקום שמוותים

להדיט לעשות כל צרכו כגון ביום טוב – אסורין

לקרב לגבוה אפילו שלמים, וכל שכן עולות.

במאי קא מפלגי? מר טבר: נדרים ונדרות אין

קרבין. פירש רש"י: תנא קמא דאמר נדרים ונדרות

ויכחו, ומר טבר, אבא שאול, נדרים ונדרות קרבין

ביום טוב, מדלא קאמר נדרים ונדרות ויכחו.

דחב רבנא שמואל דיה מפרש פירוש אחי: נדרים

ונדרות ויכחו – במקום שיש חלק להדיט כגון

שלמים, ואסורין לגבוה כגון עולות. במאי

קמפלגי? תנא קמא סבר נדרים ונדרות קרבין ביום

טוב, מדקאמר במקום שמוות להדיט כגון

שלמים דהוו נדרים ונדרות, אלמא דסבירא ליה

לתנא קמא דנדרים ונדרות קרבין ביום טוב,

ואסורין לגבוה – כגון עולה. אבל אבא שאול,

דאמר ומה במקום שכירתך סתומה כו' – משמע

אפילו דשלמים. אלמא דסבירא ליה דנדרים

ונדרות אין קרבין ביום טוב. וקשה להאי פירושא:

דבפרק "אלו עוברין" (פסחים מ"א, ושם) אמר

בהדיא: וסבר לה כבאבא שאול, דאמר: "לכם" ולא

לגוים. משמע: אבל נדרים ונדרות – קרבין ביום

טוב. מדלא מוקי ליה לומר: "לכם" – ולא לגבוה.

אלמא דסבירא ליה לאבא שאול דנדרים ונדרות

קרבין ביום טוב. לכן נראה כפירוש ראשון.

לכם ולא לגוים – ביה הלל נמי דרשי "לכם"

ולא לגבוה למעוטי נדרים ונדרות,

כפירוש בפרק קמא (יב"א בדבור המתחיל

"והשוחט") אלא נקט גוים וכלבים דפסיקא ליה.

מאי ביניהון כגון שנטמא – ואם תאמר: נימא

דאיכא ביניהון כגון שנטמאו אימורים או

שנאבדו, דלרבא זריק – הואיל ואיכא בשר,

ולרבה בר רב הונא – לא זריק כיון שנטמאו

האימורין. ויתירך הרב רבנא שמשון מקוצי: דרבה

בר רב הונא מודה להא דרבא דזריק את הדם על

מנת להחיר באכילה, דהוי צורך אוכל נפש

ושמחת יום טוב. אבל הוא מוסיף עליה. דקאמר

אפילו שנטמא בשר – זריק את הדם על מנת

להקטיר אימורין לערב. אבל קשה: היאך יתא

הבשר מותר באכילה? הא אמר התם: אימורין כל

כמה דלא מקטרי בשר לא מתאכלי, דהא

דחקטרת אימורין לא מעכבא – הני מילי היכא

דליתנהו, שנטמאו או נאבדו. אבל היכא דאיתנהו

– מעכבין ויש מתרצים: דהכא מיירי שנטמאו או

נאבדו. ולא נהירא, דאם כן לימא דאיכא ביניהון

דחב קיים, דלרבא לא זרק ולרבה זריק. ועוד:

דבסמוך משמע אף על גב דאיתנהו, דקאמר כבשר

עצרת וכו' הדם זריק וחבשר יאכל, ואם היתה

שבת – לא זריק. ואם זרק הורצה, על מנת

להקטיר וכו'. אלמא דמיירי דאיתנהו, ואף על פי

כן ביום טוב הדם זריק וחבשר יאכל ויש לומר:

דחבא, הואיל ואין יכול להקטיר האימורין מבעד

יום – הוי כאילו נאבדו או שנטמאו.

אבל

והביא כל צאן קדר שפירו' שלום והעמידן בעצרה,

ואמר כל מי שרצה לסמוך – יבא ויסמוך. ואותו

היום גברה ידן של בית הלל וקבעו הלכה כמותן,

ולא היה שם אדם שערער בדבר כלום. שוב מעשה

בתלמוד אחר מתלמידי בית הלל שהביא עולתו

לעורה לסמוך עליה. מצאו תלמיד אחד מתלמידי

בית שמאי. אמר לו: מה זו סמיכה? אמר לו: מה

זו שתיקה? שתיקו בנייה, והלך לו. אמר אביו:

הלפך, האי צורבא מרגנן דאמר ליה חבריה מלתא –

לא להדר ליה מלתא מפי מפאי דאמר ליה חבריה,

דאיהו אמר ליה "מה זו סמיכה?" וקא מהדר ליה:

"מה זו שתיקה". תניא: אמרו להם בית הלל לבית

שמאי: ומה במקום שאסור להדיט – מותר לגבוה,

מקום שמוותר להדיט – אינו דין שמוותר לגבוה?

אמרו להם בית שמאי: נדרים ונדרות ויכחו, שמוותר

להדיט ואסור לגבוה! אמרו להם בית הלל: מה

לנדרים ונדרות – שאין קבוע להם זמן, תאמר בעולת

ראיה – שקבוע לה זמן. אמרו להם בית שמאי:

אף זו אין קבוע לה זמן, דתנן: מי שלא חג ביום

טוב ראשון של חג – חוגג והולך כל הרגל בולו,

ויום טוב האחרון של חג. אמרו להם בית הלל:

אף זו קבוע לה זמן, דתנן: עבר הרגל ולא חג –

אינו חייב באחריותו. אמרו להם בית שמאי: והלא

כבר נאמר "לכם" – ולא לגבוה! אמרו להם בית

הלל: והלא כבר נאמר "לה" – כל דלה". אם כן

מה תלמוד לומר "לכם" – לכם ולא לגוים, לכם

ולא לכלבים. אבא שאול אומר: פלשון אחרת: ומה

במקום שפירתך סתומה פירת רבך פתוחה, במקום

שפירתך פתוחה – אינו דין שפירת רבך פתוחה? וכן

בדין שלא יהא שולחנך מלא ושולחן רבך ריקן. במאי

קא מפלגי? מר סבר: נדרים ונדרות קרבין ביום טוב,

ומר סבר: אין קרבין ביום טוב. אמר רב הונא: לדברי

האומר נדרים ונדרות אין קרבין ביום טוב, לא תיקא

מדאורייתא מחזא חזו, ורגנן הוא דגורי בהו, גזירה

שמוא ושהה. אלא אפילו מדאורייתא נמי לא חזו.

דהא שתי הלחם דחובת היום נינהו, ולפיא למגור

שמוא ושהה, ואינו דוחה לא את השבת ולא את יום

טוב. איבעיא להו: לדברי האומר נדרים ונדרות אין

קרבין ביום טוב, עבר ושחט מאי? רבא אמר: זורק

את הדם על מנת להחיר בשר באכילה. רבה בר רב

הונא אמר: זורק את הדם על מנת להקטיר אימורין לערב. מאי ביניהון? איכא ביניהון

נמטא בשר או שאבד. לרבא לא זריק, לרבה בר רב הונא זריק. מיתבי: כבשי עצרת

ששחטין שלא לשמן, או ששחטין בין לפני זמן בין לאחר זמן – הדם זורק והבשר יאכל. ואם היתה שבת – לא זורק, ואם זרק –

צאן קדר – מעולים היו. שוב מעשה כו' – לאחר המעשה הזה היה מעשה בתלמיד אחד

כו'. מה זו סמיכה – שאתה רוצה לסמוך ולעבור על דברי בית שמאי והלא אנו חלוקין

עליכם אמר לו מה זו שתיקה – שהיה לך לשתוק, ואיך שותק. שתיק בנייה – בגערה.

מקום שאסור להדיט – שבת שאסור לעשות להדיט כלום, מותר לגבוה – תמידין

ומוספין. מקום שמוט להדיט – יום טוב,

דכתיב (שמות יב) "הוא לבדו יעשה לכם", כל

צד צרכי אכילה. אינו דין שמוט לגבוה – כל

צרכי אכילת מובה, ואפילו עולת ראייה. נדרים

ונדרות ויכחו – שיום טוב מקום המותר להדיט

הוא, ואתם מודים לנו שאסורים להקריב, וכן

צרכי גבוה. אף זו קבוע לה זמן כו' – ויש לחוש

שמוא יפגע או יאנס בשאר ימי המועד, ולא

יביא. והלא כבר נאמר לה' – "וחגותם אותו חג

לה". אומרה בלשון אחרת – להאי קל וחומר

דבית הלל, דלעיל. בירה – יש לה בית קבול

שבת שתי קדרות, ושמו למימר בה סתומה

ופתוחה. במאי קמפלגי – אבא שאול ותנא

קמא. אבא שאול דלא אמר אמרו להם בית

שמאי נדרים ונדרות ויכחו – סבירא ליה: נדרים

ונדרות קרבין לבית הלל. לא תימא מדאורייתא

מחזא חזו – ד"לה" משמע כל דלה, אפילו

נדרים ונדרות. שמוא ושהה – עד המועד, שיהא

לו בשר מצי ברגל. ושמוא כשיבא המועד יאירע

לו אונס, ונמצא מאחר נדרו. מדאורייתא נמי –

סבירא ליה דאסור, דכי כתיב "לה" – דומיא

ד"וחגותם" קאמר. עולות הדומות לחגיגה, זמן

קבוע ברגל כמותה. דהא שתי הלחם – דעצרת,

דחובת היום הן, ואינן ראוין לבא קודם לכן

דלגור בהו שמוא ושהה, הואיל וכלא אפחות

מערב יום טוב – ושמוא כשיבא המועד מנות

(צה) דאין דוחין את שבת כו' באפייתו, דלאו

דומיא דחגיגה הוא, שזמן שחיתתה קבוע ברגל

ואינו יכול להקדים ולאוחר. עבר ושחט מאי –

מהו שזריק את הדם. על מנת להחיר בשר

באכילה – כלומר: אם הבשר קיים, שתהא

זריקתו צורך יום טוב. שיאכל הבשר היום –

זורק, ואם לאו – אינו זורק. על מנת להקטיר

אימורין לערב – אפילו אין כאן אלא לצורך

הבשר קרבן, להכשיר קרבן שאין יכול לזרוק

בלילה. והקטרת האימורין בשורה כל הלילה,

וימתין עד שתחשך, ויקטירה. לרבא לא זריק –

אף על גב דלאו מלאכה היא – גזור בה משום

שבות. כבשי עצרת – הבאים עם שתי הלחם,

דכתיב בפרשת "שור" או כשב' בעצרת:

"ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת, ושני

כבשים" וגו' (ויקרא כג). שלא לשמן – שצריך

לשחטן לשם שלמי צבור, ושחטן לשם עולה.

לפני זמנן – קודם עצרת, והם הופשרו לשם

כבשי עצרת. הים זורק והבשר יאכל – דקיימא

לן: כל הובחים שנבחו שלא לשמן – כשרים

ליקרב, ונאכלין, אלא שלא עלו לבעלים לשם

חובה. ואם היתה שבת לא זורק – שהרי אסור

לבשל ולצלח היום, ולא יאכל מן הבשר. ואם

זריק – ולא נמלך.

הורצה

הונא אמר: זורק את הדם על מנת להקטיר אימורין לערב. מאי ביניהון? איכא ביניהון

נמטא בשר או שאבד. לרבא לא זריק, לרבה בר רב הונא זריק. מיתבי: כבשי עצרת

ששחטין שלא לשמן, או ששחטין בין לפני זמן בין לאחר זמן – הדם זורק והבשר יאכל. ואם היתה שבת – לא זורק, ואם זרק –

הורצה

במקום [בשבת] שפירקת פתוחה ו-שצרכי אכילתך, אינם
נעשים, בירת רבך פתוחה ו-צרכי גבוה נעשים, להקרבת תמידין
ומוספין, במקום [ביום טוב] שפירקת פתוחה, אינו דין שפירקת רבך
פתוחה, להקרבת כל צרכיה, ואף עולת ראיה, וכן ברין להתיר
הקרבנות, כדי שלא יהא שולחנך מלא, שהרי הותרו מלאכות
לצורך אכילתך, ושולחן רבך [המזבח, שולחנו של הקב"ה] ריקן.
שואלת הגמרא: במאי קא מפליגי תנא קמא ואבא שאול, שהרי
אותרו קל וחומר הוא, אלא שלאבא שאול נאמר בדרך משל.
משיבה הגמרא: מר – אבא שאול סבר, אף נדרים ונדבות קרבין
ביום טוב לבית הלל, ולכן לשיטתו לא הפריכו בית שמאי הקל
וחומר בהוכחה מהם, שהרי אף הם קרבים לבית הלל. ומר – תנא
קמא סבר, אף לבית הלל אין נדרים ונדבות קרבין ביום טוב, ולכן
הפריכו בית שמאי הקל וחומר בהוכחה מהם.

***

הגמרא דנה ביסוד איסור הקרבנות נדרים ונדבות ביום טוב: אמר רב
הונא, לדברי האומר שנדרים ונדבות אין קרבין ביום טוב, לא תימא
מדאורייתא מחזא חזו – לא יעלה על דעתך לומר שמן התורה
ראוים הם להקריבם ביום טוב, ורק רבנן הוא דגזירי בהו שלא
להקריבם משום גזירה, שאם נתיר להביאם ביום טוב, שפא ישהה
אדם את קרבנותיו ולא יביאם אלא בו, כדי שיהיה מצוי לו בשר
ביום טוב, ושמא יאנס ביום טוב ולא יביא ונמצא מאחר נדרו
ועובר בכל תאחר. אלא אפילו מדאורייתא נמי לא חזו להקריבה
ביום טוב. ומוכיח רב הונא כן, דהא שתי הלחם דחזות היום של
עצרת נינהו, להקריבם בו ביום, ואם כן ליפא למגור בהם שפא
ישקה אותם, ובכל זאת אינו דוחה אפיתם לא את השבת ולא את
היום טוב, אלא אופים אותם מערב יום טוב, ומוכח שלא התרבו
מלה"א אלא קרבנות שזמנם קבוע, וזמן אפית שתי הלחם אינו
קבוע ויכול לאפותן מתי שירצה, ורק הקרבנות צריכה להיות ביום
טוב. וכמו כן לא התרבו נדרים ונדבות שאין זמנם קבוע להקריבם
ביום טוב:

***

מסתפקת הגמרא: איבעיא להו, לדברי האומר נדרים ונדבות אין
קרבין ביום טוב, אם עבר ונשחט אותם ביום טוב, מאי, האם זורקים
את דמו על גבי המזבח או לא. רבא אמר, שהרי אין הבשר קיים, וזרק
את הדם על מנת להתיר בשר באכילה, שהרי אין הבשר נותר
באכילה עד שיוזק דמו, ועל כן יש בה צורך היום. רבא בר רב
הונא אמר, וזרק את הדם, אפילו רק על מנת להקטיר את האימורין
של הקרבן לערב.
שואלת הגמרא: מאי נפקא מינה מפנייהו ו-בין רבא לרבא בר רב
הונא. משיבה הגמרא: אימא פנייהו אם מותר לזרוק הדם, באופן
שנשחט בשר הזבח ונאסר באכילה, או שאסור. לרבא, לא זריק את
דמו, שלא הותרה הזריקה אלא לצורך אכילת יום טוב, אבל לא
לצורך הכשר הקטרת האימורים. אך לרבא בר רב הונא, זריק את
דמו גם כשאין בשר, כדי להכשיר הקטרת אימורים לערב.
מקשה הגמרא על דברי רבא: מיתבי, שני בפשי עצרת הבאים יחד
עם שתי הלחם, ששחטן שלא לשמן אלא לשם עולה, או ששחטן
בין לפני זמנן וקודם עצרת, ובין לאחר זמנן ולאחר עצרת, אף
שאינן הם עולים לשם שלמי עצרת, אלא דינם כסתם שלמים, הדם
וזרק, והבשר יאכל לכהנים. ואם היתה עצרת בשבת, לא זורק את
הדם, לפי שאין הזריקה מכשירה את הבשר לאכילה בו ביום,
שהרי אסור בשבת לבשלו או לצלותו, וכל שאין בזריקה משום
צורך היום אסורה היא משום שבות. ואם עבר וזרק את הדם,

והביא כל צאן קרד ו-ישמעאל] שהיה בירושלים, והעמידן בעזרה,
ואמר, כל מי שרוצה לסמוך ולהקריב עולת ראיה, יבא ויטול
מאלו ויסקמוך ויקריב. ועל ידי כך אותה היום נקרה וכן של בית הלל
על בית שמאי, ונקעו הלכה במותן, ולא היה שם אדם שיערער בדבר
כלום:

שוב היה מעשה לאחר המעשה הקודם, בתלמיד אחד מתלמידי בית
הלל, שהביא ביום טוב את עולתו לעזרה, והתכוין לסמוך עליה.
מצאו תלמיד אחד מתלמידי בית שמאי ואמר לו, מה זו הסמכה
שבדעתך לעשות, שלא כדעת בית שמאי. אמר לו תלמיד בית
הלל על אותו משקל, מה זו שתיקה שהיה לך לאחוז בה, כלומר,
מדוע אינך שותק. שתקו בנייפה זו, והניחו הלה והלך לו.
אמר אפי, הלכה ו-לכן יש ללמוד ממעשה זה, האי צורכא מרבנן
דאמר ליה חבירה מלתא ו-דבר של ריב, לא להדר ליה מלתא טפי
ממאי דאמר ליה חבירה – לא ישיב לו באריכות דברים יותר מכפי
שהלה התחיל לריב עמו, כשם דאיהו ותלמיד בית שמאי אמר ליה
מה זו סמיכה, וקא מתדר ליה ו-והשיב לו תלמיד בית הלל] מה זו
שתיקה, ולא יותר:

***

הגמרא מביאה ברייתא המבארת טעם מחלוקתם של בית שמאי
ובית הלל, בדיון הקרבנות עולת ראיה ביום טוב: תנא, אמרו להם
בית הלל לבית שמאי, והלא קל וחומר הוא שעולת ראיה קריבה
ביום טוב, ומה במקום שפסול לעשות בו שום מלאכה לצורך
הדיוט, והיינו בשבת, מותר לעשות מלאכה לגבוה ולהקריב
תמידין ומוספין שזמנם קבוע, מקום שפסול לעשות בו מלאכה
אוכל נפש להדיוט, והיינו יום טוב, אינו דין שפסול בו כל מלאכות
הנצרכות לאכילת גבוה, ואף עולת ראיה. אמרו להם בית שמאי,
נדרים ונדבות יוכיחו, שהרי מותר לעשות מלאכה אוכל נפש ביום
טוב לצורך הדיוט, ובכל זאת אסור להקריב בו נדרים ונדבות
לצורך גבוה אף לשיטתכם. אמרו להם בית הלל, אין להוכיח מכך,
שכן מה לגדרים ונדבות שאין קבוע להם זמן להקריבם ביום טוב
דווקא. ועל כן אין להתירם ביום טוב בקל וחומר מהדיוט, תאמר
בעולת ראיה שנקבוע לה זמן, ואם הותרה השחיטה ביום טוב
להדיוט, כל שכן שהותרה אף בעולה זו. אמרו להם בית שמאי, אף
עולת ראיה זו אין קבוע לה זמן דווקא ביום טוב, אלא יש לה
תשלומין כל שבעה ימים. דתנן (חגיגה טז), מי שלא חג ו-לא הביא
חגיגה] ביום טוב ראשון של חג, חוגג והולך ומביאם כל הדרגה בולו,
וגם ביום טוב האחרון של חג הסוכות ו-שמיני עצרת. אמרו להם
בית הלל, אף עולת ראיה זו קבוע לה זמן, דתנן (שם), עבר הדרגה
ולא חג, אינו חייב באחריותו של הקרבן להביאו לאחר הרגל, ואין
לו תקנה להשלימו, ועל כן נחשב יום טוב כזמנה הקבוע של עולת
הראיה, שאין לדחות הקרבנות לימי חול המועד, שמא יפסע או
יאנס ולא יביאנה בהם, ושוב לא יוכל להביאה.

אמרו להם בית שמאי, והלא כבר נאמר במקור היתר מלאכת אוכל
נפש ביום טוב (שמות יב טז), 'הוא לבדו יעשה לכם', ויש למעט,
'לכם' ולא לצורך גבוה. אמרו להם בית הלל, והלא כבר נאמר (שם
יב די) 'וחגתם אתו חג לה'. ואף שפשוטו של מקרא נאמר בשלמי
חגיגה, יש לרבות מלה"א כל דבר שהוא לה' שקרב ביום טוב, ואף
עולת ראיה בכלל זה. ומסיימת הברייתא: אם כן, לבית הלל
שאינם ממעטים עולת ראיה מלכם, מה תלמוד לומר 'לכם'.
ומשיבה: 'לכם' בא למעט, שרק לצורך שלכם הותרה מלאכת
אוכל נפש, ולא לצורך בותים. וכן 'לכם' הותרה, ולא הצריך
לכלבים:

אבא שאול אומר להלל ולחומר שאמרו בית הלל, כלשון אחרת, ומה

ב"ה, ט' ניסן, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו - בלי הוראת זמן הכתיבה - בו כותב אשר לומד הוא בישיבת..

וכותב איזה סברות בהנוגע להסתדרותו בעתיד הקרוב, ושואל חוות דעתי, באיזה מהן יבחר.

והנה לימוד התורה בימינו אלה באה"ק ת"י במסגרת ישיבה נוסף על ענין תלמוד תורה בכלל, יש לה תפקיד עיקרי ותועלת הכי גדולה והיא העמדת הלומד על בסיס חזק למען יוכל עמוד בפני הנסיונות דתקופתנו זו ולא יתרשם מהרוחות הבלתי מצויות המנשבות מכל הצדדים, ואשר בעוה"ר לא רק שאינן פוחתות אלא אדרבה, וע"ד מרז"ל אין לך יום וכו', מזה מובן שלא רק זה שבוחר לדרכו בחיים משרה בקדש כמו רב ר"י ושו"ב וכיו"ב מוכרח ללמוד איזה שנים בישיבה, אלא כאו"א מבני הנוער החפץ באמת לחיות חיים של לומד תורה ומקיים מצות כרצון בורא העולם זקוק הוא לחיות שנים אחדות במסגרת האמורה, ואדרבה, כיון שאינו בוחר במשרה בקדש יש מקום לומר שהנסיונות שלו יהיו קשים יותר ומוכרח הוא יותר עוד באלו השנים הקובעים את צורתו הרוחנית להמצא במסגרת ישיבה מבלי לבלבל את עצמו בלימודים אחרים מבלי להיות באוירה אחרת, וכל זה אין זה שאלה לרכוש עוד ידיעות בתורה ולהעשות למדן יותר, אלא נוגע ג"כ לקיום המצות כפשוטן.

ועוד למודעי אשר דבר המשנה אל תאמין בעצמך פשוט הוא שתקפו הוא גם בימינו אלה, ובפרט בהנוגע להנוער שעדיין לא יצא מחוץ לד' אמות של בית הוריו או מחוץ לד' אמות של תורה ותפלה, שאי אפשר שיוכל לשער מראש תוקף הנסיון כלפיו יעמוד אחרי איזה שנים ולהחליט אם כבר מחוסך הוא ככל המצטרך להתגבר על כל העלמות והסתרים.

ישנם מקשים על הני"ל שהשנים בישיבה מאחרות את התחלת ההסתדרות בפרנסה לעצמו, אבל סוף סוף הקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל, ולא על הלחם לבדו יחי' האדם וצריך הוא בזמן המתאים לבסס את עמדתו הרוחנית השלום הנפשי שלו, ושיהיו מיוסדים ככל הצורך וכשהיסוד חזק ואיתן אפשר ליהנות מהבנין שעל יסוד זה ולשפרו ולשכללו, משא"כ כאשר היסוד רעוע הוא וכו'.

ויהי רצון אשר יחליט בטוב לפניו באמת, זאת אומרת להקדיש איזה שנים ללימודי קדש ובאווירה ובסביבה קדושה, ואז יצליח בעתיד וגם בגשמות.

בברכת חג פסח כשר ושמח,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

המשך מעמוד קנד

מסכת מנחות פרק אחד עשר משנה ד

אומר: שלא תמעה — וד"ד יה"ז. בן זומא אומר: "ונתת עליה שלחן לחם פנים לפני המיד" (שמות כה, ל) — שיהא לו פנים.

משניות מבוארות — קהתי

שיהא לו פנים — שתי דפנות מקבילות, כמבואר במשנה הבאה, שעל ידי הדפנות הללו יש פנים (חלל פנימי) ללחם. ורש"י מוסיף: שיהא לו פנים (מלשון פינה), היינו זוויות, והן הן הקרנות שנוכחנו לעיל. — בן זומא אינו בא לחלוק כאן אלא לפרש, שענין הדפנות

והקרנות נלמד מן המקרא. הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: "שיהא לו פנים הרבה". כלומר שיקיפו את הלחם ששה פנים (שטחים). ונראה, שכך היתה גירסתו במשנתנו: שיהא לו פנים הרבה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1. א. כָּבֵד נִתְבָּאֵר בְּסִימֵן קל"ה¹ שְׁמוֹשָׁה רַבִּינוּ תִּיקֵן לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שִׁיחֵיו קוֹרִין בְּסֵפֶר תּוֹרַת חֲמִשָּׁה גִבְרֵי
2. בְּיוֹם טוֹב וְשִׁשָּׁה יוֹם הַפְּעוּרִים וְזוֹ בְּשַׁבַּת בְּשִׁבְלֵי הַמַּעֲלָה וְהַקְדָּשָׁה יִתִּירָה שִׁישׁ בְּכָל אֶחָד עַל חֲבֵרוֹ
3. הוֹסִיף בּוֹ אִישׁ אֶחָד².

הלכתא רבנא

א [בס' קל"ה - קודם פתיחת הארון² אומרים הפסוקים לה' וגו'⁴ ע"י הש"צ כשפניו לכיוון ארון הקודש⁵.
ב] איש אחד - כלומר שבת שקדושתו הכי חמורה אתה הראת וגו' כנדפס בסידור³. אמירת הפסוק גדלו

ציונים והוספות

- (1) סימן זה בשו"ע לא הגיע לידינו. אמנם הוזכר ענין זה בסימן תפח ס"ה לענין יו"ט.
  - (2) בענין קריאת התורה, היו נוסף לדיני קריאת התורה, גם מנהגי קריאה שעליהם הקפידו מאד בליובאוויטש. היה מקובל בליובאוויטש, שהרבי אמר שהבנים ילכו לפתיחת הארון. בחיים חיותו בעלמא דין של הרבי, היו הרבי האמצעי ואחיו הולכים לפתיחת הארון. אחרי הסתלקות הרבי, והכתרת הרבי האמצעי לנשיא, פסק ללכת לפתיחת הארון, וחזקתו של הרבי האמצעי על פתיחת הארון עברה לאב"הסבא הרבי ה"צמח צדק".
  - כשאב"הסבא הרבי ה"צמח צדק" הוכתר לנשיא, הלכו כל בניו, כ"ק דודי זקניי הקדושים, לפתיחת הארון. הסבא, דודי זקני כ"ק מהרי"נ, סיפר למורי הרשב"ץ נ"ע, שהיה פעם אצל אביו, אב"הסבא הרבי ה"צמח צדק", ודיברו בעניני לימוד. תוך כדי דיבורם אומר כ"ק דודי זקני לאביו שענין זה וזה מוקשה לו, ואשר הוא כבר מתייגע זמן רב ליישב את הענין.
  - אבי - מספר כ"ק ד"ז מהרי"נ למורי הרשב"ץ נ"ע - שקע בהרהורים ולאחר מכן אמר לי: הרי היית בפתיחת הארון, כשהולכים לפתיחת הארון ואומרים בריך שמי' דמרא עלמא, בריך כתרך ואתרך וכו' ולאמטויי לנא מטוב נהורך - נפתחים היכלי דאורייתא ונהיה אור במוח ובלב.
  - הסבא - רבנו הזקן - אמר לי מה שקיבל במזריטש בשם מורנו הבעש"ט, שבשעת פתיחת הארון ויהודי אף הפשוט ביותר אומר באמונה פשוטה מעומק הלב בריך שמי' דמרא עלמא, בריך כתרך ואתרך, יהא רעותך עם עמך ישראל לעלם - ממלא השי"ת בקשתו, כולה או מקצתה.
  - כשהסבא הוכתר לנשיא, הלכו אבי ואחיו לפתיחת הארון. כשמלאו לי חמש עשרה שנה והיה כבר בכוחי להחזיק היטב בספר תורה (כי הפותח את הארון לוקח את הס"ת ומסור אותו לש"ץ) הורה לי אבי ללכת לפתיחת הארון (סה"ש תרצ"ו ע' 49).
  - (3) המנהג שבכל שבת ויו"ט מעטרים הס"ת ב'כתר' בעת הוצאתו מהארון (וראה פ"ח שער קריאת התורה פ"א: וכאשר מניחין עליו הרימונים, יכוין ב' עטרין דא"א, והם הרמונים שלו, חסד כלל ה"ח, גבורות כלל ה"ג, ואז הוא עת רצון).
- פעם העיר כ"ק אדמו"ר שלא יסירו הכתר מעל ספר התורה קודם שיגיע לבימה שעליה ניצב שלחן הקריאה (תורת מנחם התועדויות תשמ"ג ח"א ע 308).
- (4) המנהג שבפסוק אחד אלקינו אומרים 'קדוש שמו', ובימים נוראים 'קדוש ונורא שמו' (כן המנהג, וכן כתב בליקוטי מהרי"ח סדר עבודת השחר דשבת).
- (5) כשרבינו התפלל לפני העמוד נהג בד"כ לומר הפסוקים 'שמע ישראל' 'אחד אלקינו' ופניו לכיוון הקהל, והפסוק 'גדלו' כשפניו לכיוון ארון הקודש.
- אמנם בעת תקופות שונות היו אופנים שונים: לפעמים כשאמר שמע ישראל ואחד הוא וכו' פנה להעמוד וב"גדלו" - להקהל. ואח"כ היו תקופות להיפך. לפעמים באמירת "שמע ישראל" גו', ה' רבינו פונה להקהל. כשאמר "אחד הוא" כו' פנה עוד יותר להקהל. כשאמר "גדלו" הסב פניו הק' כלפי ארון הקודש, ואח"כ סיבב סיבוב שלם והלך להבימה (השלמות ללקט הליכות והנהגות ש"ק).
- כן פעמים שהיה מגביה מעט הס"ת לכיוון ארון הק' בכל שלושת הפסוקים, ופעמים בעת אמירת גדלו וגו' בלבד.
- הנהגת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב בעת הוצאת והולכת הס"ת: כשבעל פתיחת הארון היה מוציא ספר תורה מההיכל כדי למסרו לחזן, הנה כשנראה ספר התורה באויר בית הכנסת - עוד לפני שבעל פתיחת הארון היה מוסר את הספר לחזן - היה אבי מרכין קלות את ראשו, כעין השתחוואה, היה זה בקלות כזו שכמעט ולא היתה ניכרת כלל. כשהיו מוציאים כמה ספרי תורה כמו בחג, בשבת, בר"ח וכדומה, או ביום הכיפורים לכל נדרי, הושענא רבא, שמיני עצרת ושמחת תורה להקפות - היתה הרכנת הראש כלפי כל ספר תורה בנפרד. למי שהיתה ההזדמנות - והשכל - להסתכל בפני קדשו של אבי בשעת הוצאת ספר תורה - היה רואה מה נקרא פנים צהובות ומה נקרא פנים מאירות.
- כשהחזן היה אומר "שמע ישראל", היה אבי מכוון פניו הקדושים למזרח. ובשעה שהחזן היה אומר "גדלו" היה אבי מכוון את פניו הקדושים כלפי ארון הקודש, מרכין ראשו ומסיים המלים "ונרוממה שמו יחדיו" בהרכנת ראש קלה כלפי הספרים שהוצאו לשם קריאה.
- כשהחזן היה מסיים המלים "ונרוממה שמו יחדיו" היה אבי ניגש בצעדים מהירים אל החזן, מחבק את ספרי התורה

1 ואם רצו להוסיף על מנן זה יכולים להוסיף כמו שירצו ולא היתה התקנה אלא פרי שלא יפחתו ממנן
 2 זה ויש אומרים שביום טוב אין מוסיפים על ה' פרי שלא יהא שנה עם יום הפורים ושבת אם יקרא בו
 3 ששה או שבעה וכן ביום הפורים אין מוסיפים על ששה שלא יהא שנה לשבת והסביר ראשונה עקר
 4 ואף על פי כן נהגו במדינות אלו בסביר אחרונה ביום הפורים ובכל יום טוב מלבד בשמחת תורה שהפל
 5 רוצים לעלות לתורה וסומכין על סביר הראשונה שהיא עקר⁷ וגם ביום הפורים ובכל היום טוב אין
 6 המפטר מהמנן כמו שיתבאר⁸:

סימן רפב הלכות שבת קריאת התורה והמפטר טעף א

הלכתא רבתא

(איסור סקילה) - שבעה. יוהכ"פ, עונש כרת - ששה. יר"ט שמותר במלאכת אוכל נפש - חמשה⁶.

ציונים והוספות

המעשה" (פרש"י מגילה כב) ובהדגשה יתירה אצל נשים -
 ולכן, דינו כחול המועד, ארבעה גברי (תורת מנחם ה'תשמח
 ח"ב ע' 101 בשו"ג).
 (7) בכ"מ וכן נהגו בבית מדרשו של כ"ק אדמו"ר שלא
 הוסיפו על מנין הקרואים אלא כל הקהל עלה לתורה
 במנינים אחרים או שעלו רבים באותה עלייה.
 (8) סעיף יא.

בשתי ידיו ומנשק בחוזקה את מעילו של ספר התורה. היה
 נשאר עומד במקומו ומלווה בעיניו את ספרי התורה עד
 להנחתם על שולחן הקריאה. וכך היה נשאר עומד עד
 שבעל הקריאה היה ניגש אל ספר התורה. ורק אז היה אבי
 חוזר למקומו הקבוע (סה"ש תרצ"ו ע' 51).
 (6) חול המועד - שמותר במלאכה בדבר האבד - ארבעה
 וכו', וכן ר"ח - אף שמותר במלאכה, מ"מ, אינו נקרא "יום

שולחן ערוך - הלכות שבת

27 הקדש מותר לתלותו שם בשבת מטעם זה אפילו אם אין
 28 דלת לארון והפרוכת הוא מחיצה רביעית לארון מפני
 29 שמחיצת עראי הוא ואינו עשוי אלא לצניעות.
 30 ובלבד שיזהר כשתולה הוילון וכיוצא בו שלא יכפל לרחבו
 31 טפח בשעה שתולה אותו שנמצא עושה אהל בגג טפח
 32 לפיכך אם הוא וילון גדול תולין אותו שנים שיכולים
 33 לתלותו כולו כאחד שלא יתקפל אבל אחד אסור.
 34 וכילה שיש לה גג תפור ותלוי סביבה כעין שפה אסור
 35 לתלותה כלל בשבת אפילו בעשרה שאי אפשר שלא תגבה
 36 השפה מעט ותיעשה אהל עראי:
 37 ח עצים שתוקעים ראשם האחד בדופן הספינה וכופפין
 38 ראשם השני בעיגול עד דופן השני ופורסים עליהם
 39 מחצלאות להגן מן החמה או מן הגשמים אם יש ברוחב
 40 העצים טפח אפילו באחד מהם מותר לפרוס עליהם
 41 מחצלאות בשבת שאינו אלא מוסיף על אהל עראי העשוי
 42 מבעוד יום ואפילו אין בשום אחד מהם רוחב טפח אם הם
 43 סמוכים זה לזה בפחות מג' טפחים הרי הם חשובים אהל
 44 שכל פחות מג' טפחים הוא כלבוד ומותר לפרוס עליהם
 45 מחצלאות בשבת וכן עריסת התינוק שיש עליה חשוקים
 46 ופורסין עליהם סדין להגן מפני הזבובים אם החשוקים הם
 47 בדרך שנתבאר מותר לפרוס עליהם סדין בשבת ואם לאו
 48 אסור:
 49 ט כל גג עראי שאינו מתכוין בו לעשיית אהל שיאהיל על
 50 מה שתחתיו אלא כדי להשתמש בו איזה תשמיש בגופו
 51 כגון שמיים דף השולחן על רגליו אע"פ שעושה בזה גג

1 ה ואפילו הספרים מגולים למעלה מהמחיצה שאין מחיצה
 2 זו חשובה כיוסי או שאין עוד כיוסי על הספרים ורוצה
 3 לשמש וצריך שתהא המחיצה גבוה י' טפחים וקשורה
 4 כהלכתה כדי שתחלוק רשות בפני עצמה וכן בכל מקום
 5 שרוצה לעשות מחיצה לחלק רשות אין איסור אלא לעשותה
 6 בתחלה בשבת אבל אם היתה עשויה מבעוד יום כשיעור
 7 טפח מותר להוסיף עליה בשבת שתוספת אהל עראי מותרת
 8 בין שטפח זה הוא מלמעלה למטה כגון מחצלת הכרוכה
 9 על המוט מבעוד יום וכדי טפח ממנה משולשל למטה
 10 מבעוד יום מותר לשלשל כולה למטה בשבת ולקשרה
 11 כהלכתה ובין שטפח זה הוא מן הצד כגון אם היתה מחיצה
 12 בולטת מן הצד לפני הספרים רוחב טפח מותר לתלות סדין
 13 בפניהם בשבת שהסדין הוא תוספת אהל עראי ואף
 14 שהמחיצה הבולטת שם היא קבועה אין בכך כלום כמו
 15 שנתבאר בסי' ש"ג שאין איסור אלא כשהתוספת היא
 16 קבועה:
 17 י וכל זה במחיצת עראי אבל מחיצה קבועה אסורה בכל
 18 ענין אפילו אינה נעשית אלא לצניעות בעלמא ואפילו
 19 להוסיף עליה תוספת קבוע אסור בכל ענין ומכל מקום מותר
 20 לתלות בשבת סדינים המצויירים לנוי אע"פ שקבועין שם
 21 כיון שאינן עשויין שם למחיצה:
 22 ז והוילון שתולין לפני הפתח במקום דלת אע"פ שהוא
 23 תלוי שם בקביעות מותר לתלותו בשבת שכיון שהוא נע
 24 ונד ברוח מצוייה וגם אינו מעכב להולכים ועוברים ושבים
 25 דרך שם אינו נקרא מחיצה קבועה אלא מחיצת עראי ואין
 26 בה איסור כשאינה עשויה להתיר וכן הפרוכת שלפני ארון

עליה כר או כסת או בגד אחר פרוס מערב שבת כשיעור
טפח מותר לפרוס בשבת על כל המטה שאינו אלא מוסיף
על אהל עראי:
יא וכל זה במטה זו שיש לה מחיצות דהיינו הרגלים שלה
שהן כדפני התיבה ואפילו אין לה ד' מחיצות אלא
שתיים זו כנגד זו אבל מטות שלנו שאין על רגליהן תורת
מחיצות מותר להעמידה תחלה ואח"כ להניח בה הקרשים
או אם היא מסורגת בחבלים מותר לפרוס עליה סדין
בתחלה בשבת אף אם יש בין חבל לחבל ג' טפחים ואין
בזה משום עשיית אהל מפני שאהל עראי כזה שאינו מתכוין
בו לעשיית אהל לא אסרוהו חכמים אלא אם כן יש לו
תחתיו מחיצות המגיעות לארץ שאז הוא דומה לאהל ואם
הן מגיעות בפחות מג' טפחים סמוך לארץ יתבאר בסי'
תק"ב:

חלק ב סימן שטו דברים האסורים משום אהל בשבת טעיפים היא

עראי אין בכך כלום כיון שאינו מתכוין לעשיית אהל ומ"מ
אם מעמיד גם מחיצות עראי תחת גג זה הרי זה דומה לאהל
ואסור לעשותו כדרכו מלמטה למעלה אלא מלמעלה למטה
דרך שינוי כגון מטה שהרגלים שלה הם דפים מחוברים
כדפני התיבה ופורסים עליהם עור או שמניחים עליהם
קרשים מלמעלה לישן עליהם לא יעמיד את הרגלים בתחלה
ויניח העור או הקרשים עליהם כדרכו בחול שהרי זה דומה
לעשיית אוהל אלא יאחז העור או הקרשים תחלה באויר
ואח"כ ישים הרגלים תחתיהם שאין זה דומה לעשיית אוהל
שאין דרך לבנות מלמעלה למטה:

י ואם מטה זו אין עליה עור או קרשים אלא היא מסורגת
בחבלים מלמעלה אם יש בין חבל לחבל ג' טפחים שאין
כאן לבוד אסור לפרוס עליה סדין בתחלה בשבת או להניח
עליה כר או כסת מפני שזה דומה לעשיית אהל וכן אסור
לסלק בגד התחתון שעליה מפני שהוא כסותר אהל ואם היה

לקוטי תורה

ידוע מאמר חז"ל שהתורה היא "שמותיו של
הקב"ה", ונמצא שמי שקורא (ולומד) תורה ה"ז
עד"מ כמו הקורא לחבירו בשמו, שע"ז חבירו
פונה אליו בכל עצמותו, וכך ע"י לימוד התורה
פונה הקב"ה בכל עצמותו כביכול אל האדם
הלומד תורה.

ולכן נקרא עסק התורה "בלשון קריאה, קורא
בתורה, פירוש שעל ידי עסק התורה קורא להקב"ה
לבוא אליו, כביכול כאדם הקורא לחבירו שיבא
אליו, וכבן קטן הקורא לאביו לבא אליו להיות עמו
בצוותא חדא".

וגמ"ח זו צדקה להחיות רוח שפלים, על ידי
אתערותא דלתתא אתערותא דלעילא להיות
המשכת סובב כל עלמין בבחינת ירידה
והשפלה להחיות רוח שפלים.

גמילות חסדים היא כענין הצדקה, שפעולתה
היא "להחיות רוח שפלים", ולפיכך הוי נתינת
צדקה "אתערותא דלתתא" שעל ידה נמשך אור אין
סוף ב"ה על האדם, דאע"פ שהוא ית' מצד עצמו
רם ונשא למעלה מגדר עולמות, ה"ה יורד ומשפיל
א"ע כביכול "להחיות רוח שפלים".

ועבודה זו קרבנות, בחינת רשפי אש שלמטה
ליכלל באש שלמעלה.

"ועבודה" - זו קרבנות - ענינה "אשה ריח

ודרך כלל נחלקין הרמ"ח מצות לג' קוין, ימין
ושמאל ואמצע, והם תורה ועבודה וגמילות
חסדים.

תנן על שלשה דברים העולם עומד, תורה
עבודה (קרבנות, ותפלה במקום קרבנות תקנו)
וגמילות חסדים. והם כנגד ג' "קוין" - ימין שמאל
ואמצע.

פירוש: מבואר בספרי הקבלה, שעשר ספירות
העליונות נחלקות לשלשה "קוין" - ימין שמאל
ואמצע. בג' כוחות המוחין - חכמה היא בימין,
בינה בשמאל, ודעת - בקו האמצעי; וכן במדות:
חסד (ואהבה) - בקו הימין, גבורה (ויראה) - בקו
השמאל, ותפארת - בקו האמצעי (וכן - הנצח
בימין, ההוד בשמאל, והיסוד באמצע).

וכן כללות התורה ומצוותי' (היינו כל רמ"ח
מצות-עשה) - הנכללות בג' העמודים דתורה
עבודה וגמילות חסדים - נחלקות לג' קוין אלו:
תורה היא בקו האמצעי, גמילות חסדים בקו הימין,
ועבודה בקו השמאל.

[ומעתה יבאר הטעם שכל א' משלשת עמודים -
תורה עבודה וגמילות חסדים - יש בכוחו להמשיך
גילוי אור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין:]

תורה הוא שמותיו של הקב"ה, קורא בתורה
הוא כמו שקורא בשם וכו'.

34 השמים והארץ להחיותם ולקיימם.

35 וזהו גם פירוש המשך הכתוב "הודו גו' וירם
36 קרן לעמו", דאינו מובן מהי השייכות זה לזה
37 שמפני שהודו על ארץ ושמים, לכך וירם קרן
38 לעמו? אלא, שעל ידי ההתבוננות בבחינת "הודו"
39 מתרומם קרן בני, ששרש נשמות ישראל הוא
40 מבחינת סובב כל עלמין, ונמצא שלישאל עם
41 קרובו נמשך הקב"ה בכל עצמותו ומהותו - "וירם
42 קרן לעמו".

43 וכאשר האדם מתבונן בזה, יתעורר באהבה
44 גדולה להקב"ה בהתלהבות ורשפי אש גדולים.

45 ועי' כמים הפנים לפנים וגו', ממשיך למטה
46 בחינת סובב כל עלמין, שתהי' אמונה זו קבועה
47 ותקועה בלב ונפש האדם.

48 וזהו הטעם שע"י "עבודה" נמשך גילוי אור
49 אין סוף ב"ה על נפש האדם, כי "כמים הפנים
50 לפנים כן לב האדם לאדם" כתיב, "פירוש, כמו
51 שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים, כן
52 נראה לו שם במים אותה צורה עצמה, ככה ממש
53 לב האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר, הרי האהבה
54 זו מעוררת אהבה בלב חבירו אליו ג"כ להיות
55 אוהבים נאמנים זה לזה בפרט כשרואה אהבת
56 חבירו אליו".

57 וככה הוא בין הקב"ה לישראל עם קרובו,
58 דכאשר בני מעוררים בלבם אהבה כרשפי אש אל
59 הקב"ה, הרי זה מעורר כביכול אהבת הקב"ה
60 לישראל, ונמשך ומתגלה להם בכל עצמותו.

61 וכאשר נמשך גילוי אור אין סוף ב"ה בנפש
62 האדם (ע"י תורה עבודה וגמ"ח) אזי אפשר לאדם
63 להרגיש אור אין סוף ב"ה, וכך נקבעת האמונה
64 בהקב"ה בלב האדם, בבחינת דעת והרגשה, עד
65 שהוא כאילו רואה כו'.

ד"ה וידעת היום פרק ג

1 ניהוח לה", שהיו מעלים את הקרבן ע"ג המזבח
2 ושם הי' עולה כליל באש המערכה, ובחז"ל אמרו
3 שהיו שני מיני אש, אש שירדה מלמעלה ואש
4 שלמטה (דאע"פ שירדה אש מלמעלה, מצוה
5 להביא מן ההדיוט), ונמצא שבמזבח נכללו שני
6 מיני האש - אש שלמטה ואש שלמעלה - יחד.

7 וכן הוא ענין הקרבנות בעבודת האדם, שהאדם
8 צריך לעורר בלבו רשפי אש האהבה להקב"ה
9 בתשוקה וכלות הנפש, עד שיכלל באש שלמעלה.

10 וכן בתפלה שכנגד הקרבנות תקנו, ברוך שאמר
11 ופסוקי דזמרה, להגדיל מדורת האש האהבה
12 שממטה למעלה, באומרו ברוך שאמר ויהי
13 העולם, דהיינו במאמר אחד ואח"כ נפרט ע"י מ'
14 מאמרות כו'.

15 וזהו גם ענין עבודת התפלה שכנגד קרבנות
16 תקנו, שכל מטרת התפלה היא לעורר רשפי אש
17 האהבה להקב"ה, שזהו תוכן פסוקי דזמרה שבהם
18 מתואר כיצד כל ענין בריאת העולם אינו תופס
19 מקום לגבי הקב"ה עצמו, דכל ענין הבריאה הוא
20 ע"י "ברוך שאמר" - אמירה אחת, וזהו ענין
21 "במאמר אחד יכול להבראות", וכמבואר הפירוש
22 בזה, שממאמר אחד נברא כללות ענין העולמות
23 והנבראים, והוא כמו ה"כלל" שבו כלולים כל
24 הפרטים בהעלם, וט' מאמרות שלאח"ז הם פירוש
25 ה"מאמר אחד" - ונמצא, שכל ענין הבריאה אינו
26 אלא "אמירה אחת" של הקב"ה.

27 וכן בחללויה כי נשגב שמו לבדו רק הודו גו'
28 וירם קרן לעמו וגו' לבני ישראל עם קרובו וגו',
29 וכיוצא בזה משאר פסוקים, שמהם נמשך רשפי
30 אש והתלהבות הלב.

31 וגם אח"כ אומרים "כי נשגב שמו לבדו (רק)
32 הודו על ארץ ושמים", וכמשנת"ל הפירוש בזה,
33 שרק "הוד" והארה מבחינת "שמו" מתפשט על

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

3 מטה מטה כ"כ כו' אמנם שרש הדברים הוא לפי שגי'
4 דסו"ס הוא ב"פ ס"ג והיינו בבחי' ס"ג שלמעלה משם

1 (ס) אך עדיין יש להבין הא גופא למה יש גבורה וכח
2 בסוס יותר מאדם שע"י יוכל אור העליון לירד

39 במ"ת שבחי' אדם הגדול דאצי' רוכב על בחי' הסוסים
40 שגבורתם להמשיך מלמעלה מבחי' החכמה למטה
41 ביותר וע"כ מרכבתיך ישועה בחי' שע"ה נהוירין דהאר'
42 פנים דא"א שלמעלה מן הח"ע כו' כידוע ופי' ישועה
43 הוא ג"כ לנצח את השונא במלחמה אך כתיב סוס מוכן
44 למלחמה ולה' הישועה דוקא וכמ"ש לא בגבורת הסוס
45 יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה שכולל בזה גבורת הסוס
46 הנ"ל עם רוכבו שהן שוקי האיש כמו רוכב על כרוב
47 כו' כ"א את המיחלים לחסדו חסדו ממש כי חפץ חסד
48 הוא מעצמו לבלתי ידח ממנו נדח כו' שבזה מתברר
49 יותר כל הניצוצות שנפלו בנוגה ולא יחפץ במלחמ'
50 דסוס ורוכבו לברר בירורים כו' כמ"ש סוס מוכן
51 למלחמה אבל לה' הישועה דוקא הגם שמושיע ע"י
52 סוס ורוכבו אבל אין הישועה מצד עצמם כ"א לה'
53 הישועה וכמ"ש שקר הסוס לתשועה כו' אך הנה עין
54 ה' אל יראיו למיחלים לחסדו דוקא וד"ל ולע"ל כתיב
55 ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה' וארז"ל כל
56 מה שהסוס רץ ומצל יהיה קדש לה' כו' שהוא ענין
57 הברורים שע"י בחי' מרכבה דסוסים כמו שראה זכריה
58 כו' בסוף שיהיה תשלום הברור ע"י וזהו שיהיה כל מה
59 שהסוס רץ כו' וכ"ז מפני שצריך להמשיך האור ממקום
60 עליון ביותר כשבא למטה מטה ביותר כידוע שבמקום
61 חשך צריך אור גדול יותר וגם כאן כדי שירד האור
62 למטה מטה ביותר בעשיה צריך להיות מאור עליון
63 ביותר לפי שכל הגבוה גבוה יותר יותר יוכל להשפיל
64 א"ע כו' וכמשל האבוקה הגדולה שמאיר' למרחוק
65 יותר כו' ע"כ א"א לבא השפע בעשיה כ"א ע"י בחי'
66 סוס ולא ע"י בחי' כרוב דהיינו ע"י בחי' ס"ג שלמעלה
67 מבחי' מ"ה כנ"ל מפני שבחי' כרוב הנ"ל הממשיך אל
68 המלאכי' אין בכחו לרוץ כ"כ למטה כמו בחי' הסוס
69 וע"כ גם במ"ת שהוצרך להשפיל האור בבחי' עשי'
70 גשמית דמצות מעשיות ומעשה המשכן וכה"ג ע"כ
71 אמר כי תרכב על סוסיך דוקא וד"ל וזהו וסוס אשר
72 רכב עליו המלך ששרשו למעלה מבחי' אדם ובכחו
73 להמשיך מטה מטה ממקום עליון ביותר שהוא באותו
74 בחי' ומדרגה דלבוש מל' שלמעלה בצויר אדם כנ"ל
75 וד"ל (ויביאו לבוש מלכות וסוס כו' הכל מלמטה
76 למעלה באתדל"ת דוקא כו' וד"ל):

1 מ"ה כי בחי' שם מ"ה הוא בבחי' אדם וכנ"ל בא'
2 דאדם שהי"ו שבו מחבר יו"ד העליון ויו"ד התחתון
3 והיינו אלף ואאלף חכמה שזהו בבחי' חכמה הבאה
4 בבחי' גלוי מאין וכמ"ש והחכמה מאין תמצא בבחי'
5 נקודה דיו"ד ויו"ד זה מתחבר למטה בח"ת יו"ד
6 התחתון חכמה תתאה כמ"ש פיה פתחה בחכמה כו'
7 משום שנופץ תחלתו בסופו חכמה בראש עם חכמה
8 בסוף רק שחכמה שבראש נק' אדם גדול וח"ת שבדבור
9 בלבד נק' אדם קטן בחי' כרוב כו' אך כ"ז במה שכבר
10 בא האור והשפע מן ההעלם דכתר לחכמה שנקרא אלף
11 דאדם כו' ואמנם בחי' אור הנעל' בכתר שלא בא עדיין
12 בגלוי בחכמה זהו הנקרא פלא שנפלא ונעלם מלבא
13 בגלוי כלל גם בבחי' נקודה דיו"ד כו' ואז א"א להיות
14 תמונת אלף כלל רק התמונה הוא אות הס' שהוא עגול
15 וסתום מכל צד שמורה על בחי' הפלאת האור למעלה
16 בעצמותו בלתי יבא למטה כלל (וכמ"ש במ"א בענין
17 ס' ומ"ם שבאפרסמון כו') וכמו שבחי' פלא זה הוא
18 למעלה בעצמות כמו"כ גם בבואו למטה הוא סתום
19 ונעלם והוא מ"ש אתה אל מסתת' ובחי' הסתר זה הוא
20 באותיות הטבע כו' וזהו ס' הב' דסוס אמנם הוי"ו
21 שבאמצע הוא המחבר לבחי' הסתר והעלם העליון
22 העצמי דס' הא' לבחי' הסתר והעלם שלמטה שהוא
23 בחי' הסתר גמור שהוא ס' הב' והיינו ב"פ ג"ס שהוא
24 לאחר ירידת האור למטה בהסתר והגשמת אותיות
25 הטבע ושרשו ב"פ ס"ג כמו שהיה קודם השבירה
26 בבחי' ס"ג דתהו שהיו כולם בבחי' הכתרים כו' וזהו
27 עיקר ענין גבורת הסוס שממשיך מפלא העליון למטה
28 מטה במדרגות התחתונות ששם בחי' הסתר אלקות
29 בתכלית כנ"ל כי כמו שוי"ו דאל"ף מחבר לב' יודי"ן
30 דח"ע וח"ת כמו"כ וי"ו דסוס מחבר מהעלם האור
31 דח"ע שבבחי' כתר למטה מטה בסתר המדרגות וע"כ
32 בחי' גבורת הסוס יותר מגבורת כח האדם דשם מ"ה
33 במלוי אלפין שיוכל להוריד אור עליון למטה מטה כ"כ
34 וממקום עליון ביותר אך לא ע"י הסוס לבדו כ"א ע"י
35 הרוכב עליו שהוא בחי' אדם שם מ"ה משום דבחכמה
36 אתברירו כו' ואע"פ שהמרוצה עצמה היא של הסוס
37 מ"מ צריך לרוכב שירכב עליו וגבורתו הוא שמוליק
38 את הרוכב למקום רחוק כו' וזהו כי תרכב על סוסיך

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

17 זה כתי' ועמדו זרים כו' ביטול הרע, ע"ד ענין השבת, 1
 18 שיש ב' פ', הא' מל' נייחא והב' מל' ביטול כמ"ש 2
 19 תשביתו שאור, וכמ"ש והשבתי חי' רעה כו', כי שבת 3
 20 הוא ג"כ בחי' ובכל מאורך הנ"ל, שבשבת מאיר 4
 21 נשמה יתירה שהוא בחי' הרצון העליון שלמעלה 5
 22 מדעת וההשגה, וע"כ בשבת הוא בחי' ביטול הרע 6
 23 וכדאיתא במדרש ע"פ מזמור שיר ליום השבת, שעתיד 7
 24 הקב"ה להשבית המזיקין מן העולם, וכנ"ל בל' ועמדו 8
 25 זרים כו'. ועפ"י יובן כפל הענין שבמשנה עשה רצונו 9
 26 כרצונך כו' בטל רצונך כו' כדי שיבטל רצון אחרים 10
 27 כו', שענין עשה רצונך הוא בחי' הרצון שנעשה עפ"י 11
 28 השגה והבנה, ועי"ז יבוא לבחי' בטל רצונך ביטול 12
 29 הרצון שלמעלה מגדר השגה כו' שלגבי בחי' זו 13
 30 יתבטלו רצון אחרים ג"כ, וכך הוא הדבר שא"א לבוא 14
 31 לבחי' הרצון העליון אם לא ע"י הרצון התחתון שהוא 15
 32 הכלי כו'.

וידבר ה' אל משה במדבר סיני

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

19 עולה כאלו הקריב עולה הגם כי כעת לא יש בהמ"ק 1
 20 כו' כמ"ש מזה בלק"ת בד"ה בשעה שהקדימו, מ"מ 2
 21 בהכרח שתתלבש במקום המתברר, וכמ"ש לע"ל ויז 3
 22 נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי, כמ"ש מזה בד"ה 4
 23 ולאחותו הבתולה, ועש"ז נק' התורה נחושת. וגם 5
 24 התורה היא בחי' קנה האמצעי שבכף מאזני' שהקנה 6
 25 הוא המברר המשקל, שהרי לפ"ע המשא של המשקל 7
 26 שנותני' בכף האחת כן לפי ערך זה מגבי' הדבר הניתן 8
 27 בכף השני', והמברר הדבר שהוא אמיתות זהו הקנה 9
 28 שבאמצע כו', כן בג' דברים אלו לפ"ע המשכת החסד 10
 29 בגמ"ח כן לפי ערך זה מתעלי' הניצוצי' בעמוד 11
 30 העבודה, שלפ"ע ההמשכה במעלה מ"צ מבחי' קדש 12
 31 העליון, שלכן מברכי' על כל מצוה אשר קדשנו 13
 32 במצותיו, שקדשנו בקדש העליון ע"י שצינו מצותיו 14
 33 ית', לפי ערך זה ממש מתעלים הניצוצות בעמוד 15
 34 העבודה, והמברר הוא בחי' התורה שהיא הקנה 16
 35 האמצעי כו', וז"ע בוחן לבות דא יעקב קו האמצעי 17
 36 בריח התיכון כו' כמ"ש במ"א.

19 ועפ"י יובן ג"כ ענין ג' דברים כללים שהי' בתרומת 1
 2 המשכן זהב וכסף ונחשת שהם כנגד ג' בחי' 2
 3 מצורף לכסף כור לזהב בוחן לבות כנ"ל בשם הזהר, 3
 4 ובעבודה בנפש האדם הם בחי' תורה ועבודה וגמ"ח 4
 5 שעליהם העולם עומד, כסף הוא בחי' אהבה הוא בחי' 5
 6 גמ"ח, וזהב הוא בחי' העבודה, כי כשם שמהזהב 6
 7 מנצץ ניצוצי' כן הו"ע ההעלא' שבתפלה שהיא כנגד 7
 8 עמוד העבודה הוא בחי' העלאות הניצוצי' מלמטלמ"ע 8
 9 כו' כמ"ש מזה במ"א, ונחושת הוא בעבודה בחי' 9
 10 תורה, כי נחש"ת הוא ר"ת נובלות חכ' שלמעלה תורה, 10
 11 ואם כי היא נובלות חכ', מ"מ ה"ה מחכ' שלמעלה 11
 12 שלא ידע אנוש ערכה ואלקי' הבין דרכה כו' כמ"ש 12
 13 באגה"ק בד"ה דוד זמירות קרית להו. וי"ל שנק' נחשת 13
 14 ע"ש כי בחכ' אתברירו שמבררת בחי' חכ' שבלעו"ז 14
 15 שנק' נחושת, שלכן נק' המברר ע"ש התלבשותו 15
 16 במתברר כמשנ"ת במ"א מענין שהמברר בהכרח 16
 17 שיתלבש במקום המתברר, ולכן הגם כי התורה בעצם 17
 18 היא למעלה מזמן ומקום, שלכן כל העוסק בתורת 18

4 בדעת מ"מ העשיר לא ירבה על עשר והדל לא ימעט
5 מעשר, ולכאור' אינו מוכן מפני מה ולמה ישתוו העני
6 והעשיר.

כי תשא את ראש ב"י

בס"ד. (ש"פ ויקהל פ' שקלים, ל"ב).

1 ומעתה יובן ענין מחצית השקל שהעשיר לא ירבה
2 והדל לא ימעט מעשר, שהגם שהכוונה היא
3 גם על מארז"ל אין עני אלא בדעת, ואין עשיר אלא

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

35 ממש, אלא שזה באופן של העלם. כמו שהאות יו"ד
36 היא בציור של נקודה, למרות שטמונות בה גם אותיות
37 ו"ד שהם באות לידי ביטוי באות יו"ד במילואה.
38 וחקו הוא בחינת המשכה וגילוי רק שהוא בחינת
39 המשכה היולית עדיין בו, - המושג "היולי" זה הדבר
40 כפי שהוא במקור שלו. וכשאומרים שהקו הוא
41 "המשכת היולית" פירושו שזה אמנם המשכה וגילוי,
42 אך המשכה של הדבר עצמו. והיינו שהקו עם היות שיש
43 בו פרטים בהתגלות ולכן הוא כבר בבחינת "המשכה"
44 מכל מקום הרי הוא בבחינת פשימות עדיין ובבחינת
45 התאחדות בו. – כיון שההמשכה היא המשכה של
46 העצם והמקור, ולא התפשטות חיצונית.
47 דהנה ענין הקו בדרך כלל הוא בחינת האורך שהוא
48 בחינת הגילוי בו, - כלומר השינוי בין הנקודה לקו,
49 שלנקודה אין אורך, ולקו יש המשכה לאורך (אך לא
50 רוחב). אמנם יש בזה ב' אופנים לפרש את ה"אורך"
51 הנמשך בקו. ולפי הנראה הרבי נ"ע מבאר כאן את
52 הענין הפנימי של הקו, על פי האופן הב'.
53 הא' – האופן הראשון – שהוא מה שמסבירים בדרך
54 כלל במושג "אורך", הוא כפי שציור קו האורך הוא
55 מלמעלה למטה, והוא מה שפרט אחד בא בהמשכה
56 והתגלות ממדרגה למדרגה – כלומר אותו פרט ממש
57 נמשך מלמעלה למטה, וכמו בהשפעת השכל מגדול
58 לקטן, שאותו הענין הפרטי שמשפיע לו מתלבש במשל
59 או באיזה ענין שהוא בערך המקבל שעל ידי זה יבין את
60 הענין הפרטי ההוא, וכן כשרוצה להשפיע את השכל
61 למקבל נמוך יותר מלבישו עוד באיזה ענין שלמטה מזה
62 עד שיובן גם למקבל שהוא נמוך ממדרגה בו, ובאופן
63 כזה מורידו ממדרגה למדרגה עד שיהיה הענין מובן גם
64 לבעל שכל קטן בו. - אין הכוונה לתוספת הסבר או
65 הרחבה של ההבנה לעניינים נוספים, אלא הורדת רמת
66 השכל לתלמיד הנמצא בדרגה נמוכה יותר של הבנה.
67 כך מסבירים בדרך כלל את המושג "אורך", אך כשאנו
68 רוצים להסביר כאן את ה"אורך" של הקו, באופן כזה

1 לא.
2 השוואת ג' מדרגות הנ"ל לנקודה קו שטח, והשייכות
3 לעולמות עקודים נקודים.
4 והנה נ' מדרגות אלו של התגלות האור: א. האור כפי
5 שהוא בשורשו בספירות הגנוזות לפני הצמצום. ב.
6 האור כפי שמתגלה לאחר הצמצום. ג. האור כפי
7 שמתלבש בכלים, הן כנגד ההתפתחות של ג' בחינות
8 נקודה קו שטח, נקודה היא הגילוי הראשון לפני
9 הצמצום, הקו הוא ההמשכה לאחר הצמצום, והשטח
10 היא ההתלבשות בכלים.
11 בנקודה אין אורך ורוחב והתפשטות מכל סוג שהוא. קו
12 הוא כבר התפתחות מסויימת של הנקודה, אך לפי אופן
13 הנקודה. הקו לא שינה את מימד הנקודה, גם הוא בנוי
14 מנקודות נקודות, אלא שהקו כביכול מפרט את מה שיש
15 בנקודה. לעומת זאת שטח זה מעבר למרחב חדש,
16 התפשטות ממש.
17 בקטע דלהלן מפרט הרבי נ"ע כיצד ג' הדרגות של
18 התפתחות האור מקבילים לנקודה קו שטח, וכיצד זה
19 מקביל גם לשלושת העולמות – עקודים נקודים
20 וברודים. בעולם העקודים כל הספירות עקודות
21 וכלולות בכלי אחד. וזה מקביל לבחינת הנקודה. עולם
22 הנקודים שהוא עולם התווה הוא התגלות הספירות כל
23 אחת בנפרד באופן של נקודות, וזה כנגד הקו המורכב
24 מנקודות נקודות, ועולם הברודים שהוא עולם האצילות,
25 בו יש כבר התלבשות האורות בכלים ממש, מקביל
26 לבחינת השטח.
27 הנקודה היא בחינת העצמית שלמעלה עדיין מבחינת
28 המשכה וגילוי, - המושג עצם, הוא הדבר עצמו לפני
29 ההתפשטות והגילוי שלו. וכמו נקודת האות יו"ד שאין
30 בה – בכתובת האות י' – עדיין התפשטות אורך ורוחב
31 בו, ועם היות שיש בה – בכתובת האות יו"ד במילואה,
32 גם את האותיות ו"ד שהוא האורך ורוחב הרי הכל הוא
33 בהעלם עדיין והכל בבחינת נקודה לבד בבחינת פשימות
34 עדיין בו. – כלומר יש בנקודה בהעלם את כל הפרטים

של שכל והרחבה ולא פירוט בלבד. רק שהן - במשנה
התגלות הפרטים שבהנקודה דהיינו שהנקודה היא תורה
שכתב בו, כלומר במשנה יש כבר פירוט של הדינים,
ביחס לדברים כפי שהם רמוזים בתורה שבכתב ששם
הם עדיין בהעלם, אך אין במשנה עדיין טעמים הרחבה
והסברה, וזה כמשל הקו שהוא מגלה את הפרטים
הקיימים בהעלם בנקודה, אך לא מוסיף בזה ענין חדש.
לעומת זאת לימוד הגמרא הוא בתוספת ביאורים
וטעמים ולא פירוט בלבד, וזה כמשל ה"שטח" שאחרי
הקו.
ועיין מה שנתבאר באורך במאמר דיבור המתחיל כל
הנהגה, שנת תרנ"ב⁶⁴, בענין הקו שמחבור נקודות
הרבה נעשה קו בו, והוא שהמדרגות פרטיות שבו הן
בבחינת נקודות ובבחינת פשיטות בו' – ולא חל שום
שינוי מהותי, מלבד זה שהנקודות התגלו ונעשה רצף
של נקודות. ולכן גם הנקודות שבקו הם עדיין בבחינת
פשיטות.

שבת פרשת בלק תער"ב

שיובן לנו, איך נשאר עדיין בפשיטות, הרי יותר
מתאים האופן הב' בהסברת עניינו של האורך:
והאופן הב' להסביר את ענין ה"אורך" בקו, הוא שהקו
הוא רק התגלות הפרטים שבהנקודה – גילוי פרטים
בלבד, ולא שינוי של הפרטים, גם לא באופן של נסיון
להורדת רמה בלבד. לא הבאת הפרט לידי השגה והבנה
– שזה היה האופן הראשון, והחיסרון באופן הראשון
שנעשה כאן איזה שהוא שינוי בנקודה, שירדה למקום
נמוך יותר, וממילא כבר לא נשארה בפשיטותה, כי אם
רק הבאת והתגלות הפרטים שבהנקודה בו', דמילא –
כיון שלא נעשה שינוי בפרטים כלל, רק שבאו
בהתגלות, ממילא גם הפרטים הם בבחינת פשיטות
ובבחינת היוליות עדיין בו'
(ועל דרך ההבדל בין הפירוט שבמשנה לפירוט
שבגמרא: הדינים הכתובים בהמשנה שהם ענינים
פרטים שאינם בבחינת השגה עדיין, כיון שהמשנה היא
ללא טעמים עדיין, עד שמתבארים אחר כך בגמרא
כריבוי סברות והשגות שונות בו', - שאז יש כאן תוספת

כ' דהמשכת ראשית הקו הוא המשכה היולית (ומ"מ גם ע"ז אמר
שהוא בא בבחי' התפשטות והמשכה כו'). אך הענין י"ל דכללות
הפרש בין היולי דנקודה להיולי דקו. דנקודה הוא בחי' אור כללי
ואין בה התפשטות כלל והיינו שאין בה בעצמה התחלקות פרטים
כלל אפי' בהעלם כו', אמנם בחי' הקו הוא שכבר נתפשט ונתגלה
מהנקודה והיינו שיש בו פרטים אלא שכל פרט הוא כמו שהוא
בפשיטותו עדיין, וזהו"ע חיבור הנקודות הוא שכל פרט שבו הוא
בבחי' נקודה ומאוחזים יחד כו'. עיי"ש המשך הביאור.

64. וזה לשונו שם (עמ' צ"ז): והענין י"ל כמ"ש בשערי פ"ד
דהקו נק' היולי לגבי שטח, ולכאור' צ"ל מהו ההפרש בין היולי
דנקודת הרשימה להיולי דקו, דודאי יש הפרש ביניהם דנקודה אין
בה התפשטות כלל והקו הוא בבחי' אורך עכ"פ והוא מה שמתפשט
מהנקודה ובודאי אינם דומין זל"ז. והנה בשער היחוד שם פ' הנ"ל
כ' דהקו הוא מה שנעשה מריבוי נקודות יחד, וצ"ל ענין זה מהו. וגם
והלא כל ענין הקו הוא לעשות מעלה ומטה כמ"ש בע"ז שער
עגו"ש ע"ב וכמש"ש בפ' הנ"ל, ובחי' נקודות אין בהם מעלה ומטה,
וגם לפה"נ בשערי"י שם דכללות הקו הוא בבחי' היולי, ובס"פ הנ"ל

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ז

ידיעה והשגה זו גופא הרי הם מתבטלים במציאותם,
והוא על-דרך בטול חכם קטן שמתבטל לגבי החכם
גדול שהבטול שלו הוא בעצם מהותו, והנה לפני חכם
גדול הרי הכל מתבטל, ואפלו אנשים פשוטים שאין
להם שום משג בחכמת החכם גדול כלל מתבטלים
לפניו בתכלית, אלא שאפן בטולם הוא באפן אחר
לגמרי, וכמו שאנו רואין במוחש שהם מתקרבים אל
החכם גדול ורוצים לשרתו, והם מתיחסים בזה
בחיבות מציאות עצמן בזה שהם בקרוב להחכם
גדול, מה שאין-כן מי שיש לו איזה משג בחכמה, וכמו
החכם קטן, אם שאינו בערך כלל לגבי חכמת החכם
גדול, אבל מפל מקום הוא בגדר חכמה, הנה הוא אינו

1 (יג) והנה הדגמא מזה יוכן למעלה בהעדר תפיסת
2 מקום ענין המציאות, דכמו שבחכמה הרי
3 מי שמפלא בחכמה מצד העלוי שלו, הנה זה שהוא
4 חכם קטן אינו נחשב אצלו כללות שכלו גם לחכמה
5 קטנה אלא כמו הפך החכמה, הנה בדגמא קזו יוכן
6 דלפי עצם הפלאת אור אין סוף והבדלתו מענין
7 המציאות, הרי המציאות של העולם הוא בבחינת העדר
8 המציאות, רק שיש בזה הפרש בין עולמות עליונים
9 לעולמות תחתונים, דבעולמות עליונים שנגזש בהם
10 העדר תפיסת מקום שלהם לגבי עצמות, והיינו
11 שבעולמות העליונים ידוע ומשג הפלאת אור אין סוף,
12 ואיך שאין העולמות תופסים מקום כלל, הנה על ידי

9 כְּדָגְמַת בְּטוּל אִישׁ הַפְּשׁוּט שֶׁהוּא מְצִיאֹת בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ,
10 אֲכָל בְּאֶמֶת הוּא בְּהַעֲדָר הַמְצִיאֹת.
11 קָצוּר. יִבְאָר דְּלִגְבֵי הָאֶרֶץ אֲזַי סוּף נִחְשָׁב מְצִיאֹת
12 הָעוֹלָם לְהַעֲדָר הַמְצִיאֹת, וּבְטוּל עוֹלָמוֹת
13 הָעֲלִיּוֹנִים הוּא עַל-דֶּרֶךְ בְּטוּל חֶכֶם קָטָן לִגְבֵי חֶכֶם
14 בְּעֵצָם שֶׁהוּא בְּטוּל בְּמְצִיאֹת, וּבְטוּל עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הוּא
15 עַל-דֶּרֶךְ בְּטוּל אִישׁ פְּשׁוּט לְחֶכֶם בְּעֵצָם דְּבִזְהָ נֶעֱשֶׂה
16 מְצִיאֹת בְּעֵצָמוֹ.

יום ה' פרשת כי תשא. פורים קטן. תרפ"ז

1 מִתְקָרֵב לְחֶכֶם אֲלָא אֲדִרְבָּא מִתְבַּטֵּל בְּכָל עֲצָם מֵהוּתוֹ,
2 אַז עַר פֶּאָרְלִיט זִידִיכִי לְגַמְרִי, וְהֵינּוּ דְשִׁנְיָהּ מִתְבַּטְלִים
3 לְפָנֵי הַחֶכֶם גָּדוֹל, רַק שְׁמַחֲלָקִים בְּהַבְטוּל שְׁלָהֶם,
4 דְּהַחֶכֶם קָטָן מִתְבַּטֵּל בְּכָל עֲצָם מְצִיאֹתוֹ לְגַמְרִי מִכָּל
5 וְכָל, וְהַבְטוּל שֶׁל הָאִישׁ הַפְּשׁוּט הוּא שְׁבִזְהָ גּוּפָא נֶעֱשֶׂה
6 מְצִיאֹת דְּבָר בְּעֵינֵי עֲצָמוֹ, אֲשֶׁר הִדְגָּמָא מִזֶּה יוֹכֵן
7 בְּהַפְרָשׁ הַבְטוּל שֶׁל עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁהוּא כְּדָגְמַת
8 בְּטוּל הַחֶכֶם קָטָן, וּבְטוּל עוֹלָמוֹת הַתַּחְתּוֹנִים שֶׁהוּא

כו. מאבד ערכו בעיניו (אינו מוצא מקום לעצמו).

לקוטי דיבורים

29 יצאתי בהחבא ואסע עד נאווי ראדי, אשר על
30 ככר הקרעמל, וקניתי פירות והלכתי לגאסטיניצא
31 וצויתי להביא מיחם עם טיי ונופת, וחכיתי לקבל את
32 פני הבן ונכד של החסידים: מארק סעמיאנאוויטש
33 באשקאו - יושב ראש הסאוונארקאם
34 הטשעליאבינסקי וחבר אגפא"ו [יו"ר מועצת השלטון
35 בעיר טשעלאבינסק וחבר הגפא"ו הכללי] לשוחח על
36 אודות זכרונותיו.

37 רגעים אחדים אחרי חצי השמינית נכנס מ.ס.
38 וכובעו בידו, ואבקשנו לשבת וידרוש בשלומי ואם יש
39 לי די זמן וכי הוא פנוי עד שעה חצי העשירית ואז
40 עליו ללכת אל ועידה שתתקיים בשעה העשירית,
41 ומחר לילה הוא נוסע לטשעליאבינסק.

42 אני: סדרתי ענייני שיהי' לי די זמן, ויקר לי במאד
43 לשמוע סיפורי זכרונותיו מימי קדם, שבהם קשור גם
44 זכרונות חיי אבותי, ומנהגי הימים ההם אשר לאט
45 לאט נעקרים משרשם על לא דבר.

46 ב: אבי הי' מלמד ושמו שמעון באשקעס, כי אמו
47 היתה מסדרת חתונות הבע"ב וגבירי ארשא, ושמה
48 הי' ידוע גם מחוץ לעיר ארשא, ואביו המלמד נקרא
49 על שמה ודודו אחיו אמו, מנחם שמואל ראגאלין -
50 עסקו עושה יין צמוקים - הוא מהבע"ב הגבוהים
51 בארשא.

52 זקניו, אבי אביו ואבי אמו - אביו של מנחם
53 שמואל - היו מגדולי החסידים אצל אדמו"ר הזקן
54 דליובאוויטש. את שמו איני זוכר והנני זוכר רק את
55 אשר ספרו כי ניקאלאי הראשון הזמינו לפטרבורג
56 ובקש אותו לסדר את האיטשילישטשעס [בתי ספר]
57 עבור ילדי ישראל והרבי מיאן בזה והושיבו ניקאלאי
58 בתפיסה.

1 כרגע נזכרתי על ההזדמנות עם מר באשקאו
2 ובטח ידבר עמי על אודות קביעת זמן התראות,
3 וכשיצאתי מהגאסטיניצא הנה בחנות ראשונה
4 שנזדמנה לי נכנסתי ובקשתי רשות ההשתמשות
5 בתלפון וקראתי את המספר והחדר. הגדתי את
6 שמי, וענו לי לחכות רגע כי החבר באשקאו חפץ
7 לדבר עמדי, וחכיתי רגעים אחדים.

8 באשקאו: האפשר להתראות עמכם בשעה
9 ששית בערב?

10 אני: אילו ידעתו קודם הייתי מסדר עתותי באופן
11 אחר, אבל עתה אשר כבר סדרתי עתותי הנה אשתדל
12 לחזור למעוני סט. וו. חדר סז בשעה השביעית.

13 באשקאו: טוב, אבוא חצי השמינית.

14 * * *

15 מהרתי לנסוע אל הועידה ואחרתי כעשרים
16 וחמשה מינוט [רגעים] ובקשתי סליחת החברים.
17 בדברים קצרים מסר לי הרב ז. את תוכן הויכוחים
18 ואשר כל החברים שבעי רצון מהרצאותיהם של
19 הצעירים חברי התעמולה והבקרת.

20 הרב מ: לא חשבתי כי מר ג. יבקרני היום עם
21 המתנה טובה - כלומר חלק התקציב במזומן.

22 דנו עוד על איזה ענינים וכבר הגיעה חצי
23 השביעית ואמרתי לחברי כי עלי להיות בשעה
24 שביעית בגאסטיניצא, ונתדבר להפגש בשעה אחת
25 עשרה לילה במעונו של אר.

26 מר ג. חפץ לנסוע אתי ואמרתי לו כי נזדמן בשעה
27 אחת עשרה כאמור.

28 * * *

- 1 אני: זה הי' אדמו"ר צמח צדק, זקנו של אבי.
 2 ב: הרבה סיפורים שמעתי על אודות רבי זה, כן
 3 על אודות בנו הרבי מליבאוויטש שהי' מבקר את
 4 אלכסנדר השלישי והרבה השתדל אודות השקטת
 5 הפרעות שהשתערו בחבל קיוב.
 6 אני: זה הי' זקני, אבי אבי, הרבי ר' שמואל.
 7 ב: תלמיד טוב הייתי, ועד י"ד שנה למדתי
 8 בהתמדה ועלה בדעתי לנסוע לאחת הישיבות במינסק
 9 ושם התעכבתי כשלוש שנים ונתפקרתי וחזרתי לביתי,

יומן, תרפ"ז

דברי* ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ

ההתחתנות

1 כאשר הגידו לכ"ק רבינו מדבר הפסק שהחליטו הג' אנשים נהנה במאד, והפליג אז בשבחו
 2 של אביהן של הבנות הרב ר' אהרן ז"ל. אך את זה עוד טרם הוחלט את מי מן הבנות ישא, אם
 3 הבכירה או הצעירה. וכעבור עוד זמן מה הושיב רבינו עוד הפעם השלשה אנשים הנזכרים
 4 שיחליטו גם בזה (והכל הי' בסוד), והם התיישבו בפרטי הענין, ואף כי הי' כובד בדבר להחליט
 5 להשיא את השני קודם להראשונה, בכל-זאת לפי שבהיותם קטנים הגידו כנ"ל, ויקראו בפי
 6 המשפחה (אז בהיותם צוחקים יחד) בשם חתן וכלה, ולזאת הם יחליטו כי ישא את השני (דהיינו
 7 את כבוד א"ז הרבנית נ"ע).

8 בחדש ניסן תר"י¹¹² בא הרב ר' אברהם אל בית הרבנית אם אמן של הבנות, ויאמר לה כי
 9 כ"ק אדמו"ר גיסה החליט לקחת אחת מנכדותי' לאשה לבנו, וסיפר לה על דבר ג' אנשים
 10 שהושיב בזה ודבר החלטתם, ואשר כ"ק אדמו"ר ביקש כי נכדתה מ' צבי גיטל תבוא אליו^{כא}.
 11 דודתינו מ' צבי גיטל באתה אל רבינו והתחיל להרציא לה הענין בפרטי, ואמר-לה כי גם
 12 אודותה ידאג כאב עבור בתו, רק חפץ לידע ממנה אם רצונה למחול. השיבה כי היא מוחלת
 13 במחילה גמורה, ותתן עוד ח"י רובל על צדקה. ובו ביום בערב¹¹⁴ היתה התנאים¹¹⁵, במעמד בני
 14 הרב והרבה חסידים שהיו באותו מעמד^{כב}.

כא) אמנם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש הי' עוד מסופק בזה. דודתינו מרת צ"ג תחי' היתה עושאת הבדלות¹¹³ ביופי גדול, ושלחה את אחותה הצעירה להביא לה שעוה מן השוק בשביל לעשות הבדלה ולשלח לזקנם הרב ר' משה לשקלאוו למתנה. היא הלכה והביאה את השעוה, וזה הי' ביום ב' ניסן תר"י, והנה אחד קראה הביתה, אשר אם זקנתה קוראת אותה. היא נכנסה, והושיבה אצלה, והתחילה לספר לה איך כי כ"ק רבינו החליט ליקח אחת מהן לאשה עבור בנו מוהר"ש. ובתוך דיבורה איתה נכנס הרב ר' אברהם בשם כ"ק רבינו אשר ביקש כי הי' צ"ג תחי' תבוא אליו, כי חפץ לדבר אתה. ובתוך כך הודיעה מדבר ההחלט אשר השלשה אנשים החליטו כי צריכים ליקח את אחותה.

כב) היא דודתינו צ"ג תחי' היתה המחוטנת, ובערב הביאה את אחותה כבוד-אמי-זקנתי הרבנית ע"ה לבית רבינו אל התנאים. וזה הי' בחדר כ"ק רבינו. מצד האחד עמדו בני רבינו ואחריהם החסידים. ומצד השני עמדה כבוד הרבנית ע"ה אחות אמם, אם

(113) כנראה הכוונה: נרות שעוה להבדלה.

(114) לכאורה הכוונה לאור ליום ר', ב' ניסן תר"י.

(115) ב"רשימת מאמרי דא"ח של כ"ק אדמו"ר הצמח צדק (קה"ת, תשנ"ד) ע' פד מובא מבין כת"י שבו העתקות מהנחות שרשם ר' הלל מפאריטש בשנת תר"י, שם נמצא מאמר המתחיל

(*) ההערות בשוה"ג באותיות אל"ף-בי"ת הם הקטעים שנכתבו ע"י כ"ק אדמו"ר מהור"י צ' בשנת תרד"ע ונשמטו על ידו כשניתנו להמעתיק (ראה "סקירה קצרה" שנדפסה בחוברת "דבר מלכות" לפרשת ויקהל). ההערות הממוספרות הם מהמ"ל. (112) ראה לקמן ע' כד.

1 כבוד הרבנית אם אמה של הכלה נתנה ברכתה להחתן וכלה וברכת אשת צדיק¹¹⁷. ודודתינו
 2 מרת צ"ג בעת שאמרה ברכת מזל טוב לכ"ק רבינו דודה, רוח הדעת הופיע עלי' וכה אמרה לו
 3 (כן סיפרה לי): מיר האבין גיטאָן גיויס אַ שיינעם שידוך, אַז אונזער טאַטע וואָלט לעבין און
 4 וואָלט געבין נדן עשרת אלפים, וואָלט ער אַזאַ שידוך גיויס ניט קריגען. נאָר איר האָט גיטאָן
 5 נאָך אַ שענערין שידוך. איך נעם זעך ניט איבער מיט אונזער יחוס, מיטן אשל אברהם¹¹⁸, און
 6 מיט די איבעריגע הייליגע עלטערן, יחוס האָט איהר גינג. מיר האָבין אייך פאַר אַ מחותן, און
 7 איהר האָט גיטאָן מיטין אבי יתומים¹¹⁹, און ער זאָל זיי בענטשין במזל-טוב. והתפעל כ"ק רבינו
 8 מאד על חכמת דברי' ואמר לה: אַז איך וואָלט איצטער האָבין נאָך אַ זוהן, וואָלט איך דיך
 9 נעמען¹²⁰.

10 אח"כ נכנסה היא בעצמה לברך במזל-טוב את החתן בן-דודה כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש נבג"מ
 11 זי"ע, אשר לא הי' בעת התנאים בחדר רבינו.

12 כפי שסיפרה לי דודתינו צ"ג תחי', הנה עד שנכנסה היא לברך את כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש
 13 ברכת מז"ט לא ידע הוא בעצמו את מי בחר כ"ק רבינו אביו הרה"ק זצוקללה"ה (וזה מתאים
 14 עם המסופר לעיל אשר בעת קבלת פני הכלה עם אחותה עם המתנות הי' כ"ק רבינו עוד מסובך
 15 כו'. אשר שני הדברים שמעתי ממנה בעצמה).

החתן, והיא עם אחותה נכנסו בתוך. ויצא כ"ק רבינו לקראתם בחדרו גופא ובידו מתנות להכלה. טבעת, ובראש¹¹⁶ מפנינים. ובהגיע אליהם עמד כרגע כחושב את מי יבחר. עד שדודתינו מרת צ"ג תחי' האָט אַרוקגיטאָן את אחותה ואמרה: גיטא צוא נעהנטער. ואז נתן לה כ"ק רבינו את המתנות שהכין.

ב: "בני בנים ה"ה כבנים, נאָר מיט דער מתנה האָט מיר דער טאַטע מזכה געווען, וואָס ער האָט פועל געווען באַ דער באַבען, דער שוויגער'ס מוטער, אַז זי זאָל מיר שיינקען דעם זכות פון אשת חבר, ד. ה. אַ טיפערער פאַל אין בני בנים ה"ה כבנים". וראה לעיל הערה 101.

(118) ראה לעיל ע' ט.

(119) תהלים סח, ו.

(120) עד כאן הורה רבינו למזכירו להעתיק – מתוך לב העמודים שמסר לו (ראה "סקירה קצרה" שנרפסה בחוברת "דבר מלכות" לפרשת ויקהל).

עצמי. עס קען זיין אַז דאָס איז דער נדן (והיינו הנדן של הרבנית האמצעית שנתנה להצ"צ עבור מוהר"ש נ"ע והיינו הנדן דאשת חבר).

"המגיד מראשית אחרית", ובתחילתו הכותרת: "אור ליום וא"ו לעת התנאים", והמאמר נרשם בין מאמרי פורים למאמר ש"פ תשא [י"ח אדר], ולכאורה אם שייך להנ"ל, נראה שהועתק שלא במקומו.

(116) = סיכה.

(117) ראה בספר התולדות אדמו"ר מהר"ש הנ"ל ע' 12 הערה 3: לנשואי' עם אדמו"ר מהר"ש נתנה לה זקנתה [אשת אדמו"ר האמצעי, הרבנית מרת שיינא] "נדן" את ה"אשת חבר" שלה. – ראה תורת שלום ס' השיחות ע' 217 [בהוצאת תש"ו. בהוצאת תשי"ז ושל"אח"ז – ע' 189]**. ב"התמים" חוברת ב' ע' עח [פו,

(*) ראה שבועות ל. ב. וש"נ.

(**) ושם: "נצמתי זהו מוחזין דלמע' מהמוחזין והיינו הרצון... מוחזין איז

אגרות קודש

[אמצע שבט תרפ"ב]

ב"ה

מו"ה משה שי

שלו' וברכה.

בעג כפול, אשר חפץ ליתן בתו לאיש י"ש וחסיד, יהי השי"ת בעזרו ויזמין לה זיווג הגון שיהיו מאושרים בגו"ר.

עוד זאת, הנה אמרו"ל (במד"ר ובפסיקתא) ע"פ קול דודי הנה זה בא כו' מקפץ על הגבעות, קול דודי זה מלך המשיח, בשעה שהוא אומר בחדש הזה אתם נגאלין כו', אחד מכם גולה לברברי ואחד לברטינא. הרי מה שהאחד

מכתבו ע"י התמים... קבלתי ונהנתי במאד במאד,

- 1 גולה לאיזה מקום, כי אין האדם הולך מעצמו, וכמו הרגל
2 שאינו הולך מעצמו (דגוף ההילוך הוא ברגל, אבל הכח על
3 זה שיוכל ללכת אינו מעצמו), כ"א מהראש, כן בני ישראל
4 נקראים רגלי השכינה שהם הרגלים, והשכינה היא הראש
5 המנהיג את הרגל, א"כ מה שהאחד הולך לאיזה מקום,
6 הוא עפ"י הולכת והנהגת הראש, שהוא הדעה העליונה,
7 ויש בזה כוונה עמוקה, והכוונה היא סוד הברורים, אשר
8 בזה וע"י זה הוא הגאולה, ובשביל זה הוא מה שכארבע
9 רוחות השמים פרשתי אתכם, דכמו שאי אפשר לעולם
10 בלא רוחות, כך אי אפשר בלי ישראל, שהם מאירים את
11 חשכת העולם, ע"י שבאים ומאירים באור התורה ואור
12 המצוה, בקרב ביתם, תחלה בעצמם לקבוע עתים לתורה,
13 כל אחד כפי יכולתו, בנגלה עמוד גמרא, או אגדה, מעט
14 דא"ח, כתב או דרוש נדפס, ובקרב אנשי ביתו להנהיגם
15 בדרך התורה והמצוה שיהי בהם חיבת הקדש, האלט
16 האבין תורה און מצות, שזה נעשה ע"י שרואים שהאב
17 בעצמו לומד ומחבב תורה, ורואי שלומד, כמו"כ הבנים
18 חפצים בזה (שזהו כחות פנימים, מה שהאב פועל בהבנים
- 19 ובנות בדרך ממילא). ועוד זאת כאשר יש זמן על לימוד
20 וקבוע פועל בעצמו ביותר, ובמילא מדברים בזה, וערט
21 דער רוח אין שטוב, אז תורה און קיום המצות הוא עיקר
22 האדם, וזהו תכלית היופי. והשי"ת יהי בעזרו.
- 23 הוא כותב אשר ת"ל קנה שם בית נחלה, יעזרהו
24 השי"ת ויתן לו פרנסה מרובה בהשפעה גדולה ובמנוחת
25 הלב ויקבל נחת מזרעו שילכו בדרך התורה והמצוה
26 ושיהיו מושפעי בפרנסה טובה.
- 27 אמנם עיקר הדבר מה הוא מצב העיר, האם יש שם
28 מלמדי תורה, בית מדרש, ובית הכנסת, חדר ומלמד, האם
29 יש שם עם מי לדבר בענין התורה, וכאשר הביאהו השי"ת
30 צלחה לשם, צריך לידע הכוונה העליונה שבזה ויתן דעתו
31 ע"ז לעשות ולתקן ככל האפשרי, ויתן לו האלקים ברכה
32 מרובה בכל אשר לו מנפש ועד בשר.
- 33 וייטיב להודיע מכל הנעשה במח', וכן ישתדל דבר
34 התמיכה להשיבה תו"ת אשר ההוצאה מרובה מאד.
- 35 והי' ברכה ושלוש כאו"נ והדו"ש בן מו"ר.
- אג"ק מוהרי"צ כרץ יד

אגרות קודש

ב"ה, ח"י ניסן, תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מ"ב ניסן.

התקוה חזקה ע"פ תוכן מכתבה שלה, שמרגישה וגם רואה איך שנחוצה פעולתה ועזרתה לבני ביתה, ואדרבה עתה לאחר פטירת בעלה ע"ה גדלה הנחיצות עוד יותר, וכמובן שתבליג על צערה ומצב רוחה ותעשה כל התלוי בה לעזר הקרובים, לא רק בני ביתה ממש, אלא הנמצאים בסביבתה בכלל, שהרי כל ישראל חברים ואפילו אם עד עתה לא הורגלה בזה, בודאי הרעיון אשר זהו נחת רוח אמיתי הכי נעלה שיכולה לגרום לנשמת הנפטר, תוסיף בה כח ועודד לעשות בכל האמור, נוסף אשר זהו ציווי תורתנו הק' תורת חיים, והרי ציווי התורה הוא גם נתינת כח, ואף שמובן שכל התחלות קשות ובפרט במצבים כהנ"ל ובמצב רוח כהנ"ל, הרי כאמור ציווי השי"ת הוא גם נתינת כח **בערך** הקישוים, וכבר הודיעונו חכמנו ז"ל אשר הבא לטהר מסייעין אותו, וינעם לי להתבשר טוב בזה...

בברכה לבשו"ט.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:09	6:15	8:47	8:51	9:27	9:22	10:33	10:30	19:08	19:12	19:34	19:39	18:51	19:49
חיפה (ק)	6:06	6:13	8:49	8:44	9:25	9:21	10:32	10:28	19:09	19:13	19:35	19:40	18:42	19:51
ירושלים (ק)	6:06	6:13	8:49	8:45	9:25	9:20	10:31	10:28	19:11	19:16	19:33	19:38	18:35	19:48
תל אביב (ק)	6:08	6:15	8:51	8:46	9:26	9:22	10:33	10:29	19:09	19:13	19:35	19:40	18:52	19:51
אוסטריה, וינה (ק)	6:09	5:58	8:42	8:34	9:30	9:24	10:40	10:35	19:42	19:51	20:17	20:26	19:31	20:41
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:50	6:44	8:54	8:56	9:30	9:33	10:29	10:29	17:57	17:48	18:25	18:17	17:32	18:28
אוקראינה, אודסה (ק)	6:04	6:14	8:48	8:40	9:34	9:28	10:44	10:39	19:42	19:50	20:15	20:24	19:31	20:38
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:32	5:44	8:17	8:09	9:05	8:58	10:15	10:10	19:16	19:24	19:51	20:00	19:05	20:14
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:43	5:54	8:27	8:19	9:16	9:09	10:25	10:21	19:28	19:36	20:03	20:12	19:17	20:27
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:04	6:17	8:48	8:40	9:40	9:33	10:50	10:45	19:56	20:06	20:33	20:43	19:46	20:58
אוקראינה, קייב (ק)	5:57	6:09	8:40	8:32	9:32	9:25	10:42	10:37	19:49	19:59	20:26	20:36	19:39	20:52
איטליה, מילאנו (ק)	6:31	6:42	9:16	9:09	10:01	9:55	11:10	11:06	20:07	20:14	20:39	20:48	19:55	21:01
אקוואדור, קיטו (ח)	6:10	6:11	8:42	8:41	9:11	9:10	10:13	10:12	18:18	18:16	18:40	18:39	17:59	18:48
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:20	7:16	9:28	9:29	10:03	10:04	11:01	11:02	18:32	18:25	19:00	18:52	18:08	19:03
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:20	8:13	10:19	10:21	10:57	11:00	11:55	11:56	19:17	19:08	19:47	19:38	18:52	19:50
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:24	6:32	9:08	9:02	9:48	9:43	10:56	10:52	19:42	19:48	20:12	20:18	19:29	20:30
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:11	6:20	8:56	8:49	9:36	9:31	10:44	10:41	19:33	19:39	20:03	20:10	19:20	20:22
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:12	6:21	8:56	8:50	9:37	9:32	10:45	10:41	19:34	19:40	20:04	20:11	19:21	20:23
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:45	6:55	9:30	9:23	10:12	10:06	11:20	11:16	20:12	20:18	20:43	20:50	19:59	21:03
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:50	6:57	9:33	9:29	10:07	10:04	11:14	11:11	19:47	19:51	20:13	20:17	19:32	20:28
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:16	6:24	9:00	8:55	9:36	9:32	10:43	10:40	19:22	19:26	19:49	19:54	19:08	20:05
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:54	7:00	9:36	9:32	10:09	10:05	11:14	11:12	19:43	19:46	20:08	20:11	19:28	20:21
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:06	6:15	8:51	8:44	9:32	9:27	10:40	10:36	19:30	19:36	20:00	20:07	19:17	20:20
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:04	6:13	8:49	8:42	9:30	9:25	10:39	10:35	19:29	19:36	20:00	20:07	19:17	20:20
בוליביה, לה-פס (ח)	6:42	6:40	9:05	9:05	9:35	9:35	10:35	10:35	18:25	18:21	18:49	18:45	18:04	18:54
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:39	6:52	9:23	9:14	10:16	10:09	11:26	11:21	20:35	20:45	21:12	21:23	20:25	21:39
בלגיה, בריסל (ק)	6:40	6:53	9:24	9:15	10:16	10:09	11:27	11:22	20:35	20:44	21:12	21:22	20:25	21:38
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:22	6:20	8:40	8:40	9:11	9:12	10:11	10:11	17:54	17:49	18:19	18:14	17:32	18:23
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:09	6:07	8:28	8:28	8:59	9:00	9:59	9:59	17:43	17:38	18:07	18:02	17:21	18:12
בריטניה, לונדון (ק)	5:57	6:09	8:40	8:31	9:33	9:26	10:44	10:39	19:54	20:04	20:31	20:42	19:47	20:58
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:00	6:14	8:43	8:33	9:40	9:33	10:51	10:46	20:06	20:17	20:46	20:58	20:00	21:15
גרמניה, ברלין (ק)	6:00	6:14	8:44	8:34	9:39	9:31	10:50	10:44	20:02	20:12	20:40	20:52	19:52	21:08
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:25	6:37	9:09	9:00	10:00	9:53	11:10	11:05	20:16	20:25	20:52	21:03	20:06	21:18
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:25	6:22	8:41	8:41	9:13	9:14	10:12	10:13	17:53	17:48	18:18	18:13	17:30	18:22
הודו, מומבאי (ח)	6:19	6:23	8:58	8:55	9:29	9:26	10:34	10:31	18:55	18:57	19:19	19:21	18:39	19:30
הודו, פונה (ח)	6:15	6:20	8:55	8:51	9:25	9:23	10:30	10:28	18:51	18:53	19:15	19:16	18:34	19:26
הונגריה, בודפשט (ק)	5:48	5:59	8:33	8:25	9:20	9:14	10:30	10:25	19:30	19:38	20:04	20:13	19:19	20:28
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:16	6:25	9:00	8:54	9:41	9:36	10:49	10:45	19:38	19:44	20:08	20:15	19:25	20:27
יוון, אתונה (ק)	6:45	6:53	9:29	9:23	10:08	10:03	11:15	11:11	19:59	20:05	20:28	20:34	19:46	20:46
מולדובה, קישינב (ק)	6:10	6:21	8:54	8:47	9:41	9:35	10:51	10:46	19:50	19:58	20:24	20:33	19:39	20:47

לוח זמנים לשבת חוה"מ פסח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:15	6:20	8:52	8:55	9:26	9:23	10:31	10:28	18:53	18:55	19:17	19:19	18:37	19:28
ניו-זילנד, קרייטסצ'רץ' (ח)	7:09	7:02	9:05	9:02	9:44	9:47	10:40	10:42	17:58	17:47	18:29	18:19	17:31	18:32
נפאל, קטמנדו (ח)	5:35	5:42	8:13	8:17	8:51	8:47	9:57	9:54	18:27	18:31	18:53	18:56	18:12	19:07
סינגפור, סינגפור (ח)	6:59	7:01	9:31	9:32	10:01	10:00	11:04	11:02	19:09	19:08	19:32	19:31	18:50	19:39
פולין, ורשא (ק)	5:31	5:44	8:04	8:14	9:08	9:01	10:19	10:14	19:30	19:41	20:09	20:20	19:21	20:36
פרו, לימה (ח)	6:14	6:13	8:40	8:39	9:09	9:08	10:10	10:09	18:04	18:01	18:27	18:24	17:43	18:33
צרפת, ליאון (ק)	6:48	6:59	9:33	9:25	10:18	10:12	11:27	11:23	20:24	20:32	20:58	21:06	20:13	21:20
צרפת, פריז (ק)	6:52	7:04	9:37	9:28	10:26	10:19	11:36	11:31	20:39	20:48	21:15	21:24	20:29	21:39
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:48	5:51	8:21	8:23	8:52	8:50	9:55	9:53	18:03	18:03	18:26	18:25	17:45	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	6:28	6:38	9:13	9:06	9:56	9:51	11:05	11:01	19:59	20:06	20:30	20:38	19:47	20:51
קנדה, מונטריאול (ק)	6:02	6:12	8:46	8:39	9:32	9:26	10:41	10:36	19:38	19:46	20:11	20:19	19:26	20:33
קפריסין, לרנקה (ק)	6:09	6:17	8:53	8:47	9:29	9:25	10:36	10:33	19:16	19:21	19:44	19:49	19:02	20:00
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	6:44	6:59	9:27	9:15	10:26	10:18	11:38	11:32	20:56	21:07	21:37	21:50	20:48	22:08
רוסיה, מוסקבה (ק)	6:15	6:30	8:57	8:45	9:59	9:50	11:11	11:05	20:31	20:43	21:14	21:27	20:23	21:45
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	6:26	6:37	9:11	9:03	9:58	9:52	11:07	11:03	20:07	20:15	20:41	20:50	19:56	21:04
שווייץ, ציריך (ק)	6:30	6:42	9:15	9:07	10:02	9:56	11:12	11:07	20:12	20:20	20:46	20:55	20:01	21:09
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:03	6:07	8:41	8:38	9:11	9:08	10:15	10:13	18:31	18:32	18:54	18:55	18:14	19:04

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל שלישי, ט"ו ניסן

אגרות קודש

ב"ה, יג ניסן, ה'תשכ"א
ברוקלין, נ.י.

מר צבי שי' גת

שלום וברכה!

אחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו ממקום משרדו החדש בסנגל, ובהתענינות קראתי על דבר פרטי עבודתו שם. תקותי אשר בכל מקום שמבקר, אם נמצאים שם אחינו בני ישראל, ולכאורה אין לך מדינה ועיר שאין שם מבני ישראל, משתדל להפגש אתם ומזכירם ומעוררם ומעודדם על גזע צור מחצבתם, וכו' וכו'. והרי לא תמיד יודעים אנו בפעולותינו בעולם הזה מהו העיקר, עד שאפשר הדבר שמסבב הסיבות גורם לכמה סיבות ופעולות וענינים בשביל מאורע אחד, פגישה אחת ופרט אחד. ורואים זה גם בסדר הטבע הסובב אותנו, ולדוגמא בעולם הצומח, הרי ההפרי' הבאה על ידי אבק הזרע הנפוץ בכמה מליונים, רק אחדים מהם מפריחים ומצמיחים, ועל דרך זה גם בנוגע לגרעינים וזרעים וכו'.

ת"ח על כתבו הפרטים בנוגע לכפר חב"ד אשר באה"ק ת"ו והתפתחות ההתישבות שלהם.

כמנהג ישראל המסורתי, הנה בהתקרבתנו לחג המצות זמן חירותנו, אחתום באיחולים לבביים לחג כשר ושמח ולחירות אמתית בעניני הגוף והנפש גם יחד, חירות אמתית מכל הענינים המבלבלים ומפריעים איש איש במלוי תפקידו שהטילה עליו ההשגחה העליונה.

בכבוד ובברכה.

סדר מצות הדלקת נרות ליום ראשון של פסח ושבת חול המועד

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשנ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (בחול"ל נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ערב יום טוב הראשון של פסח

יש להדליק – בחול"ל לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני של חג הפסח.

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים – אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

בחול"ל ליל שני של חג הפסח

זמן הדלקת נרות הערב – רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים, הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיַּמְנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:

ערב שבת קודש חול המועד פסח

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים – אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל־אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת פל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00421
13/04/2014

P.P.
שולם
1949
תל אביב

